

KADIN :
A YOUNG TURK MAGAZINE IN THE
SECOND CONSTITUTIONAL PERIOD (1908-1909)

Submitted to the Institute
for Graduate Studies in Social Sciences
in partial fulfillment of the requirements
for the degree of

Master of Arts
in
History

by

FATMA KILIÇ

BA in Archivism, 1998, İstanbul University

Boğaziçi University
2005

ACKNOWLEDGEMENTS

I would like to express my sincere thanks to my thesis advisor, Öğr. Gör. Dr. Yavuz Selim Karakışla who gave the idea to study on the journal, *Kadın*. It has been a delightful experience to receive his comments, guidance and encouragement in the course of constructing this thesis. I have benefited from his knowledge and I have learned from his systematical writing.

I am also grateful to Prof. Dr. Zafer Toprak and Prof. Dr. Edhem Eldem for their participation on the jury and helpful suggestions for the thesis.

Finally, I am grateful to my friends in “Tarih Vakfı Bilgi Belge Merkezi,” “Kadın Eserleri Kütüphanesi” for their unconditional support during my research.

**To the “little” girls
who are not allowed to go to school**

ABSTRACT

“KADIN : A Young Turk Magazine in the Second Constitutional Period (1908-1909)”

Fatma Kılıç

The Second Constitution intellectuals aimed to change not only the state but also the society. The Committee of Union and Progress saw women as the key to this change and decided to increase the public appearance of women as a sign of modernity, and to make public use of the female energy as an economic necessity. With the Declaration of Freedom, the image of “the ideal woman” as “a good Muslim, a good wife and a good mother” was imbued with “the creative woman” image who would raise the kids to “civilize” them with revolutionary principles such as “freedom, equality, justice, and fraternity.”

Selanik, the political and cultural center of the Young Turks, was also the trial region for women’s organizations through charity work. The most political of the three women’s magazines during the Second Constitution period was *Kadın* which started to be published in Selanik. *Kadın* tried to redefine women’s public and private roles and duties, to cover the rhetoric of educating women and important political pointers.

The objective of this thesis is to demonstrate how the “Young Turk feminism” was shaped by the solidarist politics of the Committee of Union and Progress under the vestige of “conscientiousness” and “progress.” This thesis aims to investigate constructions, and discourses about the “Second Constitution Woman” and how women got involved in these politics. It also claims that the establishment of the identity of the “new woman” that started with the *Tanzimat* period reform movements and continued until the Republican period goes back to the Second Constitution period.

ÖZET

“KADIN: II. Meşrutiyet Dönemi’nde Bir Jön Türk Dergisi (1908-1909)”

Fatma Kılıç

II. Meşrutiyet aydını yalnızca devleti değil, toplumu da dönüştürmeyi hedeflemişti. Bu dönüşümü sağlayacak anahtarın kadınlarda olduğunu gören İttihâd ve Terakkî Cemiyeti kadının kamusal alandaki görünürlüğüne arttırılmasını modernizasyon belirtisi; kadın enerjisini kamusal alanda da kullanılabilir hale getirmeyi ise iktisadî bir gereklilik olarak belirlemişlerdi. Hürriyet’in İlanı ile birlikte, “iyi Müslüman, iyi eş ve iyi anne” olarak süregelen “ideal kadın” imajına “hürriyet, müsâvât, adâlet, uhuvvet” gibi devrim ilkelerini “terbiye-i medeniye” çerçevesinde çocuklara benimsetecek, yeni nesiller yetiştirecek “yaratıcı kadın” imgesi de eklenmiştir.

Jöntürklerin siyasi ve kültürel merkezi olan Selanik, hayır cemiyetleri vasıtasıyla kadın örgütlenmeleri açısından da pilot bölgedir. II. Meşrutiyet döneminin üç kadın dergisinden en politik olanı *Kadın*, Selanik’te yayınlanmaya başlar. *Kadın*, kadınların kamusal ve özel alandaki rol ve görevlerinin yeniden tanımlama çabasını, onların nasıl eğitileceği ile ilgili söylemleri ve önemli politik ipuçları içeren bir forum niteliğindedir.

Bu tezin amacı, “Jöntürk feminizmi”nin “vazîfeşinâslık” ve “terakkî” örtüsü altında İttihâd ve Terakkî Cemiyeti’nin solidarist politikalarıyla nasıl şekillendiğini göstermektir. Bu tez, “Meşrutiyet Kadını” ile ilgili kurgulamaları, söylemleri ve bu politikalara kadınların nasıl dahil olduklarını araştırmayı hedefler. Tanzimat devri reform hareketleri ile başlayan Cumhuriyet dönemine kadar devam eden “yeni kadın” kimliğinin kurulmasının arka planının II. Meşrutiyet döneminde bulunacağını da iddia eder.

TABLE OF CONTENTS

Chapters

I. INTRODUCTION

Significance of the Topic.....	1
Methodology and Sources.....	10
‘Heart of Freedom’; Selanik in 1908.....	15
Young Turks; Conceptual Framework.....	20
Woman Question in the Modernization Era.....	29

II. *KADIN* “WOMAN” AS A JOURNAL

The Characteristics of <i>Kadın</i>	37
The Mission and Philosophy.....	53
The Authors and Contributors.....	70
The Content; Topics and Messages.....	83
The ‘ <i>Cemiyet</i> ’s and Clubs in <i>Kadın</i>	93

III. FROM ‘*MUHADDERÂT*’ TO ‘*NİSVÂN*’; GENDERING THE POLITICS

What’s Woman; ‘terra incognita’ & ‘the touchstone of the civilization’.....	107
Women Object or Agent; the duties of women; ‘ <i>vazife-i nısvân</i> ’.....	121
The Elitists and <i>Femme de Chambers</i> ; ‘ <i>kibâr</i> ’s and maids.....	133
Worlds Women in the line of East and West; womens’ rights, feminism, İslam.....	148
How to Educate Women; the project of ‘ <i>terbiye-i medeniyye</i> ’.....	169
Generating the ‘Perfect’ Woman; economical, yet poignant.....	184

IV.

CONCLUSION.....	194

BIBLIOGRAPHY.....	203

APPENDIXES

I. The contents of

<i>Kadın</i>	219

II- Modern Turkish Transcriptions of some articles

in Original Ottoman Turkish referred to in the text.....	234

III. Visual

Materials.....	324

CHAPTER I

INTRODUCTION

Significance of the Topic

This thesis aims to investigate the social messages and the mobilizing discourses of the progressive ‘Young Turk’ feminism in the aftermath of the 1908 Revolution in the Ottoman Empire. *Kadın* (Woman) magazine published in Selanik, the center of the Committee of Union and Progress (*İttihâd ve Terakkî Cemiyeti*) is one of the most obvious embodiments of this rhetoric and after the Declaration of Freedom (*İlân-ı Hürriyet*), it was published in 30 issues between October 26, 1908 and June 7, 1909. *Kadın* helps us understand how the wife-woman and mother-woman as the creator of the new generation of the imagined country of the Second Constitutional administration was fabricated. *Kadın* should be evaluated not only as a feminist magazine but also as a forum where the social role of women in this new life is determined and intensely debated.

How should the Second Constitution woman be studied?

Serpil Çakır, who studied the Second Constitution period from the point of view of women’s studies, claims in her book titled *Osmanlı Kadın Hareketi* that political parties would not speak of the viewpoint of the state about women since such a view did not exist. Çakır claims that the Second Constitution administration and hence the state did not have a female polity. However, this is a rather single-minded view, because the Second Constitution bureaucrats were hundred percent male, and the men who did the modelling of women were bureaucrats, writers and journalists; that is intellectuals who contributed to the state administration, not uncouth farmers or villagers. What these men wrote constitutes some kind of female polity.

Çakır states that her aim is not to discuss the models of womanhood created by men, but instead to draw attention to what the women had said. Çakır explains that she would deal with what kind of demands women had made about their rights, and how they resisted the male-imposed role models.¹ She would not, on the other hand, look at nationalistic or other kinds of viewpoints of women.

Another women's studies researcher, Yaprak Zihnioğlu similarly says that she will only highlight women in her work. However, different from Serpil Çakır, she draws attention to two points as she is aware of the gap in the above-mentioned understanding. First, it is important to note that the role of the Ottoman women slaves and concubines in the 'women's movement' is not at all well-known. So, it is noteworthy to see whether women's rights activists defended the rights of the slaves and concubines as well.² Secondly, the question of using pseudonyms due to the heavy censorship of the reign of Sultan Abdülhamid II. is vital for the women's movement. Zihnioğlu adds that a detailed study of male writers of writing under a woman's name would bring out valuable information about the 'male feminism.'³

What I tried to pinpoint here is that Zihnioğlu and Çakır, in their understanding of "continuous history," presented the women in close affinity with the ruling elite as if they represented all Ottoman women and ignored the relationship of these elite women with their husbands, brothers, and fathers from the ruling class (male feminism) and showed these men as if they were just unimportant background figures. It is even harder to apply the method of Çakır and Zihnioğlu especially during transition and transformation periods. The concerns created by the division and separation of these transformation periods

¹ Serpil Çakır. *Osmanlı Kadın Hareketi*, (İstanbul: Metis Yayınları, 1993), p. 10.

² Yaprak Zihnioğlu. *Kadınsız İnkılap*, (İstanbul: Metis Yayınları, 2003), p. 21.

³ *ibid.*, pp. 24-25.

symbolically leads to the reconstruction of sexual identities, especially that of the woman. This reconstruction created by the ruling men cannot contribute to women's studies when they are not included in the investigation. Fatmagül Bertay points out that in the transformative process from the Empire to the Republic, Turkish society was divided into various polarities (such as old / new, traditional / modern), so sociological studies about such transitive periods should clarify power relationships stemming from such categories such as personality, race, class and gender.⁴

Hence, in studying the Ottoman women and especially post-Revolution Second Constitution women, all these factors should be taken into consideration. I think that sometimes listening to only women may mislead us. One of these pitfalls is the men writing under female pen-names also pointed out by Zihnioğlu. There have been no serious study on these men using female names in the Second Constitution press. Comprehensive studies on these men writing instead of or on behalf of women will totally rearrange the pieces of the still new field of Ottoman and Turkish women's studies.

The Second Constitution period is relatively more advantageous than the previous centuries in terms of women's studies. Women became publicly more visible through non-governmental organizations and charity associations. We also know more about the women who actively worked on social life. Despite this advantageous situation, listening to only these visible women's voices brings along a lot of problems, the most important of which is that these 'visible' women came from a certain elite class. The women writing for women's magazines and working actively on social life were the daughters of high ranking bureaucrats, and *paşas*, who received special schooling called 'mansion education' (*konak eğitimi*). As Zihnioğlu also pointed out we cannot hear the voices of slaves or concubines or other women who did not have contact with the ruling elite.

⁴ Fatmagül Bertay. "Doğu ile Batı'nın Birleştiği Yer: Kadın İmgesinin Kurgulanışı," in: *Tarihin Cinsiyeti*, (İstanbul: Metis Yayınları, 2003), pp. 150-151.

My suggestion is to listen to all the voices coming from this Second Constitution ‘bath’ (*hamam*). The use of the ‘bath’ metaphor here is to emphasize the fact that even though discourses in the Second Constitution period reverberated a lot, sometimes those in the bath did not hear each other well or misunderstood one another. This prevented a clear discourse from emerging and also made it impossible to reach a consensus by having discussions on different planes. Moreover, in this quite diverse ‘bath,’ it is possible to observe ‘nudes’ without a tradition of philosophical thinking who use each other’s belongings in their search of an identity. For example, Mehmed Ferid Vecdi, who represented the Islamic group, uses Biological Materialism to limit women’s freedom to the domain of the house and hence set their duties there whereas Mehmed Cavid, who represented the Committee of Union and Progress, uses Islam as a legitimizing force to support the arguments that aim to liberate women through the public domain and duties thereof. This shows us that it is all based around an identity issue. So, it is necessary to listen to all the voices coming from the bath and later evaluate all these voices separately and holistically. Men with women’s voices, women with men’s voices and the world these same men and women constructed in their self-identities actually make up a ‘whole.’ Men with women’s voices especially comprise interesting specimen for the targeted female image. For instance, the editor of *Kadın*, Enis Avnî (Aka Gündüz), in his articles using a woman’s persona and the name Seniha Hikmet, portrays, on close scrutiny, a different and an almost transparent profile than other women’s articles. This profile is ‘younger,’ more nationalistic, idealistic and patriotistic than the one in real women’s writings. The writings by men using women’s names give didactic messages to women about actively participating in the construction of the ‘new order,’ contributing to the country’s economy through frugality, teaching their kids the revolutionary principles first by internalizing

them themselves first and so on. This calling out to the ‘other’ resembles a national awakening call and is generally quite conspicuous.

When we look at the outside world, we see the nineteenth century as a period when the middle classes seized the economic power, new social relationships emerged, imperialist colonialism and evolutionary science ruled. With Darwin’s breakthrough work *Origin of the Species*, race and gender were two important themes of this century’s science and popular culture. Women became more active in the public domain. The nineteenth century is a period when world-scale states began the nationalization process and in their efforts to construct the national family, national economy and national state, they also started to raise ‘national mothers.’ There has never been a period when motherhood was so much emphasized. Women became visible in the public domain as they were envisaged to play an important role in the construction of nation-states.

In this context, the state intervened more and more in family and marital affairs. In the post-*Tanzimat* era, we see matrimony being more and more controlled by the state. For instance, a decree dated May 1844 commands that girls should be able to get married by their own free will and not pay ‘dowry.’⁵ Similarly, Society for the Employment of the Ottoman Muslim Women (*Kadınları Çalıştırma Cemiyeti İslamiyesi*), which was apparently founded to provide work for destitute women of the war years, turned out to be keeping women away from prostitution and enabling them to remarry. The administration of the Committee of Union and Progress encourages these destitute women to remarry in the construction efforts for a ‘national family.’ The Marriage Regulation (*İzdivaç Talimatnamesi*) advocates marrying off the women workers of the society founded by Enver Paşa’s endeavours. Just like the examples in the West, ads of short bios of men and

⁵ İlber Ortaylı. “Osmanlı Aile Hukukunda Gelenek, Şeriat ve Örf,” in: *Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi*, (Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayını, 1992), p. 464.

women are published in the newspapers.⁶ This means the state directly marries off its citizens even under dire circumstances.

Zafer Toprak draws attention to the family policies of the administration of the Committee of Union and Progress in the Second Constitution period, and says that the family came under the state sovereignty and ‘the new family’ became the center of the ‘new life.’ Different from Çakır and Zihnioğlu, Toprak, who has a holistic approach, does not evaluate women and the family apart from the historical concerns of the period and the interactions of the rest of the world. He also underlines the policies of the Committee of the Union and Progress and the ideological and social definitiveness of these policies.⁷

In the process of becoming nation-states, the expansion of state policies on women and the family was a consequence of periodical and historical circumstances. This was not specific to only the Ottoman Empire but was true in other countries undergoing the nationalization process. The most important question of women’s education as the trainers of the new generation was given extensive coverage in the world press. Education of women was discussed along with their duties in the prosperity competition of the nations.⁸

Together with *Tanzimat*, the Ottoman society opened up to the West with a wider perspective and started to discuss women’s issues. Women and family issues were also on the agenda of the Young Turks who studied in the West, continued their oppositional activities abroad, published propagandist newspapers, did organizational work and eventually founded the Committee of Union and Progress. They developed policies about

⁶ Yavuz Selim Karakışla. “Kadınları Çalıştırma Cemiyeti’nin Kadın İşçileri Evlendirme Kampanyası,” *Tarih ve Toplum*, Vol. XXXVII, No. 219, (Mart 2002), pp. 27-40; also see: *Women and Work in the Ottoman Empire: Society for the Employment of Ottoman Muslim Women (1916-1923)*, (Binghamton: State University of New York, unpublished Ph.D.thesis, 2003).

⁷ Zafer Toprak. “II. Meşrutiyet Döneminde Devlet, Aile ve Feminizm,” in: *Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi*, Vol. I, (Ankara: T. C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1992), pp. 228-229.

⁸ For China case see: Charlotte L. Beahan. “Feminizm and Nationalizm in the Chinese Women’s Press, 1902-1911,” *Modern China*, Vol. I, No. 4, (Oct., 1975), pp. 379-416.

women and children. The importance the Young Turks attached to women and their policies aiming to change women's social status necessitates the use of a special term, namely 'Young Turk feminism.' The Republican 'from above' policies of the state on women which can be labelled as 'state feminism' actually started to shape up during the Second Constitution period. Even though these two periods are historically different, they have similarities concerning reform policies 'from above.' These reforms aimed to construct the 'new woman' image as a sign of modernization while also trying to liberate women. So, 'the Young Turk feminism' made a huge impact on the Second Constitution period and also set a precedent for the Republican policies and helped historical process move on.

There is a point to be made at this juncture. I do not argue that there is no Ottoman women's movement while I call the Second Constitution period 'the Young Turk feminism' which needs to be evaluated in the context of the country and the world at large. Thinking in sets, I would imagine women in a subset in the bigger set of the Second Constitution administration with its impositions and constructions. It is obvious that in a state where there is no tradition of non-governmental organizations, state policies, bureaucratic insights and even literary concerns shape up the society and its ways of living. Moreover, the state apparatus cannot be conceived separately of the rest of the world and its politics. So, these sets should be shown as:

The world > state > ruling class > people

The Young Turks, as a ruling class, had a complicated structure. They could not create their own philosophical tradition, and they had discrepancies in their 'outlooks' they borrowed from Western thinkers. Therefore, journalists and men of letters who helped build a public opinion should be included in this ruling class even though they had differences in their thinking. These intellectuals of the Second Constitution period kept

their mobile positions and many became members of parliament. This ruling elite descended from either the military (*seyfiyye*), bureaucrats (*kalemiyye*) or scientists (*ilmiyye*) in keeping with the Ottoman tradition.

The women writers of *Kadın* were relatives of the ruling elite. That is, they were their wives, sisters or mothers. So, in this thesis, I will try to understand the mental and political activities of the ruling class. Contrary to Çakır, who says “The state did not have a policy on women,” I will try to show the importance of their plans by the weight of duties they put on women. I plan to talk about how women became a sign of civilization, how they were perceived, how the silent women, for example the maids, were depicted in their ‘*hanım*’ articles, hence how the class discrepancies between ‘*hanım* and *kadın*’ should be holistically considered instead of the narrower feminist viewpoint. This is important to look into, because these women writers perceive ‘other’ women differently in the comfort of being a member of the ruling class and they try to attain domestic power and exercise class discrimination on their maids, which should not be ignored. We can call this discriminatory alterity ‘*hanım* narcissism.’ As will be seen in detail later on, in the historiography of Ottoman and Turkish women ‘*hanım* and *kadın*’ are two important concepts in the Ottoman history of class and gender. To sum up, this thesis is written ‘from above’ talking about the social constructions of the ‘other’ woman by the male and female ruling class and not as ‘from below’ written as the history of the losers. The most important reason for this is the primary source indispensable to this work is a magazine for and by the middle to upper class.

So, was *Kadın* a feminist magazine? In other words, how was *Kadın* influenced by the Western feminist movement of its time?

In the nineteenth century, despite the slowness of industrialization and urbanization, a moderate liberalization process had started for the Ottoman women. *Tanzimat* period

prepared middle to upper class women for social life. Polygamy was debated. Thinkers and writers criticized the old family structure and marital customs in their writings. For example, Şinasi, in his play *Şair Evlenmesi* criticizes marital customs. It is important for the development of education that the *Tanzimat* administration opened middle schools for girls. Also in the nineteenth century, the education level for girls went up as high as the high school which enabled women to start working in the field of education before working for the industry. European women paid dearly for their freedom in industrialization. However, the price the Ottoman women paid for freedom was not as high due to the pre-industrial reforms and different circumstances.⁹

Fatmagül Berktaş, in her study of the Ottoman feminism, draws attention to the apparent connection between the Ottoman feminism and education and claims that it should not be compared to the feminisms in the USA and the UK which started to become massive social movements from the nineteenth century onwards, but rather it should be compared to the previous feminist and charity organizations. According to Berktaş, the Ottoman women's first priority was to prove they were complete human beings.¹⁰

Nicole A. N. M. Van Os, in her essay "*Osmanlı Müslümanlarında Feminizm*," people designated as 'Muslim feminists' mostly came from middle to upper classes and therefore their feminism should be conceived within the existing gender framework. Van Os talks about the solid and inflexible nature of the Ottoman ideal gender framework and points out that European and American women's struggles were not approved of among the Ottoman women which can be clearly observed in their writings. However, she notes that the Ottoman Muslim women did not hesitate to demand changes, which would not entail a rupture of the existing gender status or a disruption of public-private distinction,

⁹ İlber Ortaylı. *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2002), pp. 250-252.

¹⁰ Fatmagül Berktaş. "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Feminizm," in: *Tarihin Cinsiyeti*, (İstanbul: Metis Yayınları, 2003), p. 93.

such as the expansion of educational opportunities. Even though the proper place of the woman is unequivocally accepted, women were more concerned with an increase in the significance and place of women in the family rather than a complete equality (*müsâvât-ı tâmmе*).¹¹

As can be seen, feminism in the Ottoman Empire developed rather differently. The Ottoman societal and familial structure, with the help of state policies, led to structural changes different from those in the West, which emphasized the determining role of the press making it the vehicle of the dominant rhetoric. After the revolution, the press became instrumental in creating the public opinion. The Young Turks reemphasized the important role of the press to illuminate the people.

The increase in the activities of political press shows parallelisms with an increase in the activities of similar-minded political and educational charity organizations, cultural clubs and non-governmental organizations. In this active environment, *Kadın* portrays a publicly active revolutionary woman, and therefore it has a significant place in the history of Ottoman modernization.

Methodology and Sources

The nineteenth century Ottoman periodicals are pretty valuable documents in terms of social and intellectual historiography. They helped disseminate new ideas and information as well as liberal democratic politics.

The primary source for this work is the *Kadın* magazine published between 1908-1909 in Selanik. Additionally, I used two contemporary magazines *Demet* (Bouquet) and *Mehâsin* (Virtues). There is a vital connection among these Young Turk magazines

¹¹ Nicole A. N. M. Van Os. "Osmanlı Müslümanlarında Feminizm," in: *Cumhuriyet'e Devreden Düşünce Mirası: Tanzimat ve Meşrutiyet'in Birikimi*, Vol. I, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2001), pp. 335-347.

mentioned together in several places and presented as evidence that after the declaration of the Second Constitution, women could not be neglected any more. These magazines had to be evaluated together; otherwise the sense of completeness would be compromised and some debates could be missed since sometimes they overlapped. Because the writers used these magazines as a common platform, a debate that started in *Kadın* at times continued in *Mehâsin* due to the closure of the former.

In this thesis, *Kadın* is my primary source. It took me a long time to transliterate all poetry and prose works in the thirty issues of *Kadın*. However, it was worth it as it enabled me to see all the details. It made my job pretty easy to have it all transliterated and ready. Sometimes poetry in these periodicals is not deemed worthy of transliteration. Actually, their transliteration is important because it brings out details that shows literature and politics are interdisciplinary fields. These details helped analyze the internal and external dynamics of *Kadın*. For instance, the assassination of the journalist Hasan Fehmi was contemporaneous with *Kadın* but it was not mentioned either in the news or the articles section. I felt the young writers of *Kadın* would not remain neutral to this. A little eulogy dedicated to Hüseyin Fehima called “*Ebediyyete Doğru*” (To Eternity)¹² was a good example to illustrate how journalists expressed their sorrow, albeit covertly, over slain colleagues in every circumstance.

In this thesis where I present quite a detailed reading of *Kadın*, I tried *Kadın*’s own dynamics and voice. I also tried to keep writers’ dialogs with one another and the thematic patterns in these dialogs. The themes that kept appearing created the sections of the thesis.

Kadın was published in Selanik where the Committee of Union and Progress was also born and had its headquarters and therefore it is also valuable for the historicity of the

¹² M. Nermî. “Ebediyyete Doğru: Hüseyin Fehîma’ye,” *Kadın*, no. 26, 26 Nisan 1325 / [9 Mayıs 1909], p. 13.

city. Besides, *Kadın* was used as the newsbulletin of all the women's organizations in Selanik and so it shows best the organizational structures in the city.

An analysis of a magazine foremost requires an investigation of its period, its publishers, its writers, and its counterparts in other countries. The shortcoming of this study is the inability to look into similar magazines published in the countries also in the process of nation-state formation. For example, I did not have the opportunity to study *Femina*, a French magazine with a similar name which is often mentioned in *Kadın*. Time and space constraints have prevented me from this task.

The fact that secondary sources about women in the Second Constitution period were scarce and the existing ones generally repeated each other caused this thesis to be a more descriptive study. I think there can be more comparative studies with an increase in the number of theses and other studies on women's periodicals.

Besides, again the fact that secondary sources were scanty led me to use the primary sources of the period. I used Mehmed Ferid Vecdi's *Müslüman Kadını*,¹³ a book compiled from articles published in *Sırât-ı Müstakîm* magazine and Mehmed Said's *Vezâifü'l-Înâs*,¹⁴ where he talked about women's duties, Baha Tevfik's compilation from Odette Lacquerre called *Feminizm*,¹⁵ Doktor Hüseyin Remzi's *Miratü'l Beyt, Hanımlara Yadigâr* where he gives advice to women,¹⁶ also a very prolific (*velûd*) writer of the Second Constitution period, Avanzâde Mehmet Süleyman's book titled *Rehber-i Mu'âmelât-ı Zevciyye* where he tells how to treat women,¹⁷ Nazım's (who was presented as

¹³ Mehmed Ferid Vecdi. *Müslüman Kadını*, translated by Mehmed Akif, (İstanbul: Ahmed Saki Bey Matbaası, Sırât-ı Müstakîm Kütüphanesi, 1325).

¹⁴ Mehmed Said. *Vezâifü'l-Înâs*, (İstanbul: Kitapçı Arakel, 3rd edition, 1303).

¹⁵ Baha Tevfik. (compiled from Odette Lacquerre), *Feminizm*, (İstanbul: Dersaadet Kütüphanesi, no date).

¹⁶ Doktor Hüseyin Remzi. *Miratü'l-Beyt: Hanımlara Yadigâr*, (İstanbul: Ahmed İhsan ve Şürekası, 1308).

¹⁷ Avanzâde Mehmet Süleyman. *Rehber-i Mu'âmelât-ı Zevciyye*, (İstanbul: Malumat Kütüphanesi, 1330).

Memûrîn-i Rûsûmiyyeden and one of the *Ma'lûmât ve Servet* journalists) epistolary work called *İslâm Hanımlarına Mahsûs Fennî ve Ahlâkî Mektûblar*,¹⁸ between a mother and a daughter (with the specific aim of edifying young girls) which was in vogue in the nineteenth century European literature, and the translated work of the Russian writer Gregori Petrof's *Kadın Meselesi*.¹⁹

I found out about Ayfer Karakaya's M.A. Thesis of 1996 from Ohio State University on *Kadın* magazine only too late because it is not registered in search engines.²⁰ Even though it is not very rare to have two theses using the same source, I realized that our works have very different approaches. Ayfer Karakaya did a comparative study of the Western feminism whereas I based my work on *Kadın*, the Second Constitution, the relationships with the Committee of Union and Progress and the political climate. Besides, different from Karakaya, I can say that I aimed a more detailed reading of *Kadın*. It should be seen as an advantage for future studies that the two theses focus on different themes.

To go back to the issue of sources, I also read general sources and memoirs of the Second Constitution period due to the scarcity of the secondary sources. I made most use of articles of Zafer Toprak on social and intellectual history of the period²¹ and those of Yavuz Selim Karakışla on women's organizations as well as his Ph.D. dissertation on the Society for the Employment of Muslim Ottoman Women which inspired me about ways to study women's history.²²

¹⁸ Nazım (Me'mûrîn-i Rûsûmiyyeden Malumat ve Servet Gazeteleri Muharrirlerinden). *İslâm Hanımlarına Mahsûs Fennî ve Ahlâkî Mektûblar*, (İstanbul: Kitâbhâne-i İslâm ve Askerî, 1316).

¹⁹ Gregori Petrof. *Kadın Meselesi*, translated by Ahmed Muhsin, (İstanbul: İkdâm Matbaası, 2nd edition, 1928).

²⁰ Ayfer Karakaya- Stump. *The Emergence of a Feminist Nationalist Discourse in Pre-Republican Turkey: A Case Study of Kadın Magazine (1908-1909)*, (Ohio: Ohio State University, unpublished M.A. Thesis, 1996).

²¹ For an outlook to the works of Zafer Toprak check out on:
http://hist.boun.edu.tr/Faculty_Zafer_Toprak.HTM

²² http://hist.boun.edu.tr/Faculty_Yavuz_Selim_Karakisla.HTM

What drew my attention to the formative role of Selanik in the Young Turks revolution was articles by İlhan Tekeli and Selim İlkin.²³ Palmira Brummet's book *İmge ve Emperyalizm*²⁴ had a useful index and gave me the chance for a quick look at the Second Constitution press and helped me understand how and what the press reacted to.

I tried to investigate the period of the Second Constitution as a background in the first part of my work. I aimed to show the ideological structure of the Young Turks, their social and political ideas, the peculiar revolutionary nature of Selanik, how women appeared on the press and in women's societies, how the modernization movement starting with *Tanzimat* affected their lives.

In the second part, I studied characteristics of *Kadın*, its mission and philosophy and writers, and contributors. The contents of *Kadın*'s messages and how women's societies and clubs were depicted in *Kadın*. This part can be seen as an identity study of *Kadın*.

In the third part, I present a close reading of *Kadın*. This part has a detailed documentation of the women's debates and starts with the most debated question of the period: "what is woman?" Debates about physical abilities and biological traits of women and their role of transmitters of civilization are given. Duties assigned to women (*vâzîfe-i nîsvân*), elitist women (*hanım* narcissism), invisible maids, women's rights in East-West division, and the contribution of feminism and Islam to this division are studied. How women should be educated, the "à la Turca and à la Franca question," women's contribution to the economy will also be investigated in the context of women's duties.

²³ İlhan Tekeli and Selim İlkin. "İttihat ve Terakki Hareketinin Oluşumunda Selanik'in Toplumsal Yapısının Belirleyiciliği," in: *Cumhuriyetin Harcı, Köktenci Modernitenin Doğuşu*, Vol. I, (İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2003).

²⁴ Palmira Brummet. *İkinci Meşrutiyet Basınında İmge ve Emperyalizm 1908-1911*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2003).

The new life and new identity of women will also be presented in this part as a final analysis.

In the last part, a general summary of all this will be given. I present two appendices at the end of my thesis. In one of these, a detailed index of *Kadın* is given. I also took care that I stated the ads, publicized publications, announcements, the contents of the writings, the nature and genre of poetry or prose works, who the addressees are in order to follow the themes. *İstanbul Kütüphanelerindeki Eski Harfli Türkçe Kadın Dergileri Bibliyografyası*²⁵ published by *Kadın Eserleri Kütüphanesi* included *Kadın* among many other women's magazines that they studied. I also aimed to correct the little mistakes and oversights and make a more detailed study of *Kadın*.

In the second appendix, transliterations of important articles of *Kadın* can be found. It can be seen that most of this forty-one piece selection comes from the first twenty issues of *Kadın*. The reason for this is *Kadın* started to be published with a great enthusiasm but halfway through, it got slowed down and the heat of the debates cooled down.

Heart of Freedom; Selanik in 1908

Selanik was called the Ottoman Europe and in 1430 it was annexed to the Ottoman Empire after which especially its religious picture and economic structure underwent several changes and became the focus of many transformative events.

As it was located on the junction of main roads from the Adriatic Sea to the Black Sea, and from the Danube to the Aegean, it was an important center of transit commerce and during the Ottoman times, it served as a significant military base for the raids on the West. It was a fortress for the Ottoman army and the most important commercial center of

²⁵ Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı. *İstanbul Kütüphanelerindeki Eski Harfli Türkçe Kadın Dergileri Bibliyografyası*, prepared by Zehra Toska, Serpil Çakır, Tülay Gençtürk, Sevim Yılmaz, Selmin Kurç, Gökçen Art, Aynur Demirdirek. (İstanbul: Metis Yayınları, 1993).

the South Balkans and in the eighteenth century, it integrated with the other world markets. In the last quarter of the nineteenth century, it got connected through railways to Central Europe, İstanbul and Manastır and thus it enhanced its geographical significance.

From the end of the nineteenth century onwards when different religious denominations had particular roles, Selanik had an increasing prosperity. Especially, with advances in transportation and communication, it had a plethora of factories and workshops. At the beginning of 1870, the railway got through to Selanik and during the next ten years telegraph network was built, the new railway construction took place between 1888-1896 suddenly enriching this city.²⁶

At the beginning of the century, the population was 150,000 and so it was the fourth biggest city after İstanbul, İzmir and Beirut. It had ethnic as well as class-related differences in its demography. 27 percent of the urban population in 1908 was Muslim, 40 percent was Jewish, 13 percent was Greek, 3 percent was Bulgarian, 17 percent belonged to other nations. The city-dwellers consisted of a great number of merchants, bureaucrats, small manufacturers and the unemployed.²⁷

Selanik increased its volume of commerce twentyfold between 1840-1912. During this time, all kinds of factories rapidly started to be operational and the conscription imposed by the Young Turks forced many non-Muslims to emigrate leading to a labor shortage in Selanik which led to the creation of a labor movement.²⁸

²⁶ Donald Quataert. "Fabrika Bacalarından Tüten İlk Dumanlar," in: *Selanik 1850-1918 Yahudilerin Kenti Balkanların Uyanışı*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 1999), p. 186.

²⁷ İlhan Tekeli and Selim İlkin. "İttihat ve Terakki Hareketinin Oluşumunda Selanik'in Toplumsal Yapısının Belirleyiciliği," in: *Cumhuriyetin Harcı, Köktenci Modernitenin Doğuşu*, Vol. I, (İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2003), p. 32.

²⁸ Donald Quataert. "Fabrika Bacalarından Tüten İlk Dumanlar," in: *Selanik 1850-1918 Yahudilerin Kenti Balkanların Uyanışı*, pp. 202-203.

Selanik became a province by the 1864 Province Regulation and consisted of Selanik (center), Tırhala, Syros and Drama counties. Later, Manastır, Debre, Elbesan and Üsküp counties also got joined to the province of Selanik.

Well-qualified governors were sent to the city to pursue progress. For example, Sabri Paşa, Midhat Paşa who governed the city for only three months and Galip Paşa who was the minister of finance during Abdülmecid's reign were such governors. Indeed, as a result of the efforts of these governors, within the framework of post-*Tanzimat* modernization movement, a number of official buildings were erected and the fabric of the city was renewed. In 1893, the first tram of the Ottoman Empire started to run with horses at first. In 1903, the city got electricity, and the trams became electrical in 1907. Taking advantage of 1890, 1896, and 1898 fires, the city was turned into a modern port city.²⁹

Selanik, which became a full-fledged modern city at the end of the nineteenth century, hosted many social clubs, locales and associations. Paul Dumont argues that the reason for the existence of these was that they constituted a significant amount of political and societal control in the hands of the local bourgeoisie. Another reason given by him was that socializing in such venues was a way of getting rid of one's hardships.³⁰

As it was also the home of Mustafa Kemal (Atatürk), the founder of modern Turkey, Selanik was one of the focal points of resistance to the reign of Sultan Abdülhamid II. by the Young Turks. Just as the Revolution of 1908 flourished in Selanik, the counter-revolution of April 1909 was also quelled by the forces of the city. Selanik, which was once considered to be the potential capital city by the Young Turks, was also important for

²⁹ İlhan Tekeli and Selim İlkin. "İttihat ve Terakki Hareketinin Oluşumunda Selanik'in Toplumsal Yapısının Belirleyiciliği," in: *Cumhuriyetin Harcı, Köktenci Modernitenin Doğuşu*, p.33.

³⁰ Paul Dumont. "Önce Fransızca," in: *Selanik 1850-1918 Yahudilerin Kenti ve Balkanların Uyanışı*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 1999), p. 232.

laying the foundations of Turkish nationalism and determining the end of the Ottoman Empire.³¹

As it was one of the significant centers for intellectuals, Selanik had an environment in which European journals, as well as the publications of the Young Turks, reached the crowds by foreign couriers even during the peak of censorship of Abdülhamid II. Selanik press, which was sought for even in İstanbul since it gave more detailed coverage of events, was furtively available in some of the newsstands close to the Sirkeci Train Station. Sultan's spies were fewer in Selanik, and it was called the *Kaaba* of Freedom, which was frequented by radical students as well as the exiled. Furthermore, as an international gendarmarie troop was positioned in Macedonia along with its Ottoman counterpart after 1903, this liberal environment was consolidated.³²

Tekeli and İlkin think that the social structures of Selanik and its hinterland Macedonia were important factors in making the 1908 movement successful. The emerging bourgeoisie in Selanik created in the process of the Ottoman Empire's opening up to capitalism rebelled against the despotic regime in İstanbul.³³

Even though Selanik was multi-cultural, we see that Ottoman element was dominant. The fact that Italian, Spanish Hebrew, Greek or Bulgarian were spoken along with Turkish outside the merchant and Muslim neighborhoods even by the horse-cart drivers shows the Ottoman character of the city.³⁴

³¹ François Georgeon. "Müslüman ve Dönme Selanik," in: *Selanik 1850-1918 Yahudilerin Kenti ve Balkanların Uyanışı*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 1999), p. 114.

³² François Georgeon. "Müslüman ve Dönme Selanik," in: *Selanik 1850-1918 Yahudilerin Kenti ve Balkanların Uyanışı*, p. 116.

³³ İlhan Tekeli and Selim İlkin. "İttihat ve Terakki Hareketinin Oluşumunda Selanik'in Toplumsal Yapısının Belirleyiciliği," in: *Cumhuriyetin Harcı, Köktenci Modernitenin Doğuşu*, p. 5.

³⁴ François Georgeon. "Müslüman ve Dönme Selanik," in: *Selanik 1850-1918 Yahudilerin Kenti ve Balkanların Uyanışı*, p. 114.

Nevertheless, the dominant effect of the French culture in the city life and schools was visible and neither Turkish, or Italian, nor Greek was able to compete with French in importance.³⁵ There were at least four French newspapers in Selanik towards 1900. With the Young Turks Revolution, there was going to be ten more newspapers working for the dissemination of the French culture.³⁶

On July, 1908, there were 48 Jewish schools, 32 Turkish schools, 20 Greek Orthodox schools, 7 French schools and various Italian, Bulgarian, Serbian, and Rumenian educational facilities. In many of them, French was taught.³⁷

In the nineteenth century, Jewish people pioneered the development of schools. Alyans Israelite Society and the local bourgeoisie sponsored new schools. Schools were opened as part of the nationalist movements, so every political movement started its own school and these schools competed with each other. The school a kid attended became an indicator of the ethnic group of the parents.³⁸

This trend also affected Turks and as early as 1873, during the governorship of Midhat Paşa, new style private Turkish schools were opened. Midhat Paşa opened an ‘industrial school,’ and regular schools such as *Terakkî-i Osmânî*, *Fevziye*, *Hamîdiye*, and *Selîmiye* were established. The competition between schools increased an interest in modern schools over medreses and the peculiar circumstances of Selanik made a fast transformation of the whole education system possible.³⁹ Thus, Selanik became a

³⁵ Paul Dumont. “Önce Fransızca,” in: *Selanik 1850-1918 Yahudilerin Kenti ve Balkanların Uyanışı*, p. 225.

³⁶ *ibid.*, p. 227.

³⁷ *ibid.*, p. 220.

³⁸ İlhan Tekeli and Selim İlkin. “İttihat ve Terakki Hareketinin Oluşumunda Selanik’in Toplumsal Yapısının Belirleyiciliği,” in: *Cumhuriyetin Harcı, Köktenci Modernitenin Doğuşu*, p. 30.

³⁹ *ibid.*, p. 31.

progressive, multi-cultural, multi-lingual cosmopolitan city. This was a suitable activity ground for the Young Turks.

The Young Turks; Conceptual Framework

Reform or *Islahat* is the main concept of a process that started with seeking solutions to the administrative problems of the Ottoman Empire. Defeat of the Ottoman Empire in many wars, and the consequent loss of territory as well as the technological and industrial advances in Europe caused a will to reform even in the most reactionary circles. An import of the European technology was at issue.

The onset of the Ottoman Empire's reform policy goes back to Sultan II. Mahmud's (1808-1839) and his successor Abdülmecid's (1839-61) reign. The reform policy officially started with the reading of *Gülhane Hatt-ı Hümayûnu* in 1839. Even though Sultan Abdülhamid II. was known as anti-*Tanzimat*, he appeared to be willing to implement reform. The Young Turks (1908-1918) distinguished themselves as important contributors to the nineteenth century reformist movements and their policies were also *Tanzimat*-geared.⁴⁰

The concept of the Young Turks was used to refer to the Muslim opponents of Sultan Abdülhamid II. from the beginning of the twentieth century. European and American writers called the new regime the 'Young Turk regime' and the Committee of

⁴⁰ Şerif Mardin. *Türkiye'de Din ve Toplumsal Değişme Bediüzzaman Said Nursi Olayı*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 1997), p. 53.

Union and Progress ‘the Young Turk Party’ and the Second Constitution period the ‘Young Turk period.’⁴¹

Niyazi Berkes states the the Young Turk movement was born out of three anti-Abdülhamid II. sources. These are the organizational activities among university students such as in the School of Medicine and Military School, secret committees in the army, groups of intellectuals in centers such as Paris, Genoa and Cairo. Calling all of these ‘the Young Turks’ has become a tradition.⁴²

Even though the term the Young Turk is used to refer to many different groups, the most important of these is undoubtedly people who opposed Sultan Abdülhamid II. regime in 1878 after the cessation of Ottoman Parliament, their organizations and the magazines they published.⁴³

These radicals were mainly from middle to upper class. One of the consequences of having the Western means of communication, that is books, newspapers and telegraph to be mostly at the disposal of the ruling class was that the most fundamental changes were to be observed in the life and thought of the upper classes.⁴⁴

As a formative force on this upper class, we see the press and the Young Turk press constituted a very important part of the history of the Ottoman press. The heavy censorship on the press emphasized the significance of the Young Turk press. The political thoughts and debates of 1878-1908 period appeared on this press. Sometimes, diametrically opposing ideas were printed side by side in the publications of the same organization. Another feature of this press is that they were not long-lived and some were just published

⁴¹ M. Şükrü Hanioglu. “Jön Türkler,” *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Vol. XXIII, (İstanbul: İslam Araştırmaları Merkezi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2001), p. 585.

⁴² Niyazi Berkes. *Türkiyede Çağdaşlaşma*, (İstanbul: Doğu Batı Yayınları, 1970), p. 382.

⁴³ M. Şükrü Hanioglu. “Jön Türkler,” *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, p. 586.

⁴⁴ Şerif Mardin. “Tanzimattan Sonra Aşırı Batılılaşma,” in: *Türk Modernleşmesi*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2004), p. 27.

to extort money out of the Ottoman administration and right after achieving that aim, stopped their printing. *Hak, Meşveret, Suplément Français, Mizân, Osmânî, Şûrâ-yı Ümmet* and *Terakkî* were among the better known Young Turk publications.⁴⁵

It is difficult to talk about a general ideology that included all Young Turks. Their common ground was their discontent with Sultan Abdülhamid II. regime and the desire to overthrow this regime to replace it with a constitutional one.⁴⁶

Three leaders with this common desire stood out. They were Ahmed Rıza (1859-930), Mehmed Murad (1853-1912), and Prince Sabahattin (1877-1948). Ahmed Rıza studied agriculture in France, and thought the problem with the country was essentially lack of education. When he understood he could not do much in the country, he went back to France. He sent notes to Sultan Abdülhamid II. in order to convince him that a constitutional regime was good, citing Sheriat commanding *meşveret*, consultation.⁴⁷

Murat nicknamed Mizâncı Murat Bey, because he published a newspaper called *Mizân*, suggested a unification of the whole Islamic world around the caliphate of Abdülhamid II. He tried to warn the Sultan with notes just like Ahmed Rıza, but when he understood the futility of his efforts, he also went to France.⁴⁸

Ahmed Rıza aimed to improve the education system under a good administration whereas Murat thought the salvation lay in the proper practice of Sheriat and the establishment of a Pan-Islamic state. These two opposing groups accused each other of atheism and Islamicism, respectively.⁴⁹

⁴⁵ M. Şükrü Hanioglu. "Jön Türkler," *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, p. 587.

⁴⁶ *ibid.*, p. 587.

⁴⁷ Niyazi Berkes. *Türkiyede Çağdaşlaşma*, pp. 386-387.

⁴⁸ *ibid.*, p. 387.

⁴⁹ *ibid.*, p. 389.

Ahmed Rıza was a member of positivist circles in France whereas the third leader, Prince Sabahattin had connections with their rival school *Le Play*. Sabahattin thought the problem was in the Ottoman social structure and suggested adopting a Western type of society instead of overthrowing the Sultan. According to Sabahattin, the reason for the failure of the ongoing reforms since *Tanzimat* was because these reforms strengthened the Eastern type of society. Sabahattin meant by his term a Western type of society an individualist society with private property.⁵⁰

The biggest achievement of the Young Turks was the redeclaration of *Kânûn-i Esâsî* on July 25, 1908. This was not simply a reimplementation of the 1876 *Kânûn-i Esâsî*. It is the beginning of the end of the Ottoman Empire's political structure. This revolution was one of the last bourgeoisie revolutions like 1905 Russian and 1906 Iranian revolutions. One of the important consequences of the 1908 revolution is that even though it was not a people's revolution, people showed a political instead of a religious reaction. Secondly, what the New Ottomans and the Young Turks could not achieve in a quarter of a century, that is, the rudimentary appearance of a nation-state awareness emerged shortly after the 1908 revolution. The third important consequence was the start of a free party period for the first time.⁵¹

The appellation 'Young Turks' began to be given to literary heroes telling pre-revolutionary times. The Young Turks began to be called *İttihâdçis* with the onset of the party life. They were prepared to destroy the obsolete structure economically, socially and politically. The revolution represented the concept of a new state and a new citizenship. The state was going to transform into a modern, liberal democracy where it would be

⁵⁰ *ibid.*, pp. 390-391.

⁵¹ *ibid.*, p. 398.

responsible for its citizens. *İttihâdçis* not only liberalized the political order but also aimed to establish a social order where everyone would be equal before the laws.

Another consequence of the 1908 Revolution was that it started a period of comprehensive ideological diversity. The core group of the Young Turks were also strongly influenced by Positivism, Biological Materialism, Social Darwinism and Materialism and some of the dignitaries of the movement advocated the replacement of religion by science.

One of the founders of the Committee of Union and Progress, which was based on positivism as well, Ahmed Rıza Bey was a champion of positivism. He believed that religion, family and division of labor should be compatible to attain social progress in accordance with August Comte's 'order and progress' principle. The influence of positivism on the Committee was firstly seen on its converted name. Indeed, the first established political party was named 'Union and Progress' (*İttihâd ve Terakkî*) to point to the main problem of the Ottoman Empire since the beginning of the nineteenth century.

There were many reasons why the Young Turks were positivists. The positivist principle of 'order' was replaced by 'union' (*ittihâd*) because union was a 'sacred' and absolute duty. 'Progress' (*terakkî*) was only possible through everyone in this union doing their duty properly. Positivism was science-based and so was just what the Young Turks were looking for. Besides, this trend also provided a critical approach to the European values. Ahmed Rıza used Positivism to acquire an anti-imperial rhetoric as well as legitimizing his nationalistic ideas.⁵²

Ahmed Rıza was accused of atheism from time to time because of his ideas about replacing religion with science. Ramsaur says that atheism accusations against Ahmed

⁵² M. Şükrü Hanioglu. *Young Turks in Opposition*, (Oxford: Oxford University Press, 1995), pp. 205-206.

Rıza's positivism might give a terrible advantage to Sultan Abdülhamid II. to play against the Young Turks.⁵³

Despite this, Ahmed Rıza has an intellectual stance what is called “defensive Islamicism” (*tedâfûî İslamcılık*) by Şerif Mardin. In his writings, Ahmed Rıza Bey reacts this way to the accusations of ‘barbarism’ against Turks on account of being Muslim. According to Ahmed Rıza Bey, this badmouthing of Islam was due to the missionary propagandas. Şerif Mardin attributes Ahmed Rıza's interest in Positivism to its universalism. The flexible nature of positivism enabling it to pair it up with any kind of thinking gave Ahmed Rıza the idea of adapting it to the Ottoman society and the potential of Islam for progress.⁵⁴

Europe's superiority in science and technology was summed up as ‘sciences and technology’ (*ulûm u fûnûn*) and ‘progress’ (*terakkî*). This understanding caused science to gain a new role in the Ottoman intellectual life.⁵⁵ One of the consequences of this new role of science is the classless formation of political struggle in terms of progressiveness and reactionarism.

In response to the changing sense of science, religion also made some progress. Social perceptions changed and terms like human society (*cemiyet-i beşeriyye*) was used more often in the nineteenth century Ottoman publications. Whereas in the past, in all the works of people printing Islamic material, all human activities were conceived in their religious contents.⁵⁶ Şerif Mardin says in the transformation process starting with the *Tanzimat*, there used to be two stratifications: people and the ruling elite of the Ottoman

⁵³ E. E. Ramsaur. *The Young Turks, Prelude to the Revolution of 1908*, (New Jersey: 1957), p. 29.

⁵⁴ Şerif Mardin. *Jön Türklerin Siyasi Fikirleri 1895-1908*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 1983), p. 137.

⁵⁵ M. Şükrü Hanioğlu. *Bir Siyasal Örgüt Olarak Osmanlı İttihad ve Terakki Cemiyeti ve Jön Türklük*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 1986), p. 21.

⁵⁶ Şerif Mardin. *Türkiye’de Din ve Toplumsal Değişme Bediüzzaman Said Nursi Olayı*, p. 65.

culture. He adds that the ruling elite got alienated from Islam in time. So, these two strata had wider gaps in between them.⁵⁷ However, as Tarık Zafer Tunaya points out, more than 80 percent of the population was from rural areas.⁵⁸ This could also explain the estrangement and alienation between the two classes. Therefore, the upper class tried to make the people adopt the constitutional principles and not go astray from Islam as not to get estranged from the people. Şerif Mardin states that people had to abide by the principle of working for the society, not for their family in this transformation process according to the new social relationships.⁵⁹ These new social relationships did not only occur on the progressive side but also on the Islamic side. The modernist aspects of *Tanzimat* politics did not work unilaterally but provided opportunities to defend religious ideas as well. For example, the developments in the printing press also helped disseminate Islamic ideas and caused a republication of Islamicist works.⁶⁰

Although Ahmed Rıza indicated the unifying aspect of religion to be its most important function, after a while, religion lost its appeal and it would only play a legitimizing role for the reforms. The Young Turks still believed that the way to convince the people was through an Islamic rhetoric.⁶¹

However, we cannot see the Young Turks as sincere proponents of Islam. Kemal Karpat, who pointed to the importance of the Balkans in the Young Turks movement, mentions Batzaria, who is a Young Turk from the Balkans, and his Islamic ideas in his writing based on Batzaria's memoirs. According to Batzaria, Islam became a fatalistic and

⁵⁷ *ibid.*, p. 22.

⁵⁸ Tarık Zafer Tunaya. "İkinci Meşrutiyet'in Siyasal Hayatımızdaki Yeri," in: *Türkiye'de Siyasal Gelişmeler (1876-1938)*, Vol. I, (İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2001), p. 127.

⁵⁹ Şerif Mardin. *Türkiye'de Din ve Toplumsal Değişme Bediüzzaman Said Nursi Olayı*, p. 23.

⁶⁰ *ibid.*, p. 58.

⁶¹ M. Şükrü Hanioglu. *Bir Siyasal Örgüt Olarak Osmanlı İttihad ve Terakki Cemiyeti ve Jön Türklük*, p. 622.

superstitious belief and therefore lost its appeal for Muslim intellectuals. Many Young Turks whose cultural sources were European shifted their loyalties from the caliphate to the Turkish nationalism.⁶²

During the reign of Sultan Abdülhamid II. (1876-1909), anti-imperialist Muslim nationalism peaked but gradually yielded to a nationalism based on language during the period of the Committee of Union and Progress. Selanik, the birth place of the Committee and *Kadın*, was also the birth place of language-based nationalism and Young Pens (*Genç Kalemler*). The relationship between *Genç Kalemler* magazine and the Committee of Union and Progress was expressed by Masami Arami in his book called *Jön Türk Dönemi Türk Milliyetçiliği*.⁶³ Linguistic nationalism trend continued with the crisis borne out of the Balkan wars, populism inspired by socialism which in turn led to Turkism and Turanism.⁶⁴ The suffering caused during 1912-1913 Balkan Wars involving the old peoples of the Ottoman Empire depressed the Young Turks. They thought the victory of Balkan peoples and modernism as its rational consequence was the only hope for salvation.⁶⁵

The crisis led to a ‘cautious modernism.’ With Ziya Gökalp’s conciliatory formula of “Turkization, Islamicization and Modernization,” (*Türkleşmek, İslamlaşmak, Muâsırlaşmak*) necessary features of the West were adopted.⁶⁶ As one of the most effective ideologists of the Committee, Ziya Gökalp found the concepts he was looking for a ‘new

⁶² Kemal H. Karpat. “The Memoirs of N. Batzaria: The Young Turks and Nationalism,” *International Journal of Middle East Studies*, Vol. VI, No. 3, (July 1975), p. 298.

⁶³ Masami Arai. *Jön Türk Dönemi Türk Milliyetçiliği*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2003), p.75.

⁶⁴ Niyazi Berkes. *Türkiyede Çağdaşlaşma*, p. 413.

⁶⁵ Kemal H. Karpat. “The Memoirs of N. Batzaria: The Young Turks and Nationalism,” p. 298.

⁶⁶ Niyazi Berkes. *Türkiyede Çağdaşlaşma*, p. 413.

life' in Durkheim's sociology. His formula was actually a criticism of the very same ideologies.⁶⁷

However, the Young Turks who were last formed by Ziya Gökalp's syntheses and outlook did not have a particular political thought at the beginning. They only complained about the outdated regime and a desire to bring about a change such as in the French Revolution to the Ottoman Empire in their political writings. The Young Turks initially only wanted to call everyone in the country to patriotism. So, their first theme was Ottomanism.⁶⁸ This approach was the only solution to prevent separatist and nationalist tendencies of different ethnic groups. They were primarily preoccupied with 'saving the state'.⁶⁹

Şerif Mardin also agreed with this view and said the real concern of the Young Turks was not 'freedom' but stopping the disintegration of the Ottoman Empire by creating a free and just environment. Besides, the Young Turks were not really populist. Moreover, they wanted to create a political elite. When the revolution did not occur the way the Young Turks wanted nor was it at the right time, a certain insecurity emerged. So, the elite they wanted to create would educate the people. Şerif Mardin describes the Young Turks as 'conservative,' not 'radical,' because they never came up with original ideas. Actually, this lack of radicalism can be seen in all societies that went along with the modernization trend. This type of societies try to romanticize their society's values, focus on their golden age. However, the Young Turks were less effective about the latter. Their emphasis on Turkism was not to create a mythic image but rather a result of political obligations.⁷⁰

⁶⁷ *ibid.*, p. 417.

⁶⁸ M. Şükrü Hanioglu. *Bir Siyasal Örgüt Olarak Osmanlı İttihad ve Terakki Cemiyeti ve Jön Türklük*, p. 626.

⁶⁹ *ibid.*, p. 629.

⁷⁰ Şerif Mardin. *Jön Türklerin Siyasi Fikirleri 1895-1908*, pp. 219-221.

The most influential theme for the Young Turks was not nationalism, but state. Since establishing a state was the most important sign of political creativity, keeping a state was the most important political activity.⁷¹ Indeed, the Young Turks did not have any economic plan and interpreted the European influence only on the political level.⁷²

The Young Turks found that their greatest obstacle was the interpretation of their innovative ideas as opposition. The Westernization project of the Ottoman intellectuals continuing until the declaration of the Republic was a modernist project. In this project was included the internalization of all the social and cultural elements that enabled Europe's modernity. However, the necessary institutions for the adoption of these elements did not exist in the Ottoman Empire and therefore the Westernization efforts were rejected in general.

Woman Question in the Modernization Era

With *Tanzimat*, reforms brought about changes that would affect women. The abolition of slavery, and daughters' inheritance of land according to the new law (1856) were some of these changes. Education was another important field of change. Up until *Tanzimat*, girls were only sent to elementary school, but in 1842 midwifery courses were offered to women in the School of Medicine. In 1858, first girls' middle school, and in 1869 first girls' industrial school in İstanbul were opened with the efforts of governor of Danube (*Tuna*) Midhat Paşa. These junior high schools also brought about a need for women teachers and in 1870 the Teachers' School (*Darü'l-muallimât*) became an important step for women's education. In 1874, the number of junior high schools was

⁷¹ *ibid.*, p. 222.

⁷² Çağlar Keyder. *Türkiye'de Devlet ve Sınıflar*, translated by Sabri Tekay, (İstanbul: İletişim Yayınları, 1989), p. 49.

ten.⁷³ Before these schools, women had only one type of educational opportunity. ‘Mansion education’ or home-schooling was available only for a very small minority.

Before the declaration of the Second Constitution, we see twelve women’s publications. In 1868, these publications started with a supplement called *Terakkî* (*Progress*) in *Muhadderât* (*Virtuous Women*). They were followed by *Vakit yâhûd* *Mürebbi-i Muhadderât* (*Time or Tutor of Virtuous Women*, 1875), *Âyine* (*Mirror*, 1875), *Âile* (*Family*, 1880), *İnsâniyet* (*Humanity*, 1883), *Hanımlar* (*Ladies*, 1883). *Şükûfezâr* (*Garden in Blossom*, 1886), *Mürüvvet* (*Munificence*, 1888), *Parça Bohçası* (*Rag Bag*, 1889), *Hanımlara Mahsûs Gazete* (*Newspaper for Ladies*, 1895), *Hanımlara Mahsûs Ma’lûmât* (*Information Peculiar to Ladies*, 1895), *Âlem-i Nisvân* (*Women’s World*, 1906) also followed them.

Hanımlara Mahsûs Gazete, the longest-lived one among magazines in this period, was published for thirteen years between 1895- 1908. Well-known women writers of the period like Fatma Aliye, Nigâr bint-i Osmân, Makbûle Lemân, Emine Semiye, Bestekâr Leylâ, Fahrünnisâ, Hamiyet Zehrâ, Keçecizâde İkbâl wrote for this weekly magazine. The motto of the magazine was to raise a “good mother, good wife, good Muslim.” It published literature, life stories of famous women, and writings on education, health, housekeeping, child-raising.⁷⁴

With the *Tanzimat* reforms and European model schools, a new breed of people emerged. This new class adopted a Western life style in their clothes, furniture, conduct, appearance and thinking. French literature was also very influential. Many translations

⁷³ Tezer Taşkıran. *Cumhuriyet’in 50. Yılında Türk Kadın Hakları*, (Ankara: Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Yayınları, 1973), p. 27.

⁷⁴ Tezer Taşkıran. *Cumhuriyet’in 50. Yılında Türk Kadın Hakları*, p. 33.

were made from such writers as Voltaire, Rousseau, Montesquieu, Fenelon, Fontenelle and Volney. These translated books brought about a public awakening.⁷⁵

Literary figures of the period like Nâmık Kemâl, Recaizâde Ekrem, Şemseddin Sâmî, Abdülhak Hâmid, and Nabizâde Nâzım wrote about women's low social and educational status. For instance, Şemseddin Sâmî, in his book *Kadınlar*, (Women) proposes the equal intellectual capacity of men and women. Şemseddin Sâmî thinks it is very important to educate women since they constitute half the world population.⁷⁶

Intellectuals who advocated Westernization such as Şemseddin Sâmî claimed that the hotly debated topics of the time such as polygamy, covered women, public visibility of women, arranged marriages and divorce actually stemmed from a misunderstanding of Islam. For instance, they said that polygamy was just a 'permit' but it was abused.⁷⁷

One of the most famous women writers of the time was Fatma Âliye. She got a very good education because she was Ahmed Cevdet Paşa's daughter. She was one of the first intellectual products of mansion education (*konak eğitimi*) and she learned both the Eastern and Western cultures well. She was well-versed in Islam, too, so she had an argument with the representative of the traditionalists, Mahmûd Esâd Efendi about polygamy. Mahmûd Esâd Efendi presented polygamy as an Islamic rule whereas Fatma Âliye, like Şemseddin Sami, claimed this was only allowed in exceptional cases.⁷⁸

At the end of the nineteenth and the beginning of the twentieth century, the Ottoman society underwent legal, institutional and ideological changes. Reforms about the

⁷⁵ Bernard Caporal. *Kemalizmde ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını (1919-1970)*, (Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1982), pp. 56-57.

⁷⁶ Şemsettin Sami. "Kadınlar," in: *Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi*, Vol. III, (Ankara: T. C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayını, 1992), p. 1030.

⁷⁷ Özer Ozankaya. "Laiklik Öncesi Dönemde Şemseddin Sami'nin Aile Düzenine İlişkin Görüşleri," in: *Türkiye'de Ailenin Değişimi*, (İstanbul: Türk Sosyal Bilimleri Derneği, 1984), pp.126-127.

⁷⁸ Bernard Caporal. *Kemalizmde ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını (1919-1970)*, pp. 73-74.

status of women was also concerned with the new life style and cultural models aspired by the bureaucratic elite. The traditionalist intellectuals evaluated the West in moral and materialist aspects. They thought the influence of the West should be limited to administrative, technical and materialist subjects. They advocated that traditional, cultural and moral values of the society should be kept. In this context, even though the arrangements of *mahrem* and *nâ-mahrem*, indoors and outdoors were disrupted with *Tanzimat*, the importance of keeping this *mahremiyet* was emphasized.⁷⁹ On the other hand, the modernist intellectuals believed in harmony with the Western civilization and reformization of the traditional views, but also referred to Islamic sources in legitimizing the reforms.

The liberal atmosphere during the first years of the Second Constitution helped the social and economic life to be expressed and discussed. The slogans of the Second Constitutional period were taken from the French Revolution, ‘equality, liberty, fraternity’ and aimed to integrate liberalism or ‘Ottomanism’ with all the ethnic and religious groups.

In this period, many books on women’s social status were written.⁸⁰ The writer of *Hürriyet-i Nisvân*, (Freedom of Women) Kasım Emin, like many other writers of the period, drew attention to the fact that women make up half the society. He claimed that if this half of the society remains ignorant, the other half would also suffer.⁸¹ Another eminent figure of the period, Selâhaddin Âsım, in his book *Türk Kadınlığının Tereddidi yâhûd Karlaşmak*, wrote about the great danger of women being excluded from the

⁷⁹ Niyazi Berkes. *Türkiyede Çağdaşlaşma*, pp. 267-268.

⁸⁰ Kasım Emin. *Hürriyet-i Nisvân*, (İstanbul: Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı, 1329); Salahaddin Asım. *Türk Kadınlığının Tereddidi yahud Karlaşmak*, (İstanbul: Resimli KitâB Matbaası, 1325); Ahmed Cevad. *Bizde Kadın*, (Dersaadet: Kader Matbaası, 1328); Fatma Aliye. *Nisvân-ı İslâm*, (İstanbul: 1329); Celal Nuri. *Kadınlarımız*, (İstanbul: Matbaa-i İctihâd, 1331); Halil Hamid. *Dünkü Bugünkü, Yarınki Kadın*, (İstanbul: Necm-i İstikbâl Matbaası, 1334).

⁸¹ Hüseyin Kılıç. “Kadınların Özgürlüğü; Hürriyet-i Nisvan,” *Tarih ve Toplum*, Vol. V, No. 28, (Nisan, 1986), p. 61.

society. This would destroy productive, intellectual minds and important losses in economy would be inevitable.

The Second Constitutional period modernist writers emphatically tried to change people's perception about women as sex objects. They thought the moral decadence was a consequence of this misperception. Selâhaddin Asım said womanhood and motherhood should be accepted as social functions of women and thus they should be encouraged to join the social and economic life.

Covering women or *tesettür* and social participation of women were matters of conflict between the Islamist and modernist groups. The debates were advanced with the addition of nationalist and Turkist arguments. Even more heated debates about the public appearance of women and reforms in the family structure were carried out between Islamicists and Turkists.⁸²

However, in all these debates, the woman question was considered a part of the search for new identities in the painful process of modernization. The Turkists looked back to the past to find suitable models of the ideal society of the future. Even though the Islamicists were averse to reforms because of the inflexible nature of religion, the Turkists had no such limitations and were closer to modernization as they looked back to the pre-Islamic Turkish societies for inspiration. They tried to legitimize such historic motifs for new reforms.

Ziya Gökalp tried to provide a sociological background for the new political ideology. In his ideological synthesis, democracy and feminism were considered old Turkish themes and thus necessary for the continuation of the new society. Gökalp advocated that these two ideas should be implemented not because they were the most

⁸² Niyazi Berkes. *Türkiyede Çağdaşlaşma*, p. 440.

valuable ideals of the century but because they were milestones in the old Turkish lifestyle and therefore should be used together with the Turkish nationalism.⁸³

Ziya Gökalp studied the woman question under three headings: women's participation in social and economic life, their equality of opportunity in education with men, legal reform for women on issues such as marriage, divorce and inheritance.⁸⁴ What differentiated Ziya Gökalp from the previous reformers was that he systematized already existing ideas. Unlike other reformists, he looked at these issues from the perspective of Turkish nationalism.⁸⁵ The fundamental question preoccupying the reformists of the period was "what to take from the West." Ziya Gökalp suggested technological and scientific innovations to be taken from the West but national and moral values in our society to be kept.

The teachers' schools opened towards the end of the nineteenth century and enhanced educational opportunities for women led to a wider press coverage and womens' magazines to appear. *Kadın* (Woman, 1908), *Demet* (Bouquet, 1908), *Mehâsin* (Virtues, 1908), *Kadınlar Dünyâsı* (Women's World, 1913), *Kadınlık* (Femininity, 1914), *Türk Kadını* (Turkish Woman, 1918) and *Kadın Hayatı* (the Woman's Life, 1915) are among these magazines. Their common property was their elitist stance. Even though they claimed to be the voice of all women, they only addressed upper class Turkish Muslim women. Read by educated, rich and elite women, these magazines generally contained articles about these women's interests and tastes. For example, articles on maids talked about how to treat them or the adverse consequences awaiting the ladies were interesting.⁸⁶

⁸³ Ziya Gökalp. *Türkçülüğün Esasları*, edited by Mehmet Kaplan, (İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1990), p. 169.

⁸⁴ Niyazi Berkes. *Türkiyede Çağdaşlaşma*, p. 440.

⁸⁵ Ziya Gökalp. *Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak*, (Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1963).

⁸⁶ Yavuz Selim Karakışla. "Kadın Dergilerinde (1869-1927) Osmanlı Hanımları ve Hizmetçi Kadınlar," *Toplumsal Tarih*, Vol. XI, No. 63, (Mart 1999), p. 19.

The general main theme in these magazines was the education of women and their active participation in social life. However, the writers did not expose who they referred to. With the onset of the First World War (1914), the first wave of feminism slowed down and the effects of war started to be seen. After the post war years, magazines such as *Süs*, *İnci*, and *Resimli Ay* had more illustrations than social or political issues which was a characteristic of the period.⁸⁷

Nevertheless, Elizabeth Frierson points out that late Ottoman women's magazines had an important impact on the modernization of the household. Morality and modernism, tradition and progress, production and consumption were investigated through articles in these magazines.⁸⁸ Frierson also says that these magazines prepared women for the newly defined social roles in the context of redefined Ottoman citizenship. Frierson calls the Ottoman feminism 'patriarchal feminism' and says that for instance, the people in the debates about education were going at each other in the 'patriarchal' structure.⁸⁹

In this period, we see women more effectively engaged in social work. Because of continuous wars, charity work for the families of soldiers, was very important. The first women's organization was led by Fatma Aliye and they tried to get winter supplies for soldiers fighting in Rumeli. It was called *Cemiyet-i İmdâdiyye* (Association for Help). The most prominent property of the Second Constitutional period women's organizations was that they were imitations of their Western counterparts. *Osmânî Kadınları Şefkat Cemiyet-i Hayriyesi* (the Charitable Association of Ottoman Women, 1908), *Teâlî-i Nisvân Cemiyeti* (the Society for the Elevation of Women, 1908), *Cemiyet-i Hayriye-i Nisvâniye*

⁸⁷ Aynur Demirdirek. *Osmanlı Kadınlarının Hayat Hakkı Arayışının Bir Hikayesi*, (Ankara: İmge Kitabevi, 1993), p. 86.

⁸⁸ Elizabeth B. Frierson. "Mirrors Out, Mirrors In: Domestication and Rejection of the Foreign in Late Ottoman Women's Magazines (1875-1908)," in: *Women, Patronage and Self Representation in Islamic Societies*, ed. D. Fairchild Ruggles, (Albany: State University of New York Press, 2000), p. 180.

⁸⁹ Elizabeth B. Frierson. "Unimagined Communities: Women and Education in the Late Ottoman Empire 1876-1909," *Critical Matrix*, The Princeton Journal of Women, Gender and Culture 9, no. 2 (1995), p. 57.

(the Women's Charitable Association, 1909), *Kadınları Esirgeme Cemiyeti* (the Society for the Protection of Women, 1909), *Teâlî-i Vatan Osmânî Hanımlar Cemiyeti* (the Association of Ottoman Women for the Elevation of Country 1910), *Donanma Cemiyeti* (the Society for the Navy, 1912), *Osmânî Müdâfa'a-i Hukuk-u Nisvân Cemiyeti* (the Society for Defence of Women Rights, 1913) were examples of such organizations.⁹⁰

These charity organizations became more important during the government of the Committee of Union and Progress. Union and Progress Clubs that opened in every city played an active role in organizing these charities. The women's branches of the Committee also aimed women to organize around charity activities. For instance, Emine Semiye was the head of Selanik Union and Progress Women's Branch. They aimed to indoctrinate the young generations and they represented the political side of women's activities. Leyla Kaplan relates that one of the old Unionists, Bahaettin Şakir talked about the pre-World War I activities of the Committee of Union and Progress about women in his memoirs. Bahaettin Şakir told about the pioneering role of the Committee in the establishment of the other women's organizations and the achievements of women in these activities.⁹¹

This active role of the women's organizations helped women to participate in war time jobs. The important turning points of Turkish women's history coincide with important phases of the Turkish modernization. The Ottoman elite burdened women with Westernization and tried to liberate women with male feminism. The male feminism helped the Young Turk women to participate in national mobilization and socialization through clubs and organizations.

⁹⁰ Tezer Taşkıran. *Cumhuriyet'in 50. Yılında Türk Kadın Hakları*, p. 38.

⁹¹ Leyla Kaplan. *Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)*, (Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi, 1998), p. 44.

Chapter II

Kadın as a Journal

The Characteristics of *Kadın*

Such women's magazines as *Kadın* (Woman, İstanbul 1911), *Kadınlar Dünyası* (Women's World, 1913), *Kadınlık* (Femininity, 1914), *Kadınlar Alemi* (Women's World, 1914), *Genç Kadın* (the Young Woman, 1918) and *Kadın Yolu* (the Path of Woman, 1925) were led by the harbinger of the 'new language' *Kadın*, which was born in Selanik only a few months after the 'bloodless revolution.'⁹²

Kadın did not choose to use popular appellations such as *muhadderât*⁹³ or *hanım* in its title,⁹⁴ and gave its first message with its name. The use of the name *Kadın* as the title of a women's magazine is historically very interesting. Up until then, maids and housekeepers were called *kadın*, and their upper class employers were called *hanım*.⁹⁵ The naming of *Kadın* with a similar concept to that of *Femina*⁹⁶ in France evokes an inspiration from this French magazine. Frequent references to *Femina*, shows that it was closely followed.⁹⁷

⁹² "Ahiren, Selânik'te intişâr eden **Kadın** gazetesi cidden müfid makalât ile müzeyyen olduğundan mutâla'asını kariât-ı kirâmımıza tavsiye ile devâm-ı intişârını temennî eyleriz." "Tebrik," *Mehâsin*, no. 2, Teşrîniyevvel 1324 / [Ekim 1908], p. 8.

⁹³ **Muhadderât** (singular **muhaddere**) is an Arabic word that means covered, esteemed, virtuous women. Its often used to refer to Muslim women. Arabic word **ünsâ** (plural: **inâs**); **nisâ** (plural: **nisvân**) indicate the word 'female' as gender. **Nisviyyet**; (kadınlık) womanhood **inâs mektepleri**; (kız okulları) as girls' school are very common used words at the time.

⁹⁴ **Kadın**, derived from Sogd, as hvaten- (kraliçe)- hatun-katun-kadın. For an article discussed this in detail: Hüseyin Kılıç. "Kadın Sözcüğünün Kökeni," *Tarih ve Toplum*, Vol. VII, No. 40, (Nisan, 1987), p. 21.

⁹⁵ For a detailed discussion see: Yavuz Selim Karakışla. "Varolmamış Bir Osmanlı Kadın Örgütü: Sade Giyinen Kadınlar Cemiyeti (1918)," *Tarih ve Toplum*, Vol. XXXV, No. 207, (Mart 2001), pp. 30-35.

⁹⁶ *Femina* was an important women's magazine published at the beginning of the twentieth century in France. It is available at Marguerite Durand's Library which is the first feminist library of France. For further information about the library see: Annie Dizier. "Marguerite Durand Kütüphanesi," in: *Kadınların Belleği Uluslararası Kadın Kütüphaneleri Sempozyum Tutanakları 8-10 Ekim 1991*, (İstanbul: Metis Yayınları, 1992), pp. 38-44.

⁹⁷ The parts that mention **Femina** in *Kadın*: "Şuûn-ı Nisvân," *Kadın*, no. 7, 24 Teşrînisânî 1324 / [7 Aralık 1908], p. 15-16; "Şuûn-ı Nisvân," *Kadın*, no. 8, 1 Kânûniyevvel 1324 / [14 Aralık 1908], p. 16; *Femina*,

Even though *kadın* carries class signs different from *femina*, it did not have ‘covered’ or ‘virtuous’ religious associations such as *muhadderât* but rather implied a ‘hardworking woman.’ In Latin woman meant *femina* and in Arabic *nisâ* and *ünsâ* but using the Turkish equivalent in the title was a foreshadowing of *Genç Kalemler* (Young Pens, Selanik: 1910) established by the same group as *Kadın*.

Kadın started publication about three months after the Declaration of Freedom (*İlân-ı Hürriyet*). It was published every Monday for 30 issues with only one exception. During the March 31 Incident, some of the writers and also the editor took part in the Action Army (*Hareket Ordusu*), so there had to be a three week interval between 25th and 26th issues. What Emine Semiye called “March 31 disaster”⁹⁸ was described in *Kadın* as reaching out the hands of despotism that had not been defeated yet, (*henüz kafası ezilmemiş istibdâdın kollarını uzatması*) and joining the Action Army (*Hareket Ordusu*) was considered a profound duty, (*vazîfe-i esâsiye*).⁹⁹

All 30 issues of *Kadın* are in 21x30 cm. format and consist of 16 page forms. 27th issue was published twice with the censored poetry extracted. On the censored issue, with a handwritten note by Avnî in red ink it said: “This issue has been seized by the Writing Committee for the piece of verse called ‘To our Secret Disease’ (*Gizli Marazlarımıza*

“[haber],” *Kadın*, no. 27, 4 Mayıs 1325 / [17 Mayıs 1909], p. 10; “Marcel Prévost, geçende *Femina* mecmuasında münteşir bir makâlesinde..,” “Marcel Prévost, Hasâil ve Nekâis-i Nisvân,” *Kadın*, no. 18, 9 Şubat 1324 / [22 Şubat 1909], p. 1;.”canı kadar sevdiği **Feminasını**..” H. Hüsnî, “Penbe Sahîfeler,” *Kadın*, no. 22, 9 Mart 1325 / [22 Mart 1909], p. 8.

⁹⁸ Emine Semiye. “Terakkiyât-ı Nisvâniyyeyi Kimden Bekleyelim?” *Mehâsin*, no. 10, Eylül 1325 / [1909], p. 734.

⁹⁹ “Câvide Peyker Hanımefendi’ye; Mukaddemâ, lütfen göndermiş olduğunuz bu kıymetdar musâhabeyi derhâl derc ederek tezyîn-i sahîfe eyleyecektik. Fakat o zamânlar henüz kafası ezilmemiş istibdâd kollarını uzatarak sâha-i sükûn ve ma’sûmiyetimizi herc ü merc etmişdi. O vakit ‘Kadın’ hey’et-i tahrîriyyesi de anlamıştı ki o günkü vazîfe-i mutlaka o kolları kırmaya şitâbân olan evlâd-ı vatana iltihâkdan ibâretidir. Ve bu nâçiz hey’et kendine isâbet eden vazîfe-i esâsiyyeyi ifâ için **Hareket Ordusu**’nun bir köşesine sokuldu. Bu sûretle bi’z-zarûr risâleniz birkaç hafta çıkmadı. Binâen-aleyh makale-i güzîdelerinin işbu sebeb-i tevhürünü nazar-ı müsâmaha ile görerek istifrâr-ı teveccühânedenizi temennî eyleriz.”

“Câvide Peyker Hanımefendi’ye,” *Kadın*, no. 27, 4 Mayıs 1325 / [17 Mayıs 1909], p. 2.

Dair) written by Uzemâ İrâdet.”¹⁰⁰ *Kadın* must have been delayed during the investigation of Writing Committee (*Heyet-i Tahrîriye*). In the new issue it apologized to its readers for the delay due to ‘legal obstacles’ (*mevâni ‘i- meşrû ‘â*).¹⁰¹

The legal owner Mustafa İbrahim and the ‘manager’ Enis Avnî had a note on the title: “For now it circulates once a week” which shows that depending on the circulation figures, the publication frequency could be changed. The price of *Kadın* was 1 *kuruş*.¹⁰² It was published in Selanik (*Örtülü Çarşı, Asır Matbaası*). However, it was also announced in all the last pages that in the ‘famous’ Louvre store on Sabri Paşa Street subscriptions were to be accepted. So, prices were subject to change between Selanik and in the provinces due to postage fees. Annual subscription for Selanik was half, and for six months a quarter *lira-yı Osmânî*. For the provinces, it was sixty five and for six months two *mecidiyes*. *Kadın*, announced a price deduction after the 27th issue.¹⁰³ In the announcement for the annual subscription deduced to ‘half a *lira*’ the provinces must have been meant because the amount was the same for Selanik. In the last three issues the subscription conditions were omitted without stating a new price. Since the discount was only for

¹⁰⁰ “İş bu nüsha Uzemâ İrâdet’in ‘Gizli Marazlarımıza Dâir’ yazdığı manzûm dolayısıyla Heyet-i Tahrîriye tarafından intişârına müsaade edilmeyip idârede hıfz olunmuştur.”

¹⁰¹ “İ‘tizâr; Bazı mevâni ‘i meşrû‘aya mebnî gazetemiz bir iki gün teehhür eylediğinden dolayı muhterem karielerimizin afvlerini dileyerek arz-ı i‘tizâr eyler ve ba‘demâ sâha-i ictihâdında muntazaman arz-ı nâsiye-i gayret eyleyeceğini va‘ad eyleriz.”

“Şuûn: İ‘tizâr,” *Kadın*, no. 27, 4 Mayıs 1325 / [17 Mayıs 1909], p. 15.

¹⁰² “F.D.E., *Système des mesures, poids et monnaies de l’empire ottoman et des principaux etats*, İstanbul, y.y., 1910, s. 23-29’a göre Osmanlı para birimi piastre ya da kuruştı. Altın lira (livre)= 100 kuruş; gümüş meci diye=20 kuruş; 1 kuruş/piastre= 0.22 franc. Bu kaynağa bakılırsa kanuna göre aslında meci diye=19 kuruş ve 1 kuruş= 38 para idi; ama kolaylık olsun diye 1 meci diye=20 kuruş; 1 kuruş; 1 kuruş=40 para; ikilik=80 para kabul edilmişti.” quoted from: Palmira Brummet. *İkinci Meşrutiyet Basınında İmge ve Emperyalizm 1908-1911*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2003), p. 76. However in *Kadın*, meci diye is calculated as 19 kuruş.

¹⁰³ “Bu nüshamızdan i‘tibâren abone olacaklara **teshîlât-ı fevkalâde** ve bu sûretle terakkiyât-ı nisvânımıza bir hizmet-i müfrehire olmak üzere *Kadın*’ın senelik abonesi ‘yarım lira’ya tenzîl edilmiştir. Ancak yarım lira kadar cüz‘i bir para mukâbilinde bir sene muntazaman müfid ve kıymetdâr sahîfelerle bezenmiş mükemmel ve nefis bir risâleyi kemâl-i hâhiş ve arzu ile kim iştirâ etmez? Öyle bir risâle ki mesleki; iffet ve gayret, maksadı; i‘tilâ-yı şan ü şeref-i vatan, hedefi; fazîletdir.”

“Teshîlât-ı Fevkalâde,” *Kadın*, no. 27, 4 Mayıs 1325 / [17 Mayıs 1909], p. 16.

subscribers, the issue price 1 *kuruş* was valid for the last three issues as well. We do not know how many copies *Kadın* sold due to this discount but the fact that after three issues it stopped its publication shows that it was not really successful.

The publishers of *Kadın* encouraged subscription because they thought subscribers were reliable readers in determining the sales policy and subscription as guaranteed income. The way to get more subscribers was to publicize and popularize the magazine. On the 2nd issue, girls' schools were asked to send their addresses and advertised that they would receive a free (*meccânen*) copy.¹⁰⁴ Behind that lay the objective of 'proper indoctrination' of the 'girls of the revolution' as well as the desire to increase the readership and the sales of the magazine. Another example of this effort was the gift lotteries (*kur'a keşîdesi*). Every two months a gift was announced to be given by a lottery among the readers.¹⁰⁵ The first gift was "a very stylish and ornamented living room cushion embroidered on pink satin with oil paint." Before the lottery, the gift was exhibited for some time in the Louvre store where the new subscriptions were made probably to increase the number of subscriptions.¹⁰⁶ The winner of the gift was as it was announced in the 15th issue "the venerable wife of the esteemed president of military officials, Pertev Paşa."¹⁰⁷ Although it was announced to be repeated every two months, it was never

¹⁰⁴ "Recâ," *Kadın*, no. 2, 20 Teşrînievvel, 1324 / [2 Kasım 1908], p. 16.

¹⁰⁵ "**Karielerimize:** Her iki ay hitâmında abonelerimiz meyânında kur'a keşîdesiyle hediye vermek programımız dâhilinde idi. Sekizinci nüshamız intişâr etdikten sonra müddet-i mezkûre hitâm bulacağından; penbe atlas üzerine yağlı boya işlenmiş gayet şık ve müzeyyen bir salon yastığı yakında Sabri Paşa Caddesi'ndeki meşhur 'Louvre' mağazasında birkaç gün teşhîr edildikten sonra kur'asının çekileceğini terakkî-perver karielerimize tebşîr eyleriz."

"Şuûn-ı Nisvân: Karielerimize," *Kadın*, no. 7, 24 Teşrînisânî 1324 / [7 Aralık 1908], p. 16.

¹⁰⁶ "Muhterem abonelerimiz arasında kur'a keşîdesiyle isâbet edene takdîm kılınmak üzere ihzâr eylediğimiz zarîf işleme yastık Sabri Paşa Caddesi'nde meşhûr 'Louvre' mağazasının camekânında teşhîr olunmaktadır. Bir haftaya kadar kur'a keşîde olunacağından bu eser-i nefîse sâhib olacak tâli'li abonemiz her kim ise ayrıca arz ü i'lân olunacaktır."

"Şuûn-ı Nisvân," *Kadın*, no. 12, 29 Kânûnievvel 1324 / [11 Ocak 1909], p. 14.

¹⁰⁷ "Keşîde olunan kur'ada hediyemiz, abonelerimizden Erkân-ı Harbiye Reîsi Pertev Paşa Hazretleri'nin refîka-i muhteremelerine isâbet etti. Lütfen bir adam gönderip Sabri Paşa Caddesi'nde meşhûr 'Louvre' mağazasından aldirmaları temennî olunur."

repeated and we do not know exactly why, but probably because it did not generate enough interest.

The most basic technique of the newspapers of the Second Constitutional period was illustration and it was compatible with what Nigâr Hanım called “serious and beautiful” (*ciddî ve güzel*) in *Kadın*.¹⁰⁸ Flower symbolism of women in the romantic and nationalist world was quite common.¹⁰⁹ In accordance with this trend, the birds, flowers and Roman women with wreaths illustrating the margins of *Kadın* were quite plain. These decorative illustrations confirmed *Kadın*’s claim to be a serious women’s periodical (*ciddî bir nisâî gazete*). However, they also admit this ‘serious and plain’ feature was out of necessity, not just a wish. *Kadın* said that they were ashamed of their appearance but they dared to come out as a result of insistent demands. Still, they promised to renew themselves with profuse apologies.¹¹⁰

In the days following the hectic days after the Declaration of Freedom there was an explosion of publications and press dared to come out; something they could not do under the censorship of despotism. With the increase in the number of publications, they could not increase the number of readers, so they tried different tactics in order to increase their

“Hediyemiz,” *Kadın*, no. 15, 19 Kânûnisânî 1324 / [1 Şubat 1909], p. 16.

¹⁰⁸ Seriousness was deemed almost equal to beauty: “*Kalbimin kadına yakıştırdığı evsâfın en birincisi ciddiyettir. En zarîf, rakîk, müstesnâ bir kadın bütün bu mehâsinî ciddiyetle tezyîn etmezse indimde kıymet-i nisvânîyesinin bir kısm-ı mühimmini gaib etmiş olur. Bu endâm-ı matbû‘ ve dil-pezîr ve bu tarz-ı vakûrâne ile ciddî ve güzel bir kadının mümâsili bulduğum muhterem risâlenizin devâm-ı intişârını kemâl-i ihlâs ile temennî ve muvaffakiyetinizi tebrik ederim efendim.*”

Nigâr bint-i Osmân. “Kadına Dâir,” *Kadın*, no. 5, 10 Teşrînisânî 1324 / [23 Kasım 1908], p. 7.

¹⁰⁹ George L. Mosse. *Nationalism and Sexuality*, (Newyork: 1985), p. 99.

¹¹⁰ “**Arz-ı ma‘zeret**; Nâçiz risâlemiz, kariât-ı muhteremenin eyâdî-i iltifâtına bu ilk pûse-i ta‘zîm ve hürmeti kemâl-i mahcûbiyetle takdîm eyler. O isterdi ki bütün sipârişât ve nevâkısı ikmâl olunarak ciddî ve zarîf tuvaletiyle, kıymetdâr ve makbûl münderecâtiyle sâha-i matbû‘âtta gözüksün. Daha bir müddet bekleyecekti. Lâkin her taraftan, bilâ-mübalağa her taraftan yağan ve bizi sermest-i iftîhâr ve sa‘âdet kılan hâhişlere, taleblere intizârlara iştirâren bu cesâretde bulunduk. Şimdi bir şey düşünerek mütesellî oluyoruz. Madem ki okuyacakların bir arzusunu biz, derhâl ifâ ile kesb-i şeref eyledik; bizim de bir istirhâmımız var. Ma‘zeretimizin kabûlü ile her nüshasında bir şekl-i nezâhet ve teceddüd izhâr edileceğine dâir olan va‘adimize i‘timâd.”

“Arz-ı Ma‘zeret,” *Kadın*, no. 1, 13 Teşrînievvel 1324 / [26 Ekim 1908], p. 16.

circulation. Gifts on lotteries, crossword puzzle coupons, having illustrations were some of these tactics. Illustrated (*musavver*) publications had more appeal for readers but it was more costly.¹¹¹ In the 7th issue, *Kadın* declared that they would give away from the following issue onwards to their venerable (*muhterem*) subscribers perfect and hued (*mükemmel ve boyalı*) pictures.¹¹² On the next issue, pride issue, (*mevharet nüshası*), the only picture was that of the late Midhat Paşa on the cover. Different from the yellowish brownish hue of the other issues, the 8th issue came out in pink looking ‘happy.’ However, it is not clear that this was what was meant by pictures. There was no mention of the pictures announced to come out in every issue, either. Another possibility could be specific issues for subscribers, but we do not know anything about that. Besides, Midhat Paşa making the cover was something often seen in those days. The same picture of Midhat Paşa was published a few months ago on the cover of *Resimli Kitâb*.¹¹³

The editor of *Kadın* mentioned pictured publications on the 27th issue. They announced that they wanted to have pictures but they would do better than the available illustrated magazines (*musavver mecmualar*) and their pathetic “baby scribblings” passed for real pictures.¹¹⁴ It appears that publishers had to delay a pictured version due to financial difficulties and the serious image of *Kadın*. Clearly, in the short life of *Kadın*

¹¹¹ Palmira Brummet. *İkinci Meşrutiyet Basınında İmge ve Emperyalizm 1908-1911*, p. 83.

¹¹² “Gazetemizin gelecek hafta neşr olunacak olan 8 numarolu nüshasını okuyunuz. 8 numarolu nüshamızdan i ‘tibâren muhterem abonelerimize mükemmel ve boyalı resimler hediye edilecektir.”
“[Not],” *Kadın*, no. 7, 24 Teşrînisânî 1324 / [7 Aralık 1908], p. 7.

¹¹³ The photographs subtitled in French and Turkish, as its usual way, in *Resimli Kitâb*: “Türklerin en büyük vatan-perveridir; Midhat Paşa Merhûm; Le Grand Patriote Turc; Midhat Paşa. *Resimli Kitâb*, no. 1, Eylül 1324 [1908], p. 1.

¹¹⁴ “*Kadın*, şimdiye kadar muhterem ve mu‘azzez karielerine musavver olarak arz-ı çehre-i ihtirâm eylemek isterdi. Lâkin görüldü ki birçok musavver mecmû‘alarımız vesâitin fîkdân-ı müessifiyle pek gülünç ve şâyân-ı merhamet bir hâlde bulunuyor. Mini mini bir bebek karalaması şeklinde acib ve mudhik çıkmakdansa muvaffak oldukça ve vakit buldukça nefis ve musanna‘ tesâvir ile tezyîni muvâfık bulduğundan bâ‘demâ ve ekseriyyetle musavver olacağını ve Almanya’ya sipariş edilen boyalı ve mükemmel kâblar derûnunda bulunacağını tebşîr ile kesb-i fahr eyler.”

“Tebşîr,” *Kadın*, no. 27, 4 Mayıs 1325 / [17 Mayıs 1909], p. 16.

there was no time to solve these technical difficulties. Again on the 27th issue, the price discount was announced so it is apparent that the publishers sensed the inevitable end and tried to find solutions.

Kadın followed the tradition of the Ottoman periodicals to use the fiscal (*Mâlî*) calendar. However, it is seen that the writing dates of the poetry and the prose were added later through habit by the writer. So, sometimes we can see when exactly a piece of writing was composed. There were a few exceptions to this use of the fiscal calendar. Some writings composed abroad or some translations were dated with *Milâdî* (Gregorian) calendar.¹¹⁵

We can also see, thanks to the dating habit of the writers, how often the magazine writers published a piece of writing. Generally, there was a lapse of two weeks between a current debate and its response. Besides, poetry, maybe because it is always current, was dated several years previously.¹¹⁶ These literary works were sometimes delivered wholesale to the magazine and they published them in a certain order. For instance, ‘national poet’ Mehmed Emin bestowed (*ihdâ*) several poems to the magazine.¹¹⁷

Kadın was published only in Ottoman, not bilingual like some other magazines and newspapers. Latin words in a few places were used to make some foreign words understood properly.¹¹⁸ This is another sign that *Kadın* appealed to the educated elite.

¹¹⁵ Dr. Abdullah Cevdet. “Mâtemli Kız,” “**4 Haziran 1901 Viyana**,” *Kadın*, no. 10, 15 Kânûnievvel 1324 / [28 Aralık 1908], p. 1; Gâlib Kemâl. “Sânihât-ı Leyâl,” “**Napoli 1908**,” *Kadın*, no. 7, 24 Teşrînisânî 1324 / [7 Aralık 1908], p. 5; M. Nermî. “Kadınlık Âleminde Şark ve Garb Kadınları,” “**31 Mart 1908**,” *Kadın*, no. 25, 30 Mart 1325 / [12 Nisan 1909], pp. 5-6.

¹¹⁶ For instance: Nigâr bint-i Osmân. “Kadın,” [şiir] “**Siroz, 12 Nisan [1]321**,” *Kadın*, no. 15, 19 Kânûnisânî 1324 / [1 Şubat 1909], p. 1.

¹¹⁷ “*Türkçe şiirler şâir-i âlisi üstâd-ı muhterem Mehmed Emîn Beyefendi’nin gayr-i matbû, son eş’âr-ı nezîhesinden birçoklarını gazetemize ihdâ buyurdular. Gelecek nüshamızdan i’tibâren muntazaman neşr eyleyeceğimizi mu’azzez karielerimize meserretlerle tebşîr eyleriz.*” “Şuûn-ı Nisvân: Okuyunuz,” *Kadın*, no. 11, 22 Kânûnievvel 1324 / [4 Ocak 1909], p. 15.

¹¹⁸ The words written in Latin alphabet: “**Feminism**,” A.Ulvî. “Yunan ve Roma Medeniyetinde Kadın [1],” *Kadın*, no. 8, 1 Kânûnievvel 1324 / [14 Aralık 1908], p. 5; “**Puériculture, Calipédie**,” Rudâye Hâlise.

However, there were also many foreign words written in Ottoman letters. The language used and the narrative techniques were sometimes at a level only educated people would understand. Especially the male writers used a more formal and elaborate language in their articles and translations. One of the prolific (*velûd*) woman writers of *Kadın*, Zekiye also pointed to this discrepancy in the styles of male and female languages. The fact that male writers who used women's pen-names wrote words that were generally thought unknown to women and thus gave away their identities.¹¹⁹ However, Mehmed Emîn and Ömer Seyfeddin (Perviz) used a plainer Turkish in their poetry and we can see the first signals of the 'National Literature' in their works.

Kadın defined itself as *gazette* and sometimes as *risâle* (booklet) and meant *mecmû'a* (magazine). People who addressed *Kadın* also generally used newspaper and less often magazine. However, we do not know how many male reporter (*muhâbir*) or female reporter (*muhâbire*) this newspaper had. On the first issue it announced it did not have enough *muhâbire*, and therefore appealed to readers for local news of weddings, births and other social events to do their local reporting jobs.¹²⁰ Even though they did not have enough *muhâbire*, the rest was presented as women whether this was actually the case or not. We learn that *ser-mürettib* (headsetter) was a man only when he got married.¹²¹ We

"Hanımlarımızda Bir Âdet-i Mekkûhe," *Kadın*, no. 11, 22 Kânûniyevvel 1324 / [4 Ocak 1909], p. 6; "**La femme contient le problème social**," Abdullah Cevdet. "İcmâl-i Mukadderât-ı Nisâ," *Kadın*, no. 16, 26 Kânûnişânî 1324 / [8 Şubat 1909], p. 2; "**Robert Eud, Jeannine de Villers**," M. Nermî. "Kadınlık Âleminde: Şark ve Garb Kadınları," *Kadın*, no. 25, 30 Mart 1325 / [12 Nisan 1909], p. 3.

¹¹⁹ Zekiye. "Hakikî Bir Teessür," *Mehâsin*, no. 8, Temmuz 1325 / [1909], p. 553.

¹²⁰ "**İhtâr**; Âileler arasında düğünler, nikâhlar, tevellüdler ve sair bi'l-cümle havâdisler hakkında i'tâ-yı ma'lûmât eyleyecek muhterem muhâbirelerimiz kâfî mikdârda bulunmadığından bu husûsda kariât-ı muhteremenin mu'âvenât-ı lütfkârilerini istihâm eyleriz."

"İhtâr," *Kadın*, no. 1, 13 Teşrîniyevvel 1324 / [26 Ekim 1908], p. 16.

¹²¹ "**Akid**; Gazetemizin *ser-mürettibi* Tal'at Efendi ile en muktedir me'mûrîn-i zâbitadan Komiser İbrâhim Efendi'nin hemşîre-zâdesi hanımın akidleri Cum'a günü teyemmünen icrâ edilmiştir. Cidden afîf ve san'atkâr olan bu refik-i gayretimizi kemâl-i samîmiyyetle tebrik eder ve işbu akdin müteyemmen ve mübârek olmasını temennî eyleriz."

"Akid," *Kadın*, no. 20, 23 Şubat 1324 / [8 Mart 1909], p. 7.

also know that some literary works sent by women were edited by a male reviser (*müstensih*).¹²²

Kadın only advertised about the press and not consumer goods like some other women's magazines which indicates their seriousness *Asır*,¹²³ *Bağçe* and *Zamân*, *Resimli Kitâb*, published by Faik Sabri, *Musavver Muhît* and *Emel* were publicized in *Kadın*.¹²⁴ *Davul* published in İstanbul, soon became popular with its elegance and vivacity and was recommended. *Zamân* was called "our friend" (*refikimiz*) and its success was inferred by the solemnity of its contents.¹²⁵ Forthcoming books by the magazine writers Mehmed Câvid, Zekiye, Tahsîn Nâhid and İlyâs Mâcid were also advertised in *Kadın*.

The press relations of *Kadın* also show its political affiliations. For instance, the contents of the 23rd issue of *Bağçe* was announced in *Kadın*. Their writers were also almost the same.¹²⁶ Besides, it is only natural to have the writings of *Kadın*, *Mehâsin* and

¹²² (Müstensihi: Gâlib Kemâl), "Bir Genç Kadının Jurnalinden," *Kadın*, no. 18, 9 Şubat 1324 / [22 Şubat 1909], pp. 11-12; Leman. (Müstensihi H. Hüsnî), "Hanım Sesleri 1," *Kadın*, no. 24, 23 Mart 1325 / [5 Nisan 1909], pp. 11-1.; Leman. (Müstensihi H. Hüsnî), "Hanım Sesleri 2," *Kadın*, no. 27, 4 Mayıs 1325 / [17 Mayıs 1909], pp. 14-15.

¹²³ *Asır* Matbaası is a publisher in 1908 Selanik serving the publications of the Unionists such as *Salâh*, *Silâh*, *Bağçe*, *Kadın*. For a detailed comparison see: Hasan Duman. *İstanbul Kütüphaneleri Arap Harfli Süreli Yayınlar Toplu Katalogu, 1828-1928*, (İstanbul: İrcica, 1986).

¹²⁴ In Appendix I. the information about the places of these kind of advertisements has been given.

¹²⁵ "ciddiyet" (seriousness) is seen an important term in the nineteenth and twentieth century: "**Tebrîk**; Şehrimizin en muktedir erbâb-ı kalemi tarafından pek büyük fedâkârlıklar ihtiyârıyla tesis edilen Zamân gazetesi intişâr eyledi. Mazhar-ı rağbet olacağı birinci nüshasının sıhhat-i şûunu ve ciddiyet-i münderecâtından âşikâr oluyor. Tebrîk eyleriz."

"Tebrîk," *Kadın*, no. 3, 27 Teşrîniyyel 1324 / [9 Kasım 1908], p. 16.

¹²⁶ "**Bağçe** risâlesinin 23ncü nüshası intişâr etmiştir. Münderecâtı:

Haftalık notlar

Zamâne Padişâhı

Leyâl-i Sâhiriyyet

Hediye-i Fikriyye

Kurban Bayramında

Akşam Seyrânında

Hapishâne Hâtıraları

Kadın

Yıldız

A. Ulvî

Celal Sâhir

Emine Semîye

Enis Avnî

Gâlib Kemâl

Edirne Meb'ûsu Rıza Teyfik

İstanbul Meb'ûsu Ahmed Rıza

Âkil Koyuncu

Resimleri: Selânik Meb'ûsu **Câvid Bey** - Siroz Meb'ûsu Midhat Bey -Mahmud Nedîm Bey -Edirne Meb'ûsu Rıza Teyfik Bey -Meclis-i Meb'ûsân Reisi Ahmed Rıza Bey."

"Şuân-ı Nisvân," *Kadın*, no. 12, 29 Kânûniyyel 1324 / [11 Ocak 1909], p. 16.

Demet's writers in all three magazines. This shows writers of the period were members of groups rather than individuals and the newspapers and magazines which were 'the front pages' of these groups were used as a common platform. *Kadın* was a forum where the first core of the "Turkish nationalism" was shaped. The imminent publication of *Genç Kalemler* (*Young Pens*) with the same set of writers as *Kadın* was announced at a rather early date on November 30, 1908.¹²⁷ This indicates that the ideological foundations of a nationalist magazine were set up by the writers of *Kadın* as it was still in publication. *Kadın* also gives news of the Committee's press. These were *Sabâh*, *Zamân*, *Şûrâ-yı Ümmet*, *Neyyîr-i Hakikat*, *Yeni Asır* and *Aks-i Sadâ* published in Samsun. In the foreign news section under the "From West" (*Garbden*) heading *Kadın* only refers to *Femina*. This may be due to the fact that *Femina* is the most closely followed Western magazine.

All the literary pieces in the magazine dedicated to someone inspired others to create a new piece. A response to a poem or an essay would be seen a few issues later. So, it is important to know for whom a certain piece was written in order to follow the thematic patterns.¹²⁸ Little notes, news, announcements, and public complaints did not have a specific format making it impossible to understand the dedications or referrals.

Similarly, it is not always obvious how much of the women's news (*şuûn-ı nisvân*) was taken from other publications and how much of it was *Kadın*'s own interpretation. Generally, there was a distinction as "In the East and In the West" (*Şark'de ve Garb'de*) between Western and Eastern news without citing the name of the newspaper it was taken from. The fact that *Kadın* added special comments and criticisms at the bottom of the

¹²⁷ "Selânikimiz'de **Genç Kalemler** nâmında haftalık bir risâle derdest-i intişârdır." "Şuûn-ı Nisvân," *Kadın*, no. 6, 17 Teşrînîsânî 1324 / [30 Kasım 1908], p. 15;

"Sabırsızlıkla beklediğimiz **Genç Kalemler** pek yakında çıkacaktır." "Şuûn-ı Nisvân," *Kadın*, no. 10, 15 Kânûnievvel 1324 / [28 Aralık 1908], p. 16.

¹²⁸ These details have been given in Appendix I.

articles may mean that they tried to emphasize an agreement with their writers to increase the effect of their writings.¹²⁹ It is a sort of thinking out loud and can be seen in the “*şuûn-ı nisvân*” section.

In the dock of Selanik, Selanik Street (*dâire-i mahsûsa*) was cited as the headquarters of the magazine and they used the same address for the charity organizations in their body. The last page was generally allotted for society news and charity and donation announcements. This donation list sometimes had an activity report. It is not obvious, like many other things, whether the Committee used the magazine news on charity activities in order to encourage them or because the magazine was already a part of Selanik Committee. One thing is for sure though, *Kadın* was used as a forum in the country and especially in Selanik to start organizing women politically and culturally.

Selanik was very suitable for such organizations with its special characteristics. After the 1908 revolution, another women’s magazine is said to be *Mefharet*. However, we have almost no information about it. Tezer Taşkıran quoted in Şefika Kurnaz says this magazine had a euphoric acceptance of the declaration of the Second Constitution and said on its cover “Long Live the National Assembly” for the first time instead of “Deputies Assembly” (*Meclis-i Mebûsân*).¹³⁰ However, Afet İnan’s book to which Tezer Taşkıran referred tells it a bit differently. Afet İnan does not cite the name of the woman’s magazine on whose cover it said “Long Live the National Assembly,” but says that a ‘woman’s’¹³¹

¹²⁹ “**Kadın;** Ne kadar musîb ve ne kadar mantıkî bir mutâla ‘a! Fakat biz bunu kat’iyyen kâfi görmediğimiz, göremeyeceğimiz için, fazl ü dehâları, tecârib-i ciddiyeleriyle temeyyüz eden mekteb müdireleri hanımefendilerin bu bâbda ki mutâla ‘alarına şiddetle intizâr eyleriz.”

The comment for the article written by the editor of *Kadın*, under the name of Seniha Hikmet. Seniha Hikmet. “Musâhâbe-i Nisâiyye; Hepsine Bir Cevâb,” *Kadın*, no. 1, 13 Teşrîniyevvel 1324 / [26 Ekim 1908], p. 6.

¹³⁰ Şefika Kurnaz. *İkinci Meşrutiyet Döneminde Türk Kadını*, (İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı, 1996), p. 139; Also Kurnaz, cites two other sources that mentions the periodical: Tezer Taşkıran. *Cumhuriyet’in 50. Yılında Türk Kadın Hakları*, (Ankara: 1973), p. 37; Bedii N. Şehsuvaroğlu. “Atatürk İlkeleri Işığında ve Bugünkü Türkiye’de Kadın Hakları,” *Atatürk Devrimleri I. Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*, (İstanbul: 1975), p. 418.

¹³¹ As ‘kadın’ (woman) written in small caps it is not clear that if it is a proper or common noun.

magazine published in Selanik on its 18th issue had a “pride issue” (*nüsha-i mefharet*). In that period, *mefharet* issues were common but this was not the name of a magazine, just a special issue. Still, Afet İnan must have meant the 8th issue of *Kadın* which had a *mefharet* issue. Even if we assume a clerical error between 18 and 8, the cover of *Kadın* said *Meclis-i Mebûsân*. So, it is an unresolved issue and we have no evidence as to the existence of *Mefharet*.

An İstanbul equivalent of *Kadın* was *Demet* (September 30 - November 11 1908) which was a “political, literary, technical and scientific weekly journal” and it was published for 7 issues. The first monthly illustrated newspaper *Mehâsin* (September 1908-November 1909) was published for 12 issues. To compare, *Kadın* (October 26, 1908-June 7, 1909) was published weekly and for 30 issues.

These three women’s magazines closed down so soon because of a lack of interest and education (*mektebsizlik*)¹³² as summed up by Zekiye as the mother of all evil. It was ignorance (*cehâlet*)¹³³ that caused all three magazines to discontinue their publications. Faded (*solan*) *Demet*’s senior writer Celal Sâhir agrees with this analysis, but answers Zekiye on the 30th issue of *Kadın* not knowing that it was to be the last issue. He said with all due respect to women, they were at fault, too (*hisse-i kabahat*).

You [women] also do not do anything more then only being a complainer. And for ten months no one has ever done anything better other then keep complaining. However complaining is only an expression of helplessness. And it is possible to transform weakness into mightiness. Here, I will dare to retell the truth I always mention. Women should

¹³² Zekiye. “Arz-ı Hissiyât-ı Samîmâne,” *Kadın*, no. 28, 18 Mayıs 1325 / [24 Mayıs 1909], p. 11.

¹³³ “Bizim için evet, mahzen kadınların tenvîr-i efkârına hizmet etmek maksad-ı ma’ârif-perverânesiyle teessüs eden hey’et-i tahrîriyyeler ne kadar azîm-perverâne büyük fedâkârlıklar ihtiyâr etmişlerse biz de ma’at-teessüf o nisbette gufrân-ı ni’metle, kadir-nâşinaslıkla mukabelede bulunduk. Latîf **Demet**’i solduran, bedî’a-nümâ **Mehâsin**’i ufûl etdiren ma’sûm **Kadın**’ı öldüren hep bizim adem-i takayyüdümüz, rağbetsizliğimizdir.”

Zekiye. “Hakikî bir Teessür; Celâl Sâhir Bey’in *Kadın* Gazetesinde Neşrolunan Makalesine Bir Cevâb,” *Mehâsin*, no. 8, Temmuz 1325 / [1909], p. 553.

expect to provide the future of their own by themselves rather than hoping it from men. Otherwise the fifteenth century will find us the same and be bewildered.¹³⁴

The closing down of the Unionist magazines one after the other led to a male-female argument. We learn that *Kadın* was to be discontinued by Zekiye in her writing in *Mehâsin*.¹³⁵ She described the demise of *Kadın* as source of great grief (*hakikî bir teessür*) and as a response to Celâl Sâhir stated that women who could determine their own future were few but not non-existent:

“Women should expect to provide the future of their own by themselves rather than hoping it from men.” This philosophy is rather correct. However is it deniable that these kind of determined women exist in this century? It deserves gratitude that scarcity does not mean non-existence.¹³⁶

Readers confirm this analysis of discontinuation. Naciye¹³⁷ from İzmir drew attention to bigotry (*taassub*). She talked about domestic censorship and dominance and the fathers and brothers who forbade their wives and daughters or sisters from reading

¹³⁴ “..siz de nihâyet bir müştekî olmaktan ziyâde bir şey yapmıyorsunuz. Ve işte on aydır herkes herşeyden şikâyet etmekle berâber hiç kimse hiçbir şeyin daha iyisini meydâna çıkarmıyor. Hâlbuki şikâyet bir ifâde-i aczden başka bir şey değildir. Ve biraz azm ü niyetle bu aczi kudrete tebdîl etmek pek mümkündür. Her zamân söylediğim bir hakikati burada tekrâr etmek cesâretinde bulunacağım. Kadınlar te'mîn-i âtîlerini erkeklerden ziyâde kendi cehd ü merâmlarından beklemelidirler. Aksi hâlde onbeşinci asır bizi aynı hâlde bulacak ve şaşacaktır.”

Celâl Sâhir. “Samîmî Bir Teşekkür: Zekiye Hanımefendi'ye,” *Kadın*, no. 30, 25 Mayıs 1325 / [7 Haziran 1909], p. 12.

¹³⁵ “*Kadın*’ın vefâtından bahsettiğim müceb-i ta’accübünüz olmasın. Zîrâ an-karîb bu ufûl-ı fecî’in haber-i müessifî vâsıl-ı sem’-i teessürünüz olacaktır.”

Zekiye. “Hakikî bir Teessür: Celâl Sâhir Bey’in *Kadın* Gazetesinde Neşrolunan Makalesine Bir Cevâb,” *Mehâsin*, no. 8, Temmuz 1325 / [1909], p. 553.

¹³⁶ “*Kadınlar temîn-i âtîlerini erkeklerden ziyâde kendi cehd ü merâmlarından beklemelidirler,*” diyorsunuz. Bu felsefe çok doğru. Lâkin öyle sâhib-i azim kadınların asrımızda pek az bulunduğu kâbil-i inkâr mıdır? Şâyân-ı teşekkürdür ki nedret yokluk değildir.” *ibid.*, p. 554.

¹³⁷ Bezmi Nusret Kaygusuz mentions in his book that Evliyazâde Naciye Hanım, who was one of the first woman writers of İzmir, was wife of İzzet Bey who works as Mektûbî Kalemi Birinci Mümeyyizi. Bezmi Nusret, also indicates that Naciye Hanım encourages woman to write more in her writings. Bezmi Nusret Kaygusuz. *Bir Roman Gibi*, (İzmir: İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını, 2002), p. 37.

these magazines.¹³⁸ Hamide from Üsküp sent a letter to *Mehâsin* where she blamed it all on ignorance (*cehâlet*). She said with some envy that women in İstanbul and Selanik were much happier and freer because they could establish clubs and societies.¹³⁹

The Second Constitution press publishers and writers were almost entirely male.¹⁴⁰ The domestic budget was also under male control which meant that women could not buy these magazines by themselves. The education level, the place of living, the differences in the levels of freedom given by men all make it difficult to create a profile of the Second Constitutional period women. These differences led to disagreements among women, too. For example, unlike young girls who wanted to lead a moden life, older women were against the theater as they thought it was ‘decadent.’ Some women argued that the housekeeping was so time-consuming that it would not leave time for public duties which meant they were unnecessary. Women who had a mansion education were more active in social activities whereas provincial women complained of not being able to read a magazine due to family pressures.

In this diversity, the readers of *Kadın* were various, too. The first thing to notice about the magazine was that though it was political, it only addressed women. In Arabic

¹³⁸ “Biz ne yapalım her tedennîmizin altında bir erkeğin parmağı çıkıyor. Kadınlara şimdiye kadar ehemmiyet verilip seviye-i fikriyyeleri yükseltilmeye çalışıldı, onlara mükemmel mektebler, müesseseler açıldı, tahsîl ve terbiyelerine i’tinâ edildi, edebiyat ile iştigal etdirildi de onlar istemediler, öğrenmediler mi? Edebiyatı sevmek, edebî risâlelere râğbet etmek bunların kıymetini takdîr eylemek için edebiyat ile iştigal etmek lâzımdır. Hâlbuki bizde henüz kızlarına edebî risâleler okutmayan pederler birâderler, zevceler görüliyor. Hatta geçenlerde muhterem ‘Mehâsin’-i hüsn-i dilârasını, nezâhet-i nusviyyesini takdîr edemeyen bir cemiyet içinde bulunmaktan müteessir olarak teverrüm eden zavallı Kadın’ı tavsiye etdiğim bir kaç hanımın peder ve birâderlerinin böyle edebî risâleleri okumaktan kendilerini men’ etdiklerini bir lisân-ı teessürle bahs etmeleri üzerine kalbimde duyduğum azim bir ye’is ile Kadın’a şikâyet-âmiz feryâdlar etmiştim.”

Nâciye. “İ’tirâf-ı Elîme, Cevâb-ı Elîm,” *Mehâsin*, no. 9, Ağustos 1325 / [1909], pp. 659-661.

¹³⁹ “Evet hanım hemşirelerim, size hitâb ediyorum, çünkü siz bize nisbetle bahtiyârsınız. Selanik’inizde, İstanbulunuzda ara sıra kadınlara âid konferanslara, tiyatrolara nâil oluyorsunuz, hakkınızı talep için hiç olmazsa söz söylediğiniz zamân sizi susturmaya kalkışacak karşınızda hiç bir mani’aya tesâdüf etmezsiniz. Ve işte onun için bize benzemezsiniz. Kadın kulüpleri, kadın cemiyetleri teşkil edebilirsiniz. Ah bir kere Rumeli’nin içlerine, Üsküb’e Manastır ve sair mahallere giriniz. Müdhiş bir cehâlet-i amika karşısında bulunursunuz.”

Üsküblü Hamide. “Kadınlığa Dâir,” *Mehâsin*, no. 9, Ağustos 1325 / [1909], pp. 625-626.

¹⁴⁰ Palmira Brummet. *İkinci Meşrutiyet Basınında İmge ve Emperyalizm 1908-1911*, p. 91.

words have masculine and feminine forms. In Ottoman ‘reader’ comes from Arabic and is male reader (*kari*) and female reader (*kariye*) or readers (*kariât*) *Kadın* used *kariye* or *kariât* without exception.

Which women were they, though? *Kadın* knew that women with a mansion education could easily get the magazine, so aimed to reach the middle class women who were literate students, housewives, and teachers. The teachers were asked to contribute to the discussions, share their experiences, state opinions about issues requiring reform. When *Kadın* could not get the response they expected, “not even in a few lines,” they admitted it as “bitter truth.”¹⁴¹ Still, there was a silent group of readers not from among teachers or the elite. Sometimes in conversations or meetings *Kadın* was read out loud and discussed. However, group readings did not help the sales figures nor did it prove the existence of these groups. Moreover, it is impossible to know about them without their responses which came when they felt uncomfortable with certain articles. Ayşe İsmet wrote about women who drank alcohol in “*Hayât-ı İctimâiyye ‘den Bir Yaprak*” (A Page from Social Life) and Mübeccel Nezâhat responded in the name of these women whose prides were hurt and refuted Ayşe İsmet saying “she is not good at writing” with a “tarnished pen” she should know there could not be in Muslim women (*muhadderât-ı İslâmiyye*) alcoholic (*ayyaş*) or gambler (*kumarbaz*) women.¹⁴² It is difficult to understand whether the doubts of Mübeccel Nezâhat about her shaky (*ra‘şedâr*) and messy (*pejmürde*) ideas and the writing ability were due to ‘traditional’ Ottoman modesty or her own insecurity.

¹⁴¹ “Bir Recâ,” *Kadın*, no. 22, 9 Mart 1325 / [22 Mart 1909], p. 13.

¹⁴² “Hanımlara mahsûs ‘*Kadın*’ın 21nci nüshasında ‘*Hayât-ı İctimâ’iyyeden Bir Yaprak*’ ser-levhali makaleniz, genç hanımlardan müteşekkil bir hey’et tarafından okunmuş ve kullandığınız fikir, cümlemiz tarafından tezkib olunmuştur. [.....]Evet yazı yazamamakta ki aczimi i’tirâf etmekle berâber, mühim olduğu derecede nâzik olan vazîfemi ifâ için bir zamândır paslanmış kalemimi yakaladım, birbirini ta’kib eden satırlarla beyaz kağıd doluyor, fakat bilmem ki ra‘şedâr ve pejmürde fikrimle merâmı mı izâh edebilecek miyim?”

Mübeccel Nezâhat. “Ayşe İsmet Hanım’a,” *Kadın*, no. 25, 30 Mart 1325 / [12 Nisan 1909], p. 10.

To sum up, *Kadın*'s readers can be classified into diverse groups. Educated, socially active, progressivist (*terakkî-perver*) ladies and young girls, students or teachers, middle class housewives, domestic and foreign press,¹⁴³ and the Unionist men. We do not have a clue as to the stance of non-Muslim women towards *Kadın*, but we know they were involved with societies. Illiterate women may have listened to public readings of the magazine but the writing style of *Kadın* would make it difficult for an uneducated woman to follow what was being said. So, it would be correct to say the magazine was written by the elite for the elite, upper and middle class Muslim Ottoman women.

After the Second Constitution, supported by the Committee administration, *Kadın* was an important women's magazine with its rich contents, revolutionary rhetoric, educational discussions and charity organizations. *Kadın* started to be published in Selanik with the enthusiasm of the revolution as part of the Young Turk movement which was not a folk movement but the magazine tried to reach the womenfolk. The study of *Kadın* gives us important clues about the 1908 Revolution and its policies and constructions on women.

¹⁴³ Faros Gazetesi. (mütercimi: Ma'ârif tercümanlarından Jan), "İslâm Kadınları," *Kadın*, no. 7, 24 Teşrînisânî 1324 / [7 Aralık 1908], p. 12-13.

The Mission and Philosophy

Now on, lullabies and songs should prevail that generates affection for mother-land, infatiation for justice and hate for despotism instead of the lullabies which are only good for making us servants since the day we were born. Children should be indoctrinated while they are nursing infants, they should be taught that they have the right to have an opinion.¹⁴⁴

The thoughts of the writers and their social activities indicate close ties between the Committee of Union and Progress and *Kadın*. The Committee knew the importance of education to create sympathizers and they tried to indoctrinate the society, especially kids and women with the ideals of the revolution (freedom, justice, equality and fraternity).¹⁴⁵

‘Freedom’ (*hürriyet*) was the key word of the Second Constitution. People tended to name their children Enver, Niyazi or Hürriyet. Similarly, one of the daughters of Ziya Gökalp was called Hürriyet. Also in this period, a book of alphabet claiming to teach how to read and write in ‘thirty days’ was called *Osmânî Hürriyet Elifbası* which is an indication of the importance of the concept of freedom.¹⁴⁶

It is obvious that the Young Turk revolution is not a people’s revolution led by peasant revolts. Similarly, French suffixes, sophisticated images used by the elite press showed that it was not the people’s press. However, these discourses claimed to be the voice of the people.¹⁴⁷ *Kadın* made the same claim and defined itself as a “political,

¹⁴⁴ “Artık doğduğumuz günden beri bizi bir me’ûr yapmakdan başka bir şeye yaramayan ninnilerin yerine vatan muhabbeti, adâlet meftûniyeti, istibdâd nefreti hâsıl edecek neşîdeler, ninniler kaim olmalıdır. Bir çocuğun daha şîr-hâr iken bunları fîkr-i sâfına ilka edildikden sonra bir sâhib-i re’y olduğunu kendisine telkîn etmelidir.”

“Terbiye-i Medeniyye,” *Kadın*, no. 4, 3 Teşrînisanî 1324 / [16 Kasım 1908], p. 4.

¹⁴⁵ For the children’s education in the Second Constitutional period see: Yavuz Selim Karakışla. “II. Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’e Çocuk Dünyası Dergisi, (1913-1914; 1918-1919; 1926-1927),” *Müteferrika*, No. 13, (Yaz 1998), pp. 119-191.

¹⁴⁶ Cüneyd Okay. *Meşrutiyet Çocukları*, (İstanbul: Bordo Kitapları, 2000), p. 17.

¹⁴⁷ Palmira Brummet. *İkinci Meşrutiyet Basınında İmge ve Emperyalizm 1908-1911*, p. 160.

literary, technical and scientific” (*siyâsî, edebî, fennî ve ilmî*) newspaper. It complained of the scarcity of the women’s publications and stated its aim as “merit” (*fazîlet*) on the way of virtue (*iffet*) and “progress” (*terakkî*).¹⁴⁸ It underlined its desire to contain indiscriminately rich and poor (*avâm, havâss*) all women (*nisâiyye*). It is interesting to note the use of the word ‘aristocracy,’ as a foreign word, in its claim to be the people’s press.

Such a women’s paper that it would be accessible to the general public, and that it would be as far as possible from the emptiness of the refined life that is called ‘aristocracy,’ from fantasy, from nervous dreams, and from sickly pretensions. Such a women’s newspaper that it would cover the world of our women, triangulating from shanty to mansion, from palace to poorhouse, from elite to mass, from the middle to the farthest point, like a net of ideas and information made up of knots great and small.¹⁴⁹

Progress (*terakkî*) is undoubtedly the key word of both *Kadın* and the revolution. *Kadın* aimed to create a network of information and thinking throughout the country. They needed a network to disseminate ideas. However, what the publishers of *Kadın* ignored was that the provincial women could not even dream of the rights and opportunities that the women in Selanik had. The Selanik women who had a high social status (*mevkî’-i içtimâî*) were envied, worked in the center of freedom, socially rose thanks to a group working for their progress. A few letters from the provinces bitterly admitted this.¹⁵⁰ This fact, in the final analysis, led to *Kadın*’s remaining an elitist magazine.

¹⁴⁸ “Maksadı: iffet yolunda fazîlet hedefine nasb-ı nigâh-ı iştiyâk ederek terakkî eylemektir.” “İfâde-i Mahsûsa,” *Kadın*, no. 1, 13 Teşrînîevvel 1324 / [26 Ekim 1908], p. 2.

¹⁴⁹ “Öyle nisâî bir risâle ki: umûma şâmil olsun, ‘aristokrasi’ denilen o mevhûm hayât-ı kibârâne-i hîcîden, hayâlden, muhayyelât-ı asabiyyeden, vehmiyyât-ı marizâneden mümkün olduğu kadar uzak bulunsun. Öyle nisâî bir risâle ki: kulübeden konağa, saraydan fakîr hâneye, havâssdan avâma, vasatdan en ileriye bir nîrengi çizerek küçük büyük düğümlerle yapılmış bir fikir ve ma’lûmât ağı gibi muhît-i nisâîmizi kaplasın.” *ibid.*, p. 2.

¹⁵⁰ “Bize acıyınız! Sizler, bizden çok bahtiyârsınız ki, öyle Selanik gibi müterakkî bir memlekette, âti-i nisvânın olanca mebzûliyyetiyle tecellisine hâdim bir hey’et-i ictimâ’iyyenin cenâh-ı himâyesinde i’tilâ etmektesiniz. Tamâmen hukukunuza mâliksiniz. Mevkî’-i ictimâ’înin var demektir. Menba’-i feyz-i hürriyet olan o şehri mukaddesinizin muhterem halkı, ricâli de, nisvânı da, terakkî, te’âlî gibi pek büyük, pek âlî bir

Kadın realized this only towards its end. In a dualist period when dichotomies of subject and citizen, shariat and law, medrese and school were in debate, it became transformed as well. In this cracking society, *Kadın*'s populist discourse and basic elitism made it doubtful. The paradox between "love of freedom" (*hürriyet-perverlik*) and "defending others' rights" (*âherin hakkını savunmak*) as well as the new concept of 'citizenship' and "complete equality" (*müsâvât-ı tâmmе*) which could never be realized, is similar to the dichotomy of *Kadın*'s 'populism' and 'elitism':

However first of all, *Kadın* undertakes the responsibility of serving to women's perfection and progressivity. Secondly, *Kadın* has sworn to defend and protect women's rights just like its mother rights. Thirdly, it is a freedom-lover.¹⁵¹

'Citizen' is a concept of the Second Constitution. One comes across the word 'citizen' quite often in *Kadın*. Albanians, Greeks, Armenians, Jews or Ottomans, inhabitants (*mukîm*) of abroad, were considered 'citizens.'¹⁵² The 'national poet,' Mehmed

hedefe teveccüh etmiş müttehiden sarf-ı himmet ve gayret ediyorsunuz. Ne sa'âdet! Ne âli himmet! Ne şân ü şeref!"

Evliyâzâde Nâciye. "Meyûs Oldum," *Kadın*, no. 23, 16 Mart 1325 / [29 Mart 1909], p. 5.

¹⁵¹ "Zîrâ, *Kadın*, evvelâ kadınların tekemmülât ve terakkiyâtına hidmeti vazîfe edinmiştir. Sâniyen onların hukukunu kendi hakkı, annesinin hakkı gibi müdâfa'a ve muhâfazaya yemîn etmiştir. Sâlisen hürriyet-perverdir."

Enis Avnî. "Esâret Var, Halayıklara Dâir 1," *Kadın*, no. 15, 19 Kânûnisânî 1324 / [1 Şubat 1909], p. 4.

¹⁵² "Fahrî a'zâlîğe tâlib olanlar şehrimiz ahâlisinden başka İstanbul'da, Edirne'de hatta Manchester [Manchester] İngiltere' de mukîm **vatandaşlarımızdır**."

"Cemiyet-i Hayriye-i Nisvâniyye," *Kadın*, no. 5, 10 Teşrînisânî 1324 / [23 Kasım 1908], p. 14.

"Biz mekteblerimizi, hiçbir nokta-i nazardan, mektebe benzetemezken komşularımız, pek yakın komşularımız, etrafımızı ihâta eden küçük küçük hükümetler hatta bizim **vatandaşlarımız** olan akvâm-ı sâire-i Osmâniyye bir cehd-i kavî ile çalışıyorlar, ve dâimâ ilerliyorlardı."

Mehmed Câvid. "Kadınlara Dâir 2," *Kadın*, no. 6, 17 Teşrînisânî 1324 / [30 Kasım 1908], p. 3.

"Faros refikimizin nisvân-ı İslâm hakkında ibrâz ü izhâr eylediği mütâla'ât-ı samîmânelerine kalbinin bütün kuvvetiyle teşekkürler takdîm eder ve **vatandaşları** Rum hanımlarının dahi bu emr-i hayre iştirâklerini ez-can ü dil arzu ve temennî eyler."

"Kadın," *Kadın*, no. 7, 24 Teşrînisânî 1324 / [7 Aralık 1908], p. 13.

"İşte **vatandaşlarımızdan** bir zât-ı fazîlet-simâtın, 'Doriş Himâ'nın bir makalesi bu âcizeyi size karşı beyân-ı hissiyâta sevk ediyor."

Emîn [Yurdakul] expanded the meaning of the word to call kids in his poems ‘little citizens,’ (*küçük vatandaşlar*).¹⁵³ He was sure that the new generation was going to grow up as ‘citizens,’ not as ‘subjects’ (*kul*).

We learn that *Kadın* was going to have a serious tone from the editorial of the first issue by Selanik deputy Mehmed Câvid’s conference for ladies. Mehmed Câvid¹⁵⁴ who was the economic mind of the Committee, was famous for his rhetorical skills and claimed that the women’s role could not be neglected in the ‘new administration’ as they were in the previous period (*devr-i sâbık*) saying that the three magazines *Mehâsin*, *Demet* and *Kadın* were proof enough for that.

Today in the capital city and in the other provinces, the magazines that are only for you, for listening to you and for only to make you to be listened to, are circulating one after another, instead of the previous press that was mentioning your names, your rights and especially your needs with great reservation. *Demet* is sending a fresh bouquet of flowers to your virtuous pureness every Wednesday. *Mehâsin* presents its pages with respectful hands, decorated with the most beautiful illustrations from the West. Now *Kadın* is embodied in your sublime name. Aren’t all these proofs of the fact that the Constitutionalist regime will not neglect you and that your significant position and influence in the advancement of this nation has been understood and is now known.¹⁵⁵

Zekiye. “Arnavud Nisvân-ı Mübeccelesine Takdîm-i Uhuvvet,” *Kadın*, no. 13, 5 Kânûnisânî 1324 / [18 Ocak 1909], p. 2.

“Gayret-i milliye, ta‘mîm-i ma‘ârif husûsunda bizi fersah fersah geçmiş olan Musevî vatandaşlarımızın bu bâbdaki mesâ‘îleri sezâvâr-ı gıbtadır.”

Zekiye. “Şâyân-ı Takdîr Bir Gayret-i Milliye,” *Kadın*, no. 25, 30 Mart 1325 / [12 Nisan 1909], p. 5.

“Maamâfih Ermeni vatandaşlarımızın hayr-hâhân nisvânı tarafından da buna mümâsil bir müessese-i hayriye vücûda getirildiği..”

Aks-i Sadâ. “Samsun’da Şâyân-ı İmtisâl Bir Müessese-i Hayriye,” *Kadın*, no. 28, 18 Mayıs 1325 / [24 Mayıs 1909], p. 12.

¹⁵³ For the poems of Mehmed Emîn that address to “My Little Citizens” see: *Kadın*, no. 12-16 / 23.

¹⁵⁴ Mehmed Câvid was one of the most important political figures at the time. For further information see: Mustafa Pirili. “Mehmed Câvid Bey ve ‘Mesâil-i İktisâdiye’de Hayalperverlik,” *Toplum ve Bilim*, No. 17, (Bahar, 1982), pp.140-151.

¹⁵⁵ “Sizin nâminızı, istihkâkınızı ve bilhassa ihtiyâcâtınızı bin kayd-ı ihtiyât ile zikr eden, zikr etmek mecbûriyyetinde olan matbû‘ât-ı sâbikanın yerinde, bugün, pâ-y-ı tahtda ve vilâyâtta yalnız size mahsûs, yalnız sizi dinleyecek ve yâhûd yalnız size dinletecek mecmû‘alar birbirini ta‘kîb ediyor. Demet her Çarşamba günü sizin harîm-i nezâhetinize ter ü taze bir deste-i ezhâr gönderiyor: Mehâsin her şeye hayâl ve hakikate, cîlvegâh olan sahîfelerini Garb’in en güzel resimleriyle tevşîh ederek bir dest-i hürmetkâr ile size

Mehmed Câvid was sure that *Kadın*, which he thought would be grave and serious (*vakur ve ciddi*) could do the job. *Kadın* was ready for serious tasks as products of non-poetic environment (*..pek şâir olmayan bir muhîtin mahsûlü..*).¹⁵⁶ *Kadın* said it would not have anything to do with things not serious and that it aimed to train women to create literature which was a serious enough job.¹⁵⁷

On the first issue, Mehmed Câvid as an authority talked about this ‘serious’ woman and summed up her duties; “rearing children, managing a household” (*idâre-i beytiyye, terbiye-i etfâl*). It was said that the family and school education were necessary to raise a new generation but the education given by the mother at home was of primary importance (*esâs*) whereas the school education was of secondary importance (*ferr*).¹⁵⁸ With management of an household women were asked to be frugal with their husbands’ money, economize and protect the national wealth. To sum up, women were elements of progress (*terakkî*) projects in charge of raising the new generation and contributing to the national economy.

With these objectives, *Kadın* started to be published and accepted congratulations for its second issue, and thanked *Bağçe* magazine and the Committee circle (*rüfekâ-yı muhteremesi*).¹⁵⁹ The mentioning of the names of these three magazines *Demet*, *Mehâsin*

uzadıyor; şimdi de Kadın ünvân-ı şahsiyyetini sizin nâm-ı bülendinizden iktibâs ederek arz-ı vücûd eyliyor. Bütün bunlar Mevrûtiyyet idâre[si]nin sizi ihmâl etmeyeceğinin, milletin te‘âlî-i hakikisinde sizin mertebeye nüfûz ve tesîrinizin bilinip anlaşıldığının birer delili değil mi?”

Mehmed Câvid. “Kadınlara Dâir [1],” *Kadın*, no. 1, 13 Teşrîniyevvel 1324 / [26 Ekim 1908], p. 2.

¹⁵⁶ *ibid.*, p. 2.

¹⁵⁷ “Emellerimiz; fantaziden, süsden, fûru‘dan ve daha doğrusu hiçiden uzak bir ufk-ı terakkî ve ciddiyete ma‘tûftur, güzel bir şi‘ir, nefîs bir fotoğrafı, bir âh hissi kadınlarımızın tekemmülât-ı ictimâ‘iyyelerine hizmet etmez. Yeter ki onları yazacak, resm edecek, söyleyecek fikirler, dimâğlar, liyâkatler hazırlamaktır.”

“Arıza,” *Kadın*, no. 14, 12 Kânûnisânî 1324 / [25 Ocak 1909], p. 16.

¹⁵⁸ “Hür Osmânlı milleti kavî ve müteşebbis, fa‘âl ve fazîletkâr bir nesl-i müstakbel yetiştirmek için iki büyük kuvvetden isti‘âne etmek mecbûriyetindedir ki biri sizsiniz, biri de mekteblerimiz.”

Mehmed Câvid. “Kadınlara Dâir [1],” *Kadın*, no. 1, 13 Teşrîniyevvel 1324 / [26 Ekim 1908], p. 3.

¹⁵⁹ “Neyyîr-i Hakikat ve *İttihâd ve Terakkî* rüfekâ-yı muhteremesi tarafından izhâr olunan teşvîkât-ı hekîmâne ve tebrikât-ı samîmâneden dolayı hiss eylediği minnet ve şükranı arz eder. Bu vesîle ile de

and *Kadın* together and after the termination of publication, *Kadın*'s writers starting to write for *Mehâsin* also show that these magazines were being published by similar groups. Abdulgânî Senî, one of the writers of *Kadın*, calls these groups "us." He added that women were very much neglected and to make up for that loss they started to publish several magazines.¹⁶⁰ Üsküplü Hamide thought that these magazines came out to encourage the few female writers. She supposed these magazines were the most precious gift of the Second Constitution to women.¹⁶¹

The congratulatory letters from readers to *Kadın* came from sympathizers of the Committee. Mâcide Memdûh from İstanbul obviously read all three magazines. Memdûh expressed her gratitude for the respectable knowledgeable people of civilized and enlightened (*medenî ve münevver*) Selanik. As women of the "free Ottoman lands," she said they were ready for every kind of duty including raising the next generations. She also requested the intellectuals of Selanik to lead them on the way of *terakkî* through a shortcut.¹⁶²

hemcinsleri için el birliğiyle candan yürekden çalışacağına dâir olan va'ad ve yeminini tekrâr eyler. Bağçe refîk-i nezihine de gayet kalbî teşekkürlerini takdîm ederek izhâr-ı sa'y ve ictihâdının nâmiyedâr olmasını bi'l-mukabele temennî eyler."

"Kadın," *Kadın*, no. 2, 20 Teşrîniyevvel 1324 / [2 Kasım 1908], p. 10.

¹⁶⁰ "Bu defaki devre-i hürriyetimizin şu birkaç aylık mebâdisinde nisvânımız hakkındaki o müsâmahâtımızı telâfi lüzûmunu hissetmiş olduğumuzu, sırf nisvân-a âid olmak üzere meydân-ı inîşâra vaz' eylediğimiz **birkaç risâle-i mevkûte** ile göstermiş oluyoruz. Bu, bundan böyle artık o eski lâkaydiliklerin tekerrür ve devâm etmeyeceğine berât-ı istihlâldir."

A. Senî. "Kadınların Melekât-ı Rûhiyesi," *Kadın*, no. 7, 24 Teşrînisânî 1324 / [7 Aralık 1908], p. 2.

¹⁶¹ "Bir yaşını ikmâl etmek üzere olan devr-i Meşrûtiyetimizin bize en kıymetdâr bahşâyışından biri i'tirâf ederiz ki gazetelerimizdir. Gazetelerde şimdiye kadar mu'tedil, müfrit bir çok kalemler arasında vakit vakit birkaç da şâyân-ı hürmet kadın kalemi görüldü. Bu doğan kadın kalemlerini teşvîk için, haftalık aylık mecmû'alar meyânında bugün bir perde-i nisyân altında kalan **Demet, Kadın, Mehâsin** mecmû'a-i nisâiyeleri tesis olundu."

Üsküplü Hamide. "Kadınlığa Dâir," *Mehâsin*, no. 9, Ağustos 1325 / [1909], pp. 625-626.

¹⁶² "Biz, evet; ale'l-husûs biz kadınlar, cihân-ı medeniyet ve âlem-i insâniyyetin müteşekkîr ve minnetdâr kaldığı muhterem **İttihâd ve Terakkî Cemiyeti**'nin cevalângâh-ı icrâât ve teşebbüsât-ı şîrâne ve muzafferâneleri olan medenî, münevver Selânîk'e, Selânîk'in müterakkî eshâb-ı irfânına böyle şikâyet-i muhafazakârânede bulunduklarına bütün kalblerimizle teşekkürler etdiğimiz gibi bizim de kendileri gibi terakkî ve tekâmül için hâhişâne atacağımız hatevât-ı âcizânemize bir tarîk-i kasîr-i musîb irâe etmelerini yine öylece recâ ederiz."

Mâcide Memdûh. "Kadın İçin," *Kadın*, no. 5, 10 Teşrînisânî / [23 Kasım 1908], p. 8.

Though sometimes the writers of *Kadın* criticized the administration of the Committee of Union and Progress because of press censorship, they kept the spirit of the Young Turks. The way the writers talked of the Young Turks and the heroic stories about them point to this as well. However, everyone looked at the Young Turks from their own perspective. The real question was how women perceived the Young Turks. Ayşe İsmet talked about assaults and harassment on women who went to the theater, or did not wear a veil and said it would be a waste of the heroic and altruistic efforts of the Young Turks,¹⁶³ if such events would continue happening even in a period of freedom.¹⁶⁴ Ayşe İsmet emphasized the modernist side of the Young Turks. Women should be able to go to the theater and wear whatever they liked. She pointed to the hope that the Young Turks would be able to change the vicious circles of the social life. Habibe, a sympathizer of the Young Turks and a product of the period of Sultan Abdülhamid II. however, had a very different perspective. She believed, with the accumulation of forty years of experience, that the times had changed and the period of ignorance was over. What women could hope to achieve by going to the theater was to soil themselves spiritually. It was women's obtuseness not the efforts of the Young Turks that was wasted because the Young Turks did not wage their war of freedom to violate the shariat.¹⁶⁵ So, could a Young Turk sympathizer woman go to the theater? That was not clear at all. All she knew was that 'the

¹⁶³ Its rather striking that Ayşe İsmet prefer to use the phrase Young Turks in Turkish (*Genç Türkler*) instead of '*Jön Türk*' [Jeune Turc] as its usual expression. She might have meant the Young Pens' (*Genç Kalemler*) movement that would be realized by these 'Young men.'

¹⁶⁴ "*Bu devr-i dilâra-yı hürriyetde de yine eskisi gibi belki eskiden bed-ter ta'arruzât-ı bî-edibâneye ma'rûz kalacaksak istirdâd-ı hürriyet için çalışmaktan bıkmayan, ölmekden göz yummayan Genç Türkler'in cânsiperâne fedâkârlığına yazık!*"
Ayşe İsmet. "Feryâd," *Kadın*, no. 20, 23 Şubat 1324 / [8 Mart 1909], p. 10.

¹⁶⁵ "*Jön Türklerin istirdâd-ı hürriyete çalışmaları râbıta-i şer'iyemizi ihlâl için değildi zann ederim. Onlara yazık değil bizim gafletimize yazık!*"
Habibe. "Bir İki Söz," *Kadın*, no. 24, 23 Mart 1325 / [5 Nisan 1909], p. 10.

young men' sent a message to the 'young women' to work on the way of progresse (*terakkî*).

The key word of *Kadın* and the Young Turks was *terakkî* (progress) and undoubtedly stemmed from the intellectual foundations of the Committee of the Union and Progress that promoted 'order and progress.' *Kadın* defended the progressive and positivist ideas championed by a Committee group led by Ahmed Rıza.¹⁶⁶ This explains why education was put at the center of progress in all the debates in *Kadın*.

Ahmed Rıza and his group were Ottomanists.¹⁶⁷ One of the reasons why *Kadın* had a Pan-Ottomanist stance was other ethnic groups in the country who had not left yet. The Committee did not want to contradict the 'equality' principle of the French Revolution and thought it best to support Ottomanism until the Balkan Wars.¹⁶⁸

What type of Ottomanism did *Kadın* have? How did they define Turkish and Ottoman? Apparently these were overlapping concepts including *Şarklılık* (Orientism). In the editorial they wrote when they came back from the Action Army, *Kadın* writers defined the Ottoman woman as someone who worked hard to take advantage of freedom and equality, and carried the oriental and Turkish racial features with pride.¹⁶⁹ Turkish

¹⁶⁶ Ahmed Rıza, who was the president of the National Assembly (Meclîs-i Mebûsân) at the time, is one of the eminent figures in *Kadın*. His attempt to found a school for girls are mentioned often admirably in *Kadın*. For these parts see: "Şuûn-ı Nisvân: Tebşîr," *Kadın*, no. 11, 22 Kânûnievvel 1324 / [4 Ocak 1909], p. 16; "Şuûn-ı Nisvân," *Kadın*, no. 15, 19 Kânûnisânî 1324 / [1 Şubat 1909], p. 16; "İnâs Sultanî Mektebi," *Kadın*, no. 22, 9 Mart 1325 / [22 Mart 1909], p. 11.

¹⁶⁷ For futher information about Ahmed Rıza and his activities see: Niyazi Berkes. *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, (Ankara: Bilgi Yayınevi, 1973), pp. 386-394.

¹⁶⁸ Ziya Gökalp criticized this later on: "Bu milletin yakın bir zamâna kadar kendisine mahsûs bir adı bile yoktu. Tanzimatçılar ona: 'Sen yalnız Osmânî'sin. Sakın başka milletlere bakarak sen de milli bir ad isteme! Milli bir ad istediğin dakikada Osmânî İmparatorluğu'nun yıkılmasına sebep olursun' demişlerdi. Zavallı Türk, vatanımı kaybederim korkusuyla 'Vallahi Türk değilim, Osmânîlik'tan başka hiçbir içtimâî zümreye mensup değilim' demeye mecbur edilmişti. Fakat Osmânîcılar hiç düşünmüyorlardı ki, her ne yapsalar, bu yabancı milletler, Osmânî camiasından ayrılmaya çalışacaklardır. Çünkü artık yüzlerce milletlerden mürekkep olan sun'î camiaların devâmına imkân kalmamıştır." Ziya Gökalp. *Türkçülüğün Esasları*, (İstanbul: Varlık Yayınevi, 1963), p. 33.

¹⁶⁹ "Hakikatde asla şâibedâr olmayan, hürriyet ve müsâvât-ı hukukun menâfi'-i müşterekesinden müstefid olmaya cidden vicdân ve insâf dâiresinde çalışmaktan başka bir şey yapmayan, nâsiye-i mücellâ-yi milliyetinde teressüm eden hutû-ı kavmiyyesini bütün Şarklılığı, bütün **Türklüğüyle** muhâfaza eden

racial features were exalted. They thought if Turks had not assimilated the Kurdish, Acem, Çerkes races upon meeting them on their way from Asia, they would have become another nation's 'captive.'¹⁷⁰ On the other hand, other nations in the Ottoman Empire were not scorned. Ottomans were a whole made up of many nations. These nations consisted of competing with the elements of various sorts (*anâsır-ı muhtelif*) on the way of *terakki*. These Greek, Armenian, Jewish and other national groups established their own schools, hospitals and societies. Sometimes their achievements were mentioned in *Kadın* with praise. And the same was asked of the Turks.¹⁷¹ If the "great nation of Islam" (*koca millet-i İslamiyye*) could not attain the same success, it would be a great shame.¹⁷² Similarly, the other "citizens" closely observed the activities of Islamic nation. According to *Faros*, a Greek newspaper, "Turkish Revolution" (*Türkiye İnkılâbı*) made women benefited (*nasîbedâr*). Muslim women proved they were on a par with other nations' women.¹⁷³ Their social achievements were in competition with their civic activities and as a whole made the "great nation" (*millet-i mu'azzama*) that is the Ottoman nation and had to work

Osmânî hanımına, bu gîrûdâr arasında, yükselen âvâz-ı tehdîd ü tahkîr; sefîl bir av'ave-i kelâbdan, muhakkar, alçak bir nefsin âdi birer nümâyîş-i hodpesendânesinden başka bir şey değildi ve olamazdı..."
"Sevgili Kariâtımıza," *Kadın*, no. 26, 26 Nisan 1325 / [9 Mayıs 1909], p. 1.

¹⁷⁰ "Mesela **Türk** unsuru Asya'nın bir cihetinden kalkarak Avrupa'nın ta göbeğine kadar ilerlerken güzergâhında tesâdüf ettiği Kürd, Arab, Çerkez, Acem gibi anâsır-ı muhtelifeyi dâire-i ittihâdına almamış olsaydı, bugün ya büsbütün munkarız veya tebdîl-i nâm ederek başka bir unsurun mahkûm-ı esâreti olacaktı."

M. Hicâbî. "Bir Hakikat-i Tarihiyye," *Kadın*, no. 27, 4 Mayıs 1325 / [17 Mayıs 1909], p. 7.

¹⁷¹ "Gayret-i milliye, ta'mîm-i ma'ârif husûsunda bizi fersah fersah geçmiş olan **Musevî vatandaşlarımızın** bu bâbdaki mesâ'îleri sezâvâr-ı gıbtadır. Geçen gün Baron Hirsch Hastahanesi civarındaki Musevî İnâs Mektebi'ni ziyâret etmiştim. İçinde gördüğüm intizâma, nezâfete, gayrete doğrusu hayrân oldum."
Zekiye. "Şâyân-ı Takdîr Bir Gayret-i Milliye," *Kadın*, no. 25, 30 Mart 1325 / [12 Nisan 1909], p. 5.

¹⁷² "Yazık, yazık şu koca **millet-i İslâmiyyenin** ashâb-ı servetine ki ta'mîm-i ma'ârif, terakkî-i sanâyi' uğrunda para sarfetmeyi büyük bir günâh gibi telakkî ediyorlar."
ibid., p. 6.

¹⁷³ "**Türkiye** inkılâbı, hürriyeti yalnız erkeklere bahş etmeyerek kadınları da nasîbedâr eylemiştir. [...] İşte bu şâyân-ı takdîr hareketleriyle İslâm kadınları milel-i sâire kadınlarına fâik olduklarını, Avrupa'da olduğu gibi şefkât-perver cemiyetler teşkîli ve şefkât pazarları tesîsiyle ibrâz ü izhâr eylemişlerdir."

Faros Gazetesi. (mütercimi: Ma'ârif tercümanlarından Jan), "İslâm Kadınları," *Kadın*, no. 7, 24 Teşrînisânî 1324 / [7 Aralık 1908], p. 12.

for the eternal freedom with union and alliance (*ittifâk ve ittihâd*).¹⁷⁴ In the final analysis, the utopic, developed country to reach was Turkey.¹⁷⁵ With a few shortcomings taken care of, it would become a second England.¹⁷⁶

It is not really possible to separate the romantic Turkish nationalism from the Ottoman patriotism inter-woven in *Kadın*. The Ottoman patriotism was useful for including everyone regardless of their nationality and the romantic nationalism was good for the criticism of extreme Westernization.

The young and enthusiastic editor of *Kadın*, Enis Avnî [Seniha Hikmet] wrote his most fervent article on account of ‘fascination by the West.’ Recâizâde Ekrem’s poem published in *Resimli Kitâb* about two young girls, one blonde, the other brunette¹⁷⁷ caused Enis Avnî to write a very political criticism with the pen-name Seniha Hikmet. Seniha Hikmet criticized “French words hurled at Café Shantan scenes from the red lips shivering under a French hat.” (*Frenk şapkası altında titreyen düzgünlü*¹⁷⁸ kırmızılı dudakların Kafe Şantan sahnelerinde fırlatılan kelimât-ı ecnebiyyesi).¹⁷⁹ Seniha Hikmet could not believe

¹⁷⁴ “Biz de dâimâ ittihâd, ittifâk ile ta‘assubu terk ederek **Rum Ermeni Musevi kardaşlarımızla** berâber millet-i mu‘azzamamızın te‘âlîsine hürriyetimizin ebediyyetine çalışalım.”
Fehîme Nüzhet. “Muhterem Hanımefendiler,” *Kadın*, no. 17, 2 Şubat 1324 / [15 Şubat 1909], p. 11.

¹⁷⁵ “*Afîf ve fazîlet-mend Türkiye’nin, muhterem ve ismetli kadınları!*”
Enis Avnî. “Osmânî Kadınları Cemiyât-ı Mütetekkilesi ve İki Noksân,” *Kadın*, no. 17, 2 Şubat 1324 / [15 Şubat 1909], p. 3.

¹⁷⁶ “Böyle nekâisin hepsi vücûda gelirse, bir ikinci İngiltere de **Türkiye** olur.”
Rabia Ahmed. “Musâhabe-i Nisâiyye: Fatma Seniye Hanımefendiye,” *Kadın*, no. 8, 1 Kânûnîevvel 1324 / [14 Aralık 1908], p. 13.

¹⁷⁷ “..Sarı pırlantadır biri lekesiz,
O biri şâhidâne bir dernâb [?]]
Vasf-ı hâlinde bunların aciz
Kalemim her ne yazsa bî fûrûtâb [?]]
Menba’i hüsn ve işveden iki **onde**,
Bî-bedel, bî-bahâ **brune et blonde**.”
Recâizâde M. Ekrem. “Brune et Blonde,” *Resimli Kitâb*, no. 2, Teşrîniyyevvel 1324 [Ekim 1908], p. 114.

¹⁷⁸ That was a kind of beautifying substance produced for women to colour face pinkish or red. It was also thought as a symbolic expression of westernization (a la franca).

¹⁷⁹ Seniha Hikmet. “Sarı ve Siyâh,” *Kadın*, no. 4, 3 Teşrînisânî 1324 / [16 Kasım 1908], p. 6.

Recaizâde wrote such an ideologically wrong poem. He criticized the great master of previous administration (*devr-i sâbık*) behind the mask of a “little girl.” It was deemed a great literary failure (*fecî‘a- edebiyye*) in “Turkish language” since the great author (*üstâd-ı edîb*) did not come up with the long expected “Viva motherland! Viva nation!” instead of the *Brune et blonde* since July 10:

Here today, I imagine a national voice of a young girl patting her chest saying “Hello!” against the flag waving at the barracks, instead of making a bow to your *Blond and Brunette*. Oh! leave yellow and black; the colour of sickness and viciousness, and listen to the nation’s voice; red and white, the colour of motherland and nation.¹⁸⁰

Seniha Hikmet defined women as “yes, we are women with long hair and a small mind, naive and ignorant women” to emphasize “even” they understood the truth about nationalism and patriotism. These women wanted to shape up this land in an indestructible new way to rescue it from its gradual decrepitude.¹⁸¹

The national awakening and the euphoria of freedom had faded and people started to understand freedom did not have a magic wand. According to Burhan Felek who was young back then, the center of gravity was the press and the street.¹⁸² People who stopped the anti-revolutionary activities with the Action Army had lived through March 31. The Unionists were young middle class military descendants with no experience in bureaucracy

¹⁸⁰ “İşte bugün Sarı ve Siyâh’ınıza karşı reverans yerine elini göğsüne vurarak “Merhaba!” diyen millî bir ses ki mini mini bir genç kız lisânından kışla cebhesinde temevvüc eden sancağa karşı söylendiğini tahayyül ediyorum. Oh! Sarı ve siyâhı, bu hasta ve zulm rengini bırakınızda bir az da kırmızı ve beyaz, şu vatan ve millet rengini, vatan ve millet sesini lütfen dinleyiniz.”
ibid., p. 7.

¹⁸¹ “Evet, işte biz ki kadınız. Saçı uzun aklı kısa, kalbi yumuşak, sâf ve câhil kadın. Görüyorsunuz ki bugün biz bile kalbimizi, dimâğımızı, hissiyatımızı, el-hâsıl bütûn hüviyyet-i mâddiyye ve ma‘nevîyyemizi kavî ve dîlîrîb, nâzân ve perrân kolları arasında sıkışdırın böyle müessirât-ı vatan-perestâne, böyle tahassüsât-ı millîyyet-perverânenin terennümkâr-ı ulviyyet ve hakikati oluyoruz. Biz böyle senelerden beri bir kurabiye gibi vakit vakit ısırılarak nefîs bir parça koz helvası gibi zamân zamân, çekile çekile kemirilerek harâb-âbâd olan, bu mukaddes vatana artık başka bir şekil, nâ-kâbil-i hazm bir şekil vermek istiyoruz. Evet artık diliyoruz ki o kurabiyede bir az ak sülûmen bulunsun ki ısırın dişleri paralasın, istiyoruz o helvada bir az ister kinîn bulunsun ki kemirilirken ciğerler paralasın.”
ibid., p. 7.

¹⁸² Burhan Felek. *Yaşadığımız Günler*, (İstanbul: Milliyet Yayınları, 1974), p. 25.

and state administration. They decided to take control of the press in order to attain order. The censorship on the press was naturally not liked by the freedom-lover (*meftûn-ı hürriyet*) writers. The poem that criticized the Committee in “just” *Kadın* caused the magazine to be censored and this made the young editor Enis Avnî outraged:

To the formulators of the new press regulations:
Haven't you thought of the Parliament?!
The people will not be slaves any more !¹⁸³

Ironically, the Committee of Union and Progress used censorship even though they criticized it vehemently before their own period which was loathed even by their sympathizers. The censored literature in the 27th issue was a series of symbolic poems by Uzemâ İradet. In the poems there was a warning about the spiritual decadence.¹⁸⁴ There was a covert criticism of the Committee.¹⁸⁵ Censored *Kadın* desperately submitted to its fate. Enis Avnî advised not to expect anything from the government anymore. He told women to work harder and that they would hold the government accountable if nothing changed in a few years.¹⁸⁶

¹⁸³ “Yeni Matbu‘ât Nizâmnâmesi’ni Tanzîm Edenlere:
Meclis-i Meb‘ûsân’ı düşünmediniz mi?
Artık millet esîr olmayacaktır!”

“Yeni Matbu‘ât Nizâmnâmesini Tanzîm Edenlere,” *Kadın*, no. 17, 2 Şubat 1324 / 15 Şubat 1909, p. 5.

¹⁸⁴ “Alçak bu tavan, eski bu ev, hep müte‘affin [kokmuş]....” Uzema İradet. “Gizli Marazlarımıza Dâir 1,” *Kadın*, no. 23, 16 Mart 1325 / [29 Mart 1909], p. 8.

¹⁸⁵ „....

Lâkin hayır, o bir cadı, bilmez ki merhamet!
Zâten bakın, körün bütün emsâli böyledir?
Hortlak ki öldürür ve konar lâşe üstüne!
Madem ki öyledir, ne durursun? Bu meskenet
Artık yeter bu **ittihâd**-ı siyâhî yıkıp devir!
Kır, parça parça et ve evet, eyle tarûmâr....”

Uzema İradet. “Gizli Marazlarımıza Dâir 2,” *Kadın*, no. 25, 30 Mart 1325 / [12 Nisan 1909], p. 1.

¹⁸⁶ “Sakın hükümetten beklemeyiniz, o bîcâre bugün ‘var mıyım, yok muyum’ hükmünde mütereddîd. Eğer birkaç sene sonra da böyle kalırsa, işte o zamân gayz ü tehevürle, hak ve isyân ile yakalar ve yakasından sarsarak: “Seni idâme eden millete nânkörlük etme!” diye sesimizin olanca kuvvetiyle haykırır, kükreriz.” Enis Avnî. “Osmânlı Kadınları Cemiyât-ı Mütешekkillesi ve İki Noksân,” *Kadın*, no. 17, 2 Şubat 1324 / [15 Şubat 1909], p. 4.

Did the missions *Kadın* took correspond to its ideas? The Young Turks were influenced by Ottomanist patriotism, romantic nationalism, social Darwinism, elitism, progressivism, positivism, liberal populism, and Islamic modernism. So, we can say they were quite confused and suffered from an inability to create their own philosophical tradition. However, obviously their biggest problematique was “why could we not progress” and “how can this state be saved.” The Young Turks realized that in the modernization process since *Tanzimat* it was the society that had to change, not the state and women had a key role in the model they constructed. An economic perspective was added to the duties of women in the public and private domains, because women were considered to be the building blocks of the family. To increase the public visibility of women would mean another step on the way to modernism for people who looked for it in superficial signs such as the clean and well-lit streets. Besides this modern look, female energy would be utilized for the common good which would be another contribution to the national economy. This coincides with the period when, especially after the Balkan War and during the World War I, the number of widows and orphans increased and necessitated a new policy. We do not know whether the policy of employing women in charity organizations and increasing their public activities was a planned one or not. However, it is an undeniable fact that it was an important factor in getting them to work and thus help the economy. So, it was one of the most important missions of *Kadın* to get women to work for charity organizations.¹⁸⁷ Union and Progress Clubs ran and supervised these organizations which helped the dissemination of the party policies.

A recurrent theme in *Kadın* is the criticism of *devr-i sâbık*. People and concepts were either good or bad according to the ideas and symbols they represented. The new

¹⁸⁷ “.gazetemizin ta’kîb edeceği maksıdden biri de memleketimizde kadınlarımızı **umûr-u hayriye** ile iştigale sevk etmek olduğu cihetle gelecek nüshalarımızda memâlik-i muhtelifedeki kadın cemiyât-ı hayriyesine dâir tedkikât-ı neşr etmek programımızda dâhildir.”

“Osmânlı Kadınları Şefkat Cemiyeti Hayriyesi,” *Kadın*, no. 1 13 Teşrînievvel 1324 / [26 Ekim 1908], p. 14.

regime based its legitimacy on the “ill luck” (*menhûsiyyet*). The way and the frequency the concept of despotism was used was a necessary method to define and maintain the new system of the Second Constitution. The Young Turks had a presence only with their opposition to the despotism. It was as iron-clawed, poison-fanged and dark as possible. The past was represented as a nightmare. The metaphors used to describe despotism were a kind of necrophilism¹⁸⁸ with phrases such as *istibdâd-ı elîm*, *hâin-i istibdâd*, *yezîd-i istibdâd*, *kâbus-ı istibdâd*.

Freedom, on the other hand, had a bright face shining like the sun for people who wanted to get *feyz-i hürriyet*. The dark days of the despotism were over and the people started to wake up from their sleep of ignorance. Mithat Paşa, Enver and Niyazi were the only symbols of freedom around.¹⁸⁹ They had rescued freedom and unspoiled virtue from the evil despotism. However, the transition was from one type of slavery to another.

How charming you are, oh face of liberty
We became the slave of your love, although liberated from slavery.¹⁹⁰

The incorrigible romantics were in love with freedom. Freedom was symbolized as a beloved “charming fairy,” and as a woman and constituted one of the romantic ideas of the “new people” in order to create the “new life.” Equality, justice and fraternity were the other pillars of the system. Women were a key that symbolized the moral values of the system.

¹⁸⁸ The opposition of Young Turks over these symbolic images is rather similar to the period of Abdülhamid II. For how these symbolic representations of the political power were used as a legitimization tool, see: Selim Deringil. *The Well-Protected Domains: Ideology and the Legitimation of Power in the Ottoman Empire, 1876-1909*, (New York: I. B. Tauris, 1998).

¹⁸⁹ “*Sevgili vatani mevt-i muhakkakdan kurtaran “Enver ve Niyâzî” gibi nâm-ı muhteremleri..*” Fehîme Nüzhet. “Muhterem Hanımefendiler,” *Kadın*, no. 17, 2 Şubat 1324 / [15 Şubat 1909], p. 10.

¹⁹⁰ “*Ne efsûnkâr imişsin ah, ey didâr-ı hürriyet
Esîr-i aşkın olduk, gerçi kurtulduk esâretten.*” *Kadın*, no. 8, 1 Kânûnîevvel 1324 / [14 Aralık 1908], p. 2.

Champions of freedom were in the ‘white’ group whereas the despots were ‘black.’ The evil despotism (*yezîd-i istibdâd*) on its black throne (*taht-ı siyâhı*) imprisoned the white-bearded Young Turk (*pamuk sakallı Jöntürk*). That is why, Sultan Murad V. and his daughters with whom relations were suspended during the cursed despotism were mentioned respectfully in *Kadın*. The Ottomans kept their grandeur of the sixteenth century. It was considered very rude not to know the descendants of “great Ottomans that came with forty horseman and created wonders for six hundred years.” However, the *Young Turks* were the descendants, not the evil despotism. With the pen-name Seniha Hikmet, Enis Avnî lamented the heinous killing of Sultan Murad V. the Young Turk, in a eulogy to his soul.¹⁹¹

The daughters of Sultan Murad V. were admired in *Kadın* for their activities in charity organizations.¹⁹² This admiration for the dynasty is related to the commendable Queen of England.¹⁹³ The desire for the same monarchic structure also resembled the desire for their kind of progress. *Kadın* thought that the English owed their progress to their women. English women were the most intellectual and socialized in the world. A committee of women led by the Queen encouraged men to get drafted and they were more

¹⁹¹ “O kadar ki -temîn ediyorlardı- o **pamuk sakallı Jöntürk**, yaz kuşlarının bile tanımadığı diyârlara sürülmüş. Ve ‘bu çapkın sadakatsiz’ diye söylenen hâinler, senin rûh-ı nâzân-ı âfilin için gözlerini kan çukuru eden bu hürriyet-perest, bu muhterem pîr-i fedâkârı ‘paklayacak’ daha derin ve daha zehrîn çukurlar, menfâlar arıyorlardı.”

Seniha Hikmet. “Âveng-i İstibdâd: Sultan Murad İçin,” *Kadın*, no. 8, 1 Kânûniyyevvel 1324 / [14 Aralık 1908], p. 9.

¹⁹² “Nâzıma Sultan ve Selanik Cemiyet-i Hayriye-i Nisvâniyesi,” *Kadın*, no. 8, 1 Kânûniyyevvel 1324 / [14 Aralık 1908], pp. 6-7.

¹⁹³ “Ve bütün büyük Britanya’nın üstünde bülend ve rahîm, şefîk ve hâmi âlihât-ı evvelîn simâlarını andıran bir çehre-i dilrübây-i merhamet, mütebessim ve âmâdedir. Öyle bir nâsiye-i pâk-i şefkat ve tesellî ki. Bu İngiliz Kraliçe’si Aleksandra Hazretleri’dir. Daha doğrusu İngilizlerin büyük kraliçesi olmaktan ziyâde ‘zavallı öksüzlerin’ muhtâcînin, sefillerin bir kraliçesidir. Orada hayât, mezellet, süfliyyet, hodgâmi değil, şefkat, çâlâkî, sa’y ve gayret var.”

Seniha Hikmet. “Musâhabe-i Nisâiyye: Öksüzler,” *Kadın*, no. 2, 20 Teşrîniyyevvel 1324 / [2 Kasım 1908], p. 12.

successful than their male counterparts.¹⁹⁴ The female image of the Second Constitution was a ‘compassionate’ and ‘savior’ mother. What is noteworthy here is that the women in other “civilized” countries were only praised for their efforts and hard and organized work but were never cited for their morale. The only exception for that was the French women who were criticized for their laziness, extravagance and decadence. Turkish women were given regular doses of emotional messages to bring out the inherent compassion in them. *Kadın* was one of the transmitters of these emotional messages which made an ‘other’ male discourse dominant.¹⁹⁵ Women, left to their own devices, would not have developed a mobilizing alterity ‘compassion’ discourse. The special symbols and cliches of this discourse were created for what was thought to be feminine characteristics.

The nineteenth century Ottoman intellectuals were, to a great extent, influenced by the French romanticism and its melancholic views and therefore they were not very

¹⁹⁴ “Müdhiş donanması, metîn idâre-i dâhiliyye ve siyâsiyyesi, muhayyer’ül- ukûl ticâret-i vâsi’asiyle bugünkü dünyanın, mekanizmasını elinde tutan İngilizler ne kadar şâyân-ı takdîr ve hayret ise İngiliz kadınları da o derecede, mebsûten mütezâyid bir kıymet-i ictimâ’iyyeye mâlikdirler.[...] Kraliçenin taht-ı riâyasetinde bir cem’iyyet teşekkül etdi ki hep kadınlardan mürekkeb olan a’zâsı erkekleri askerliğe teşvîk, mükellefiyet-i âmmе usûlünün kabûlünü tervîc eylemek için çalışıyorlar. İngiliz kadınları bu cemiyete büyük bir ehemmiyet verdiklerinden az zamân içinde a’zâsı yüz binlere bâliğ oldu. Bunlar bir azm-i kat’î ile bu fikre mu’âriz bulunan erkekleri korkaklıkla, vatan-perverlik hissinden mahrûmiyetle ithâm eyleyerek mücâhade ediyorlar. [...] İngiliz nisvânı denilebilir ki el-yevm âlem-i nisvânın en münevverü’l-efkâr, en ictimâ’î ve en müteşebbis bir kısmıdır. Ve târîh gösteriyor ki kâffe-i hâdisât-ı kahramânâne, evet vatan-perverlik kahramanlık, millet husûsunda (kadınlık) pek büyük tesîrler icrâ eylemiştir. Isparta kadınları Roma kadınları, Buir[?] kadınları, ve daha yakınımızda Karadağ ve Arnavud kadınları buna misâldir. O emsâlsiz Arnavudluğun muhterem kadınlarının, erkek evlâda karşı pek büyük bir sözü vardır. Evlâdından hoşnûd olan bir Arnavud kadını kahraman ve şecî’ oğlu için ellerini kaldırarak bu duayı eder: “Allah seni yatakda öldürmesin!”

“İngiliz Kadınları,” *Kadın*, no. 25, 30 Mart 1325 / [12 Nisan 1909], pp. 12-13.

¹⁹⁵ “Kadın kalbi... Hürriyet-i ebediyye mâbedi... Ondaki şefkati kâinat istî’âb edemiyor. Her zerre-i mevcûdiyyette bir esîr-i zindegî-i hamîyyet var. Vâlîde terbiyesi... Vâlîde kalblerindeki ihtisâsât-ı nezîhe, bâkir ve mu’azzez, bir âlem-i harîm ve bâkiriyyetden mevdû’-ı leme’ât-ı ebediyye ile mühteẓdir. Onlara bir tufân-ı şükrân, bir tuhfе-i hürriyet-i ebediyye ile müzehheb bir iklîl-i şeref-mev’ûd: şühedâ-yı hürriyet. İşte ey insâniyyetin vâlîde-i hamîyyeti; size bir hürriyet-i ebediyye şühedâsı... İzhâr-ı hamîyyetle müzehher; envâr-ı kudsiyyetiyle müzeyyen cennet bağçeleri, şühedâ-yı hürriyet kabristanı... Beşeriyyetin göz yaşları, bu kabristân-ı hamîyyetin bârâmıdır. Sizin şefik kalbleriniz onları çiçeklendirir. Şühedâ sizin kalblerinizde medfûn, o ma’bed-i mu’azzam-ı şefkate ağılıyor... Yaralı bir milletin hemşireleri idiniz, mukaddes şühedânın vâlidesi oldunuz. Siz de kalblerinizde, o makbere-i şühedâyı hürriyete, o hürriyet-i ebediyye medfenine ellerinizi basarak onların istirâhat-ı rûhlarına duâ ediniz. İnsânların göz yaşları size bir terâne-i ta’ziyettir. İkbâl-i millet, vâlîde terbiyesine, o ilk gehvâre-i mevcûdiyyeti sallayan ellere mevdû’dur. Vâlîde kalbi hürriyet-i ebediyye kalbidir hemşirelerim.”

Tahsîn. “Şühedâ-yı Hürriyet,” *Kadın*, no. 26, 26 Nisan 1325 / [9 Mayıs 1909], pp. 2-3.

optimistic. For people living in the Second Constitutional period, the world was full of sorrows and woes. Everyone would get their due share from this world and then part. Life was a burden and work was an activity to alleviate that burden a bit. The faith in work and progress was emphasized often.¹⁹⁶ The intellectuals thought that this faith would diminish the sorrows and be a motivation.¹⁹⁷ Everyone was “the children of mankind.” Solidarity (*muavenet*) was a humane duty.¹⁹⁸

To realize the modernization project, the Committee people equally emphasized the idea of progress and “civilizing discipline” (*terbiye-i medeniyye*). Everyone with *terbiye-i medeniyye* would participate in the society as a ‘new person.’ This could not be acquired through education and it was a project comprising inalienable qualities such as “defending others’ rights (*âherin hukûkuna ri‘ayet*), obedience to the duty (*vazîfeye itaât*), love for freedom (*hürriyete meftûniyet*).” The new society needed to start with new children. The mother was the only person to come into a very close contact with the child. Therefore, women were an important part of the project.

¹⁹⁶ “Zâten dünya nedir? Bir mâtemhâne; nâ-mütenâhî âlâm ü ekdâr, esrâr-ı gûnâ-gûn ile memlû bir misâfirhâne değil mi? Herkes ondan nasîbi derecesinde hakareti, sa‘âdeti, mezelleti, meserreti, kederi ve musîbeti alıp çekilecek. Hayât nedir? Lâ-yetenâhî âlâm ü ekdârı, mesâib-i mütenevvi‘ayı üzerimize tahmîl eden bir bâr-ı girân! Çalışmak nedir? Bu bâr-ı girânı tahfîfe, ma‘îşeti temîne hâdim bir fa‘âliyet-i hayât!” Pakize Senî. “Musâhabe-i Nisâiyye: Bazı Mutâla‘âtım,” *Kadın*, no. 5, 10 Teşrînîsânî / [23 Kasım 1908], p. 3.

¹⁹⁷ “Oh! Evet, bu mücâdele-i hayâtda, üzerimize tahmîl edilen şu bâr-ı girânı tahfîf etmek, daha dünyaya kadem-nihâde olduğumuz bir zamândan-beri bilmeyerek, hatta düşünmek, irâde-i cüz‘iyemizi bile isti‘mâl edemeyerek atıldığımız o dolambaçlı yollardan râh-ı selâmete çıkmak için herkes bir silk ta‘kîb ederek çalışmaya borçludur. Çünkü çalışmak için yaşamıyoruz, yaşamak için çalışıyoruz.” *ibid.*, p. 4.

¹⁹⁸ “İnsânlar, aralarında ağlayan gözlerin, inleyen yüreklerin, muzdarib vücûdların, aç midelerin, câhil dimâğların adedini ne kadar azaltırlarsa insânlığa o kadar yaklaşmış, seviye-i insâniyyeyi o kadar yükseltmiş olurlar. Habishâneleri dolu, mektepleri boş, dilencisi çok, fukârası işsiz olan memleketler harâba mahkûmdurlar. İnsânların bütün ma‘ârîfi, bütün mesâ‘isi içlerindeki sefâleti azaltmaya muvaffak olmadıkça hederdir. Esâsen te‘âvün ve tenâsür insânlar arasındaki irtibât-ı tabî‘î münâsebetiyle fitratımızda mevcûddur. Çünkü hiç bir kimse diğerlerinin mu‘âveneti olmaksızın ne mevcûd olabilir, ne tekemmül edebilir. Fakat tenâsür, bir kânûn-i ahlâkî olarak dahi kabûl ve icrâ edilmedikçe semeredâr olamaz. Dikkat etmelidir ki insânların birbirlerine karşı hiss etdikleri meyl-i muhabbet tarzında tabî‘atlerinde merkûz olan ve ‘sempati’ denilen hiss, tenâsürün en güzel bir sâikinden başka bir şey değildir. Hem nev‘imizin meserretinden mesrûr, kederinden muzdarib olmak hepimiz için en tabî‘ bir hisdir.” “Osmânlı Kadınları Şefkat Cemiyeti Hayriyesi,” *Kadın*, no. 1, 13 Teşrîni-evvel 1324 / [26 Ekim 1908], p. 14.

Viva nation! Viva army! Viva the venerable Ottoman ladies that will raise hardworking, free, honorable and constitution-loving soldier to that army.¹⁹⁹

The Authors and Contributors

Who were the authors of *Kadın*? Where did they grow up and what did they want to do? How did they interact with each other? Which factors brought them together? Was it a coincidence to publish a women's magazine in Selanik, the center of the Committee of Union and Progress? How active were they in the policy-making process of the Committee of Union and Progress? Did the political and cultural stance of *Kadın*'s writers overlap with that of the magazine? Why did they emphasize their political and social views more than their literary concerns? Why did these men write for a women's magazine, and some of them under a female pen-name? What was the attitude of women to these 'masked' men? How can we explain the objectives of a member of parliament in writing the editorial of a women's magazine?

The male writers of *Kadın*, Enis Avnî (Aka Gündüz) [Akay],²⁰⁰ Ömer Seyfeddin,²⁰¹ Ali Cânib [Yöntem],²⁰² Kâzım Nâmî [Duru],²⁰³ Tahsîn Nahîd,²⁰⁴ Ali Ulvî [Elöve],²⁰⁵ M.

¹⁹⁹ “Yaşasın millet! Yaşasın ordu! Yaşasın o millete, çalışkan, hür, namuskâr bazular ve o orduya cesur, meşrûtiyet-perver asker yetişdirecek olan muhterem Osmânî hanımları!”
“Sevgili Kariâtımıza,” *Kadın*, no. 26, 26 Nisan 1325 / [9 Mayıs 1909], p. 2.

²⁰⁰ **Aka Gündüz [Akay] [Seniha Hikmet]**; (1885-1958) His original name is Enis Avnî. He completed the high school in İstanbul in *Kuleli Askeri Lisesi*. Due to his medical condition he left off the Military School. He had an education of law and fine arts for two or three years in Paris. When he came back he exiled to Selanik. In 31 March 1909 he joined Action Army to suppress the rebellion in İstanbul. When he came back from Selanik to İstanbul he took up journalism. He was among the exiles in Malta when İstanbul was occupied. He was İstanbul deputy between 1932-1946. He wrote articles and poems not only in *Kadın* but also *Çocuk Bahçesi* (1905) and *Genç Kalemler* (1911) under the pseudonym of Seniha Hikmet. He was appreciated by his romantic-realistic and populer novels subjected of common people's sorrow. For more information about Aka Gündüz see: Murat Uraz, *Aka Gündüz, Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri ve Eserlerinden Parçalar*, (İstanbul: Suhulet Kitabevi, 1938); Hilmi Yücebaş, *Bütün Cepheleri ile Aka Gündüz, Hayatı, Hatıraları, Eserleri* (İstanbul: Ahmet Halit Yaşaroğlu Kağıtçılık, 1959).

Mustafa Nermî, Âkil Koyuncu, Gâlib Kemal, H. Hüsnî, Mehmed Emîn [Yurdakul],²⁰⁶

Celâl Sâhir [Erozan],²⁰⁷ Baha Tevfik,²⁰⁸ İlyas Mâcid,²⁰⁹ Saffet Nezihî,²¹⁰ were well-

²⁰¹ **Ömer Seyfeddin [Perviz];** (1884-1920), When he finished the Military School he work as lieutenant in İzmir (1903-1908) then as first lieutenant in Rumelia at frontiers (1908-1910). Later he resigned from army and came to Selanik. He started to write articles and short stories in *Genç Kalemler* magazine (1911). He was again an officer in Balkan War (1912-1913). He was taken captive by Greeks during Ioannina siege. After a year when he was back to İstanbul from Greece (1913) he left the military profession again. He became a teacher of literature and stayed as a teacher untill his death (1914-1920). He wrote about 140 short stories inspired from daily life from his memories of childhood and military life, from history and legends.

²⁰² **Ali Cânib [Yöntem];** (1887-1967), He completed his senior high school in Selanik. He left off the Law School at the last grade and then he started to teach in high school also became a principal in several schools and inspector. He was a deputy twice. (Ordu 1934, Çanakkale 1950). He worked as a lecturer in the Literature Faculty of İstanbul University. From the literary group, *Fecr-i Ati*, (Down of the Future) he went through the magazine, *Genç Kalemler*. When he made the new language movement he wrote poems in syllabic meter. However he did not compile all his poem in a book so that he was known for his researchs on history of literature and his textbooks.

²⁰³ **Kâzım Nâmî [Duru];** (1876-1967), He graduated from the Military School and when he was a captain he resigned from his military profession and took up teaching. He was a deputy of Manisa. His articles appeared in the newspaper and magazines of Selanik, İstanbul. His works and translations were more than fifty such as: *İttihad ve Terakki Hatıralarım* (1957), *Cumhuriyet Devri Hatıralarım*, (1958), *Arnavudluk ve Makedonya Hatıralarım*, (1958) ve *Ziya Gökalp* (1949).

²⁰⁴ **Tahsîn Nâhid;** (1887-1919), He was a writer and poet of the group, *Fecr-i Ati*. He left of his education in Galatasaray highschool and the Law School. His first poems were signed under a woman name, T. Nahide in *Çocuk Bahçesi* (Selanik 1905).

²⁰⁵ **Ali Ulvî [Elöve];** (1881-1975), His education and teaching years passed in Selanik. He was a teacher of literature after 1908 in several schools. He was known for his contribution to children literature. He compiled his poems in the book called *Çocuklarımıza Neşideler* (The Songs for Our Children) (1912). His work of the most memorable, was a youth march called *Dağbaşını Duman Almış*.

²⁰⁶ **Mehmed Emîn [Yurdakul];** (1869-1944), After the high school education he worked at *Rûsûmât Evrâk Müdürlüğü* (The Customs Documentation Management) (1892-1907) and he was the government of Hicaz (1909), Sivas (1910), Erzurum (1911). At the beginning of Worl War I (1914) he became the deputy of Musul in the Ottoman Parliament then at the first years of Republic period he was the deputy of Şarkî Karahisar, Urfa and then İstanbul. He started to write poems in the period of *Servet-i Fünûn*. He used syllabic meter in all poems that its subjects taken from the problems of the society and from the social and epic life scenes. As a nationalistic and populist person he was called as “Turkish Poet” or “National Poet” and wrote didactic and admonitory poems.

²⁰⁷ **Celâl Sâhir [Erozan];** (1883- 1935), He was the son of Fehîme Nüzhet and the grandchild of İsmail Hakkı Paşa. Even though he finished the Vefa Highschool and attended classes in the Law School for two years, he left off and began to make a living. He taught literature in the highschools of Mercan and Kabataş. He joined near the end of the literary group, *Servet-i Fünûn*, while he was rather young. After the Proclamation of the Second Constitution he wrote for the magazines *Mehâsin* and *Kadın*. He was also the headwriter of *Demet*. He joined to the group of *Genç Kalemler* in Selanik. As one of the last and young poets of *Servet-i Fünûn* he was know as “love and woman poet.” After the World War I he took up some trading business and then became the deputy of Zonguldak.

²⁰⁸ **Bahâ Tevfik;** (1884-1914), Baha Tevfik was the first publisher of a philosophy journal in Turkey and was a proponents of materialism. For further information see: Mehmet Ö. Alkan. “Düşünce Tarihimizde Önemli Bir İsim; Baha Tevfik,” *Tarih ve Toplum*, Vol. IX, No. 52, (Nisan 1988), pp. 41-49.

educated, bilingual intellectuals in their twenties during the Young Turk revolution. They were the 1908 generation. They were essentially teachers or officers, and with the onset of the Republic they also served in the Parliament. Their ideological compatibility brought them together in literature as well. In those years, there were three magazines publishing young writers' work; *Bağçe*, *Kadın*, and *Hüsn-i Şiir*. *Hüsn-i Şiir* later became *Genç Kalemler* and made a breakthrough in literature. Before *Genç Kalemler*²¹¹ these young men were also friends and worked in other magazines such as *Çocuk Bahçesi*.²¹² For example, Ömer Seyfeddin was classmates with Aka Gündüz in high school (*Eyüp Baytar Rüştüyesi*). As a feature of the period, men of letters followed each other's work and sometimes met through letters. Ali Cânib and Ömer Seyfeddin also met that way. These intellectuals influenced each other's ideas, too. Baha Tevfik worked as a customs officer in İzmir and also published his writings. Tahir Alangu who wrote the most detailed study about Ömer Seyfeddin says he got his rationality from Ömer Seyfeddin's criticism of the old traditions

²⁰⁹ **İlyas Mâcid**; (1881-1916), In his short life he carried on teaching and military profession and writing all together. He died when he was a captain, 35 years old. His work called *Beni Okuyunuz* (Read Me) publicized in *Kadın*. Some of his works are lost. For the only work written about İlyas Macid see: A. Mahir Toktan. *Beni Okuyunuz: İlyas Macid ve Eserleri*, (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1996).

²¹⁰ **Saffet Nezîhî**; (1871-1939), His original name was Ömer Lütfî. His articles appeared in the newspapers such as *İkdam*, *Servet-i Fünûn*, *Ma'lûmât*. Some of his works were: *Hanım Mektupları*, *Kadın Kalbi*, *Zavallı Necdî*.

Bezmi Nusret Kaygusuz. *Bir Roman Gibi*, (İzmir: İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını, 2002), p. 36.

²¹¹ For further information see: Masami Arai. *Turkish Nationalism in the Young Turk Era*, (Leiden: E. J. Brill, 1992).

²¹² Before the movement of *Genç Kalemler* in Selanik there was another literary movement on going. It was defined as the "literary movement of 1905" appeared around the magazine called *Çocuk Bahçesi* published in 1905 in Selanik. This magazine was a school magazine issued for the private schools such as *Feyziye* ve *Yadigâr-ı Terakkî*. Then it became more and more a literary journal by the writers like Ali Ulvî, Akil Koyuncu, Celâl Sâhir and the others writing under several pen-names. After its 17th issue the purified Turkish poems of Mehmed Emin, gave a rise to this movement. Then this movement received a lot of attention by the literary domains. It would be correct to say that the movement of purifying Turkish of foreign words first established at the time that *Çocuk Bahçesi* issued.

İsmail Parlatur. "Genç Kalemler Hareketi İçinde Ömer Seyfeddin," in: *Doğumunun Yüzüncü Yılında Ömer Seyfeddin*, p. 93.

and his interest in Western literature and philosophy from Baha Tevfik.²¹³ Similarly, Aka Gündüz expressed his debt to Hüseyin Cahid for his mental growth.²¹⁴

The common characteristic of the young writers of *Bağçe, Hüsn-i Şiir, Kadın, Genç Kalemler, Türk Yurdu* was their nationalism and progress-lovers (*terakkî-perver*). Some even talked about how they became nationalists. Ömer Seyfeddin did his military service on the border, and was impressed by Bulgarian nationalism, Aka Gündüz said in an interview that he became a nationalist by meeting a pretty Bulgarian girl.²¹⁵

These youths gathered around the Committee. Being close to the government party could open up a lot of venues for aspiring writers who chose literature and the press for their livelihood. Besides, the new think tank of Ziya Gökalp's group was to work for the linguistic renovation and purification starting in *Genç Kalemler* in 1911. They were to work on cultural projects for modernization, translate Western sources on history, philosophy and social sciences. However, the Balkan Wars would hinder their work.²¹⁶

Abdülğânî Senî,²¹⁷ together with his wife Pakize Senî were permanent writers of *Kadın*. On the 18th issue we learn that they got appointed to Yemen. This also coincides

²¹³ Tahir Alangu. *Bir Ülkücü Yazarın Hikayesi*, (İstanbul: May Yayınları, 1968), p. 103.

²¹⁴ Hilmi Yücebaş. *Bütün Cepheleri ile Aka Gündüz, Hayatı, Hatıraları, Eserleri*, (İstanbul: Ahmet Halit Yaşaroğlu Kağıtçılık, 1959), p. 8.

²¹⁵ “Bir gün herkes çay kenarına toplanmış havaya bakıyordu. Sevgilimle beraber biz de gittik. Ne var? dedik. Gündüz havada yıldız görünüyor dediler. Güzel Bulgar kızı ellerini çırparak oh, oh; diye sevindi. Neye seviniyorsun dedim?

-Ben mi dedi. Ne zaman güpegündüz havada bir yıldız görünmüşse çok sürmez Türklerin başına bir felaket gelir. Ona seviniyorum.

O anda o yıldız bütün cüssesiyle, bütün ateşten savletiyle beynime indi ve o saniyeden itibaren Osmanlılık'tan Türklük'e avdet etdim. [...] Bu vakayı Ömer Seyfeddin'e yazdım. Sıla bitip de mektebe gelince merhûm Ömer bana dedi ki – Avni! Bunu bir hikaye halinde yaz da İrtika gazetesine gönderelim. Hem inat için safi Türkçe yaz.”

Mecdi Sadrettin. “Aka Gündüz ile Konuşmalar,” in: Hilmi Yücebaş, *Bütün Cepheleri ile Aka Gündüz, Hayatı, Hatıraları, Eserleri*, (İstanbul: Ahmet Halit Yaşaroğlu Kağıtçılık, 1959), p. 19.

²¹⁶ Tahir Alangu. *Bir Ülkücü Yazarın Hikayesi*, p. 166.

²¹⁷ **Abdülğânî Senî [Yurtman]**; (1874-1951), He finished his high school in Syria. He graduated from the School of Political Science with a secondary degree (1898). For some time he worked at Education Ministry Secretary (*Maarif Nezareti Mektûbî Kalemi*) then he had a post at Selanik Provanincial Finance Office. During the time that he was there for three year he taught Economics, History of Literature, Civilization,

with the third anniversary (*sene-i devriye*) of The Red-White Club (*Kırmızı Beyaz Kulübü*).²¹⁸ Abdülgânî Senî had a law degree and he studied women's psychological and sociological properties and made comparisons between Western and Eastern women.

Mehmed Câvid,²¹⁹ wrote in *Kadın* as a member of parliament. He published *Ulûm-ı İktisâdiye Mecmuası* in İstanbul at the time (1908-1911). There was an ad for his book *İktisad ve Aile* in *Kadın*.²²⁰ He talked on the editorial of the first issue as the 'state authority.' He made promises about women not to be neglected. There are serious suspicions that he was the bureaucrat who promised Emine Semiye before the revolution that women were to be given a legal right (*hisse-i meşrû'â*) but did not keep his word. Mehmed Câvid was well-respected in *Kadın* and wrote politically formative articles as an honorary writer.²²¹

As for the women writers of the magazine, women and men writers did not come from the same social class even though they were all well-educated. Men were middle

Book Keeping (Usul-i Defteri) in *Feyziyye* school. He had been a qaimaqam since 1902 of Gevgili, Toyran, Karaferye. In March 1908 he was dismissed due to a political reason. He worked as a principal of the Law School and as a teacher of International Law and Administration in Selanik. In 1325-1909 he was to work by the offer of Hüseyin Hilmi Paşa as Chief Secretary for Yemen provience, then he went to Adana with the same post, after a four or five months to Beirut. He wrote many articles that he sent to the newspapers of *Mülkiye*, *Servet-i Fünûn*, *Tasvîr-i Efkâr*, *Yeni Gazete* and *İkdâm* when he was in Yemen. As a very prolific writer he was very good at Arabic. He had his place in journalism by writing poems but he was known better for his proses.

Saadeddin Nüzhet Ergun. *Türk Şairleri*, Vol. I. (İstanbul: Bozkurt Basımevi, 1936), pp. 221-22.

²¹⁸ "Kırmızı Beyaz Kulübü, Üçüncü Sene-i Devriyesi," *Kadın*, no. 18, 9 Şubat 1324 / [22 Şubat 1909], p. 10.

²¹⁹ **Mehmed Câvid**; (1875-1926). He was the son of a merchant from Selanik. After finishing the School of Political Science and having some jobs in several offices of the government he joined to the Committee of Union and Progress. He was Selanik deputy right after the Revolution in 1908. Later on he became the Ministry of War and the Ministry of Public Works. For some time he was a lecturer in the School of Political Science. He left off the politics when the Party of Union and Progress came to an end. In 1926 he was caught as a suspicious for the İzmir assassination of Mustafa Kemal. He was tried by Independence Courts and sentence to death.

Mustafa Pirili. "Mehmed Câvid ve 'Mesâil-i İktisâdiye'de Hayalperverlik," *Toplum ve Bilim*, No. 17, (Bahar 1982), p. 141.

²²⁰ "[Duyuru]," *Kadın*, no. 3, 27 Teşrînievvel 1324 / [9 Kasım 1908], p. 14.

²²¹ "**Kadın**; Bugün İstanbul'da bulunan kıymetdâr meb'ûsuna hürmetkâr selâmlarını göndermekle kesb-i şerefeder."

Mehmed Câvid. "Kadınlara Dâir 2," *Kadın*, no. 6, 17 Teşrînisânî 1324 / [30 Kasım 1908], p. 3.

class bureaucrats or had military connections, studied in state schools whereas women came from upper class bureaucrat families and had a private mansion education which was only possible in upper class families.²²²

These “exceptional” heroic and distinguished women were considered “famous women” (*meşâhir-i nisvân*) and were admired by both men and women. Ayşe İsmet praised these “rarely born” (*nâdire-i hilkat*) and wanted Zekiye, the leading figure in social activities in Selanik, to counsel young girls “in the need of progress” (*muhtâc-ı terakkî*).²²³ Zekiye answered with “geniune kisses” and agreed to meet this young daughter.²²⁴ These meetings and acquaintances helped one of the missions of the magazine which was spreading “solidarity” (*muâvenet*).

Zekiye was one of the most prolific writers in the magazine and she was the daughter of Abdülkerim Paşa. Zekiye was a very active woman both in the magazine and in the society.²²⁵ She donated the income from her books to the charity organizations she established. One of these books was her novel *Pederin Hatası* which was publicized in

²²² Today we can see the same fact. According to the surveys female students come from rather wealthy families comparing to male students. Therefore an avarage family tends to educate their boys more then girls. Deniz Kandiyoti. *Cariyeler Bacılar Yurttaşlar*, (İstanbul: Metis Yayınları, 1997), p. 71.

²²³ “Senelerden beri âfâk-ı şöhrete yayılan Emine Semiye, Fatma Âliye Hanımlarımız arasında Saliha Zeki, Selma Hanımlar gibi müstesnâ fitratlar görülmüyor. Muhadderât için ne büyük iftihâr ki bir iki edibeye münhasır olan mâlikâne-i edebiyat, yavaş yavaş bir çok muharrirelerimizin ve bilhassa vüs‘at-ı zekâ, ciddiyet-i muhâkeme, terbiye-i fikriyye ile temeyyüz eden **Zekiye Hanım** gibi edibelerimizin zuhûrlarıyla bir kat daha şa‘şa‘adâr oluyor. [...] Kadınların esbâb-ı terakkîsi, mekâtib-i nisvânın ıslâh ve tanzîmi, bâ-husûs vezâif-i beytiyyede taksîm-i a‘mâl gibi en mühim mesâil-i içtimâ‘îyye hakkında mütâla‘ada bulunmak üzere Zekiye Hanım’ın kudret-i edebiyye ve tecrübe-i kaviyyesine mürâca‘at ediyoruz. Bu lütfu bizden, bizim gibi muhtâc-ı terakkî genç ve tecrübesiz kizlardan dirîğ buyurmaz ümîdindeyim.”
Ayşe İsmet. “Zekiye Hanım,” *Kadın*, no. 9, 8 Kânûnievvel 1324 / [21 Aralık 1908], p. 11.

²²⁴ “Beni yakından tanıdığınız ifâdâtınızdan anlaşılıyor. Mukabele-i bi‘l-misil ka‘idesine ri‘âyeten bana da kendinizi bildirmenizi arzu ederim. Şâyed ikâmetgâhımı bilmez iseniz hüviyyetinizi müş‘ir ve nâm-ı âcizâneme muharrer bir varakacık, risâlemiz idârehânesine irsâl edilirse mucib-i mahzûziyyet ve vâsıl-ı nezd-i âcizi olur. Bakî bütün genç kızlara muhabbet-i mâderânemi takdîm ve samîmî bûseler îsâl eylerim kerîmem.”
Zekiye. “Selâm-ı İhtirâm,” *Kadın*, no. 11, 22 Kânûnievvel 1324 / [4 Ocak 1909], p. 5.

²²⁵ Zekiye Hanım who lived in Selanik, the vice president of Cemiyet-i Hayriye-i Nisvâniye and wrote articles in *Kadın* and *Mehâsin*, should not be mixed up with Nakiye Hanım who is the cousin of Nezihe Muhiddin, wrote articles under the psydonym, Zekiye in *Hanımlara Mahsûs Gazete*. I would like to thank to Yaprak Zihnioğlu for her help to compare these two.

Kadın.²²⁶ The fact that she was addressed as mother and that she called other writers as “my son” or “my daughter”²²⁷ suggests that she was rather old.²²⁸ Even so, Zekiye was a respectable revolutionary figure of the Committee. Her enthusiastic speech at the opening ceremony of a new girls’ school that Emine Semiye helped initiate was published in *Kadın*. She repeated the key words of the Committee and said “our guidance is *hürriyet* (freedom); our helper is equality” and prayed for the “well-being” of Emine Semiye.²²⁹ She also thanked Selanik deputy Mehmed Câvid for his article on women in *Terakkî Bağçesi*. She paid her respects for this venerable person for thinking about the long-neglected “poor weak creatures of mankind” and “Muslim women.”²³⁰

Zekiye had a more modest profile compared to Emine Semiye.²³¹ Emine Semiye, who was Cevdet Paşa’s daughter and Fatma Aliye’s sister, had a very good education. She

²²⁶ “Pederin Hatası,” *Kadın*, no. 29, 18 Mayıs 1325 / [31 Mayıs 1909], p. 14.

²²⁷ “..Zekiye Hanım’ın kudret-i edebîyye ve tecrübe-i kaviyyesine mürâca‘at ediyoruz. Bu lütfu bizden, bizim gibi muhtâc-ı terakkî genç ve tecrübesiz kizlardan dirîğ buyurmaz ümîdindeyim.”
Ayşe İsmet. “Zekiye Hanım,” *Kadın*, no. 9, 8 Kânûniyyevvel 1324 / [21 Aralık 1908], p. 11;

“Bakî bütün genç kızlara muhabbet-i mâderânemi takdîm ve samîmî bûseler îsâl eylerim **kerîmem**.”
Zekiye. “Selâm-ı İhtirâm,” *Kadın*, no. 11, 22 Kânûniyyevvel 1324 / [4 Ocak 1909], p. 4; ayrıca Enis Avnî. “O İki Derd İçin: Muhterem **Vâlidemiz** Zekiye Hanımefendi’ye,” *Kadın*, no. 19, 16 Şubat 1324 / [1 Mart 1909], p. 10.

²²⁸ Ayfer Karakaya also draws attention to this detail. Ayfer Karakaya-Stump. “Debating Progress in a ‘Serious Newspaper for Muslim Women’: The Periodical *Kadın* of the Post-revolutionary Salonica, 1908-1909,” içinde: *British Journal of Middle Eastern Studies*, (November, 2003), p. 160.

²²⁹ “Rehberimiz *hürriyet*, zahîrimiz *müsâvât* olsun. Yaşasın vatan ve millet; yaşasın *müsâvât* ve *hürriyet*. Yaşasın Emine Hanım ve Cemiyet!”
“Cemiyet-i Hayriye-i Nisvâniye ve Sergide Zekiye Hanımefendi’nin Nutku,” *Kadın*, no. 10, 15 Kânunievvel 1324 / [28 Aralık 1908], p. 14.

²³⁰ “Bizi, çokdan-beri ihmâl edilen beşerîyyetin bu âciz bu zavallı mahlûkatını, nisvân-ı İslâmî düşünen bu zât-ı mükerreme karşı hayli zamândır kalbimin a‘mâkında azîm bir hürmet, derîn bir samîmiyyet beslemekdeyim.”
Zekiye. “Musâhabe-i Nisâiyye: Mütâla‘ât-ı Nâçizâne,” *Kadın*, no. 4, 3 Teşrînisânî 1324 / [16 Kasım 1908], p. 1.

²³¹ **Emine Semiye [Önasya]**; (1868-1944), She was the daughter of Cevdet Paşa. She had private education at home called mansion education (*konak eğitimi*). In addition to that she also had psychology and sociology education in Paris and Switzerland. She did teaching and inspectorship, alongside her journalism that she wrote for several newspapers and magazines. She received attention for her political identity rather than her literary works. She was the Vice-President of the Committee of Union and Progress’s women’s branch in Selanik. She had two novels called *Gayya Kuyusu* and *Sefâlet*.

was the chair of the women's branch of the Committee. She also worked for the revolution. After the Declaration of Freedom, she believed the deliverance of women could only come from women when she faced lots of unkept promises. She founded many charity organizations and actively worked on them. She was the leading feminist of the period. However, she always emphasized that they wanted way too little compared to the Western feminists.²³² Bezmi Nusret said in his memoirs that after Emine Semiye divorced her husband, the governor of Rhodes Reşit Paşa, her entire "activity" (*meşgâle*) was to act against him. According to Bezmi Nusret, Emine Semiye's relationship with the Committee was also just nominal.²³³

Nigâr bint-i Osmân²³⁴ was a peer and good friend of Emine Semiye, and like her, Zekiye and Fehime Nüzhet, she was a paşa's daughter. Her father was Hungarian which enabled her to get a good education and freer lifestyle. Nigâr bint-i Osmân lived in the period of Abdulhamid II. and was unhappy about the volatile atmosphere she thought was caused by the Committee. Nigâr Hanım never really liked the Committee. She had friends in the court, a second degree *Şefkat Nişânı*.²³⁵ She wrote several journals some of which she destroyed because of the Committee's strict regime.²³⁶ Unlike Emine Semiye, Nigâr Hanım was an anti-feminist. She approved of Emine Semiye's efforts for educationg

²³² Emine Semiye. "Kadın Mecdû'a-i Muhteremesine," *Kadın*, no. 9, 8 Kânûnievvel 1324 / [21 Aralık 1908], p. 2.

²³³ Bezmi Nusret Kaygusuz. *Bir Roman Gibi*, p. 64.

²³⁴ **Nigâr bint-i Osmân**; (1862-1918), As a daughter of Hungarian Osman Paşa, Nigâr Hanım had a very good education. She formed salon culture organising meetings called Tuesday Meetings at her mansion in Nişantaşı after 1908 on every Tuesday. She was one of the two famous women poets with Makbûle Lemân.

²³⁵ **Nişân-ı Şefkât**., (Compassion Medal): This was a medal that was used for women in the period of Sultan Abdülhamid II. It had three degrees. First and the second degrees were ornamented that the middle of it was white and the sides was green-red.

Bkz: *Salname-i Servet-i Fünûn*, 1 Temmuz 1324 / [14 Temmuz 1908] - 1 Şubat 1325 / [14 Şubat 1910], p. 54.

Fatma Aliye, Madam Gülzar (Olga de Lebedof) and Halide Edip were among the women that had this medal.

²³⁶ For the most comprehensive work related to Nigâr Hanım: Nazan Bekiroğlu. *Şair Nigar Hanım*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 1998), p. 101.

women but she looked down on the struggle for men-women equality as unnecessary and wrong.

One of the founders of the literary and cultural club in Selanik *Kırmızı Beyaz* was Pakize Senî. She wrote for the magazine and was married to a writer of *Kadın*, Abdülgânî Senî. Pakize Senî probably drew the attention of the members of *Kırmızı Beyaz Kulübü* to *Kadın* thereby ensuring their participation in education debates.²³⁷ After a while, she went to Yemen on duty with her husband Abdülgânî Senî. She sent articles from Yemen noting her interesting observations.

Ayşe İsmet, was one of the youngest writers of *Kadın*. She wrote about bad habits and depravity. Judged by her writing she took Zekiye as her role model, and asked her to help young girls with her experiences. Some of her articles on women drinking or gambling received reactions from the readers of *Kadın*.

A supporter of the Committee was one of *Kadın*'s writers, Fehîme Nüzhet. She was the daughter of İsmail Hakkı Paşa and mother of the poet Celâl Sâhir. She wrote a play about the period of Sultan Abdülhamid II. called *Adalet Yerini Buldu*. It was staged in Ortaköy and Kadıköy theaters. She made a speech to women on the day of these performances. We learn from this conference that she was a fervent advocate of the Committee of Union and Progress.²³⁸

We do not know much about the other women writers in *Kadın*. We just know how they presented themselves to the readers of *Kadın*. For instance, Fatma Seniye compared the Ottoman women to the English women as she 'moderately' traveled around the world. Câvide Peyker from Manastır complained about the absence of progress Selanik. Rabia

²³⁷ We have some information about this club from the articles in *Kadın*. In the third year of the club Senî family moves to Yemen that we learn this from this article: "Kırmızı Beyaz Kulübü, Üçüncü Sene-i Devriyesi," *Kadın*, no. 18, 9 Şubat 1324 / [22 Şubat 1909], p. 8-10.

²³⁸ Fehîme Nüzhet. "Muhterem Hanımefendiler," *Kadın*, no. 17, 2 Şubat 1324 / [15 Şubat 1909], pp. 10-11.

Ahmed, whom we learn to be one of the “founders of *Sa ‘yü ’l-ukûf* Club” called women to save, work and discipline their bodies (*terbiye-i beden*). Emine Lütfiye, in her article on social customs, criticized lavish expenses required during weddings. Müjgân bint-i Abdullah from İstanbul, Boğaziçi, complained about the guests in summer houses and proposed building hotels in summer resorts. As can be seen, these women actually saw *Kadın* as a forum where they could discuss customs and traditions. Upon investigating their messages, these women had better living standards and wanted to improve life for others.

The other male writers who contributed to *Kadın* with a couple of articles were also known for their affinity with the Committee: Abdullah Cevdet, Doriş Hima, Moiz Levi, Mülâzım Tahsîn, Manastırlı Mehmed Emîn, Celâl Derviş, Nijâd and Ali Ağa. Abdullah Cevdet wrote about women’s current situation and their necessary properties. Moiz Levi, as a lawyer, wrote about a comparative legal status of world women. Mehmed Emîn from Manastır criticized male writers with female pen-names. Nijâd wrote a eulogy about a friend who died during despotism. Mülâzım Tahsîn wrote literature. Ali Ağa wrote about boys and girls.

The male writers with female pen-names still cause a problem of identity today. This was not only peculiar to the Ottoman Empire. Nationalists thought women’s status and achievements were signs of prosperity of the society and they highlighted distinguished women’s work. When the real ones were inadequate, they invented some. For instance, one of the writers who advocated the Czech awakening created an imaginary woman poet to prove they were on a par with Germans.²³⁹

²³⁹ Jitka Malečkova. “Kadın ve bir Millet’in Kaderi: Milli Uyanışın İlk Dönemlerinde Kadınlara Bıçılan Rol,” in: *Tarih Eğitimi ve Tarihte ‘Öteki’ Sorunu 2. Uluslararası Tarih Kongresi 8-10 Haziran 1995*, (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1998), p. 204.

The publishers of women's magazines got women readers' reactions when male signatures outnumbered the females.²⁴⁰ In that case, to create their ideal women as well as increase the number of female signatures, editors allowed female pen-names. The most important of these was Seniha Hikmet²⁴¹ or Enis Avnî (Aka Gündüz) who wrote with both names.²⁴² Seniha Hikmet articles ended on the 8th issue, though.²⁴³ The writings of these male writers with a female pen-name were important to give us clues about the profile of the ideal new woman. Generally, she was depicted as a freedom-lover, patriotic, compassionate, supportive of her man, strong and honorable, thrifty and romantic.

Ömer Seyfeddin also used a female pen-name. During the early years of the Second Constitution when he was still in the army, he wrote his poems under the pseudonym Perviz which he also used in his poems for *Kadın*. An exception was the praise-worthy

²⁴⁰ For example: *Demet* did not have many female authors in its first issue. It should have caused much reaction that *Demet* defends itself: "**Hanım imzâlarına** gelince bunda ki serzeniş bize mi âid olmak lâzım gelir? Kabahatimiz bazı gazetelerin yaptığı gibi sahte kadın imzâları altında erkek yazıları neşr etmemek midir? Gazetemizi neşr etmekle zâten ifâde etmiş olduğumuz bir recâyı şimdi açıktan açığa tekrâr ediyoruz; gazetemiz kadınların menâfi'ini muhâfaza etmek ve onların fikirlerine, yazılarına ma'kes olmak üzere teessüs etmiştir. Meslekimiz, vazîfemiz yalnız budur. Ve bir kadının, kadınların ihtiyacâtını daha iyi takdîr edeceğine mukni'iz. Binâen-aleyh bütün sahîfelerimiz onlarındır."

"Fazıl Ahmed ve Celâl Sâhir Kariâtımıza," *Demet*, no. 2, 24 Eylül 1324 / [1908], p. 1.

²⁴¹ We learned from Ali Cânib himself that Seniha Hikmet was actually Enis Avnî: ". Daha sonra *Kadın* gazetesini neşre başladı. **Seniha Hikmet** müstearlı parçalar, genç bir kız mahsulü olarak kabulde tereddüd edilmiyordu. O bunlarda cidden muvaffak olmuştu."

Ali Cânib Yöntem. "İkinci Bir Namık Kemal," in: Hilmi Yücebaş, *Bütün Cepheleri ile Aka Gündüz, Hayatı, Hatıraları, Eserleri*, (İstanbul: Ahmet Halit Yaşaroğlu Kağıtçılık, 1959), p. 11.

²⁴² The works written under the name of Seniha Hikmet: "Musâhabe-i Nisâiyye: Hepsine Bir Cevâb," *Kadın*, no. 1, pp. 4-6; "Bizim Seslerimiz 1," [şiir] p.8; "Musâhabe-i Nisâiyye: Öksüzler," *Kadın*, no. 2, pp. 10-13; "Derd-i İçtihad," *Kadın*, no. 3, pp. 9-11; "Sarı ve Siyâh," *Kadın*, no. 4, pp. 2-9; "Aşkım ve Aşıkım," *Kadın*, no. 7, pp. 8-9; "Âveng-i İstibdâd: Sultan Murad İçin," *Kadın*, no. 8, p. 9.

²⁴³ We do not know if the other women writers were aware of the fact that Seniha Hikmet was Enis Avnî. Pakize Senî and Zekiye give the impression that they do not know that fact looking at the way they address to Seniha Hikmet in their articles. Also, Zekiye condemns the men writing under women names that makes us think that she should not know about Seniha Hikmet. In addition, Ali Cânib points out that Enis Avnî was very good at Seniha Hikmet character and was accepted without hesitation.

"Evvelki hafta *Kadın* risâle-i mergûbesinde muharrir-i pür-nezâhet **Seniha Hikmet** Hanımefendi'nin 'Öksüzler' ser levhalı makale-i rakîkaları nazar-ı dikkatimi celb etdiğinden bu bâbdaki fikrimi ben de hülâsa etmek istedim."

Pakize Senî. "Musâhabe-i Nisâiyye: Bazı Mutâla'âtım," *Kadın*, no. 5, 10 Teşrînisânî / [23 Kasım 1908], p. 3; Zekiye. "Sevdâ-yı Müfid, **Seniha Hikmet** Hanıma," *Kadın*, no. 9, 8 Kânûnievvel 1324 / [21 Aralık 1908], pp. 6-7.

poem he wrote for one of the dynasty members Fehime Sultan for accepting the chair of a women's charity organization. Obviously, he wanted to get credit for his work there.²⁴⁴

There are still some female pen-names in *Kadın* whose true identity have not been established. The reason why they are thought to be fake names is because they are not seen anywhere else, and they criticized the Committee and the censorship on the magazine was imposed because of their work. These names are Rafıza Hasnâ, Uzema İradet,²⁴⁵ and Makbule Süreyya.²⁴⁶ They wrote poems in response to one another.²⁴⁷ Thanks to these masked male writers, we do not know the exact number of women writers. Mehmed Emin from Manastır criticized these men and said only when they left, the real women writers could emerge. In Mehmed Emin's article "Masked Men," they were quoted to propose thriftiness and virtuousness. For instance, Mehmed Emin in his article responded to Câvide Peyker, another masked man, for his article on the same subjects in the 27th issue.²⁴⁸

Similarly, another topic of criticism was the representation of women through male voices and attitudes. Ahmed Hikmet, in his conference published in *Mehâsin* complained about women writing as if they were men (*başlarında fes ayaklarında kalın çizme*). Ahmed Hikmet thought literature needed women's voices.²⁴⁹

²⁴⁴ Ömer Seyfeddin. "Fehîme Sultan," *Kadın*, no. 8, 1 Kânûniyyel 1324 / [14 Aralık 1908], p. 8.

²⁴⁵ Uzema İradet. "Gizli Marazlarımıza Dâir 1: Hemşirem Rafıza Hasnâ'ya," *Kadın*, no. 23, 16 Mart 1325 / [29 Mart 1909], p. 8.

²⁴⁶ Makbûle Süreyya. "Sembol Sahîfeler: Enîn-i Muhîte Karşı: Hemşirem Rafıza Hasnâ Hanımefendi'ye," *Kadın*, no. 24, 23 Mart 1325 / [5 Nisan 1909], p. 1.

²⁴⁷ Rafıza Hasnâ. "Sembol Sahîfeler: 1, Enîn-i Muhît," *Kadın*, no. 22, 9 Mart 1325 / [22 Mart 1909], p. 9.

²⁴⁸ "Cerâid-i nisâiyye 'kadın erkekler'in hiç olmazsa muvakkaten imzâlarından kurtulsa da biz de nesl-i cedîd edîbelerinin selîs ve hissî eserleriyle kadınlığımızın inkişâfını görsek.[...] 'Maskeli erkekler'in hakikî imzâlarıyla yazı yazmalarını, terakkiyyât-ı nisvânîyye nâmına temennî ederim. Ve illâ hiçbir vakit kadınlığımız terakkî etmez ve edemez."

Manastırlı Mehmed Emin. "Maskeli Erkekler," *Kadın*, no. 29, 18 Mayıs 1325 / [31 Mayıs 1909], p. 10.

²⁴⁹ "O eski zamân şâ'irlerimizin kadınlıkla kadın hissiyle münâsebeti olmadığı kadar bugün yazı yazan hanımlarımız da, ancak bir ikisi müstesnâ olduğu hâlde bütün bütün kadınlıklarını unutmuşlardır. Onları başlarında koca fes, ayaklarında kalın çizme giymiş gibi erkek tavrı almış görüyoruz."

This was brought up again during the discussions of ‘who was to blame?’ after the consecutive closing down of three women’s magazines of the Second Constitutional period. In *Mehâsin*, Zekiye answered Celâl Sâhir who blamed women for indifference and ignorance. She said the closing of these magazines was a great loss for women. She pointed out that this meant “the name of the women writers” (*kadın muharrirelerin nâmı*) would disappear from the press world (*matbuât âlemi*) completely since there were not really that many women writers anyway. She implied these male writers with female pen-names had a very elaborate style that would not be used by women.²⁵⁰

In sum, the male writers were intellectuals of the Committee. They published *Genç Kalemler* (Young Pens) with the desire of linguistic purification. They joined the Action Army, were exiled to Malta together during İstanbul’s invasion. They started the period of ‘national literature’ with purely ideological works.

Women writers were *paşas*’ daughters with a mansion education who supplemented their public visibility with their writings. They were products of a period when literacy increased and first magazines came out. They whole-heartedly believed in the 1908 Revolution and actively worked in many women’s organizations established by the Committee of Union and Progress.

They emphasized progress in their actions and writings. The social and political circumstances of the day overshadowed their literary identity.

Ahmed Hikmet. “Hanımlara Konferans: Kadıköy’ünde Kışlık Tiyatro’da.” *Mehâsin*, no. 4, Kânûnievvel 1324 / [Aralık 1908], p. 221.

²⁵⁰ “Artık heveskârân-ı tahrîr-i nisvâna bir ma’kes-i hissiyât kalmadı. Cerâid-i yevmiyye kadın yazılarına sâha-i intişâr olamaz. Zâten mikdârı mahdûd bulunan muharrirelerimizin nâmı, safha-i matbû’attan silinmiş demektir. Muharrirelerin mikdârını tahdîd ile yeşm-i eshâb-ı kalemin kulletine kâil olduğumdan değildir. Sözüm kadın imzâlarıyla istitâr edenlere âiddir. Zîrâ mecmû’a-i nisâiyyelerde makâleler görüldüğü ki imzâlar hanım isimlerinden isti’âre edilmiş, yazılar erkek kaleminden çıkmıştır. Hatta yazarlar bazen himâyesine sığındıkları mahlûkun nâmını unutuplar da recûliyyet âleminde ifâde-i merâm ediyorlar! O kısım makalelerde öyle perde-i bîrûnâne kelimelere tesâdüf ediliyor ki o sözleri hiç bir kadın hiç bir zamân isti’mâl etmeyi hatırına bile getirmez. Yine kadın imzâlarıyla fennî makaleler tahrîr ediliyor. Hâlbuki hanımlarımızın mekâtib-i ecnebiyye de tahsîl görenleri istisnâ edilirse fenn kelimesinin medlûlüne bile vâkıf olanlar nâdirdir.”

Zekiye. “Hakikî Bir Teessür,” *Mehâsin*, no. 8, Temmuz 1325 / [1909], p. 553.

The content; topics and messages

It was almost at the same time when women and education subjects were discussed in the magazines and newspapers, which were published by men but read by both genders, in “*terakkî*” (progress) environment and the period when an answer was searched for the question “how to save the state.” Unlike the *Tanzimat* reforms, which intended to change the state mechanisms, the Second Constitutional era became a current issue for the Ottoman intellectuals as a candidate to realize the transformations about social contents. This development indicated itself through the new discussions that were made in the Second Constitutional era Ottoman press.

The peace and quiet, which arose from the political environment and freedom atmosphere after the Declaration of Freedom, indicated itself in the press through both the increase in the number of women’s magazines and the differences in their contents. The articles about “household management” (*idâre-i beytiyye*) before Constitutional Monarchy were replaced by the common discussions such as women’s place in public life, their responsibilities and how they should be educated.

Even though women’s responsibilities at home did not change, children’s education became an important subject and that women took more active roles in the charities was praised and “to know economy and budget,” “to avoid wasting,” “not to fall into fashion trap” became the contents of the articles that addressed women. For instance, the image for “a good wife, a good mother and a good Muslim” was emphasized in *Hanımlara Mahsûs Gazete*, as it was emphasized very clearly in the Second Constitutional press and later by Ömer Seyfeddin, would head towards “neither Turkish-style nor European-style but national woman”²⁵¹ and initiate the first discussions that help to build this new image.

²⁵¹ Tahir Alangu. *Bir Ülkücü Yazarın Hikayesi*, p. 388.

We perceive that *Kadın* had a more sensible political sound in the sense of contents than the other women's magazines such as illustrated *Mehâsin* and the more literary *Demet*, which were published after the Second Constitutional period. Although *Mehâsin* and *Demet* were published by members of the Committee for Union and Progress, *Kadın* had much more serious articles compared to these magazines and it had a serious women's newspaper atmosphere with the abundance of its articles with its politic and positivist messages and its plain design and outer covering.

Indeed if we examine the contents of the articles that were published in *Kadın*, we confront articles that seem in three different dimensions: sentimental, related with knowledge and related with expression. On a sentimental level, in a more abstract meaning, it may be seen that women were angelic and 'the body' of the abstract freedom that wears "heavenly lighted garments" (*nurdan ferâceler*) and that 'the mother women,' who were the guarantee of the next generations, were made eminent. They owe this sentimental and melancholic style of perception to French romanticists such Hugo, La Martine, Musset and La Fontaine, whom were most read by Turkish intellectuals.²⁵² Also widows, orphans and those, who were regarded with disdain in the society, were perceived this way. The poverty is one of the realities of life in a world where all humans are brothers and sisters and helping one another is a humanitarian function. In essence, the tenderness, mercy and humanity, that is, all the qualites related with the womanhood (*nısviyyet*) and to possess these qualities are almost like a "responsibility" (*vazîfe*). It is based on a naive and

²⁵² "Tülden kanadlı, Mâî periler... müebbede
İnciyle, kehkeşânla, çiçeklerle işlemiş,
İthâf için harîm ve esîri bir âbide...
Hayretle sonra diz çöküp işte: kadın! demiş...
Koyunda, gözlerinde ve kalbinde her zamân
Aşkın, melâl ve merhametin aks-i enfesi...
Hemşîre, anne... Ah, iki kıymetli âşîyân!...
Hemşîre, anne, âile, ki bunların sesi
-Zulmette renk renk ziyâlarla münteşir-
İnsânlığın büyük, ezeli musikisidir."

Enis Avnî. "Kadın," *Kadın*, no. 1, 13 Teşrînievvel 1324 / [26 Ekim 1908], p. 1.

romantic ideal world, where it is believed that poverty will disappear by means of “solidarity” (*muâvenet*) and that economic development will be provided by means of “savings” (*tasarruf*).

Since *Kadın*’s fundamental mission was “progress” as well as this symbolism and romanticism, the subject discussed passionately was about education and how that education should be applied. This subject discussed entirely in *Kadın*, also constitutes the part that most obvious in *Kadın*. The education problem was handled in concrete and abstract aspects. In concrete terms, there were some discussions such as opening girls’ schools, primary school or high school level, whichever is necessary as well as teachers’ insufficiency and collecting donations for schools. And in abstract terms, some messages were given about the social education that includes changing and improving womens’ status in society. These were about bringing up “freedom loving” (*hürriyet-perver*) constitutional monarchist women, who would have a key role in the modernization project. The appliers and trainers of this project, which is called “civilizing discipline” (*terbiye-i medeniyye*) would be those women. This project, as it is explained above, would be the foundation of a new life model that forms one’s both ideal world and rules of living.

And in the knowledge platform, there were some discussions such as what woman is, what their responsibilities are, women in history and world’s women. It was intended to provide some information that broadens one’s horizon in these works, of which most parts were translated from world’s press and literature and which provides a comparative women’s history and the instances of the successful women in history. Women’s important roles in building a strong society were explained in these articles and they were decorated by heroines and surrealist women’s images. Kazım Nâmî examined the relation between women and the revolution as well as revolutionist woman characters of Ağa Koçulu’s for her contributions to the Iran Revolution in his article series “*Acem Kadını ve İhtilâli*” (the

Iranian Women and Their Revolution).²⁵³ From time to time, these article series, most of which were translations, included articles that examined world's women's folklores. For instance, the article series, "*Mısır'da Nasıl Gelin Alınır*," (How a Woman Gets Married in Egypt) which was about how a woman gets married in Egypt, intended to provide some information about Egyptian customs and traditions.²⁵⁴ And in the series "*Yunan ve Roma Medeniyeti'nde Kadın*," (the Woman in the Greek and Roman Civilization) which Ali Ulvî collected from Beselya Efendi's lectures, the subjects such as women's rights, social status and their relations with their husbands in ancient Greek and Roman civilizations were explained.²⁵⁵ Russian orientalist Madam Gülnar's article series "*İslam Kadınlarında Hürriyet*," (Freedom Among Islamic Women) which was published in Egypt, was also prepared by Ali Ulvî. Madam Gülnar's fundamental message, who decorated her article by examples from Islamic history, was that Islam did not prevent women from progressing.²⁵⁶ And Abdülgânî Senî, who had a law degree, was the author of the magazine and compared European and Ottoman women by their judicial aspects. In his article series "*Kadınlarımızın Mevki'-i Medenîsi*," (Women's Social Status) he compared the Eastern women and the Western women for the rights they had.²⁵⁷ And in his article series "*Kadınların Melekât-ı Rûhiyesi*," (Women's Spiritual Aptitude) Abdülgânî Senî intended to investigate women's psychological features. He searched for answers to the questions such as whether women had abilities, if they had, what these abilities were and he also examined women's conditions in various times and nations.

²⁵³ Kâzım Nâmî. "Acem Kadını ve İhtilâli," *Kadın*, no. 5, pp. 10-11; no. 7, pp. 10-12; no. 9, pp. 13-14.

²⁵⁴ "Mısır'da Nasıl Gelin Alınır?" *Kadın*, no. 2, pp. 5-7; no. 4, pp. 10-12.

²⁵⁵ A. Ulvî. "Yunan ve Roma Medeniyetinde Kadın," *Kadın*, no. 8, pp. 2-5; no. 9, pp. 8-10; no. 10, pp. 10-12; no. 11, pp. 11-12; no. 12, pp. 8-10.

²⁵⁶ Madam Gülnar. (Olga de Lebedof), translated by A. Ulvî, "İslam Kadınlarında Hürriyet [1]," *Kadın*, no. 12, pp. 2-3; no. 13, pp. 5-6; no. 14, pp. 10-12; no. 15, pp. 5-7.

²⁵⁷ A. Senî. "Kadınlarımızın Mevki'-i Medenîsi," *Kadın*, no. 2, pp. 14-16; no. 3, pp. 4-5; A. Senî, "Kadınların Melekât-ı Rûhiyesi," *Kadın*, no. 7, pp. 1-2; no. 10, pp. 4-6; no. 30, pp. 1-5.

The woman problem was mostly judged comparatively considering women's status in Western civilization. First women were compared by the Eastern and the Western distinction and the other nations' women were arranged according to their nations such as Chinese, Japanese and American. The information, which was given under the title West, were collected from such states as England and France in general and rarely Italy. We perceive that Islam's superiority was accepted as an intellectual element in these comparisons and examples, in which the woman problem was handled as a matter of civilization. According to *Kadın*, which had a romantic defense style against the Western civilization, the rights that the European women fought for were available in Islam's essence and the Muslim women had already possessed them. Ottoman intellectuals using customs and traditions belonging to Islam and the East, refused to accept Western values without reconciling them with Eastern values as there were some differences that could not be reconciled in the essence of East-West distinction. On the basis of this opinion, "progress" became equivalent of feminism for the Second Constitution's intellectuals. And feminism itself was discussed as a concept –an oddness- that was pursued in the European press.

If we use *Kadın* as a window, how would we view that era's events in its pages? How much did this style to handle events mirror *Kadın*'s political character? In *Kadın*, we find some historical events such as Declaration of Freedom (23rd July 1908), Austria's annexation of Bosnia and Herzegovina (5th October 1908), the boycott for Austria's goods due to this annexation, the execution of the New Press Regulations, the assassination of journalist Hasan Fehmi (6th April 1909), the 31st March Incident (13rd April 1909), the Action Army's entry to İstanbul (24th April 1909) and Sultan Abdülhamid II.'s exile in the Villa Alatini, Selanik, (27th April 1909), sometimes in its news part, we find secret traces of these events written as verse.

A holiday atmosphere may be seen in *Kadın*'s inaugural issue due to Declaration of Freedom. With a new beginning, it awakened from a sleep of oblivion. While two men next to each other could not initiate a conversation in “the former era,” (*devr-i sâbık*) now associations could be established and lectures could be organized. “The Press World” had never been freer. *Kadın*, which damns despotism and exalts freedom and writes for the victims of despotism, provides one of the best examples of how ‘10th July’ fervour was mirrored in the press of the Committee of Union and Progress.²⁵⁸

Almost a hundred days elapsed after this fervour and the blindness for freedom passed by. Gradually, it was understood that freedom, which was considered a solution, could not save the state yet. In its estimation for the hundredth day of freedom, *Kadın* saw no other way for “progress” except one of its most fundamental messages, ‘working.’²⁵⁹ Because various misfortunes continued to exist and Austria annexed Bosnia and Herzegovina, more than one thousand women came together in Belgrade and protested against this situation and organized a meeting and declared that they would boycott Austrian goods.²⁶⁰ After a while, it was declared that “women’s committee” (*mecâlis-i nîsvân*) would act for women not to wear the outer garment covering a woman from head to foot which was made of foreign cloth.²⁶¹ Nevertheless, as well as the outer world, ‘the street’ was also disorderly inside. The small changes in the the Second Constitution’s women’s clothes and the fact that some women were careless in using their veils caused

²⁵⁸ *Kadın*, no. 1, 13 Teşrînievvel 1324 / [26 Ekim 1908].

²⁵⁹ Seniha Hikmet. “Derd-i İctihâd,” *Kadın*, no. 3, 27 Teşrînievvel 1324 / [9 Kasım 1908], pp. 9-11.

²⁶⁰ “Geçen gün Belgrad’da 1000’den ziyâde kadın büyük bir miting akd eylemişlerdir, Avusturya’nın Bosna-Hersek’i kendi memâlikine ilhâk eylediğine şiddetle protesto ve Avusturya emvâline karşı müebbeden bir **boykotaj** yapacaklarına dâir karâr vermişler - ba’dehû Hâriciye Nezâreti’ne giderek işbu kararı tebliğ eylemişlerdir.”

“[haber],” *Kadın*, no. 3, 27 Teşrînievvel 1324 / [9 Kasım 1908], p. 13.

²⁶¹ “**Kadın Çarşafı**; Kadınların el-yevm giymekte oldukları çarşafların ale’l-umûm ecnebî emti’ası olmasına mebnî tercihen bunların yerine Bağdâd, Haleb vesâir memâlik-i Osmâniyye akmişesinden ma’mûl çarşafların giyilmesi için teşebbüsâtta bulunulması mecâlis-i nîsvânca takarrür etdiği müstahberdir.”

“Şuûn-ı Nîsvân: Kadın Çarşafı,” *Kadın*, no. 15, 19 Kânûnisânî 1324 / [1 Şubat 1909], p. 15.

them to be exposed to disturbings in the streets. *Kadın*, published articles that regretfully condemns these attitudes time after time.²⁶²

A new one was added to those unpleasant news. The administration, who overcame such an event like the 31st March Incident, considered that it was time to restrain the press, too. The Press Regulations (*Matbu'at Nizâmnâmesi*) became a nightmare for the freedom-loving youngsters. *Kadın* vehemently reacts against this regulation.²⁶³ It indicates its displeasure by symbolic poems that criticizes the regime. *Kadın*'s 27th issue, which could not break free from the censorship, was published twice. Again, since journalist Hasan Fehmi was assassinated due to suppression against press, the anger for the Committee of Union and Progress administration had grown. M. Nermî wrote a hidden elegy for Hasan Fehmi's spirit, "*Ebediyyet'e Doğru*" (Toward Eternity), by changing Hasan Fehmi's name to "Hüseyin Fehîma."²⁶⁴

We read the Action Army's (*Hareket Ordusu*) entry to İstanbul in editor Enis Avnî's article called "Memoirs: To the End," which he made a narrative of together with a romantic dialogue and dedicated it to "his mother's spirit." Since the magazine ended its publication life, the other parts of this series of memoirs could not be published.²⁶⁵ These

²⁶² "*Kadın*; İlk nüshamızda da İstanbul'da kadınlara uzatılan dest-i sefil-i ta'arruzun kırılmasını şiddetle istemiştik. İşte bu vak'a da gösteriyor ki İstanbul zâbitası ne takarrür etmiş ve ne de vazîfesini tanyabilmiştir. İstanbul'dan mâ'adâ hiç bir yerde vukû'u görülmeyen ve görülmesine dahi ihtimâl verilemeyen bu gibi hâdisât-ı müessife ve mü'ellimeye bir an evvel nihâyet verilmesini şerî'at, insâniyyet, hamîyyet-i millîye nâmına tekrâr ale't-tekrâr merci '-i âid ve mes'ûlünden temennî değil bir hakk-ı sarîh ve meşrû' olmak haysiyetiyle taleb ederiz."

Kadın. "[haber /yorum]," *Kadın*, no. 3, 27 Teşrîniyevvel 1324 / [9 Kasım 1908], p. 14.

²⁶³ "Yeni Matbu'ât Nizâmnâmesini Tanzîm Edenlere," *Kadın*, no. 17, 2 Şubat 1324 / 15 Şubat 1909, p. 5

²⁶⁴ M. Nermî. "Ebediyyete Doğru; Hüseyin Fehîma'ye," *Kadın*, no. 26, 26 Nisan 1325 / [9 Mayıs 1909], p. 13.

²⁶⁵ "Sol gerimizden dört beş süvâri sür'atle geliyor; âhengdâr pür-şevk-i besâlet-i musîki-i hürriyet gibi bir ses:

-Arkadaşlar! Hepimiz bahtiyârız ki vâlidelerimiz bizi bugüne yetiştirdi. İşte işitiyorsunuz ki vatanın, milletin, hakkın ma'rûz kaldığı zulm ve istibdâd bize kanlı ağızyla haykırıyor.

Bütün dudaklarda metîn ve mutlak bir fısıltı:

-Şimdi susturacağız.

O ses devâm ediyor:

memoirs are a good example for the symbols, descriptions that a young member of the Committee of Union and Progress used and understood. That their mothers brought them up for those days, Enver Bey had a ‘lionheart’ and ‘virtuous’ lips, and his words and the descriptions such as ‘the freedom,’ ‘a woman’s chestity’ and ‘the homeland army’ indicate the magazine’s ideological features.

A similar example is Sultan Abdülhamid II.’s exile in the Villa Alatini, Selanik. Enis Avnî, personified the Villa Alatini and wants it to reveal its secrets to clouds, winds and waves in this event where the literary imitations were narrated again by a symbolic romanticism. The secret he wanted the Villa Alatini to reveal to the next generations, work of arts and history’s lessons was that it was once a “*taht-ı siyâh*” (black throne) and the curses of orphans and widows and nation’s efforts caused this throne’s ruin.²⁶⁶

As Ottoman newspapers provided world news, the news about Iran occupied much more space than others. And Muhammed Ali Şah’s special feature was that he was the most terrible representative of monarchy.²⁶⁷ *Kadın* was not far from those developments and Enis Avnî wrote a poem that criticized Muhammed Ali Şah and encouraged Iranian

-Şubhesiz. Göreyim sizi kardeşler, şu sâniye bizim ölümümüz, milletin hayâtıdır, bizim mezârımız vatanın âbide-i selâmetidir. Yalnız i’tidâl, sükûn-i dem. Haydi bakayım Koca Yiğitler!
Ve atlarına sür’atle ilerlemeye başladı. Bu, bülbül gibi, bu, yavrularını, kardeşlerini etrafına almış bir şir-i şecî’ gibi hitâb eden temiz dudakların sâhibini gördüm; **Enver Bey!** Yaşa; Aziz kardeşim, çok yaşa!
Artık hatveler sıklaştı. Şişli Karakolu önünden geçiyoruz. Her yer sâmit u hâmuş. Herşeyde bir ebkemiyyet bî-haberâne... Bazı açık bir panjurdan bir baş çıkıyor ve der-akeb rahat döşeğine (!) çekiliyor. Bakabilirler mi hiç? İşte hürriyet, nâmûs, vatan ordusu. Hâlbuki nerede istibdâd çapulcuları, nerede o yığın yığın engerekler... Onlar, onları ister... Biz birer diken; birer çalı, onlar birer gül, birer menekşe... Lâkin bilseler ki biz nâmûs, onlar hicâb, biz semâ onlar züldür, belki böyle yapmazlar... Ama yaparlar, bu mülevves kalbler yine yapar. Onlar mecbûrdur, kaçmaya, bakamamaya, kör olmaya mecbûrdur! Gece kuşu güneşe bakamaz ki.”

Enis Avnî. “Hâtırât: Ölümüne Doğru 1,” *Kadın*, no. 28, 11 Mayıs 1325 / [24 Mayıs 1909], pp. 14-15.

²⁶⁶ “**Villa Alatini:** Çalınan nâmûsların, eyvâh-ı la’neti, boğulan yetimlerin şehka-i ufûl ve inkisârı, anaların âhi, dulların figânı, milletin savlet-i bî-amân-ı hamîyyetiyle parça parça olan taht-ı nevvâr-ı ikbâlin görüyor musun, nasıl bir sakf-ı deycûr-ı zevâl oldu. Koca Villa Alatini! Üstünden geçen bulutlara, etrafından sereyân eden ruzgârlara, eteklerini telsîm eden dalgalara tevdi’-i râz-i melâl et! Ferdânın âsâr ve ensâline; târihin simâh-ı ibretine söyle ki: -Ben bir zamân, bir **taht-ı siyâh** idim.”

Enis Avnî. “Taht-ı Siyâh,” *Kadın*, no. 28, 11 Mayıs 1325 / [24 Mayıs 1909], p. 7.

²⁶⁷ Palmira Brummet. *İkinci Meşrutiyet Basınında İmge ve Emperyalizm 1908-1911*, p. 175.

monarchy hero Settar Han and advised him not to trust the Shah.²⁶⁸ Therefore, we perceive that *Kadın* did not draw a different picture than the general characters of the Second Constitution press and provided its era's features and its historical pattern both in written verse and prose works. *Kadın* also involved some articles aimed at changing various customs and traditions. That the matters related with time and money such as the visitings done at an unsuitable time,²⁶⁹ the marriage expenses that became a heavy burden,²⁷⁰ started to be discussed should be perceived as the signs of the changing social conditions and the new life. Women, who complained about these social sanctions, considered them to be in charge of the changing list in that traditional structure that made life difficult. Besides them, in the other women's magazines, some articles may be seen that warn against materials and habits harmful for the society and human beings. And related to the good health, the harms of alcohol²⁷¹ and tobacco²⁷² were explained and the benefits of a healthy

²⁶⁸ "**Settâr Hân'a**

"Mâl ve cânımı taht-ı emniyete alırsanız,
Meşrûtiyeti ilân ederim. Şâh"

*Sakın aldırma, hep yalan bunlar
Kanma bir zâlimin va'adlerine,
Ey büyük cephe-i adâletkâr!
Susa, saldır o katilin serine!*

*Öldüren, kahr eden, boğan ve yakan
Afv olunmaz: kısâs, kısâs ister..
O nedir, Şâhın ellerindeki kân?
Görüyorsun değil mi? Bak, ürper!"*

Enis Avnî. "Settâr Hân'a," *Kadın*, no. 21, 2 Mart 1325 / [15 Mart 1909], p. 9.

²⁶⁹ Müjgân bint-i Abdullah. "Musâhabe-i Nisâiyye: Misâfirlik Mes'elesi," *Kadın*, no. 11, 22 Kânûnievvel 1324 / [4 Ocak 1909], pp. 10-11; Fatma Seniye. "Musâhabe-i Nisâiyye: Neler Yapmalıyız?" *Kadın*, no. 6, 17 Teşrînisânî 1324 / [30 Kasım 1908], p. 4.

²⁷⁰ "Bizde Düşünler," *Kadın*, no. 7, 24 Teşrînisânî 1324 / [7 Aralık 1908], pp. 6-7; Emine Lütüfiye. "Mes'ele-i İzdivâç," *Kadın*, no. 13, 5 Kânûnisânî 1324 / [18 Ocak 1909], pp. 3-4.

²⁷¹ Ayşe İsmet. "Hayât-ı İçtimâ'iyeden Bir Yaprak 2," *Kadın*, no. 21, 2 Mart 1325 / [15 Mart 1909], pp. 6-7.

²⁷² Rudâye Hâlîse. "Hanımlarımızda Bir Âdet-i Mekrûhe," *Kadın*, no. 11, 22 Kânûnievvel 1324 / [4 Ocak 1909], pp. 6-7.

body were emphasized. Also, gambling²⁷³ was depicted as an illness that the society and primarily the children had to protect themselves against.

In the Second Constitution press, to publish a play was unusually popular. The serialized play, *Aşk ve İstibdâd*, by *Kadın*'s young editor was published in ten issues of the magazine. As *Kadın*'s publication activation is left half-finished, that play also finishes before it comes to an end. It was the only play of Enis Avnî, which was left half-finished. It was decided to put on the written part of this play in Theatre Eden under the protection of the Committee of Union and Progress' Second Club for the benefit of Ali Paşa and Yarkar Hamdi schools. The play, which was also played by the author on his own, would be put on in different sessions for men and for women.²⁷⁴

Associations and clubs utilized this magazine almost as a news bulletin. 'Building an association and publishing a newspaper, the typical intellectual actions of that era, found an activity field in the "enlightened" (*münevver*) environment of Selanik, which was convenient for a long time. *Kadın* also functioned as a local newspaper and informed of some local news such as funerals and weddings. Someone living in Selanik would both learn local news and internal and foreign news. In the same way, a reader in the provinces would learn the activities of charities in Selanik and maybe find how much one of his relatives living there donated to the Charitable Association of Ottoman Women in *Kadın*'s lines. He would also learn about the women's magazine *Femina* in France, the beauty contest it organized there or the English women's successes in the charities.

²⁷³ Ayşe İsmet. "Hayât-ı İçtimâ'îyyeden Bir Yaprak [1]," *Kadın*, no. 17, 2 Şubat 1324 / [15 Şubat 1909], pp. 6-7.

²⁷⁴ "Tiyatro," *Kadın*, no. 25, 30 Mart 1325 / [12 Nisan 1909], p. 13.

The Organizations: ‘Cemiyet’s and Clubs in Kadın

Women’s organizations in the Ottoman society were firstly around charities. These organizations had an important historical process in viewing and observing the political and social attitudes produced by the state.

In the Ottoman Empire, except the foundation culture, the first established women’s organizations were the associations intending ‘help’ established by non-Muslim women around churches and synagogues.²⁷⁵ The Ottoman public field, which seemed quite dynamic in the Sultan Abdülhamid II. era, also kept on expanding increasingly in the Second Constitution era. Just 83 associations were established in the first five months following the Declaration of Freedom.²⁷⁶

Serpil Çakır, separates these associations into groups with respect to their intentions and activity fields as help,²⁷⁷ intending education and culture,²⁷⁸ looking for the solutions

²⁷⁵ Nicole, A. N. M. Van Os. “Osmanlı Kadın Dernekleri: Geçmişten Gelen Kaynaklar, Gelecek İçin Kaynaklar,” *Toplumsal Tarih*, Vol. XVII, No. 99, (Mart 2002), p. 7.

²⁷⁶ For these societies see. Şefika Kurnaz. *Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını*, (İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1992); Şefika Kurnaz. *II. Meşrutiyet Döneminde Türk Kadını*, (İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1996); Serpil Çakır. *Osmanlı Kadın Hareketi*, (İstanbul: Metis Yayınları, 1993); Serpil Çakır. “XX. Yüzyılın başında Kadın ve Aile Dernekleri ile Nizamnameleri,” in: *Sosyo Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi*, Vol. III, (Ankara: Başbakanlık Asile Araştırma Kurumu, 1992), pp. 988-1011; Serpil Çakır. “Osmanlı Kadın Dernekleri,” *Toplum ve Bilim*, (No. 53, Bahar 1991); Tarık Zafer Tunaya. *İslamcılık Cereyanı*, (İstanbul: 1962); Tarık Zafer Tunaya. *Türkiye’de Siyasal Partiler*, Vol. I, (İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayınları, 1984); Gülgün Polat. “Cumhuriyet Öncesi Kadın Dernekleri,” in: *Atatürk ve Kadın Hakları*, (Ankara: 1983); Ruşen Zeki. “Bizde Hareket-i Nisvân,” *Nevsal-i Millî*, (İstanbul: 1330); Zehra Celasin. *Tarih Boyunca Kadın*, (İstanbul: 1946); Muhaddere Taşcıoğlu. *Türk Osmanlı Cemiyetinde Kadının Sosyal Durumu ve Kadın Kıyafetleri*, (Ankara: 1958); Tezer Taşkıran. *Cumhuriyet’in 50. Yılında Türk Kadın Hakları*, (Ankara: Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Yayınları, 1973); Leyla Kaplan. *Cemiyetlerde ve Siyasal Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)*, (Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 1998).

²⁷⁷ Şefkat-i Nisvân (1898), Esirgeme Derneği (1908), Osmânî Kadınları Şefkat Cemiyet-i Hayriyesi (1908), Hidmet-i Nisvân Cemiyet-i Hayriyesi (1908), Donanma Cemiyeti Hanımlar Şubesi (1912), Himâye-i Etfâl Cemiyeti (1914), Şehit Ailelerine Yardım Birliği (1915), Beyoğlu Rum Cemiyet-i Hayriye-i Nisvâniyesi gibi dernekler.

²⁷⁸ Kırmızı Beyaz Kulübü (1908), Nisvân-ı Heyet-i Ebediyyesi (1908), Tefeyyüz Cemiyeti (1911), Mekteb-i Sultânî İnâs Cemiyeti (1911), Bıçkı Yurdu (1914), Musikî Muhibbi Hanımlar Cemiyeti (1918), etc.

for the country's problems, political parties' woman clubs,²⁷⁹ feminists, intending country's defense and women's clubs having a political object²⁸⁰

The new administration, together with the Second Constitution, supported these kinds of associations and foundations and tried to control those that were already established to reach a wider section of the civilian society. For instance, the Committee of Union and Progress' Clubs had a leading role in establishing charities and especially in women's organizations around those charities in that era.²⁸¹

The freeing dynamic of the activities to establish a club was important for the Committee of Union and Progress' politics to be nationalized and legal. But that the activities in the public field expanded in an uncontrolled way was considered an element threatening the public authority by elitist administrators. The clubs, which were established by the swindlers who utilized this multi-organized and active environment of the Second Constitution,²⁸² and the confusions and unlawfulnesses experienced in collecting help set the Committee of Union and Progress government into action. After the 31st March Incident, the curfew was declared in İstanbul and in that environment the members of the Committee of Union and Progress had a chance to nationalize a great deal of legal regulations.²⁸³ The Clubs Act, which was made of 19 articles in August 1909,²⁸⁴ and the

²⁷⁹ İttihâd ve Terakkî Kadınlar Şubesi (1908), Teâlî-i Vatan Osmânî Hanımlar Cemiyeti (1909), Osmânî Kadınları Terakkîperver Cemiyeti etc.

²⁸⁰ Serpil Çakır. *Osmanlı Kadın Hareketi*, pp. 43-59.

²⁸¹ Mehmet Ö. Alkan. "1856-1945 İstanbul'da Sivil Toplum Kurumları Toplumsal Örgütlenmenin Gelişimi," in: *Tanzimattan Günümüze İstanbul'da Sivil Toplum Kuruluşları*, (İstanbul, Tarih Vakfı Yayınları, 1998), p. 108.

²⁸² Yavuz Selim Karakışla. "Osmanlı Hilal-i Ahmer Terakkîperver Cemiyet-i Nisvaniyesi, Dolandırıcıların Sahte Osmanlı Kadın Örgütü," *Tarih ve Toplum*, Vol. XXXVII, No. 220, (Nisan 2002), pp. 11-16; Nicole A. N. M. Van Os. "Osmanlı Hilal-i Ahmer Terakkîperver Cemiyet-i Nisvaniyesi, Dolandırıcıların Sahte Osmanlı Kadın Örgütü -2," *Tarih ve Toplum*, Vol. XXXVIII, No. 22, (Ekim 2002), pp. 22-27.

²⁸³ Nadir Özbek. *Osmanlı İmparatorluğu'nda Sosyal Devlet*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2004), p. 290.

²⁸⁴ "Cemiyetler Kânûnu," *Düstur*, Tertîb-i Sâni, (Dersaadet: Matbaa-i Osmâniye, 1329), pp. 604-608.

regulations about *Cem-i İânât Talimât* (collecting donations) were among those arrangements. We observe that these acts and regulations were not mentioned in *Kadın*. Since *Kadın*'s publication life ended in 7th June 1909'da, we do not know what the explanations and reviews of *Kadın*'s authors were.

The first women's organization, *Şefkat-i Nisvân*, (the Charitable Association) in Selanik, where the Committee of Union and Progress was founded and was the center of many political and cultural activities, was founded by Emine Semiye, the president of the Women's Revolution Club of the Committee of Union and Progress, in 1898.²⁸⁵ "*Şefkat*" (tenderness) considered a feature belonging to womanhood, became the typical name of the organizations founded in that era and after.²⁸⁶

Kadın was the most important women's magazine of Selanik and that era, not only together with its politic news and articles but also with a forum characteristic publishing announcements and news about the club's activities and carrying on the press part of the women's organizations. *Kadın*, yet in its first issue, declares that one of its objectives is to encourage "women in homeland" to engage in charity activities (*umûr-ı hayriye*). Therefore, it is explained that *Kadın*'s publication program involves examining how those charities are carried on in other nations.²⁸⁷ Since under the "horrible tyranny" and constraints of the despotism era it was impossible for two men to come together, it is complained about not being able to help the third and therefore not having activities to found a club. *Kadın* sincerely believes that these charities would be beneficial for the country. Especially the English model is followed for these clubs. There are hundreds of

²⁸⁵ Serpil Çakır. *Osmanlı Kadın Hareketi*, p. 43.

²⁸⁶ *ibid.*, p. 45.

²⁸⁷ "*Fakat gazetemizin ta'kib edeceği makasidden biri de memleketimizde kadınlarımızı umûr-u hayriye ile iştigale sevk etmek olduğu cihetle, gelecek nüshalarımızda memâlik-i muhtelifedeki kadın cemiyât-ı hayriyesine dâir tedkikât-ı neşr etmek programımızda dâhildir.*"

"Osmânlı Kadınları Şefkat Cemiyeti Hayriyesi," *Kadın*, no. 1, 13 Teşrînevvel 1324 / [26 Ekim 1908], p. 14.

such clubs in London and it is often emphasized how those clubs are managed by the “greatest” and “politest” (*kibâr*) women of the city.²⁸⁸ These “polite” activities, which were tried to be encouraged, were in *Kadın*’s “polite” authors’ interest. Emine Semiye says that the author committee, with whom she is proud of reading, constitutes the leaders of the Charitable Association of Ottoman Women (*Osmanlı Kadınları Şefkat Cemiyeti Hayriyesi*).²⁸⁹

Emine Semiye was also very active, like other *Kadın* authors, to found a club. In a piece of news published in *Kadın*, we learn that Emine Semiye added a new one to those “charities” in Edirne. *Edirne Hizmet-i Nisvân Cemiyeti*, (the Society for Serving Women) which was founded and presided by Emine Semiye, intends the “winter needs” (*ihtiyâc-ı şitâiyye*) of “lionhearted soldier brothers” and other charities. This club involves not only Turkish but also non-Muslim members: “ten Muslim members and six non-Muslim members.” It engaged trustworthy officers “to collect donations” as well. In the subsequent part of that news published in *Kadın*, the names of these sixteen club members are written one by one. Since the Muslim members are mentioned only by their husbands’ names, we only know their husbands’ names, yet the non-Muslim members are mentioned not by their husbands’ names but their own names.²⁹⁰

Emine Semiye, was the president of women’s branch of the Committee of Union and Progress in Selanik. We know that the Committee of Union and Progress tried to

²⁸⁸ “Mesela yalnız Londra şehrinde ahâlinin sunûf-ı muhtelifesinden her biri için ayrı ayrı olmak üzere yüzlerce cemiyet-i hayriye mevcûddur ve ekserisi memleketin en büyük ve en kibâr kadınları tarafından idâre olunur.”
ibid., p. 14.

²⁸⁹ “...*Kadın*’ın; nusviyyetin bir nümûne-i bed’asını, o güzel risâlenin altıncı nüshasını okumakla da tenvîr-i uyûn-ı mefharret eyledim. Hey’et-i tahrîriyyesini samîmâne tebrik ve devâm-ı intişârını temennî ederim; bâ-husûs bu hey’et-i tahrîriyyenin Şefkat Cemiyet-i Hayriyesi erkânından bulunmasını büyük bir eser-i insâniyyet olmak üzere telakkî ettiğimden...”

Emine Semiye. “Kadın Mecmû‘a-i Muhteremesine,” *Kadın*, no. 9, 8 Kânûnievvel 1324 / [21 Aralık 1908], p. 2.

²⁹⁰ “Şuûn-ı Nisvân: Hidmet-i Nisvân Cemiyet-i Hayriyesi,” *Kadın*, no. 10, 15 Kânûnievvel 1324 / [28 Aralık 1908], p. 16.

establish a women's branch in every city and that the organized women were encouraged to work for the charities supervised by the Committee of Union and Progress Clubs. It is clear that most of the women's organizations intending help and education are closely connected with the party and that although they have women members they are directed by men. One of them was again the Selanik based *Teâlî-i Vatan Osmânî Hanımlar Cemiyeti* (the Association of Ottoman Women for the Elevation of Country).²⁹¹

One of the two societies, which lived at the same period with *Kadın* and had an important part in the magazine's content, was the Women's Charitable Association (*Cemiyet-i Hayriye-i Nisvaniye*). This society was founded in the presidency of Zekiye, who was a literary figure of Selanik and one of *Kadın*'s authors. The club's regulations published in *Kadın*'s 5th issue provide us with some information about this society and its intentions. In this respect, the society would assemble every Monday in Emine Hanım's home, the harem of the late Telci Osman Efendi facing Karlı Aslan in Yalılar. The club's members, who summarized their intentions as serving schools and helping those who made an effort to broadcast knowledge and those who are in need of that knowledge also explained that they were ready for all kinds of extreme devotion without being a burden to men in order to increase their capital.²⁹²

²⁹¹ *Te'âlî-i Vatan Osmânî Hanımlar Cemiyeti* (The Association of Ottoman Women for the Elevation of Country) was established after about 6 months *Kadın* had seized publishing. *Te'âlî-i Vatan Osmânî Hanımlar Cemiyeti*, was established in 17 December 1909, as one of the societies of the men of the Committee of Union and Progress that mobilizing women in Selanik. The society would be inspected by the fifth club of the Committee and aimed to collect donations via women. The society claimed that they would help all in need without considering gender and religion. Among the aims of the society was to buy a combatting ship the name's of which would be *Nevzâd-ı Vatan* (the newborn child of the country), and to found ateliers and factories for the destitutes and orphans to make them professionals. For further details and the regulations of the society see: Zafer Toprak, "İkinci Meşrutiyet'te Kadın Dernekleri: İttihad ve Terakki ve Teali-i Vatan Osmanlı Hanımlar Cemiyeti," *Toplum ve Bilim*, (Güz 1988-Kış 1989), pp. 183-190.

This Society that was organised in Selanik later on get organised in İstanbul too and the longest lived journal of the period of Abdülhamid II. *Hanımlara Mahsus Gazete* (The Journal for Ladies) was to be their publishing. Zafer Toprak, "Kadın ve Hukuk-ı Nisvan," *Toplumsal Tarih*, Vol. XIII, No. 75, (Mart 2000), p. 14.

²⁹² "Cemiyet-i Hayriye-i Nisvâniye," *Kadın*, no. 5, 10 Teşrînisânî 1324 / [23 Kasım 1908], p. 14.

In the two-layered membership system, with respect to society's regulations, the members in administration would have a definite salary and unless they had an important excuse they would attend all meetings. And, even though the voluntary members do not have to visit the society in person, they would pay the society the ready money they are charged with and perform the tasks required.²⁹³ The collected money would be kept in a trustworthy trading establishment. It would be tried to provide all needs of the students, who were accepted for girls' schools on the condition that their salaries would be paid by the society.²⁹⁴ A gratitude letter from a girl student indicated that the society, which had a mission for education, was successful in these education activities.²⁹⁵

According to the society's members, who suggested that they had no complaints about "determination, perseverance and effort" although the biggest problem was to find money (*meblağ*), they needed to propose that they followed an honest way (*vesâit-i nâmûskârâne*) to find money. But in spite of all the financial problems, that they were in demand encouraged them after their hesitant first step.²⁹⁶ While the society's activities were popular out of city and even out of country was good news, it was joyfully suggested that "Other than our city population those, who desire to be our voluntary members, include our citizens resident in İstanbul, Edirne and even Manchester, England."²⁹⁷

One of the first works of the society, was to organize a lottery composed of the handicrafts of the woman members.²⁹⁸ Soon, through the members' donations and the support from outside, the goods and gifts that will be utilized for the lottery got prepared.

²⁹³ *ibid.*, p. 14.

²⁹⁴ *ibid.*, p. 14.

²⁹⁵ "Aynen Mektûb," *Kadın*, no. 6, 17 Teşrînisânî 1324 / [30 Kasım 1908], pp. 14-15.

²⁹⁶ "Cemiyet-i Hayriye-i Nisvâniye," *Kadın*, no. 5, 10 Teşrînisânî 1324 / [23 Kasım 1908], p. 14.

²⁹⁷ *ibid.*, pp.14-15.

²⁹⁸ *ibid.*, p. 14.

The Ottoman women, who desire to visit the exhibition, are invited in Yalılar Şubesi Mektebi, which is under the control of ‘Progress Committee.’²⁹⁹ The society was pleased with the great concern for the lottery. The lottery results for the sixty pieces of goods that would be given were published in *Kadın* as the other club news.³⁰⁰ That some charitables returned the gifts came up in the lottery was among the occurrences appreciated as a real model of “patriotism” (*hamiyyet*) model.³⁰¹

To exhibit the goods, which were utilized in lottery before the drawing, provides Zekiye, the leader of the Women’s Charitable Association, with a chance to give a lecture to women who came for the lottery. And the girls’ school, which Emine Semiye had financed and donated for the society, produced a great pleasant effect. Zekiye, starting to talk about the bad conditions of the despotism era, expresses the happiness she feels about increased activities to found societies. Zekiye, talking about society activities in order to “serve the schools” as a matter concerning the homeland, states that women’s responsibilities should not be limited to the home and after they perform their responsibilities at home they may find some time for the charities that can be done outside (*a‘mâl-i hayriye*). Zekiye, repeats the Committee of Union and Progress’ speech in her lecture sincerely:

Let us work my sisters, let us work in agreement and unison! Let us prove by our deeds that we deserve the kindness and favors given generously by the sublime symbol of patriotism: Our guidance is to be freedom and our helper is to be equality! Viva motherland and nation!

²⁹⁹ “**Cemiyet-i Hayriye-i Nisvâniye İlânı**; Karîben keşîdesi mukarrer olan piyangoya mahsûs -azâ ve hâriçden ihdâ eden hanımların mahsûl-i dest-i mesâ‘ileriyle ihzâr olunan- eşyâyı sergi hâlinde enzâr u temâşâyâ arz edeceğiz. Meşherimizi görmek arzu eden bütün Osmânî hanımlarını, Terakkî Encümeni’nin taht-ı idâresinde olan Yalılar Şubesi Mektebi’ne davet ediyoruz. Kânûnievvel-i Rûmî’nin beşinci Cuma günü alaturka saat altıdan on bire kadar mekteb-i mezkûre teşriflerini istihâm eyleriz.”

“Cemiyet-i Hayriye-i Nisvâniye İlânı,” *Kadın*, no. 8, 1 Kânûnievvel 1324 / [14 Aralık 1908], p. 5.

³⁰⁰ “Cemiyet-i Hayriye-i Nisvâniye,” *Kadın*, no. 13, 5 Kânûnisânî 1324 / [18 Ocak 1909], pp. 15-16.

³⁰¹ “Müessir-i Hamiyyet,” *Kadın*, no. 14, 12 Kânûnisânî 1324 / [25 Ocak 1909], pp. 12-13.

Viva equality and freedom! Viva Emine Hanım and the Society
[Cemiyet]!³⁰²

We do not know the other activities of this club. Yavuz Selim Karakışla, in his article “Şişli Cemiyet-i Hayriye-i Nisvaniyesi,” suggests the possibility that this society, which was founded in Selanik in 1908 by Zekiye, one of Abdülkerim Paşa’s two daughters, kept on its activities under Leyla’s, (the other daughter of the same person) presidency in İstanbul after losing Selanik (1912).³⁰³ The society in Şişli has also close relationships with the Committee of Union and Progress.

The other society of Selanik functioning in the same period, the Charitable Association of Ottoman Women, was founded two months after the Women’s Charitable Association. To get active for such “polite” women also creates a considerable competition. In the same way, Zekiye, the leader of the Women’s Charitable Association, feeling uncomfortable because the Charitable Association of Ottoman Women was presented as if it began to act before than Women’s Charitable Association, wanted *Kadın* to correct this.³⁰⁴

The real purpose of the Charitable Association of Ottoman Women whose founders were declared as a couple of women having national honour and self respect, was to help

³⁰² “Sa’y edelim hemşirelerim, ittifâk ve ittihâd ile çalışalım! Bu heykel-i ulviyyetin, bu timsâl-i hamîyyetin cemiyetimize de ibzâl ettiği eltâf ü inâyete lââyık olduğumuzu ef’âlimizle isbât edelim: Rehberimiz hürriyet, zahirimiz müsâvât olsun! Yaşasın vatan ve millet! Yaşasın müsâvât ve hürriyet! Yaşasın Emine Hanım ve cemiyet!”

“Cemiyet-i Hayriye-i Nisvâniye ve Sergide Zekiye Hanımefendi’nin Nutku,” *Kadın*, no. 10, 15 Kânunievvel 1324 / [28 Aralık 1908], p. 14.

³⁰³ Yavuz Selim Karakışla. “Şişli Cemiyet-i Hayriye-i Nisvaniyesi (1915),” *Tarih ve Toplum*, Vol. XXXV, No. 210, (Haziran, 2001), p. 5.

³⁰⁴ “Yalnız Kadın risâlesinin -eser-i sehv olduğuna şübhemiz olmayan- bir haksızlığını âcizâne ihtâra lüzûm gördüğümü de beyândan men’-i nefse muktedir olamadığımı arz eylerim. Şöyle ki cemiyet-i hayriye-i nisvâniyeden Şefkat-i Cemiyet-i Hayriyesi şehrimizde ilk te’essüs etmiş olmak üzere gösteriliyorsa da bu şerefîn min-gayri’l-liyâkat ‘Cemiyet-i Hayriye-i Nisvâniye’ye âid olduğu bî-ıştibâhdır. Cemiyet-i mezkûre ibtidâ-i Eylûl’de teşekkül ederek o zamân Yeni Asır gazetesiyile de i’lân olunmuştu. Şefkat Cemiyet-i Hayriyesi ise tahminen iki ay sonradır. Binâen-aleyh birincilik hakk-ı sarîhimizdir. Lütfen tashîhimi Kadın’dan temennî eylerim.”

Zekiye. “Beyân-ı Hakikat,” *Kadın*, no. 17, 2 Şubat 1324 / [15 Şubat 1909], p. 7.

women and children, who had no living relatives without a sect discrimination. It would get its income through the membership fees of women members and the things that it collects in order to distribute when it is desired.³⁰⁵ The income would be obtained by selling the things collected through their members in “the tenderness bazaar” and the names of those, who help the club by giving something or paying in cash, would be published in *Kadın*.³⁰⁶

The members of the society were composed of educated ladies from high and middle classes. This was probably the elite class education called “mansion education” and also included music education. For instance, Nâdire Hanım, one of the members, composed a music for song belonging to Rezaizâde Mahmud Ekrem and this composition was put up for sale in order to donate its income to the society.³⁰⁷

Selanik Heveskâran Club also contributed to the Charitable Association of Ottoman Women. It did not demand any money for the performance of the play of Enis Avnî, *Aşk ve İstibdâd*, in its salon and it donated that money to the society together with the income of a cinematographic entertainment arranged.³⁰⁸

This society, functioned as women’s organization of the Committee of Union and Progress and tried to carry its limits to outside Selanik. In the same way, the first donation

³⁰⁵ “Osmânlı Kadınları Şefkat Cemiyet-i Hayriyesi,” *Kadın*, no. 1, 13 Teşrînievvel 1324 / [26 Ekim 1908], p. 14.

³⁰⁶ “Osmânlı Kadınları Şefkat Cemiyet-i Hayriyesi,” *Kadın*, no. 4, 3 Teşrînisânî 1324 / [16 Kasım 1908], p. 13.

³⁰⁷ “Osmânlı Kadınları Şefkat Cemiyet-i Hayriyesi ve Nâdire Hanımefendi’nin bir Eser-i Güzîde-i Hamiyyetleri,” *Kadın*, no. 16, 26 Kânûnisânî 1324 / [8 Şubat 1909], p. 12.

³⁰⁸ “Osmânlı Kadınları Şefkat Cemiyet-i Hayriyesi,” *Kadın*, no. 9, 8 Kânûnievvel 1324 / [21 Aralık 1908], p. 13.

of its branch founded in Serez was made by the Committee of Union and Progress' Serez Central Delegation.³⁰⁹

Kadın's last pages were reserved for the society news and to publish the names of those who made donations to the society. It is understood that the purpose of publishing the donors' names was both to honour them and to increase the concern for the society. If this donors' lists are examined, it is seen that they are mostly women. Yet these women were revealed not by their names but their husbands' professions and names. Mostly these professions, such as inspector, doctor, officer, colonel, belonged to bureaucrats and military classes and these people should be from the foremost characters, called '*eşrâf*' of that era.

And the people from various religious and ethnic groups in the Ottoman society founded their own associations and followed each other's activities closely. The Greek newspaper published in Selanik *Faros Selaniks*'s,³¹⁰ review about the Charitable Association of Ottoman Women indicated that the philanthropic women's societies were perceived as a sign of 'progressivism' and 'modernization' suitable for that era's comprehension. The article which was proudly published in *Kadın*, praisingly mentioned the Ottoman Women. It was said that "the Turkish Revolution" was "granted" (*nasibedâr*) not only for men but also for women. The newspaper said that women, who were not considered until recently, came to light together with the declaration of the constitution, and it continued proposing that this society, which was composed of "most polite and richest" ladies of the city, proved that the Muslim women were equal to other nations' women (*milel-i sâire*). And in an appreciative manner it was explained that the club's activities were at least as good as similar tenderhearted societies in Europe. Through the

³⁰⁹ "Osmânlı Kadınları Şefkat Cemiyet-i Hayriyesi," *Kadın*, no. 12, 29 Kânûnievvel 1324 / [11 Ocak 1909], p. 14.

³¹⁰ It could be translated as the lighth or lantern of Selanik. I thank to Stefo Benlisoy for his help to translate this phrase.

foundations of these societies, the Ottoman women proved clearly that they had a good “education and teaching” and that they are a “mother, sister and daughter” deserving of “the historical heroes of 10th July.”³¹¹

For the charities having missions such as “feeding the poor” (*Fukarayı infâk*) “protecting the weak (*acezeyi himaye*), and “caring for the widows and the poor” (*dul ve yoksulları sahâbet*) the ladies, who were members of the dynastic family, had a great concern and support. The Sultans Hatice, Fehime and Nazıma sometimes presided (*riyâset*) these societies in an honorary fashion and sometimes provided monetary aid for them.³¹² This both became a model for the other ladies and legalized the Sultan Murad V. dynastic family by these help activities.³¹³

Sometimes the activation fields of these societies were international. While the Ottoman citizens living out of the country helped the country, helping the nations who

³¹¹ “Türkiye inkılâbı, hürriyeti yalnız erkeklere bahş etmeyerek kadınları da nasîbedâr eylemiştir. Ve düne kadar kendilerinden bahs olunmayan İslâm kadınları Kânûn-i Esâsî’nin ilânıyla meydâna çıkıp kıymetleri anlaşılmıştır. Ez-cümle şehrimizdeki İslâm kadınları bu kerre ‘Şefkât’ nâmiyle bir cemiyet-i hayriye teşkil etdiklerini ve geçenlerde azâları içtimâ’ edip nizâmnâmesini tertîb eylediklerini haber aldık. Şâyân-ı takdîr ciheti şudur ki en kibâr ve zengin âilelerin hanımları ve hanım kızlarından müteşekkil olan bu cemiyete külliyetli meblağ verilerek merkez olmak üzere mükemmel bir binâ isti’câr eylemişlerdir. [...] İşte bu şâyân-ı takdîr hareketleriyle İslâm kadınları milel-i sâire kadınlarına fâik olduklarını, Avrupa’da olduğu gibi şefkât-perver cemiyetler teşkîli ve şefkât pazarları te’sîsiyle ibrâz ü izhâr eylemişlerdir ki bununla kendilerinin tahsîl ve terbiye görmüş olduklarını ve 10 Temmuz tarihi kahramanlarının hakîki ve lâıyk vâlide, hemşire ve kerîmeleri olduklarını sarâhaten isbât etmişlerdir. Şu hâl-i hürriyet ve ittihâdın menâfi’ ve mehâsinîyle ne kadar mütehasis olduklarına bir delîl-i azîmdir.”

Faros Gazetesi. (mütercimi: Ma’ârif tercümanlarından Jan), “İslâm Kadınları,” *Kadın*, no. 7, 24 Teşrînisânî 1324 / [7 Aralık 1908], p. 12.

³¹² “**Fehîme Sultan** Hazretleri bir kadın cemiyet-i hayriyesi riyâset-i fahriyesini sevine sevine der’uhde ediyorlar. Fukarâ için, ma’ârif için, sanâyi’-i âdiye ve nefise için her şey için yetiştiriyorlar, ibzâl-i hamîyyet ediyorlar. Ve işte bugün de yaz günlerinin büyük ve yağmurlu fırtınalarından sonra hâsıl olan sükûn-ı semâvîdeki alâim-i semâlar gibi Selânik’e kadar uzanan müşfik ve rahîm bir kol; **Nâzıma Sultan** Hazretleri’nin dest-i mu’âveneti!”

“Nâzıma Sultan ve Selanik Cemiyet-i Hayriye-i Nisvâniyesi,” *Kadın*, no. 8, 1 Kânûnievvel 1324 / [14 Aralık 1908], p. 7;

“Cennetmekân Sultan Murâd Hâmis Hazretleri’nin kerîme-i muhteremeleri **Hadice Sultan** Hazretleri fukarâ kızların ta’lîm ve terbiyesi için Ermeni familyalarından mürekkeb teşekkül eden Cemiyet-i Hayriye’ye beş lira ihdâ eylemişlerdi.”

“[not],” *Kadın*, no. 9, 8 Kânûnievvel 1324 / [21 Aralık 1908], p. 7.

³¹³ For philanthropical activities of conceptual frameworks and the correlation between philanthropy and legitimation implements see: Nadir Özbek. *Osmanlı İmparatorluğu’nda Sosyal Devlet*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2004).

needed help or faced a disaster, was considered an honor and they tried to help those who felt the need. For instance, the Charitable Association of Ottoman Women, was not insensitive to the earthquake that took place in Messina, Italy, so it gave the Italian consulship the 230 Frank donation which was announced in *Kadın*'s pages.³¹⁴

The communication addreses of the Women's Charitable Association and the Charitable Association of Ottoman Women, the Selanik based clubs having goals of help and education, were *Kadın*'s management building. Since the news and announcements about these two societies apperared in *Kadın* at the same time and this situation caused some confusion, in its 10th issue *Kadın* found it necessary to declare that these are different societies.³¹⁵

In Selanik, a city above the standards of the country with respect to culture and education activities, a great deal of cultural clubs had also been founded. The Club Red and White, (*Kırmızı-Beyaz*) one of these clubs, chose the color of Young Turks as its name and it was a literary club composed of "outstanding" ladies of Selanik. Since Pakize Senî, one of *Kadın*'s authors, was one of the founders of the club, we may consider that the relation between the magazine and the club might be established by her. The purposes of the club, which functions in a big apartment having a rich library, are expressed as to increase the knowledge and the culture of the ladies.³¹⁶ It tried to enlighten women by

³¹⁴ "Kıymetli ve dost komşu olan hür İtalya'nın dıçar olduğu felâket-i müdhîşeye kalb ve vicdânın bütün te'sîrât-ı samîmiyyesiyle iştirâk ederek beyân-ı ta'ziyet eyler."

"Kadın," *Kadın*, no. 14, 12 Kânûnisânî 1324 / [25 Ocak 1909], p. 8.

³¹⁵ "Selânîk'te müteşekkîl hayır-perver kadın cemiyetleri ikidir. Birinin nâmı Cemiyet-i Hayriye-i Nisvâniye diğêrinin ise Osmânîlî Kadınları Şefkât Cemiyet-i Hayriyesi'dir."

"Osmânîlî Kadınları Şefkat Cemiyet-i Hayriyesi," *Kadın*, no. 10, 15 Kânunievvel 1324 / [28 Aralık 1908], p. 15.

³¹⁶ Kırmızı Beyaz Kulübü. "Kadın bir Şems-i Ma'rifetdir," *Kadın*, no. 6, 17 Teşrînisânî 1324 / [30 Kasım 1908], pp. 6-8.

organizing frequent meetings and lectures in the club, which pointed out to foreign language education and reading translated works of art originating from the West.³¹⁷

There should be many more clubs founded in Selanik. Today we can only follow them in that era's press. One example for this is the club named Sayü'l-ukûf (*to miss working*), of which Resmiye Hüseyin and Rabia Ahmed were among the founders. In the article they sent to *Kadın*, it was meaningful for them to append the information that they were among the founders of the club into their signatures.³¹⁸ If we consider the suggestions in the article that Rabia Ahmed, one of the founders of the club, sent to *Kadın*, the club should search formulas to steer young women into working.³¹⁹

These associations and clubs founded or activated by intellectual, city originated ladies, increased the "appearance" of women in public life different than the traditional foundation system. The power of these clubs, which had useful activities such as opening schools, supporting education, finding jobs for women, teaching various works of art and handicrafts, providing information transfer and sharing more than helping "*muhtâcîn*" (the poor) was coming from the strong relations with the elite administrators. In the same way, through these clubs the elite administrators achieved their statements to be nationalized and tried to politicize women. Since the statements used in this process included a humanistic approach that aimed to appeal to "tenderness, mercy" special to "womanhood," it tried to acquire legality.

³¹⁷ "Kırmızı Beyaz Kulübü," *Kadın*, no. 18, 9 Şubat 1324 / [22 Şubat 1909], p. 9.

³¹⁸ Resmiye Hüseyin. "Küçük Hikâyeler: Şefkat-i Mâderâne," *Kadın*, no. 6, 17 Teşrînisânî 1324 / [30 Kasım 1908], pp. 12-13; Rabia Ahmed. "Musâhabe-i Nisâiyye: Fatma Seniye Hanımefendi'ye," *Kadın*, no. 8, 1 Kânûnievvel 1324 / [14 Aralık 1908], pp. 12-13.

³¹⁹ "Zenginlerimiz nakden orta hallilerimiz bedenlen çalışarak fakîr kızlarımızdan mürekkeb, fîsto, dantela, vesâire gibi levâzımâtı tedârîke cehd için şirketler akd etmeli, gayret edip müttehiden, müttefiken çalışmalı çalışdırmalı. Zîrâ insânlar şirketler akdiyle, tesîsiyle bunca müşkilâtdan kurtulmadılar mı? Medeniyetin medâr-ı kıvâmî şirketler sâyesinde husûle gelen bunca müessir vücûda gelmedi mi? Biz niçin duruyoruz? Biz de İngiliz madamlarının mürâdifî olacak terakkî-perver hanımlarımız az değil."

Rabia Ahmed. "Musâhabe-i Nisâiyye: Fatma Seniye Hanımefendi'ye," *Kadın*, no. 8, 1 Kânûnievvel 1324 / [14 Aralık 1908], p. 12.

While the charities in Europe helped the formations of these clubs by being a model, the foundation culture was transformed into an association and it tried to get the woman, who was considered the foundation of positivist progressivism and modernization, involved in society. In the Balkan Wars, the need for the woman labor increased and the clubs aiming to provide education were replaced by the clubs helping those who fight against poverty and hunger and the organizations such as the Society for the Employment of Ottoman Muslim Woman, which intended to save the widows and women who had no living relatives from “poverty” became a part of these activities. That created the first step for women to join the economic life in an effective way.

CHAPTER III.

FROM ‘*MUHADDERÂT*’ TO ‘*NİSVÂN*’;

GENDERING THE POLITICS

What’s Woman;

‘*terra incognita*’ & ‘the touchstone of the civilization’

“*Bir milletin nisvânı derece-i terakkîsinin mizânıdır.*”³²⁰

What is woman? Certainly the Second Constitution era was not the first to discuss women as an object of the society. Together with the developments in social and applied sciences after the Enlightenment, women became a research object in the scientific sense and took their place in encyclopedias as a topic. The social and economic activities that increased after the Industrial Revolution made it necessary to review women’s status in society; the discussions, sometimes in a historical view started by the question “what is woman?” about woman’s place in family, her social status, her tasks and responsibilities became the subjects of many books in an imagination frame adorned with qualifications dedicated to women.

In searching for an answer to the question “What is woman?” some social Darwinist attitudes were followed, women and men were compared, the birth rates of women and men were calculated and the limits of women’s social and economic abilities were discussed. The question “What is woman?” was important both for women and for men. Because those, who accept that women are in a lower status (*dûn*), defending that woman should stay in the private domain drew a limited gender role. And those, who

³²⁰ “*Women of a nation are indicator of its progress level.*”

Zafer Toprak. “Osmanlı’da Alafranga Evlenme İlanları, Meşrutiyet Yıllarında Kadınlara dair Söylenmiş Sözler,” *Tarih ve Toplum*, Vol. IX, No. 51, (Mart 1988), p. 51.

consider that woman is “partially equal” (*kısmen müsâvî*) with man, were the positivist intellectuals having an agenda for reforms. Although these intellectuals certified the “biological difference” argument, they found the fundamental reason of difference on the dissimilar qualifications of the educations these two genders took.

Another reason for the discussion “What is woman?” was the transformation in the social and economic structures of the nineteenth century states. This transformation caused the woman’s gender role to be emphasized again. These discussions, which were carried out by the intellectuals representing all the social and ideological fields, in a universal level, was a current issue for the other nations too. The woman was among the discussed subjects in Russia, Europe and the Arab World. In these countries the related publications were translated to contribute to the ongoing discussions and the foreign press was carefully followed. Both these publication activities and the feminist movement increasingly manifested themselves in Europe, and this caused the Ottoman intellectuals to be busy with reviewing the social structure and searching where woman should be in this new structure.

We perceive that those, who searched for an answer to the question “What is woman?” are mostly men. Gregori Petrof, in his book named *Kadın Meselesi*, points out that this is primarily a “men’s matter.” Pointing out how men handle the woman problem, how they perceive the woman and how they should teach her, he realizes the women as an object.³²¹ Gregori Petrof, who says that it is important how to perceive women, proposes that the actual problem originates in the need and search of “the new woman,” “the new man” and fundamentally “the new human” that started with the new century.³²² According

³²¹ “Burada mes’elenin esâsı kadında değil, bizdedir. Kadına ne nazarla bakıyoruz? Onu nasıl hissediyoruz? Onu nasıl telakkî ediyoruz? Ona nasıl tesîr yapıyoruz? Ne zihniyetle onu terbiye ediyoruz? Bütün bunları göz önünde tutarak ben diyorum ki, bana göre mes’ele herşeyden evvel erkek mes’elesidir. Kadına nasıl baktığı mes’elesidir. Kadına karşı erkeğin vaziyeti mes’elesidir.”

Gregori Petrof. *Kadın Mes’eleşi*, translated by Ahmed Muhsîn, (İstanbul: İkdâm Matbaası, 2nd edition, 1928), pp. 15-16.

³²² “Yeni kadın mevzû’u kadınlara mahsûs değildir ve bu mevzû’un zuhûru yalnız kadının lüzûm-ı tekemmülüne delâlet etmez. Hayâtta yeni kadından ziyâde yeni erkeğe de ihtiyaç vardır. Yeni delikanlı da,

to Petrof, with the clear effects of progressive positivism in his book, every nation should search its ‘best’ attributes and realize these outstanding qualifications according to its abilities. In the same way, women should find out the most important attributes special to womanhood and take their places in life’s scene.³²³

The books about women usually started with an examination of women’s biological and physiological features. For instance, in Avanzâde Mehmed Süleyman’s, one of the productive (*velûd*) authors of the Second Constitution era, book named *Rehber-i Mu‘âmelât’ı Zevciyye*, a book almost equivalent to a “utilization booklet” for women, it explains that the biological differences between men and women caused men to dominate in the sublime (*ulvî*) field and women with features coming from their character to dominate in low (*süflî*) field. Emphasizing the biological differences between men and women and proposing that women’s character is weaker than men’s, he draws a definite profile for women.³²⁴ This state of being low (*dûn*), was particularly important because it would provide the domination for those being on top, invalidate those being on low or legitimize their being governed.

Woman was also one of the subjects discussed in the nineteenth century Arab world. The understanding and explanations of Islamic opinion on women, which was

yeni zevce de yeni baba da yeni diplomata da yeni me’mûre de yeni köylü de lâzımdır. Hâsıl-ı kelâm yeni insânlar lâzımdır.”

ibid., pp. 79-80.

³²³ “Fransızlar’ın Fransız-vâri, Japonlar’ın Japon-vâri bir şeyleri vardır. Her milletin vazîfesi de kendinde, hayâtta millî dehâsının en güzîde evsâf ve isti’dâdlarını hâsıl etmektir. Aynı sûretle kadınlar da kendi muhîtlerinde farklı bir şey olmaları i’tibârıyla fa’âliyetleriyle kendilerinde cinslerinin en iyi evsâfını araştırıp ikâz etmeli, inkişâf ettirmeli, vücûda getirmeleri ve onları efkâr, hissiyât ve harekâtında izhâr etmelidirler.” *ibid.*, p. 95.

³²⁴ “..sıra i’tibârıyla erkek kadından daha kuvvetli ve daha âlî bulunduğu için melekât-ı ulviyyede hâkim olan odur, melekât-ı süflîyyede ise hâkim kadındır. Ta’addüd-i zevcât usûl-i câri olan mahaller müstesnâ olmak şartıyla kadınlara nazaran erkekler 1/18 kere daha çokdurlar. Tâbir-i âherle onyedi nüfusda biri kadın demektir. Kadınların başı daha küçük, alnı dar ve alçak, sîmâsı daha kısa ve daha az geniş, bedenine gelince daha geniş, azâ-yı vücûdu erkeğe nisbetle daha kısa, bacakları iri, elleri ve ayakları daha küçük, boynu daha uzun ve daha naziktir.”

Avanzâde Mehmet Süleyman. *Rehber-i Mu‘âmelât-ı Zevciyye*, (İstanbul: Malumat Kütüphanesi, 1330), p. 3.

influenced by the Western trends, for women followed an encyclopedic and Darwinist attitude. Therefore, this attitude caused women to be classified by being compared with men for their physical features. For instance Mehmed Ferid Vecdi, whose book was translated by Mehmed Akif, proposes the “woman” topic in the *Muhîtü'l-Ulûm* encyclopedia as a support for his claims. Mehmed Ferid suggests that although it seems that the biggest difference between men and women is the sexual organs, these two genders are by no means similar and in fact women resemble children and they react like children emotionally.³²⁵ In this example, which indicates that even the nineteenth century Islamic opinion was influenced by ‘Biological Darwinism,’ the biological differences between men and women such as the length and weight, the size of heart and the amount of carbon dioxide burned per hour were emphasized and the woman became a scientific discussion subject.³²⁶ Mehmed Ferid, after explaining these biological differences, claims that since women are weaker and more exposed to the hard parts of life than men, they should live home (*dahilî*) life.³²⁷ Furthermore, he objects to those who explain the

³²⁵ “On dokuzuncu asrın ansiklopedisinde ‘Muhîtü'l-Ulûm’ kadın kelimesi altında şu sözler görülüyor: ‘Kadının erkekten farkı yalnız a‘zâ-yı tenâsüliyyelerindeki ihtilâfa münhasır değildir. Evet vâkıan bu iki cins arasındaki ihtilâfın en büyüğü cihâz-ı tenâsülde görülürse de diğer uzuvların kâffesinde, hatta birbirine en ziyâde benzeyenlerin de bile bir husûsiyyet âyândır. [...] Kadının terkib-i medenîsi çocuklarınkine yakındır. Bunun için kadınlar da çocuklar gibi müfrit bir hassasiyyete mâliktir. Sevinç, elem, korku gibi ihtisâsât-ı muhtelifeden gayet çabuk müteessir olurlar..”

Mehmed Ferid Vecdî. *Müslüman Kadını*, translated by Mehmed Akif, (İstanbul: Ahmed Saki Bey Matbaası, Sırât-ı Müstakîm Kütüphanesi, 1325), p. 15.

³²⁶ “Kadın, erkek arasındaki farklara gelince; ilm-i bi’t-tecrübe isbât ediyor ki erkeğin tavl-i vasâtisi kadının tavl-i vasâtisinden on iki santimetro ziyâdedir. Hem bu fark mütemeddin insânlarda görüldüğü gibi akvâm-ı vahşide, hatta çocuklarda bile zâhirdir. Sıklet-i bedene gelince; erkekte vasâtî olarak yetmiş dört kilogramdır. Hâlbuki bu sıklet yine vasâtî olmak üzere kadında kırk iki buçuk kilogramı geçmez. Cümle uzviyyenin tekemmülü kadınlarda erkeklere nisbeten pek dündür. Kuvve-i hayâtiyyenin merkezi olan kalbe gelince o da kadınlarda daha küçük ve vasâtî olarak erkeklerinkinden altmış gram hafiftir. Cihâz-ı teneffüsî ise erkeklerde daha kavîdir. İlmen sabitdir ki bir erkeğin sâ‘atde takriben 11 gr. karbon ihrâk eder, hâlbuki ayn-ı müddet zarfında bir kadın 6 küsur gramdan ziyâde karbon yakamaz. Bunun için kadının harâreti erkekten daha azdır.”

ibid., p. 27.

³²⁷ “Şimdi mesrûdât-ı vâkı‘anın mecmû‘unda şu anlaşılıyor ki nisbeten meftûr oldukları za‘af ile berâber kadınlar şedâid-i hayâta erkeklerden ziyâde ma‘rûz, gûna-gûn hastalıklara erkeklerden ziyâde hedefirler. Binâen-aleyh bunların hayâtı sırf beytî ve dâhilî olarak asla hârici olmamak iktizâ eder.”

ibid., p. 28.

difference between the brains of man and woman with the difference in their education: If so, he asks why the same fact can be observed in the wild clans where there are no differences in the educations of their members.³²⁸ It is quite interesting that Mehmed Vecdi, who represents the Islamic opinion, utilizes the materialist science's legalizing power instead of the Shariat to certify his arguments.

One of the continual authors of *Kadın*, Abdülgâni Senî, who probably would not agree with Mehmed Ferid Vecdi, was concerned with the education problem for women rather than the biological differences. He focused on women in his articles titled "What is Woman?" "Do Women Have Abilities (*isti'dâd*)?" "the Spiritual Attributes of Women."³²⁹ For him, women could not progress due to social conditions surrounding them. Women have abilities special to their characteristics. But the education was necessary for these abilities to come into light. He stated that nothing should be expected from those women who have limited responsibilities at home and spend a life like "chickens in the coop" and therefore can not display their abilities.³³⁰ Also Abdülgâni Senî, accepts the existence of biological differences. Women, separated from men through the attributes such as "tenderness, mercy and joy" drew a more emotional picture. These attributes have a negative (*dûn*) effect on their abilities in comparison to men. These are natural differences. But Abdülgâni Senî utilizes these as the "advantages" in his arguments, because the tenderheartness in a woman makes her a good mother or a good patriot. Mehmed Vecdi

³²⁸ "Eğer erkeğin dimâğının kadınınkinden daha büyük, daha feyizli olmasına sebep ta'allüm ise bu farklar nasıl oluyor da aynıyla akvâm-ı vahşiyede de görülüyor? Öyle ya bu kavimler elân yaratılmış oldukları o basit ve tabî'î olan hâlet-i ibtidaîyede kalmışlardır ki meziyyet-i akliyye i'tibâriyle birinin diğerine zerre kadar rüçhânı yoktur." *ibid.*, p. 31.

³²⁹ A. Senî. "Kadınlarımızın Mevki'-i Medenîsi," *Kadın*, no. 2, pp. 14-16; no. 3, pp. 4-5; A. Senî, "Kadınların Melekât-ı Rûhiyesi," *Kadın*, no. 7, pp. 1-2; no. 10, pp. 4-6; no. 30, pp. 1-5.

³³⁰ "Dört duvar arasında, mahdûd birkaç sūflî vazîfe ile meşguliyetden başka bir şey görmemekle, tıfılâne, hatta eblehâne bir takım 'dedikodu'dan mâ'adâ bir şeyle işğal etmeyen, muhîtât ve kâinâtdan, ahvâl ve vukû'ât-ı kevnîyyeye kat'îyyen bigâne bir hâlde yaşayan – teşbihime gücenmeyiniz! – âdetâ kümes tavukları gibi imrâr-ı hayât eden zavallı kadınlardan ne gibi bir inkişâf-ı isti'dâd beklemeliyiz?" A. Senî. "Kadınların Melekât-ı Rûhiyesi," *Kadın*, no. 10, 15 Kânûnievvel 1324 / [28 Aralık 1908], p. 5.

utilizes this difference not to shut the woman at home but, for instance, to explain why Islam did not give the woman the right to divorce. For him, since women are emotional, ‘their Creator’ did not give them the right to divorce (*hakk-ı talak*). Those who make a decision that may destroy the family, the buildingblock of society, in their every “nervous crisis,” are women. He gives the divorce rates as an example for this.³³¹ As the “private sphere” freedom that Mehmed Vecdi granted for women limits not only their activities but even their “appearance in public sphere, Abdülgânî Senî defended women to activate in public sphere with respect to their abilities (*isti’dâd*). As Mehmed Vecdi draws an “Eastern woman” profile living in the private sphere, A. Senî tries to prove that Eastern women are superior to the Western women in the sense of legal rights. It was astonishing that while Mehmed Ferid utilized the Western biological materialism in his arguments to limit women’s freedom, Abdülgânî Senî utilized Islam’s unsuspected legalizing power in order to make women more active in the modernization process.

However, it seems that while examining women Abdülgânî Senî utilized also some techniques such as observation and introspection, the common point was that both authors examined women as an object. In his article series titled “the Spiritual Attributes of Women,” Abdülgânî Senî asks if women have a real ability. He points out that this question determines women’s status on the side of men. Since to examine women’s attributes determines their social status and responsibilities, it has an exceptional importance. While Abdülgânî Senî asks “I wonder which tasks our women could not

³³¹ “İş, bunun mütekabilen kadına da verilmemesi hikmetinde kalır ki onu da şöylece izâh edebilirim: kadınların hâiz bulundukları bir takım ahvâl-i husûsiyye vardır ki bunların, fitriyyet ve tabî’iyyeti hasebiyle vakit vakit üzerlerinde pek azîm tesîrleri vardır. O sıralarda kadınlar âdetâ hâkimiyet-i nefis, te’enni, basîret, metânet, miknet, sabır, tahammül gibi hasâisden hemen de tecerrüde mahkûmdurlar. Gerçi bu ahvâl-i muvakkite imtidâd etmez; bir müddet-i muvakkiteden sonra zâil olur ve hâl-i tabî’î, sukûnet-i asliyye avdet ederse de o buhrân-ı asabî esnâsında muvâzenenin gaib olduğu bir sırada vâki’ olacak ahvâlin ne azîm netîceler hâsıl edebileceği şâyân-ı te’emmül olmaz mı? İşte bu hikmete ve erkeklerin bu gibi tahavvülât-ı vaktiyye-i asabiyyeden masûn bulunmalarına mebnî böyle nâzik ve netâyici i’tibâriyle mühimm olan bir hakkın isti’mâli yalnız ricâle tevdi’ edilmiştir.”

A. Senî. “Kadınlarımızın Mevki’-i Medenîsi [2],” *Kadın*, no. 3, 27 Teşrînievvel 1324 / [9 Kasım 1908], p. 5.

accomplish that they are concerned with?” he points out that women were left uneducated in the absence of opportunities. He suggests that women have abilities for many tasks and he points at the delicate-looking, refined carpets woven by the “uneducated, rough, poor hands” as the greatest evidence of this.³³² The girls, whom Abdülgânî Senî presented as an example of abilities, were not the “young ladies” (*hanım kızlar*) who graduated from girls’ schools with a perfect “training” (*ta’lîm ve terbiye*) but the helpless children arousing compassion upon looking at their faces.³³³ Abdülgânî Senî’s awareness of the ‘*hanıms*’ and this article was a good examples of Young Turks’ eliticism about the woman problem. Because the members of the Red-White Club, of which Pakize Senî, Abdülgânî Senî’s wife, was a founder, did not weave carpets but only engaged in “polite” activities. So, it had a priority in these “eliticists” goals to set these “uneducated and rough hands,” which would directly contribute to the national economy, into action. To reach this goal required to explain and to prove women’s abilities.

As it is seen, Abdülgânî Senî pointed out that if women can be educated they may be more functional. “Progress,” consequently education, was the key word of the committee for union and progress that they used for the discussions about women. Muslihiddin Adil, the principal of the Selanik Law School (*Mekteb-i Hukuk*), thought the same with Abdülgânî Senî. Muslihiddin Adil, in the same direction with Abdülgânî Senî, suggests that the differences between women and men come from the different educations

³³² A. Senî. “Kadınların Melekât-ı Rûhiyesi,” *Kadın*, no. 10, 15 Kânûnievvel 1324 / [28 Aralık 1908], p. 5.

³³³ “Bu bir misâldir; bunu yaptıktan sonra -gösterilince, öğretilince- kadınların daha başka şeylerde de eser-i isti’dâd ibrâz edecekleri tezâhür etmez mi? Kezâ şunu hâtıra getirelim ki: Uşak şehrinde i’*mâl* edilen ve Avrupa’ya, Amerika’ya mühim ihrâcâtı olan, kibârlarımızın, misâfır salonlarını tezyîn eyleyen o güzel halılar[ı], seccâdeleri bilir misiniz kimlerin elleri nesc ediyor? Buradaki inâs mekteblerinde inceliklerle zâten melûf iyi hâlli, görgülü, mükemmel ta’lîm ve terbiye altında yetişen hanım kız değil, kimsesiz, fakîrzâde, kaba saba elliler, ümmî, sırf câhil, zavallı kızcağızlardır! Evet, yüzlerine baksanız hâllerine terahhum edeceğiniz bir takım aceze çocuklarıdır!” *ibid.*, p. 6.

of these two genders.³³⁴ In the same way A. Senî emphasizes the economic value of women just after his argument and it is interesting for Muslihiddin Adil to explain his opinions in a book named “Economy Lectures.” It is clear that women, no matter which “biological” differences they may have are considered the elements of a new project together with a new economy idea.

The woman problem was a sphere of politic struggle sphere identifying the general attitudes not only for women but also for society.³³⁵ The Committee of Union and Progress administration, wanted women to have a part in the public sphere as a “modernizing” element. *Kadın*, which was published in Selanik’s cosmopolite environment, became a forum discussing the ‘woman problem’ in various point of views. For the ‘new woman’ image, the existing models were discussed and it was asked what dynamics this new model should involve. Due to existing fundamental differences between the East and the West, rather than taking the new model exactly as in the West, a formula compromising the Eastern customs and traditions was proposed because the Islam had already granted the rights for which the Western women fought. Despite this superiority of the Eastern women, that they lacked some rights was explained by some cultural factors such as environment, race, training and customs.³³⁶ Another point that

³³⁴ Zafer Toprak. “Kadın ve Hukuk-ı Nisvân,” *Toplumsal Tarih*, Vol. XIII, No. 75, (Mart 2000), p. 16.

³³⁵ Deniz Kandiyoti. *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar*, (İstanbul: Metis Yayınları, 1997), p. 14.

³³⁶ “Bugün en büyük mes’ele, husûsiyle Avrupa medeniyetinin bizi asırlarla geride bırakıp ilerlediği şu zamânda [...] kadınların istikbâlde ne gibi vezâif ile muvazza’ olduğunu, ne gibi hidemâta âmâde bulunduklarını ta’yîn edebilmekdir. [...] Şark’da İslâmiyyet, kadınlara Avrupa’nın bile elân veremediği bir çok hukuku bahş ile onları hukuk-ı insâniyyece erkeklerle müsavî kılmış olduğundan, Avrupa’daki istirdâd-ı hukuk fikri ile bizdeki iddî’â arasında bir münâsebet bulunamamak tabî’dir. Fakat nisvân-ı Şark’ın nisvân-ı Garb’e bu tefevvuku yine onları bir çok hukuk ve müsâ’adâtından mahrûm bırakmadığına bir delil olamaz. Lâkin bu mahrûmiyet muhît icâbı terbiye ve ırk ve âdât gibi teferrü’âtdan ileri geldiğinden onları teşkilât-ı esâsiyyemizde aramaya hakkımız yoktur. Şark ile Garb arasında esâslı farklar mevcûd iken yeni başdan neşv ü nemâ bulan hissiyât-ı ictimâ’iyyemizde kadınlarımızı terettüb iden vezâifi Garb’in efkâr-ı müteakkelesinden istinbâta kalkışacak olursak, zemîn ve zamân i’tibârıyla istifâde edemeyeceğimiz derkârdır. Kadınlarımızın birden bire nazarlarını Garb’e çevirmemeleri ve Şark âdâtı içinde Şark örf ve âdâtıyla kâbil-i te’lif bir mevki ‘i ictimâ’î aramaları lâzımdır.”

“Ta’lîm ve Ta’allüm,” *Kadın*, no. 1, 13 Teşrîni-evvel 1324 / [26 Ekim 1908], p. 7.

Second Constitutional era's intellectuals behaving quite compromisingly focused on was to be careful for the new woman image not to go against Islam by any means. The reasons for this were both to legitimize this image and to come together in a common platform in this modernization project without losing connection with the nation.

Although the discussions about women were not recent, that it was discussed in the new administration and in the new order established intensively (*yeni baştan neşv ü nema bulan hissiyât-ı içtimâ'îyye*) revealed itself in the nationalization processes of the states desiring progress (*terakkî*) as the European countries did and in the concepts 'civilization and civilizing.' One instance of these discussions was started in the 'blackest days' of "despotism era" (*devr-i istibdâd*) by the freedom-loving and fearless young men of Selanik in the secret lectures given by the geniuses of the country (*anâsır-ı muhtelif-e-i ezkiyâ-i vatan*) under the name of 'night lectures' in Romanian School of Commerce.³³⁷ In one of these lectures, it is examined what the degree of civilization is. Is the power the cannon and the rifle or consuming soaps? It could not be cannon and rifle, because the French cannons and rifles could not teach the Moroccans civilization. If it were to consume soaps, the barbers and the washermen would have been the foremost. And what about the Ottomans? Although it was an underdeveloped country in the eye of Europeans, why should the Ottomans, who were superior in the sense of morals and ethics, be considered low (*dûn*) compared with Europeans, who had nothing except materialistic progress?³³⁸ So,

³³⁷ As far as we understand, at the time, those kind of conferences were being recorded and translated if it is in some other languages, and then it would be published.

³³⁸ "Biz, Şarklılar, bu Osmânî toprağının evlâdları, büyük mikdârda mekteblerimiz, fabrikalarımız, şimendiferlerimiz olmadığı, memleketimize telefon ve sâire, sâire idhâl olunmadığı cihetle Avrupalılar nazarında geri kalmış bir kavmiz. Lâkin; ibtilâ-yı küûl (mesâib-i cedideden yalnız bunu zikrederim). Avrupa'nın her köşesinde ikâ'-i tahribât ettiği sırada Şarklılar bu husûsda pek perhîzkâr bulunuyorlar ve ekseriyetle şerb-i âbdan başka bir şey yapmıyorlar. Kezâlik, Avrupalılar gittikçe mâddiyyâtdan başka bir şey tanımamakta, bilmemekde ısrâr etdikleri ekseriyetle bî-his birer hodbîn kesildikleri esnâda meselâ bir Anadolu köylüsü dünyada en insâniyyet-perver, en misâfir-nevâz bir adam bulunuyor. Acaba perhîz ve riyâzet ve ba-husûs hemcinsine muhabbet, ve kalbdeki bu gibi hissiyât-ı ulviyye ve ulviyyet bir alâmet-i tâtıme-i medeniyet olamaz mı? Neden îcâb eder ki bunca fezâil, bunca hasâis-i ahlâkiyyeyi hâiz olan bir kavim maddî bir terakkîden başka bir şeyi olmayan diğer kavimden medeniyetçe dîn olsun?"

who was the most civilized? This question finds its answer in women. Women would function as a “touchstone” (*mehekk taşı*) to indicate the civilization degree.³³⁹ By means of this ‘object’ the civilization degrees of the societies could be evaluated.³⁴⁰ According to this frame of mind formed around rationalist and positivist ideas, the civilization was a work of neither Islam nor Christianity, it was a product of the universal humanistic values.³⁴¹ And Abdülgânî Senî, parallel to this idea, claims that respecting women is a measure to indicate how much a nation is progressed. The more societies regard the women’s rights, the farther they would be from “animality” (*hayvaniyet*) and the closer they would be to “humanity” (*insaniyet*).³⁴²

While women indicate the civilization degree of the society, as they progress, they would help their men progress, too.³⁴³ The Ottoman intellectuals, who believed that women have great responsibilities to raise the new generation, considered that together with the ‘new comprehension’ formed by suitable politics women would have great contributions to build it. The male reformists, who write by female nicknames, criticized

A. Ulvî. “Yunan ve Roma Medeniyetinde Kadın [1],” *Kadın*, no. 8, 1 Kânûnivvel 1324 / [14 Aralık 1908, p. 4.

³³⁹ Mehekk: the touchstone. Originally, it is ‘mihekk’ but could be used as ‘mehekk’ too. Metaphorically it is used in the meaning of ‘distinctive feature.’

³⁴⁰ “Bununla berâber bir mehekk taşı vardır ki onun vasıtasıyla medeniyetin gerek kıymet ve gerek derecesi daha emîn bir sûrette müşâhade ve takdîr olunabilir. Bu mehekk taşı, Cenâb-ı Hakk’ın ihsân ettiği atıyyelerin en kıymetlisi, en zarîf ve işvelisi (bununla berâber ekseriya pek tehlikelisi)dir. Bu o mahlûk-ı lâtifdir ki ibtidâ-yı avâlimden beri şairler ve san’atkarlar âsâr-ı nefîselerinde ona medhiyeler, perestîşler takdîm etmişlerdir. Öyle bir mahlûktur ki cebîn-i müşmeiz üzerinden def-i ekdâr eder, kulûbe meserret, rûha safvet ve sükûnet bahşeder. Ve’l-hâsıl bu mehekk taşı, kadındır.” *ibid.*, p. 4.

³⁴¹ Nilüfer Göle. *Modern Mahrem*, (İstanbul: Metis Yayınları, 2001), p. 58.

³⁴² “...insânlar medeniyeten ne kadar geri, hayvâniyetlerine ne kadar karîb bulunurlarsa kadınlarına o kadar ri’âyetsiz, ne kadar hayvâniyetlerinden tebâ’üid, derecât-ı medeniyede te’âlî ederlerse o kadar kadınlarının hukuk-ı insâniyet ve müsâvâtlarına ri’âyetkâr olurlar.”

A. Senî. “Kadınların Melekât-ı Rûhiyesi 2,” *Kadın*, no. 14, 12 Kânûnisânî 1324 / [25 Ocak 1909], p. 3.

³⁴³ “Bir kavim içinde kadın ne kadar yükselirse erkek o rütbe i’tilâ eder. Kadın benliğini ne kadar ziyâde tanırса erkeğini cemiyete o derece ziyâde tanıtırır. Kadın ne kadar parlak fikirlerle münevver olursa istikbâl-i cemiyet o kadar metîn esaslarla kuvvet-yâb olur.”

Doriş Hima. “Arnavud Kadını 1,” *Kadın*, no. 11, 22 Kânûnievvel 1324 / [4 Ocak 1909], p. 1.

men in a fervent, patriot and hardworking woman profile and tried to encourage women. For instance, in a self-criticism made at the end of the hundredth day of the new regime, ‘a womanly masked man,’ Seniha Hikmet [Enis Avnî], saying that “Leave men alone, they are funnier” and talking about men’s incompetence, complains about sleepy feeling. He explains that the injured and ill child, who has no living relatives, named “Freedom” would be protected and cared by women not men.³⁴⁴ Seniha Hikmet, explains in every detail that men, who do not know even themselves, call women a “mystery” however they do not try to understand women but maybe pretend to examine them only for “a novel or the fame” and that the hairs on men’s chests and the power on their wrists could not solve a problem and that the male lion was born from the female lion.³⁴⁵ In this “womanized” speech praising women and criticizing men, women were called for duty. These articles with female nicknames are considerable because they express the desired woman model.

Did women discuss the question “What is woman?” It is known that they did not discuss among themselves intensely. It is seen that women rather frequently used the literary woman descriptions, which were described as the poetic aspects (*cihet-i şiiiriyyesi*) of the womanhood by Mehmed Câvid. Such couplets from Abdülhak Hamid, “Women of a nation are indicators of its progress level” (*Bir milletin nisvânı derece-i terakkîsinin mizânıdır*) and from Tevfik Fikret, “If women were impoverished the humanity declines”

³⁴⁴ “Hayır, böyle siyâsî ve ictimâ’î böyle muğlak ve polâd mes’eli erkekler değil, kadınlar yapıyor. Daha doğrusu hazırlıyor. Harbi kadınlar yapar, milleti kadın teşkîl eder. İnsânı kadın insân eder ve ba’de verilecek tafsîlât ve tebyînât-ı fikriyye de müsbet ve müdellel göreceksiniz ki hiç bir şey zann olunan veya pek az şey olması -lütfen kabul buyurulan kadın her şey ve pek büyük şeydir.”

Seniha Hikmet. “Derd-i İctihâd,” *Kadın*, no. 3, 27 Teşrinievvel 1324 / [9 Kasım 1908], p. 11.

³⁴⁵ “Kendilerini bile profilden bilen, muhâkemât-ı felsefiyyelerini durgun suda ve ancak mün’akis gören erkekler derler ki; ‘kadın bir mu’ammâdır.’ Ve böyle olduğu hâlde halline çalışmazlar. Çalışsalar bile, bizi bizim için değil, roman ve şöhrat için tedkik ederler, eder görünürler. Erkekler de inanınız ki bu; yine siyâh ve müebbed bir mu’ammâ kalacaktır. Ve onların bileklerinde fazla kuvvet, göğüslerinde fazla tıy bulundukça hissiyâtın, ihtirâsâtın, enâniyyetin âsâr-ı gayr-i mer’iyyesine muvâzenesiz ve titrek dâima dâima sadık ve mağlûb kalacaklardır. Bilmezler, çatık kaşlarının altındaki hodgâm dimâğlarını yorarak öğrenmek istemezler ki; erkek arslanı dişisi doğurmuştur. [...] fakat yavaş yavaş- her şey ve her hakk anlaşılacak, bu mu’ammâ hall olunacaktır. Lâkin yine bizden, yine kendi kendimizden çıkarılan dört meçhullü bir mu’âdelenin müsâvîsi.” *ibid.*, p. 11.

(*Elbet sefil olursa kadın alçalır beşer*) were repeated at every opportunity and it was frequently emphasized as “a pleasant fact” of how important women were. Most women dealing with this literature attended various literary and social clubs. That may explain the certain literary pleasure and reading habit these ‘ladies’ had for this subject. We also see this in the article called “Kadın bir Şems-i Ma’rifettir” (the Light of the Science is Woman) signed by the Red and White, the literary and social club of Selanik. The happiness of a family, the progress of a society and the civilization of a nation all depended on women and were constant with them.³⁴⁶ However, according to the opinion representing this club, it was necessary to exalt the honor of woman and the womanhood together with all her virtues, elegance and beauty, because women’s status were not lower than men’s. The conditions women living in were due to the thoughtlessness of men. Women were neglected and thrown away.³⁴⁷

Being neglected and thrown away; these women repeated men’s states consciously or unconsciously and expected one to save and free themselves. In the same way, Zekiye,

³⁴⁶ “Kadın bir şems-i ma’rifettir; İşte beni pür-şevk-i emel yaşatan latif ve sevimli bir cümle! Lâkin ne kadar da ma’nidâr, nükteli bir söz! Ne yalan söylemeli? Küçük yaşımdan beri kalbimde kadınlığa karşı uyanan bir hiss-i tabî’-i hürmetle bu sözler ne vakit pîş-i tefekkürâtımdan geçse, böyle parlak ve rûh-nevâz ifâdâta nerede tesâdüf eylesen bir meserret-i amîka hisseder, bî-pâyân bir derya-i huzûz içinde kalırım. Evet, kadın bir şems-i ma’rifettir. Bir âilenin sa’âdeti, bir cemiyetin terakkîsi, bir milletin temeddünü hep kadın ile kâimdir. İşte bu mütâla’ât ile şu çılgınca fahr ü şâdumânî içinde pûyan olduğum zamânlar kadınlığıma bütün samîmiyyet-i kalbimle teşekkürler eylerim. Evet, ‘kadınsız bir yer, ilkbahârsız bir seneye, yâhûd gülsüz bir bahâra benzer’ diyen feylesof bu gülistân-ı hayâtta kadınların ne mühîm bir mevki’ işgal eylediklerini pek ra’nâ tasvîr eylemiştir.”

Kırmızı Beyaz Kulübü. “Kadın bir Şems-i Ma’rifettir,” *Kadın*, no. 6, 17 Teşrînisânî 1324 / [30 Kasım 1908], p. 6.

³⁴⁷ “Yalnız şu kadar anlıyor ve fark ediyorum ki kadınlıkla iftihâr etmek, bu şeref ve mefhareti kazanmak için bütün ma’nâsıyla, fezâiliyle, meziyyâtıyla, ulviyyetiyle, güzellikleriyle, bütün incelikleriyle bir kadın olmak. Onun şân ü şerefini i’lâ etmek elzemdir. Nisvânın cemiyetde işgal etdikleri mevki’ erkeklere nisbeten daha küçük, daha ehemmiyetsiz değildir. Kadınların erkekler kadar fezâil sâhibi, onlar kadar ma’lûmâtlı olmaları lâzımdır. Hâlbuki biz -pek azımız istisnâ edildikten sonra, ben pek çok genç kızlara vekâleten diyebilirim- bütün bu lâzım olan şeylerden o kadar o kadar uzak bulunuyoruz ki... Lâkin kabahat bizde mi? Hayır! Hem de koca bir hayır! Öyle ya. Bu haksızlığa hiç de dayanmam. Çünkü biz şimdiye kadar düşünülüyorduk. Zavallı kızların tahsiline, terbiye-i nisvân mes’ele-i mühimmesine bir nazar-ı ehemmiyet atfedilmiyor, inâs mekteblerimiz terakkîyât-ı hâzıra ile mütenâsib değil, bunlar hep ihmâl edilmişti. Biz, şöylece bir tarafta atılmış kalmıştık. Ah! Evet, bizim bütün bu bî-kesliğimiz, bütün şu acz ü noksânımıza sebep, başlıca sebep, mekteblerimiz, mektebsizliğimizdir. İşte ben, daha geçen sene mektebi ikmâl edip şehâdetnâmesini alan hanım! Şimdi bana sorsanız ne okudum, neler bilirim?”

ibid., p. 7.

the daughter of a Paşa, used quite respectful phrases for “respected persons” and approved their superiority in her many works.³⁴⁸ If they act together with those who “grant” them this freedom, those persons would succeed in overcoming every difficulty. In this article expressing gratitude and respect, this “author of the helpless” caused the word “*cemiyet*” (association) to be regarded as holy. She explains that women attempt to found associations with the belief in the “holiness” of associations. Expressing her thanks to the male association members, she wishes success in all their works.³⁴⁹

That Zekiye, who was a member of “an association” and a Young Turk woman, embodied the model of women helping men cannot be explained only by the politic group, the Committee of Union and Progress, she was in and influenced by. We should also consider the patriarchal structure of the Ottoman Empire and the general trends. For instance Nigâr Hanım, who was raised in a free environment and took a very good education but did not enjoy the Committee of Union and Progress’ formation due to her closeness to the dynasty family, explains the publication of the magazine *Kadın* as an expression of the good wishes and kindness of men for women.³⁵⁰ For Nigâr Hanım, these activities were necessary for the “womanhood” (*nısviyyet*). However, when talking about women, we should first recall the important responsibilities of women in society. There should be some rewards for women, who constitute half of the human population,

³⁴⁸ “Arzû ettiğimiz tekâmülü, zamândan, ale'l-umûm ricâlden beklemeli, biraz da sabûr olmalıyız. Bize bahş-ı hürriyet eden **zevât-ı muhtereme** sâye-i ittihâdda her müşkili de iktihâma muvaffak olacaklardır.” Zekiye. “Arz-ı Teşekkür, Takdîm-i İhtirâm,” *Kadın*, no. 7, 24 Teşrînisânî 1324 / [7 Aralık 1908], p. 3.

³⁴⁹ “Bu husûsda zerre kadar iştibâh etmemelidir. Vaktiyle kendi kendimize bile telâffuzdan hayf ettiğimiz ‘vatan, millet, hürriyet, cemiyet’ kelimeleri bugün henüz tekellüme kâdir olan, çocuklarımızın vird-i zebânı oluyor. Cemiyetin kudsiyyetini takdîr ettiğimiz cihetle biz de nâcizâne cemiyetler teşkiline teşebbüs ediyoruz. Fakat ittifâk ile devâmına gayret etmeli, hep bir maksad ta’kib eylemeliyiz. Teşebbüsâtımızda muvaffak olmamızı temennî eden zât-ı ma’âlî-simâta bu **muharrîre-i âcîze** de her umûrda muvaffakiyet-i temenniyât-ı hâlisânesini bütün sâfiyet-i kalbiyesiyle, bütün samîmiyyet-i rûhiyesiyle isâl eyler.” *ibid.*, p. 3.

³⁵⁰ “Ricâlin hakkımızdaki hüsn-i niyet ve hayır-hâhileri yine bu gazetede en celî muhâlesât ve samîmiyyetle bedîdâr.”

Nigâr bint-i Osmân. “Kadına Dâir,” *Kadın*, no. 5, 10 Teşrînisânî 1324 / [23 Kasım 1908], p. 7.

executing those important social responsibilities properly. Nigâr Hanım, who requested the fair men (*ricâl-i münsifa*) to denote “justice and equality,” requested themselves not to be treated like a furniture (*eşyâ-yı beytiyye*) and not to deprive women of the education they have a share in as a “reward.” Because if women were educated, still men would collect the fruits yielded by this situation.³⁵¹

The nineteenth century intellectuals discussed ‘woman’ fully, examined her and thought hard about what she was. The changing political and social conditions required to review the women’s status in the society and it brought together with a long discussion about the question “What is woman?” to determine the responsibilities of women.

Those, who define women in this discussion, both the defenders of the traditional opinion and the progressive reformists, examined women through encyclopedist nineteenth century Positivism and Social Darwinism and studied women and men in a biological sense. Traditionalists, claiming that women are lower than men in biological respect, agreed that this weakness was also moral. Therefore, due to their character, it would be very appropriate for a woman to engage in housework and child-rearing in the private domain rather than the public domain. And those, who favor change, defending that the biological attributes have nothing to do except to appoint women only to a such an important rank as “motherhood,” defended when necessary, women should ‘partially’ appear also in the public sphere and get functional, because, “the male lion is born from female lion.” The common points of these two opinions were that a ‘reform’ and change about women were necessary and that women should be defined and their responsibilities

³⁵¹ “Kadın denildiği zamân derhâl mevkî-i mühimm-i içtimâ’isini tahattur zarûrîdir. Beşeriyetin nısf-ı refîk-i diğeri olan bu cins-i cemîlin vezâif-i mühimme-i hayâtîyesini takdîr etmemek nasıl olur? Ve takdîr olunan vezâif, bihakkın ifâ olunmak şartıyla şâyân-ı mükâfât görülmek tabî’i değil midir? İşte bizim de mükâfâtımız: Ey ricâl-i munsifa! Sizden bize ibrâz olunacak adâlet ve müsâvattır. Biz, zavallı Türk kadınlarını artık eşya-i beytiyyeden addetmiyeceğiniz şu vakt-i mes’ûd-i hürriyette hisse-i ma’ârifemize edeceğiniz mu’âvenet bizim için en büyük mükâfât olacaktır; ve biz vâyedâr-ı irfân olur isek bunun semerât-ı nâfi’asını iktitâf edecek yine siz değil misiniz?”

ibid., p.7.

should be redefined, because these two opinions accepted that the woman had a key role in the question, how to save the homeland, to provide ‘progress.’ Nevertheless the freedom-loving supporters of the Committee of Union and Progress, pointed to the discussions about the social division of labor and how to attend this rather than the propositions based on the biological differences of women and men. They utilized the legitimizing power of Islam to support women to appear in the public sphere and they supported their arguments by utilizing the myth “Age of Happiness” (*Asr-ı Saadet*)³⁵² and frequently giving examples of the active women in Islamic history.

Although they did not intend to count women as furniture (*eşyâ-yı beytiyye*), that they made statements approving men’s superiority and expected the progress (*terakkîyât*) from men was another point attracting attention. However, women were interested in the responsibilities of women rather than the question “What is woman?” And men, after proving women’s productive power, would have examined women’s duties.

Women Object or Agent; duties of women; ‘vazîfe-i nîsvân’

*Âlemde nasıl her eve lâzım ise hânım
Her hânıma da işbu kitâb öylece lâzım.*³⁵³

The word “vazîfe” (duty) is in Arabic (its plural is “vuzûf” and “vezâîf”); and means the work one is obliged to do, duty, or task, the government job, the thing served by one, and religious obligation. The word ‘vazîfe’ and its important hints such as the word ‘hizmet’ (service) are the concepts that should be examined carefully in Turkish literary

³⁵² “*Asr-ı Saadet*” is an era called as ‘happy time’ that Prophet Muhammed lived in. It is assumed that Muslims were ever the most closest state to Islam in that period. The events and affairs that took place at the time, is accepted as models in the Islamic countries later on. Applications of that time are considered as the sources of Islamic life-style without question. This era also deemed a time with no hassles and strifes.

³⁵³ Mehmed Said. *Vezâîf-i İnkâr*, (İstanbul, Kitapçı Arakel, 3rd edi., 1303).

world. ‘The woman and duty’ are the words that often come together in history. The obligation that this word includes found an application area in the woman’s body as a subject. In the nineteenth century, plenty of books written about ‘woman and her duties’ were works obliging the woman to do her duties and intending to educate them. In 1859, these works were taught as textbooks ‘teaching’ women their duties (*Vezaifü’l-Înâs*) and advising them to obey men unconditionally in the high schools opened for girls.³⁵⁴

In these works, responsibilities of humans for humans was an element in the line of duties of humans to God by his creatures in Islamic belief. According to Kuran, humans were created in order to perform their worship.³⁵⁵ The “created” (*mahlûk*), who were created for this duty, were responsible for it. A human being, who is weaker than God, is a slave (*kul*) and woman, who is weaker than man, should serve her man like a slave.

What are the responsibilities loaded on woman? The 3K (*küche*=kitchen, *kirche*=church, *kinder*=children) formula in Christian culture was expressed and idealized as “a good wife, a good mother and a good Muslim” starting with the *Tanzimat* era.³⁵⁶

Mehmed Said, who wrote a book explaining women’s responsibilities, in his book *Vezaifü’l-Înâs* (Women’s Responsibilities) explains the obedience of women to their husbands as a “divine responsibility” in a religious view.³⁵⁷ Through this obedience women would both perform their religious responsibilities and assure their “family happiness.” After the responsibilities requiring obedience such as not going out without the husband’s permission, a woman should be careful with her cleanliness. That she should be

³⁵⁴ Hüseyin Kılıç. “Vezaifü’n İnâs,” *Tarih ve Toplum*, Vol. III, No. 18, (Haziran, 1985), p. 61.

³⁵⁵ “Ben, cinleri ve insânları ancak bana kulluk (ibâdet) etsinler, (vazifelerini yerine getirsinler) diye yarattım.” (ez-Zariyât, 51/56).

³⁵⁶ Ayşenur Kurtoğlu. “Tanzimat Dönemi İlk Kadın Yayınında Dinin Yer Alış Biçimleri,” in: *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Kadının Tarihi Dönüşümü*, (İstanbul: Pınar Yayınları, 2000), p. 27.

³⁵⁷ “Peygamber efendimiz, ben bir kişinin diğer bir kişiye secde etmesini emredek olsaydım, kadınların kocalarına secde etmelerini emrederdim, buyurmuşlardır.” Mehmed Said. *Vezaifü’l-Înâs*, p. 41.

warm towards her husband and not look unhappy were among the rules and principles of a marriage. That the basic theme and support of the book is to present the womanhood (*nusviyyet*) as a profession is another issue attracting attention here:

The most important and distinguished duty of women is evading to object to the orders of their husbands. There is no doubt that if a woman does not listen to her husband, she will certainly earn enmity of her husband. It is among their duties that women should obey their husbands.³⁵⁸

The members of the Committee of Union and Progress are more interested in raising the new generation rather than repeating the ‘obedience to husband’ statement. While Mehmed Said limited women’s responsibilities as ‘in home duties’ (*vezâif-i beytiyye*), Mehmed Câvid, a member of the Committee of Union and Progress and a member of parliament, added social duties (*vezâif-i içtimâ’iyye*) because the private sphere’s influence on the public sphere was recognized and women were conceived as elements providing the interaction between these spheres. However, together with the Second Constitution, now women’s responsibilities were recognized in the social scale. The duties defined by Mehmed Said as ‘worship’ are individual and relating to citizens in Mehmed Câvid. The sum of these duties carried by those individuals, produce social results. However, while Mehmed Said considers the happiness of the family, Mehmed Câvid speculates about social happiness. The common point of these authors with different scales is that women have unconditional and important duties.

You [women] have two chief duties in social life: which are rearing children and managing a household.³⁵⁹

³⁵⁸ “Kadınların, zevclerinin emrine muhâlefetten içtinâb etmeleri lâzım gelen ve en ziyâde mühim ve mutenâ olan vazîfelerdendir. Bir kadın, zevcinin sözünü dinlemezse, kocasını kendine düşman edeceğinde şübhe yoktur. Kadınların, zevclerine itaât etmeleri vazîfeleridir.” *ibid.*, p. 139.

³⁵⁹ “Hayât-ı içtimâ’iyyede sizin iki büyük vazîfeniz vardır: terbiye-i etfâl, idâre-i beytiyye.” Mehmed Câvid. “Kadınlara Dâir [1],” *Kadın*, no. 1, 13 Teşrîniyevvel 1324 / [26 Ekim 1908], p. 3.

Mehmed Câvid, who formulates women's responsibilities in that way, especially emphasizes the children's education. He says that the education shaping the next generations has some definite rules and principles and that nations, who try to educate their children blindly breaking out those rules, have a place only in 'grave.' The nation will survive through the qualifications of the morality that women taught their children.³⁶⁰

Anti-feminist Jan Jack Rousseau's opinions about the 'patriarchal family,' which he based on the liberal, democratic and manly state, should be influential on the motherhood to transform it into a social duty for women. Rousseau considered the 'bourgeois woman,' who get more involved in the public sphere through changing economic conditions, as a threat shaking the basis of the society. For Rousseau, the most appropriate duty for a woman was motherhood.³⁶¹ Zekiye, recalls Rousseau connected with the rules and principles for the childrens' education that Mehmed Câvid pointed out. Zekiye, who quotes a couple of beliefs from the book of Rousseau, whom she mentions as "one of the geniuses of the West," named *Terbiye-i Etfâl*, (Child-Rearing) adds that these kinds of articles are guiding the childrens' education.³⁶²

³⁶⁰ "**Terbiye-i etfâl:** Bu başlı başına bir cihân-ı meşgale teşkil eyler. Sizin eviniz içinde, bu muhît-i kâinâtın bir kûşe-i münferidinde evlâdlarınıza vereceğiniz ders-i terbiyenin teşkil edeceği bir mevce-i hafîf, bir istîlâ-yı vesî' ile, hâtır ü hayâle gelmez tesîrler tevlid edecektir. Çocukların terbiyesi: bu öyle bir silsile-i a'mâl ve ef'âldir ki yalnız bir nesl-i müstâkbelin değil, kavânîn-i irsiyye dolayisiyle, bütün ensâl-i âtiyenin hayât ve rûhunda, mâddiyât ve ma'neviyâtında nüfûz-ı şâmilini ikâ' eleyecektir. Çocukların terbiyesi: Bugün bunun usûlleri, ka'ideleri, lâ-yetegayyür kânûnları vardır. Bunları anlayan ve tatbik eden milletler istikbâlin hâkimi olacaklardır. Çocuklarını kör körüne, tâlî'in ve tesâdüfün sevkıyla, yetiştiren, yetiştirmekde devâm eden milletler için ise istikbâl yalnız bir şey hazırlıyor ki o da mezârdır. Henüz yaşamaya başlayan ve dâimâ feyz-i terakkî ile yaşamak isteyen Osmânî Milleti'ni görüyorsunuz ki, tâm manâsiyle yaşatmak size terettüb ediyor. Bu millet sizin çocuklarınıza ifâza ü ilhâm edeceğiniz evsâf-ı ahlâkiyye ile yaşayacaktır." *ibid.*, p. 3.

³⁶¹ Bellah, R. Eisenstein. *The Historical Origins of Liberal Feminism*, (New York: Longman, 1981), p. 58.

³⁶² "**Jan Jack Rousseau** 'nun 'terbiye-i etfâl' hakkındaki eserinden mütercem bir parça çok sene evvel manzûrum olmuştu. Hâtırimda kalan bir iki cümlemin buraya dercini münâsib gördüm. 'Çocuklarınızı icrâsı kabil olmayan şeylerle tehdîd etmeyiniz. Mazarrât getirecek arzularının husûlünden ictinâb ediniz.' Buna mümâsil nice vesâyâ-yı müfide, akvâl-i hekîmâne ile mâlî olan o eser-i bihterîni bir daha görmek nasîb olmadı. İhtimâl ki sâir âsâr-ı nâfi'a gibi o da hamam külhânlarında remâd-ı nisyâna gömüldü. Fakat usûlleri mevcûddur. Onları üdebâ-yı muktedirimiz tercümeyle sarf-ı gayret ederlerse, kadınlarımız ellerinde reh-nümâ bulurlarsa ta'kîb edecekleri tarîk-i hayâtta daha az müşkilâta müsâdîf olurlar." Zekiye. "Musâhabe-i Nisâiyye: Mütâlâ'ât-ı Nâcizâne," *Kadın*, no. 4, 3 Teşrînisânî 1324 / [16 Kasım 1908], p. 2.

There could be no other period when the motherhood as a ‘profession’ was taken so seriously and became this important. Also Selahaddin Asım, one of the most fundamental names of that period, agreed with Rousseau. For Selahaddin Asım, who says that the woman’s greatest responsibility is to raise the new generations (*tenâsül*), this responsibility is so important that it exempts women from all other responsibilities. Consequently, women should have a profession only to perform if need be. However, this opinion should not drag women into laziness (*atâlet*). Because if they try to raise their children properly, even getting the necessary education for this would not leave them free even for a minute.³⁶³

Selahaddin Asım, who was “feeling pity” for women, who were not womanly because of their “sublime” attributes, proposed that the rights of women, who were “more humanly than men,” must be equal to men’s. However, he approved that women should use these rights when they were at an age unable to give a birth, approximately after the age 45. He finds it contrary to the physiology, philosophy and nature for women to incline towards such a working life before that age.³⁶⁴

³⁶³ “Kadınlar yalnız hîn-i hâcette isti’mâl etmek üzere bir meslek sâhibi, bir ilm ü fende veya bir san’atta mütehasıs olmalıdır. Bundan başka o gayr-i tabî’i ve bî-lüzûm meşguliyyetler hayât-ı içtima’iyyeyi şâyân-ı teessüf bir herc ü merce atar. Bu mutâla’adan kadınlara tavsiye-i atâlet manası çıkarılmasın. Onların o mu’allâ vazîfeleri o kadar müteferri,’ o kadar vesî’ o kadar müşevveşdir ki, kadınlar bu vazîfeyi bihakkin ifâ etmek niyetinde bulunurlarsa, bunun için ittibâ’ etmeleri lâzım gelen kavânin ü kavâid, tahsîl-i ulûm u fûnûn onları müddet-i hayâtlarında belki bir dakika mu’attal bırakmaz. Zâten emînîm ki erkeklere bu ağır vazîfe tahmîl edilse hiç biri bunun altından çıkamaz idi. O vazîfeyi tamâmiyle ifâ yalnız kadınlara mahsûsdur. Zîrâ; hiç bir erkekde bunu vücûda getirecek hiss-i mukaddes-i vâlidîyyet, sabr u tevekkül-i isti’dâd ve kabiliyet yoktur. İşte kadınların hukuku hilken bu sebeble erkeklere nazaran müstesnâ bir mümtâziyyet ve ulviyyetle mücehhez ve müzeyyendir.”

Selahaddin Asım. “Kadınlık, Erkeklik,” *Mehâsin*, no. 9, Ağustos 1325 / [1909], p. 673.

³⁶⁴ “Kadınların bu ulviyyet-i hukukları bi’t-tabî’i manevidir; mâddeten kadın ve erkeğin hukuku müsâvî olmalıdır. Kadında erkekler gibi bi’l-cümle hukuka, hukuk-ı siyasiyye ve medeniyyenin hukuk-ı kânûniyye ve içtimâ’iyyenin kâffesine mâlik bulunmalıdır. Şu kadar var ki, kadınlar, kendi vazîfe-i esâsiyye-i insâniyyelerini bi-hakkın ifâ etmek isterlerse hukuk-ı siyasiyyelerini ancak kırkbeş yaşını tecâvüz etdikden sonra isti’mâl etmelidirler. Çünkü kadınlar ancak o zamân kuvve-i tevellüdden âzâde bulunduklarından vezâif-i siyasiyyelerini asâbiyyete, buhrâna duçar olmadan ifâ ederler. Bundan evvel hukuk-ı siyasiyyeyi isti’mâl etmeleri fizyolojiye, fenne, felsefeye, tabî’ate, ilm-i içtimâ’a muhâlifdir. Kırk yaşından sonra meb’ûs olan bir kadın vazîfe-i mevdü’asını kemâl-i sekînet ve muvaffakiyet, erkekler gibi ifâ ve icrâ eder.” *ibid.*, p. 674.

Abdullah Cevdet is one of those, who emphasized the importance of motherhood. For Abdullah Cevdet, who states that the honor to die for the homeland is for men not for women, women's responsibility is to raise men, who would feel this honor, and to create humans, who are humanely.³⁶⁵

What was it like to create a human being? What kind of humans did it desire to create? *Kadın*, which recently came back from duties in the Action Army, clearly explains to "Lovely Ottoman Mothers" how to raise a child: patriotic, freedom and equality loving, feeling no need to kiss the hands of a padişah, the constitutional monarchy loving children.³⁶⁶

For this reason, it became important to raise women who would raise these children. Mehmed Câvid, who said that "the former era" had raised them as fast-growing

³⁶⁵ "Vatanın hudûdu boyunda harb ederek, hâk-i vatânı müdâfa'a ederek ölmek kadınların vazîfesi değildir. Vatan yolunda, içinde hür, mes'ûd yaşanan bir vatânı, zulmiyye-i ta'âddikârâne karşı müdâfa'a ederek, ölmek şerefi, kadınların hakkı değildir. **Kadının vazîfesi** ve hakkı o vazîfeyi dilirâne ifâ ve o şerefi, bâ-kemâl istihkâk ü iktisâb edecek erkekler yetiştirmektir. Kadın deriz: Hemşiremiz! Yâhûd kızımız! Siz hânenin melikesisiniz. Bu kalemrev-i hükm-i idârenizin ma'mûriyyetine, müreffehiyyetine en amelî, en maddî cihetden başlayarak i'tâ edeceksiniz. Pâk ve muntazam bir matbahda tuzu biberi derece-i tabhı mu'tedil ve ber-vechi matlûb bir yumurta pişirmekden başlayarak, Bethoven'in en semâvî, en rakîk sonatlarını piyanonun fil dişlerinden hânenin havâ-yı sükûn ve ârâmına saçabilmeye kadar çıkacaksınız. Unutmayacaksınız ki muhît-i ulviyyât yâhûd masdâr-ı ulviyyât olan dimâğların kökleri midelerdedir. Sizin bir manzûme-i şî'riyye-i belîğanızdan ziyâde, umûr-ı beytiyyede yeni bir nizâm-ı sühûlet ve istirâhat tasavvur ve icâd ettiğinizi görmek müreccahdır. Sizin hâneniz ne kadar mütevâzî, ne kadar bî-ihtisâm olursa olsun, kucüğünüzdeki yavrunun dimâğından, cihân-ı insâniyyeti tenvîr edecek bir güneş yapmak sizin elinizdedir, siz buna talebkâr olabilirsiniz. Fikr-i intizâm, cihânın rûhunun rûhudur, büyük insanların rûhu; vazîfe-i âliye ve ulvîyesini lâyikeyle idrâk etmiş vâlidelerin şefkat zî-vekarından mütesâ'iddir. Sizin hülâsa-i kelâm, vazîfe-i tabî'iyeniz, âileler, insân olan insânlar ibdâ' etmektir."

Abdullah Cevdet. "İcmâl-i Mukadderât-ı Nisâ," *Kadın*, no. 16, 26 Kânûnisânî 1324 / [8 Şubat 1909], p. 3.

³⁶⁶ "Sevgili Osmânî vâlidelerinin, evet sizin muhterem vâlideler! Sizin şefkat ve muhabbetle titreyen sînelerinizde terbiye-i cedîde iktisâb eden- evlâd-ı hürriyet, bu yeni nesl-i vatan ve meşrûtiyet, tatlı ve ma'nâdâr ve mütebessim gözleriyle bakıyor ve bir sadâ-yı emîn-i medîd ile: -İstikbâl, istikbâl bizindir, diyorlar. [...] Biz onları yetiştirmek, bir insân olarak, bir vatan-perver-i hakikî, âdil, meşrûtiyet-perver, perestîşkâr-ı hürriyet ve müsâvât olarak yetiştirmek **vazîfesiyle** mükellef bulunuyoruz. Fakat pederlerimiz, birâderlerimiz bu yeni, hür Osmânî toprağında müteşebbis elleriyle kemâl-i nâmûs ve hamîyyetle vesâit-i ma'îşetlerini te'mîne sa'y ederlerken, sevgili muhterem hanımlarımıza meşâgil-i yevmiyyeleri arasında terettüb eden en mühim, en hayırlı bir vazîfe, sevgili yavrularının mübâreze-i hayâtta galib gelebilecek kadar cesûr, müteşebbis olarak 'padişah' denilen bir şahsın ellerini öpmek ihtiyacını duymayacak, bir paşa, bir bey, bir sâhib-i nüfûz ve servet ve nihâyet bir memûra hiçbir zamân ve hiçbir sûrette etvâr-ı tabasbus ve riyâ izhâr etmeyecek kadar metîn ve nâmûslu vicdânlar, bütün sefâlet-i nefsiyyeyi bir azm-i kavî ile ezecek, bütün irticâ'î dimâğları iskât ve mağlûb eyleyecek mu'tenâ sîmâlar yetiştirmek, bir Osmânî kadınına lâyük bir sûrette izhâr-i sa'y ve himmet etmek oluyor."

"Sevgili Kariâtımıza," *Kadın*, no. 26, 26 Nisan 1325 / [9 Mayıs 1909], p. 2.

weeds, now stated that he desired children to be raised in a manner deserving of the perfect future imagined. Pointing out that that problem cannot be solved by rules and traditions of the past, Mehmed Câvid suggests that this can be achieved only through training and education. Furthermore, pointing out that women, who would raise men, should be raised to deserve being a ‘mother’ not only in their hearts and feelings but also in their minds, Mehmed Câvid adds that the former administration could appreciate neither women’s needs nor their responsibilities.³⁶⁷ The new administration brought up these duties very clearly.

A positivist idealism was influential in determining women’s responsibilities because it was a time of “progress” and it was a world of “science.” The progress should not be searched in irresponsibility and science should not be searched in illogical behaviors. Otherwise, it would mean leave the virtuous route and to fall into deep whirlpools, which would be a betrayal not a service for the nation.³⁶⁸ The concept of duty was considered concrete and what was desired was the progress, not “poetry.”³⁶⁹ It was planned for *Kadın* to teach women the “social duties” (*vezâif-i içtimâiyye*) not the “point of the views of the poetry” (*cihet-i şiiriyye*).³⁷⁰ The gratest problem of the day was to

³⁶⁷ “Devr-i sâbık bizleri hudâyî-nâbit olarak yetiştiriyordu. Şimdi isteriz ki çocuklarımız, bu millet için tasavvur ve tahayyül ettiğimiz istikbâl-i muhteşeme lâıyk bir sûrette yetişsinler. Bu ise ekânîm-i mâziyye dâiresinde hareketle, göreneğe tab’iyyetle husûl bulacak bir emel değildir. Gaye-i matlûbumuz ancak tahsîl ve terbiye ile tecellî edebilir. Hâlbuki bizi terbiye etmek için sizi yalnız kalben, hisslen değil dimâğen dahi vâlide olmaya lâıyk bir sûrette yetiştirmek lâzım gelmez mi? [...] Hayır, bunu yapabilmek için sizi bilmek, sizin rûhunuza, sizin ihtiyâcınızı, sizin **vazîfenizi** takdîr etmek îcâb ederdi. Hâlbuki bunu kim isterdiniz ki takdîr etsin? Bizim kızlarımız da okuyor demek için kız mektebi açıyorlardı.”

Mehmed Câvid. “Kadınlara Dâir 2,” *Kadın*, no. 6, 17 Teşrînîsânî 1324 / [30 Kasım 1908], p. 2.

³⁶⁸ “Zamânın, zamân-ı terakkî, cihânın, cihân-ı ulûm olduğu nâ-kabl-i inkârdır. Lâkin biz terakkîyi **vazîfesizlikde**; ulûmu mantıksızlıkta ararsak râh-ı fazîletden ayrılarak girdâb-ı hayâtın a’mâkına düşeriz ki bu hâl bekâ-yi cemîyyâta hizmet değil, bir hıyânetdir.”

Habibe. “Bir İki Söz,” *Kadın*, no. 24, 23 Mart 1325 / [5 Nisan 1909], p. 11.

³⁶⁹ “Bugün bütün şu memleket evlâdı, kadın erkek, çoluk çocuk bi’l-cümle eczâ-yı millet mühim bir vazîfe karşısında bulunuyor: Memlekete hizmet. **Vazîfe** şî’ir istemez; mâddiyyât ister.”

Celâl Derviş. “Vâlideler ve İstikbâlimiz,” *Kadın*, no. 26, 26 Nisan 1325 / [9 Mayıs 1909], p. 12.

³⁷⁰ Mehmed Câvid. “Kadınlara Dâir [1],” *Kadın*, no. 1, 13 Teşrînievvel 1324 / [26 Ekim 1908], p. 4.

determine what responsibilities suited women. In history, women did great jobs and there was no doubt that it would be the same in the future.³⁷¹

Besides this positivist understanding, Pakize Senî, one of the founders of the Club Red and White, had a romantic approach for “duty” (*vazîfe*). In her article she sent to *Kadın*, she presented a young lady, whom she brought down the garden while every one else was sleeping, being lost in thought while viewing the the beauties of the nature. The young lady was thinking about “her duty.”³⁷²

It was clear that the young lady presented by Pakize Senî, a social woman, as a thinker for what to read and learn, did not do housework like Pakize Senî but had romantic daydreams. For Abdülgânî Senî, Pakize Senî’s husband, the housework were also lowly (*süflî*) work. He pointed out that nothing should be expected from women, who were “shut at home like chickens in the coop” and busy with a couple of “low” tasks and concerns with childish gossip.³⁷³ “The coop and the chicken,” were statements frequently used for ‘woman and home’ duo. In the same way, Zekiye feels sorry for fanatics, who limit responsibilities of “women in Islam” (*nisvân-ı İslâm*) and approves them to live like “chickens in the coop” and do not allow (*cevâz*) them to engage in other things.³⁷⁴ In

³⁷¹ “Bugün en büyük mes’ele, husûsiyle Avrupa medeniyetinin bizi asırlarla geride bırakıp ilerlediği şu zamânda en mühim zemîn-i tefekkür dahi bu hakâyıkı gözümüzün önünde tutarak kadınların istikbâlde ne gibi *vezâif* ile muvazaf olduğunu, ne gibi hidemâta âmâde bulunduklarını ta’yîn edebilmektir. [...] Kadınların hey’et-i ictimâ’iyye de mühim vezâifi olduğu mâziyi tedkik ile anlaşıldıktan sonra, istikbâlde hey’et-i ictimâ’iyye-i Osmâniyye’de pek büyük hizmetler ifâ edeceğine zerre kadar şübhe edilemez.” “Ta’lîm ve Ta’allüm: Kadın,” *Kadın*, no. 1, 13 Teşrînievvel 1324 / [26 Ekim 1908], p. 6.

³⁷² “Ne berrak semâ! Ne saf hava! Ne ceyyid teneffüs! Hele manzara! Bir genç kızın saf rûhu, mor gölgeler altından, taze kokulara karışarak sükûnetten inleyen boşluk içinde yüksele yüксеle en nezih ruhların bile yetişemeyeceği semâvâne kanadlarıyla çırpınarak, dalgalanarak i’tilâ ediyor. Kalbi müsterih, fikri meşgul düşünüyor; düşünmek içinde olan düşünmemeklikle düşünüyor. Hem ne düşünüyor? *Vazîfesini!*” Pakize Senî. “Ta’lîm ve Ta’allüm: En çok Nelere Muhtâcız?” *Kadın*, no. 2, 20 Teşrînievvel 1324 / [2 Kasım 1908], p. 2.

³⁷³ A. Senî. “Kadınların Melekât-ı Rûhiyesi,” *Kadın*, no. 10, 15 Kânûnievvel 1324 / [28 Aralık 1908], p. 5.

³⁷⁴ “Bazı muta’assıblar, nisvân-ı İslâmın vazîfesini pek tahdîd ederler, tavuklar gibi kümeste oturmalarını münâsib görürler de umûr-ı idâre-i beytiyyeden mâ’adâ şeylerle iştigal etmelerini tecvîz edemezler. Acaba bu fikirleri ne dereceye kadar şâyân-ı kabuldür? Evet kadınların en birinci *vazîfeleri* terbiye-i etfâl ve idâre-i

Zekiye's opinion, which she achieved by her "weak thoughts" (*fikr-i âcizi*), primary responsibilities of women were education of children and housework. However, she claimed that after finishing her housework an "active" (*fa'âl*) woman may find the required time to spend for the "philanthropic activities" (*amâl-i hayriye*) out.

Although Zekiye desired women to seem active in the public sphere, for practical reasons many women were against working out of home. Zehra, who wrote in *Mehâsin*, did not find it possible at all for women both to make do with housework and to be busy with the charities as Zekiye claimed. Furthermore, there was no need to compete with men. And that would influence women's bodily constitution, which was, as a matter of fact, oversensitive.³⁷⁵ For Zehra, who finds the housework quite a lot and heavy, the responsibilities of women should be limited only to housework.³⁷⁶

Zehra suggests that from these it should not be concluded that women should be left uneducated, on the contrary, women should know many things on the condition "not to be scholars" and that they should learn all kinds of things about their status in the society, work at home and their womanhood. Zehra describes this as "arithmetic good enough to

beytiyye ile meşgul olmaktır. Fakat fikr-i âcizânemce fa'âl bir kadın o vezâîfi de hakkıyla edâ eder, ve yine a'mâl-i hayriyeye sarf edecek vakt-i müsâ'id bulabilir."

"Cemiyet-i Hayriye-i Nisvâniye ve Sergide Zekiye Hanımefendi'nin Nutku," *Kadın*, no. 10, 15 Kânunievvel 1324 / [28 Aralık 1908], p. 14.

³⁷⁵ "Kadın, dava vekâleti, tabâbet ile meşgul olunca evin idâresine, çocukların terbiyesine ve bir ev kadınının ihtimâmına muhtâc olan her meşgaleye nasıl yetişebilir? Ondan başka medenî memleketlerde aynı mesleklerde bulunan zükûr arasında rekâbet-i mâişet, müdhiş bir şekil almış iken bir de kadınlar rekabete girer ise hâl neye varır? Zannederim ki yaradılış cihetinden kadınlar, ciddî ve mütemâdî bir gayrete, çok yoracak sürekli bir sa'y-i fikrîye dayanamazlar, iki cins arasında tabiaten büyük fark olmasa dahî kadınların asâbı daha narîn, tahammülü daha eksiktir. Onun için yüksek riyâziyyelerin, derin felsefelerin haşin nazariyyâtına boğulmak kadınların kârı değildir."

Zehra. "Kadın Bilgileri," *Mehâsin*, no. 7, Mart 1325 / [1909], p. 469.

³⁷⁶ "Hânesinin intizâmına, nezâfet ve tefrişâtına mütemâdiyen nighbân olmak bir çok müstahdemîni olsa da umûr-ı beytiyyesini idâre etmek, küçük çocukların hıfzı's-sihhatine, intizâm-ı gıda ve libâsına büyüklerin tahsîl ve terbiyesine ihtimâm eylemek vakit vakit teferrüclerine, oyunlarına varıncaya kadar tertibâtta bulunmak, evin asâyişini, efrâd-ı âilenin evde bulunanların âheng-i vifâkını gözetmek, kendi tuvdâletiyle meşgul olmak, odasını düzeltmek, terbiye-i etfâle veya sanayi'-i nefîseye veya lâzım olan ulûma dâir kitâb ve risâleler okumak, yeni meşhûr bir notayı bellemek, zevcine ebeveynine, akrabasına lâzım gelen hidmeti ifâ etmek gibi kadın işleri az ve kolay mıdır ki bunlar derecesinde mukayyed olmayan ve vazîfe-i içtimâ'îyyesine uymayan meşâgil-i amika-i fikriyyeye hasr-ı evkât etsin?" *ibid.*, p. 470.

shop, geometry good enough to calculate how many yards of a carpet covers a room and handwriting good enough not to need the neighbor's son.”³⁷⁷ Furthermore, for Zehra women might be laughable if they work on the jobs that interest men. So, women should make “womanly” choices.³⁷⁸

Another important responsibility for women except children's education and housework was about economy. This responsibility, which was formulated as “*idâre-i beytiyye*” (home management) by Mehmed Câvid, became more and more important in those days when the life conditions increased the financial difficulties day by day. He states that that women should not perceive this duty as “men's responsibility is to earn and theirs is to spend it as they wish” and show an instance of “extragavance and dissipation” and that otherwise they will leave their children a destroyed world.³⁷⁹ Mehmed Câvid, the “economy” mind of the Committee of Union and Progress, was giving the first signals of the “economic” understanding gradually being formed. Now also women could support national economy at least by not consuming much. It was desired not to see women only as consumers and although they did not produce yet women were encouraged to consume more carefully.

³⁷⁷ *ibid.*, p. 470.

³⁷⁸ “Kadınlar intihâb edecekleri mevzû'u da **kadınca** seçmelidir. Mesela bir kadın Meclis-i Mebusân'ın siyâsî müzâkerâtını veya boykotajın netâyicini tedkik etmemelidir. Gülünç olur. Avrupa memleketlerinin kânûnlarını biri birine tatbik etmek ahkâm çıkarmak bizim işimiz değildir. Türkçemizde bir darb-ı mesel vardır: 'elinin hamuruyla erkek işine karışıyor' derler, bunu dedirtmemeliyiz.” Zehra. “Kadın Yazıları,” *Mehâsin*, no. 5, Kânûnisânî 1324 / [Ocak 1909], p. 296.

³⁷⁹ “İkinci **vazîfeniz**, idâre-i beytiyyedir diyordum. Bu da pek müşkil, pek ağır, hayât ma'îşetinin mukteziyyât-ı mücbîresi altında müşkilâtı günden güne mütezâyid bir vazîfedir. Birinci vazîfede ne kadar büyük cehâletimiz varsa, ikincide o kadar azîm bir ihmâl ve tesâmuhumuz mevcûddur. İdâre-i beytiyye düstûrunu 'kazanmak erkeklerin sarf etmek, keyfimizce sarf etmek bizim vazîfemizdir' sûretinde telakkî ederseniz, etrâf ve muhitâtınıza bu tohumları isâr eylerseniz, evlâdlarınıza parlak fakat muharrib bir numûne-i isrâf ve sefâhet gösterirseniz, kayd-ı âtî endişesini zihinlerinizden atacak olursanız milletin servet-i müstahsilesinin bir kısm-ı azîmini mahv ü tebâh edersiniz. İktisâden, mâddeten ileri gitmeyen milletler içinde âile-i müstakbele-i beşerîyyede, biliniz ki, bir mevku' kalmayacaktır.”

Mehmed Câvid. “Kadınlara Dâir [1],” *Kadın*, no. 1, 13 Teşrînievvel 1324 / [26 Ekim 1908], p. 4.

The time and money became two important aspects of human life. Fatma Seniye, who made a world tour “by faith” and stayed in England for a long time, tells that English women have a “respectable” working tempo. For Fatma Seniye, who expresses that English women with no maid in their homes work at home and out according to a program, Turkish women cannot work as much as English women can due to the conditions they are in. As the most important reason for this, she suggests ill-timed visits. As well as causing loss of time, they stop women from doing their jobs. Although it may not be like English women’s, it must be the most important duty for women to properly perform home management. Fatma Seniye lists suggestions such as to prevent extravagance is to spend carefully what men earn. Furthermore, Fatma Seniye, who points out that it is necessary to be healthy to work properly, also points to importance of eating well and breathing fresh air.³⁸⁰

In her article written in answer to Fatma Seniye, who was certainly an elite and educated woman, Rabia Ahmed, one of the founders of the club Sa’yü-l-Ukûf, saying that “the English women can work at their business, their environment is convenient for these wanderings. However, as our individuals are veiled our duties are hidden too.”³⁸¹ and

³⁸⁰ “İngiliz kadınlarının fa’âliyet ve iktidârını görüp de gıpta etmemek gayr-ı kabildir. Âlemde her bir şey kendi muhîti dâiresinde cevelân eder. Biz İngiliz madamları gibi çalışamayız. Ancak idâre-i beytiyyemizi tamâmiyle ifâya muktedir olursak bizim için yine bahtiyârlıktır. İngiltere’de orta halli âilelerin ekserisinde hizmetçi bulunmaz. Hâneyi temizlemek, çocuklarına dikkat etmek, evin her levâzımını iştirâ eylemek yalnız bir kadının vazîfesidir. Ekserisi de ticaretgâhlarda, hâriçde çalışırlar, ve her işleri sâ’ati sâ’atine icrâ edilir. Bizde en birinci mâni’ vakitli vakitsiz yekdiğërimize vukû’ bulan ziyâretlerimizdir. Pek çok defalar bir işle meşgul olur iken filân hanım gelmiş diyerek işi yüzüstüne bırakmaya mecbûr oluruz. Eğer herkes **vazîfesiyle** meşgul olsa bu gibi ziyâretlere kat’iyyen meydân kalmazdı. Evvelâ bu ziyâret mes’elesini bir yoluna koymaya, sâniyen hânelerimizin sarfiyât me’mûru olmaya gayret edelim. Her ihtiyâcımızı def’ etmek için erkeklerden bekleyelim. Erkeklerimizin kazandıklarını, lüzûmlu mahallere sarf etmeyi öğrenelim. Nazar-ı dikkate alınacak en mühim mes’ele de hıfz-ı sıhhat noktasıdır. Lâyıkıyla çalışmak için sağlam bir vücûda ihtiyâcımız vardır. Bu ise güzel yemeye, saf hava teneffüs eylemeye, şen ve şâtır olmaya, ihtiyacât-ı bedeniyemizin her husûsuna dikkat etmeye vâbestedir. Haydi ittifâk ile bize râci’ olan noksânları ikmâle gayret edelim.”

Fatma Seniye. “Musâhabe-i Nisâiyye, Neler Yapmalıyız?” *Kadın*, no. 6, 17 Teşrînisânî 1324 / [30 Kasım 1908], p. 4.

³⁸¹ Rabia Ahmed. “Musâhabe-i Nisâiyye: Fatma Seniye Hanımefendi’ye,” *Kadın*, no. 8, 1 Kânûnievvel 1324 / [14 Aralık 1908], p. 12.

giving environment factors as determining life conditions of English and Turkish women points out differences in appearance in the public sphere (*mestûriyet*).

Despite this difference between the English and Turkish women, it is believed that women can still do something under the existing conditions. It is often repeated that utilizing the sources without wasting in economic sense is a measure that women can take easily. Câvide Peyker from Manastır saying that “Let us stop sweeping the streets with our outer garment tails”³⁸² thought that it must be embarked on working by preventing the waste.

“Helping one another” (*teavün*), which was characterized as a “duty of conscience” (*vazîfe-i vicdân*), was considered one of women’s responsibilities. Women with the feelings such as “tenderness and mercy” should perform charities and form solidarity. A woman should be “helper” (*muâvine*) of her man and of those who are in need because in essence “tenderness” was one of the characteristics special to women.

The call for women made by Câvide Peyker, the “womanly masked man,” was just like an urgent call for the national awareness:

Oh my God! Sisters live in other provinces in progress at every moment and why are we in a heartrending, catastrophic sleep? Oh! For God’s sake my sisters! Let us be aware of our virtuous womanhood, our humaneness, and our duties! Let us keep away from going out to excursions, from fooling ourselves by the apparent splendour of fashion and from attitudes that blacken our sublime womanhood! Otherwise, we will get a bad reputation in the world and in the next world as well as we would be moaning by the curse and hatred of our nation because of our laziness, our unappreciativeness of education, our unwillingness to work, we would turn the country, where gilded sanctity of the splendor of freedom would shine in its horizons eternally, into ruins. Thus, let us cling to the cause of progress. Let us establish clubs, let us found societies, let us cut down on our money for fashion. We have poor, orphan destitute sisters. Let us educate them, let us teach them womanhood, let us save them from ignorance because our duty is our religious responsibility because Holy God orders us to help. Come on my dear beautiful, fair sisters. Let us

³⁸² Câvide Peyker. “Manastırlı Hanım Hemşîrelerime,” *Kadın*, no. 24, 23 Mart 1325 / [5 Nisan 1909], p. 7.

hold on the causes of elevation and then our nation will reach the power and bravery our ancestors had once.³⁸³

The Elitists and *Femme de Chambers*; 'kibâr's and 'hizmetçi's

In the Ottoman society, unless it was very poor even a middle-class family had maids at home. The connection between male-female slaves, utilized as a workforce in large and imposing houses instead of a productive power in agriculture, and their masters was that the slaves were among the household members. In the nineteenth century even middle-class families utilized adopted girls, whom were brought from villages or poor Çerkes tribes, as maids.³⁸⁴

The slavery theme inherited from the *Tanzimat* novels kept its importance in the Second Constitutional novels, which talked about tragic stories of these workers.³⁸⁵ However, this theme was handled as the basis of a romantic and melancholic feeling not as a social problem. One of the main reasons that the Ottoman elites were concerned with this topic was that they perceived slavery in the West and in the Ottoman Empire as two different facts. However, that the Shariat legalized slavery caused Ottoman elites to seem nonreactive towards abolishing slavery.³⁸⁶

³⁸³ Câvide Peyker. "Musâhabe 2, Manastırlı Hemşîrelerime," *Kadın*, no. 27, 4 Mayıs 1325 / [17 Mayıs 1909], p. 2.

³⁸⁴ İlber Ortaylı. *Osmanlı Toplumunda Aile*, (İstanbul: Pan Yayıncılık, 2001), pp. 129-130.

³⁸⁵ Osman Gündüz. *Meşrutiyet Romanında Yapı ve Tema*, Vol. II, (İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1997), p. 795.

³⁸⁶ Ehud R. Toledano. *Slavery and Abolition in the Ottoman Middle East*, (Seattle: University of Washington Press, 1998), p. 127. Also see this: Y. Hakan Erdem. *Slavery in the Ottoman Empire and its Demise, 1800-1909*, (Newyork: St. Martin's Press, 1996).

For Orhan Okay, the author of *Batı Medeniyeti Karşısında Ahmed Midhat Efendi* (Ahmet Midhat Efendi in Response to Western Civilization), Ahmed Midhat considered that slavery and captivity were different institutions from those in the West. That is, there was no slavery institution in the Ottoman society like the one in the West involving forced labor and being tyrannized. Although slavery institution was open to misuse, Ottoman virtue assured slaves to be treated humanly. In summary, slaves were not a group despised in social classes. It did not mean that Ahmed Midhat defended slavery in this approach. Like his contemporaries he also considers slavery as a necessity of the faith.³⁸⁷

Since the slavery in the Ottoman Empire, being different than the American slavery system, was common at home, (*slave-harem*) type, in the books and magazines published for women it was involved in the parts about the maids. Doctor Hüseyin Remzi's book named *Mir'atü'l-Beyt* (the Mirror of Home) is an example of these didactic books. The doctor lists also the maids among the households.³⁸⁸ Explaining the details such as the qualities the maids need,³⁸⁹ the points that the lady of the house should pay attention to and how to treat the maids Doctor Hüseyin Remzi suggests that especially the lady of house should keep her eyes open to utilize the maids best.³⁹⁰

³⁸⁷ Orhan Okay. *Batı Medeniyeti Karşısında Ahmed Midhat Efendi*, (İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1991), pp. 154-155.

³⁸⁸ “Bir âile her ne kadar zevce, zevce, evlad ü ahfâddan ibâret ise de o âilenin hidmet-i beytiyyesinde bulunanlar da o âileye mensûb add olunurlar. Nerede bulunsalar filânın hidmetçisi derler ki bu söz onların o âileye olan mensûbiyetini imâ eder.”
Doktor Hüseyin Remzi. *Mirat'ül-Beyt, Hanımlara Yadigâr*, (İstanbul: Ahmed İhsan ve Şürekâsı, 1308), p. 56.

³⁸⁹ “Hidmetçiye lâzım olan evsâftan birincisi: ehl-i ırz ve sâhib-i nâmûs olmasıdır. İkincisi: munkad ve mutî olup dik başlı olmamasıdır. Âilenin reisi ve kadını dahî hidmetçisinin indelhîde kendisi gibi bir mahlûk ve nefsinde müsâvî olduğunu unutmayıp dâimâ rıfk u lutf ile mu'âmele etmeyi i'tiyâd edinmesi şarttır.”
ibid., p. 56.

³⁹⁰ “Âile içinde erkek hidmetçiler ile kadın hidmetçisi ve matbahda aşçı gibi hidmetçilerin vezâifini birer birer mutâla'a etmek şarttır. Hele hânenin hanımı bu hidmetçileri hüsn-i sûrette kullanmak için gözünü açmalıdır. Çünkü âilenin umûr-ı dâhiliyyesi kadının üzerinde olduğundan hidmetçi, aşçı, işçi ve çamaşırcı âilenin içinde hanımı tanır. Hanım onlara emir verir, istemediğini redd eder. Hanım unutmamalıdır ki hidmetçi kullanmak için iki şey ihtiyaç vardır. Bunlardan birisi onlara mubassırlık etmek, ikincisi onlara i'timâd ve emniyet eylemektir. Bu iki şey çok lâzımdır. Birinciye bırakırsanız aldanırsınız. İkinciye bırakırsanız kendi kendinizi aldatmış olursunuz. Zîrâ ittihâd ve emniyet olmayınca hiç bir işe zaferyâb

Although there are a lot of sources of maids in Ottoman women's magazines, Yavuz Selim Karakışla draws attention that this subject has been worked on insufficiently, in his article written on Ottoman ladies (*hanım*) and maids. He points out that although the magazines published between 1869-1927 claimed that they were addressing all women without any discrimination of religious sects (*bilâ-tefrik-i cins ü mezheb*), it should not be possible for reasons like proportion of literates especially in women population. Therefore, he indicates that the target was upper-class literate Muslim women. The articles in those magazines were naturally prepared according to needs and likes of those readers.³⁹¹ Also the articles and foreign news of maids in these magazines were the biggest indicator of the perception of women writers on "other" women. According to Yavuz Selim Karakışla, these women were interested in the articles explaining how to find the best maids, how to treat maids which were expressed in the words "us and them."³⁹²

If we look at it from this perspective, who did *Kadın* address? From which social layer did its authors come and what kind of social structure did they envisage? How were "rich and poor," which were everywhere in the world, depicted in *Kadın*? Was there any connection between wealth and "à la Franca"? How far did the authors of *Kadın* internalize the principles of French Revolution (freedom, justice, equality and fraternity)? First of all, we can see the "*kibâr*" was a keyword for expressing social discrepancies.

olamazsınız. Hizmetçiler bir âilenin nâmûsudur. Erbâb-ı fesâd, bir eve hizmetçiler vasıtasıyla girer. Bir hizmetçinin hizmetinden memnûn olmadığınız sûrette onu kovmayınız. Rıfk u mülâyemetle ve hakkının fazlası olarak bir mükemmel bahşişle izin veriniz. Zîrâ, bunun aksi olarak şiddetle döğerek kovar nâ-lâyık sûrette tekdîr ve tahkîr ederseniz diğer bir âileye hizmet etdiği zamân o hizmetçi âilenize iftirâ eder. Zîrâ, herkesde bir gurûr olduğundan 'ben hizmetimi ifâ edemedim, beni kovdular' demez. Bilakis, 'benim vücûdum hanımın ve yâhûd efendinin gizli işlerine elvermediği için izin verdiler,' der. İşi bu merkeze götürmeden hizmetçilere dikkat etmek ve onları minnet altında yaşatmak âile reîsinin vazîfesidir." *ibid.*, p. 57.

³⁹¹ Yavuz Selim Karakışla. "Kadın Dergilerinde (1869-1927) Osmanlı Hanımları ve Hizmetçi Kadınlar," *Toplumsal Tarih*, Vol. XI, No. 64, (Mart, 1999), p. 15.

³⁹² *ibid.*, p. 22.

Şemseddin Sâmî, defines “*kibâr*” as “preeminent, kind, one who belongs to the upper class of the society, gracious, noble-hearted.”³⁹³

But who was from this upper class? If we look at the usage of “*kibâr*” in *Kadın*: there was a distinction between “common neighborhood” and “private and *kibâr* mansions.”³⁹⁴ Working at philanthropic organizations, founding societies were among the activities of the rich and *kibâr* families who lived in these mansions.³⁹⁵ The beautiful carpets, exported to America and Europe, were decorating the *kibâr*’s salons.³⁹⁶ In these *kibâr*’s salon, there were heap of laces, “*sefahat*” (reckless extravagance with money), and gambling.³⁹⁷ *Kibâr*, sometimes represented being rich, noble and polite while sometimes represented as becoming morally degenerate and being useless. This, indeed, raises the debate about “the Turkish-style (*alaturka*) and the European-style (*alafranga*),” which has been a dominant theme since the nineteenth century. Likewise the criticism of “kind” used in the negative sense has similar points as the criticism of “excessive fondness for the European-style.” While charity activities conducted by the *kibâr*s and their benevolence were praised on the one hand, the “European-style” *kibâr*s, on the other hand, who were spending excessively, fond of fashion and morally degenerate, were mercilessly criticized.

³⁹³ Şemseddin Samî. *Kâmûs-ı Türkî*, (Dersaadet: İkdâm Matbaası, 1317) p. 1142.

³⁹⁴ “Yılbaşı; bu bizde de salgın bir dâ-i taklîd olmaktan kurtulamamıştır. Kânûnisânî’nin birinci günü umûmî mahallerde olduğu gibi husûsî ve **kibâr** konaklarda dahî ‘şans tecrübe’lerinde bulunuyorlar.”
“Ahlâk-ı Etfâlden,” *Kadın*, no. 13, 5 Kânûnisânî 1324 / [18 Ocak 1909], p. 13.

³⁹⁵ “Şâyân-ı takdîr ciheti şudur ki en **kibâr** ve zengîn âilelerin hanımları ve hanım kızlarından müteşekkil olan bu cemiyete..”
Faros Gazetesi. (mütercimi: Ma‘ârif tercümanlarından Jan), “İslâm Kadınları,” *Kadın*, no. 7, 24 Teşrînisânî 1324 / [7 Aralık 1908], p. 12.

³⁹⁶ “Avrupa’ya, Amerika’ya mühim ihrâcâtı olan, **kibâr**larımızın, misâfir salonlarını tezyîn eyleyen o güzel halılar.”
A. Senî. “Kadınların Melekât-ı Rûhiyesi,” *Kadın*, no. 10, 15 Kânûnievvel 1324 / [28 Aralık 1908], p. 6.

³⁹⁷ “Maden parçalarını, dantela yığınlarını sefâhati, **kibâr** salonlarında oynanan kumarları, bezm-i ayş u işreti, bî-esâs eğlenceleri...”
Pakize Senî. “İki Hayât-ı Münkesir,” *Kadın*, no. 29, 18 Mayıs 1325 / [31 Mayıs 1909], p. 13.

“The European-style and the Turkish-style” were sometimes concepts related to “kind” or “wild” lifestyles and consumption forms. The “European-style” dominantly appeared in fashion. The debate on fashion was in essence about morality, social and the place of women.³⁹⁸ The “European-style” woman, who frequently appeared in cartoons and novels, was a character threatening the moral structure of the Ottoman Empire and order of society.³⁹⁹

Even though the Ottoman intellectuals criticized the ‘European-style’ (excessive Westernization), they viewed the implementation of the rules of etiquette as a signal for “kind”ness (*kibâr*) (modernization). Those who did not respect these rules were not very well-liked. Doktor Asaf, in disgust, tells that one of his close friends, whom he was visiting at an unsuitable time, welcomed him even with his sash on his waist and his naked feet, and that this person known as quite kind (*kibâr*), was seated at a table on which two or three randomly scattered cooking pans and bread not yet sliced were placed, and this close friend asked to “have a Turkish-style meal today.” Doctor Asaf, who spent many years in Germany, states that he would feel as if he were “in the remotest corner of the country” if his close friend had not used a spoon. He regrets and says “the Turkish-style does not come to mean wildness.” For Doctor Asaf, ‘bread not sliced’ and ‘naked feet’ were signals of wildness. According to this point of view, symptoms of modernization just like “spoon” would be found in cities and become widespread when you went further away from the city.⁴⁰⁰

³⁹⁸ Palmira Brummet. *İkinci Meşrutiyet Basınında İmge ve Emperyalizm 1908-1911*, p. 407.

³⁹⁹ *ibid.*, p. 397.

⁴⁰⁰ “Bir misâl daha söyliyeyim. Resmî salonlarda, hükümet dâirelerinde sevimli bir centilmen gibi şıklığın en ince nikâtına dikkat eden hem-şehrîlerimden bir zâtı hânesinde vakitsiz ziyârete gitmiş idim. Hemen teklîfsizlik derecesinde tanıdığım bu zât, entarisi üzerinde kuşağı belinde, çıplak ayakları ile beni karşıladı. Bir müddet konuşduktan sonra önünde -ara sıra vâki’ olduğu gibi- hânesinde ta’âm edeceğini söyleyerek beni de yemeye davet etti. Gördüğüm manzara bir anda beni hayretler içine gark etti. **Kibâr** centilmenin yemek yemesi beni -pilavda kaşık isti’ mâl etmemiş olsaydı- memleketin en hücrâ bir köyünde bir aşîret ocağında bulunduracaktı. Üzerinde gelişi güzel dizilmiş iki üç sahan yemek, kesilmemiş ekmekle kurulmuş

Kadın, in its first issue, clearly sets its publication approach. This newspaper was to be published for each and every person, no matter how rich or poor, and involved everyone. *Kadın*, feels the need to define “aristocracy” and underlines that they will keep away from it. The aristocracy, what is namely thought to be a lifestyle existing when not indeed (*aristokrasi denilen o mevhûm hayât-ı kibârâne-i hîcîden*), is such an unimportant and worthless one which is believed to be “polite” (*kibâr*), namely belonging to the upper class.⁴⁰¹ The aristocracy is a lifestyle which by no means complies with reality, is full of falsities and unreasonable. This romantic class criticism is also a forerunner of the populist novels shortly to be written by Enis Avnî.⁴⁰² Even though there are no specific names mentioned in the article called “*İfâde-i Mahsûsa*” (Special Expression), it is very clear that this expression was written by Enis Avnî, the newspaper editor. He uses the same concept in terms of meaning in one of his other articles, i.e. in “in borrowed politeness of the luxurious dwellings..” (*Kâşânelerin müsteâr kibârlıkları içinde..*)⁴⁰³ Again politeness being mentioned here which is told to be hidden in large wooden houses (*köşks*) is also fake and borrowed (*müsteâr*).

Ali Cânib and Enis Avnî, among the writers of *Kadın*, are remarkable with their populist approaches. Ali Cânib deals with class differences in his story named “*Garson*” (Waiter). A young person called Nikola became a waiter due to a twist of fate and suffers

bir sofrâ etrafına oturduk. Dostum kollarını sıvadı, ekmeği elleriyle parçaladı. Ve ‘bugün de alaturka bir yemek yiyeceğim!’ mukaddemesi ile yemeye başladı. Kendi kendime dedim: ‘Hâşâ, alaturka vahşet demek değildir.’ İşte âile terbiyesi! İşte tabî‘at-ı sâniye!’

Doktor Asaf. “Musâhabe-i Nisâiyye: Âile Terbiyesi,” *Kadın*, no. 10, 15 Kânûniyyevvel 1324 / [28 Aralık 1908], p. 3.

⁴⁰¹ “Öyle nisâî bir risâle ki: umûma şâmil olsun, ‘aristokrasi’ denilen o mevhûm hayât-ı **kibârâne-i hîcîden**, hayâlden, muhayyelât-ı asabiyyeden, vehmiyyât-ı marizâneden mümkün olduğu kadar uzak bulunsun. Öyle nisâî bir risâle ki: kulübeden konağa, saraydan fakîr hâneye, havâssdan avâma, vasatdan en ileriye bir nîrengi çizerek küçük büyük düğümlerle yapılmış bir fikir ve ma ‘lûmât ağı gibi muhît-i nisâîmizi kaplasın.” “İfâde-i Mahsûsa,” *Kadın*, no. 1, 13 Teşrîniyyevvel 1324 / [26 Ekim 1908], p. 2.

⁴⁰² Osman Gündüz. *Meşrutîyet Romanında Yapı ve Tema*, p. 799.

⁴⁰³ Enis Avnî. “Esâret Var: Halayıklara Dâir 1,” *Kadın*, no. 15, 19 Kânûnisânî 1324 / [1 Şubat 1909], p. 4.

extreme poverty. However, those others he serves are also young people just like him. As he has a lottery ticket of the Ziraat Bankası, Nikola is imagining what he can do with the money if he wins the lottery. While he was lost in such dreams, one of the young people he had been serving came and gave a tip to him in a humiliating manner.⁴⁰⁴ The only evidence in the story that it takes place in the lands of the Ottoman Empire is the lottery ticket from the Ziraat Bankası. The foreign characters reminds us of the fact that Turkish novelists have always benefited from foreign figures in their work in which they were covering class differences. It was believed that there were no class differences, in the Western sense, in the Ottoman lands.

In one of his other stories, Ali Cânib recounts that a shoeshine boy in his “dirty and worn-out clothes” shines the ankle boots of a “dressy gentleman” on a nice day. In this story Ali Cânib tells the differences in lifestyles between the rich and the poor in a romantic style and draws attention to social inequalities.⁴⁰⁵

Poverty and social inequalities, themes frequently used by Ali Cânib in his literary stories, are among those themes specifically emphasized also by Enis Avnî. In the article named “*Esaret Var: Halayıklara Dair*” (This is Slavery: On Concubines) one of the few prose works he wrote without using his pen-name, Seniha Hikmet, Enis Avnî criticizes the fact that “*Çerkes öksüzçüklerinin*” (Circassian orphans) were sold to “*Lâlalı konakların göbeği fırlak bey efendilerine*” (the gentlemen of splendid houses with high ranking

⁴⁰⁴ “İşte üç senedir garsondu... evet garson... umûmî bir uşak... düşündü, sabahdan akşama, gece yarısına kadar çalışmak.. bu üç senelik ömrünün icmâl-i hâdisâtı bundan ibâretti... Şu karşısında oturanlar da tıpkı kendisi gibi birer insân değil miydi? Oh, onlar ne kadar mes’ûd... kim bilir belki birer mektebli ve belki de bir bankerin veya büyük bir me’mûrun oğulları... Ah, ya kendisi neydi; bir garson!”

Ali Cânib. “Garson,” *Kadın*, no. 3, 27 Teşrinievvel 1324 / [9 Kasım 1908], p. 15.

⁴⁰⁵ “Şimdi o kirli paçavra, bu süslü beyin potinini boyuyordu; iki dakika sonra bitirdi. O mini mini yavru koşup giderken, boyacı çocuk arkasından derinliklerinde bir ye’is-i hâsirâne okunan enzariyle baktı: ‘Ah zavallı âzar[dî]de-i hayât, diye mırıldandım, aranızdaki nihâyetsiz uçurumların a’mâk-ı mahûfesi gözlerini mi kararttı?’ O şimdi her şeyi unutmuştu, sandığı eline almış hem yürüyor, hem kendine temâsdan korkarak geçenlerin ayaklarına doğru eğilerek bağıırıyordu: Boyacı!”

Ali Cânib. “Tekâzâ-yı Hayât, 2” *Kadın*, no. 27, 4 Mayıs 1325 / [17 Mayıs 1909], p. 9.

manservants who had big bellies) with “*odalık, gözde, ikbâl gibi bir sürü yavan ve cân yakan ünvânlarla*” (a number of dull and depressing titles such as odalisque, favorite). He also adds that these “poor Caucassian girls” (*Kafkasya’nın zavallı kızları*) who did not make any effort to put off the fire of captivity burning in these “delicate wrists” (*narin bileklerdeki*) nurse more grudge and hostility against other members of the same sex each new day.⁴⁰⁶ Shall it be possible to buy these poor girls, who should be taught to learn “freedom, captivation of independence” yet deemed to be worthy of “sleep of captivation” only, as if they were a pair of handgloves? These women remain as the “rose of a precious vase until they fade away” and are forced to get married once they get old or lose power. *Kadın*, which is going to work for the sake of women’s “maturation and progress” (*tekemmülât ve terakkîyât*), will preserve the rights of women as its own or of its mother and keep working on this issue.⁴⁰⁷

Orphans such as female slaves and concubines are points of current discussion. Seniha Hikmet [Enis Avnî], who was an orphan as well, claims that ‘being orphaned’ and the bad quality life the orphans have to suffer, are not due to a law of nature but to a lack of law in the society.⁴⁰⁸ He starts to examine the social structures (*ecnebî kelimât-ı hayâtiyye ve ictimâ’iyyesini*) of all those foreign countries as a cure for the orphans. While searching for the “progress of humankind” (*terakkîyât-ı beşeriyye*) that was “born in the East yet

⁴⁰⁶ “Sizin hukuk-ı şahsiyye ve insâniyyenizi müdâfa’a etmek, sizlerin de nârîn bileklerinizdeki ukde-i âteşîn-i esâreti koparmak, hürriyet-i şahsiyye ve vicdâniyyenizi istirdâd ve bahş eylemek için bir sâniyenin yüz milyonda birini sarf etmeyen hemcinsleriniz hakkında şimdi, o kadar amîk ve sûzân bir buğz u adâvet, bir gayz ve infî’âl hissediyorum ki... işte altı aydır, her gün bir parça daha bekleyerek bir parça daha sızlayarak kahr oluyorum.”

Enis Avnî. “Esâret Var! Halayıklara Dâir 1,” *Kadın*, no. 15, 19 Kânûnisânî 1324 / [1 Şubat 1909], p. 2.

⁴⁰⁷ *ibid.*, p. 3.

⁴⁰⁸ “Bir kânûn-i tabî’at olmaktan ziyâde inanıyordum ki bu, insânların, bir kitle-i ictimâ’iyyenin kânûnsuzluğundan başka bir şey değildir. Müsâvât-ı hukuk-i beşeriyyeyi varil yanında bardak kabîlinden, böyle mantıksız ve süverî bir tarzda acınacak ve yalancı bir şekilde gördükçe hayatımın ilk tesâdüf ve fırsatını bekliyordum.”

Seniha Hikmet. “Musâhabe-i Nisâiyye: Öksüzler,” *Kadın*, no. 2, 20 Teşrînievvel 1324 / [2 Kasım 1908], p. 12.

collapsed” and re-occurred in the West, he could not stay in France. He escapes from the “smell of powder” and dissoluteness which leads one to feel dizzy, attacks one in the heart and makes one get nervous. Perhaps he could not stay there as he did not make much research on Germans and escapes to England. There is “Alexandra, Great Queen of England.” There is no trace of dearth and poverty there but affection, work and effort. Many institutions were established to help people live as human beings. Considering the example of England as a solution to poverty, Enis Avnî summarizes his own philosophy in a single sentence: “All the wretched ones are human beings and deserving.” (*Bütün bîcâreler insan ve müstehakdır.*)⁴⁰⁹

The Constitutional Period intellectuals did not like to see poverty and the poor. Being free of poverty, charity institutions and societies opened for the poor were signals for modernization (*terakkî*). Since having a “progressive mind” (*terakkî-perver*) was among the missions of *Kadın*, the writers of *Kadın* considered social inequality at length, discussed and searched for solutions.

“The humanist romanticism of Enis Avnî, saying “All the wretched ones are human beings and deserving,” was met by the rational and materialistic criticism of Pakize Senî. According to Pakize Senî, one of the founders of the the Red-White Club and permanent writers of *Kadın*, there is nothing poetic in life and realities are not favoured

⁴⁰⁹ “*Tedkîkâtımı... Şark’da doğduğu hâlde batan fakat bir aksü’l-amel-i terakkî ile Garb’de hâsıl olan terakkîyât-ı beşerîyye ve ictimâ’iyyede böylece ararken Fransa’da pek az durabiliyordum. Bîcâre genç kızlarının, öksüz ve kimsesizlerinin ortasına fikren karıştığım vakit görüyordum ki bu zümre-i bîcâregânın ekserîyyetinden bir şemîm-i ruh-nevâz-ı refâhiyet yerine, insânın kalbini boğan başını döndüren, muharrik-i a’sâb bir pudra kokusuyla, ağlayan handeler var... ve orada titreyerek ve acıyarak görüyordum ki kesîf ve anîf bir kısm-ı hayât, sefâhatdır. Kurtarılamayan, henüz ve elân kollarından kaldırılamayan bu kimsesizlik kurbanlarının düzgünlere inkılâb ederek akan kanları arasında sızlayan bir kalble sıyrılıyor, Almanya’ya Alman öksüzlerine kaçuyordum. Bilmem Almanlar’ı o kadar tettebbu’ edemediğimden midir sevmediğimden midir nedir, Berlin’e bile o kadar dolu olmayan bir nazarla bakarak iştiyâklerle İngilizler’e atılıyordum. Oh! Burada hayât ve fa’âliyetin döküğü o kadar meşrû’ ve afîf alın terleri vardı ki bedbîn-i beşer ancak burada çatık kaşlarını indirebilirdi. Ve bütün büyük Britanya’nın üstünde bülend ve rahîm, şefîk ve hâmî âlihât-ı evvelîn simâlarını andıran bir çehre-i dilrübây-i merhamet, mütebessim ve âmâdedir. Öyle bir nâsiye-i pâk-şefkat ve tesellî ki. Bu İngiliz Kraliçesi Aleksandra Hazretleri’dir. Daha doğrusu İngilizler’in büyük kraliçesi olmaktan ziyâde ‘zavallı öksüzlerin’ muhtâcînin, sefillerin bir kraliçesidir. Orada hayât, mezellet, süfliyyet, hodgâmî değil, şefkat, çâlâkî, sa’y ve gayret var.”*
ibid., p. 12.

because they give pain.⁴¹⁰ If one were to think in depth about these realities, he would then find out that there are already inequalities in life. Orphans were “miserable and poor,” however they were not in a position to be able to appreciate their own standing. In addition to that, their lifestyles in splendid houses were disproving their loss of share granted by God.⁴¹¹ Moreover, it was impossible to find equality not only among people but anywhere in the universe. Even though you could feed on cereals such as barley and corn, none of them would replace wheat. Just the same, the valuable ore in gold could not be found in silver or iron. While gold was kept in boxes, iron was plenty. Thus it would be in vain to work for “equality” in any case.⁴¹² Pakize Senî tries to explain the concept “serving as a maid.” Everyone in the universe is obliged to “serve”⁴¹³ one another and is dependent upon each other. This might be in the form of ready money, action or sometimes physically.⁴¹⁴ Even the emperors were the “servants of the nation.” Servants should be thankful and happy as they found a rich and warm home and were saved from their villages. If these

⁴¹⁰ “Evet hakikat sevilmez, çünkü acıdır, işte hayât-ı beşer de, onun kadar zehr-nâkdır. Hakikat, hayâtı düşünmez; çünkü hiçdir; onda şî'iriyet yoktur. İnsân müzehher kanadlarla semâvâta i'tilâ edemez. Bilâkis bütün hissiyâtı, efkârı sükût ederek yerlerde, hakîr ve zelîl, dâimâ aşağılarda yuvarlanır.” Pakize Senî. “Musâhabe-i Nisâiyye: Bazı Mütâlâ'âtım,” *Kadın* no. 5, 10 Teşrînîsânî 1324 / [23 Kasım 1908], p. 2.

⁴¹¹ “Öksüzler zavallıdır, yoksuldur; lâkin evlerimizde köylerden celb edilen o hizmetçi zümresi bu hâli takdîr edemezler. Onlar hayâtda bir nasîbsizliğe ma'rûz bulunmuyorlar; çünkü o öksüzlerin ilticâ ettikleri konaklardaki tarz-ı hayâtları bugün onların cemîyyet-i beşeriyye arasındaki mevcûdiyetlerini unutturacak derecede hakîr ve zelîl değildir.” *ibid.*, p. 2.

⁴¹² “Fakat müsâvât-ı kat'îyye ve um[ûmiyye] nasıl kâbil olabilir ki fitratın yalnız beşerde değil, kâinâtta halk ettiği bütün mevcûdâtta da bulunmuyor. İşte buğday, arpa, mısır... Bugün hepsi insânların def'-i cû'larına ne kadar mütefâvittir. Hiçbir zamân buğday derecesinde bulunamazlar. Sonra altın, gümüş, demir. Hep birer maden değil mi? Fakat hiçbir zamân altındaki hasîsa-i kıymetdâr gümüşte, hele demirde bulunmuyor. Onlar çekmeceler içinde, mahfâzalarda hıfz ediliyor. Demir de pek çok ihtiyâcâtımıza hizmet ettiği hâlde dâimâ kıymet-i maddiyye ve ma'nevîyyesi daha az bulunuyor. Elhâsıl müsâvât-ı umûmiyyeye çalışmak muhâlât ile uğraşmak kabîl[în]dendir. Yalnız şî'ir, esîrî bir incelik, müzeyyen bir âlem, çiçekli bir salon, râyihadâr olarak hayât-ı ictimâ'îyyemizi kabul edersek. Maalesef hayır!” *ibid.*, p. 5.

⁴¹³ For the historical usage of the word ‘hizmet’ see: Etienne Copeaux. “Hizmet: A Keyword in the Turkish Historical Narrative,” *New Perspectives on Turkey*, No. 15, (Spring, 1996), pp. 97-114.

⁴¹⁴ “Hizmetçi! Bu kelimeyi tavzîh edelim: Evet, yukarıda arz ettiğim vechile hayâtda herkes bir hizmet ile mükelleftir. Ve yekdiğerine muhtâctır. Kimisi beden, kimisi fî'ilen, bazıları da nakden.” *ibid.*, p. 3.

poor ones were to stay away from these splendid houses, their chastity might get harmed or they might encounter dishonorable and unfair people. For that reason, the idea of leading a poor but free life was not so realistic. Giving freedom to these “inexperienced and innocent people” would lead to discreditable actions poisoning the “human society” and spoiling the “family happiness.” Moreover, being a servant is not necessarily a reason for unhappiness. There are those who suffer from pain and great sorrow even though they have thousands of opportunities and blessing. Thus servants should also try to be happy and give thanks to God.⁴¹⁵ They should be happy as they were saved from their villages, the real source of extreme poverty exploiting people unmercifully.⁴¹⁶ Ladies of the houses were to treat servants with kindness and tenderness, educate them and help them get married and give great dowry to them after many years of devoted service. No women were to stay forever as servants because the key goal was to marry and start a family.⁴¹⁷ Pakize Senî continuously points out and warns that they should not be compared with “them.” This is far beyond power. They are not sad indeed as they cannot be “like that because they are accustomed to this way of life since the time they were born. One could not feel great pain for something that was not seen or experienced before.”⁴¹⁸ Pakize Senî agrees with Seniha

⁴¹⁵ “*Hidmetçi olmak onları bedbaht etmeye bir sebep teşkil edemez. Hem bedbahtlık hizmetçi olmaya vâbeste değildir. En zengin âilelerin naz ü ni’meti içinde pençe pençe felâketler gizlenir... Onları bâr-ı mezâlimi altında inletir.*”
ibid., p. 4.

⁴¹⁶ “*Bir çok âmâliyle muhakkaktır ki takım takım şehrimize getirilip konaklara yerleştirilen o kimsesiz hizmetçi kızlar şükrediyorlar, zîrâ sefâlet onları asıl köylerinde tahrîb eder. Yoksulluk, açlık, çıplaklık orada ezer, kanlarını emer, vücûdlarını mahveder.*”
ibid., p. 4.

⁴¹⁷ “*Âile muhabbeti, vâlide şefkati, hemşîre, birâder hissiyle perverde olan bir insân-ı âkıl tasavvur edemem ki evinde hizmet eden bir kızı müstebidâne mu’amelelerle ilâ-âhirü’l-ömr hizmetçilik derekesinde kalmasına vicdânı kail olsun. Bilakis hergün yüzlerce emsâlini görüyoruz; on on iki sene zîr-i himâye ve şefkatinde, yed-i terbiyesinde yetiştirdiğinden, bi’t-tabî’ mukabeleten o kızcağz da sâdikâne hizmetler ibrâz etdikten sonra me’mûlün fevkinde cihazlanarak münâsib bir refik-i hayât intihâb edip sa’âdetinin istikmâline gayret ederler. Esâsen gaye-i emel de bir âile teşkil etmek değil midir?*”
ibid., pp. 4-5.

⁴¹⁸ “*Lâkin hiçbir zamân onları bizim ile hem-hâl etmeye çalışamaz. Çünkü, iktidârın mâ-fevkindedir. Zâten onlar bugün öyle olmadıklarından nâşî müteessir değildirler. Zîrâ tevellüdlerinden beri tarz-ı ma’îşetleriyle ünsiyet peydâ etmişlerdir.*”

Hikmet in that it is needed to open homes for poor and homeless, rest homes and high schools for poor children, however, the servants who are provided with “means of support” are not the ones to be actually saved but the orphans and beggars who have to stay in the streets outside even in unfavourable weather conditions. Pakize Senî, who believes that extreme poverty caused by laziness should be erased, points out that this “impoverished class” should be encouraged to get used to working. Thus foreign people coming to visit the country will not see the poverty.⁴¹⁹ Pakize Senî also explains how this would be possible. For instance, if one happens to see a woman, with her children, begging on the street, she suggests that children should be given to a charity organization and the mother should be encouraged to work to make her living. The first people to be addressed are the ones who started to suffer from poverty after they lost their father because they do not possess manners suitable for serving.⁴²⁰

Zekiye, the chairwoman of the the Women’s Charitable Association, does not completely agree with Pakize Senî. In her article she wrote in the magazine addressing Enis Avnî, Zekiye, who is more cognizant than men of the “position of the same sex members, says “Ohh, my dear friend, I would also like, as you do, to imagine such sweet dreams” and points out that the idea of “progress” was not acquired by the “Muslim

ibid., p. 5.

⁴¹⁹ “Evet, memleketimizin dârü’l-acezelere, dârü’s-sinâ’alara, dârü’ş-şafakalara, ihtiyâc-ı şedîdi vardır. Ancak mezelletin kara kollarında ezilen, mahv olan halk, evlerimizde hizmet ederek esbâb-ı ma’îşetleri oldukça te’mîn edilen kızlar değil; buna sokaklarda, yazın, güneşlerin yakıp kavurucu harâretleri altında, kışın dondurucu, her lahza katre katre öldürücü çamurlu karları içinde cırıl çıplak, aç bî-’ilâc sürüklenen öksüzler, caddelerde gelen geçen halkı bin türlü yılmışıklıklarıyla iz’âc eden dilenciler, çalışmaktan âciz bî-çâregân, marîz, bî-vâyeğân, muhtâcdır. Bu sefâlet böyle müesseseler vasıtasıyla memleketimizden kaldırılın. Tenbellikten meydâna gelen mezellet temizlensin, bütün bu zümre-i sefile, refâhiyet içinde tedricen çalışmaya alıştırılın. Bu sûretle müstekreh mülevves dilencilik imhâ edilerek bütün ulvî kalbleri zehirleyen şu san’at-ı menfûre memleketimize gelen yabancı gözlere görünmesin.”

ibid., p. 6.

⁴²⁰ “Meselâ, sokak ortasında iki üç çocuğuyla dest-i tese’ülünü uzatan bir kadın görüldü mü çocukları derhâl dârü’l-acezeye alınıp kadını kendi ma’îşetini tedârik etmesi için sa’ya teşvîk etmeli! Ötede vakti hâli iyi olup da bi’l-âhere pederlerinin vefâtıyla yoksul, hâmisiz çocukları dârü’ş-şafakalara, dârü’s-sinâ’alara alarak tedrislerine ihtimâm olunmalı; zîrâ onların görgüleri, me’lûfiyetleri hizmetçilik etmeye müsâ’id değildir.”

ibid., p. 6.

women.” She complains about talks and literature still defining any work such as serving, cooking as “unhappiness” and those people who do such work as “wretched.” She inquires to understand why it should be considered “unhappiness” for a just woman to do housework for a few hours. According to Zekiye, work of women, when compared with that of men who work outside a whole day, is fairly easier.⁴²¹ Zekiye thinks that women, who perceive ignoring the duty as wasted generosity or “kindness,” set a bad example to their children.⁴²²

There are no articles or other pieces of writing in *Kadın*, in which these two women wrote referring to each other or discussed about any issue.⁴²³ Probably, they did not have such a good relationship with one another. It is possible in a way that Zekiye regards Pakize Senî as one of those, “*kibâr*’s” and implied her in her “a la franca criticism.”

As seen, the discussion about serving as a maid was related to social inequality on the one hand, and to whom and how that person will take up the responsibility to do the housework, which was believed to be done by the maid, on the other. Some women also examined the Western women and took into account the way they approached to this discussion. In her article in which she gave the English women as an example, Fatma Seniye, tells that they work in a planned and organized way both inside and outside and

⁴²¹ “*Buranın zengin müdâvimleri, bir ücret-i ta’lîm veremezler mi?*” diyorsunuz. Ah azîzim, bu tatlı hülyâları sizle berâber ben de tasavvur etmek isterdim. Ne çâre ki hemcinsimin ahvâline sizden ziyâde vâkıf olduğum için tahayyül den iktisâb-ı lezzet edemiyorum. Daha bizde, nisvân-ı İslâm’da, fikr-i terakkî henüz tenevvüre başlamıştır. O da kısmen... Hâlâ ‘onun hizmetini, aşçılığını der’uhde etmek bedbahtlığına dâcâr olan bî-çâreler’ gibi terkîbleri edîbelerimizin âsârında maa’-teessüf okuyor, musâhabelerinde istimâ’ ediyoruz. Bizde vukûfsuzluğu, büyüklük add etmek fikri hâlâ bâkî. Munsif bir kadın için hânesinin hizmetiyle matbahının işiyle günde bir iki sâ’at iştigal etmek neden bedbahtlık olsun!” Zekiye. “İki İhtiyâc-ı Mübrem,” *Kadın*, no. 18, 9 Şubat 1324 / [22 Şubat 1909], p. 7.

⁴²² “*Bununda sebebi, vazîfe-nâşînâşlığı kibârluk, isrâfî ulüvv-i cenâb kıyâs eden vâlidelerin çocuklarına sû-i misâl olmalarıdır.*” Zekiye. “Musâhabe-i Nisâiyye: Mütâla‘ât-ı Nâçizâne,” *Kadın*, no. 4, 3 Teşrînîsânî 1324 / [16 Kasım 1908], p. 2.

⁴²³ According to the literary customs of the time, the articles would be written to answer someone or to contribute to ongoing discussions in journals. In *Kadın* we can see this too. The contexts of *Kadın* in the appendixes have been prepared considering this feature.

appreciates their effort and power. She adds that women here cannot work like the English women but it would be a reason for great “happiness” if they could only become capable of doing housework. Just like Pakize Senî, she tries to rationalize it through rules of the physics.

“Everything in the universe occurs within its surroundings.” (*Âlemde her bir şey kendi muhîti dâiresinde cevelân eder*)⁴²⁴

Even though what Fatma Seniye tries to mean is not sufficiently obvious, women of the age drew attention through their observations to class differences between poor and rich and believed that this differentiation would shape up whether housework should be done by the ‘maids’ or the ‘ladies of the house.’ Zehra, writer of the *Mehâsin*, claims that a woman can not handle all the housework. Upon Madam Catule Mendes’s saying referring to that satisfaction of the stomach will win the heart, Zehra questions “whether Madam Catule has written her poems with each and every word as precious as a pearl while peeling onions?” and hints at that women doing housework could not engage in artistic activities just like Catule Mendes does. Besides these activities, it is not possible for a woman to do all the housework alone. A woman cooking might possibly have negligence in mothering children. Among all these duties, a woman should fulfill her responsibility, the most important of all, of being mother and wife, and should ask for support for the rest. It was of course reasonable for rich families. Poor families were to do their work themselves, as usual. Zehra believed that duties of women would vary according to the era, their wealth and social class.⁴²⁵

⁴²⁴ “İngiliz kadınlarının fa‘âliyet ve iktidârını görüp de gıpta etmemek gayr-i kâbilirdir. Âlemde her bir şey kendi muhîti dâiresinde cevelân eder. Biz İngiliz madamları gibi çalışamayız. Ancak idâre-i beytiyyemizi tamâmiyle ifâya muktedir olursak bizim için yine bahtiyârlıktır.”

Fatma Seniye. “Musâhabe-i Nisâiyye: Neler Yapmalıyız?” *Kadın*, no. 6, 17 Teşrînisânî 1324 / [30 Kasım 1908], p. 4.

⁴²⁵ “Meselâ, bir erkek hem asker hem mahalle imâmı olamayacağı gibi, bir kadın da hem zevce, hem ana, hem aşçı, hem terzi olamaz. Aşçılıkla uğraşan bir kadının analığı, zevceliği eksik ifâ edeceği âşikârdır. Bu vazîfelerden hangisi mühim ise -ki bizce analık, zevcelik en mühimdir- ona hasr-ı hayât edip diğerlerini

As you will notice, male and female writers followed different approaches to the discussion about servant girls, concubines, orphans, widows and fatherless children, namely those who were granted little shares from the social wealth. Male writers of *Kadın* depended on principles of equality and brotherhood which they acquired as essentials of the 1908 Revolution and approached to social inequalities with a romantic style and researched on how other countries found a solution to it. With the idea that freedom is the right of everyone in their mind, they supported that servant girls employed for in-house service should be freed. Likewise they criticized the “kibâr” people who led a life of the “European style” and employed servant girls.

Women like Pakize Senî and Fatma Seniye believed that it was a natural need to have *femme de chamber* as it was a requirement of being from “kibârs” According to these women who regarded servants as “others” and claimed that they could not be compared with servants, this difference was as natural and necessary as the difference between gold and iron in nature. It is obvious that in ‘woman’-‘lady’ distinction this group had an attribute called “lady (*hanım*) narcissism.” This, in turn, directed the ‘community of women’ (*cemiyet-i nisvân*), believed to be connected to each other with natural and strong ties (*ittihâd-ı kavî*) beyond class differences, to experience the dilemma of either internalizing the principles of the revolution or doing the laundry.

According to Zehra who adopted a considerably pragmatic approach, whether a woman would need support for housework depends on the era, class and wealth. However, it is impossible for a woman to do all the housework and become a writer or poet at the same time.

aşçılara terzilere bırakmak en muvâfık olur. Maamâfih bu da zengin ve orta hâlli âileler için doğru olabilir, fakîrler ister istemez aşçılıklarını kendileri ifâ ederler. [...] Bir kadın sıra ile çocuk, genç kız, zevce, vâlide büyük vâlide oluyor. Kadınlara ta ‘yîn edilecek vezâif, her kadının bulunduğu devre, servet i ‘tibâriyle mensûb olduğu sınıf-ı cemiyete göre tahavvül eder.”

Zehra. “Musâhabe-i Nisâiyye,” *Mehâsin*, no. 3, Teşrînisânî 1324 [Kasım 1908], p. 123.

Housework is the natural responsibility of women in the opinion of the last group represented by Zekiye. The “*kibâr*” people who scorn such work are women who did not yet acquire the idea of “progress” and sense of “responsibility.” If we take into account the fact that Zekiye has concerns about preventing extravagance, spreading “assistance” and conscientiousness, we can think of her as a woman politically representing the Committee of Union and Progress.

Worlds Women in the line of *East and West*; womens’ rights, feminism, Islam

The Western people kept on talking for a long time about that Muslim women escape from men however the Eastern people recently happened to fancy this tradition. Wishes with respect to our women that they would be like the Western women and live together with men and engage in industry instead of being behind closed doors at home were commonly heard from many people.⁴²⁶

Is the distinction between East-West a useless classification? We can observe that the world has been classified into two as East and West since the early ages. This classification will be a significant point of discussion in the Ottoman press with respect to the relationships which were established with West by the “sick man” viewed as the representative of East and the elements of a “comparative” framework regarding how these relationships affect each other.

In addition to that, it occupied a specifically important place in the sense that women were compared with respect to the distinction between ‘East and West’ and

⁴²⁶ “*Müslümân kadınların erkekden kaçmasını Garblılar öteden beri dillerine dolamış iken, son zamânlarda bu âdet Şarklılar’ın da hoşuna gitmemeye başladı. Bizim kadınlarımız da nısvân-ı Garb gibi olsa, erkeklerle bir arada yaşasa, evlere kapanıp kalmasa da sanâyi’e sülûk etse gibi temennîler bir çok ağızlardan işitilir oldu.*”

Mehmed Ferid Vecdi. *Müslüman Kadını*, translated by Mehmed Akif, (İstanbul: Sırât-ı Müstakîm Kütüphanesi, 1325).

outcomes achieved as a result of this comparison displayed the improvement level of states. For instance, the famous Russian orientalist Madam Gülnar relates the reason for the Eastern countries to be underdeveloped when compared with the developed ones to the fact that Eastern women are undeveloped in terms of social level and are uneducated. Claiming that the Eastern civilization regressed due to wars in the Muslim countries and thus women were affected, Madam Gülnar argues that regression of women comes to mean the regression of the state in return.⁴²⁷ Depending on such a case study, she supports that West should help East revive again and gives as an example the fact that West previously received support from East. For that reason it is necessary to examine East thoroughly. Madam Gülnar adds that she helps these societies to be founded.⁴²⁸ As a matter of fact Madam Gülnar headed and founded a society called “Oriental Examination Society” (*Tedkîkât-ı Şarkıyye Cemiyeti*) in 1900.⁴²⁹

The ‘East and West’ discussion was essentially a discussion of civilization. Seniha Hikmet [Enis Avnî] states that the progress she formulated as “human progress”

⁴²⁷ “*Elhâsıl ilcâât-ı siyâsiyye, mezheb ve saltanat mücâdeleleri, muhârebeler, dâhili ihtilâller, gâileler nisvân-ı İslâm’daki bu feyz-i terakkîye sedd-i hâil olan yegâne esbâb olub bunlar Garb medenîyyeti inkişâf ve te’âliye bir meyl-i serî’ iktisâb etdiği esnâda medenîyyet-i Şarkıyye’de bir ric’ât-i tedennîye sebep olmuşlardır.*”

Madam Gülnar. (Olga de Lebedof), translated by A. Ulvî, “İslâm Kadınlarında Hürriyet [2],” *Kadın*, no. 13, 5 Kânûnisânî 1324 / [18 Ocak 1909], p. 6.

⁴²⁸ “*İşte bütün bu harekât-ı fikriyyeye istinâden diyebiliriz ki yeni bir devrenin fecr-i evvelinde bulunuyoruz. Lâkin Şark’ın gâye-i âmâlî ihyâ-i dimâğîyyesinden ibâret olan bu ulvî hidmette bizim de bir müdâhaleimiz, iştirâkimiz olmalı. Vaktiyle medenîyyet-i Garbiyye onlardan o kadar isti’âne ve isti’âre etdi ki bugün medenîyyet-i Şarkıyye’nin medenîyyet-i Garbiyyeden istifâde-i mu’ârefe hakkı vardır! Binâen-aleyh akvâm-ı Şarkıyye’nin ihtiyâcât-ı dimâğîyye ve ahlâkiyyelerini bize bildirecek, öğretecek olan müsteşrikîn cemiyetlerini mümkün mertebe tezyîd ü tevsî’ edelim. Bu sûretle iki âlem ‘Şark ile Garb’ arasında her türlü mesâil-i mezhebiyye ve siyâsiyyeden mu’arrâ olmak üzere kavî ve devâmlı revâbıt tesîs etmeye de muvaffak oluruz. Bu fikr-i hayrî bundan sekiz dokuz sene evvel Şark’da müddet-i medîde bir ikametden sonra ta’îm ile uğraştık ve ümîd ediyoruz ki tasavvur ettiğimiz üzere ve Rusya’da dahi bir müsteşrikîn cemiyeti te’sîs olunacaktır.*”

Madam Gülnar. (Olga de Lebedof), translated by A. Ulvî, “İslâm Kadınlarında Hürriyet [3],” *Kadın*, no. 14, 12 Kânûnisânî 1324 / [25 Ocak 1909], p. 12.

⁴²⁹ For an article presents Madam Gülnar in *Kadın*; “Gülnar Hanım,” *Kadın*, no. 16, 26 Kânûnisânî 1324 / [8 Şubat 1909], pp. 7-9. For the details about the society founded by Madam Gülnar: Madam Gülnar. (Olga de Lebedof), translated by A. Ulvî, “İslâm Kadınlarında Hürriyet [4],” *Kadın*, no. 15, 19 Kânûnisânî 1324 / [1 Şubat 1909], pp. 5-7.

(*terakkîyât-ı beşeriyye*) essentially rose in East but collapsed later and was revived in the West.⁴³⁰ In addition to that, moral superiority of East despite the materialistic superiority of West is frequently referred to. Against the selfishness of West, richness of East such as generosity and hospitality is presented. The fact that the Eastern lands do not have big factories and railways is accepted while alcoholism, a new issue (*mesâib-i cedîde*) about the Western lands, is criticized.⁴³¹

The civilization discussion within the framework of distinction between East and West is really interesting in the sense that it shows how other world countries are viewed. For example, France sent an army to Morocco explicitly to maintain security and allowed the female staff of the Red Crescent Society to participate in the war in order to treat wounded soldiers who progressed by gaining victories and sacrificed themselves for homeland. In the occupied locations of Morocco which was obstinate and hesitant at accepting the European style and morality, rules of hygiene were not followed and women of Morocco didnot work as nurse either. At this point it was not the Morocco occupation which was being discussed but that Morocco was primitive far beyond the criteria of “being civilized.”⁴³²

⁴³⁰ “*Tedkîkâtımı.... Şark’da doğduğu hâlde batan fakat bir aksü’l-amel-i terakkî ile Garb’de hâsıl olan terakkîyât-ı beşeriyye ve ictimâ’ide böylece ararken Fransa’da pek az durabiliyordum.*”
Seniha Hikmet. “Musâhabe-i Nisâiyye: Öksüzler,” *Kadın*, no. 2, 20 Teşrînievvel 1324 / [2 Kasım 1908], p. 12.

⁴³¹ “*Biz, Şarklılar, bu Osmânlı toprağının evlâdları, büyük mikdârda mekteblerimiz, fabrikalarımız, şimendiferlerimiz olmadığı, memleketimize telefon ve sâire, sâire idhâl olunmadığı cihetle Avrupalılar nazarında geri kalmış bir kavmiz. Lâkin; ibtilâ-yı küül (mesâib-i cedîdeden yalnız bunu zikrederim) Avrupa’nın her köşesinde ikâ’-i tahribât ettiği sırada Şarklılar bu husûsda pek perhîzkâr bulunuyorlar ve ekseriyetle şerb-i âbdan başka bir şey yapmıyorlar. Kezâlik, Avrupalılar gittikçe mâddiyyâtta başka bir şey tanımamakta, bilmemekde ısrar etdikleri ekseriyetle bî-his birer hodbîn kesildikleri esnâda meselâ bir Anadolu köylüsü dünyada en insâniyyet-perver, en misâfir-nevâz bir adam bulunuyor.*”
A. Ulvî. “Yunan ve Roma Medeniyetinde Kadın [1],” *Kadın*, no. 8, 1 Kânûnievvel 1324 / [14 Aralık 1908], p. 4.

⁴³² “*Fransa’nın idâme-i âsâyiş maksad-ı zâhiriysiyle Fas’a sevk eylediği ordu, te’mîn-i muzafferiyet ederek ilerledikçe Fransa, kendisi için; vatan için uğraşan, vatan yolunda fedâ-yı cân eden askeriyyenin yaralisını hastasını tedâvi vazîfesine bir numûne-i şefkat daha ilâve etmek üzere Hilâl-i Ahmer Cemiyeti’nin şu ‘be-i nisvâniyesine dahi meydân-ı harbe gitmelerine, hasta bakmak sûretiyle muhârebeye iştirâklerine müsâ’ade eylemiş idi. Avrupa tarz-ı ahlâkiyyesini kabûl etmekde mütereddid ve mu’annid görünen Fas gibi ibtidâî bir memleketde hey’et-i sıhhiyenin göreceği hizmet; iki fikre edilen i’tirâz gibi mazhar-ı kabûl olamadığından*

Women's rights were among the topics which were commonly compared and contrasted within the framework of the civilization discussion. Among frequently emphasized opinions were that women's rights were not universal but culture-specific and the need for a woman to "have a good position in family" for the nation, to which she belongs, to flourish. Nations were grouped into three according to a social Darwinist approach in an article in *Kadın*. The first of these three groups was the "uncivilized communities surviving by imitating the nature" The second was the "civilized nations" (*milel-i mütemeddîn*) and the European countries were such. The third was the nations which "improved to the highest level" (*medeniyetin evc-i bâlâsına*) just like America.⁴³³ Despite the rights granted to women in the Ancient Egyptian, Greek and Roman civilizations, it was observed that no "positions" were legally allocated to women in countries, such as India and China, which were a few degrees below the civilization.⁴³⁴ It was not much different in Japan. For a Japanese fellow, a woman was no different than a piece of goods.⁴³⁵

In addition to the positions of women at the state level, attributes and habits of several countries were also being compared and contrasted with one another. For instance, while an English women were famous for their hardwork, French women were thought to be extremely fond of ornaments and showiness. From time to time the "Turkish style"

hey'et-i nisâiyye müşkilâta hedef olub kalmış idi. Ordunun yed-i teshirine aldığı yerlerde hıfz-ı'l husse [hıfz'üs-sıhha] kavâ'idine ri'âyet edilememek ve bilhassa Fas kadınlarından hasta bakıcı bulamamak hasebiyle büyük bir istifâde dahi te'mîn edilememiş idi. Fakat şimdiye kadar edilen teşvîkât gösterilen numûne-i fazâil sâyesinde Tanca şehri civârında müstahdemîni yerli kadınlardan olmak üzere bir hastahâne açıldığını haber aldık. Fas kadınlarının bu hizmet-i hayır-perverânede kendilerinden intizâr edilen vazîfeyi şâyân-ı takdîr bir sûretde edâ etmelerine nazaran bu teşebbüs-i medenînin Fas'da terakkî edeceğini ümîd ederiz."

"Şuûn-ı Nisvân: Garb'de Hastabakıcı Kadınlar," *Kadın*, no. 3, 27 Teşrînievvel 1324 / [9 Kasım 1908], pp. 12-13.

⁴³³ "Âile ve Kadın 1," *Kadın*, no. 5, 10 Teşrînievvel 1324 / [23 Kasım 1908], p. 12.

⁴³⁴ "Âile ve Kadın [2]," *Kadın*, no. 6, 17 Teşrînisânî 1324 / [30 Kasım 1908], p. 8.

⁴³⁵ A. Ulvî. "Yunan ve Roma Medeniyetinde Kadın [3]," *Kadın*, no. 10, 15 Kânûnievvel 1324 / [28 Aralık 1908], p. 11.

Ottoman women were criticized as they were compared to French women. In her response to such criticism and the question why the Ottoman women were not like the English women, Zehra, writing in the *Mehâsin*, questions why the Ottoman men could not be like the English men. Zehra argues that the English belong to an improved race and namely have a variety of inherent attributes. She points out other factors such as the impact of the society, difference of education received and later adds that each and every nation has unique characteristics and thus the discipline given to women differs. She highlights the need to preserve the present fine characteristics and to acquire the appreciated characteristics of other nations.⁴³⁶

In addition to cultural differences of nations, world women were compared in terms of their social positions and legal rights granted to them. Topics discussed in *Kadın* in terms of women's rights were disposal of goods and right of testament, marriage and Islamic divorce law within the framework of "civil and legal law" (*mu'âmelât-ı medenîyye ve adliyye*) Housework, child raising, behaviour and attitude of men towards women were topics discussed as sociological differences. Abdülgânî Senî, one of the writers in the *Kadın* who received education in law, makes legal comparisons between the Western and Eastern women. Islam, viewed as the prime difference, was the essence of the comparisons. He states that Islam grants many rights to Muslim women and one should not be mistaken by the apparently more independent and higher level of life led by Western women. With his examples, Abdülgânî Senî explains that European women do not have

⁴³⁶ "Ben de sorabilir miyim ki, erkeklerimiz ticârette, zanâ'atde, cesâretli teşebbüslerde ve medenîyetde ayrı hatvelerle ilerleyen İngilizler'e niçin benzemiyorlar? Buna şu yolda bir cevâb alsam; İngilizler müterakkî bir ırka mensûb, yani yaradılış i'tibariyle mümtâzdırlar, sonra içinde yaşadıkları memleketin, cemîyetin te'sîrâtı, tahsîl ve terbiyeleri bizimkinden çok farklıdır; binâen-aleyh onların meziyetleri de kusûrları da bizde bulunmaz. Bizim hasâis ve nekâsimizde onlarda görülmez. Ben de bu mutâla'ayı kadınlarımıza da tatbîk etmelidir derim. Her milletin kadınlarının terbiyesi başka türlü olur. Mutlaka İngiliz gibi düşünmeli, Fransız gibi süslenmeli diye bir kaide kullanabilir mi? Birinden birini tamâmen taklîde mecbûriyeti mi var? Bence her millet kendi husûsiyetini muhâfaza etmeli ve diğerlerinin şâyân-ı imtisâl olan mezayâtına imtisâl etmelidir."

Zehra. "Musâhabe-i Nisâiyye," *Mehâsin*, no. 3, Teşrînisânî 1324 / [Kasım 1908], p. 121.

any legal rights indeed, however Muslim women have the right, for instance, to dispose of goods or not to feed their babies on condition they give an excuse. In addition to that, Muslim women do not have to do housework like doing laundry or cleaning. Abdülgânî Senî also accepts that even though these rights are given the case is contrary in practice and claims that that no woman would reject to feed a baby with affection, a feeling “intrinsically” (*fıtraten*) granted to them.⁴³⁷ Another disputatious topic is that men exercise the right to divorce (*hakk-ı talak*). At this point A. Senî states that spiritual differences of women set a valid cause for men in cases of nervous breakdowns. To sum up, we can say that the European women do not have any rights, in Abdülgânî Senî’s opinion, but Muslim women have every right. Still a Muslim woman lets the man “to whom she belongs” to exercise these rights, which is the greatest difference.⁴³⁸ Abdülgânî Senî also explains the reason why some decisions are not put into practice even though these rights are granted by the Islamic law. Abdülgânî Senî believes that the fact laws have broad provisions (*vâsi’ ahkâm*) even though they are not exercised proves the perfection of these laws.

As seen, Islam was used to support the argument of Eastern superiority. It is argued that “customs and traditions,” the essential differences, are thus impossible to be reconciled. Despite these essential differences, it is supported that defining duties to be assigned to Eastern women according to the Western mentality would be of no benefit in

⁴³⁷ A. Senî. “Kadınlarımızın Mevki’-i Medenîsi [1],” *Kadın*, no. 2, 20 Teşrîniyevvel 1324 / [2 Kasım 1908], p. 14.

⁴³⁸ “Bu noktadan bir Avrupalı kadınla bir İslâm kadını arasında bir fark varsa o da: Avrupalı kadının hiç bir sûretle hakk-ı kânûniye mâlik olmaması, İslâm kadınının her türlü hukuk-ı kânûniyyesini hâiz olub ve fakat bunun isti’ mâlini mensûb olduğu bir erkek vâsıtasına tevdi’ etmesidir ki bu da fark-ı azîmdir.”

A. Senî. “Kadınlarımızın Mevki’-i Medenîsi [2],” *Kadın*, no. 3, 27 Teşrîniyevvel [1]324 / [9 Kasım 1908], p. 5.

terms of “place and time.” For that reason, women should find social gender roles which will comply with the Eastern customs and traditions.⁴³⁹

In addition to this poised Westernization, one of the reasons for the argument of “Islamic superiority” and forming such a defense mechanism is the insistent questions of the Europeans about the Islamic regulations. Fatma Aliye, one of the Islamic superiority supporters not in technological terms perhaps but in moral terms⁴⁴⁰ says, in the book she has written as a supplement of Mahmud Esad Bey’s work, that foreigners (*ecânibîn*) are very “busy” with the topic of “marrying more than one woman” (*ta’addüd-i zevcât*) and that he has to respond to them:

No my dear, we have to prove and show that our religion is not against civilization and progress so that we will gain our rights! Thanks to God we are also civilized. Don’t we see what those civilized do to the people who live not related to the society? Don’t we hear how the people of a civilized society are wiping out savages and bedouins? Don’t we know that the civilized are not willing to give place to uncivilized on the earth? It should be made clear that polygamy is not a must but in some cases it is allowed. It should be explained in which situations that permission is useful.⁴⁴¹

⁴³⁹ “Şark ile Garb arasında esâslı farklar mevcûd iken yeni başdan neşv ü nemâ bulan hissiyât-ı ictimâ’iyyemizde kadınlarımıza terettüb iden vezâifi Garb’ın efkârı-ı mütekemmilesinden istinbâta kalkışacak olursak zemîn ve zamân i’tibârıyla istifâde edemeyeceğimiz derkârdır. Kadınlarımızın birden bire nazarlarını Garb’e çevirmemeleri ve Şark âdâtı içinde Şark örf ve âdâtıyla kabil-i te’lîf bir mevki’-i ictimâ’î aramaları lâzımdır.”

“Ta’lîm ve Ta’allüm: Kadın,” *Kadın*, no. 1, 13 Teşrîniyevvel 1324 / [26 Ekim 1908], p. 6.

⁴⁴⁰ **Fatma Aliye**, (1862-1936), The daughter of Historian Cevdet Paşa and sister of Emine Semiye. She had a very good education (mansion education). She wrote her ideas about women in the book called *Nisvân-ı İslam* (1891).

⁴⁴¹ “Yok azizim, biz dinimizin, İslâmiyet’in terakkîyât-ı medenîyyeye mugâyereti bulunmadığını ibrâz ü isbât edeceğiz ki, bu mütemeddinler, müterakkîler, bu âlimler, mütefenninler nazarında hak kazanalım! Hamd olsun biz de mütemeddinler. Perakende yaşayan insanları medenîler ne yapıyor görmüyor muyuz? Bir müctemi’ ve mütemeddin halk ne kadar vahşîleri, bedevîleri mahvediyor işitmiyor muyuz? Medenîlerin temeddün edemeyenlere dünya yüzünde yer vermek istemediklerini bilmiyor muyuz? İslâmiyetde ta’addüd-i zevcâta emir olmayıp mesâg gösterildiği cihetle, bu müsa’adenin ne gibi mecbûriyetlerde işe yaradığı ibrâz olunmalı.”

Fatma Aliye ve Mahmûd Esad. “Ta’addüd-i Zevcât- Zeyl,” (Kostantiniyye: Ma’lûmât Kütüphanesi, 1316) in: *Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi*, Vol. III, (Ankara: T. C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1992), p. 1033.

As we see, political reasons and instinctive sense of defense were the factors lying behind the fact that the Ottoman elite class supported Islam.⁴⁴² Social life brought civil life with it and those who became civilized would not give the right to live to those who did not do so. Fatma Aliye, a woman appreciated and given as an example by Ahmed Midhat,⁴⁴³ gives examples in her work *Nisvân-ı İslâm*, about the Islamic history and especially how independent and successful women in the “Age of Happiness period” (*Asr-ı Saâdet*)⁴⁴⁴ were. Fatma Aliye and many of her contemporaries were among those who abstracted the “Age of Happiness” and supported that new rights to be granted to women by modernization would not contradict the practices during first times of Islam indeed, and that renovations to be modelled from the West were already found in the essence of Islam.⁴⁴⁵ As seen, in the instance of Fatma Aliye, a project so as to reconcile this Westernization with the Islamic culture which was started with a “defense of us” would be supporting a massive movement of legitimation with the knowledge of that social transformation and renovations to contribute to the society were already and essentially found in Islam.

The article “Freedom Among Muslim Women” (*İslâm Kadınlarında Hürriyet*) written by the orientalist Madam Gülnar, who thoroughly complied with Ahmed Midhat’s

⁴⁴² According to Tarık Zafer Tunaya’ya, all parties in the conditions of second Constitutional period has to be Pan-Islamic to gain success. The Unionists used Islam as a legitimatization tool. For further information see: Tarık Zafer Tunaya. *Türkiye’de Siyasal Partiler, İttihad ve Terakki*, Vol. III, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2000), p. 377.

⁴⁴³ Ahmed Midhat considered Fatma Aliye as a daughter and write a biography of her: Ahmed Midhat Efendi. *Fatma Aliye Yahud Bir Muharrir-i Osmaniyyenin Neş’eti*, (İstanbul: Sel Yayıncılık, 1994).

⁴⁴⁴ The period that Prophet Muhammed lived in. Metaphorically it is used in the meaning of an happy and blessed time.

⁴⁴⁵ Nilüfer Göle. *Modern Mahrem*, p. 54.

“new woman image,”⁴⁴⁶ was also among the written pieces published in *Kadın*. The Russian orientalist agreed with Fatma Aliye:

Many bigoted and ignorant Easterners, claimed that Islam inhibits women from involving in social life and from being equal with men in having education. And looking at those people many Europeans think that it is the truth. However it is a groundless thought that it must be thoroughly demolished. Once if we look at the social statues of Arabic women at the times that Arabic civilization was at its highest level, we will see that Islam was never and ever an obstacle to make women learned as well as men and equal in the terms of law as men.⁴⁴⁷

In addition to political reasons to earn a respected place among the world nations, another reason for the defense of Islam was that Ottoman intellectuals believed Europe was spiritually spoiled and went through a moral breakdown. Intellectuals who could observe the standing of European women, frequently pointed out that the cultural identity of Ottoman family should be preserved. Ahmed Rıza, one of the statesmen during the Second Constitutional Period, explains in his work *Vazife ve Mes'ûliyet* (Duty and Responsibility) that the free life in Europe did not yield positive outcomes and still-preserved-Ottoman-morality depended on Ottoman women saved from the “disturbance” of the outer world. According to Ahmed Rıza, excessive freedom in Europe did not bring positive outcomes. Legal equality also brought equality in social roles and women were forced to work. It was no more an obligation to make a living for women, families became smaller, life span of

⁴⁴⁶ “Müslüman Osmânlılar kadınların sadece ‘ıffet ve ismetleriyle’ değil, başarılarıyla da ‘şeref’ kazanmalarına henüz alışmamışlardı... Ahmed Midhat’ın düşüncesinde cinsiyetsiz, ‘ciddi’ başarılı kadın imgesi daha sonra egzotik Madam Gülnar’dan yerli Fatma Aliye’ye kayacaktı.” For further information see: Carter V. Findley. *Ahmed Midhat Efendi Avrupa’da*, (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999) p. 30.

⁴⁴⁷ “Bir çok câhil ve muta’assıb Şarklılar, kadının hayât-ı ictimâ’iyyeye karışmamasına ve nâsibe-i ma’rifetle erkekle küfüv olmasına İslâmiyet’in mâni’ olduğunu iddiâ eder, ve hatta bunlara bakarak bir çok Avrupalılar da işin hakikat olduğunu zann ederler, hâlbuki bu öyle bir fıkır-i bâtıldır ki âdetâ kökünden yıkılmalı. Şöyle bir kere gözümüzü, Arab medeniyetinin evc-i bâlâya vardığı zamânlarda, Arab kadınlarının işgâl etmekte oldukları mevki’-i ictimâ’iyye ircâ’ edersek görürüz ki İslâmiyyet, hiç bir zamân ve kat’iyyen kadının bir erkek kadar sâhib-i irfân olmasına, erkekle hem-hukûk bulunmasına hâil olmamıştır.” Madam Gülnar. (Olga de Lebedof), translated by A. Ulvî, “İslam Kadınlarında Hürriyet [1],” *Kadın*, no. 12, [29 Kânûnievvel 1324 / [11 Ocak 1909], p. 2.

families shortened and honour of women disappeared. Humanistic values such as “help, friendly conversation, respect, obedience” disappeared and children who failed to meet their responsibilities for their families started to forget about their responsibility of military service. On the other hand, Ahmed Rıza explains the reason for moral purity of the Ottoman society despite so much disturbance faced by this society lies in that the Ottoman women living in the “harems” were far away from wickedness possible to come from outside.⁴⁴⁸

This preventive action and careful attention against the Western values show itself also in the feminist approach of Ottoman elite class. The “Ottoman feminism” was to make a progress considerably different than the “Western feminism.” Palmira Brummet states that feminism takes place as ‘peculiarity’ rather than a foreign phenomenon and serious political attempt in the media during the Second Constitutional Period.⁴⁴⁹

Baha Tevfik who translated several Western philosophy books and started a struggle against ‘reactionary and charlatan’ people are one of those who also write about feminism. The section “Women Before the French Civil Law” in his work *Feminizm*⁴⁵⁰ he gathered from Odette Lacquerre is in the 8th issue of *Kadın*. According to this article, feminism is an intellectual movement which aims to remove the guardianship of males over females and make both parties equal before laws. Baha Tevfik recounts opponents of

⁴⁴⁸ “İfrât-ı serbestî Avrupa’da güzel neticeler husûle getirmedî; ahlâkın bozulmasına, vücûdun bir çok illetlerle ma’lûl olmasına yardım etti. Bu darbe en ziyâde kadınları sarstı, yıktı. ‘Hukukta müsavât isteyen vezâifte de müsavâta razı olmalıdır,’ kaidesi meydâna kondu. Kadınlar çalışmaya cebredildi. Mübâreze-i hayâtîyye meydânında rekâbet hâsıl oldu. Kadına ri’âyet etmek, kadını beslemek, korumak tekellüfâtı kalktı. Familâlar ufaldı. Âile hayâtı kısaldı. Kadının nüfûz ve i’tibârı azaldı; hiç bir mahalde büyük küçüğe muhabbet, mu’avenet; küçük büyüğe hürmet, itâ’at eylemiyor. Ebeveynine karşı ifâ-yı vazîfede kusûr eden evlâd, cemiyete, vatana, insâniyete âid vazîfelerde de kusûr ediyor. Zâten çoğunun hürriyet dilemesi bu gibi vazîfelerden kaçmak içindir. Bizde hükûmetin bunca fesâdâtına rağmen ahlâkın yine nisbeten temiz ve metîn kalmasına sebep, kadınların afîf ve pakdâmen olmaları ve buna sebep ise harem denilen dâire-i ismetde haricîn hây u huyundan uzak bulunmalarıdır.”

Ahmed Rıza. “Vazife ve Mesuliyet,” (Paris, 1324), in: *Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi* Vol. III, (Ankara: T. C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1992), p. 1037.

⁴⁴⁹ Palmira Brummet. *İkinci Meşrutîyet Basınında İmge ve Emperyalizm 1908-1911*, p. 399.

⁴⁵⁰ Baha Tevfik, (compiled from Odette Lacquerre), *Feminizm*, (İstanbul: Dersaadet Kütüphanesi, no date).

feminism claim that life-styles led by families by defending traditions can by no means be reconciled with this type of thought and that each and every family needs a commander. Having examined the place of feminism in French laws, Baha Tevfik completely evaluates feminism in terms of rights owned by women.⁴⁵¹

The Russian author Gregori Petrof approached feminism from a humanistic perspective. He proposes that the real goal of feminism is not a political and social struggle of law but that accepting women as human beings. Feminism is a type of humanism and demands to introduce humankind in women. According to Gregori Petrof, the male regards the female race as a lower group. This is a mistake and injustice.⁴⁵²

Accepting that women are human beings, Abdullah Cevdet, on the other hand, claimed that women had the main role to “create humans.” He viewed feminism dangerous for women and defined it as “illegitimate child of materialistic progress.” According to Abdullah Cevdet who was as at least anti-feminist and patriarchal as Jan Jack Rousseau,⁴⁵³ materialistic progress was the biggest enemy of civilization. In universal terms, women would shape the fate of nations by means of their intelligence. Differences between East and West would be completely eradicated in time through increasing contacts and exchange of ideas. Women were not approved to write poems but to “create” virtuous men

⁴⁵¹ “Feminizm? Bu vesâyet-i izdivâciyyenin tamâmiyle lağvıyla izdivâc eden kadınların dahi isti’dât-ı medeniyyelerinin tahdîdini men’ etmek ister. Ve bunu kânûnuna kabul etdirerek kadın ile erkeğin tamâme-i müsâvâtını resmen te’mîn etdirmeyi bir vazîfe addeder. Esâret-i nisâiyye tarafîdârânı ise âdât-ı kadîmeyi müdâfa’a ederek bunun gayr-ı kâbil olduğunu ve âilelerin tarz-ı hayâtıyla mümkün-i te’lîf bir hâlde bulunduğunu iddiâ ve buna (her âilenin bir âmir-i yegâneye olan ihtiyâcını) da ilâve ederler.”

Baha Tevfik. “Fransa’da Kanûn-ı Medenî Önünde Kadınlar,” *Kadın*, no. 8, 1 Kânûnievvel 1324 / [14 Aralık 1908], pp. 10-11.

⁴⁵² Gregori Petrof. *Kadın Mes’eleşi*, translated by Ahmed Muhsîn, (İstanbul: İkdâm Matbaası, 2nd edi., 1928), pp. 44.

⁴⁵³ For Rousseau’s ideas about feminism see: Bellah Eisenstein. “J. J. Rousseau and Patriarchal Ideology: Liberal Individualism and Motherhood,” in: *The Historical Origins of Liberal Feminism*, (New York: Longman, 1981), pp. 55-59.

and women. Asking for more from women would mean that many other “refined things” could then be damaged, which was by no means wished to happen.⁴⁵⁴

As we see, feminism was viewed as a dangerous intellectual movement that was harmful for family in the first place and thus for the society as women would neglect their duties. The fact that women sometimes resorted to brutal force in countries like England was expressed as a “peculiarity.” Feminism translated as “*İsti‘nas*” was defined as a state of excessiveness and oddity.⁴⁵⁵ Üsküplü Hamide defined the “progress of womanhood” as “feminism as in its French form.”⁴⁵⁶

Women believed that men, even though they were Western type feminists, would support the progress of women. The presence of “male feminists,” who thought that women would progress in the “womanhood order,” could not be ignored. This was, in reality, related to inequalities in education and that women were raised in an environment different than men. A writer of the *Mehâsin*, İsmet Hakkı, points out that men instead of women support women progress even though women were criticized. İsmet Hakkı also

⁴⁵⁴ Abdullah Cevdet. “İcmâl-i Mukadderât-ı Nisâ,” *Kadın*, no. 16, 26 Kânûnisânî 1324 / [8 Şubat 1909], p. 2.

⁴⁵⁵ “Maamâfih gerek her türlü iltibâsâtıdan (mübhemiyet) ve gerek zihninin sehv-âmiz (hata-engiz) izâhat ve teşrîhâtıdan ifrâz için bir fark-ı esâsîyi göstermek istiyorum: Hürriyet-i nisvân demekle bu son senelerde (Feminisme=isti’nâs) denilen ve akâid-i müstenidesi (hukuk-ı nisvân) olarak tabî‘atın ta’yîn etdiği vezâifi zîr ü zeber etmekte, cemiyet-i beşerîyyeyi dūcâr-ı teşvîş eylemekte hem âileye ve hem de menâfi‘-i müstereke ve zarûriyye-i beşerîyyetin revâbitına mühlik bir darbe indirmekte istî‘dâd gösteren bir meslek-i fikrîyi tasdik ve tahsîn etmek kasdında olduğum kat’iyyen anlaşılmasın. Ve bazı defa -bereket versin ki müstesnâ olarak-kadınlar iddiâ etdikleri hukukun zabtı uğrunda hakikaten pek kuvvetli şiddetli delâil, vesâit istî‘mâl ediyorlar. Meselâ bu sıralarda Londra’da Kuvâ-yı Hükûmet me’mûrunu taşta tutmuşlardır. İyi ki karşılarındakiler hukuk-ı zükûru müdâfa‘a zîmnında vesâit-i aleniyyeye mürâca‘at etmediler. Her şeyin hudûd ve şerâiti vardır ki buna ta‘arruz ve tecâvüz etmek iyi değildir.”

A.Ulvî. “Yunan ve Roma Medeniyetinde Kadın [1],” *Kadın*, no. 8, 1 Kânûnievvel 1324 / [14 Aralık 1908], p. 5.

⁴⁵⁶ “Bu dergilerde yazarlar genelde hep şikâyet ederler, kimi eğitim sorununa kimisi Avrupalı kadından neden geri olduğumuz değinir, kimisi de kadınlığın terakkîsinden Fransızcası ile feminizmin te’sîsinden bahseder.”

Üsküplü Hamide. “Kadınlığa Dâir,” *Mehâsin*, no. 9, Ağustos 1325 / [1909], pp. 625-626.

states that women have nothing to do with those women who would be able to work with these men and refers to the level of difference between the two.⁴⁵⁷

The biggest obstacle lying before women supporting progress was those women who displayed “bigotry” most of the time. Celâl Sâhir’s mother Fehime Nüzhet, one of the Unionist society members, says that one fourth of the Ottoman women displayed bigotry and three fourth of them were “enlightened” women who were cognizant of freedom and civilization. According to her, the Ottoman wife who raised “Envers and Niyazis” should know that bigotry could not enlighten religion but would be a reason for dissension and hatred.⁴⁵⁸

Stating that she observes a step towards feminism in the “smartest class” of women, Halide Salih [Edip]⁴⁵⁹ one of the female leaders, also makes a woman classification just like Fehime Nüzhet. Halide Salih believed that the attempt of feminism was too early for the Ottoman society who even did not make the first step. She thought that women should not be “against” men but it would be better to benefit from their good will. Halide Salih, who considers the law of homeland more important than the law of womanhood, proposes

⁴⁵⁷ “Cehâletimiz, mes’ûd bir istikbâle hazırlanmak lüzûmunu bile fehîm ü idrâkimizden gizliyor. Erkeklerden şikâyet edip durduğumuz hâlde, kadınların terakkî ve te’âlîsine taraflâr olanların adedi, onlar arasında yine kadınlardan çoktur. [...] O kadınlar, o erkeklerle teşrîk-i mesâ’î edebilecek kadınlar şüphesiz bugünkü Türkiye’nin kadınları olamaz. Böyle bir teklîf ve teşebbüsün icâb edeceği kuvvetden o kadar mahrûm, o kadar uzağız ki.”

İsmet Hakkı. “Evliyâzâde Makbûle Hanımefendi’ye,” *Mehâsin*, no. 6, Şubat 1324 / [1909], pp. 447- 449.

⁴⁵⁸ “Buna sebep yine biz kadınlar. Ne dersem bana gücenmeyiniz çünkü, Osmânlı kadınlarının, daha doğrusu İslâm hanımlarının dört kısmından üç kısmı münevver, hürriyetin medenîyyetin mezeyâtını müdrîk ve bunun ulviyyetini hakkiyle takdîr edenlerden olduklarını tasdik eder isem de dört kısımdan bir kısmının da kuvve-i ta’assuba zebûn olduklarını i’tirâf ederim. Hâlbuki ta’assub ne makbûl-i Hudâ ne de sürûr-ı enbiyâ’dır. Ve iyi bilmelidir ki ta’assub dinî tenvîr etmez, bilakis bâdî-i nifâk ve tenfîr olur. Cihânda en mukaddes olan dinî bile tenvîr eden envâr-ı hürriyetden mütehassıl şems-i adâletdir. Feyz-i müsâvât ve meşveret lem’a-i uhuvvettir. Bunları tahkîm edecek ise ittihâd ve ittifâktır.”

Fehîme Nüzhet. “Muhterem Hanımefendiler,” *Kadın*, no. 17, 2 Şubat 1324 / [15 Şubat 1909], p. 11.

⁴⁵⁹ **Hâlîde Edip [Adivar]**; (1884-1964), She graduated from American Girls’ College. She did teaching and inspectorship in İstanbul Girls’ Training School. She taught Western Literature at Darülfünun (1918-1919). She joined to the National Struggle movement. For further information Ayşe Durakbaşı. “Reappraisal of Halide Edip for a Critique of Turkish Modernization,” (University of Essex, unpublished Ph.D. dissertation, 1993).

that women should firstly flourish their level of knowledge otherwise they could by no means improve themselves or homeland.⁴⁶⁰

As the discussion of feminism is considerably related to social position and roles of women, it was also discussed with respect to duties of women. Many women naturally wanted to get out of their houses, to participate more actively in the public field, to receive education and have their rights and freedoms. However, there were also women who were satisfied with the traditional roles assigned to them. Writing in *Kadın*, Sıdıka joins with her own opinions in the discussion as to what will happen to women:

It has been seen that the issue of “What will we be” in the articles written by our women in some newspapers, has become more and more important. Good Lord! What a woman could be? Does a woman has to be a deputy in National Assembly? Did we implement all the duties that is necessary for a woman thoroughly and completely before we reach that rank? A woman naturally cannot participate in life like a man for she spends a lot of time with house chores and rearing children. If a woman is thoroughly a house wife she even cannot find time to visit her acquaintances even once a week. My purpose of saying this is to retell women to get busy with rearing children, house chores and celebrating important family matters. Otherwise it is not a cry to be granted freedom. If these words had been said two centuries ago, it could have been right. However in this century we live in, there is no need for this. Today our women may be freer than men because men have to earn a living for their family, by attending an office or a job they take over. Aren’t we entirely free from all knots like that? Cannot we go out when we feel like? Who keeps us from doing what we want? Which man has ever prevented a woman going out to excursions in a virtuous way? Even though isn’t that the fact that some women are not required to be permitted by their husbands? So, where is the subjugation in this matter, we do not understand.⁴⁶¹

⁴⁶⁰ “Kadınlarımızın en zeki sınıflarında ‘feminizm’e doğru bir adım görüyorum, bu her memleketin kadınlarının geçeceği bir safhadır. Fakat devr-i tekâmüllerinde iyice ileride olan bir hatvedir. Hâlbuki biz ilk adımımızı atmadık. Bununla berâber yine bu hareket şâyân-ı takdîr olabilir. Yalnız erkeklere bu kadar mu‘âriz görünmeseler! Biz de akli başında olan genç kadınlar kadar (feminist) ve bunların zihninde kadınların terakkisine yardım etmek için pek müsâ‘id bir zemîn görünüyor. İşte kadınlar güyâ her yapmak istediklerine erkekleri hâil görmektense onların hüsn-i niyetinden istifâde etseler daha muvâfık olur. [...] Bir kadın evvela Osmânî bir vatan-perverdir. Vatan kalbinin en güzîde, en derin nokta-i ibâdetidir. Vatanın hukuku kadınlık hukukundan bin kat mühim ve muhteremdir, onun için kadınlar bugün ‘hukukumuz’ diye haykırırken, bunu kendileri için değil vatana yetiştirecekleri evlâda lâzım olan terbiyeyi verebilmek için olduğunu der-hatır etmelidir.”

Hâlîde Salih. “Mehâsin’i Okuyan Kardeşlerime,” *Mehâsin*, no. 6, Şubat 1324 / [1909], p. 421.

⁴⁶¹ “Bazı gazetelere, hanımlarımızın yazdığı makalâtda “Biz ne olacağız?” meselesinin de uzanıp gittiği görüldü. Fesubhânallah! Bir kadın ne olabilir? Mutlak Millet Meclisi’ne meb‘ûs mu olmalıdır? O mertebeye

Many women like Sıdıka did not want to lose the respect they earned by means of their roles as mother and wife. Feminists notoriously known for actions including violence in London did not have a very good image in the Ottoman lands. Even Emine Semiye, who received education in Europe and was known for her sharp and hard style, knew the current conditions and tried to be a little more self-possessed and careful with her wishes. Emine Semiye drew attention to the difference between the European feminism and the wishes of the Ottoman women:

I regard it as a duty to invite the men to turn their aggression into a moderate view on women and behave themselves, as here women rights' defenders (feminism) cannot be as comparable as European women's demands and allegations (that caused a disturbance). We are not complainers about our covered clothing [*mesturiyet*], we only would like to be surrounded by merits instead of being shut up alone by the walls of stone and soil, in hareems:

-To learn of science and information appropriate to our talents:

-When it comes to private enterprise we would like to be given privileges as women have once in the period of Prophet [Muhammed].

1- I would like to explain the issue of being surrounded by merits:

To build well-lighted and airy places for women too instead of putting them, like a jail, into stinking stuffy places in steamships, calling it 'a sin.'

2- To open suitable restaurants which have women workers, for not being have to relieve our hunger with cheese and rolls with sesame seeds. when we come from all the way Kavak to downtown.

3- To stage historical and moral plays for women who had the benefit of a good education, to improve their mental faculties.

4- To divide an area for us by a widely set cages in the Garden of Millet.

5- Having respected women's rights, to take precedence over men when we get off steamships or get on trams. I wish our men would not keep

vâsıl olmadan evvel bir kadın için icrâsı elzem olan vezâîfîn cümlesini hakkiyle ve tamâmiyle ifâ edebildik mi? Umûr-ı beytiyyesiyle, çoluğunu, çocuğunu terbiye ile iştigal eden ve zamânı meşâgil-i beytiyye ile bel' edilen bir kadın, bi't-tabî' bir erkek gibi hayât-ı umûmiyyeye iştirâk edemez. Bir kadın hakikî bir ev kadını olursa haftada bir defadan ziyâde âşinâlarını bile ziyâret için vakit bulamaz. Bunları söylemekten maksadım, kadınların terbiye-i fikriyye, ve terbiye-i etfâl, umûr-ı beytiyye, tes'îd-i âile mesâil-i mühimmesiyle mütevaggıl olmalarını tekrâr eylemektir. Yoksa, bizim hürriyetimizi bahş etsinler diye feryâd etmek değildir. Bu sözler bundan bir iki asır evvel söylenmiş olsa idi, o zamân için belki haklı görülebilirdi. Hâlbuki bulunduğumuz şu son asırda bunlara ihtiyâc yoktur. Bugün kadınlarımız belki erkeklerden ziyâde hürdür. Zîrâ erkek bir dâireye, bir me'mûriyyete velhâsıl bir vazîfeye bağlı olduğundan mutlak iyi kötü işinin başına girmek, âilesinin ma'îşetini te'mîn eylemek için çalışmaya mecbûrdur. Biz bu gibi düğümlemlerden tamâmiyle âzâde değil miyiz? Canımız istediği zamân gezmeye çıkmıyor muyuz? Arzu ettiklerimizi mütâla'adan bizi kim men' ediyor. Bir kadının dâire-i iffet ve meşrû'iyetde, çıkıp gezmesine şimdiye kadar hangi erkek mümâna'at etmiştir? Hatta bunun için me'zûniyyet talebine lüzûm göstermeyen erkeklerimiz de yok mudur? İş böyle olduğu taktîrde bunun esâreti nerede kalıyor, bir türlü anlayamıyoruz."

Sıdıka. "İhyâ-yı Hâtîrât: Böyle Düşünüyorum," *Kadın*, no. 22, 9 Mart 1325/ [22 Mart 1909], p.12.

away from Muslim women like they were ‘contagious germs’ (providing they are respectful to womanhood) they would let us live in the social life. Surrounded by merits, we would learn the sanctity of our duties.

[...]

6- I do not think it is necessary to talk much about the necessity of our education. Your (Mehmed Câvid) consideration for the issue is rather appropriate.

When it comes to private enterprise:

7- Worthy women which are destined to live in misery, should become small scale merchants by the help of an economic society founded by benevolent women, instead they suffer.

8- Rich widows who have a business left by their husbands for their orphans should be permitted to work at their own business instead of leaving it to the other hands and also the women known as wise and virtuous should be free to work on the business they want. Hadicet’ül-Kübrâ [the wife of Prophet Mohammed] was a merchant.⁴⁶²

Emine Semiye, who asked for more shares for women from the public arena, cannot stop from giving examples from the Islamic history in order to establish the legitimacy of these wishes. Thus, it was so natural that religion, as being immune and

⁴⁶² “Bizde (feminizm) gayretini güdenlerin (ki onca patırtıyı mücib olmuştu!) öyle Avrupa kadınlarının iddiâ ve talebine makis olmadığını buracıkda beyân ederek ricâlimizin hakkımızdaki şiddetlerine perde-i i’tidâl çekmeyi vecibeden add eylerim: Bizler mestûriyetimizden müşteki değiliz, yalnız haremle içinde, taş ve topraktan ma’mûl duvarlarla kapanacağımıza, faziletle muhât olmamızı:

-İlim ve ma’arifetden kabiliyetimize münâsib sûrette öğrenmemizi:

-Teşebbüs-i şahsî meselesinde dahi bizlere ufak bir imtiyâz verilmesini arzû ve mevzû’-ı bahis eylemekdeyiz ki bu mutâlebemiz vakt-i Hazret-i Peygamberîdeki nisvân-ı İslâmın aynı imtiyâzâtındandır.

1- Faziletle muhât olmak bahsini biraz izâh edeyim:

Fuzûlî ‘bir günâh’ tesmiyesiyle zavallı kadınların havasız, müte’affin vapur mevkîflerinde, hapse tıklırcasına kapatmayarak onlar için de önleri açık, ziyâdâr mahaller inşâsı.

2- Ta Kavak’tan erken çarşıya inip akşama kadar simit, peynirle def-i cû’a mecbûr kalmamaları için; hademeleri kadından mürekkeb münâsib lokantaların küşâdı.

3- Ma’ârifden hakkıyla müstefîd olmuş hanımların melekât-ı zihniyyelerine yarayacak tarihî, ahlâkî tiyatroların sık sık ‘onlar için de’ mevkî’-i icrâyâ konulması.

4- Millet Bağçeleri’nde seyrek kafesle bölünmüş bir yerin de bizlere tahsisi.

5-Vapurlardan çıkarken, tramvaylara binerken kadınların erkeklere takaddümüyle haklarında ri’âyet gösterilmesi mesâilinden ibâret olup ‘sârî bir illet mikrobi imişler gibi!’ ricâlimiz, nisvân-ı İslâm’ı kendilerinden bu derece uzaklaştırmaları da (kadınlığa hürmetkâr olmak şartıyla) içtimâ’-i beşeriyye gölgesi altında yaşatsalar. Faziletle muhât, vezâifimizdeki kudsîyyeti de öğrenmiş oluruz.

[...]

6- Müktesebât-ı ilm ü ma’arifet ihtiyâcâtımıza dâir fazla söze lüzûm görmem. Zât-ı birâderânenizin bu husûsdaki mütâla’âtı pek musîbirdir.

Teşebbüs-i şahs bahsine gelince:

7- Mahkûm-ı sefâlet olmuş bazı değerli kadınlar şurada burada sürüneceğine müriüvvet-mend hanımlar tarafından teşkil edilecek -bir cemiyet-i iktisâdiyye- nin yardımıyla küçük tâcireler vücûda getirilmesi.

8- Yetimlerine bir destegâh-ı ticâret kalmış zengin dul vasiyyelerin il ellerine bırakacağı işinin bizzat başında bulunmasına ve sâir akıl ve kifâyeti müselleme (bâ-husûs) iffet-perver hanımların arzu edecekleri emr-i ticâretde serbest bırakılmalarına hükümetçe müsâ’ade edilmesi: cihetidir “Hazret-i Hadicet’ül-Kübrâ bir tâcire idi.”

Emine Semiye. “Muhterem Birâderimiz Câvid Beyefendi’ye,” *Kadın*, no. 9, 8 Kânunievvel 1324 / [21 Aralık 1908], pp. 3-4.

leaving no place for discussion, was frequently used as a factor supporting rightness and legitimizing it.

As seen, women were aware of that feminism, in the Western sense, could not flourish on the Ottoman lands. With the least remarkable attitude and adding an Islamic discourse to their wishes, they demanded that educational activities should be improved. They hoped that education would encourage the Muslim women and the Ottoman nation, in turn, to proceed towards “progress” (*terakkî*) and this progress would of course bring the rights the feminists wish for them.

Being veiled was another topic discussed alongside Islam. After the Declaration of Freedom, “muhadderât-ı İslâmiyye” walking around the streets in ornamented clothes meant being threatened, attacked and harassed. Many complaints regarding the harassment in the streets were published in *Kadın*.⁴⁶³ Dressing was also included within the framework of social transformation during the nationalist awakening. Conservative men were furious due to skirts getting shorter but not excessively, “European style” (*alafranga*)⁴⁶⁴ dressing, unworn veils. *Kadın* questioned why these happened in such a “bright and enlightened time of honesty and happiness” even though such bigotry (*taassub*) was not exercised even during the period of Repression.⁴⁶⁵

Zekiye was dealing with the issue of veiling in her article “*Kimden İstimdât Edelim*” (From Whom We Will Ask For Help?) in the final issue of the *Mehâsin*. She states that she is concerned about that people might stop women from even walking around the streets if level of bigotry rises a little. Complaining about the fact that those women

⁴⁶³ For these news see: “Şikâyet,” *Kadın*, no. 1, 13 Teşrîniyevel / [26 Ekim 1908], p. 15; “Şuûn-ı Nisvân: Şûrâ-yı Ümmet’ten,” *Kadın*, no. 3, 27 Teşrîniyevel 1324 / [9 Kasım 1908], p. 13; “Zabıta Nâzırı’na: İstanbul’da Çarşı Mes’elesi,” *Kadın*, no. 17, 2 Şubat 1324 / [15 Şubat 1909], p. 13; Ayşe İsmet. “Feryâd,” *Kadın*, no. 20, 23 Şubat 1324 / [8 Mart 1909], p. 10.

⁴⁶⁴ For the usage of the term ‘Alafranga’ see: Cevdet Kudret. “Alafranga Dedikleri,” *Tarih ve Toplum*, Vol. I, No. 4, (Nisan, 1984), pp. 27-31.

⁴⁶⁵ “Zabıta Nâzırı’na: İstanbul’da Çarşı Mes’elesi,” *Kadın*, no. 17, 2 Şubat 1324 / [15 Şubat 1909], p. 13.

dressed a little ornamented were threatened with knives in Selanik, a city considerably “civilized,” Zekiye asks from whom these women should ask for help. She adds that one shall expect from creatures living within such limits as much “prosperity” as one would expect from “plants” deprived of air and light. She says “if neighbourhood for women is to be counted as the four walls of the house, you shall then be convinced of that future of the homeland is also endangered.” Asking whether “veiling chastity (*setr-i nâmûs*) is unique to thick veils” Zekiye points out that one can find “those causing disorder” (*erbâb-ı fesâd*) behind thick veils.

Basically, this kind of veiling came from the Persians to us. Despite the fact that we hold this traditon rather tightly yet public opinion making a hell of a fuss out of the veiling issue. So, from who will we demand to defend our rights, from who will we call for help?⁴⁶⁶

“Such kind of veiling” which Zekiye believes not to be of so much “Turkish” was to be an issue of discussion with respect to building up schools and collecting money for charity work, and be regarded as a reason for not being able to collect enough donation. Mentioning that dressing and veiled lifestyle of women puts limits to their activities in public affairs and complains that this, in turn, restricts charity work.⁴⁶⁷ Likewise, Rabia Ahmed argues they fancy with envy the hardwork as well as dressing style of the English

⁴⁶⁶ “Esâsen bu tarz tesettür bize Acemler’den gelmiş iken kendi malımız gibi sımsıkı sarılıyoruz da yine efkâr-ı umûmiyye aleyhimize kıyâm ediyor. Evet hukukumuzun muhâfazasını kimden isteyelim, kimden istimdâd edelim?”

Zekiye. “Kimden İstimdâd Edelim?” *Mehâsin*, no. 12, Teşrîniyevvel 1325 / [Kasım 1909], p. 835.

⁴⁶⁷ “Bir mektebin te’sisine ve idâresine kifâyet edecek nukûd hayli bir yekûn teşkîl eder, böyle ehemmiyyetli bir meblağ ise yalnız kadınların iânesiyle hâsıl olmaz, erkeklere de mürâca’at iktizâ eder ki buna mestûriyyetimiz mâni’dır.”

Zekiye. “İzâh-ı Merâm,” *Kadın*, no. 21, 2 Mart 1325 / [15 Mart 1909], p. 5

women yet they cannot be like them because they have “veiled” (*mestûr*) responsibilities just as they wear veils.⁴⁶⁸

Fehime Nüzhet, who is at least as ambitious a charity woman as Zekiye is, states that “veiling” is not dangerous but “bigotry” is. Fehime Nüzhet, whose play *Adalet Yerini Buldu* about the reign of Abdülhamid II was performed in the Theatres of Ortaköy and Kadıköy, refers to women inciting men to harassment in the streets in the meeting she held on the day of performance:

Regrettably, our bigoted ladies made themselves insulted by messing up with their husbands, sons or brothers saying cryingly to them every night “Because of the Freedom veiling would be banned” forgetting very fast that once the children of motherland were victims of despotism living a life of misery in exiles, in dungeons under the malicious claws. However veiling is the most valuable ornament to us. No conscious women would wish to abolish veiling. The most progress-lover woman knows that veiling cannot prevent us from taking progressive steps. However it should be known that bigotry is an impediment and a terrible blow for the progress of a people. Let us work for the elevation of our greater nation and for eternalising the freedom with the union and alliance of our Greek, Armanian and Jewish brothers.⁴⁶⁹

Emine Semiye, stating “we are not complaining about being veiled”⁴⁷⁰ was aware, just like Zekiye and Fehime Nüzhet, social habits could not be changed in a short period of

⁴⁶⁸ “İngiliz kadınlarının ciddiyetle, gayret ve sebât ve çalışkanlıklarına, telebbüslerine gıpta ediyoruz. [...] Bizim ise zâtımız *mestûr* olduğu gibi vezâîfimiz de *mestûrdur*.”

Rabia Ahmed. “Musâhabe-i Nisâiyye: Fatma Seniye Hanımefendi’ye,” *Kadın*, no. 8, 1 Kânûniyyel 1324 / [14 Aralık 1908], p. 12.

⁴⁶⁹ “Teessüf olunur ki o muta‘assıba hanımlarımız bir zamân vatan evlâdlarının muzlim zindânlarda menfâ köşelerinde sürünerek hâin pençeler altında bir çoklarının da kurbân-ı istibdâd olduğu[nu] pek tiz unutarak zevclerine, evlâdlarına, birâderlerine her akşam eve geldikçe ağlaya ağlaya “Hürriyet yüzünden *mestûriyyet* kalkacakmış gibi” sözler söyleyerek teşviş etmekle kadınları belki kendilerini de bunca hakârete dâcâr etdiler. Hâlbuki *mestûriyyet* bizim en büyük ziynet-i fâhiremizdir. Sâhibe-i vicdân bir İslâm kadını yoktur ki *mestûriyyetin* ref‘ini arzû etsin. En terakkî-perver bir hanım da bilir ki bizim râh-ı terakkîye atacağımız hatvelere başımızdaki çarşaf mâni olamaz o bize bir ağırlık değildir. Lâkin bilmelidir ki bir kavmin terakkisine ta‘assub bir dehşetli darbe, bir büyük mâni’dır. Biz de dâimâ ittihâd, ittifâk ile ta‘assubu terk ederek Rum, Ermeni, Musevî kardaşlarımızla berâber millet-i mu‘azzamamızın te‘âlisine, hürriyetimizin ebediyyetine çalışalım.”

Fehime Nüzhet. “Muhterem Hanımefendiler,” *Kadın*, no. 17, 2 Şubat 1324 / [15 Şubat 1909], p. 11.

⁴⁷⁰ Emine Semiye. “Muhterem Birâderimiz Câvid Beyefendi’ye,” *Kadın*, no. 9, 8 Kânûniyyel 1324 / [21 Aralık 1908], pp. 3-4.

time. Women emphasized that veils hindered their responsibilities in public affairs and chose not to complain about the topic as men were really sensitive to it even though they were not happy with veiling and the lifestyle it required. Veiling, just like feminism, did not have the priority among problems of women to be solved.

Even though they did not explicitly express so, several male reformists thought that veiling would disappear in time and step by step as a result of modernity and transformation. In his article about the “Persian woman,” Kâzım Nâmi points out that Persian women who have a sense of patriotism wanted their country to be saved from internal and external foreign threat but asked for nothing for themselves yet. According to Kâzım Nâmi, veiling started to be difficult for women even though they do not regard it as a “symbol of captivity” (*timsâl-i esâret*). In addition to this, Kâzım Nâmi relates the fact that Persian women do not explicitly react prove their elegance and forethought.⁴⁷¹

In Şerif Mardin’s opinion, the Young Turks sympathized with Materialism, a form of deism because they were able to find in this way the chance to honour Islam while performing their activities as to reform the society in the Positivist sense.⁴⁷² Islam, which had a deep impact on the Ottoman society with its cultural and social rules, was the main point in discussions about feminism and discussions, in turn, formed the basis for reforms to be performed by the Young Turks with respect to civic law.

There is no doubt that the essential mind-boggling group of the Committee of Union and Progress or the sympathizers of the Committee of Union and Progress in this group under discussion was composed of young people who produced “literature,” knew a

⁴⁷¹ “Kadınların istikbâl için hiçbir emelde bulunmadıklarını te’min etmek fazlaca gitmektir. Asırlardan beri alıştıkları örtü, bizim nazarımızda olduğu gibi onlarca bir timsâl-i esâret telakkî olunmuyor; maamâfih onlara da ağır gelmeye başlıyor, lâkin âlem-i İslâmiyet’in hareket gösterdiği bu i’tiyâda karşı def’aten ilân-ı harb etmeyecek kadar zarîf ve dür-endiştirler.”

Kâzım Nâmî. “Acem Kadını ve İhtilâli [3].” *Kadın*, no. 9, 8 Kânûn-ı Evvel 1324 / [21 Aralık 1908], pp. 12-13.

⁴⁷² Şerif Mardin. *Türkiye’de Din ve Toplumsal Değişme: Bediüzzaman Said Nursi Olayı*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 1997), p. 225.

foreign language, closely followed up and read foreign publications and wanted to spread new thoughts acquired. These young people could not remain indifferent to the issue of women being commonly discussed in Europe. The Ottoman intellectuals were open to new ideas and “gathered information” through many translations done during years between 1908-1912. It was needed to develop solutions and formulas unique to East for the Ottoman-Turkish women who did not see the Industrial Revolution and did not have the same cultural and economic conditions as the European women. Comparative women history research, in which civil and legal rights of women experiencing the East and West distinction, provided the epistemic background to set the above mentioned. Defense of Islamic superiority supported by the “Age of Happiness” myth functioned as a defense mechanism against frequently asked questions by the Europeans regarding “veiling” and “polygamy.” “Moderate Westernization” involved both devotion to one’s own identity and progress. “Posed Westernization,” encountered in discussions with respect to women, feminism and Islam, was to occur in the idea of “Becoming Turk, Muslim and Civilized” (*Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak*)⁴⁷³ later developed by Ziya Gökalp. Becoming civilized but with devotion to Turkish meta-identity was involved in Islamic Westernization agenda. Women should be educated before doing that.

⁴⁷³ For further information see: Masami Arai. *Jön Türk Dönemi Türk Milliyetçiliği*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2003).

How to Educate Women?

the project of '*terbiye-i medeniyye*'

Today we are into a very important issue that has effects providing and improving our future, which consist of training and reforming of Muslim women appropriate to this century. However, which way should be taken to achieve the goal?⁴⁷⁴

In Poet Nigâr's words, among the most significant topics discussed by both conservatives and reformists were improvement of women, who were viewed as a piece of furniture at home, what should be taught to them, position of present schools, re-planning school programmes and curricula and finally improving women within the project of "*terbiye-i medeniyye*" (civilizing discipline) in line with the requirements of the age.

The Ottoman society, classified into two groups as administrative elites and villagers at the end of the nineteenth century, was trapped between *medreses* and modern schools. The modernization movement and education reform that had a military and political basis was compatible with state control and elitism. Members of the Committee of Union and Progress believed that the society could be changed from top to bottom.⁴⁷⁵

According to the well-known theory "*Tuba Ağacı*"⁴⁷⁶ developed by Emrullah Efendi, the Minister of Education during the Young Turks regime, education should not be started in primary schools but at higher levels. In this way, benefits of education would be able to reach from top to bottom. In addition to this movements expected to be realized

⁴⁷⁴ "Biz bugün müstakbelimizi ıslâh ve te'mîn husûsunda büyük bir te'sîri hâiz olan gayet mühim bir mesele karşısında bulunuyoruz ki o da Müslüman kadınlarının hâl-i asra muvâfık tarzda terbiye ve tehzîbinden ibâretidir. Lâkin bu maksada vusûl için hangi tarîki ittihâz etmelidir?" Mehmed Ferid Vecdi. *Müslüman Kadını*, p. 10.

⁴⁷⁵ Yahya Kemal Kaya. *Education, Development and Politics in Turkey*, (New York University, unpublished Ph.D. Thesis, 1972), p. 71.

⁴⁷⁶ It is believed that the fruits and shadow of the tree, is thought to be in the heaven, that reach out down to mankind.

“from top to bottom,” content of course books was changed, and the section regarding the “responsibilities to the emperor” was replaced with the section “responsibilities to the homeland,” thus paving the way for patriotism.⁴⁷⁷ Religion courses were increased in number. Here the aim was to ensure that people would send their children to state schools instead of medressah with religion courses.⁴⁷⁸

The Committee of Union and Progress attached importance to raise followers of the new regime who were loyal to themselves and specifically started a discussion with respect to educating women who would be the architect of the next generation. As Pakize Senî pointed out, discipline of young girls, the founders of the nation, would affect and change the family, society and even nation.⁴⁷⁹

Just like Pakize Senî, Mehmed Câvid, the deputy of Selanik and one of the Committee of Union and Progress authorities, calls attention to the significant role of women in raising the “next generations” (*nesl-i müstakbel*) in the first issue of *Kadın*. He expresses the discourse that view women as the “*esâs*” (the essentials) and schools as “secondary importance” (*fer*).⁴⁸⁰ Women had been neglected for a long time, however, says Mehmed Câvid, it will be no more like that under the rule of new reign and emphasizes that they attach great importance to education. How this could be realized was the point of discussion then.

⁴⁷⁷ Mehmet Ö. Alkan. “İmparatorluk’tan Cumhuriyet’e Modernleşme ve Ulusçuluk Sürecinde Eğitim,” in: *Osmanlı Geçmişi ve Bugünün Türkiye’si*, (İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2004), p. 108.

⁴⁷⁸ *ibid.*, p. 118

⁴⁷⁹ “Çünkü genç kızlar hayât-ı milletin müessisi, mühim unsurudur. Bizim tahsîl ve terbiyemiz, âilelerin, cemiyetlerin, hatta devletin sa’âdet-i müstakbelesine te’sîri olacağı cihetle ona hakkiyle ehemmiyet vermemiz lâzımdır.”

Pakize Senî. “Ta’lîm ve Ta’allüm: En Çok Nelere Muhtacız?” *Kadın*, no. 2, 20 Teşrîni Evvel 1324 / [2 Kasım 1908], p. 3.

⁴⁸⁰ Mehmed Câvid. “Kadınlara Dâir [1],” *Kadın*, no. 1, 13 Teşrîn-i Evvel 1324 / [26 Ekim 1908], p. 3.

It is not surprising that discussion was started in Selanik. It was clearly seen that educational activities, just like politics and organization, improved in Selanik faster when compared to any other part of the country. Political organizations benefited from schools used as means of spreading political activities. School choice also showed the ethnic and political structure of children's families. Achievement and effort of other nations such as Rums and Jews deeply impressed Turks.⁴⁸¹ Zekiye says that schools in Selanik have unique superiority in the Ottoman lands and even much more superior than the counterparts in the capital city. She also adds that number of schools can not meet the needs so schools should be improved. In the article she wrote addressing to a member of the new government, Mehmed Câvid, she requests from men that they attach importance to education of women. She suggests that useful work by the "Western genius" should be translated as to be used as guide (*rehnümâ*) by women in raising children.⁴⁸² Zekiye suggests Jan Jack Rousseau as the "genius" and his work *Terbiye-i Etfâl* as "guide." She believes that translations of such books will contribute to child raising.⁴⁸³

Mehmed Câvid, saying that he was encouraged by Zekiye's article to write for the second time, mentions the educational reforms he plans this time. Modernity is closely related in minds of the Ottoman elite class to appearance and cleanliness.⁴⁸⁴ For that reason, Mehmed Câvid recounts the structural deficiencies and hygiene problems of educational institutions while criticizing the educational system during the "previous

⁴⁸¹ İlhan Tekeli and Selim İlkin, "İttihad ve Terakkî Hareketinin Oluşumunda Selanik'in Toplumsal Yapısının Belirleyiciliği," in: *Cumhuriyetin Harcı, Köktenci Modernitenin Doğuşu*, Vol. I, (İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2003), pp. 30-31.

⁴⁸² Zekiye. "Musâhabe-i Nisâiyye: Mütâla'ât-ı Nâçizâne," *Kadın*, no. 4, 3 Teşrînisânî 1324 / [16 Kasım 1908], p. 2.

⁴⁸³ *ibid.*, p. 2.

⁴⁸⁴ Reşat Kasaba. "Kemalist Certainties and Modern Ambiguities," in: *Rethinking Modernity and National Identity in Turkey*, ed. Sibel Bozdoğan; Reşat Kasaba, (Washington: University of Washington Press, 1997), p. 24.

period.” He says that nothing was done in favour of women up to this time and even though women’s need of education (*ihitiyâc-ı tahsiliyyesi*) is more simpler than that of men, women were forced to be taught by “crawling on the ground” in “badly spoiled” places instead of schools. He criticizes that there are not even sentences aside from sections about information related to womanhood they might need and that they are taught useless information they will not use once in their lifetime.⁴⁸⁵ In Mehmed Câvid’s opinion, the previous educational system was set only to express that “our girls are going to school.” Mehmed Câvid was deeply impressed by a school he visited in Bucharest. He mentions, in appreciation, the excellent hygiene, broad corridors, good order of the school and the school headmistress, best of all, who devoted herself to flourish that spirit in the school. Calling attention to the great need of such ‘headmistress and deputy heads’ as to improve schools, Mehmed Câvid proposes a few solutions to the problem of education in the country. Either people shall be sent abroad to be trained as educators there or headmistresses shall be invited to our country. Highlighting that even a year shall not be wasted so as to maintain improvement at schools, he supports the second option.⁴⁸⁶

As the head of an educational society, Zekiye is the responsible one to give an answer to the deputy of Selanik Mehmed Câvid. Firstly, she states that it is a great source of happiness that Mehmed Câvid, a genius who have flourished despite all violence and suppression of the Repression Period. There is no doubt that these genius people who ensured liberation of the country will make up “deficiencies” (*nevâkıs*) in women’s education process. Zekiye does not approve of bringing a headmistress from outside. Even if school administrators are gathered and brought from outside, where will “capable” teachers be found? Does the success of the schools in Selanik, with the level of education

⁴⁸⁵ Mehmed Câvid. “Kadınlara Dâir 2,” *Kadın*, no. 6, 17 Teşrînisânî 1324 / [30 Kasım 1908], p. 2.

⁴⁸⁶ *ibid.*, p. 3.

above the country average, not depend on “male teachers.” The number of these teachers can not be ignored but the present success would not be achieved without them. Criticizing those arguing for the need of higher education, Zekiye believes these ladies are “chasing the rainbows” and points out the need to warrant the “primary” education because “one can creep up to the top of stairs by jumping only in dreams” (*sıçramakla merdivenin yukarısına çıkmak insanlara, yalnız rüyada nasîb olur*). Advising women to be patient, Zekiye thinks that the best solution will be to await from men to ensure the desired improvement.

We have to be patient and expect the evolution we desire from men. They will manage to overcome all troubles by our unity to those venerable men who granted us freedom. There should be no doubt about it. The words like country, nation, freedom and society, which once we would be afraid of pronouncing on our own, now has become the words of our children, who are not able to talk properly, that they keep on saying. In the way that as we appreciate the holiness of the Society we also attempt to found societies humbly. However we should work hard all together and follow the same purpose.⁴⁸⁷

As she states, Zekiye, as a “society” woman, attempted to establish a modest society and founded the Cemiyet-i Hayriye-i Nisvâniye (the Women’s Charitable Association). As the head of a society aimed at offering educational service, Zekiye says that she will not hesitate to offer this service because “schools” are the source of “progress” (*terakkî*).⁴⁸⁸ In one of her other articles, she gives details of a Jewish school she visited. In that article she also complains and questions why charitable people do not

⁴⁸⁷ “Arzû ettiğimiz tekâmülü zamândan, alel-umûm ricâlden beklemeli, biraz da sabûr olmalıyız. Bize bahş-ı hürriyet eden zevât-ı muhtereme sâye-i itihâdda her müşkili de iktihâma muvaffâk olacaklardır. Bu husûsda zerre kadar iştibâh etmemelidir. Vaktiyle kendi kendimize bile telaffuzdan havf ettiğimiz vatan, millet, hürriyet, cemiyet kelimeleri bugün henüz tekellûme kâdir olan, çocuklarımızın vird-i zebânı oluyor. Cemiyetin kudsiyyetini takdîr ettiğimiz cihetle biz de nâcizâne cemiyetler teşkiline teşebbüs ediyoruz. Fakat ittifâk ile devâmına gayret etmeli, hep bir maksad ta’kîb eylemeliyiz”

Zekiye. “Arz-ı Teşekkür, Takdîm-i İhtirâm,” *Kadın*, no. 7, 24 Teşrînisânî 1324 / [7 Aralık 1908], p. 3.

⁴⁸⁸ Zekiye. “Selâm-ı İhtirâm,” *Kadın*, no. 11, 22 Kânûnievvel 1324 / [4 Ocak 1909], p. 4.

donate money to such work. She adds that owners of wealth in the “Great Nation of Islam” (*koca millet-i İslâmiye*) view allocating money for education as a sin.⁴⁸⁹

Another aspect of education discussion was “spreading” it across the country. The Senî family were surprised by their own observations of Yemen as well as comparisons between Yemen and Selanik, which are really interesting. With respect to discussion about opening colleges in big cities such as İstanbul and Selanik, Abdulgânî Senî asks whether other nations of different ethnic origins in the Empire will be involved in these schools or not. He believes that it will be contradicting the “idea of equality” if they are not to be involved, and thinks this project of education will be nothing but a dream if they are to be involved. How could it be possible to educate a girl whose father is illiterate?

Oh! You should see the situation of women in that big Yemen -like a continent- in which the literate is about one in per ten thousand in a population of five-six million. I said women, no no you should see the men! Is that men or women first to feel sorry about most, to be illuminated and to be educated in a place that you can only call them such a herd of sheeps? It is like starting from the upside down to educate women when men are still illiterate because you cannot teach anything to a daughter whose father cannot appreciate the necessity of education. Thus, to have parents’ endeavour and consideration is the first condition of educating children.⁴⁹⁰

⁴⁸⁹ “Gayret-i milliye, ta’âm-i ma’ârif husûsunda bizi fersah fersah geçmiş olan Musevî vatandaşlarımızın bu bâbdaki mesâ’ileri sezâvâr-ı gıbtadır. Geçen gün Baron Hirsch Hastahanesi civârındaki Musevî İnâs Mektebi’ni ziyâret etmiştim. İçinde gördüğüm intizâma, nezâfete, gayrete doğrusu hayrân oldum.” Zekiye. “Şâyân-ı Takdîr Bir Gayret-i Milliye,” *Kadın*, no. 25, 30 Mart 1325 / [12 Nisan 1909], pp. 5-6.

⁴⁹⁰ “Ah! Görmelisiniz: beş altı milyon halk ile meskûn olub da içlerinde yazıp okuma, evet yalnız yazıp okuma bilenlere bilâ-mübâlâğa on binde bir râddesinde bulunan -mesela: koca Yemen hatt-ı fesîhası gibi- bir kütadaki nisvânın hâlini görmelisiniz! Nisvânın dedim, hayır hayır ricâlın hâline bakmalısınız! Böyle bir sürü koyundan başka bir sıfat verilemeyecek bir yerde en evvel ve en ziyâde hâllerine acınacak, fikirleri tenvîr edilecek, daha ciddîsi elif ba okutulacak acaba kimlerdir, ricâl mi, nisvân mı? Ricâl ümmîlikten çıkmamış iken nisvânın ta’lîmî biraz işe ters tarafından başlamak demektir; çünkü ilmin, lüzûm-ı tahsîlin kadrini takdîr edemeyen bir babanın kızına mümkün değil, bir şey öğretemezsiniz; evlâdın te’min-i tahsîli için ebeveynin itinâ ve gayreti şart-ı azâmdır.”

A. Senî. “Makale-i Mahsûsa: Nisvân mı, Ricâl mi, Hangisi Muhtaç?” *Kadın*, no. 28, 11 Mayıs 1325 / [24 Mayıs 1909], p. 5.

His wife Pakize Senî is also suprised by the extremely big difference between Yemen and Selanik. She complains that higher education will be received only by a minor group even in big cities and the majority will “unfortunately be illiterate.”⁴⁹¹ In her article, she feels the need to explain she relies upon the Turkish people there for her observations as the Arabic society does not contact the Turkish people due to differences in customs and traditions as well as language:

Please observe the inferior situation of poor womanhood in the center of Yemen -by its common name *İstanbûlî*! I feel pity not for the women here but for unfortunate womanhood. Are you not amazed if you hear even from the youngest woman no no from a young girl “God Forgive me! Freedom came and everything went upside down, it is the end of the world” Then you might decide if we should laugh or cry about this tedious situation and horrible ignorance!⁴⁹²

This difference between provinces, which was not reconcilable, made the Ottoman intellectuals think and helped them understand that right of education will be excercised by a single group and it is not so easy to ensure equality in education. Letters from rural areas telling about the situation of women there confirm the observations by Senî family. One of the first female writers in İzmir, Evliyazâde Nâciye, shares her observations of women there with readers of *Kadın*. Many women living in rural areas fancy the lifestyle of women in big cities, such as İstanbul, Selanik, and were sad every minute as they are not

⁴⁹¹ “Gerçi nisvânımızın kısm-ı küllîsinin henüz iştigalât-ı ciddiye, ulûm-ı âliye, hakayık-i fenniye ile mütezevvek olacak bir seviye-i irfân ve idrâkde olmadıklarını takdîr ederim. Yirmi otuz haydi kırk elli hanımın husûsî bir tahsîl ile tenvîr-i efkâr eylemiş olmaları koca bir ekseriyyeti ihlâl edemeyeceği için şüphesiz mevzû-ı bahs olamaz; onlar da tabii mütemeddin şehirlerde bulunacak, hatta emînîm oralarda da bir ekseriyet ihrâz edemeyeceklerdir.”

Pakize Senî, “Pişvâyân-ı Edebîmizden Temenniyâtım,” *Mehâsin*, no. 12, Teşrînivvel 1325 / [Kasım 1909], p. 847.

⁴⁹² “Yemen’e Yemen’in merkezi, ta’bîr-i avâmca ‘İstanbûlî’ olan sanayi’e geliniz de zavallı kadınlığın hâl-i süflîyyesini müşâhede ediniz! Buradaki şu kadınlara değil, bedbaht kadınlığa acıyorum. En genç bir kadının, hayır hayır bir genç kızın ağzından bile “Tövbe Estağfurullah! Hürriyet çıktı, her taraf alt üst oldu, dünyanın sonu” dediğini işiterseniz hayretlere düşer olmaz mısınız? Artık bu hâl-i pür-melâle, şu cehâlet-i müdhişeye gülmek mi ağlamak mı lâzım geldiğini takdîr edebilirsiniz!” *ibid.*, p. 848.

like those women who “possess their rights” in progressive processes and have a social status. “Bigotry” forced ‘male relatives’ to impose bans to women as to stop them from reading such magazines and newspapers.⁴⁹³

This did not necessarily mean that the new regime did nothing to educate women in rural areas. Firstly the problem was defined and later not within the limited opportunities of the state but again with women’s “devotion,” donations were collected as to improve education. For that reason it was encouraged to establish and spread across the country such women societies that will support education. One of the leading members of the Committee of Union and Progress, Doriş Hima sent an article, which sets an example to the case mentioned above, to be published in *Kadın*. He evaluates the problems experienced by Albanian women. He complains that men do nothing as to help Albanian women receive education even though they are smart, hardworking and zealous. It is necessary to open proper schools for these little Albanian girls, educate them and raise virtuous spouses, mothers and sisters for the sake of the country. Through *Kadın* magazine, he asks wealthy women in Albania to unite to this end.⁴⁹⁴

In one of her articles she addresses to Albanian women. She mentions that civilization was improved, communication was facilitated via telephones and telgraph, and ships as well as trains make long distances shorter and adds “probably there are some of

⁴⁹³ “Elân, şu devr-i hürriyet-i mes’ûdumuzda bile kerîmelerini okumakdan men’ eden pederler, birâderler bulunsun. Hem bunlar da oldukça akıl ve fikir sâhibi olan, insânîyyet içinde gezen adamlar olsun, şaşırdım. Zavallı bu müsta’id, meyyâl-i terakkî, cidden talebkâr-ı ilim ü ma’arifet genç kızlar, risâleleri bir kabahat işler gibi gizli gizli okuyorlar. Yazık, böyle cehl ü ta’assub kurbanı gençlere, heder edilmiş zekâlara ne kadar acırım! Görüyor musunuz muhterem hemşîreler? Biz nasıl bir muhît içindeyiz? Nasıl efkâr-ı müstebite ile muhâtız? Birçok genç kızların fikir ve hissiyatı, dimâğı nasıl muhâsara ediliyor, ne kadar zekâ ve isti’dâdlar yok yere mahv oluyor? Bize acıyınız! Sizler, bizden çok bahtiyârsınız ki, öyle Selanik gibi müterakkî bir memleketde, âti-yi nîsvânın olanca mebzûliyetiyle tecellisine hâdim bir hey’et-i ictimâ’iyyenin cenâh-ı himâyesinde i’tilâ etmektesiniz. Tamâmen hukukunuza mâliksiniz. Mevki’-i ictimâ’î’niz var demektir. Menba’-ı feyz-i hürriyet olan o şehîr-i mukaddesenizin muhterem halkı, ricâli de, nîsvânı da, terakkî, te’âlî gibi pek büyük, pek âlî bir hedefe teveccüh etmiş müttehiden sarf-ı himmet ve gayret ediyorsunuz. Ne sa’âdet! Ne âli himmet, ne şan ve şeref!”

Evliyazâde Nâciye. “Me’yûs Oldum,” *Kadın*, no. 23, 16 Mart 1325 / [29 Mart 1909], p. 5.

⁴⁹⁴ Doriş Hima. “Arnavud Kadını 1,” *Kadın*, no. 11, 22 Kânûnîevvel 1324 / [4 Ocak 1909], p. 3.

you who do not trust in the presence of these.” In Zekiye’s opinion, women would be informed of the “global affairs” (*ahvâl-i âlem*) through knowledge and be capable of communicating with the members of the same sex. All these women are already united to the extent that they will defend each other’s rights as they are from a single sect because of their emotions. She gives the message of “woman power” (*nısviyyetin kavîliği*) and in addition this, she points out that is the prime right of women and the Islamic law does not have rules that might hinder it. Thus she benefits from legitimizing power of religion.⁴⁹⁵

The new government was not completely in “power” and came to understand that it was not so easy to change the social habits in use for many centuries. There is no doubt the greatest difficulty experienced for change was related to women. Appearance of women in public affairs, dressing and education were the topics of hot discussions. News about women harassed in the streets were frequently criticized in the magazine *Kadın*. The group supporting the traditions was over-criticising the issue of veiling to which majority of the society aside from the administrator elites was very sensitive. One of the leading figures of the Committee of Union and Progress Ahmed Rıza and his sister Selma Rıza attempted to open a girls’ school⁴⁹⁶ in line with modern standards, however this school was for many

⁴⁹⁵ “*Tahsîl-i ilme sâlik olmak sâyesinde ahvâl-i âlemde kesb-i vukûf eder, her taraftaki hemcinslerinize de mübâhaseye muktedir olursunuz, zâten kâinât üzerinde mevcûd ve bütün akvâm-ı muhtelifeye mensûb nisvân, hissiyât cihetiyle bir mezhebdendirler. [...] Meselâ hangi milletden olursa olsun bir kadının hukuk-ı zevciyyesine ta’arruz edilse, yâhûd haysiyyet-i nisvânîyyesi dûcâr-ı tahkîr olsa bütün kadınlar onun vekîl-i müdâfi’i sıfatını ihrâz ederler. Hatta tecâvûze mütecâsir olanlar hakkında bile bir hiss-i husûmet beslerler. Hele hele yaşlarını saklamak cihetindeki meslek-i müşterekeleri ma’lûm-ı enâmdır. Hülâsa bu ittihâd-ı kavî medeniyyetin en âlî tabakasında bulunan kadınlardan, bedeviyyetin en esfel derekesinde yaşayanlara kadar câridir.*”

Zekiye. “Arnavud Nisvân-ı Mübeccelesine Takdîm-i Uhuvvet,” *Kadın*, no. 13, 5 Kânûnisânî 1324 / [18 Ocak 1909], pp. 2-3.

⁴⁹⁶ The news about the school was given in *Kadın*: “*Millet Meclisi Reisi büyük vatanperver Ahmed Rıza Beyefendi İstanbul’da iâne-i milliye ile kızlara mahsûs bir mekteb tesîsi teşebbüsündedir. Ve hatta bu bâbda demiştir ki: ‘Şimdiye kadar hiç kimseden para istemedim ve almadım. Lâkin bu mekteb için herkesden para isteyeceğim ve îcâb ederse kapı kapı dolaşıp i’âne toplayacağım.’ Yaşasın şanlı Osmânlılar’ın şanlı Reîs-i Meh’ûsâm!’*”

“*Şuûn-ı Nisvân: Tebşîr*,” *Kadın*, no. 11, 22 Kânûnievvel 1324 / [4 Ocak 1909], p. 15;

“*Meclis-i Meh’ûsân üyesi büyük vatan-perver Ahmed Rıza Bey Efendi’ye: Şifâ-yede-i milletimizin genç mini mini hemşireleri için mükemmel ve muhteşem bir dârü’t-tahsîl te’sîsindeki teşebbüs ve muvaffakiyyetinizi bütün hür ve sâf Osmânlıların afîf ve nezîh kadınlığı nâmına alkışlar ve bu büyük hareket-i vatan-perverânenize karşı kalbimizin lâ-yemût ihtirâmât ve minnetdârlığını takdîm eyleriz. O pâk elinizde parlayan*

reasons criticized by the traditionalists, which caused Emine Semiye and Selma Rıza to lose their vigor.⁴⁹⁷ Emine Semiye could indeed identify the problem as “bigotry” of the illiterate section of the society. Moreover, Emine Semiye regards as part of the “quality” education problem the fact that families thought to be “civilized” choose to teach their daughters “how to play a musical instrument” or “how to draw” instead of important education just because these children are girls. She complains about being accused:

Among the our women there is an extremely ignorant group. They did not feel shame to say “Selma and Emine Semiye would make our daughters infidel (gavûr) by the French school they founded! Their clubs have been destroyed, they found a heap of hats to be worn by the school girls there!”⁴⁹⁸

The period of repression is frequently defined as the cause of ignorance.⁴⁹⁹ However, even after the Declaration of Freedom, “bigotry” was still active. Tired of struggling, Emine Semiye could not find what she was expecting from the new government. She recounts that before the Second Constitutional Period she demanded “legal rights” (*hisse-i meşrû’a*) from an “esteemed and enlightened person” for Muslim

şu’le-i cemiyet ve hakkaniyyet yine, işte bir daha şeb-perelerin [yarasa] görüyorum sanan gözlerini kamaştırdığı için yaşıyınız.”

“Şuûn-ı Nisvân,” *Kadın*, no. 15, 19 Kânûnisânî 1324 / [1 Şubat 1909], p. 15; also: “Înâs Sultânî Mektebi,” *Kadın*, no. 22, 9 Mart 1325 / [22 Mart 1909], p. 14.

⁴⁹⁷ Nicole A. N. M. Van Os. “Kandilli Sultanî-i İnâs,” *Tarih ve Toplum*, Vol. XXVIII, No. 163, (Temmuz 1997), pp. 26-34.

⁴⁹⁸ “Kadınlarımızın hele koyu cahil bir gürûhu vardır ki... ‘Selma ve Emine Semiye açacakları Frenk mektepleriyle kızlarımızı gavur edeceklermiş! Kulüpleri harâb edilmiş, orada mekteb kızlarına giydirilecek yığınlarla şapka bulunmuş’ demekten de utanmadılar!”

Emine Semiye. “Terakkiyât-ı Nisvâniyeyi Kimden Bekleyelim?” *Mehâsin*, no. 10, Eylül 1325 / [1909], p. 734.

⁴⁹⁹ “Devr-i sâbıkda şimdiye kadar geri kaldığımızdan dolayı bizi hiç kimse tahtie ve mesûl edemez; çünkü mağdûr idik ma’zûr idik.”

Refia Şükrân. “Biz Ne İçin Terakkî Edemedik?” *Kadın*, no. 19, 16 Şubat 1324 / [1 Mart 1909], p. 3.

women and got the promise from that person but these promises were not kept later. She complains that women's progress is again handed over to women.⁵⁰⁰

Editor Enis Avnî also agreed with Emine Semiye. In seven months' time after the Declaration of Freedom, he explains that he was proud of the work done by women and that they should not expect anything from men and the government. He calls attention to "two deficiencies" that he defines as "education and industry" by saying "that wretched one is hesitant about whether I exist today or not" (*o biçâre bugün var mıyım yok mıyım diye mütereddid*). It is obvious that Enis Avnî encourages women to make rapid progress in organizing themselves without expecting a step from the government and to work for educational purposes by collecting "donations" (*iâne*).⁵⁰¹

In her response to this, Zekiye mentions that there are more than two of those deficiencies and that the most difficult thing is in "gathering cash" (*cem'-i nükûd*) and "eradication of bigotry" (*imhâ-yı taassub*). She states that people do not make as much effort to construct schools as they make to build mosques, tekke or fountains and refers to another deficiency, which is "*kaht-ı ricâl*" (scarcity of staff). Lack of trained teachers and principals was a deficiency in educational field. Zekiye also talks about difficulties experienced when women collect "donation" and asks men to be more involved in financial part of the work.⁵⁰² Nakiye from the *Darü'lmu'allimât* (where teachers are trained), in her response on behalf of teachers, complains about how low the salaries are in general and states that there can be a sufficient number of trained staff if sufficient salaries can be given.⁵⁰³ This time addressing to Nakiye, Zekiye explains that a sufficient total

⁵⁰⁰ *ibid.*, p. 736.

⁵⁰¹ Enis Avnî. "Osmânî Kadınları Cemiyât-ı Müteşekkilesi," *Kadın*, no. 17, 2 Şubat 1324 / [15 Şubat 1909], p. 4.

⁵⁰² Zekiye. "İki İhtiyâc-ı Mübrem," *Kadın*, no. 18, 9 Şubat 1324 / [22 Şubat 1909], pp. 6-7.

⁵⁰³ Nakiye. "O İki Noksân Münâsebetiyle," *Kadın*, no. 20, 23 Şubat 1324 / [8 Mart 1909], pp. 6-7.

amount is needed to found a school and this total can not be attained only through donations collected by women. She calls attention to the fact that they can not ask for support from men as “*mestûriyyet*” stops them from doing so.⁵⁰⁴

Donation was a recurrent topic which was misused. As mentioned above in the section regarding the societies, the Committee of Union and Progress issued a directive and regulation as to stop such misuse. İsmet Hakkı, in his article published in the *Mehâsin*, states that it is not possible to open schools by collecting donations but perhaps existing schools could be supported to survive because money collected could not amount to a total sufficient to open a school. Moreover, women could not ask for support from men due to the rules of the period. İsmet Hakkı, who defines the case as “feminine life” (*hayât-ı nisâiyye*), calls attention to the fact that it is also an obstacle for men.⁵⁰⁵

In fact, complaints about “*mestûriyyet*” or “*hayât-ı nisâiyye*” stopping one from collecting donations or restricting social activities, just as expressed by both Zekiye and İsmet Hakkı, were signals of discomfort and dissatisfaction, not being explicitly expressed. Even if women were aware of such inequality, they must have been shy to express it.

In addition to this, editor Enis Avnî thought about using the magazine *Kadın* as a forum in which school principals would discuss issues. Describing as “harsh reality” the fact that this offer did not attract attention despite announcement and invitation, Enis Avnî

⁵⁰⁴ Zekiye. “İzâh-ı Merâm,” *Kadın*, no. 21, 2 Mart 1325 / [15 Mart 1909], p. 5.

⁵⁰⁵ “İâne; bu şimdiye kadar bu derece sû’i-isti’âl edilmişken bugün yine ondan şâyân-ı temennî bir netîce beklemenin beyhûde olmasından korkuyorum. Bu gibi teşebbüsâtta muvaffakiyetin bir hatt-ı ittisâli add edilen bu nokta, işi pek nâdiren hüsn-i netîceye îsâl eder. Bunun için değil midir ki altı aydan beri gazete sûtûnlarında ‘eskizleri’ çizilen pansiyonlar, darî’s-sına’a ve darî’l-fünûnlar bir türlü meydân-ı hakikatde inkişâf edemedi. Fikr-i âcizânemce mekteb te’sîsi yalnız hükümetin ve bazı pek nâdir ashâb-ı servet ve hamîyyetin yed-i iktidârında olabilir. İâne, böyle bir müessesenin ancak vücûd bulduktan sonra idâme-i hayât ve intizâm ve terakkîsini temîn eyler. Husûsiyle biz, kadınların hayât-ı nisâiyyemiz de bu gibi teşebbüsâtta bulunmaya pek müsâ’id değildir.”

İsmet Hakkı. “Evliyâzâde Makbûle Hanımefendi’ye,” *Mehâsin*, no. 6, Şubat 1324 / [1909], p. 449.

was really disappointed and hopeless.⁵⁰⁶ In one of his other articles, he says that they received poems only instead of rich-in-content feedback they expected from women and he finds out about a symbolic meaning in this response, which is “imagination.” Poem is imagination and when readers send only poems to him, he interprets it as if they say “You want progress, yet it is just imagination.”⁵⁰⁷

Explanations by the Committee of Union and Progress members about the problem of education did not only involve the content of school (*tedrîsât*) but also an ideology that would lead to a social transformation named “*terbiye-i medenîyye*.”⁵⁰⁸ This was a concept used virtually as a keyword by the Committee and a part of the social order being planned. Summarized as each and every member in a country being aware of “social duties” (*vezâif-i içtimâiyye*), “civilizing discipline” (*terbiye-i medenîyye*) was not taught at schools and could even be thought as being granted by God.⁵⁰⁹ One can receive education and become a doctor or diplomat but the most important social responsibility is to be equipped with “*terbiye-i medenîyye*.” “Defending others’ rights” (*âherin hukukuna riâyât*), “obedience to the duty” (*vazîfeye itâat*), “love for freedom” (*hürriyete meftûniyet*), “defending personal prospects stubbornly” (*istiklâl-ı şahsîyi mu’annidâne müdâfa’a*) were the elements that

⁵⁰⁶ “Pek eski nüshalarımızın birinde inâs mektepleri mu’allime ve müdürleri hanımlardan senelerden beri görmüş oldukları tecrübelerin netâyic-i muhâkemâtını ve mekteplerin icâbât-ı tensikiyyesi hakkında hülâsa-i mutâla’âtını istifsâr eylemiş ve bu bâbda kemâl-i samîmiyyet ile istihâmda bulunmuşduk. Yine kemâl-i safvetle arz edelim ki bu emel-i hâlisimizi bir buhâr-ı kesîf-i ye’is kapladı, çünkü hiçbir mekteb mu’allime ve müdürleri lütfen iki satırla bast-ı mutâla’â eylemek lütfunda bulunmadı. Bu ne kadar acı bir hakikatdır? Yine tekrâr ederiz: mesâ’î ve icthâdlarından emîn olduğumuz mu’allime ve müdürleri hanımlar bu bâbdaki tasavvur ve muhâkemelerini yazarlarsa tecrübesiz ve devrî دورى [?] esâslar yerine hakikî ve metîn temeller kurulmuş olur. Ne kadar doğrudur; ağlamayan çocuğa meme vermezler. Bâ-husûs bizde, hele, henüz bugünkü bizde!” “Bir Recâ,” *Kadın*, no. 22, 9 Mart 1325 / [22 Mart 1909], p. 13.

⁵⁰⁷ “Geçen nüshalarımızda birkaç defa söylemiştim, yine tekrâr ederim: Karielerimiz[de]n istifsâr-ı mütâla’a etdiğim hâlde cevâben (!) Birçok şi’irler geldi, bunlarda bir sembol buldum, şi’ir hayâldir, güya cevâben gelen şi’irler lisân-ı şekl ü hâliyle diyorlar ki: -Terakkî mi istiyorsun, işte. Yani o bir hayâldir.” Müdiriyyet. “Emine Şükrü Hanımefendi’ye,” *Kadın*, no. 28, 11 Mayıs 1325 / [24 Mayıs 1909], p. 13.

⁵⁰⁸ “Terbiye; 1-Yetiştirme, 2- İlim ve edep öğretme, te’dib, ta’lîm, tehzîb-i ahlâk etme [ahlâkı güzelleştirme]” Şemseddin Sâmî, *Kâmûs-ı Türkî*, (Dersaadet: İkdâm Matbaası, 1317), p. 394.

⁵⁰⁹ “Terbiye-i Medenîyye,” *Kadın*, no. 4, 3 Teşrînîsânî 1324 / [16 Kasım 1908], p. 3.

made up the *terbiye-i medeniyye*. Discipline would be offered to one as a little child. A child who was disciplined would give to others what he accepts as his own right when that person becomes “lover of independence” (*meftûn-ı istiklâl*). His discipline will never let him violate the rights of another person, and even defend their rights against “opponents” (*those who violate*) with a consciousness of accepting this action as a humanistic responsibility.⁵¹⁰ The “*hizmet*” (service) he expected from the daughters of “motherland” was to infect virtuous feelings, which would lead to progress of “*ebnâ-yı beşer*” (humankind), to children.

The project of “*terbiye-i medeniyye*” was the starting point of the Second Constitutional Period intellectuals’ approach towards education. This project was set as the core element of the “social reform (*içtimâî inkılâb*) designed to complete the “political revolution” (*siyasî ihtilâl*). In addition to concrete objectives such as spreading education and increasing the rate of literacy, rules of the new lifestyle and getting people to appropriate political ideas of the revolution were also involved in the programme. The Ottoman intellectuals believed in the need to open new schools and reform the present education system. They thought that social problems would be solved and progress would be made through education. The magazine *Kadın*, specifically attached importance to the problem of education since the first day of its publication and editor Enis Avnî wrote articles with the hope to encourage women to take steps. Financial resource scarcity, insufficient number of teachers and insufficient salaries, improving the quality of school curricula and teachers were current issues discussed. The problem of education was tried to be solved not with limited opportunities of the state but through societies to be founded and donations collected. Difficulties in collecting donations brought alongside other problems such as women being in contact only with women and not being able to ask men

⁵¹⁰ *ibid.*, p. 4.

to give support due to their life styles, not being able to collect a total amount of donations sufficient to open a school. “Bigotry” of the society was among difficulties faced just like financial deficiency. The conservatives standing against modernization and change did not support the girls’ schools to be opened as they had concerns about “becoming unbelievers” later. This sometimes caused female educators such as Emine Semiye and Selma Rıza to become the butt of critique by opponents of reforms. The fact that the level of education in other provinces was not as high as in big cities like Selanik and İstanbul brought alongside the difficulty of spreading education across the country. On top of all, teachers and headmistresses employed at schools did not show as much interest as expected. Incoming Balkan War and the World War I caused to delay great educational reforms until the Republic period. Moreover, societies established for educational purposes would start to function with a vital role in supporting those suffering from hunger and extreme poverty or meeting the requirements of the army forces. Nevertheless, any work or discussion regarding education during this period formed the basis of educational reforms to be carried out during the Republic period. *Kadın*, as a forum in which such discussions were clearly observed, reflects every period and show how policies related to women and education were shaped up.

**Generating the ‘Perfect’ Woman;
economical, yet poignant**

Âlemde en büyük esbâb-ı feyz-i bahtiyârî
[çok mutlu olmanın sebebi]
vazîfeşinâslıktan başka birşey değildir.⁵¹¹

The nineteenth century Ottoman intellectuals were deeply affected by Positivism and Social Darwinism and involved in a reconciling reformization process with Islam. One can see attempts towards “changing consciousness” in books written by reformist intellectuals with respect to women. Nature was then observed and a path, with more clearly cut boundaries, was defined for human beings. The biological perspective in such books, attempts to help women learn science, arguments like caring about physical improvement as much as “enlightenment” of ideas, awareness of that human beings are no different than trees, flowers in a garden⁵¹² and that “excellent” people could be raised if special care is given were forerunners of a new mentality. If an individual changes, the society will also change. To reach wealth was the purpose of human beings and reason for going through so much trouble and pain.⁵¹³

Roles defined by the male reformists gave women new responsibilities demanding them to completely fulfill their duties. After a woman completed her individual progress, she would work once her social responsibilities were increased and become the creator of the new generation. Again in the same century two points were underlined: time and

⁵¹¹ The source of being truly happy in the universe not more than being conscientious. Nâzım. (Me’mûrîn-i Rûsûmiyyeden Ma’lûmât ve Servet Gazeteleri Muharrirlerinden), *İslâm Hanımlarına Mahsûs Fennî ve Ahlâkî Mektublar*, (İstanbul: Kitâbhâne-i İslâm ve Askerî, 1316), p. 99.

⁵¹² “İşte kızım, insânların bir bahçede yetişen ağaçlardan, çiçeklerden farkı yoktur.” *ibid.*, p. 26.

⁵¹³ “İnsânın dünyada bunca vezâîfî hüsn-i ifâ etmesinden maksad, zarûret, mihnet, ızdırâb ve sefâlet gibi ezvâk-ı hayâtîyesini mahv eden ahvâli işgalât-ı hasene ile ber-taraf etmek, refâhiyetle yaşamaktır.” *ibid.*, p. 84.

money. Living conditions that changed with the Industrial Revolution brought alongside the efficient management of time.⁵¹⁴

Moreover, the universal, egalitarian and liberal discourse of the French Revolution would be reflected upon the economic approach and the idea of “financial” state would be replaced with the idea of “economic” state during the Ottoman liberalism that went on until the Balkan Wars.⁵¹⁵ Liberalism brought individualism. Women were started to be seen as an individuals. The economic state suggested that all the wealth belonged to the nation. Women making up the half of the nation would have a significant role in this new system.

Baha Tevfik views women starting to be involved in business life as the greatest social event of the century. He says that “progress of machinery” and economic conditions deteriorating each new day require women to work.⁵¹⁶ These living conditions that are changing warranted that woman should be re-defined. While defining lazy women gossiping and sitting at home as “puppet women,” Baha Tevfik deems those women, who are aware of their roles in the family and society and satisfactorily fulfill duties, worthy of the name “woman.” Such women will take place in every stage of man’s life.⁵¹⁷

Traditionalists and reformists did not agree about employing women. Reformists emphasized that women should only depend on their own work and effort to create their future.⁵¹⁸ Traditionalists believed that when women started to obtain knowledge and

⁵¹⁴ For a timetable that was designed for managing time well see: Nâzım, *İslâm Hanımlarına Mahsûs Fennî ve Ahlâkî Mektûblar*, p. 126.

⁵¹⁵ Zafer Toprak. *Millî İktisat-Millî Burjuvazi*, (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1995), pp. 2-3.

⁵¹⁶ “Kadının âlem-i sa’ya duhûlû ondokuzuncu asrın en büyük hâdisât-ı içtimâ’iyyesindendir. Bunun esbâbı ise günden güne kesb-i tezâyüd eden, şerâit-i iktisâdiyyenin acılıkları, mücâdelât-ı hayâtîyye, bilâ-cihâz izdivâç mes’elesî ve bir başına çalışan bir amelenin almış olduğu gündeliğin onun zevce ve çocuklarını i’âşeye kifâyet etmemesidir. Makinelerin terakkîsi, fabrikalarda kadınların dahi çalışabilmelerini te’mîn etmiş, sanayinin terakkîsi de onların serbest san’atlara intisâbı yolunu küşâd eylemiştir.”
Baha Tevfik. (Odette Lacquerre’den derleme), *Feminizm*, (İstanbul: Dersaadet Kütüphanesi, t.y.), p. 40.

⁵¹⁷ *ibid.*, pp. 12-13.

⁵¹⁸ “Kadınlar te’mîn-i âtîlerini erkeklerden ziyâde kendi cehd ü merâmlarından beklemelidirler. Aksi hâlde onbeşinci asır bizi aynı hâlde bulacak ve şaşacaktır.”

science and make progress in education, this could only help to increase the rate of divorces.⁵¹⁹ Woman should live as dependent on man's care. If she had no one to take care of her, then the state would take up the responsibility.⁵²⁰

Kadın, at first place, tried to change the established ideas regarding the insignificance of women's place in social life.⁵²¹ The founder of the press organ during the Second Constitutional Period Liberalism *Ulûm-i İktisâdiyye ve İctimâiyye Mecmûası*, Mehmed Câvid, who was to be the Minister of Finance of the Committee of Union and Progress, summarized the roles of women, the founder of family and "creator of the new person" as "rearing children" and "management of household." For the first time wealth was defined as the "wealth of the nation." Focusing on the social outcomes of excessive spending by women, they were warned to be conscious consumers.⁵²²

Zekiye suggested that some women would not be satisfied with the roles defined by Mehmed Câvid for women. Criticizing those women who regards "being unaware of duties (*vazîfe-nâ-şinaslığı*) as "kindness" she states that such women set a bad example to their children. Calling attention to the contradiction between sending boys to stand against

Celâl Sâhir. "Samîmî bir Teşekkür," *Kadın*, no. 30, 25 Mayıs 1325 / [7 Haziran 1909], p. 12.

⁵¹⁹ "Lâkin şurası da zâhîrîdir ki kadınlar ulûm u fûnûn da ileri gittikçe erkeklerde talakı arttırmaktadırlar. Zîrâ oralarda talak, memâlik-i İslâmîyye'de vesâir yerlerde görülmeyen müdhiş bir dereceye varmıştır." Mehmed Ferid Vecdi. *Müslümân Kadını*, p. 54.

⁵²⁰ "Erkeğin kadını beslemesi lâzımdır. İşte bu düstur, beşer için tabîi bir kânûndur. Hele kadınlar için asıl olan hayât-ı beytiyyeye muvâfık bir kânûn var ise o da budur." *ibid.*, p. 66.

⁵²¹ "Her yerde olduğu gibi bizde dahî umûmiyet i 'tibârîyle tashîh edilecek bir fıkır vardır. Bu da kadınların hey'et-i ictimâ'îyyede ki vezâifinin ehemmiyetsizliğine âid olan kanâ'at ve i'tikâddır." "Ta'lîm ve Ta'allüm," *Kadın*, no. 1, 13 Teşrînievvel 1324 / [26 Ekim 1908], p. 7.

⁵²² "İkinci vazîfeniz, idâre-i beytiyyedir diyordum. Bu da pek müşkil, pek ağır, hayât ma'îşetinin mukteziyyât-ı mücbîresi altında müşkilâtı günden güne mütezâyid bir vazîfedir. Birinci vazîfede ne kadar büyük cehâletimiz varsa, ikincide o kadar azîm bir ihmâl ve tesâmuhumuz mevcûddur. İdâre-i beytiyye düstûrunu 'kazanmak erkeklerin sarf etmek, keyfimizce sarf etmek bizim vazîfemizdir' sûretinde telakkî ederseniz, etrâf ve muhîtâtınıza bu tohumları isâr eylerseniz, evlâdlarınıza parlak fakat muharrib bir numûne-i isrâf ve sefâhet gösterirseniz, kayd-ı âtî endişesini zihinlerinizden atacak olursanız milletin servet-i müstahsilesinin bir kısm-ı azîmini mahv ü tebâh edersiniz. İktisâden, maddeten ileri gitmeyen milletler içinde âile-i müstakbele-i beşerîyyede, biliniz ki, bir mevkî kalmayacaktır."

Mehmed Câvid. "Kadınlara Dâir [1]," *Kadın*, no. 1, 13 Teşrînievvel 1324 / [26 Ekim 1908], p. 4.

difficult conditions to defend the homeland and offering a comfortable life to girls, she adds that this leads them to get used to laziness and excessive spending.⁵²³ According to Zekiye, women should also work and help their spouses. Men, who are exposed to spending long hours working everyday, should not think about the expenditures at home after they come home. Women could at least work at home and save the family man from spending for maids or tailors and thus contribute to the home economy. Zekiye still complains about that in society laziness is called “kindness” and economy is defined as “meanness” and those who are busy with housework are accused of being “vulgar.”⁵²⁴

Another purpose of getting women to work was to prevent those who had nobody to take care of them from begging in the streets. Most of those who were reduced to extreme poverty and begged were women. It was emphasized that a hand lent to them for mercy could only bring laziness to them and such women had to work.⁵²⁵ An active society

⁵²³ “Bununda sebebi vazîfe-nâşînâslığı kibârlik, isrâfî ulüvv-i cenâb kıyâs eden vâlidelerin çocuklarına sû-i misâl olmalarıdır. Biz vâlideler; evet i’tirâf etmeliyiz ki ekser vâlideler bir fikr-i sakîme-i tab’iyyetden geçemiyoruz. Her husûsda kızlarımızı iltizâm ediyor, oğullarımızı hiç kayd etmiyoruz. Aynı seviyede, aynı i’tinâ ile yetiştirdiğimiz mahsûl-i hayâtımızdan birini -muhâfaza-i vatan uğrunda- dağ başlarına, düşman karşısına gönderiyor, kurşunlara, güllelere ma’rûz bulunduruyoruz. Te’mîn-i ma’îşet yolunda her türlü meşakkatî iktihâma mecbûr görünür, nice âfâta sevk ediyoruz da diğerine kışta soba karşısında koltuk sandalyesinde yaslanmayı, yazda en latîf havalı sâhillerde tenezzühü lââyık görüyoruz. Bu sûretle atâlete, isrâfa alıştırdığımız genç kızlarımızın vücûdları kadar dimâğları da fa’âliyetden kalıyor.”

Zekiye. “Musâhabe-i Nisâiyye: Mütâla’ât-ı Nâçizâne,” *Kadın*, no. 4, 3 Teşrînîsânî 1324 / [16 Kasım 1908], p. 2.

⁵²⁴ “Evet, kadınlar da pekala çalışabilir. Zîrâ çalışmak evinin hâricine münhasır değildir. Hânesi dâhilinde çalışarak her kadın ez her cihet zevcine mu’âvenette bulunabilir. Nâmûs dâiresinde ihtiyâr edilen her fedâkârlık ise ta’ayyûbe değil, tahsîne şâyândır. Günde oniki ondört, hatta onaltı saat çalışmaya mahkûm erkekler vardır ki akşam hânesine avdet ettiği zamân nâil-i istirahat olacak yerde bilakis irâdeyle tekâbül etmeyen evindeki masrafın tefekkürât-ı elîmesiyle dilhûn olarak vücûdundan ziyâde dimâğı yorgun bulunur. Buna sebab-i yegâne, efrâd-ı âilesinin müzâhirâtından mahrûmiyetdir. Böyle bir âile arasında hüsn-i mu’âşeretin te’sîsi mahzen taksîm-i a’mâl sâyesinde husûl bulur. Ev halkının kimisi tabâhatle, kimisi hânenin intizâmı ile, bazıları da âilenin dikişiyle iştigal ederse o zavallı reis-i âileyi hidmetçi, terzi mesârifinden olsun kurtarırlar. Fakat heyhat! Zîrâ bizde atâlete kibârlik, iktisâda hisset nazarıyla bakılır. Ekonomiye ri’âyet edenler, evinin umûruyla meşgul olanlar âdilikle ithâm ediliyor.”

Zekiye. “İtiyâd-ı Muzır,” *Mehâsin*, no. 10, Eylül 1325 / [1909], p. 723.

⁵²⁵ “Sefâlet, zarûret bizde bir çok kadınları tese’üle [dilenme] sevk etmiştir. Çok zamân evvel, hatta bugün bile hangi memleketin belediyesi önünden geçilse vezni noksân ekmeklerin; sefâletin aç kalmak bedbahtlığına kadar indirdiği bir kâfile-i muhtâcîne tevzî’ edildiği görülmürki bunların kâffesi kadındır. İffet ü ismeti; istiklâl-i şahsiyi bir kânûn-ı mefsûh hükmüne geçiren şu merhamet-i ca’liyye; memleketimizde bu ve buna benzer teşebbûsât-ı hayriyenin fîkdânından ileri geldiği şübhe mi ister? İnsânı atâlete sevk eden merhamet, cemiyet-i beşeriyye için sârî bir illettir. Yağmur altında saatlerce bekleyip bir lokma ekmeğe dest-i tehyî-i sefâletini uzatanlar meyânında henüz istiklâl-i şahsiyyesini mahv etmemiş ve böyle elîm bir san’ata henüz

woman Zekiye announces that a sewing atelier was founded within the body of the Women's Charitable Association in order for such lone women to work and not to suffer from extreme poverty. Zekiye supports that all poor women will be saved from being "dependent" in a short time period by carrying out such activities also in other cities. Zekiye accepts that helping poor people is a duty of humankind but she also points out that helping physically strong women could do no benefit but push them to begging and laziness. Just like in other countries, through such institutions to be opened, dependent women will be saved and level of wealth will be reached. The only thing needed to do so was to change the established idea of the society that employing women was shameful.⁵²⁶

Several charity societies of women were established as to help women work. Activities of these societies were determined according to the societies in Europe. Enis Avnî suggests to Zekiye, the chairwoman of the Women's Charitable Association, to be engaged in activities similar to the Society for the Employment and Union of Women in Industry (*Sanâyi-i Tezyîniyye-i İttihâd-ı Nisvân Cemiyeti*) in France. Through such activities poor women would be educated in skills such as sewing, cooking, child raising, carpetry and thus would benefit the homeland.⁵²⁷

alışmamış yüzlerce insân olduğundan, ricâl-i etebbâmızın uhdelerine terettüb eden şu vazîfe-i mukaddeseyi ifâda isti'câl göstermelerini temennî ederiz."

"Şuûn-ı Nisvân," *Kadın*, no. 3, 27 Teşrînievvel 1324 / [9 Kasım 1908], p. 13.

⁵²⁶ "Bu fikr-i sakîmin tevellüd etdiği seyyiâta nihâyet yok; vüs'at-i ma'îşete mâlik olmayan bir âilede reîsin vefâtıyla bi't-tabî'i sefâlet-i müdhişe yüz gösteriyor. İçlerinde elinden iş gelir kimse yok ki istihsâl-i ma'îşet mümkün olsun; işte bu cihetler derpiş edilerek inâsın sâhib-i san'at olması nazar-ı dikkate alınmış, cemiyetimiz, yani Cemiyet-i Hayriye-i Nisvâniye tarafından bir biçki dikiş imalâthânesi küşâd edilmiştir. Bu sâyede fukarâ-yı âhâlîmiz bi'l-âhire zarûretten kurtulacaktır. Mehd-i Hürriyet olan Selanik'imiz, timsâl-i fa'âliyet olduğunu göstererek, min gayr-i liyâka böyle bir teşebbüsde bulunulmuştur. Bu emr-i hayre vilâyât-ı sâire ahâlisi de imtisâl ederse az vakitte fukarâ-yı nisvânımız ihtiyâcdan kurtarılmış olur. Fukarâya tasadduk eshâb-ı servet ve hamîyyetin borcudur. Lâkin işe güce iktidârı olmayan acüzeye, hastegâna diriğ-i mürüvvet edilmemeli; yoksa gerçi kuvveti yerinde olanlara mu'âvenet, kendilerini tese'üle alışdırmaktan başka bir netice hâsıl etmez. Mîlel-i sâirede olduğu gibi muhadderât-ı İslâmiyye arasında da gayret ve ittifâk hâsıl olur ve böyle müesseseler küşâd edilirse muhtâcîne büyük bir medâr-ı istinâd ihzâr edilmiş olur. San'at sâyesinde dul zevceler, bî-kes yetimler, kimseye arz-i iftikâr etmeksizin nâil-i refâh olurlar. Yeter ki kadınlarda çalışmak ayıp add edilmesin."

Zekiye. "İtiyâd-ı Muzırâ," *Mehâsin*, no. 10, Eylül 1325 / [1909], p. 724.

⁵²⁷ "Diğeri ise: sanâyi', demiştim. Evet, artık mektebe devâm vakti geçmiş hemşîrelerimiz içindir ki, vaktî hâli yerinde olsun olmasın, bunlar hiçbir işle meşgul değildirler. Bunlara yarım asırdan beri Fransa'daki

There is no doubt that French women were famous for their excessive spending and fondness for “dissoluteness” while English women were famous for their hardwork and thriftiness. Rabia Ahmed compares the English women with the Ottoman women and explains that English women live within their income and save. When we consider our society, “everyone views himself as the son of your father” and asked for both spiritual and materialistic equality. Rabia Ahmed says there is nothing that stops them from working like the English women. There is no reason for not establishing “companies,” and helping Turkey become the second England through hardwork of every individual, rich and poor.⁵²⁸

Ensuring that women work inside and outside was one of the most important steps in order to save them from “laziness” and making “progress.” Once there are no “inactive” things in the society, beggars involved in staff of “dependents,” begging in the streets and creating a picture of extreme poverty that has nothing to do with modernity, were a

‘Sanâyi’-i Tezyîniyye-i İttihâd-ı Nisvân Cem’iyeti’ gibi bir müessese-i nâfi’a lâzımdır. El işi mi, dikişçi mi, aşçı mı, çocuk mürebbiyeliği mi? Hepsini ve istediğini orada ciddî bir sûrette görmelidirler. Buranın zengin müdâvimleri ufak bir ücret-i ta’allüm verebilemezler mi? Şüphesiz ve ma’al-memnûniyye bunu kabul ederler. Bizde genç kızlarımız için ne kadar çok ve muhtelif san’atlar, geçim yüzleri vardır. Modistralık: hüviyyeti mechûl, ecnebî ‘kokona’ların elinde kalmış gibidir. Bir Osmânî hanımı niçin bir millettâşından istifâde etmesin? İki muhibbe küçük hanım niçin yek diğerine mu’âvenet ederek kendi elceğizleriyle o senenin son modasını kendileri için dikemesinler? Paranın hârice sarf olunması, dâhilde kalmasından âhsen ve evlâ mıdır? Bâ-husûs halıcılık, ya bu girân-kıymet san’at-ı nefîse! Ya bugün binlerce liraları bel’ eden dantelâcılık. Bunun hepsini zann etmeyiniz ki fabrikalar i ‘mâl ediyor. O kıymetdâr ve bahâlî, o pek muhteşem ve müzeyyen tül gibi dantelleri yine kadınlığın nezîh ve münevver elleri işliyor ve bundan dolayıdır ki kıymeti fazladır. Halılar da böyle değil midir? Aşçılık, mürebbiyelik, hatta ressamlık ve ilah. Bunlar da hepsi ehemm ve elzemdir. Eğer bu emel husûl bulursa cidden memlekete nâfi’ bir hizmet-i vatan-perverâne ibrâz edilmiş olur. Netîce, azîze karieler! Bu ikinci noksân-ı mühimmi de arz eyleyerek kısa, belki ihâtasız geçen sözlerimin mâba’d-i muhâkemâtını, kıymetdâr ve mütehassis dimâğlarınıza terk ederim. Bizden hâlisâne ihtâr; sizlerden gayret muhterem kadınlar!’

Enis Avnî. “Osmânî Kadınları Cemiyât-ı Müteşekkilesi ve İki Noksân,” *Kadın*, no. 17, 2 Şubat 1324 / [15 Şubat 1909], pp. 4-5.

⁵²⁸ “Bizde niçin böyle olmuyor? Bir de onlarda her ferd zâtını tanır. Bizde ise bilakis; yekdiğerimizle ma’nen müsâvât olduğu gibi mâddeten o müsâvâtı yapmak istiyoruz, herkes kendini zengin babanın evlâdı gibi tutuyor. Telebbüsde de müsâvâtî[a] bakıyorlar lâkin insâf edilip herkes yorganına kadar uzansa bu merhamet ve müriyyet zâtına âid olmak üzere ihtiyâr etse. Hepimiz beşerîyyetin evlâdlarıyız. Bunda hakareti mucîb bir hâl olmadığı gibi tasarrufa ri’âyetdir. [...] Gayret edib müttehiden, müttefiken çalışmalı çalışdırmalı. Zîrâ insânlar şirketler akdiyle, te’sisiyle bunca müşkilâtdan kurtulmadılar mı? Medenîyyetin medâr-ı kıvâmı şirketler sayesinde husûle gelen bunca müessir vücûda gelmedi mi? Biz niçin duruyoruz? Bizde İngiliz madamlarının mürâdifî olacak terakkî-perver hanımlarımız az değil.”

Rabia Ahmed. “Musâhabe-i Nisâiyye: Fatma Seniye Hanımefendi’ye,” *Kadın*, no. 8, 1 Kânûniyevvel 1324 / [14 Aralık 1908], p. 12.

shame seen as a symbol of regression by the Ottoman intellectuals. After dishonesty caused by laziness is eradicated, begging which is being hated should also be removed. At this point, delicacy and romanticism such as helping and improving the economic standing can be observed.

Pakize Senî went to Yemen as her husband Abdülgâni Senî was appointed from Selanik to Yemen Chief Secretary Office. In the article called “*İki Hayat-ı Münkesir*” (Two Broken Life) which she sent to the magazine *Kadın*, she tells that she was deeply affected by poverty and extreme misery she saw in Yemen. Pakize Senî was very sad about the beggars she saw from her window on a cold winter day. She says that these children should be supported otherwise they will nurse wicked feelings towards rich people and curse them.⁵²⁹

Plans with respect to helping women work, preventing “extreme poverty” through social solidarity were, by no doubt, related to ensuring economic improvement. The Committee of Union and Progress also emphasized stopping excessive spending. This was an attribute of French women especially in the West which was criticized. French women were viewed as extravagant women spending all their money on clothes and ornaments. Women representing this type were criticized to be of the “European style.” A concern lying behind such criticism of the “European style” was ensuring that the Ottoman women did not make such spending. For that reason it is frequently advised that if one happens to imitate the ornamented physical aspect in the appearance of the West and useless excessive

⁵²⁹ “İhsân ediniz! Bu bedbahtlar sa’âdet-i hâlinize, caddeleri tezyîn eden mükellef konaklarınıza, müdebdeb arabalarınıza göz dikmesin. Onlara nazar-ı lakaydî ile bakmayınız; ki sizin mu’azzez hayâtlarınıza la’net okumasınlar. Onları incitmeyiniz ki sizin mukaddes âilenize kıymetdâr yavrularınıza inkisâr etmesinler. O zavallı mahzûn kalbleri ezmeyiniz, ki sizin müzeyyen salonlarda muntazam odalarda, temiz yataklarda güzâr eden refâhiyet-i hayâtiyyenize hased etmesinler. Of hem düşünelim, havf ü ihtirâz ile düşünelim. Onu bu hâl-i süfliyyete atan Hâlik bir gün bizi de mahv eder, gayr-i me’mûl bir vak’a bir gün bizim sevgili yavrularımızı da ma’âzallah bu girdâb-ı sefâlete atabilir! Verelim, verelim, tasadduk edelim ki bu girdâb-ı hevl-nâkden âzâde olalım! Evet verelim, mu’âvenet edelim, taltîf edelim, ki bir gün şu dâr-ı fenâyı terk ederken günâhlarımızın karşısında belki makbûl-i hüda, marîz birkaç dilenci çocuğun duâsı birer zühre gibi parlar!” Pakize Senî. “İki Hayât-ı Münkesir,” *Kadın*, no. 29, *Kadın*, no. 29, 18 Mayıs 1325 / [31 Mayıs 1909], p. 13.

spending but not the spiritual virtues, it would be of no benefit.⁵³⁰ Spending by women who make up the half of the nation is calculated item by item.⁵³¹ It is a recurrent issue to use domestic goods and helping national wealth remain inland.

The Committee of Union and Progress members regarded the topic of women as an element of the modernizing project within the framework of participating in the economic life and division of labor.⁵³² As Zafer Toprak says in one of his articles, it is surprising that perhaps the first thorough piece of writing about feminism was involved in a course book. In his book called *İktisâd Dersleri*, (Economy Lectures) Selanik School Principal of Law Muslihiddin Adil covers the topic of feminism with the heading “division of labor (*taksîm-i amel*). According to Muslihiddin Adil, the traditional division of labor is no more useful to meet the requirements of the age and living conditions now require women to work. Women may not always have a husband or brother to protect them. They should be encouraged to work with their honour not to be reduced to extreme poverty and suffer from great trouble.⁵³³

Jitka Malečkova says that roles defined for women to uniting or awakening of communities are observed in many societies during the nineteenth century. In the article she gives Russia, Italy, Greece, Czech and Ottomans as an example, Malečkova inquires what roles women are given in nationalistic projects and talks about the effort of patriots, who regard the position and success of women as a signal for the civilization of the society, to prove that their countries are among the civilized countries. While men, in such

⁵³⁰ “*nîsvân-ı Garb’ın yalnız müzeyyenât-ı mâddiyyesini, çılgın ve lüzûmsuz hevesâtını, isrâfât-ı beyhûdesini taklîd ederek, mezâyâ ve fezâil-i mâ’neviyyelerinden istifâzeye şitâb etmeyecek olursak, işte o vakit muhakkak bir bârân-ı nefrîn ve muâhezenin dūş-i mahmûlünde ezilmek mecbûriyyetiyle inleriz.*” Refia Şükran. “Biz Ne İçin Terakkî Edemedik?” *Kadın*, no. 19, 16 Şubat 1324 / [1 Mart 1909], p. 3.

⁵³¹ Hüseyin Naim. “İsrâf-ı Nîsvân,” *Mehâsin*, no. 6, Şubat 1324 / [1909], pp. 413-415.

⁵³² See: Zafer Toprak. “II. Meşrutiyet’te Solidarist Düşünce: Halkçılık,” *Toplum ve Bilim*, No. 1, (Bahar, 1977), pp. 92-123.

⁵³³ Zafer Toprak. “Kadın ve Hukuk-ı Nîsvân,” *Toplumsal Tarih*, Vol. XIII, No. 75, (Mart 2000), p. 16.

societies, create an image of woman who have extraordinary characteristics to save the society on the one hand, they think that real women are to be saved by men and women are encouraged to give spiritual support instead of taking up the role of an active savior.⁵³⁴

This “helping woman” motive created by Jitka Malečkova is also reflected upon and confirmed in folklore. For instance, the ‘helping woman’ motive was also a recurrent theme in ancient Turkish tales. As spouse, lover, fiancée or sister, they were characterized as wise women giving advice. It was impossible for the male figure to succeed without the “advice” of the female figure. Likewise, it was impossible for impossible for women to succeed at a work on their own even if they were the figures giving advice. Women have a place in such tales in that they contribute to the success of men.⁵³⁵

According to Deniz Kandiyoti, the nationalist and feminist alliance set by progressive men and women paved the way to create a new discourse of woman and family which was more functional. What men complained about at this point was not related to violating human rights such as women were illiterate and kept at home, and men had right to marry more than one woman, but about the system pushing individuals to become ignorant, lazy and unproductive⁵³⁶ The members of the Committee of Union and Progress essentially aimed not to free women but to create the Muslim mother-woman who would match them and contribute to their success and help.

Creating “new women who will be involved in the new life brought a search for a new identity alongside. The modern power mechanism was the one to create the identity,

⁵³⁴ Jitka Malečkova. “Kadın ve bir Milletin Kaderi: Milli Uyanışın İlk Dönemlerinde Kadınlara Bıçılan Rol,” in: *Tarih Eğitimi ve Tarihte ‘Öteki’ Sorunu 2. Uluslararası Tarih Kongresi 8-10 Haziran 1995*, (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1998), pp. 201-211.

⁵³⁵ Mark Glazer. “Women Personages as Helpers in Turkish Folktales,” in: *Studies in Turkish Folklore in Honor of Pertev Naili Boratav*, (Indiana, 1978), p. 105.

⁵³⁶ Deniz Kandiyoti. *Cariyeler Bacılar Yurttaşlar*, (İstanbul: Metis Yayınları, 1997), p. 97.

which was continuously and historically restructured, with its deeds and discourse.⁵³⁷ This was, at the same time, a fact that would be formed by the new type of intellectuals,⁵³⁸ born as a result of attempts to be modernized through taking up new roles and preparing and socializing discourses that paved the way to speed the reform process.

The most remarkable of these intellectuals was, no doubt, Ziya Gökalp who extensively dwelled on the development of the Turkish family in his work.⁵³⁹ Politics was affected by sociologism to a great extent during the Constitutional period. Nationalized family involved in the power area of the government would be the basic and smallest unit in solidarist structuring.⁵⁴⁰

In line with this, the “new woman,” cornerstone of the family, was started to be shaped. In addition to being a good mother, good Muslim and good wife, she was a patriot, supporter of the constitution, thrifty, aware of her duties, charitable, altruist, caring, melancholic, serious and, of course, beautiful...

⁵³⁷ For a discussion on identity issue see: Tanıl Bora. “İnşa Döneminde Türk Milli Kimliği,” *Toplum ve Bilim*, No. 71, (Kış, 1996), pp. 168-193.

⁵³⁸ In the countries that entered to the modernization and capitalization process late, for the reasons like the weakness of bourgeois, the crucial role that states play, intelligence take over important responsibilities. These intelligences are the direct products of the modernization process and by the dilemma between maintaining the old administration and modernization efforts they had to be in revolutionist and constitutionalist movements. These intelligences are rather important for understanding what had really happened.

See: M. Asım Karaömerlioğlu. “Rus Populizmi Üzerine,” *Toplum ve Bilim*, No. 88, (Bahar 2001), pp. 235-250.

⁵³⁹ Ziya Gökalp was an efficient figure of his time for his being both theorist and ideologist. On the contrary to the politics of Republic period that they did not give this role to anyone as they took over it themselves, the leaders of the Committee of Union and Progress gave it to Ziya Gökalp. Even though Ziya Gökalp, who was never away from action, was a theorist and he tried to find conciliatory synthesis based on theory.

See: İlhan Tekeli and Gencay Şaylan. “Türkiye’de Halkçılık İdeolojisinin Evrimi,” *Toplum ve Bilim*, No. 6-7, (Yaz-Güz 1978), p. 61.

⁵⁴⁰ Zafer Toprak. “II. Meşrutiyet Döneminde Devlet, Aile ve Feminizm,” in: *Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi*, Vol. I, (Ankara: T. C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1992), pp. 228-229.

CONCLUSION

In this study, I tried to look into *Kadın*, one of the women's magazines in the Second Constitutional period. I wanted to investigate the Ottoman women's movement, the Ottoman press, the role of women in the press, the male discourses in the framework of the Young Turk feminism, the political relationships between these men and women by looking at this rich Young Turk magazine.

The French Revolution and the liberal ideas and freedoms it brought enabled women's movements work as well. With the Industrial Revolution, women started working for wages and gained their economic independence. They wanted to have the same legal rights as men, too. Their social status underwent important changes which appeared in the press.

The European influence starting with *Tanzimat* could be seen in social reforms as well after the declaration of the Second Constitution. Works of Western writers were translated and Turkish writers started to write in the Western style, too. The change of mentality brought about a new life style which would want to spill over to the public domain from the household. This style was called "à la franga," created a new class of people and was criticized when done in extreme. Their opposition to the old government manifested itself in a number of movements such as Biological Matreialism, Social Darwinism, and Positivism. Thanks to two principles of Positivism, 'order and progress' they found themselves in the Committee of Union and Progress. So, the petite bourgeoisie revolution in 1908 inspired by the ideas of the French Revolution (freedom, justice, equality and fraternity) caused an irreconcilable gap between this new class and the old system.

This movement was born in Selanik, and flourished in its free atmosphere. Selanik was also the center of the Committee and became a capital of intellectuals. From the first issue onwards, the close affinity of *Kadın* with the Committee became apparent in the editorial of the deputy Mehmed Cavid. *Kadın* took its historical place as one of the three women's magazines that promised "not to neglect women anymore." The others *Demet* ve *Mehâsin* were Committee magazines published in İstanbul.

There were not many alternatives for someone from a good family in the Ottoman Empire. To be in government service, they had to be either a teacher or an officer. They also worked in the press. *Kadın*'s editor Enis Avnî (Aka Gündüz), Ömer Seyfeddin, Ali Cânib, Tahsin Nahid, and Mehmed Emin worked in *Çocuk Bahçesi* together and after *Kadın*, they published *Genç Kalemler* which would bring about the nationalistic view starting from the language. Also this intellectual staff, would, later on, be in translations activities for cultural and social reforms of the Committee by the leadership of Ziya Gökalp. Female writers of *Kadın*, Emine Semiye, Zekiye, Fehime Nüzhet, and Nigâr Hanım, were wives of the Committee people or paşas' daughters. These women were working at philanthropic associations and representing women in the Constitutional press that predominantly have male workers.

Kadın was giving social and political messages in its "serious and beautiful" pages. Apart from the revolutionary principles of "freedom, justice, equality and fraternity," one of the mottoes of the Committee, 'progress' was a key term in *Kadın* that emphasized very often. It is not arguable that the positivist rhetoric of *Kadın* was related to the policies of the Committee.

Kadın claimed to be a people's magazine. *Kadın* wanted to defend the rights of others (*âher*) like its own. It was described as a 'serious and beautiful' magazine with its political messages emphasizing its mission for serious duties instead of literature. The

desire to disseminate these duties made it populist and distant from the aristocracy. However, especially the conservatism and the struggle of the provincial women for the freedom of reading the publications like *Kadın*, as their fathers or brothers would not let them to do so, limited *Kadın*'s readership to a small group. Also these women did not have economical freedom to buy a magazine and some women were simply illiterate. This caused a contradiction between elitism of *Kadın*'s readers that drew a profile of educated and independent, and the populist politics of *Kadın*.

One of the missions of *Kadın* was to encourage women to work in philanthropic activities in order to make them active in the public sphere. The societies established and controlled by the Committee Clubs aimed for women to work for charitable activities. *Kadın* was used like a news bulletin for two charity organizations in Selanik. *Kadın*'s writers were members of the the Charitable Association of Ottoman Women (*Osmanlı Kadınları Şefkat Cemiyeti*) and the Women's Charitable Association (*Cemiyet-i Hayriye-i Nisvâniye*).

Compassion (*şefkat*) and help (*muavenet*) were their motto. At the same time these words were considered related to the natural features of womanhood (*nısviyyet*). One of the women's duties in the context of the solidarist policies of the Committee was to increase help efforts for the needy. The Young Turks thought that the social problems and poverty would be alleviated with these naïve methods. Therefore, *Kadın* developed a mobilizing discourse, that created by the men of the Committee about "compassion," with an emphasis on "angelic women helpers," to encourage women to participate in these efforts.

The topics of debate in *Kadın* concerned a reconstruction of women. What kind of an 'alterity' woman was and what she was capable of doing were questions that preoccupied people's minds since *Tanzimat*. Women's biological superiority or inferiority and differences from men were common questions. These questions were important to

determine the limits of women's duties in social and economical life. The rising value of the nineteenth century was nationalism which caused a competition among nations. Women's status gave a pretty good idea about the level of a society's modernity. In Tevfik Fikret's words "If women were impoverished the humanity declines" (*Elbet sefîl olursa kadın alçalır beşer*) and Abdülhak Hamid's "Women of a nation are indicator of its progress level" (*Bir milletin nisvânı derece-i terakkîsinin mizânıdır*) were good examples of that. It was a time when the term of civilization was discussed in a competitive atmosphere of nationalizing process, that women were seen as keys in the development of societies; in other words women were "touchstones" (*mehekk taşı*) of the civilization in the eyes of men. Also the works written in that period often emphasized that women form a half of the society and national development would not be realised without the help of women.

Women were considered in different ways from the reformists and Islamicist. The traditionalists such as Mehmed Ferid Vecdi argued that women were biologically inferior and therefore they should be confined to household duties whereas the reformists argued the men-women inequality stemmed from the differences in their education. They also used the *Asr-ı Saâdet* myth to emphasize women's importance. They referred to the old Islamic times when women were a lot freer. Interestingly, the Islamicists used biological materialism whereas the reformists used Islam for legitimization.

The process of determining the duties of women made them objects. Women were depicted as a 'good mother, good wife, and good Muslim,' as it was formulated in Christian culture with 3 K (*küche*=kitchen, *kirche*=church, *kinder*=child) Mehmed Câvid summarized the duties of women as "rearing children (*terbiye-i etfâl*), and managing the household (*idâre-i beytiyye*)" in the first editorial of *Kadın*. The sanctity of motherhood was never emphasized that much as in that period, by all ideological views. Duty was a

keyword on which various books were written (*Vezâifü'l-İnâs*) where women were advised to obey their husbands for domestic bliss. The Committee stressed the societal happiness over that of the individual in accordance with their Western sociological understanding which differentiated the *Tanzimat* conception of 'subject' (*kul*) from that of the Second Constitutional 'individual.'

One of the influential words of the period was 'duty' (*vazîfe*). A person's duties towards the society were talked about along with their duties towards God. Unlike the Islamicists, the reformists advocated giving 'limited' (*şirâze-i nusviyyet*) freedoms to women supervised by men in order to socialize women. Also they often drew an analogy between "chicken and cage = woman and home" as they claimed that women should not be behind walls.

There was not one sort of profile for the Constitutionalist women. Differences in education, social background and level of freedom brought out differences in women's attitudes towards each other. 'Mansion education' (*konak eğitimi*) was specifically geared for upper class bureaucrats' daughters whereas *Darü'l-muallimât* or teachers' colleges of the nineteenth century catered to middle class women. The third category was the provincial women who did not get any education. Paşas' daughters established clubs, did charity work and had maids which they were not willing to sacrifice in the name of equality and rationalized it with social Darwinism. This class discrepancy caused what we can call lady (*hanım*) and woman (*kadın*) and "*hanım* narcissism." These narcissist ladies were called "*kibâr*" (*VIP's*) and lived a life of luxury. The adjective "*kibâr*" was used to mean positive attributes such as rich and graceful as well as negative ones such as extremely Westernized and debauched.

Kadın, was having its philosophical background from Europe. Western and Eastern perspectives on women and their rights brought a comparative approach. Besides, the

Young Turk equivalent of Western feminism was ‘progress.’ They perceived the European suffragette movement as a violent menace to the society. Eastern women were advised to adopt a model suitable for their circumstances. Undoubtedly, the Young Turks’ selective understanding of modernism caused some of the Western qualities to be adopted while some were left out.

Modernization still entailed a preservation of traditional and moral properties of the Eastern women that needed to be rescued from the shackles of Eastern values. The divorce statistics and downsizing of the family scared the Young Turks and caused them to put women under a stricter control. As a building block of families, women were at the center of a reconciliatory modernization between Islam and the West. What Şerif Mardin called “*tedefiî İslamcılık*” (defensive Islamicism) had several causes. Firstly, in the face of such European questions as polygamy (*ta’addüd-i zevcât*) and covering of women, there was an instinctive defensiveness. Fatma Âliye in her book, *Nisvân-ı İslâm* claimed the Islam actually gave the necessary rights to women. Another reason was the relative decadence of European morality in comparison to the Ottoman society and the fear of losing that moral superiority during modernization. One of the Committee leaders, Ahmed Rıza in his book, *Vazife ve Mes’ûliyet* argued that European women were not really as happy or comfortable as they seemed, and they had to work hard and too much freedom was dangerous.⁵⁴¹ They obviously feared a disruption of the social order with moral decadence. Abuse of freedom was believed to be harmful.

Another role Islam played in the modernization process was the legitimization of reforms. For instance, for educational reforms, Islam’s command “Read!” was cited. For socialization and participation of women in public domain, the Prophet’s wife was quoted to engage in trade and the active roles of women in those times (*Asr-ı Saâdet*).

⁵⁴¹ Ahmed Rıza. “Vazife ve Mesuliyet,” (Paris: 1324) in: *Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi* (Ankara: T. C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1992), p. 1037.

The intellectual women of the Second Constitutional period also noticed this and thought referring back to old rights of Islamic women was more rational than demanding their rights in the feminist context. Even the most radical feminist of the period, Emine Semiye said European women could not be compared to the Ottoman women since they wanted such limited rights compared to women in the West. The new rights in social life demanded by Emine Semiye included allotting special sections for women in ferries, picnic areas, restaurants, staging plays appealing to women, and thus not confining them only to indoors.⁵⁴² Feminism was perceived as progress and education by women as well. Halide Salih (Edip) thought women should take advantage of the good will of men instead of antagonizing them. Halide Salih thought that the Ottoman women were not ready yet for feminism. She pointed to the priority of education instead.⁵⁴³

The Young Turks emphasized women's education as well as that of children because women were going to raise the new generation. New schools for women were planned to open, charity organizations to support education were established. Ahmed Rıza's efforts for a girls' school were left incomplete. Emine Semiye and Selma Rıza's endeavors were hindered by ultra conservatives with the accusations of 'Westernization' of the girls by making them wear hats. Shortage of teachers, inadequacy of teachers' salaries, the inability of collecting donations due to limitations of women in the public domain (*mahremiyet*) were all discussed in *Kadın*. The chair of *Cemiyet-i Hayriye-i Nisvaniye*, Zekiye summed up the hardships in education in two phrases: cash collection (*cem'-i nükûd*) and destruction of conservatism (*imhâ-yı taassub*). As a result, not enough donations, inability of women to work in the public domain, and people's indifference to

⁵⁴² Emine Semiye. "Muhterem Birâderimiz Câvid Beyefendi'ye," *Kadın*, no. 9, 8 Kânunievvel 1324 / [21 Aralık 1908], pp. 3-4.

⁵⁴³ Hâlîde Salih. "Mehâsin'i Okuyan Kardeşlerime," *Mehâsin*, no. 6, Şubat 1324 / [1909], p. 421.

school constructions left the efforts of these organizations incomplete and with the Balkan Wars, they switched their efforts to alleviate war pains.

In addition to the education projects, the Young Turks launched a civilization project to indoctrinate young girls with the right ideology. The project called “civilizing discipline” (*terbiye-i medeniye*) that entailed respect for other people’s rights (*âherin hukukuna ri’âyet*), conscientiousness (*vazîfeye itaat*), love of freedom (*hürriyete meftûniyet*), and perseverant defense of personal future (*istiklâl-ı şahsîyi mu’annidâne müdâfa’a*). It was considered an essential part of the social revolution (*içtimâî inkılâb*) to complete the political revolution (*siyâsî ihtilâl*). The press was the shaping power to realize this project that *Kadın* worked for.

The civilization project was used in realizing the social revolution. This transformation was aimed to accompany the positivist progress. The female energy was to be utilized for the good of the society. *Kadın* kept giving messages about thriftiness to women: do not use foreign goods, do not be fooled by fashion, be an aware consumer.

Kadın published debates about policies on women. Did they perceive women as objects or subjects, though? This question breeds another: which women? The fact that women’s issues were considered a part of the modernization and development process prevented them from being perceived as subjects. Women were writers and readers not just the topic of debates. The high illiteracy rate among women restricted the Ottoman women’s movement to only the elite class. The fact that Young Turks assigned women certain duties and reconstructed them as the driving force of modernization does not define them as objects. There have always been an interaction and reciprocity between women’s movement and the women policies of the ruling class. Since the feminist wishes of the elite women conflicted with their wish not to appear anti-male, the relationship between the ruling class and these women’s relatives looked like a negotiated high status providing

them with an existence in the press and charity organizations and a good education and an awareness of being an Easterner.

In the framework of the patriarchal development policies of the Committee of Union and Progress, the Second Constitutional period women's magazines gained a secular meaning.

Ayşe Durakbaşı, in an article, said that the rebellious female discourse in the Second Constitutional period women's magazines "got drowned" in the Republican period when women got under male control.⁵⁴⁴ The strength of feminists' demands, the hegemony of the state on women, environmental restraints have always been discussed by historians of women. However, the effects and constructions of the Second Constitutional period on women should not be forgotten. The hegemonic male feminism in the Republican era was a product of the Second Constitutional period. The 'altruistic Ottoman women' in the discourse of the Young Turks was replaced by the 'altruistic Anatolian women' in the Republican period. The Second Constitutional image of a strong but helping, productive but melancholic and compassionate woman supportive of her man continued to the Republican times as a productive (as an inevitable consequence of wars), less melancholic and kind woman.

It would be correct to say the new woman image was in the process of composition during the *Tanzimat* and continued its formation during the Second Constitution and got its final shape with the Republic. The ideal woman depicted in *Kadın* was 'a good mother, a good wife, a good Muslim' as well as 'patriotic, thrifty, conscientious, charitable, altruist, compassionate, melancholic and pretty.'

⁵⁴⁴ Ayşe Durakbaşı. "Cumhuriyet Döneminde Modern Kadın ve Erkek Kimliklerinin Oluşumu: Kemalist Kadın Kimliği ve Münevver Erkekler," in: *75. Yılda Kadınlar ve Erkekler*, (İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 1998), p. 37.

BIBLIOGRAPHY

PRIMARY SOURCES

- A. Senî. “Kadınlarımızın Mevki’-i Medenîsi [1],” *Kadın*, no. 2, 20 Teşrînievvel 1324 / [2 Kasım 1908], pp. 14-16.
- A. Senî. “Kadınlarımızın Mevki’-i Medenîsi [2],” *Kadın*, no. 3, 27 Teşrînievvel 1324 / [9 Kasım 1908], pp. 4-5.
- A. Senî. “Kadınların Melekât-ı Rûhiyesi,” *Kadın*, no. 7, 24 Teşrînisânî 1324 / [7 Aralık 1908], pp. 1-2.
- A. Senî. “Kadınların Melekât-ı Rûhiyesi,” *Kadın*, no. 10, 15 Kânûnievvel 1324 / [28 Aralık 1908], pp. 4-6.
- A. Senî. “Kadınların Melekât-ı Rûhiyesi 2,” *Kadın*, no. 14, 12 Kânûnisânî 1324 / [25 Ocak 1909], pp. 2-5.
- A. Senî. “Makale-i Mahsûsa: Nisvân mı, Ricâl mi, Hangisi Muhtâc?” *Kadın*, no. 28, 11 Mayıs 1325 / [24 Mayıs 1909], pp. 1-5.
- A. Ulvî. “Yunan ve Roma Medeniyetinde Kadın [1],” *Kadın*, no. 8, 1 Kânûnivvel 1324 / [14 Aralık 1908], pp. 2-5.
- A. Ulvî. “Yunan ve Roma Medeniyetinde Kadın [3],” *Kadın*, no. 10, 15 Kânûnievvel 1324 / [28 Aralık 1908], pp. 10-12.
- Abdullah Cevdet. “İcmâl-i Mukadderât-ı Nisâ,” *Kadın*, no. 16, 26 Kânûnisânî 1324 / [8 Şubat 1909], pp. 2-3.
- “Ahlâk-ı Etfâlden,” *Kadın*, no. 13, 5 Kânûnisânî 1324 / [18 Ocak 1909], pp. 11-13.
- Ahmed Hikmet. “Hanımlara Konferans: Kadıköyü’nde Kışlık Tiyatro’da,” *Mehâsin*, no. 4, Kânûnievvel 1324 / [Aralık 1908], pp. 219-221.
- “Âile ve Kadın 1,” *Kadın*, no. 5, 10 Teşrînievvel 1324 / [23 Kasım 1908], pp. 11-13.
- “Âile ve Kadın [2],” *Kadın*, no. 6, 17 Teşrînisânî 1324 / [30 Kasım 1908], pp. 8-9.
- “Akid,” *Kadın*, no. 20, 23 Şubat 1324 / [8 Mart 1909], p. 7.
- Aks-i Sadâ. “Samsun’da Şâyân-ı İmtisâl Bir Müessese-i Hayriye,” *Kadın*, no. 28, 18 Mayıs 1325 / [24 Mayıs 1909], pp. 12-13.
- Ali Cânib. “Garson,” *Kadın*, no. 3, 27 Teşrînievvel 1324 / [9 Kasım 1908], pp. 14-16.
- Ali Cânib. “Tekâzâ-yı Hayât 2,” *Kadın*, no. 27, 4 Mayıs 1325 / [17 Mayıs 1909], p. 9.

“Arîza,” *Kadın*, no. 14, 12 Kânûnisânî 1324 / [25 Ocak 1909], pp. 15-16.

“Arz-ı Ma‘zeret,” *Kadın*, no. 1, 13 Teşrînievvel 1324 / [26 Ekim 1908], p. 16.

Avanzâde Mehmed Süleyman. *Rehber-i Mu‘âmelât-ı Zevciyye*, (İstanbul: Ma‘lûmât Kütübhanesi, 1330).

“Aynen Mektûb,” *Kadın*, no. 6, 17 Teşrînisânî 1324 / [30 Kasım 1908], pp. 14-15.

Ayşe İsmet. “Zekiye Hanım,” *Kadın*, no. 9, 8 Kânûnievvel 1324 / [21 Aralık 1908], p. 11.

Ayşe İsmet. “Feryâd,” *Kadın*, no. 20, 23 Şubat 1324 / [8 Mart 1909], p. 10.

Ayşe İsmet. “Hayât-ı İçtimâ‘iyyeden Bir Yaprak [1],” *Kadın*, no. 17, 2 Şubat 1324 / [15 Şubat 1909], pp. 6-7.

Ayşe İsmet. “Hayât-ı İçtimâ‘iyyeden Bir Yaprak 2,” *Kadın*, no. 21, 2 Mart 1325 / [15 Mart 1909], pp. 6-7.

Baha Tevfik. (comp. from Odette Lacquerre), *Feminizm*, (İstanbul: Dersaadet Kütüphanesi, no date).

Baha Tevfik. “Fransa’da Kanûn-i Medenî Önünde Kadınlar,” *Kadın*, no. 8, 1 Kânûnievvel 1324 / [14 Aralık 1908], pp. 10-11.

“Bir Recâ,” *Kadın*, no. 22, 9 Mart 1325 / [22 Mart 1909], p. 13.

“Bizde Düğünler,” *Kadın*, no. 7, 24 Teşrînisânî 1324 / [7 Aralık 1908], pp. 6-7.

Câvide Peyker. “Manastırlı Hanım Hemşîrelerime,” *Kadın*, no. 24, 23 Mart 1325 / [5 Nisan 1909], p. 7.

“Câvide Peyker Hanımefendi’ye,” *Kadın*, no. 27, 4 Mayıs 1325 / [17 Mayıs 1909], pp. 1-2.

Celal Derviş. “Vâlideler ve İstikbâlimiz,” *Kadın*, no. 26, 26 Nisan 1325 / [9 Mayıs 1909], pp. 12-13.

Celâl Sâhir. “Samîmî Bir Teşekkür,” *Kadın*, no. 30, 25 Mayıs 1325 / [7 Haziran 1909], p. 12.

“Cemiyet-i Hayriye-i Nisvâniye,” *Kadın*, no. 5, 10 Teşrînisânî 1324 / [23 Kasım 1908], p. 14.

“Cemiyet-i Hayriye-i Nisvâniye İlânı,” *Kadın*, no. 8, 1 Kânûnievvel 1324 / [14 Aralık 1908], pp. 13-15.

“Cemiyet-i Hayriye-i Nisvâniye,” *Kadın*, no. 13, 5 Kânûnisânî 1324 / [18 Ocak 1909], pp. 15-16.

- “Cemiyet-i Hayriye-i Nisvâniye ve Sergide Zekiye Hanımefendi’nin Nutku,” *Kadın*, no. 10, 15 Kânunievvel 1324 / [28 Aralık 1908], pp. 12-14.
- Doktor Asaf. “Musâhabe-i Nisâiyye: Âile Terbiyesi,” *Kadın*, no. 10, 15 Kânûnievvel 1324 / [28 Aralık 1908], pp. 2-4.
- Doktor Hüseyin Remzi. *Miratü’l-Beyt, Hanımlara Yadigâr*, (İstanbul: Ahmed İhsân ve Şürekâsı, 1308).
- Doriş Hima. “Arnavud Kadını 1,” *Kadın*, no. 11, 22 Kânûnievvel 1324 / [4 Ocak 1909], pp. 1-3.
- Emine Lütfiye. “Mes’ele-i İzdivâc,” *Kadın*, no. 13, 5 Kânûnisânî 1324 / [18 Ocak 1909], pp. 3-4.
- Emine Semiye. “Terakkiyât-ı Nisvâniyeyi Kimden Bekleyelim?” *Mehâsin*, no. 10, Eylül 1325 / [1909], pp. 733-736.
- Emine Semiye. “Kadın Mecnû‘a-i Muhteremesine,” *Kadın*, no. 9, 8 Kânûnievvel 1324 / [21 Aralık 1908], p. 2.
- Emine Semiye. “Muhterem Birâderimiz Câvid Beyefendi’ye,” *Kadın*, no. 9, 8 Kânunievvel 1324 / [21 Aralık 1908], pp. 2-5.
- Enis Avnî. “Kadın,” *Kadın*, no. 1, 13 Teşrînievvel 1324 / [26 Ekim 1908], p. 1.
- Enis Avnî. “Esâret Var: Halayıklara Dâir 1,” *Kadın*, no. 15, 19 Kânûnisânî 1324 / [1 Şubat 1909], pp. 2-4.
- Enis Avnî. “Osmânî Kadınları Cemiyât-ı Mütetekkilesi ve İki Noksân,” *Kadın*, no. 17, 2 Şubat 1324 / [15 Şubat 1909], pp. 2-5.
- Enis Avnî. “O İki Derd İçin: Muhterem Vâlidemiz Zekiye Hanımefendi’ye,” *Kadın*, no. 19, 16 Şubat 1324 / [1 Mart 1909], pp. 10-11.
- Enis Avnî. “Settar Han’a,” *Kadın*, no. 21, 2 Mart 1325 / [15 Mart 1909], p. 9.
- Enis Avnî. “Hâtırât: Ölüme Doğru 1,” *Kadın*, no. 28, 11 Mayıs 1325 / [24 Mayıs 1909], pp. 13-16.
- Enis Avnî. “Taht-ı Siyâh,” *Kadın*, no. 28, 11 Mayıs 1325 / [24 Mayıs 1909], p. 7.
- Evliyâzâde Nâciye. “Me’yûs Oldum,” *Kadın*, no. 23, 16 Mart 1325 / [29 Mart 1909], pp. 4-6.
- Fatma Seniye. “Musâhabe-i Nisâiyye: Neler Yapmalıyız?” *Kadın*, no. 6, 17 Teşrînisânî 1324 / [30 Kasım 1908], p. 4.

- Faros gazetesi. (mütercimi: Ma‘ârif tercümanlarından Jan), “İslâm Kadınları,” *Kadın*, no. 7, 24 Teşrînisânî 1324 / [7 Aralık 1908], pp. 12-13.
- “Fâzıl Ahmed ve Celâl Sâhir Kariâtımıza,” *Demet*, no. 2, 24 Eylül 1324 / [1908], p. 1.
- Fehîme Nüzhet. “Muhterem Hanımefendiler,” *Kadın*, no. 17, 2 Şubat 1324 / [15 Şubat 1909], pp. 10-11.
- Habîbe. “Bir İki Söz,” *Kadın*, no. 24, 23 Mart 1325 / [5 Nisan 1909], pp. 9-11.
- “[haber],” *Kadın*, no. 3, 27 Teşrînievvel 1324 / [9 Kasım 1908], p. 13.
- Hâlîde Sâlih. “*Mehâsin*’i Okuyan Kardeşlerime,” *Mehâsin*, no. 6, Şubat 1324 / [1909], pp. 418-421.
- “Hediyemiz,” *Kadın*, no. 15, 19 Kânûnisânî 1324 / [1 Şubat 1909], p. 16.
- Hüseyin Nâim. “İsrâf-ı Nisvân,” *Mehâsin*, no. 6, Şubat 1324 / [1909], pp. 413-415.
- “İfâde-i Mahsûsa,” *Kadın*, no. 1, 13 Teşrînievvel 1324 / [26 Ekim 1908], p. 2.
- “İhtâr,” *Kadın*, no. 1, 13 Teşrînievvel 1324 / [26 Ekim 1908], p. 16.
- “İnâs Sultânî Mektebi,” *Kadın*, no. 22, 9 Mart 1325 / [22 Mart 1909], p. 11.
- “İngiliz Kadınları,” *Kadın*, no. 25, 30 Mart 1325 / [12 Nisan 1909], pp. 12-13.
- İsmet Hakkı. “Evliyâzâde Makbûle Hanımefendi’ye,” *Mehâsin*, no. 6, Şubat 1324 / [1909], pp. 447-450.
- “Kadın,” *Kadın*, no. 7, 24 Teşrînisânî 1324 / [7 Aralık 1908], p. 13.
- “Kadın,” *Kadın*, no. 14, 12 Kânûnisânî 1324 / [25 Ocak 1909], p. 8.
- Kâzım Nâmî. “Acem Kadını ve İhtilâli [3],” *Kadın*, no. 9, 8 Kânûnievvel 1324 / [21 Aralık 1908], pp. 12-13.
- Kırmızı Beyaz Kulübü. “Kadın bir Şems-i Ma‘rifetdir,” *Kadın*, no. 6, 17 Teşrînisânî 1324 / [30 Kasım 1908], pp. 6-8.
- “Kırmızı Beyaz Kulübü, Üçüncü Sene-i Devriyesi,” *Kadın*, no. 18, 9 Şubat 1324 / [22 Şubat 1909], pp. 8-10.
- M. Nermî. “Ebediyyete Doğru: Hüseyin Fehîma’ye,” *Kadın*, no. 26, 26 Nisan 1325 / [9 Mayıs 1909], p. 13.
- M. Hicâbî. “Bir Hakikat-i Tarihiyye,” *Kadın*, no. 27, 4 Mayıs 1325 / [17 Mayıs 1909], pp. 6-7.

- Mâcide Memdûh. “Kadın İçin,” *Kadın*, no. 5, 10 Teşrînisânî / [23 Kasım 1908], pp. 8-9.
- Madam Gülnar. (Olga de Lebedof), translated by A. Ulvî, “İslâm Kadınlarında Hürriyet [1],” *Kadın*, no. 12, [29 Kânûnievvel 1324 / [11 Ocak 1909], pp. 2-3.
- Madam Gülnar. (Olga de Lebedof), translated by A. Ulvî, “İslâm Kadınlarında Hürriyet [2],” *Kadın*, no. 13, 5 Kânûnisânî 1324 / [18 Ocak 1909], pp. 5-6.
- Madam Gülnar. (Olga de Lebedof), translated by A. Ulvî, “İslâm Kadınlarında Hürriyet [3],” *Kadın*, no. 14, 12 Kânûnisânî 1324 / [25 Ocak 1909], pp. 10-12.
- Makbûle Süreyya. “Sembol Sahîfeler: Enîn-i Muhîte Karşı,” *Kadın*, no. 24, 23 Mart 1325 / [5 Nisan 1909], p. 1.
- Manastırlı Mehmed Emîn. “Maskeli Erkekler,” *Kadın*, no. 29, 18 Mayıs 1325 / [31 Mayıs 1909], p. 10.
- Mehmed Câvid. “Kadınlara Dâir [1],” *Kadın*, no. 1, 13 Teşrînievvel 1324 / [26 Ekim 1908], pp. 2-4.
- Mehmed Câvid. “Kadınlara Dâir 2,” *Kadın*, no. 6, 17 Teşrînisânî 1324 / [30 Kasım 1908], pp. 1-3.
- Mehmed Ferid Vecdi. *Müslümân Kadını*, translated by Mehmed Akif, (İstanbul: Ahmed Saki Bey Matbaası, Sırât-ı Müstakîm Kütübhânesi, 1325).
- Mehmed Said. *Vezâifü'l-Înâs*, (İstanbul: Kitapçı Arakel, 3rd edit., 1303).
- Mübeccel Nezâhat. “Ayşe İsmet Hanım’a,” *Kadın*, no. 25, 30 Mart 1325 / [12 Nisan 1909], p. 10.
- Müdiriyyet. “Emine Şükrü Hanımefendiye,” *Kadın*, no. 28, 11 Mayıs 1325 / [24 Mayıs 1909], p. 13.
- “Müessir-i Hamiyyet,” *Kadın*, no. 14, 12 Kânûnisânî 1324 / [25 Ocak 1909], pp. 12-13.
- Müjgân bint-i Abdullah. “Musâhabe-i Nisâiyye: Misâfirlik Mes’elesi,” *Kadın*, no. 11, 22 Kânûnievvel 1324 / [4 Ocak 1909], pp. 10-11.
- Nâciye. “İ’tirâf-ı Elîme, Cevâb-ı Elîm,” *Mehâsin*, no. 9, Ağustos 1325 / [1909], pp. 659-661.
- Nakiye. “O İki Noksân Münâsebetiyle,” *Kadın*, no. 20, 23 Şubat 1324 / [8 Mart 1909], pp. 6-7.
- Nâzım. (me’mûrîn-i rûsûmiyyeden Ma’lûmât ve Servet gazeteleri muharrirlerinden), *İslâm Hanımlarına Mahsûs Fennî ve Ahlakî Mektûblar*, (İstanbul: Kitâbhâne-i İslâm ve Askerî, 1316).

- “Nâzîma Sultân ve Selanik Cemiyet-i Hayriye-i Nisvâniyesi,” *Kadın*, no. 8, 1 Kânûnievvel 1324 / [14 Aralık 1908], pp. 6-7.
- Nigâr bint-i Osmân. “Kadına Dâir,” *Kadın*, no. 5, 10 Teşrînisânî 1324 / [23 Kasım 1908], p. 7.
- “Osmânî Kadınları Şefkat Cemiyeti Hayriyesi,” *Kadın*, no. 1, 13 Teşrînievvel 1324 / [26 Ekim 1908], pp. 13-15.
- “Osmânî Kadınları Şefkat Cemiyet-i Hayriyesi,” *Kadın*, no. 4, 3 Teşrînisânî 1324 / [16 Kasım 1908], p. 13.
- “Osmânî Kadınları Şefkat Cemiyet-i Hayriyesi,” *Kadın*, no. 9, 8 Kânûnievvel 1324 / [21 Aralık 1908], pp. 14-15.
- “Osmânî Kadınları Şefkat Cemiyet-i Hayriyesi,” *Kadın*, no. 10, 15 Kânunievvel 1324 / [28 Aralık 1908], p. 15.
- “Osmânî Kadınları Şefkat Cemiyet-i Hayriyesi,” *Kadın*, no. 12, 29 Kânûnievvel 1324 / [11 Ocak 1909], p. 14.
- “Osmânî Kadınları Şefkat Cemiyet-i Hayriyesi ve Nâdire Hanımefendi’nin bir Eser-i Güzîde-i Hamiyyetleri,” *Kadın*, no. 16, 26 Kânûnisânî 1324 / [8 Şubat 1909], pp. 11-12.
- Ömer Seyfeddin. “Fehîme Sultân,” *Kadın*, no. 8, 1 Kânûnievvel 1324 / [14 Aralık 1908], p. 8.
- Pakize Senî. “Pişvâyân-ı Edebîmizden Temenniyâtım,” *Mehâsin*, no. 12, Teşrînievvel 1325 / [Kasım 1909], pp. 846-854.
- Pakize Senî. “Ta’lîm ve Ta’allüm: En çok Nelere Muhtâcız?” *Kadın*, no. 2, 20 Teşrînievvel 1324 / [2 Kasım 1908], pp. 1-4.
- Pakize Senî. “Musâhabe-i Nisâiyye: Bazı Mutâla’âtım,” *Kadın*, no. 5, 10 Teşrînisânî / [23 Kasım 1908], pp. 1-6.
- Pakize Senî. “İki Hayât-ı Münkesir,” *Kadın*, no. 29, 18 Mayıs 1325 / [31 Mayıs 1909], pp. 11-13.
- “Pederin Hatası,” *Kadın*, no. 29, 18 Mayıs 1325 / [31 Mayıs 1909], pp. 14-15.
- Petrof Gregori. *Kadın Meselesi*, translated by Ahmed Muhsîn, (İstanbul: İkdâm Matbaası, 2nd edit., 1928).
- Rabia Ahmed. “Musâhabe-i Nisâiyye: Fatma Seniye Hanımefendi’ye,” *Kadın*, no. 8, 1 Kânûnievvel 1324 / [14 Aralık 1908], pp. 12-13.

- Rafıza Hasnâ. "Sembol Sahîfeler 1: Enîn-i Muhît," *Kadın*, no. 22, 9 Mart 1325 / [22 Mart 1909], p. 9.
- Recâizâde M. Ekrem. "Brune et Blonde," *Resimli Kitâb*, no. 2, Teşrînievvel 1324 [Ekim 1908], p. 114.
- Refia Şükrân. "Biz Ne İçin Terakkî Edemedik?" *Kadın*, no. 19, 16 Şubat 1324 / [1 Mart 1909], p. 1-3.
- Resmiye Hüseyin. "Küçük Hikâyeler: Şefkat-i Mâderâne," *Kadın*, no. 6, 17 Teşrînisânî 1324 / [30 Kasım 1908], pp. 12-13.
- "Recâ," *Kadın*, no. 2, 20 Teşrînievvel, 1324 / [2 Kasım 1908], p. 16.
- Rudâye Hâlise. "Hanımlarımızda Bir Âdet-i Mekrûhe," *Kadın*, no. 11, 22 Kânûnievvel 1324 / [4 Ocak 1909], pp. 5-7.
- Seniha Hikmet. "Musâhabe-i Nisâiyye; Hepsine Bir Cevâb," *Kadın*, no. 1, 13 Teşrînievvel 1324 / [26 Ekim 1908], pp. 4-6.
- Seniha Hikmet. "Musâhabe-i Nisâiyye: Öksüzler," *Kadın*, no. 2, 20 Teşrînievvel 1324 / [2 Kasım 1908], pp. 10-13.
- Seniha Hikmet. "Derd-i İctihâd," *Kadın*, no. 3, 27 Teşrînievvel 1324 / [9 Kasım 1908], pp. 9-11.
- Seniha Hikmet. "Sarı ve Siyâh," *Kadın*, no. 4, 3 Teşrînisânî 1324 / [16 Kasım 1908], pp. 6-9.
- Seniha Hikmet. "Âveng-i İstibdâd: Sultân Murâd İçin," *Kadın*, no. 8, 1 Kânûnievvel 1324 / [14 Aralık 1908], p. 9.
- Selahaddin Asım. "Kadınlık, Erkeklik," *Mehâsin*, no. 9, Ağustos 1325 / [1909], pp. 672-676.
- "Sevgili Kariâtımıza," *Kadın*, no. 26, 26 Nisan 1325 / [9 Mayıs 1909], pp. 1-2.
- Sıdika. "İhyâ-yı Hâtırât: Böyle Düşünüyorum," *Kadın*, no. 22 (9 Mart 1325/ 22 Mart 1909), pp. 12-13.
- "Şuûn-ı Nisvân: Garb'de Hastabakıcı Kadınlar," *Kadın*, no. 3, 27 Teşrînievvel 1324 / [9 Kasım 1908], pp. 12-13.
- "Şuûn-ı Nisvân," *Kadın*, no. 6, 17 Teşrînisânî 1324 / [30 Kasım 1908], p. 15.
- "Şuûn-ı Nisvân: Karielerimize," *Kadın*, no. 7, 24 Teşrînisânî 1324 / [7 Aralık 1908], p. 16.
- "Şuûn-ı Nisvân: Hidmet-i Nisvân Cemiyet-i Hayriyesi," *Kadın*, no. 10, 15 Kânûnievvel 1324 / [28 Aralık 1908], p. 16.

- “Şuûn-ı Nisvân: Okuyunuz,” *Kadın*, no. 11, 22 Kânûnievvel 1324 / [4 Ocak 1909], p. 15.
- “Şuûn-ı Nisvân: Tebşîr,” *Kadın*, no. 11, 22 Kânûnievvel 1324 / [4 Ocak 1909], p. 15.
- “Şuûn-ı Nisvân,” *Kadın*, no. 12, 29 Kânûnievvel 1324 / [11 Ocak 1909], p. 14.
- “Şuûn-ı Nisvân: Kadın Çarşafı,” *Kadın*, no. 15, 19 Kânûnisânî 1324 / [1 Şubat 1909], p. 15.
- “Şuûn: İ’tizâr,” *Kadın*, no. 27, 4 Mayıs 1325 / [17 Mayıs 1909], p. 15.
- Tahsîn. “Şühedâ-yı Hürriyet,” *Kadın*, no. 26, 26 Nisan 1325 / [9 Mayıs 1909], pp. 2-3.
- “Ta‘lîm ve Ta‘allüm,” *Kadın*, no. 1, 13 Teşrînievvel 1324 / [26 Ekim 1908], pp. 6-7 / 10-11.
- “Tebrîk,” *Kadın*, no. 3, 27 Teşrînievvel 1324 / [9 Kasım 1908], p. 16.
- “Tebrîk,” *Mehâsin*, no. 2, Teşrînievvel 1324 / [Ekim 1908], p. 8.
- “Tebşîr,” *Kadın*, no. 27, 4 Mayıs 1325 / [17 Mayıs 1909], p. 16.
- “Terbiye-i Medeniyye,” *Kadın*, no. 4, 3 Teşrînisânî 1324 / [16 Kasım 1908], pp. 3-4.
- “Teshîlât-ı Fevkalâde,” *Kadın*, no. 27, 4 Mayıs 1325 / [17 Mayıs 1909], p. 16.
- “Tiyatro,” *Kadın*, no. 25, 30 Mart 1325 / [12 Nisan 1909], p. 13.
- Uzema İradet. “Gizli Marazlarımıza Dâir 1,” *Kadın*, no. 23, 16 Mart 1325 / [29 Mart 1909], p. 8.
- Uzema İradet. “Gizli Marazlarımıza Dâir 2,” *Kadın*, no. 25, 30 Mart 1325 / [12 Nisan 1909], p. 1.
- Üsküblü Hamide. “Kadınlığa Dâir,” *Mehâsin*, no. 9, Ağustos 1325 / [1909], pp. 625-626.
- “Yeni Matbu‘ât Nizâmnâmesini Tanzîm Edenlere,” *Kadın*, no. 17, 2 Şubat 1324 / 15 Şubat 1909, p. 5.
- “Zabıta Nâzırı’na: İstanbul’da Çarşı Mes’elesi,” *Kadın*, no. 17, 2 Şubat 1324 / [15 Şubat 1909], p. 13.
- Zehra. “Musâhabe-i Nisâiyye,” *Mehâsin*, no. 3, Teşrînisânî 1324 [Kasım 1908], pp. 119-126.
- Zehra. “Kadın Yazıları,” *Mehâsin*, no. 5, Kânûnisânî 1324 / [Ocak 1909], pp. 295-297.
- Zehra. “Kadın Bilgileri,” *Mehâsin*, no. 7, Mart 1325 / [1909], pp. 469-472.

- Zekiye. "Hakikî Bir Te'essür," *Mehâsin*, no. 8, Temmuz 1325 / [1909], pp. 553-554.
- Zekiye. "İtiyâd-ı Muzırır," *Mehâsin*, no. 10, Eylül 1325 / [1909], pp. 722-724.
- Zekiye. "Kimden İstimdâd Edelim?" *Mehâsin*, no. 12, Teşrînievvel 1325 / [Kasım 1909], pp. 835-839.
- Zekiye. "Musâhabe-i Nisâiyye: Mütâla'ât-ı Nâçizâne," *Kadın*, no. 4, 3 Teşrînisânî 1324 / [16 Kasım 1908], pp. 1-3.
- Zekiye. "Arz-ı Teşekkür, Takdîm-i İhtirâm," *Kadın*, no. 7, 24 Teşrînisânî 1324 / [7 Aralık 1908], p. 3.
- Zekiye. "Sevdâ-yı Müfid: Seniha Hikmet Hanım'a," *Kadın*, no. 9, 8 Kânûnievvel 1324 / [21 Aralık 1908], pp. 6-7.
- Zekiye. "Selâm-ı İhtirâm," *Kadın*, no. 11, 22 Kânûnievvel 1324 / [4 Ocak 1909], pp. 4-5.
- Zekiye. "Arnavud Nisvân-ı Mübeccelesine Takdîm-i Uhuvvet," *Kadın*, no. 13, 5 Kânûnisânî 1324 / [18 Ocak 1909], pp. 2-3.
- Zekiye. "Beyân-ı Hakikat," *Kadın*, no. 17, 2 Şubat 1324 / [15 Şubat 1909], p. 7.
- Zekiye. "İki İhtiyâc-ı Mübrem," *Kadın*, no. 18, 9 Şubat 1324 / [22 Şubat 1909], pp. 6-7.
- Zekiye. "İzâh-ı Merâm," *Kadın*, no. 21, 2 Mart 1325 / [15 Mart 1909], p. 5.
- Zekiye. "Şâyân-ı Takdîr Bir Gayret-i Milliye," *Kadın*, no. 25, 30 Mart 1325 / [12 Nisan 1909], pp. 5-6.
- Zekiye. "Arz-ı Hissiyât-ı Samîmâne," *Kadın*, no. 28, 18 Mayıs 1325 / [24 Mayıs 1909], pp. 11-12.

SECONDARY SOURCES

- Ahmed Rıza.** “Vazife ve Mesuliyet,” (Paris, 1324) in: *Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi*, Vol. III, (Ankara: T. C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1992), pp. 1035-1041.
- Ali Canib [Yöntem].** “İkinci Bir Namık Kemal,” in: *Hilmi Yücebaş, Bütün Cepheleri ile Aka Gündüz, Hayatı, Hatıraları, Eserleri*, (İstanbul: Ahmet Halit Yaşaroğlu Kağıtçılık, 1959), pp. 11-12.
- ALANGU, Tahir.** *Bir Ülkücü Yazarın Hikayesi*, (İstanbul: May Yayınları, 1968).
- ALKAN, Mehmet, Ö.** “1856-1945 İstanbul’da Sivil Toplum Kurumları Toplumsal Örgütlenmenin Gelişimi,” in: *Tanzimattan Günümüze İstanbul’da Sivil Toplum Kuruluşları*, (İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 1998), pp. 79-146.
- ALKAN, Mehmet, Ö.** “İmparatorluk’tan Cumhuriyet’e Modernleşme ve Ulusçuluk Sürecinde Eğitim,” in: *Osmanlı Geçmişi ve Bugünün Türkiye’si*, compiled by Kemal Karpat, (İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2004), pp. 73-242.
- ALKAN, Mehmet, Ö.** “Düşünce Tarihimizde Önemli Bir İsim; Baha Tevfik,” *Tarih ve Toplum*, Vol. IX, No. 52, (Nisan 1988), pp. 41-49.
- ARAI, Masami.** *Turkish Nationalism in the Young Turk Era*, (Leiden: E. J. Brill, 1992).
- ARAI, Masami.** *Jön Türk Dönemi Türk Milliyetçiliği*, translated by Tansel Demirel, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2003).
- BEAHAN, Charlotte L.** “Feminizm and Nationalizm in the Chinese Women’s Press, 1902-1911,” *Modern China*, Vol. I, No. 4, (Oct., 1975), pp. 379-416.
- BEKİROĞLU, Nazan.** *Şair Nigar Hanım*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 1998).
- BERKES, Niyazi.** *Türkiye’de Çağdaşlaşma*, (İstanbul: Doğu Batı Yayınları, 1970).
- BERKTAY, Fatmagül.** “Doğu ile Batı’nın Birleştiği Yer: Kadın İmgesinin Kurgulanışı,” *Tarihin Cinsiyeti*, (İstanbul: Metis Yayınları, 2003), pp. 150-164.
- BERKTAY, Fatmagül.** “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Feminizm,” in: *Tarihin Cinsiyeti*, (İstanbul: Metis Yayınları, 2003), pp. 88-111.
- BORA, Tanıl.** “İnşa Döneminde Türk Milli Kimliği,” *Toplum ve Bilim*, No. 71, (Kış, 1996), pp. 168-193.
- BRUMMET, Palmira.** *İkinci Meşrutiyet Basınında İmge ve Emperyalizm 1908-1911*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2003).
- COPEAUX, Etienne.** “Hizmet: A Keyword in the Turkish Historical Narrative,” *New Perspectives on Turkey*, No: 15, (Spring, 1996), pp. 97-114.

- CAPORAL**, Bernard. *Kemalizmde ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını (1919-1970)*, (Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1982).
- ÇAKIR**, Serpil. *Osmanlı Kadın Hareketi*, (İstanbul: Metis Yayınları, 1993).
- DEMİRDİREK**, Aynur. *Osmanlı Kadınlarının Hayat Hakkı Arayışının Bir Hikayesi*, (Ankara: İmge Kitabevi, 1993).
- DERİNGİL**, Selim. *The Well-Protected Domains: Ideology and the Legitimation of Power in the Ottoman Empire, 1876-1909*, (London: I. B. Tauris, 1998).
- DIZIER**, Annie. "Marguerite Durand Kütüphanesi," in: *Kadınların Belleği: Uluslararası Kadın Kütüphaneleri Sempozyum Tutanakları 8-10 Ekim 1991*, (İstanbul: Metis Yayınları, 1992), pp. 38-44.
- DUMAN**, Hasan. *İstanbul Kütüphaneleri Arap Harfli Süreli Yayınlar Toplu Katalogu, 1828-1928*, (İstanbul: İrcica, 1986).
- DUMONT**, Paul. "Önce Fransızca," in: *Selanik 1850-1918 Yahudilerin Kenti ve Balkanların Uyanışı*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 1999), pp. 218-235.
- DURAKBAŞA**, Ayşe. "Reappraisal of Halide Edip for a Critique of Turkish Modernization," (University of Essex, unpublished Ph. D. dissertation, 1993).
- DURAKBAŞA**, Ayşe. "Cumhuriyet Döneminde Modern Kadın ve Erkek Kimliklerinin Oluşumu: Kemalist Kadın Kimliği ve Münevver Erkekler," in: *75. Yılda Kadınlar ve Erkekler*, (İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 1998), pp. 29-50.
- EISENSTEIN**, Bellah R. "J. J. Rousseau and Patriarchal Ideology: Liberal Individualism and Motherhood," in: *The Historical Origins of Liberal Feminism*, (New York: Longman, 1981), pp. 55-59.
- ERDEM**, Y. Hakan. *Slavery in the Ottoman Empire and its Demise, 1800-1909*, (Newyork: St. Martin's Press, 1996).
- ERGUN**, Saadettin Nüzhet, *Türk Şairleri*, Vol. I. (İstanbul: Bozkurt Basımevi, 1936).
- Fatma Aliye - Mahmud Esad**, "Ta'addüd-i Zevcât- Zeyl," (Kostantiniyye: Malumat Kütüphanesi, 1316), in: *Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi*, Vol. III, (Ankara: T. C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1992), pp. 1032-1035.
- FELEK**, Burhan. *Yaşadığımız Günler*, (İstanbul: Milliyet Yayınları, 1974).
- FINDLEY**, Carter, V. *Ahmed Midhat Efendi Avrupa'da*, (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999).
- FRIERSON**, Elizabeth F. "Mirrors Out, Mirrors In: Domestication and Rejection of the Foreign in Late Ottoman Women's Magazines (1875-1908)," in: *Women, Patronage and Self Representation in Islamic Societies*, ed. D. Fairchild Ruggles, (Albany: State University of New York Press, 2000), pp. 177-204.

- FRIERSON**, Elizabeth F. "Unimagined Communities: Women and Education in the Late Ottoman Empire 1876-1909," *Critical Matrix*, The Princeton Journal of Women, Gender and Culture 9, No. 2 (1995), pp. 55-90.
- GEORGEON**, François. "Müslüman ve Dönme Selanik," in: *Selanik 1850-1918: Yahudilerin Kenti ve Balkanların Uyanışı*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 1999), pp. 113-127.
- GLAZER**, Mark. "Women Personages as Helpers in Turkish Folktales," in: *Studies in Turkish Folklore in Honor of Pertev Naili Boratav*, (Indiana, 1978), pp. 98-109.
- GÖLE**, Nilüfer. *Modern Mahrem*, (İstanbul: Metis Yayınları, 2001).
- GÜNDÜZ**, Osman. *Meşrutiyet Romanında Yapı ve Tema*, Vol. II, (İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1997).
- HANİOĞLU**, M. Şükrü. *Bir Siyasal Düşünür Olarak Doktor Abdullah Cevdet ve Dönemi*, (İstanbul: Üçdal Neşriyat, 1981).
- HANİOĞLU**, M. Şükrü. "Jön Türkler," *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Vol. XXIII, (İstanbul: İslam Araştırmaları Merkezi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2001), pp. 584-587.
- HANİOĞLU**, M. Şükrü. *Young Turks in Opposition*, (Oxford: Oxford University Press, 1995).
- HANİOĞLU**, M. Şükrü. *Bir Siyasal Örgüt Olarak Osmanlı İttihad ve Terakki Cemiyeti ve Jön Türklük*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 1986).
- İNAN**, Afet. *Tarih Boyunca Türk Kadınının Hak ve Görevleri*, (İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 4th. ed., 1982).
- Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı**. *İstanbul Kütüphanelerindeki Eski Harfli Türkçe Kadın Dergileri Bibliyografyası*, prepared by Zehra Toska, Serpil Çakır, Tülay Gençtürk, Sevim Yılmaz, Selmin Kurç, Gökçen Art, Aynur Demirdirek, (İstanbul: Metis Yayınları, 1993).
- KANDİYOTİ**, Deniz. *Cariyeler Bacılar Yurttaşlar*, (İstanbul: Metis Yayınları, 1997).
- KAPLAN**, Leyla. *Cemiyetlerde ve Siyasal Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)*, (Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi, 1998).
- KARAKAYA - STUMP**, Ayfer. "Debating Progress in a 'Serious Newspaper for Muslim Women': The Periodical Kadın of the Post-revolutionary Salonica, 1908-1909," in: *British Journal of Middle Eastern Studies*, Vol. XXX, No. 2, (November, 2003), pp. 155-181.

- KARAKAYA - STUMP**, Ayfer. *The Emergence of a Feminist Nationalist Discourse in Pre-Republican Turkey: A Case Study of Kadın Magazine (1908-1909)*, (Ohio: unpublished M. A. Thesis, Ohio State University, 1996).
- KARAKIŞLA**, Yavuz Selim. “Varolmamış Bir Osmanlı Kadın Örgütü: Sade Giyinen Kadınlar Cemiyeti (1918),” *Tarih ve Toplum*, Vol. XXXV, No. 207, (Mart 2001), pp. 30-35.
- KARAKIŞLA**, Yavuz Selim. “II. Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’e Çocuk Dünyası Dergisi, (1913-1914; 1918-1919; 1926-1927),” *Müteferrika*, No. 13, (Yaz 1998), pp. 119-191.
- KARAKIŞLA**, Yavuz Selim. “Kadın Dergilerinde (1869-1927) Osmanlı Hanımları ve Hizmetçi Kadınlar,” *Toplumsal Tarih*, Vol. XI, No. 64, (Mart, 1999), pp. 15-24.
- KARAKIŞLA**, Yavuz Selim. “Osmanlı Hilal-i Ahmer Terakkiperver Cemiyet-i Nisvanıyesi, Dolandırıcıların Sahte Osmanlı Kadın Örgütü,” *Tarih ve Toplum*, Vol. XXXVII, No. 220 (Nisan 2002), pp. 11-16.
- KARAKIŞLA**, Yavuz Selim. “Şişli Cemiyet-i Hayriye-i Nisvanıyesi (1915),” *Tarih ve Toplum*, Vol. XXXV, No. 210, (Haziran, 2001), pp. 5-12.
- KARAKIŞLA**, Yavuz Selim. “Kadınları Çalıştırma Cemiyeti’nin Kadın İşçileri Evlendirme Kampanyası,” *Tarih ve Toplum*, Vol. XXXVII, No. 219, (Mart 2002), pp. 27-40.
- KARAKIŞLA**, Yavuz Selim. *Women and Work in the Ottoman Empire: Society for the Employment of Ottoman Muslim Women (1916-1923)*, (Binghamton: State University of New York, unpublished Ph. D. Thesis, 2003).
- KARAÖMERLİOĞLU**, M. Asım. “Rus Populizmi Üzerine,” *Toplum ve Bilim*, No. 88, (Bahar 2001), pp. 235-250.
- KARPAT**, Kemal. “The Memoirs of N. Batzaria: The Young Turks and Nationalism,” *International Journal of Middle East Studies*, Vol. VI, No. 3, (July 1975), pp. 276-299.
- KASABA**, Reşat. “Kemalist Certainties and Modern Ambiguities,” in: *Rethinking Modernity and National Identity in Turkey*, edited by Sibel Bozdoğan; Reşat Kasaba, (University of Washington Press, 1997), pp. 15-36.
- KAYA**, Yahya Kemal. *Education, Development and Politics in Turkey*, (New York University, unpublished Ph. D. Thesis, 1972).
- KAYGUSUZ**, Bezmi Nusret. *Bir Roman Gibi*, (İzmir: İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını, 2002).
- KEYDER**, Çağlar. *Türkiye’de Devlet ve Sınıflar*, translated by Sabri Tekay, (İstanbul: İletişim Yayınları, 1989).

- KILIÇ, Hüseyin.** “Kadınların Özgürlüğü; Hürriyet-i Nisvan,” *Tarih ve Toplum*, Vol. V, No. 28, (Nisan, 1986), pp. 61-63.
- KILIÇ, Hüseyin.** “Kadın Sözcüğünün Kökeni,” *Tarih ve Toplum*, Vol. VII, No. 40, (Nisan, 1987), p. 21.
- KILIÇ, Hüseyin.** “Vezâifü’n-İnâs,” *Tarih ve Toplum*, Vol. III, No. 18, (Haziran, 1985), pp. 60-61.
- KUDRET, Cevdet.** “Alafranga Dedikleri,” *Tarih ve Toplum*, Vol. I, No. 4, (Nisan, 1984), pp. 27-31.
- KURNAZ, Şefika.** *İkinci Meşrutiyet Döneminde Türk Kadını*, (İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı, 1996).
- KURTOĞLU, Ayşenur.** “Tanzimat Dönemi İlk Kadın Yayınında Dinin Yer Alış Biçimleri,” in: *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Kadının Tarihi Dönüşümü*, (İstanbul: Pınar Yayınları, 2000), pp. 21-52.
- MALEÇKOVA, Jitka.** “Kadın ve bir Milletın Kaderi: Milli Uyanışın İlk Dönemlerinde Kadınlara Bıçılan Rol,” in: *Tarih Eğitimi ve Tarihte ‘Öteki’ Sorunu 2. Uluslararası Tarih Kongresi 8-10 Haziran 1995*, (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1998), pp. 201-214.
- MARDIN, Şerif.** *Türkiye’de Din ve Toplumsal Değişme Bediüzzaman Said Nursi Olayı*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 1997).
- MARDİN, Şerif.** *Jön Türklerin Siyasi Fikirleri, 1895-1908*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 1989).
- MARDİN, Şerif.** “Tanzimattan Sonra Aşırı Batılılaşma,” in: *Türk Modernleşmesi*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2004), pp. 21-79.
- MOSSE, George L.** *Nationalism and Sexuality*, (Newyork: 1985).
- OKAY, Cüneyd.** *Meşrutiyet Çocukları*, (İstanbul: Bordo Kitapları, 2000).
- OKAY, Orhan.** *Batı Medeniyeti Karşısında Ahmed Midhat Efendi*, (İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1991).
- ORTAYLI, İlber.** *Osmanlı Toplumunda Aile*, (İstanbul: Pan Yayıncılık, 2001).
- ORTAYLI, İlber.** “Osmanlı Aile Hukukunda Gelenek, Şeriat ve Örf,” *Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi*, Vol. II, (Ankara: T. C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayını, 1992), pp. 456-467.
- ORTAYLI, İlber.** *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2002).

- OS, Nicole A. N. M. van.** “Osmanlı Kadın Dernekleri: Geçmişten Gelen Kaynaklar, Gelecek İçin Kaynaklar,” *Toplumsal Tarih*, Vol. XVII, No. 99, (Mart 2002), pp. 7-14.
- OS, Nicole A. N. M. van.** “Kandilli Sultanî-i İnâs,” *Tarih ve Toplum*, Vol. XXVIII, No. 163, (Temmuz 1997), pp. 26-34.
- OS, Nicole A. N. M. van.** “Osmanlı Hilal-i Ahmer Terakkiperver Cemiyet-i Nisvaniyesi, Dolandırıcıların Sahte Osmanlı Kadın Örgütü -2,” *Tarih ve Toplum*, Vol. XXXVIII, No. 22, (Ekim 2002), pp. 22-27.
- OS, Nicole A. N. M. van.** “Osmanlı Müslümanlarında Feminizm,” in: *Cumhuriyet’e Devreden Düşünce Mirası: Tanzimat ve Meşrutiyet’in Birikimi*, Vol. I, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2001), pp. 335-347.
- OZANKAYA, Özer.** “Laiklik Öncesi Dönemde Şemseddin Sami’nin Aile Düzenine İlişkin Görüşleri,” *Türkiye’de Ailenin Değişimi*, (Türk Sosyal Bilimleri Derneği, 1984).
- ÖZBEK, Nadir.** *Osmanlı İmparatorluğu’nda Sosyal Devlet*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2004).
- PARLATIR, İsmail.** “Genç Kalemler Hareketi İçinde Ömer Seyfeddin,” in: *Doğumunun Yüzüncü Yılında Ömer Seyfeddin*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1985), pp. 87-111.
- PİRİLİ, Mustafa.** “Mehmed Câvid Bey ve ‘Mesâil-i İktisâdiye’de Hayalperverlik,” *Toplum ve Bilim*, No. 17, (Bahar, 1982), pp. 140-151.
- QUATAERT, Donald.** “Fabrika Bacalarından Tüten İlk Dumanlar,” in: *Selanik 1850-1918 Yahudilerin Kenti Balkanların Uyanışı*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 1999), pp. 186-204.
- RAMSAUR, E. E.** *The Young Turks, Prelude to the Revolution of 1908*, (New Jersey: 1957).
- SADRETTİN, Mecdi.** “Aka Gündüz ile Konuşmalar,” in: *Hilmi Yücebaş, Bütün Cepheleri ile Aka Gündüz, Hayatı, Hatıraları, Eserleri*, (İstanbul: Ahmet Halit Yaşaroğlu Kağıtçılık, 1959), pp. 17-28.
- Şemsettin Sami.** “Kadınlar,” in: *Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi*, Vol. III, (Ankara: T. C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayını, 1992), pp. 1026-1032.
- TAŞKIRAN, Tezer.** *Cumhuriyet’in 50. Yılında Türk Kadın Hakları*, (Ankara: Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Yayınları, 1973).
- TEKELİ, İlhan and Gencay Şaylan.** “Türkiye’de Halkçılık İdeolojisinin Evrimi,” *Toplum ve Bilim*, No. 6-7, (Yaz-Güz 1978), pp. 44-110.

- TEKELİ**, İlhan and Selim İlkin. "İttihat ve Terakki Hareketinin Oluşumunda Selanik'in Toplumsal Yapısının Belirleyiciliği," in: *Cumhuriyetin Harcı, Köktenci Modernitenin Doğuşu*, Vol. I, (İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2003), pp. 1-65.
- TOLEDANO**, Ehud R. *Slavery and Abolition in the Ottoman Middle East*, (Seattle: University of Washington Press, 1998).
- TOKTAN**, A. Mahir. *Beni Okuyunuz: İlyas Macid ve Eserleri*, (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1996).
- TOPRAK**, Zafer. *Milli İktisat-Milli Burjuvazi*, (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1995).
- TOPRAK**, Zafer. "II. Meşrutiyet'te Solidarist Düşünce: Halkçılık," *Toplum ve Bilim*, No. 1, (Bahar, 1977), pp. 92-123.
- TOPRAK**, Zafer. "Osmanlı'da Alafranga Evlenme İlanları, Meşrutiyet Yıllarında Kadınlara dair Söylenmiş Sözler," *Tarih ve Toplum*, Vol. 9, No. 51, (Mart 1988), pp. 44-46.
- TOPRAK**, Zafer. "Kadın ve Hukuk-ı Nisvân," *Toplumsal Tarih*, Vol. XIII, No. 75, (Mart 2000), pp. 14-17.
- TOPRAK**, Zafer. "II. Meşrutiyet Döneminde Devlet, Aile ve Feminizm," in: *Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi*, Vol. I, (Ankara: T. C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1992), pp. 216-227.
- TOPRAK**, Zafer. "İkinci Meşrutiyet'te Kadın Dernekleri: İttihad ve Terakki ve Teali-i Vatan Osmanlı Hanımlar Cemiyeti," *Toplum ve Bilim*, (Güz 1988-Kış 1989), pp. 183-190.
- TUNAYA**, Tarık Zafer. *Türkiye'de Siyasal Partiler, İttihad ve Terakki*, Vol. III, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2000).
- TUNAYA**, Tarık Zafer. "İkinci Meşrutiyet'in Siyasal Hayatımızdaki Yeri," in: *Türkiye'de Siyasal Gelişmeler (1876-1938)*, Vol. I, (İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2001), pp. 121-177.
- URAZ**, Murat. *Aka Gündüz, Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri ve Eserlerinden Parçalar*, (İstanbul: Suhulet Kitabevi, 1938).
- YÜCEBAŞ**, Hilmi. *Bütün Cepheleri ile Aka Gündüz, Hayatı, Hatıraları, Eserleri*, (İstanbul: Ahmet Halit Yaşaroğlu Kağıtçılık, 1959).
- ZİHNİOĞLU**, Yaprak. *Kadınsız İnkılap*, (İstanbul: Metis Yayınları, 2003).
- Ziya Gökalp**. *Türkçülüğün Esasları*, edited by Mehmet Kaplan, (İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1990).
- Ziya Gökalp**. *Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak*, (Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1963).

APPENDIX I.

The Contents of *Kadın*

No: 1

13 Teşrînievvel [1]324 / [26 Ekim 1908]

- 1- **Enis Avnî**. “Kadın,” [şiir], p. 1.
- 2- “İfâde-i Mahsûsa,” p. 2.
- 3- **Mehmed Câvid**. “Kadınlara Dâir [1]: Hanımlarımıza,” pp. 2-4.
- 4- **Seniha Hikmet**, [Enis Avnî]. “Musâhabe-i Nisâiyye: Hepsine Bir Cevâb,” pp. 4-6.
- 5- *Kadın*. “[yorum],” p. 6.
- 6- “Ta‘lîm ve Ta‘allüm: Kadın,” pp. 6-7 / 10-11.
- 7- **Seniha Hikmet**. “Şiir: Bizim Seslerimiz 1, Osmânî Ordusu’na,” p. 8.
- 8- “Âveng-i İstibdâd [1]: Üç Beyaz Mecidiye; Ali Ağa’ya,” pp. 9-10.
- 9- **Pakize Senî**. “*Kadın* Risâlesine: Âsâr-ı Vâride,” pp. 11 / 13.
- 10- *Kadın*. “[yorum],” p. 13.
- 11- **Zekiye**. “Kadınlık,” [şiir], p. 12.
- 12- “Osmânî Kadınları Şefkat Cemiyet-i Hayriyesi,” [cemiyetin yakında faaliyete geçecek olması] pp. 13-15.
- 13- “Şuûnât,” [Fehîme Sultân’ın bir Osmânî te‘âvün cemiyeti riyâsetini üstlenmesi], p. 15.
- 14- “Şikâyet,” [kadınlara tâciz mes’elesi] pp. 15-16.
- 15- “Arz-ı Ma‘zeret,” [*Kadın*’ı daha iyi yayınlama sözü] p. 16.
- 16- “İhtâr,” [yerel haberlerin gazeteye bildirilmesi], p. 16.
- 17- “[abone şerâiti],” p. 16.

No: 2

20 Teşrînievvel, [1]324 / [2 Kasım 1908]

- 1- **Pakize Senî**. “Ta‘lîm ve Ta‘allüm: En Çok Nelere Muhtâcız?” pp. 1-4.
- 2- “Mısır’da Nasıl Gelin Alınır?[1],” [çeviri], pp. 5-7.
- 3- **Enis Avnî**. “Bayram Gecesi,” [şiir], p. 8.
- 4- “Âveng-i İstibdâd 2: Çölde Bir Mezâr,” p. 9.
- 5- **Seniha Hikmet**. “Musâhabe-i Nisâiyye: Öksüzler,” pp. 10-13.
- 6- *Kadın*. “[teşekkür notu],” p. 10.
- 7- **A[bdulgânî]. Senî**. “Kadınlığımızın Mevki’-i Medenîsi [1],” pp. 14- 16.
- 8- “Recâ,” [dergiyi bedava almak üzere kız mekteblerinin adreslerini bildirmeleri], p. 16.
- 9- “[abone şerâiti],” p. 16.
- 10- “[ilân: *Bağçe*],” p. 16.

No: 3

27 Teşrînievvel [1]324 / [9 Kasım 1908]

- 1- **Zekiye**. “Mübâreze-i Hayât,” pp. 1-2.
- 2- **Ali Ağâ**. “Neden Kız veya Oğlan Doğuyor?” pp. 3-4.
- 3- **A. Senî**. “Kadınlarımızın Mevki’-i Medenîsi [2],” pp. 4-5.
- 4- **Pervîz**. [Ömer Seyfeddin]. “Dört Nala, Manole Mendes,” [yabancı edeb. çev.], p. 6.
- 5- **Nijâd**. “Âveng-i İstibdâd 3; Mersiye,”* pp. 7-9.
- 6- **Seniha Hikmet**. “Derd-i İçtihad,” pp. 9-14.
- 7- “Tütün ve Kadınlar,” pp. 11-12.
- 8- “Şuûn-ı Nisvân: Garb’de: Hastabakıcı Kadınlar,” pp. 12-13.
- 9- “Şuûn-ı Nisvân: Şark’de: [Hastabakıcı Yetiştirilmesi],” p. 13.
- 10- “[haber; Avusturya emti’asına boykotaj],” p. 13.
- 11- “Şûrâ-yı Ümmet’den: [Müslümân kadınlara tacîz],” pp. 13-14.
- 12- *Kadın*. “[yorum / tacîz olayı],” p. 14.
- 13- “Yakında: [Asaf Derviş Paşa’nın eserlerinin *Kadın*’da basılacağı],” p. 14.
- 14- “[duyuru: Mehmed Câvid’in *İktisâd-ı Âile* adlı eserinin basılması],” p. 14.
- 15- **Ali Cânib**. “Küçük Hikâyeler: Garson, Mehmed Rauf Bey’e,” pp. 14-16.
- 16- “Tebrîk: [*Zamân* gazetesi intişâr eyledi],” p. 16.
- 17- “[ilân: *Bağçe*],” p. 16.
- 18- “[abone şerâiti],” p. 16.

No: 4

3 Teşrînisânî [1]324 / [16 Kasım 1908]

- 1- **Zekiye**. “Musâhabe-i Nisâiyye: Mütâla‘ât-ı Nâçizâne,” pp. 1-3.
- 2- “Terbiye-i Medeniyye,” pp. 3-4.
- 3- **Manastırlı Rifat**. “Kadın,” [şiir], p. 5.
- 4- **Seniha Hikmet**. “Sarı ve Siyâh, Üstad Muhterem Recâizâde Mahmud Ekrem Bey Efendiye,” pp. 6-9.
- 5- **Baha Tevfik**. “Kumrallar ve Esmerler: Kadınlarda Güzellik,” pp. 9-10.
- 6- “Mısır’da Nasıl Gelin Alınır? [2],” pp. 10-12.
- 7- “Osmânî Kadınları Şefkat Cemiyet-i Hayriyesi,” [cemiyetin kuruluş aşaması hazırlıkları], p. 13.
- 8- “Şuûn-ı Nisvân: Güzel Eller,” pp. 13-14.
- 9- “Küçük Hikâyeler: En Büyük Cinâyet,” pp. 14-16.
- 10- “[nikâh haberi],” p. 16.
- 11- “[abone şerâiti],” p. 16.

* Receb Paşa merhûmun yâveri, mücâhid-i hürriyet, kâim-i makam Şevket Bey merhûm içindir.

No: 5,

10 Teşrînisânî [1]324 / [23 Kasım 1908]

- 1- **Pakize Senî.** “Musâhabe-i Nisâiyye: Bazı Mutâla‘âtım,” pp. 1-6.
- 2- **Tahsîn Nahîd.** “Duâ‘-yı Ramazan,” [şiiir], p. 3.
- 3- “[duyuru; İstanbul Nişantaşı’nda Feyz-i Hürriyet İnâs Mektebi’nin Açılışı],” p. 6.
- 4- **Nigâr bint-i Osmân.** “Kadına Dâir,” p. 7.
- 5- **Mâcide Memdûh.** “Kadın İçin,” pp. 8-9.
- 6- *Kadın.* “[özür: Memdûh’un makalesinin kısaltılmak zorunda kalınması],” p. 9.
- 7- “Muhâberât: [Behiye ve Fatma Servet Hanım’a iltifâtları için teşekkür],” p. 9.
- 8- **Kâzım Nâmî.** “Acem Kadını ve İhtilâlî [1],” [çeviri ve yorum], pp. 10-11.
- 9- “Âile ve Kadın 1,” pp. 11-13.
- 10- “Cemiyet-i Hayriye-i Nisvâniye, Selanik,” [nizamnâme], pp. 13-15.
- 11- “Osmânî Kadınları Şefkat Cemiyet-i Hayriyesi,” [bağışçılar ve yapılan bağışlar], pp. 15-16.
- 12- “[reklam: *Resimli Kitâb*],” p. 16.
- 13- “[reklam: *Musavver Muhît*],” p. 16.
- 14- “[abone şerâiti],” p. 16.

No. 6

17 Teşrînisânî [1]324 / [30 Kasım 1908]

- 1- **Mehmed Câvid.** “Kadınlara Dâir 2: Hanımlarımıza,” pp. 1-3.
- 2- *Kadın.* “[Kıymetli Meb‘ûsa Selam],” p. 3.
- 3- **Fatma Seniye.** “Musâhabe-i Nisâiyye: Neler Yapmalıyız?” p. 4.
- 4- **Rukiye Haşmet.** “Bir Dulun Feryadı,” [şiiir], p. 5.
- 5- **Kırmızı Beyaz Kulübü.** “Kadın bir Şems-i Ma‘rifetdir. Bir Küçük Feminist Lisânından Söyleniş,” pp. 6-8.
- 6- “Âile ve Kadın [2],” pp. 8-9.
- 7- **Kâzım Nâmî.** “Acem Kadını ve İhtilâlî [2]: Acem Âilesi 1 / Kadının Vazîfesi 2,” [çeviri] pp. 10-11.
- 8- **Tahsîn Nâhîd.** “Beyaz Gölge,” [şiiir], p. 12.
- 9- **Resmiye Hüseyin.** (Sa‘yü’l-ukûf Kulübü müessiselerinden). “Küçük Hikâyeler: Şefkat-i Mâderâne, pp. 12-13.
- 10- “Aynen Mektûb: Cemiyet-i Hayriye-i Nisvâniye Riyâset-i Aliyyesine,” pp. 14-15.
- 11- “Şuûn-ı Nisvân: Şark’de:[hastabakıcı kadın yetiştirilmesi; Fehîme Sultân’ın bestelediği marş],” “Garb’de:[İngiltere’de Liberyal Kadınlar Cemiyeti’nin İttihâd ve Terakkî Cemiyeti’ne teşekkürnâme vermesi],” p. 15.
- 12- “[haber: *Genç Kalemler* çıkmak üzere],” p. 15.
- 13- “Âsâr-ı Münteşire,” [*Resimli Kitâb, Muhît, Emel*, mecmuaları; Manastırlı Bahâeddin Bey: *Eyyâm-ı Girizân* kitabı; ve Tahsîn Nâhid Bey ve Rahşan Nevvâre Hanımefendi’nin ortak eserleri *Jöntürk* piyesi], p. 15.
- 14- “[Şefkat Cemiyet-i Hayriyesine itâ buyurulan hedâyâyı derc eden sahife],” pp. 15-16.
- 15- “*Musavver Muhît*,” [reklam], p. 16.
- 16- “[abone şerâiti],” p. 16.

No: 7

24 Teşrînisânî [1]324 / [7 Aralık 1908]

- 1- **A. Senî**. “Kadınların Melekât-ı Rûhiyyesi,” pp. 1-2.
- 2- **Zekiye**. “Arz-ı Teşekkür ve Takdîm-i İhtirâm,” p. 3.
- 3- “[duyuru: Câvid Bey’in *İktisâd-ı Âile* adlı kitabı basılmak üzeredir],” p. 3.
- 4- **G.[alib] Kemâl**. “Sânihât-ı Leyâl,” [nesir], pp. 4-5.
- 5- **Zekiye**. “Hased,” [şiiir], p. 5.
- 6- “Bizde Düşünler,” pp. 6-7.
- 7- “[duyuru: 8. nüshadan itibaren boyalı resimler hediye edileceği],” p. 7.
- 8- **Ömer Seyfeddin**. “Bahâr-ı Ufûl: Kuşlara,” [şiiir], p. 8.
- 9- **Seniha Hikmet**. “Aşkım ve Aşıkım,” [nesir], pp. 8-9.
- 10- **H. Sâmi**. “Felsefe-i Aşk, E. Avnî’ye,” [şiiir], p. 9.
- 11- **Kâzım Nâmî**. “Acem Kadını ve İhtilâlî [3]: Kadının Vazîfesi 2 /Ağa Koçulu / Edebiyât-ı Nisvân,” pp. 10-12.
- 12- *Faros* gazetesi, (mütercimi; Ma’arif tercümanlarından Jan). “İslâm Kadınları,” [alıntı haber], pp. 12-13.
- 13- *Kadın*. “[yorum: Faros’a teşekkür],” p. 13.
- 14- “Küçük Hikâye: Bir Mektûbdan,” [nesir], pp. 13-15.
- 15- “Şuûn-ı Nisvân: Şark’de: [İstanbul’da Nisvân-ı Osmâniye-i İmdâd Cemiyeti’nin kurulması],” “*Sabah*: [Çerkeslerin köle olarak alınıp satılamaması; İzmir’deki ibtidâî ve inâs mekteplerinin ıslâhı için bir komisyon teşkili],” “*Zamân*: Osmânî Kadınları Şefkat Cemiyet-i Hayriyesi menfa’atine Heveskârân Kulübü tarafından Jüpiter Tiyatrosu’nda bir oyun verileceği],” “Garb’de:[*Femina*’nın tertip ettiği bir yarışma],” pp. 15-16.
- 16- “Karielerimize,” [duyuru: kur’a keşîdesi],
- 17- “[abone şerâiti],” p. 16.

No: 8

1 Kânûnievvel [1]324 / [14 Aralık 1908]

- 1- “Müjdeler! Ey Millet-i Mu’azzama-i Osmâniye!” [Resim: Midhat Paşa], p. 1
- 2- **A[li]. Ulvî**. “Yunan ve Roma Medeniyeti’nde Kadın [1],” pp. 2-5.
- 3- Cemiyet-i Hayriye-i Nisvaniye. “Cemiyet-i Hayriye-i Nisvâniye İlânı,” [piyango / sergi], p. 5.
- 4- “Nâzıma Sultân ve Selanik Cemiyet-i Hayriye-i Nisvaniyesi,” pp. 6-7.
- 5- **Ömer Seyfeddin**. “Fehîme Sultân,” [şiiir], p. 8.
- 6- **Seniha Hikmet**. “Âveng-i İstibdâd [4]: Sultân Murâd için, rûh-ı mukaddesine,” p. 9.
- 7- **Baha Tevfik**. “Fransa’da Kânûn-i Medenî Önünde Kadınlar,” pp. 10-11.
- 8- “[duyuru / tebrik: nikâh akdi],” p. 11.
- 9- **Rabia Ahmed**. (Sa’yü’l-ukûf Kulübü müessiselerinden). “Musâhabe-i Nisâiyye; Fatma Seniye Hanımefendi’ye,” pp. 12-13.
- 10- “Küçük Hikâye: Lüle Anne, Mihriban Hanımefendi’ye,” [nesir], pp. 13-16.
- 11- “Şuûn-ı Nisvân: Garb’de: [kadınların hakk-ı intihâb mes’elesi; *Femina*’nın düzenlediği yarışma],” p. 16.
- 12- “[abone şerâiti],” p. 16.

No: 9

8 Kânûnievvel [1]324 / [21 Aralık 1908]

- 1- **Abdülhâk Hâmid**. “Kadın,” [şiir], p. 1.
- 2- **Emine Semiye**. “*Kadın* Mecmû‘a-i Muhteremesine,” p. 2.
- 3- **Emine Semiye**. “Muhterem Birâderimiz Câvîd Beyefendi’ye,” pp. 2-5.
- 4- **Ali Cânib**. “Bir Köy Hayâtı: Edhem’e,” [şiir], p. 5.
- 5- **Zekiye**. “Sevdâ-yı Müfid; Seniha Hikmet Hanımefendi’ye,” pp. 6-7.
- 6- “[haber: Hatice Sultân’ın bir Ermeni hayır cemiyetine bağışı],” p. 7.
- 7- **A. Ulvî**. “Yunan ve Roma Medeniyeti’nde Kadın [2],” pp. 8-10.
- 8- **Ayşe İsmet**. “Zekiye Hanım,” p. 11.
- 9- **Kâzım Nâmi**. “Acem Kadını ve İhtilâli [3], Hareket-i Ahrârâne,” pp. 12-13.
- 10- “Osmânî Kadınları Şefkat Cemiyet-i Hayriyesi,” [faaliyet raporu, bağış listesi], pp. 14-15.
- 11- **Zekiye**. “Şuûn-ı Nisvân: Tramvay Meşhûdâtı,” p. 15.
- 12- “Şuûn-ı Nisvân: Düğünler, Nikâhlar,” pp. 15-16.
- 13- “Şuûn-ı Nisvân: Ziyâ‘ ve Teessüf-i Azîm,” p. 16.
- 14- *Kadın*. “[taziye mesajı],” p. 16.
- 15- “[abone şerâiti],” p. 16.

No: 10

15 Kânûnievvel [1]324 / [28 Aralık 1908]

- 1- **Abdullah Cevdet**. “Matemli Kız,” [şiir], p. 1.
- 2- **Muallim Doktor Asaf**. “Musâhabe-i Nisâiyye: Âile Terbiyesi,” pp. 2-4.
- 3- **A. Senî**. “Kadınlarm Melekât-ı Rûhiyesi 1, İsti‘dâd,” pp. 4-6.
- 4- **Rabia Ahmed**. (Sa’yü’l-ukûf Kulübü müessiselerinden). “Ömr-i Giryenâk, Kardeşim İsmet’e,” [nesir], p. 7.
- 5- **Ali Cânib**. “Bükâ-yı Garâm,” [şiir], p.7.
- 6- **Pakize Senî**. “Bir Ufûl-i Fecî,” [mersiye], pp. 8-10.
- 7- **A. Ulvî**. “Yunan ve Roma Medeniyeti’nde Kadın [3],” (Romanya Mektepleri Müfettiş-i Sâbıkı Meclis-i Ayân azâsından Besalya Efendi’nin bir konferansından), pp. 10-12.
- 8- “Cemiyet-i Hayriye-i Nisvâniye ve Sergide Zekiye Hanımefendi’nin Nutku,” pp. 12-14.
- 9- “Osmânî Kadınları Şefkat Cemiyet-i Hayriyesi,” [bağış listesi], p. 15.
- 10- “[açıklama notu: Selanik’te iki hayır cemiyeti vardır],” p. 15.
- 11- “Şuûn-ı Nisvân: Hizmet-i Nisvân Cemiyet-i Hayriyesi,” p. 16.
- 12- “[vefat, haber: Melike Hanım],” p. 16.
- 13- “[reklam: *Davul*],” p. 16.
- 14- “[duyuru: *Genç Kalemler* yakında çıkacaktır],” p. 16.
- 15- “[abone şerâiti],” p. 16.

No: 11

22 Kânûnievvel [1]324 / [4 Ocak 1909]

- 1- **Doriş Hima**. “Arnavud Kadını 1,” pp. 1-3.
- 2- **Zekiye**. “Selâm-ı İhtirâm, Ayşe İsmet Hanıma,” pp. 4-5.
- 3- **Rudâye Hâlise**. “Hanımlarımızda Bir Âdet-i Mekkûhe,” pp. 5-7.
- 4- **İsmail Edhem**. “Tazarru, Muzaffer Bey ve Âile-i Muhteremesine,” [şiir], p. 7.
- 5- **Enis Avnî**. “Muhammed Ali Şaha,” [şiir], p. 8.
- 6- **Mülâzım Tahsîn**. “Kemâl’in Rüyasındaki Kadına,” [şiir], p. 9.
- 7- **Müjgân bint-i Abdullah**. “Musâhabe-i Nisâiyye: Misâfirlik Mes’elesi,” pp. 10-11.
- 8- **A. Ulvî**. “Yunan ve Roma Medeniyeti’nde Kadın [4],” pp. 11-12.
- 9- *Kadın*. “[tebrik: Kurban Bayramı],” p. 13.
- 10- **İlyas Mâcid**. “İlk Gece, Ramazan Tahassüsâtı,” p. 13.
- 11- **Ali Cânib**. “Küçük Hikâye: Bayram Sabahı,” pp. 13-14.
- 12- “Şuûn-ı Nisvân: Okuyunuz, [Mehmed Emîn ve İlyas Mâcid’in şiirleri],” “[Madam Gülzar ve Abdullah Cevdet’in makaleleri yanında *Kadın*’da],” “[İstanbul’da Nisvân-ı Hey’et-i Edebiyyesi adında bir hey’et teşkil olmuştur],” “[Londralı kadınların kadınların rey hakkı için kurulan cemiyete katılımı],” p. 15.
- 13- “Tebşîr: [Ahmed Rıza’nın kız mektebi açma teşebbüsü],” p. 15.
- 14- “Osmânî Kadınları Şefkat Cemiyet-i Hayriyesi,” [bağış listesi], p. 16.
- 15- “[not: kur’a keşîdesi],” p. 16.
- 16- “[abone şerâiti],” p. 16.

No: 12

29 Kânûnievvel [1]324 / [11 Ocak 1909]

- 1- **Mehmed Emîn**. “Alîl, küçük vatandaşlarıma,” [şiir], p. 1.
- 2- **Madam Gülzar**. (Olga de Lebedof), çev., A. Ulvî. “İslâm Kadınlarında Hürriyet [1],” pp. 2-3.
- 3- “Bir Varaka-i Târihiyye, Fatma Aliye Hanım’a,” pp. 4-6.
- 4- “[Mekteb-i Terakkî’de okuyan Nigâr Hanım’a not],” p. 6.
- 5- **Zekiye**. “Yelkenli Gemi,” [şiir], p. 7.
- 6- **A. Ulvî**. “Yunan ve Roma Medeniyeti’nde Kadın [5],” pp. 8-10.
- 7- “Bir Mersiye-i Hicran, Mustafa Bey’e,” [nesir], pp. 10-13.
- 8- “Osmânî Kadınları Şefkat Cemiyet-i Hayriyesi,” [faaliyet raporu: Serez’de de bir şube açıldığı / bağışçılar listesi], p. 14.
- 9- **M. Fatıma**. “Bir Heves,” [nesir], pp. 15-16.
- 10- “Şuûn-ı Nisvân: [kur’a keşîdesi],” p. 16.
- 11- “*Bağçe* [risâlesi’nin 23. nüshasının münderecâtı],” p. 16.
- 12- “[abone şerâiti],” p. 16.

No: 13

5 Kânûnisânî [1]324 / [18 Ocak 1909]

- 1- **Mehmed Emîn**. “Baba Bucağı: küçük vatandaşlarıma,” [şiir], p. 1.
- 2- **Zekiye**. “Arnavud Nisvân-ı Mübeccelesine Takdîm-i Uhuvvet,” pp. 2-3.
- 3- **Emine Lûtfiye**. “Me’sele-i İzdivâç,” pp. 3-4.
- 4- **Madam Gülnar**. (Olga de Lebedof) A. Ulvî çev., “İslâm Kadınlarında Hürriyet [2],” pp. 5-6.
- 5- **Mois Levi**. (Dava Vekili). “Mukâyese-i Nisvân-ı Hukuk,” pp. 7-11.
- 6- **Enis Avnî**. “Annemin Mezârında,” [şiir], p. 9.
- 7- “Evlâd Acısı,” [nesir], pp. 11-13.
- 8- “Ahlâk-ı Etfâlden: Yılbaşı,” pp. 13-15.
- 9- “Cemiyet-i Hayriye-i Nisvâniye,” [faaliyet raporu; piyango talihlileri listesi], pp. 15-16.
- 10- “[abone şerâiti],” p. 16.

No: 14

12 Kânûnisânî [1]324 / [25 Ocak 1909]

- 1- **Mehmed Emîn**. “Anneciğim: küçük vatandaşlarıma,” [şiir], p. 1
- 2- **A. Senî**. “Kadınların Melekât-ı Rûhiyesi 2, Suver ve Netâyic-i Mesâ’i,” pp. 2-5.
- 3- **Gâlib Kemal**. “Çalgıcı, Emin’e,” [şiir], p. 5
- 4- **Baha Tevfik**. “Fransa’da Kadının Hukuk-ı Siyâsiyesi,” pp. 6-8.
- 5- **Kadın**. “[İtalya’daki afet için taziye; Şefkat Cemiyeti’nin yardımı],” p. 8.
- 6- **Mülâzım Tahsîn**. “Kemal’in Rüyasındaki Kadına 4,” [şiir], p. 9.
- 7- **M. Emîn Lâmi**. “Aks-i Sadâlarıma,” [nesir], pp. 9-10.
- 8- **Madam Gülnar**. (Olga de Lebedof), çev., A. Ulvî. “İslâm Kadınlarında Hürriyet [3],” pp. 10-12.
- 9- “Müessir-i Hamiyyet,” [bağış], pp. 12-13.
- 10- “[Cemiyet-i Hayriye Nisvâniye / piyango talihlileri],” pp. 13-14.
- 11- “*Zamân*, refikimiz: [tekzip / teessüf],” p. 14.
- 12- “Arîza: *Kadın* / değerlendirme],” pp. 15-16.
- 13- “[abone şerâiti],” p. 16.

No: 15

19 Kânûnisânî [1]324 / [1 Şubat 1909]

- 1- **Nigâr bint-i Osmân**. “Kadın,” [şiir], p. 1.
- 2- **Enis Avnî**. “Esâret Var: Halayıklara Dâir 1,” pp. 2-4.
- 3- **Madam Gülnar**. (Olga de Lebedof), çev., A. Ulvî. “İslâm Kadınlarında Hürriyet [4],” pp. 5-6.
- 4- **Mehmed Emîn**. “Sabâh: küçük vatandaşlarıma,” [şiir], p. 7.
- 5- **Mülâzım Tahsîn**. “Hemşîre Mektupları 1,” [nesir], p.7.
- 6- **Tahsîn Nahîd**. “Menekşe Gölge,” [şiir], p. 8.
- 7- **Mustafa Namık**. “Neşîde-i Vedâ,” [şiir], p. 8.
- 8- **Mülâzım Tahsîn**. “Hemşîre Mektupları 2,” [nesir], p.8.
- 9- **Zekiye**. “Bir Vâlidenin Hasbihâli,” [nesir], pp. 9-11.
- 10- **Ayşe İsmet**. “Hissiyât: Zekiye Hanımefendi’ye,” pp. 11-12.
- 11- **Emîn Lâmi**. “İlk Nağme,” [nesir], pp. 13-15.
- 12- “Şuûn-ı Nisvân: [Ahmed Rıza’ya teşekkür],” p. 15.
- 13- “[haber: yerli kadın çarşafı giyilmesi],” p. 15.
- 14- “Osmânlı Kadınları Şefkat Cemiyet-i Hayriyesi,” [bağışçılar], p. 16.
- 15- “Hediyeemiz: [kur’a sonucu],” p. 16.
- 16- “[abone şerâiti],” p. 16.

No: 16

26 Kânûnisânî [1]324 / [8 Şubat 1909]

- 1- **Mehmed Emîn**. “Sofrabaşı, küçük vatandaşlarıma,” [şiir], p. 1.
- 2- **Doktor Abdullah Cevdet**. “İcmâl-i Mukadderât-ı Nisâ,” pp. 2-3.
- 3- **E[nis] A[vni]**. “Hayât ve Kadınlar 1,” pp. 4-5.
- 4- **Tahsîn Nahîd**. “Sen Hasta İken,” [şiir], p. 6.
- 5- **Enis Avnî**. “Elhân-ı Şebâb 1,” [şiir], p. 6.
- 6- “Gülnar Hanım, Madam Olga de Lebedof,” pp. 7-9.
- 7- “Korse,” pp. 9-11.
- 8- “Osmânlı Kadınları Şefkat Cemiyet-i Hayriyesi Nâdire Hanımefendi’nin bir Eser-i Güzîde-i Hamiyyetleri,” pp. 11-12.
- 9- “Nikâh,” [haber], p. 12.
- 10- **Enis Avnî**. “Aşk ve İstibdâd,” [tefrika oyun], pp. 13-16.
- 11- “[abone şerâiti],” p. 16.

No: 17

2 Şubat [1]324 / [15 Şubat 1909]

- 1- **Zekiye**. “Hasbihâl,” [şiir], p. 1.
- 2- **Enis Avnî**. “Osmânî Kadınları Cemiyât-ı Müteşekkilesi ve İki Noksân,” pp. 2-5.
- 3- “Yeni Matbu‘ât Nizâmnâmesini Tanzîm Edenlere,” p. 5.
- 4- **Ayşe İsmet**. “Hayât-ı İçtimâ‘iyyeden Bir Yaprak [1],” pp. 6-7.
- 5- **Zekiye**. “Beyân-ı Hakikat,” [tashih], p. 7.
- 6- *Kadın*. “[özür],” p. 7.
- 7- **İlyas Mâcid**. “Âveng-i İstibdâd [5]: Büyük Genç, Enis Avnî’ye,” pp. 8-9.
- 8- **Âkil Koyuncu**. “Ölüme Karşı,” [şiir], p. 9.
- 9- **Enis Avnî**. “Elhân-ı Şebâb 2,” [şiir], p. 9.
- 10- **Fehîme Nüzhet**. “Muhterem Hanımefendiler,” (Ortaköy ve Kadıköy Tiyatrolarında Merhum Hakkı Paşa Kerîmesi Fehime Nüzhet Hanım Tarafından Mevcûd Hanımlara Karşı İrâd Olunan Nutkun Sûretidir), pp. 10-11.
- 11- **Mehmed Lütfî**. “Armağanlarım: Üstâd-ı Muhterem Mehmed Emîn Bey’e,” [şiir], p. 12.
- 12- “Zabtiye Nâzırına: İstanbul’da Çarşı Mes’eleşi,” p. 13.
- 13- “Hak Yolunda, İçtimâ,” [matbû‘ât yasakları için miting akdi], p. 13.
- 14- Samsun / Aks-i Sadâ. “Hoca Hacer Hanım,” [vefat haberi], p. 13.
- 15- **Enis Avnî**. “Aşk ve İstibdâd,” [tefrika oyun], pp. 14-16.
- 16- “[abone şerâiti],” p. 16.

No: 18

9 Şubat [1]324 / [22 Şubat 1909],

- 1- “Marsel Prever [Marcel Prévost], Bir Makalesi, Hasâil ve Nekâyis-i Nisvân,” pp. 1-5.
- 2- **Ali Cânib**. “Yağmurdan Sonra,” [şiir], p. 5.
- 3- **Enis Avnî**. “Elhân-ı Şebâb 3,” [şiir], p. 5.
- 4- **Zekiye**. “İki İhtiyâc-ı Mübrem: Muazzez Muhatabımız Enis Avnî Bey Oğlumuza,” pp. 6-7.
- 5- “Kırmızı Beyaz Kulübü, Üçüncü Sene-i Devriyesi,” pp. 8-10.
- 6- *Kadın*. “[yorum: dilek, temenniler],” p. 10.
- 7- **Mülâzım Tahsîn**. “Kemal’in Rüyasındaki Kadına 5,” [şiir], p. 11.
- 8- **Gâlib Kemâl**, (müstensihi). “Bir Genç Kadının Jurnalinden,” [nesir], pp. 11-12.
- 9- “Osmânî Kadınları Şefkat Cemiyet-i Hayriyesi,” [bağış listesi], p. 13.
- 10- **Enis Avnî**. “Aşk ve İstibdâd,” [tefrika oyun], pp. 14-16.
- 11- “[abone şerâiti],” p. 16.

No: 19

16 Şubat [1]324 / [1 Mart 1909]

- 1- **Refia Şükran**. “Biz Niye Terakkî Edemedik?” pp. 1-3.
- 2- **Zekiye**. “Latîfe,” p. 4.
- 3- “Müteehhil Hanımlara Mahsûs Mekteb,” [çeviri], pp. 5-7.
- 4- “[duyuru: Cemiyet-i Hayriye-i Nisvâniye’ye bağış],” p. 7.
- 5- **Ali Cânib**. “Tekazâ-yi Hayât 1,” [nesir], p. 8.
- 6- **Mülâzım Tahsîn**. “Kemâl’in Rüyasındaki Kadına 6,” [şiir], p. 8.
- 7- **Ali Cânib**. “Fotografisinin Karşısında,” [şiir], p. 8.
- 8- **Gâlib Kemâl**. “Krizantemler,” [nesir], p. 9.
- 9- **Enis Avnî**. “O İki Derd İçin: Muhterem Vâlidemiz Zekiye Hanımefendi’ye,” pp. 10-11.
- 10- **H. Hüsnü**. “Küçük Hikâye: Projektör [1]; Edhem Hidayet’e,” pp. 11-13.
- 11- **Enis Avnî**. “Aşk ve İstibdâd,” [tefrika oyun], pp. 14-16.
- 12- “Tashîh,” p. 16.
- 13- “[abone şerâiti],” p. 16.

No: 20

23 Şubat [1]324 / [8 Mart 1909]

- 1- “Mâzide,” pp. 1-4.
- 2- **Enis Avnî**. “Bir Vasiyetnâme,” [nesir], p. 4.
- 3- **Zekiye**. “Akdem-i Mühimme-i Vezâif, Tahsîl-i İlm ü Ma‘ârif: Mu‘azzez Oğlumuz Enis Avnî Bey’e,” pp. 5-6.
- 4- **Nakiye**. (dârü’lmu‘allimâtıdan). “O İki Noksân Münâsebetiyle; Zekiye Hanımefendi’ye,” pp. 6-7.
- 5- “[duyuru: nikâh akdi],” p. 7.
- 6- **Tahsîn Nahîd**. “Mukaddemât-ı Leyliye; Enis Avnî Bey’e,” [şiir], p. 8.
- 7- **Mülâzım Tahsîn**. “Bükâ-yı Terânedâr; Enis Avnî Bey’e,” [nesir], p. 9.
- 8- **Ayşe İsmet**. “Feryâd,” p. 10.
- 9- “Osmânlı Kadınları Şefkat Cemiyet-i Hayriyesi,” [bağışlar], p. 11.
- 10- “Hastabakıcılar,” [haber], p. 11.
- 11- **H. Hüsnü**. “Küçük Hikâye: Projektör [2]; Edhem Hidayet’e,” pp. 12-13.
- 12- **Enis Avnî**. “Aşk ve İstibdâd,” [tefrika oyun], pp. 14-16.
- 13- “[abone şerâiti],” p. 16.

No: 21

2 Mart [1]325 / [15 Mart 1909]

- 1- “Kabl’et-Tezevvüc Kızıma Nasihatlerim [1],” [çeviri], pp. 1-4.
- 2- **Zekiye**. “İzâh-ı Merâm; Dârü’lmu‘allimât’dan Nakiye Hanım’a,” p. 5.
- 3- **Ayşe İsmet**. “Hayât-ı İçtimâiyyeden bir Yaprak! 2,” pp. 6-7.
- 4- **Kadın**. “[yorum],” p. 7.
- 5- “Akid,” [duyuru; nikâh], p. 7.
- 6- **H. Hüsnü**. “Penbe Sahîfeler: 1,” [nesir], p. 8.
- 7- **Mülâzım Tahsîn**. “Kemâl’in Rüyasındaki Kadına 7,” p. 8.
- 8- **Enis Avnî**. “Settâr Han’a, [İran Şahı],” [şiiir], p. 9.
- 9- **Enis Avnî**. “Bir Gece; Ali Bey’e,” [nesir], p. 9.
- 10- “Yine Ne Oluyoruz?” [haber / yorum], pp. 10-11.
- 11- **Zekiye**. “Merhûm ve Mağfûr Manyasizâde Refîk Bey’in Âile-i Kederdîdesine,” [taziye], pp. 11-12.
- 12- “İki Kara Haber, İki Zıyâ’-ı Elîm,” [mersiye], pp. 12-13.
- 13- **Enis Avnî**. “Aşk ve İstibdâd,” [tefrika oyun], pp. 14-16.
- 14- “[abone şerâiti],” p. 16.

No: 22

9 Mart [1]325 / [22 Mart 1909]

- 1- “Kabl’et-Tezevvüc Kızıma Nasihatlerim [2],” [çeviri], pp. 1-4.
- 2- **Ali Cânib**. “Bilir misin ki?” [şiiir], p. 4.
- 3- **Refia Şükrân**. “Terakkî İçin Nelere Muhtâcız, Mektebler,” pp. 5-6.
- 4- **M. R. Fâzıla**. (Darü’l-mu‘allimât mezûnelerinden). “O İki Noksân Münâsebetiyle; Zekiye Hanımefendi’ye,” p. 7.
- 5- **Hasan Hulkî**. “Nâle-i Sâr,” [nesir], p. 8.
- 6- **Pervîz**. “Lades,” [şiiir], p. 8.
- 7- **H. Hüsnü**. “Penbe Sahîfeler: 2,” [nesir], p. 8.
- 8- **Rafıza Hasnâ**, “Sembol Sahîfeler: 1, Enîn-i Muhît,” [şiiir], p. 9.
- 9- **Ayşe İsmet**. “Hayât-ı İçtimâiyyeden bir Yaprak 3,” pp. 10-11.
- 10- “İnâs Sultânî Mektebi,” [haber, yorum], p. 11.
- 11- **Sıdika**. “İhyâ-yı Hâtîrât: Böyle Düşünüyorum,”* pp. 12-13.
- 12- “Dârü’l-mu‘allimât,” [haber, yorum], p. 13.
- 13- “Bir Recâ,” [yorum], p. 13.
- 14- **Enis Avnî**. “Aşk ve İstibdâd,” [tefrika oyun], pp. 14-16.
- 15- “[abone şerâiti],” p. 16.

* Bu makale Dervîş Bey Efendi’nin kerîmesi merhûme ve mağfûre Sıdika Hanım’ın metrukât-ı kalemiyyesindendir. Ara sıra bu gibi âsâr-ı nefîse-i metrukâyı derc ile ihyâ-yı hâtîrât eyleyeceğiz.

No: 23

16 Mart 1325 / [29 Mart 1909]

- 1- “Kabl’et-Tezevvüc Kızıma Nasihatlerim [3],” [çeviri], pp. 1-3.
- 2- **Mehmed Emîn**. “Babacığım; küçük vatandaşlarım,” [şiir], p. 3.
- 3- **Evliyazâde Nâciye**. “Me’yûs Oldum: Kırmızı Beyaz Kulübü Müessiseleri Hanımefendilere,” pp. 4-6.
- 4- “Bir İki Söz, Mektebler İçin: Enis Avnî Bey’e,” pp. 6-7.
- 5- **Uzemâ İrâdet**. “Gizli Marazlarımıza Dâir 1: Hemşîrem Râfize Hasenâ’ya,” [şiir], p. 8.
- 6- **İlyâs Mâcid**. “Mavi ve Siyâh,” [nesir], p. 9.
- 7- “Terbiye-i Nisvân,” pp. 10-12.
- 8- **Rodoslu Hüseyin Râgıb**. “İhtiyâc-ı Şefkât,” [nesir], p. 12.
- 9- **Enis Avnî**. “Aşk ve İstibdâd,” [tefrika oyun], pp. 13-16.
- 10- “[abone şerâiti],” p. 16.

No: 24

23 Mart [1]325 / [5 Nisan 1909]

- 1- **Makbûle Süreyya**. “Sembol Sahîfeler: Enîn-i Muhîte Karşı; Hemşîrem Rafıza Hasnâ Hanımefendi’ye,” [şiir], p. 1.
- 2- “Kadın, Anne, Çocuk; Bir Eser,” [çeviri], pp. 2-4.
- 3- **Zekiye**. “Bir Vesika-i Muhabbet,” [nesir], pp. 5-6.
- 4- **Cavide Peyker**. “Manastırlı Hanım Hemşîrelerime,” p. 7.
- 5- **Gâlib Kemâl**. “Mukadderât-ı Hicrân,” [şiir], p. 8.
- 6- **Tahsîn**. “Neşîde-i Niyâz,” [şiir], p. 8.
- 7- **Enis Avnî**. “Elhân-ı Şebâb 4,” [şiir], p. 8.
- 8- **Habibe**. (Müteveffâ Hacı Mustafa Bey Halîlesi). “Bir İki Söz: 20 Numarolu *Kadın* Risâlesinin ‘Feryâd’ Serlevhâlî Makale-i Muharriresi Ayşe İsmet Hanım Hemşîremize,” pp. 9-11.
- 9- **Leman**. (müstensihi: H. Hüsnü). “Hanım Sesleri: 1,” [nesir], pp. 11-13.
- 10- **Enis Avnî**. “Aşk ve İstibdâd,” [tefrika oyun], pp. 14-16.
- 11- “[abone şerâiti],” p. 16.

No: 25

30 Mart [1]325 / [12 Nisan 1909]

- 1- **Uzemâ İrâdet**. “Gizli Marazlarımıza Dâir: 2,” [şiir], p. 1.
- 2- **M. Nermî**. “Makale-i Mahsûsa: Kadınlık Âleminde 1: Şark ve Garb Kadınları,” [çeviri], pp. 2-4.
- 3- **Zekiye**. “Şâyân-ı Takdîr Bir Gayret-i Milliye,” pp. 5-6.
- 4- **Ayşe İsmet**. “Müteveffâ Hacı Mustafa Bey Halîlesi Habibe Hanım’a,” pp. 6-7.
- 5- **Âkil Koyuncu**. “Bir Müsâmere,” [nesir], p. 8.
- 6- **Ali Cânib**. “Ma’nâ-yı Şiir,” [şiir], p. 9.
- 7- **Mübeccel Nezâhat**. “Ayşe İsmet Hanım’a,” p. 10.
- 8- **Enis Avnî**. “Ana Mektebi; Zekiye Hanımefendi’ye,” pp. 11-12.
- 9- “İngiliz Kadınları,” pp. 12-13.
- 10- “Tiyatro,” [haber, davet], p. 13.
- 11- **Enis Avnî**. “Aşk ve İstibdâd,” [tefrika oyun], pp. 14-16.
- 12- “[abone şerâiti],” p. 16.

No: 26

26 Nisan 1325 / [9 Mayıs 1909]

- 1- “Sevgili Kâriâtımıza,” pp. 1-2.
- 2- **Tahsîn**. “Şühedâ-yı Hürriyet,” [*Zamân* gazetesinden alıntı nesir], p. 2-3.
- 3- **Safvet Nezihi**. “Kadın Şiiri,” pp. 3-6.
- 4- **Refia Şükrân**. “Tebessümün,” [şiir], p. 6.
- 5- **M. Nermî**. “Makale-i Mahsûsa: Kadınlık Âleminde 2: Şark ve Garb Kadınları,” [çeviri], pp. 7-9.
- 6- **İlyâs Mâcid**. “Akşam, Bir Tablo İçin,” [nesir], p. 10.
- 7- **Zekiye**. “Takaddüme-i Nâçîz,” [şiir], p. 11.
- 8- **Celâl Derviş**. “Vâlideler ve İstikbâlimiz,” pp. 12-13.
- 9- **M. Nermî**. “Ebediyyete Doğru: Hüseyin Fehîmâye,”* [şiir], p. 13.
- 10- **Âkil Koyuncu**. “Gevgili’de Bir Akşam, Vardar Köprüsü Üzerinde,” [şiir], p. 14.
- 11- **Gâlib Kemâl**. “Toska, [Tosca],” [nesir], p. 14.
- 12- [mütercimi: Kâzım Nâmî], “Vera Figner,” pp. 15-16.
- 13- “[abone şerâiti],” p. 16.

* Hasan Fehmi kasdedilmiş olmalı.

No:27*

4 Mayıs [1]325 / [17 Mayıs 1909],

- 1- **Câvide Peyker**. “Musâhabe, 2, Manastırlı Hemşîrelerime,” pp. 1-2.
- 2- “Câvide Peyker Hanımefendi’ye,” [özür / mazeret], p. 2.
- 3- **Yusuf Osmân**. “Kadınlar Hakkında,” pp. 3-6.
- 4- **Pervîz**. “Gurbet Ellerinde 1,” [şîir], p. 4.
- 5- **Pervîz**. “Gurbet Ellerinde 2,” [şîir], p. 5.
- 6- **M. Hicâbî**. “Bir Hakikat-i Tarihiyye,” pp. 6-7.
- 7- **Ali Cânib**. “Tekazâ-yı Hayât 2,” [nesir], p. 8.
- 8- **Kâzım Nâmî**. “Eminim,” p. 9.
- 9- *Femina*. “[haber],” p. 9.
- 10- **M. Nermî**. “Makale-i Mahtûsa: Kadınlık Âleminde 3: Kadınlar ve Akademi,” [çeviri], pp. 10-13.
- 11- **Leman**. (müstensihi H. Hüsnî). “Hanım Sesleri 2: Leman’dan Canan’a,” [nesir] p. 13-15.
- 12- “Şuûn: İ’tizâr,” [gecikme için özür], p. 15.
- 13- “Koleksiyon,” [*Kadın* 6 ayını doldurdu], p. 15.
- 14- “İhtâr,” [eski nüshaların adedi], p. 16.
- 15- “Tebşîr,” [resimli çıkma konusunda], p. 16.
- 16- “Teshîlât- ı Fevkalâde,” [haber: fiyat indirimi], p. 16.
- 17- “[abone şerâiti],” p. 16.

No: 28

11 Mayıs [1]325 / [24 Mayıs 1909]

- 1- **A. Senî**. “Makale-i Mahtûsa: Nisvân mı, Ricâl mi, Hangisi Muhtâc!” pp. 1-5.
- 2- **Cezmî Âgâh**. “Mesken-i Metrûk: Ali Cânib’e,” [şîir], p. 2.
- 3- **Ulviye Keyyis**. “Heybeli’nin Geceleri,” [şîir], p. 3.
- 4- “Kadın ve Erkek,” [çeviri], p. 6-7.
- 5- **Enis Avnî**. “Taht-ı Siyâh- Villa Alattini,” p. 7.
- 6- **Tahsîn Nâhîd**. “Yeis-i Âfâk; kardeşim Âkil’e,” [şîir], p. 8.
- 7- **Makbûle Süreyyâ**. “Sâmîmî Terâneler,” [şîir], p.9.
- 8- **Kâzım Nâmî**. “Hakşinâsî-i Nisvân: 1 Kadınlar Ahlâken Erkeğin Dûnunda mıdır?” [çeviri], p. 10.
- 9- **Zekiye**. “Arz- ı Hissiyât-ı Samîmâne,” pp. 11-12.
- 10- **Aks-i Sâdâ**. “Samsun’da Şâyân-ı İmtisâl Bir Müessese-i Hayriye,” [haber], pp. 12-13.
- 11- Müdiriyyet, [Enis Avnî]. “Emine Şükrü Hanımefendiye,” p. 13.
- 12- “[not: Aşk ve İstibdâd’a gelecek sayıdan itibaren devâm edilecektir],” p. 13.
- 13- **Enis Avnî**. “Hâtîrât: Ölûme Doğru 1,” [nesir; Hareket Ordusu], pp. 13-16.
- 14- “[abone şerâiti],” p. 16.

* Bu nüshasının içeriği sansüre uğradıktan sonraki halidir. Uzema İrâdet “Gizli Marazlarımıza Dâir 3” dergiden çıkartılmıştır.

No: 29

18 Mayıs [1]325 / [31 Mayıs 1909]

- 1- **Ali Cânib**. “Hande-i İkâz,” [şiiir], p. 1.
- 2- **İlyas Mâcid**. “Ah Ey Yalnızlık,” [şiiir], p. 1.
- 3- **Pervîz**. “Müstakbel Vâlidelerine,” pp. 2-4.
- 4- **M. Nermî**. “Meşhûr Kadınlar: 1,” [çeviri], pp. 4-7.
- 5- **Fitnat bint-i Hâşim**. “Musâhabe: Güvercinler ve Kadınlar,” pp. 7-9.
- 6- **Manastırlı Mehmed Emîn**. “Maskeli Erkekler; Câvide Peyker Hanımefendi’ye,” p. 10.
- 7- **Pakize Senî**. “İki Hayât-ı Münkesir,” pp. 11-13.
- 8- “Makale-i Mahsûsa: Kadınlık Âleminde 4: Büyük Bir Osmânlı Kadını ve Pederin Hatası,” pp. 14-15.
- 9- “Şuûn: Paris’de Büyük Bir Japon Âilesi,” p. 16.
- 10- “[duyuru: Aşk ve İstibdâd piyesi, oynanmaktadır],” p. 16.
- 11- “[abone şerâiti],” p. 16.

No: 30

25 Mayıs 1325 / [7 Haziran 1909]

- 1- **A. Senî**. “Kadınlara Melekât-ı Rûhiyesi: 3, Safahât-ı Hayâtiyye-i Tarihiyye,” pp. 1-5.
- 2- “Tabâbet ve Kadınlar,” [çeviri], pp. 6-8.
- 3- **M. Nermî**. “Aşk ve İstibdâd,” [eleştiri], pp. 8-11.
- 4- **Tahsîn**. “Kadın,” [nesir], p. 11.
- 5- **Celâl Sâhir**. “Samîmî Bir Teşekkür: Zekiye Hanımefendi’ye,” p. 12.
- 6- **M. Nermî**. “Kadın Şiirleri: Ağlıyordum,” [çeviri, nesir], p. 13.
- 7- **Azîz Hüdâyi**. [Neyyîr-i Hakikat’den], “Martefal, [Martaval],” pp. 14-16.
- 8- “[abone şerâiti],” p. 16.

**MODERN TURKISH TRANSCRIPTIONS OF SOME ARTICLES IN ORIGINAL
OTTOMAN TURKISH REFERRED TO IN THE TEXT**

1-“İfâde-i Mahsûsa,” *Kadın*, no. 1, 13 Teşrinievvel 1324 / [26 Ekim 1908], p. 2.

Marr o kızıl senelerden sonra i'âde-i hayât ve mevcûdiyyet eyleyen mu'azzam Osmânî milletinin kavuştuğu şu aydınlık seherinde, muhît-i hâricî ve dâhilîsini, kendi kendisini anlamak, görmek ve bu sûretle te'mîn-i refâh ve terakkî eylemek için muhtâc ve meftûn olduğu esâslardan en birincisi şübhesiz matbû'âtdır.

Bu serbest -fakat doğru- aks-i sadâ-yı milletin ne kadar zor ve mühim vazîfelerle mahmûl ve mes'ûl bulunduğu âşikâr ve müsellemdir. Lâkin neye inkâr edelim ki, bütün o yığın yığın evrâk-ı matbû'a arasında yine derin ve bakıldıkça acılığı hiss edilen bir boşluk mevcûd ki elân doldurulamıyor, doldurulamıyordu.

Evet, siyâsî, edebî, fennî, ilmî... resâil-i muvakkate ve gayr-i mevkûtede o kadar esef-engiz ve darıltıcı bir noksân vardı: nisâî bir gazete... Öyle nisâî bir risâle ki: umûma şâmil olsun, 'aristokrasi' denilen o mevhum hayât-ı kibârâne-i hîçîden, hayâlden, muhayyelât-ı asabiyyeden, vehmiyyât-ı marîzâneden mümkün olduğu kadar uzak bulunsun. Öyle nisâî bir risâle ki: kulübeden konağa, saraydan fakîr hâneye, havâssdan avâma, vasatdan en ileriye bir nîrengi çizerek küçük büyük düğümlerle yapılmış bir fikir ve ma'lûmât ağı gibi muhît-i nisâîmizi kaplasın.

İşte bu ehemmi-i mutlâk vazîfe-i ictimâ'iyeyi ifâya iştirâk hevesiyle nâçiz *Kadın* risâlesi ilk numeroyu vaz' ederek el birliğiyle terakkî eylemeye çalışmak için bugünden i'tibâren arz-ı nâsiye-i ictihâd eyliyor. Maksudı: *iffet* yolunda *fazîlet* hedefine nasb-ı nigâh-ı iştîyâk ederek *terakkî* eylemektir. Binâen-aleyh vatan ve milletine, böyle afîf ve sâdık bir hidmetin der'uhdesini fahr u şeref add eyleyerek hürmeti nisbetinde râğbet, gayreti nisbetinde muvaffakiyet göreceğine emin olan nâçiz *Kadın*, mu'azzez karielerine şimdiden takdîm-i teşekkürât eyler.

2. Mehmed Câvid. “Kadınlarımıza Dâir [1],” *Kadın*, no. 1, 13 Teşrîni-evvel 1324 / [26 Ekim 1908], pp. 2-4.

Bize bugün ilk nüshasını takdîm eden bu gazetenin, temennî ediyorum ki, pek vakûr ve ciddî bir mesleği olsun. Sizi hiç tahattur etmeyen, mevcûdiyyetinizi unutmak isteyen, vazîfe-i mühimme-i ictimâ’iyyenizi düşünmek zahmetine katlanmayan bir idâre-i seyyienin, birdenbire, kendi seyyiât ve cinâyâtının bâr-i sakîli altında yıkılıp ezilmesiyle, siz de hukukunuzu, hukuk-i meşrû’a-i nısviyyenizi arayabilmek sa’âdetine mazhar oldunuz. Hakkı talep edebilmek: bu muvaffakiyetin miftâhıdır. Bugün sizin âmâlinize küşâde, sizi müdâfa’aya müheyyâ kuvvetler vardır. Bu kuvvetlerin en mühimmi, en müessir ü nâfizi olan matbû’ât sizin efkâr ve ihtisâsâtınızı, metâlib-i medeniyyenizi dinlemeye, kayd ü tescîl etmeye âmâde bulunuyor.

Sizin nâmınızı, istihkâkınızı ve bilhassa ihtiyâcâtınızı bin kayd-ı ihtiyât ile zikr eden, zikr etmek mecbûriyyetinde olan matbû’ât-ı sâbikanın yerinde, bugün, pâ-yı tahtda ve vilâyâtda yalnız size mahsûs, yalnız sizi dinleyecek veyâhûd yalnız size dinletecek mecmû’alar birbirini ta’kîb ediyor. *Demet* her Çarşamba günü sizin harîm-i nezâhetinize ter ü taze bir deste-i ezhâr gönderiyor. *Mehâsin* her şeye hayâl ve hakikate, cilvegâh olan sahîfelerini Garb’ın en güzel resimleriyle tevşîh ederek bir dest-i hürmetkâr ile size uzadıyor; şimdi de *Kadın* ünvân-ı şahsiyyetini sizin nâm-ı bülendinizden iktibâs ederek arz-ı vücûd eyliyor. Bütün bunlar Meşrutîyyet idâre[si]nin sizi ihmâl etmeyeceğinin, milletin te’âlî-i hakikîsinde sizin mertebe-i nüfûz ve te’sîrinizin bilinip anlaşıldığının birer delili değil mi?

Hür Osmânlı milleti kavî ve müteşebbis, fa’âl ve fazîletkâr bir nesl-i müstakbel yetiştirmek için iki büyük kuvvetden isti’âne etmek mecbûriyyetindedir ki biri sizsiniz, biri de mekteblerimiz. Bu nesl-i müstakbel, çocuklarımızdan, çocuklarınızdan teşekkül edecektir. Gülün ehemmiyet ve mâhiyeti- maddî, ahlâkî ve zihnî mâhiyeti- eczâ-yı müterekkibesinin kıymetinden tahassül eyleyecektir. O cüz’lere kıymet ve meziyyet vermek ise size, bir az daha ileriye giderek bilhassa size mevdû’ ve muhavvel bir vazîfedir diyeceğim. Evet, bilhassa size diyorum; çünkü siz esâssınız, mekteb fer’dır. Sizin evlâdlarınıza vereceğiniz ders-i terbiyeyi, mekteb inkişâf etdirebilir, fakat muhîti fenâ dahi olsa yine sizin ekdiğiniz tohumları bûs bütün çürütemez; hâlbuki sizin muhîtiniz, çocuğun muhîti-âilesi müsâ’id olmazsa mektebin bütün mesâ’îsi, bütün hüsn-i niyeti heder olur gider. Mekteb size mu’în ve zahîr olabilir, fakat hiçbir zamân sizin yerinizi tutamaz.

Hayât-ı içtimâ’iyyede sizin iki büyük vazîfeniz vardır: terbiye-i etfâl, idâre-i beytiyye. Terbiyye-i etfâl: Bu başlı başına bir cihân-ı meşgale teşkîl eyler. Sizin eviniz içinde, bu muhîti-âinâtın bir kûşe-i münferidinde evlâdlarınıza vereceğiniz ders-i terbiyenin teşkîl edeceği bir mevce-i hafîf, bir istîlâ-yı vesî’ ile, hâtır u hayâle gelmez te’sîrler tevlið edecektir.

Çocukların terbiyesi; bu öyle bir silsile-i a'mâl ve ef'âldir ki yalnız bir nesl-i müstakbelin değil, kavânîn-i irsiyye dolayısıyla, bütün ensâl-ı âtiyenin hayât ve rûhunda, mâddiyyet ve ma'neviyyetinde nüfûz-ı şâmilini îkâ' eyleyecektir.

Çocukların terbiyesi; bugün bunun usûlleri, kaideleri, lâ-yetegayyür kânûnları vardır. Bunları anlayan ve tatbîk eden milletler istikbâlin hâkimi olacaklardır. Çocuklarını kör körüne, tâlî'in ve tesâdüfün sevkiyle yetiştiren, yetiştirmekte devâm eden milletler için ise istikbâl yalnız bir şey hazırlıyor ki o da mezârdır.

Henüz yaşamaya başlayan ve dâimâ feyz ü terakkî ile yaşamak isteyen Osmânlı milletini görüyorsunuz ki, tâm manâsiyle yaşatmak size terettüb ediyor. Bu millet sizin, çocuklarınıza ifâza ü ilhâm edeceğiniz evsâf-ı ahlâkiyye ile yaşayacaktır.

İkinci vazîfeniz, idâre-i beytiyyedir diyordum. Bu da pek müşkil, pek ağır, hayât ma'îşetinin mukteziyyât-ı mücbîresi altında müşkilâtı günden güne mütezâyid bir vazîfedir. Birinci vazîfede ne kadar büyük cehâletimiz varsa, ikincide o kadar azîm bir ihmâl ve tesâmuhumuz mevcûddur. İdâre-i beytiyye düstûrunu 'kazanmak erkeklerin sarf etmek, keyfimizce sarf etmek bizim vazîfemizdir' sûretinde telakkî ederseniz, etrâf ve muhîtâtınıza bu tohumları îsâr eylerseniz, evlâdlarınıza parlak fakat muharrib bir numûne-i isrâf ve sefâhet gösterirseniz, kayd-ı âtî endişesini zihinlerinizden atacak olursanız milletin servet-i müstahsilesinin bir kısm-ı azîmini mahv ü tebâh edersiniz. İktisâden, maddeten ileri gitmeyen milletler içinde âile-i müstakbele-i beşeriyyede, biliniz ki, bir mevki' kalmayacaktır.

Şimdi. Sizler, hâl-i hâzır veya istikbâlin muhterem vâlideleri, sizin isminizi taşıyan, size hizmet edebilmek ümîdi hazz-ı âveriyle meydân-ı matbû'âta atılan mecmû'alara ta'yîn-i meslek edeceksiniz. Âlâm ve mesâib-i nısviyyenizi siz bizden iyi bildiğiniz için bunları bizden dinlemeye hiç ihtiyâcınız yoktur. O halde bütün bu mecmû'alardan isteyiniz, onları mecbûr ediniz ki size kadınlığın cihet-i şî'iriyyesini değil vezâif-i ictimâ'iyyesini öğretsinler. Eminim ki sizin bir işâretiniz bir te'sîr-i sehhâr icrâ ederek gazetelerinizin meslek ve münderecâtını derhâl değiştirecektir. Hele *Kadın* pek şâ'ir olmayan bir muhîtin mahsûlu olduğundan bu emrinize daha evvel ittibâ' ile size her hafta takdîm etmekle müftehir olacağı bir nüshada bir şî'ir ve hikâyeden sonra bunlardan bahs edecektir zann ederim. Fakat unutmayınız, recâ ederim ki, bu mesleğin devâmı sizin temâdî-i iltifâtınıza tâbî'dir.

Mehmed Câvid

3. Seniha Hikmet. “Musâhâbe-i Nisâiyye: Hepsine Bir Cevâb,” *Kadın*, no. 1, 13 Teşrînievvel 1324 / [26 Ekim 1908], pp. 4-6.

Haftalardan beri çözümlmesine uğraşılan bir düğüm ne kadar didiklenmiş ise o kadar karışmıştır, karışdırılmışdır. “Ya biz ne olacağız?” su’âl-i musîbinden başlayarak teselsül eden bu şûriş-i mutâla‘ât telhîs ü icmâl edilerek şöyle muntazam bir kadro dâhiline alınmak lâzım gelse görülür ki, o her biri ayrı ayrı birer kıymet-i ilmiyye ve ictimâ’iyyeyi hâiz olan mahsûlât-ı fikriyye o çerçeve dâhilinden o kadar dışarı fırlayarak onar, yirmişer ve belki otuzar sene fasıllı birer sâha-i terakkî ve tekâmülde yekdiğerine tesâdüf ederek irtibât eder.

“Evet, ya biz ne olacağız?” dedikten ve hakikat ve ulviyyet-i maksadı teslîm eyledikten sonra ihtiyâcî, fasıllı zamânların dest-i tezyîninde husûl bulacak temennîler, mîzâbe-i tedkîk ve tefekkürden geçirilecek öyle kat’î esâslar var ki bunlara ancak biz, yine kadınlara atf-ı ehemmiyet eylemeliyiz.

Nisâ dârü’l-fünûnlarından, dârü’l-mu‘allimâtından birkaç dâne, husûsî ve resmî, âlî ve i‘dâdî tahsîli gösteren mekteblerden yüzlerce isteriz. Memleket ve millet. Yani biz ve bu hâk-i pâk kadınlığımızın te‘âlî ve tekâmülünü cândan yürekden arzû ederiz ve buna âşîğız bile... Lâkin yine cândan ve yürekden bir tavsiye-i niyâzkârâne de bulunurum ki bunların te’sîs ve inşâsını, sakfından değil- fennî, mantıkî ve mücerreb- temelinden başlamalıyız. Ve o evvelki arzû-yı müsta‘cel, bir merdivenin basamakları vasıtasıyla değil, mancınıkla birdenbire ta üst başına çıkmaya benzer ki, bir çok nakîse ve mehâliki nazar-ı ehemmiyete almadan bu hareketi icrâ etmek çıkmakdan ziyâde- vakitsiz ve nisbetsiz- sıçramakdan başka bir şey değildir.

- Ya biz ne yapacağız?
- Şîrâze-i nısviyyetimiz dâhilinde terakkî edeceğiz kardeşim.
- Nasıl?

Bakınız, anlatmaya cesâret edeyim. Bir şey düşünüyorum. Evvelâ diyebilirim ki, kânûn-i tekâmüle tab‘iyyet, hakikatine bir şekl-i intizâm ve mutlakıyyet vermek îcâb ediyor. Ve bu kânûnun mültefit ve ciddî parmaklarına, nefha-i i‘zâmına bir eser, bir varlık tevdî‘ etmeliyiz. İşte bu temel taşımızdır. Öyle lâ-ale’tta’yın bir noktadan veya muhtelif noktalardan hareket edersek o kadar çarpışık ve keçi yollarına tesâdüf ederiz ki merhale-i ictihâd ve terakkîyi ya kat’ etmeden yoruluruz ve yâhûd büsbütün bir dikenlik içinde gaib oluruz. Fakat Allah göstermesin. İşte Hak’dan bu niyâz-ı kalbî iledir ki vicdânlarımız üzerinde pek metîn ve mutlak bir azm ü cezman kuvâ-yı teşebbüsiyyesini buluyoruz. Ve bunu en önce mekteblerimizden o varlık içinde müdhiş ve cân acıtıcı bir yokluk gösteren ibtidâî mekteblerimizden başlatalım.

Bırakınız rüşdiyesini; inâs ibtidâî mektebi nâmı altında bugün memâlik-i Osmâniyye’de üç, ve en nihayet dört dânesinden mâ‘âda, ihtiyâcât-ı cinsiyye, ictimâ’iyye ve

fikriyyemize muvâfık, te‘âlî ve terbiyemizi kâfil ü vâfî kaç dârü’t-tahsîl gösterebilirsiniz? Recâ ederim, inkâr etmeyelim ve fikren biraz arayalım. Hatta, bütün başka âlemlere bizim de kadın varlığımızı gösterebilecek muktedir, edîb ve mürebbî hemşîrelerimiz; evet, ey *mehrü’n-nisân*ın refref-i ulviyetinde birer seyyâre-i pürnûr ve zeheb olan hemşîrelerimiz! Sizler bile ilk katre-i feyz ü dehâyı, şübhesizdir ki bu mekteblerden ve daha büyüklerinden bile almadınız, alamadınız.

Ne yalan söyleyeyim. Bizim o yürüyen beyaz kalemlerimiz, elmas rişâşeler saçan müfekkirâtımız, ağabeylerimizin, babalarımızın ve muharrirlerimizin birer yâdigâr-ı tekâmülleri birer zâde-i tevdî‘âtı değil midir?

Hoca hanımlarımız, müdîrelerimiz, bize okumayı değil okumanın usûlünü bile öğretemedikleri -çünkü onlar da ekseriyet i‘tibâriyle bizden farksızdılar- halde kadınların, daha doğrusu bugünkü fikren ilmen yetişmişlerin bu tuğyân-ı feyz ve ma‘lûmâtı, sırf birer şahsî ve zâtî eser değil midir? Sırf indî bir zekâ ve atş ile husûl bulmamış mıdır? İşte ibtidâî mekteblere olan ihtiyâcımız bizi hem kânûn-i tekâmüle tevdî‘ edecek birinci ve mutlak bir mukaddime olacak ve hem de erkek efkâriyle erkek kalemiyle, erkek üslûbuyla tağlît-i hissden bizi vikayeye bir ibtidâ teşkîl edecektir.

Ve inkâr etmeyeyim ki pek azımız müstesnâ olduğu hâlde hangi kalemimiz var ki tamâmen erkek sesinden erkek hissinden, erkek çetinliğinden kurtulmuş bulunsun, hatta öksürükler bile... yemin ederim ki bu böyledir!

Öksürüklerimizde, tuğyânımızda, mehâbetimizde bile o kadar büyük bir fark, psikolojik bir fark vardır ki.... tıpkı bir erkek homurduyor gibi.

Ah, nasıl diyeyim? Sırf, sırf âilelerimizden, mekteblerimizden başlamalıyız. Hem ibtidâî mekteblerimizden.

Anası, eski efendisinin kapısında çalışarak ekmek parasını titrerek [titrek] ve altmış senenin buruşdurup, kadîdleştirdiği elleriyle çıkarmak isteyen öksüz ve bî-çâre bir hemşîre-i vicdânımız şurada.

Ne baba ne ana... Bir kimsesiz ki beş altı yaşındadır. Orada... karnı doyabilen bir diğeriyle, peluş kadifeler arasında mes‘ûd ve bahtiyâr birisi daha burada.

Hepsi, hepsi var ve hepsine elzem bir şey bir mutlakiyyet ki ne şuradakini ne buradakini ve ne de oradakini tefrîk etmeksizin çalışmak iktizâ ediyor. İnanınız buna ki, atâletden, keşmekeşden fâide yok. Geliniz, nisâ dâr’ül-fünûnlarından, nisâ fakültelerinden evvel bunun ve bizim için yine biz çalışalım.

Seniha Hikmet

4. “Ta‘lîm ve Ta‘allüm: Kadın,” *Kadın*, no. 1, 13 Teşrînievvel 1324 / [26 Ekim 1908], pp. 6-7 / 10-11.

Bir devre-i teceddüdde en ziyâde şeref veren bir şey varsa o da o devirde, o medeniyette kadının işgal eylediği mertebe-i ictimâ‘iyye olduğuna zerre kadar şübhe etmemek îcâb eder.

Târihin baştan aşağı mutâla‘asından müstebân olan hakayık-ı müsbetedendir ki kadın, cemiyet-i beşeriyye içinde lâyük olduğu mevki‘-i mertebeyi ihrâz eylediği zamân, yaşadığı muhîte, o muhîtin îcâb etdirdiği medeniyete pek büyük hizmetler ibrâz etmiş, ve şu hizmetden âlem-i insâniyyet büyük büyük istifâdeler eylemiştir. Bugün en büyük mes‘ele, husûsiyle Avrupa medeniyetinin bizi asırlarla geride bırakıp ilerlediği şu zamânda en mühim zemîn-i tefekkür dahi bu hakayıkı gözümüzün önünde tutarak, kadınların istikbâlde ne gibi vezâif ile muvazzaf olduğunu, ne gibi hidemâta âmâde bulunduklarını ta‘yîn edebilmekdir. Bugün kadınlar istirdâd-ı hukuk nokta-i nazarından mâziye nisbet, müşâ‘şa,’ muhteşem bir mevki‘-i âle‘l-‘âl işgal etmekte iseler de yine her hâlde, lâyük oldukları mevki‘-i mühimmi elde etmediklerine zerre kadar şübhe yoktur. Fakat şurasını dahi nazar-ı i‘tibâra almalıyız ki Avrupa medeniyetini hesâba alarak ihâle-i efkâr edersek yanlış bir yola sapacağımız bedîhîdir. Çünkü Şark ile Garb bu nokta-i nazardan dahi bize mühim mühim farklar göstermektedir. Şark’da İslâmiyyet, kadınlara Avrupa’nın bile elân veremediği birçok hukuku bahş ile onları hukuk-ı insâniyyece erkeklerle müsâvî kılmış olduğundan, Avrupa’daki istirdâd-ı hukuk fikri ile bizdeki iddi‘â arasında bir münâsebet bulunamamak tabî‘dir. Fakat nisvân-ı Şark’ın nisvân-ı Garb’e bu tefevvuku yine onları bir çok hukuk ve müsâ‘adâtdan mahrûm bırakmadığına bir delîl olamaz. Lâkin bu mahrûmiyet muhît îcâbı terbiye ve ırk ve âdât gibi teferrü‘âtdan ileri geldiğinden onları teşkîlât-ı esâsiyyemizde aramaya hakkımız yoktur. Şark ile Garb arasında esâslı farklar mevcûd iken yeni başdan neşv ü nemâ bulan hissiyât-ı ictimâ‘iyyemizde kadınlarımıza terettüb iden vezâifi Garb’ın efkâr-ı mütekemmilesinden istinbâta kalkışacak olursak, zemîn ve zamân i‘tibâriyle istifâde edemeyeceğimiz derkârdır. Kadınlarımızın birden bire nazarlarını Garb’e çevirmemeleri ve Şark âdâtı içinde Şark örf ve âdâtıyla kâbil-i te‘lîf bir mevki‘-i ictimâ‘î aramaları lâzımdır. Her yerde olduğu gibi bizde dahi umûmiyyet i‘tibâriyle tashîh edilecek bir fikir vardır. Bu da kadınların hey‘et-i ictimâ‘iyyedeki vezâifinin ehemmiyetsizliğine âid olan kanâ‘at ve i‘tikâddır. Hâlbuki kadınların zekâca, irfânca, mezeyâtını her devrin îlâd eylediği âlem-i medeniyette îfâ eyledikleri hidemâtı gerek târihimiz gerek Avrupa târihleri pek eski zamânda zabt ü ta‘dâda başlamış olduğundan kadınların zekâsına şâhid binlerce misâl irâesi kabildir. Kadın bir esir gibi, bir mâl gibi telakkî edilmekten tahlîs-i girîbân ederek sandalî-i hükümete ku‘ûda başladığı zamânda ilk bir sadâ-yı hakk, kadınların hukukunu müdâfa‘a için aks-i endâz-i mehâbet oldu. 1553 senesinde Kylom Postal [?], Paris’de Venedik’de,

Padu'da [?] dolaşmaya ve kâni' olduğu şu fikr-i müsâvâtı neşre başladı. Her fikir gibi buna da iştirâk edenler bulundu. Kadınların istirdâd-ı hukuk ile başlayan mübâhesât ve mücâdelât[1] 18. asırda büyük hârikalar göstermeye başlamış idi. İşte o ilk âvâze-i müsâvât idi ki 18. asırda Madam Dostail [?] Seviniye Lafayt [?], Ramboyiye [?] gibi fâzılât-ı nisvân yetiştirerek kadınların, zekâca, irfânca hiç bir sûretle nasîbsiz olmadıklarını âleme isbât eyledi. Lisân-ı edebiyât bu sâyede rakîk, sâde, sevimli bir tekâmüle mazhar oldu. Efkâr-ı umûmiyye de husûle gelen intibâh sâyesinde parlayan âteş-i ihtilâli vücûda getirenlerin bir kısmı da kadınlar olmuş idi. Garb'de bilhassa Fransa'da şu istirdâd-ı hukuk ile uğraşılmaya henüz başladığı zamân, Şark'de tulû' eden İslâmiyyet güneşi, kadınları erkeklerin mertebesine çıkarmış, onlara her türlü hukuku îfâya me'zûniyet vermiştir. Şark'de kadınların nâil oldukları hukuk ve imtiyâz, örf ile iklim ile, cehâlet ile tahdîd edildiği ve bazen pek yanlış tefsîr edildiği hâlde yine nisvân-ı İslâm Garb medeniyyetinde, Osmânî târihinde mühim vazîfeler görmüşlerdir. Şu hâlde kadınların zekâ ve irfânca nâkıs olduğu iddi'â, recûliyyetin bir istibdâdından başka bir sûretle tefsîr edilemez. Kadınların hey'et-i ictimâ'îyye de mühim vezâîfi olduğu mâziyi tedkîk ile anlaşıldıktan sonra, istikbâlde hey'et-i ictimâ'îyye-i Osmâniyye'de pek büyük hizmetler îfâ edeceğine zerre kadar şübhe edilemez. İşte efkâr-ı umûmiyyede îkâz edilecek fikir bundan ibâretidir. Bir defa hey'et-i ictimâ'îyye arasında kadının terakkî için tekâmül için bir lâzım-ı gayr-i müfârik olduğu umûmiyyetle anlaşılıyor, her sınıf halk bu fikr-i ulvî ile terakkîyât-ı medeniyyyeye olan hisse-i irfânını terk ve teberru'a başlarsa, hiç şübhe yok ki hey'et-i Osmâniyye metîn ve esâslı hatvelerle tarîk-i terakkîde yürümeye başlar. Şimdiye kadar serd edilen mütâla'atdan şu neticeyi istihsâl etmek isteriz ki biz de alel-umûm kadın kendisine bahş edilen hukuk-ı dîniyye ve medeniyyyeye rağmen terbiye ve tahsîli en ziyâde ihmâl edilmiş bir kısımdır. Şu hâlde efkâr-ı umûmiyye de bir kadının okumaya mecbûriyyeti olup olmaması hakkında tereddüd bulunması ile sâbitdir. Şu hâlde bizim ilk atacağımız hatve, külliyeti teşkîl eden âile arasında fikr-i tahsîli, ta'allüm hiss-i ihtiyâcını uyandırmak olacağı derkârdır. Bir defa kadınlarımız asırlardan beri bir dîn-i ulvînin kendilerine muhtass kıldığı hukuk-i medeniyyeden bizzât istifâde etmek için Şerî'ât-i İslâmiyye'nin tâ beşikden lahde kadar tahsîlini emr eylediği ilm ü ma'rîfet-i sâye-i nûr-ı enverine ilticâ ederler; ve buna karşı göz yumanların havf ü hirâsını izâleye çalışırlarsa vatana öyle büyük bir hizmet îfâ ederler ki bunun büyük olan mükâfâtını istikbâlde yine kendilerinin yetiştirmeye muvaffak olacakları evlâd ü ahfâdından bihakkın bekleyebilirler. Şimdi kadının en büyük vazîfesi bundan ibâret olub bunun hâricinde kalanlara maa't-teessüf 'hayâl-i ba'id' demekden kendimizi alamayız

5. Pakize Senî. “Ta‘lîm ve Ta‘allüm: En Çok Nelere Muhtâcız?” *Kadın*, no. 2, 20 Teşrînievvel, 1324 / [2 Kasım 1908], pp. 1-4.

Oh! Pek erken! Ne bir ses, ne bir sadâ, ne bir kimse, ne hiç bir şey... herkes, bütün mevcûdât bir sükûnet-i muhikka içinde yuvarlanıyor. Güneş bile hafif lem‘âtiyle düz açık koyu kırmızı kiremidleri yalamaya çalışıyor; uzun, mahûf servi ağaçlarının tepesine sönük şua‘ını henüz saçıyordu. Yalnız karşıda yıkık hisâr bedeninin üstünde bir leylek, gagasını yekdiğerine çarpmakdan mütehassıl -lallaklariyle- daha ötede bir kırlangıç hafif cıvıltısıyla, beride çalılar arasına gizlenmiş bir iki bülbül latîf terennümleriyle kirli, so[ğ]uk çirkin nefeslerle daha teşvîş edilmemiş olan bu sâf havayı teneffüsde bana peyrev olduklarını anlatıyorlardı. Ben onlara nazar-ı lâkaydî ile bakarak, aşağıdan telâtum-i nesîm ile titreşerek buraya, benim pencereimin içine kadar uçuşan saf havanın, leylâklardan münteşir mor kokuların istişmâmiyle gaşy oluyordum.

Şimdi aşağı inmek istedim. Onları yakından, daha pek yakından koklamak, yeşil ile morun, bu iki renk semâvînin imtizâcından mütevellid o latîf gölgeye “benim kameriyeciğim” dediğim o mini mini ağacın altında, zümürüdîn çimenlikler üstünde oturmak, orada rûhla hissiyâtın çarpıştığını gördükçe hâsıl olan bir telezüzle yazacağım şey için fikrimde bir karâr-ı kat‘î vermek istiyordum. Kalbimi nermîn parmaklarla okşayan bu arzûya mukâvemet edemedim kalkdım.

Havaların henüz bu kadar erken ince elbise ile çıkmaya müsâ‘id olmadığına mebnî geceden sedir üzerinde atılmış kalan pelerini alarak kimseyi uyandırmamak için yavaş yavaş oraya, ta benim mini mini, hakîr, fakat pür-şî‘ir kameriyeciğimin yanına gitdim. Şimdi orada yeşillikler arasından görünen mâî beyazla mümtezic semânın altında, parlak çimenlerin, râtib kalıçemin üstünde hatta rutûbetden müte’essir olmak korkusunu bile unutarak oturdum.

Ne berrak semâ! Ne saf hava! Ne ceyyid teneffüs! Hele manzara! Bir genç kızın saf rûhu, mor gölgeler altından, taze kokulara karışarak sükûnetden inleyen boşluk içinde yüксеle yüксеle en nezîh ruhların bile yetişemeyeceği semâvâne kanadlarıyla çırpınarak, dalgalanarak i‘tilâ ediyor. Kalbi müsterîh, fikri meşgul düşünüyor; düşünmek içinde olan düşünmemeklikle düşünüyor. Hem ne düşünüyor? Vazîfesini!

Evet, bir genç kız neler bilmelidir? Ne gibi hissiyâb [hissiyât] ile perverde olmalıdır? Neler okumalı? Roman ile mi âsâr-ı ilmiyye ile mi vakit geçirmeli? Bunlardan da hangilerini tercîh etmeli? İşte onun bütün hayâtı.

Şimdiye kadar bunları yüzlerce defa düşünmüş elan da onların hepsi herc ü merc bir halde beyinde cevelânlar, deverânlar yapıyor. Belki kalben hep şu suâllere mutmainâne cevâblar veriyor; fakat sadd-hezâr-ı te’essüf anlıyor ve görüyor ki yüzlerce tekrâr ettiği şeyleri bir kalem vasıtasıyla bugün takrîrden âciz.

O, hissiyâtına o kadar gömülmüş, ki yanına yaklaşan bir insânın ayak seslerini hiç işitmemiş, yalnız şakrak bir kahkahayı ta'kîb eden tiz bir ses başını çevirmeye mecbûr etmişti. A... Vedia hem yanıma kadar gelmiş, mini mini penbe elini bana uzatmış, küçücük ağzını tezyîn etmek için yaratılmış kırmızı dudaklarını şöyle yukarı doğru burarak soruyordu:

-Küçük hanım bu ne kadar erkencilik? Burada tabi'atın güneşle yaldızladığı mor gölgeler altında ne düşünüyorsun? Ve yoksa râyihadâr leylâkların içinde şu hîç-i hayâtın şi'irini mi okumak istiyorsun? Bense seni henüz daha yatakda bulacağımı ümîd ederdim.

-Ooo, safâ geldin kardeşim. Bilsen bugün sana ne kadar ihtiyâcım vardı. Seninle şöyle bir ciddice müdâvele-i efkâr etmek isterdim. Şimdi hâliyen perver-i hissiyâtı bırakalım da hakikate rücû' edelim. Haydi yukarı çıkalım da şuracıkda açık pencerenin yanında otururuz.

-Söylesene Vedia niçin susuyorsun?

- Düşünüyorum da!

- Edebiyât, ne dersin, genç kızlar için iyi bir istifâde te'mîn edemez mi? Hüsn-i maksada mebnî yazılan parlak, edebî parçalar insâna fazîlet dersi takrîr eder bir mu'allim gibidir. Şi'ir... bir genç kızın kalbinde sâniyede binlerce ümîdler, emeller inkişâf eder; sonra da bir küçük nârîn tâziyâne ile sarsıla sarsıla söner, mahv olur. İşte gâh parlak bazen sönük tahassüsât-ı esîriyye içinde şi'ir, mûsîki zılâl-ı latîfi de bulunsun... Meselâ bir piyanonun muhrik feryâdı, kemânın hazîn iniltisi, udun mühtezz na'mesi de genç kız hülyâlarının birer refik-i mu'azzezi olsun. Fakat bunların içinden mehâsin, fezâil nübe'ân etmesi için vaktin kısm-ı a'zamını da edebiyâta hasr etmeliyiz ki, şefkat ve merhamet ile mümtezic olan vazîfelerimizi cemiyet-i medeniyye içindeki mevki'imizi hüsn-i sûretle muhâfaza edelim, onları mûşikâfâne idâre edebilelim.

- Edebiyât! Pek iyi, velev ki bunlar bize büyük bir istifâde te'mîn edebilsin; lâkin buna felsefe, hikmet, ilm-i ahvâl-i rûh, târih-i tabî'î, ilm-i vezâif ve menâfi'i'l- a'zâ gibi ulûm, târih-i resm gibi fûnûn-ı nefisede az çok refâkat etmesin mi? Genç kızlar ve dimâğları niçin onların feyz alarak hurafât ve efkâr-ı bâtilenin teşvîşâtından kurtulmasın. Zîrâ bir kadın, etrâfın tesîrâtı, tarz-ı terbiyenin îcâbı, ma'lûmât-ı noksâniyyetinden nâşî bu gibi müessirâtın hâricinde kalamaz. Bunların izâlesi ancak mutâla'a ile kabil olur. Evet ben, onların odalarını, mini mini me'vây-ı hissiyâtlarında ki hücrelerin bir kısmını da bu misüllü kitâblar işgal etsin derim. Düşününüz, tâife-i nisâ ziyâ-yi ma'ârifin hakikî bir timsâl-i terakkîsi olan bu ulûm u fûnûndan behreyâb oldukça fikirleri tenevvür, rûhları te'âlî ederek âlem-i medeniyyet ne kadar münevver olur! Ve bu sûretle her kadın bütün hayâtında vezâ[i]fine ciddiyetle irtibât peydâ ederek hakayıkla ünsiyet eder.

Evet bir genç kız münevver fikirli, az çok bir ma'lûmât sâhibi olarak âlem-i izdivâca atılırsa hayât-ı umûmiyye de teşkil-i âile husûsunda görülen müşkilât ve bu

yüzden meydâna gelen bedbahtlıklar ber-taraf edilmiş ve bütün revâbit-i hayâtiyyede ne büyük sa‘âdetler vücûda gelmiş olur; ne âlî istifâdeler te’mîn edilir! Çünkü genç kızlar hayât-ı milletin müessisi, mühim unsurudur. Bizim tahsîl ve terbiyemiz, âilelerin, cemiyetlerin, hatta devletin sa‘âdet-i müstakbelesine te’sîri olacağı cihetle ona hakkıyla ehemmiyet vermemiz lâzımdır. Binâen-aleyh her kadının kendi hâlince bir kütübhânesi bulunmalı bir çok sâ‘atlerini, orada bir fa‘âliyet-i dâimâ ve sâ‘iyâne ile geçirmeli. Okumak herkes için bir ihtiyâc-ı tabî‘dir. Fakat böyle âsâr-ı ciddiyye ile it‘âb-ı zihn etmek için ciddiyâtla ülfet lâzımdır. “Vakit nakitdir” onu böyle âsâr mutâla‘âsına sarf edersek pek ulvî fevâid ve semerâtını iktitâf ederiz.

Şi‘ir... musîkî... Bunlar ikinci derecede kalır ki rûhu besler. Kalbi okşadığı, hayâtı tehzîz ettiği için vücûdumuzun gıdâsı gıdâ-yı hissimiz makâmına kâimdir.

-Ya idâre-i beytiyye, hıfzı’s-sıhhaya âid müfid eserler!

-Oh! Bunu hiç söylemek bile îcâb etmez. Çünkü hey‘et-i ictimâ‘iyyenin bir rûknü genç kızlar olduğu gibi, bizim hayât-ı ictimâ‘iyyemizin esâsını da işgal eden bunlardır. Onları tahsîl etmek, bize okumak kadar bir ihtiyâc-ı tabî‘dir. Lâkin ben ne düşünüyorum biliyor musun? İlm-i hayât ilm-i beden hatta “ilm’ül-ebdân, sümme ilm’ül-edebân[?]” buyurulmuş. Evet, öyle değil mi? Gözümüzü kapayalım açınca en evvel ne görürüz, ne hiss ederiz? Kendimizi, vücûdumuzu. En evvel ne düşünürüz? Yine onu! O halde öğrenilmesi lâzım gelenlerden birisi ve belki en birincisi de budur. Yazık ki ale’l-ekser vücûdumuzun teşekkülü niçin bu sûrette olduğundan, her a‘zâmızdan ne gibi fevâid beklenildiğinden, ve nasıl kullanılması îcâb ettiğinden bile bî-behre bulunuyoruz.

İşte esrâr-ı tab‘iyyetin, bütün bu havârik-i masnû‘âtın hakayıkına bir nebze olsun vukûf hâsıl etmek için her şeyden, her ilmden, fenden az çok ma‘lûmât ister, ister ki efkârımızı, ihâta eden bu bî-nihâye hakikatlere karşı küşâde bulunsun. Tabî‘at, insânın önüne açılmış ne büyük ne vâsi‘ bir kitâbdır!

Ne kadar yazık ki bu hakikat-ı mahzâyı takdîr ettiğimiz hâlde biz, nisvân-ı İslam henüz bir sahîfeciğini bile çevirmeye muvaffak olamadık.

Çalışalım; bütün kuvvet ve gayretimizi sarf edelim, derhâl hedef-i maksûda yaklaşıpazsak bile uzakdan bütün hakikati, ciddiyetiyle olsun görebiliriz. Çünkü öğrenmek için okumak bir anahtar demektir.

Bilhassa ilm-i rûh, ilm-i terbiye, hıfzı’s-sıhhât bize ehemm ve elzem olanlarıdır. Ahvâl-i câriyeye vukûf için gazeteye de her gün bir sâ‘at tahsîs etmelidir. Eğer hayâtımızda muntat[z]aman bir program dâhilinde yaşarsak tettebbu‘-ı âsâr ve ahvâl sâyesinde, eminim, pek çok şeyler öğrenebiliriz.

Evet, neden öğrenemeyelim? Hilkatimizde merkûz olan isti‘dâd-ı fitrî bizim de sâirleri gibi her terakkîye, her ma‘lûmât-ı tevsî‘a hâdim olamaz mı?

Pakize Seni

6. Seniha Hikmet. “Musâhâbe-i Nisâiyye: Öksüzler,” *Kadın*, no. 2, 20 Teşrînievvel, 1324 / [2 Kasım 1908], pp. 10-13.

Öksüzler... bu kelime, göklerden alınmış mâî ve parlak bir safha üzerine yıldızların esîrî nurlarıyla işlense, beyaz ve yaldızlı bir korniş dâhilinde güllerle yazılsa; evet bütün güzel ve sevimli şeyler üzerine güzel ve sevimli şeylerle bezense yine kara bir hakikat-ı hayâtiyye şeklinde, insânın enzâr-ı hissiyât ve ma‘neviyatında -acılığına tahammül olunmayacak kadar- âteşli bir hicrân ü ye’is oluyor. Çeken bilir derler, ya doğrudur. Fakat ben onu çekmekden ziyâde, neye inkâr edeyim, yandan bakılan bir şekl-i nâkıs gibi mübhem ve o kadar anlaşılmayacak sûretde şöyle bir uzakdan görüyordum. Çocuklukla, kızlığın fasl-ı müşterek-i siyâhında bir gün, yabancı ve lâkayd bir kaç yüz çehre ile dört omuzun mürüvvet-i i‘zâmına terk olunan annemin ebediyyen gelmemek üzere gitdiği o gurbet-i hakikiyye illerinin zihnimde tevlîd eylediği buhrân-ı âlâm geçtikten sonra dimâğımın en ince ve rakîk bir noktasında dâimî bir iğne yarası kalmıştı.

Sebebini, menşe’ini öğrenemediğim bu derin azâb ve ızdırâbın adını çabuk öğrenmişdim. Birgün Pervin -bu beslememizin ismi idi- anneannemin nevbetini savmak, heyheylerini kovmak için evimize gelen kurşuncu Esmâ Hanım’a anlatırken benden bahsettiklerini anlamışdım.

- A deli kız! Zavallı öksüzse ne var arslan gibi bey babası elmas gibi büyük anası var.

Diye düşük bir çenenin bitmez tükenmez, tu tu larına, mâşâallahlarına başlayan Esmâ Hanım’ın bütün o seyl gibi tafsîlât-ı fikriyyesi arasında ansızın yenmiş bir tokat sersemliğiyle bir şey öğrenmiştim. ‘Öksüz’ lâkin zavallısı ne oluyordu? Ve ondan sonra ne vakit ve ben de dâhil olmak şartıyla her kime öksüz denildiğini işitsem yanında bir inadçı ‘zavallı’nın dâimâ bulunup ayrılmadığını duyar ve hüküm ederdim ki, “öksüzler zavallıdır.”

Haftalar ay, aylar sene oldukça hissiyâtımın, tefekkürâtımın, bilhassa muhâkemâtımın da inbisât eylediğini, her gün daha fazla bir selâmet ve sıhhatle bir küşâyış-i tedricî ile genişleyip derinleştiğini idrâk eyliyordum. Bunları tamâmen nefsimde, hayâtımda, mevcûdiyetimde tatbîk ve kıyâsa kalktıkça Pervîn’e daha ziyâde sokuluyor; daha çok muhabbetler nevâzişler ibzâl ediyor; daha az, belki hiç darılmıyordum. Çünkü artık onu da iyice biliyordum ki; öksüzdür.

Bizim evde geçen onüç senelik bir uzun ömrün muntazam fâsılalarla ayrılan zamânlarında bir defa kocası bir defa karısı gelmek şartıyla iki kişiden başka kimsesi yokdu. Ve bunlara teyze ve enişte diyordu. Müddet-i ömründe anne kelimesini telaffuz etmek kısmeti olmayan bu ağızın kim bilir ne elîm serâir-i rûhiyyeyi ağlayacak giryeleri, figanları vardı. Ve o teyze ile eniştenin her gelişlerinde görürdüm ki Pervin, hayır zavallı öksüz, iç etekliğini kaldırarak bir düğüm daha çözüyor.

Ve aylardan beri kim bilir, kaç satıcının rengarenk tablaları karşısında bir teyze ile bir enişte düşünülerek tatmîn-i hâhîş, teskîn-i arzû edilemeyerek düğüm düğüm, çıkın çıkın etekler arkasına, kırık sandıklar köşesine atılan bu gurus ve onluk kâfilesinin firârları ona ne kadar mâtemler veriyordu.

Hayâtda ‘eski’ ve ‘tekdîr’ onun nasîbi idi. Düşünüyordum; böyle eskiler, tekdîrler, yirmi dört sâ‘at zarfında on beş sâ‘at hizmetlerle ömrünü çukurlara gömen kaç bîçâre kaç zavallı öksüz vardı. Ve ta o zamânda hiss ediyordum ki; öksüz olmak hizmetçi olmaya bir sebep teşkîl etmez etmemelidir. Bunların vakti hâli yerinde olan -çok şükür bizim gibi- kısmî bir taraf. Fakat, fakat bunlarda câna, hisse arzûya bâ-husûs gençliğe mâlik birer [?] mevcûd idi.

Ben öksüz olduğum veya olmadığım hâlde hande-i sa‘âdet, refâh-i bî-kaydî içinde yaşarken, nasıl olsun da bu veya şu, mezâra kadar sofanın örümceklerini alsın? Nasıl oluyor da düşünmek, bilmek, sâhib ve lâyük olmak kabiliyeti bizde yalnız biz de mevcûd olsun da birinde veya ötekinde sâde ayak oğmak ve fincan yıkamaktan başka bir hasîsa-i mâddiyye ve ma‘neviyye bulunmasın?

Bir kânûn-i tabî‘at olmaktan ziyâde inanıyordum ki bu, insânların, bir kitle-i ictimâ‘iyyenin kânûnsuzluğundan başka bir şey değildir. Mûsâvât-ı hukuk-i beşeriyyeyi varil yanında bardak kabîlinden, böyle mantıksız ve sûverî bir tarzda acımacak ve yalancı bir şekilde gördükçe hayâtımın ilk tesâdüf ve fırsatını bekliyordum.

Bütün kıyâsları, muhâkemeleri mîzâbe-i vicdânımdan geçirerek yapıyordum. Ve bunlara bir ciddiyet vermek bir esâs olmak için öğrenebildiğim kelimelerle anlayabildiğim kelimeleri, bütün o ecnebî kelimât-ı hayâtiyye ve ictimâ‘iyyesini tahlîl, tedkîk, tettebbu‘ ediyordum.

Tedkîkâtımı... Şark’da doğduğu hâlde batan fakat bir aksü’l-amel-i terakkî ile Garb’de hâsıl olan terakkîyât-ı beşeriyye ve ictimâ‘iyyede böylece ararken Fransa’da pek az durabiliyordum. Bîçâre genç kızlarının, öksüz ve kimsesizlerinin ortasına fikren karıştığım vakit görüyordum ki bu zümre-i bîçâregânın ekseriyyetinden bir şemîm-i ruh-nevâz-ı refâhiyet yerine, insânın kalbini boğan başını döndüren, muharrik-i a‘sâb bir pudra kokusuyla, ağlayan handeler var... ve orada titreyerek ve acıyarak görüyordum ki kesîf ve anîf bir kısım-ı hayât, sefâhatdır. Kurtarılamayan, henüz ve elân kollarından kaldırılamayan bu kimsesizlik kurbanlarının düzgünlere inkılâb ederek akan kanları arasında sızlayan bir kalble sıyrılıyor, Almanya’ya Alman öksüzlerine kaçıyor. Bilmem Almanlar’ı o kadar tettebbu‘ edemediğimden midir sevmediğimden midir nedir, Berlin’e bile o kadar dolu olmayan bir nazarla bakarak iştiyâklerle İngilizler’e atılıyordum. Oh! Burada hayât ve fa‘âliyetin dökdüğü o kadar meşrû‘ ve aff alın terleri vardı ki bedbîn-i beşer ancak burada çatık kaşlarını indirebilirdi. Ve bütün büyük Britanya’nın üstünde bülend ve rahîm, şefik ve hâmî âlihât-ı evvelîn simâlarını andıran bir çehre-i dilrübây-i merhamet, mütebessim ve âmâdedir. Öyle bir nâsiye-i pâk-i şefkat

ve tesellî ki. Bu İngiliz Kraliçe'si Aleksandra Hazretleri'dir. Daha doğrusu İngilizler'in büyük kraliçesi olmaktan ziyâde 'zavallı öksüzlerin' muhtâcînin, sefillerin bir kraliçesidir. Orada hayât, mezellet, süfliyyet, hodgâmî değil, şefkat, çâlâkî, sa'y ve gayret var.

Öksüzlerin müessesât-ı hayriyesi, sakatların mültecâsı, kudretsizlerin ve fakîrlerin öyle dârü's-sinâ'aları dâr'üssa'âdeleri var ki kalb genişliyor, rûh parlıyor, sa'âdet bir hakikat kesb ediyor. Ve daha ileri giden Amerikalılar.

İnsânları, insân olarak yaşatmak için te'sîs ve inşâ olunan dârü's-sinâ'alar, dârü't-tahsiller, dârü's-şafakalar hepsi yek rûh ve maksad olarak bir kitâbe şeklinde görülür:

-Bütün bîcâreler insân ve müstehakdır.

Sonra avdet eden bir seyâhat-ı fikriyye ile buralara bizim topraklarımıza döndüğüm vakit, ah işte yine iğne acısı, yine o karanlık esef dimâğımda icrâ-yı melâl ediyor. Evet buraya döndüğüm vakit böyle sofanın örümceklerini alarak melekât-ı dimâğiyyesini tozla örümcekle doldurmaya mahkûm bir çok Pervinler -yani öksüzler- bir çok lâkaydıye, metrûkiyyete, nisyâna bulanmış alın terleri görüyorum. O kadar o kadar afif ve harâretli öyle ma'sûm bilekler ki, altun bilezikler az gelir.

Daha sonra da iltimâs ile inşâ olunarak iltimâs ile zengîn kayıran dârü'l-aceze ile bir iki kırık dökük müessesât-ı acîbe.

Ne yalan söyleyelim ve ne de hakikati inkâr edelim. Gün bugün, sâ'at bu sâ'atdır ki yaşamak için çalışmaya; sürünmemek, sürüklenmemek için müfrit bir mesâ'inin sarfına mecbûruz. Geçen makalemdeki o ibtidâî mekteblerinin derpîş-i nazar-ı ehemmiyet olunmasının lüzûm ve mutlakıyyeti kadar fukarâmızı düşünelim.

Doğrudur, düşünelim, yapalım edelim fakat neyi nasıl? İşte biz de bir ukde daha bir maksad için bin dereden su, bin safhadan nümûne, yüz bin lûgatden bir vecîbe çıkarıyoruz. Bu şöyle ve şunu böyle yapalım demiyoruz belki diyemiyoruz. Çünkü hepsinin te'sîri okunduğu müddetçe devâm ediyor.

Ya bu çok güzel yazılmış veyâhûd iyi düşünülmüş bir fikir, hoş hoş deyip geçiyoruz.

Evet ne yapılmalıdır ki hayât-ı içtimâ'iyemizin bir esâs ve unsur-ı mühimmini teşkîl eden bu hemşîrelerimizi kömürlüğün çamurlu ve müte'affin havasından mezelletin kara kollarından çıkararak ona mevcûdiyyetini anlatabilecek bir merhale-i sükûn ve refâh hazırlansın... ne yapabilmelidir ki?

Hayır madem ki düşündüklerimi yazmaya cesâret ediyorum. Bu ne yapılması îcâb eden esâsları da tevdî'âtımın cereyân-ı muntazamına bırakarak söyleyeceğim. Ve temennî ederim ki hepimiz de, erkeklerimiz ve kadınlarımız istedikleri şeyin vücûdunu gösterdikleri gibi esbâb-ı istihsâliyyesini de, tarz-ı iktisâbını da gösterebilirler. Mumun tenvîre mahsûs bir madde olduğunu göstermeli. Fakat ayn-ı zamânda da yalımlı ateş veya kibritle yanabileceğini anlatmalıdır.

Seniha Hikmet

7- A. Senî. “Kadınlarımızın Mevki’-i Medenîsi [1],” *Kadın*, no. 2, 20 Teşrînievvel, 1324 / [2 Kasım 1908], pp. 14-16.

Görüyorum ki bir çok nisvânımız, hatta bir hayli ricâlimiz, nisvânın bir çok hukuk-ı medeniyyeden mahrûm bulunduğunu zannederler. Bunların fikrince, kadınlarımızın taht-ı vesâyet-i ricâlde bulunması, erkeklerinin rızâ ve ma’lûmatları hâricinde bir hâl ve hareketde bulunamaması, bir çok hukukunun tasarrufunda müstakilen hareket etmemesi, kendilerini hukuk-ı tabî’iyye-yi medeniyyelerinden mehcûr, mevki’-i hakikî-i medeniyyelerine vusûlden dûr bırakmaktadır.

Diğer taraftan bunlar, akvâm-ı Garbiyye nisvânının geçirmekte oldukları hayât-ı serbestâneye, mesela; nisvân-ı Garb’in işgal etmekde oldukları mevki’i ibcâl ü ihtirâm-ı zâhirîye bakarak, hayât-ı nisvânımızla bi’l-mukâyese onların daha ahrârâne ve bülendâne yaşamakta olduklarını görerek o hayâta karşı bir hiss-i gıpta-bahş ile nigerân oluyorlar. Bunu görebilmek için işi diğer sûretle ve başka noktalardan tedkîk etmek îcâb eder. Yek nazarda bizim nisvânımız hukuku gasb edilmiş, yâhûd buna tecâvüz olunmuş, Avrupa nisvânı her türlü hukukuna mâlik, onunla tamâmiyle müteneffi’[müteneffih] gibi görünür. Lâkin heyhat! Hakikat öyle değildir. İşte buralarını ve bi’l-netîce kadınlarımızın medeniyyeten hâiz bulundukları mevki’-i hakikiyi mümkün mertebe tavzîh ile bast-i hakikat etmek isterim.

Evvelâ işte Avrupa nisvânından, o her türlü hukukuna mâlik ve medeniyyetin her ni‘metinden mütena‘am ve müstefîd add ettiğimiz Avrupa nisvânından bahs edeyim.

Avrupalı bir kadının mevki’-i medenîsini mücemmelen anlatabilmek için, Belçikalı Ernest von Biroyssel’in [?] *Hayât-ı İctimâ’iyyât* nâmındaki eserinde münderic şu cümleleri nakl ediyorum; müellif-i mumâileyh diyor ki:

“Avrupa devletlerinin ekserinde el-yevm düsturu’l-a‘mel olan kavâninde kadın hakkında ki ahkâmı şöyle muhtasarca görelim; kadın, zevcine itâ‘atle mükellefdir, akd-i izdivâc ile bir kadın, tâb‘iyyetini, âilesi ismini, ikâmetgâhını ve hukuk-ı tasarrufiye-i şahsiyyesini gâib eder. Kânûnun kendisine bahş ettiği hukukdan sarf-ı nazar etmek zevcin yed-i iktidârında değildir. Zevcinin veya selâhiyetdâr mahkemenin me’zûniyet-i mahsûsası olmaksızın zevce, her türlü mu‘âmelât-ı medeniyye ve adliyyede bulunmakdan memnû’dur. Yalnız -bir eser-i lütf olarak- kendisine ‘vasiyet etmek’ hakkı verilmiştir. Zevcinin olmadığı hâlde mahkemenin muvâfakatı olmadıkça bir mahkeme huzuruna çıkamaz; malını kimseye hibe, teferrug, rehn, âherden mal kabûl edemez. Âile meclisinin muvafakatiyle zevce; zevcenin malında tasarruf ettiği gibi- bazı yerlerde olduğu üzere- zevcenin mahsûl-i mesâ‘î-i şahsiyyesini bile alıp tasarruf edebilir.”

“Âile meclislerinde kadın dâhil değildir. Bu meclisler o kadının çocukları hakkında da mukarrerâtda bulunurlar. Kralzâde prensesler, bir çok devletler de tahta geçmek, (yani verâset-i hükümet) hakkından mahrûmdur. Halbuki İngiltere’de

Almanya’da, Rusya’da makâm-ı hükümeti işgal eden kadınların iktidâr ve liyâkatçe istihkâk gösterdiklerini târîh irâe etmiştir.”

İşte kadınlarını gayet mes’ûd görmek istediğimiz Avrupalılar’ın kavânîni, onları şu hâl ve mevki’de tutuyor.

Bir de bize gelem, bakalım ahkâm-ı şer’iyyemiz kadına ne vaz’iyyet veriyor:

Ahkâm-ı şer’iyyemiz bir kadını her türlü hukukuna mâlik tanımıştır; biz de kadın salâhiyet-i kanûniyyesini hâiz bir sinni bulunca mensûb bulunduğu âileden kimseden izn-i şer’î veya kânûnî almak, zevcinin müsâ’adesini istihsâl etmek kuyûdundan âzâde olarak malı dilediği gibi tasarruf, yani bey,’ hibe, rehin, icâr edebilir. Her nev’-i mu’âmelât-ı medeniyyesini icrâda tamâmiyle muhtârdır. Bu bâbda kimseye hesâb vermekle mükellef değildir.

Bir kadın tevlîd ettiği bir çocuğun irzâ’ından da -huzûr-ı şer’de göstereceği özr-i makbûl ile- imtinâ’ edebilir. Kezâ bir kadın, onsekiz sâ’ati tecâvûz eden bir sefer için zevcine adem-i refâkatde kadın [?] hakk-ı ihtiyârına mâlikdir. Kadın, zevcinin hidemât-ı şakkâsıyla (çamaşır yıkamak, yemek pişirmek gibi) mükellef değildir.

Ancak tatbikatda biz bu imtiyâzâtın cihet-i ameliyesini görmüyoruz, bu neden? Hükûm-i şer’î ile sûret-i tatbiki arasındaki bu tezâd nedir? Acaba bu ahkâm kâbilü’l-icrâ değilse onun için mi mühmel bırakıldı. Yoksa bu hâller erkeklerin menâfî’ine tevâfuk etmediğinden onlar tarafından mı nazar-ı i’tibâra alınmıyor?

Burada ta’accübe mahal göremem; araya bir de kânûn-i ahlâkî ve ictimâ’inin karışmasıyla bu tagyîrâtın ser-nümâ olduğunu, tabi’atiyle tevazzu’ ettiğini söylersem hata etmemiş olacağımı zann edebilirim.

Bakınız; dedikdi ki şer’î’at bir vâlideyi çocuğunu irzâ’a mecbûr kılmamış ama, ya çocuğu tevlîdiyle beraber vâlidesinde doğan hiss-i şefkat-i mâderâneyi ne yapalım? O vâlide, o ma’sûmunu melekâne etvâriyle kıvrırmakda görür görmez hemân bağrına basarak bir menba’-i zî-cereyân-ı hayât olan göğsünü ağzına tatbîke kalkışıyor; bu hareketde bir zevk-i âlî, bir gurûr-ı mâderâne hiss ediyor; bütün etvâriyle; gözleriyle “bu hak benimdir, buna kimseyi teşrîk edemem, bu mücerred bana âid bir vazîfe-i mukaddesdir” ma’nâsını îmâ ediyor.

Şimdi vâlidenin bu hareketine şer’î’at ne diyebilir. Vâlide, irzâ’ etmemek hakkından vaz geçiyor; yalnız mevânî’-i sıhhiyye ve sâire gibi müstesnâ hâllerde isti’mâl ediyor. Bu pek tabî’i bir şey değil midir?

Geçelim, bir kadının zevciyle diyâr-ı ba’îdeye gitmek hukukuna; bir zevcin hasbû’l- vazîfe ilcâ-yı ma’îşetle uzak yerlere gidecek, oralarda senelerce kalacak olursa ebediyyen teşrîk-i hayâta ahd etmiş olan zevcesi nasıl ondan ayrılarak “ben seninle gidemem, istersen sen git!” diyebilir? Böyle yaparsa müddet-i iftirâkçe zevcinin mu’âvenetinden, himâyetinden, hüsn-i mu’âşeretinden kendini mahrûm kılmış olmaz mı?

Diğer ahvâl de buna makisdir. Burada bir su'âl-i mukadder tevcîh eder, denilebilirki; “mademki bunlar gayr-i kâbil-i tatbîk ahvâldir, niçin şerî‘at bu gibi ahkâmı gösteriyor?

Evet, işte şimdi bu su'âl şerî‘at-ı garrâmızın bir hakikat-i ulviyyesiyle nisvânımızın bir mazhariyyet-i mahsûsasının tavzîhine yol açmış oluyor.

Efendim, bir kanûnda ihtiyâcât-ı cemiyete hâdim ne kadar vâsi‘ ahkâm var ise o kânûn o kadar mükemmeldir demektir. Şerî‘at-ı mutahhara yalnız bunlar değil, bunlar gibi, belki de asırlarca mahall-i tatbîk görmeyen ve fakat bir çok ahvâl-i istisnâiyyenin hudûsiyle derde devâ olan binlerle ahkâmı câmi‘dir.

Mâba‘dı var.

A. Senî

8. A. Senî. “Kadınlarımızın Mevki’-i Medenîsi [2],” *Kadın*, no. 3, 27 Teşrînievvel 1324 / [9 Kasım 1908], pp. 4-5.

Mâba’di

Meselâ, mu‘âmelâtta, ibâdâtta öyle ahkâm-ı dakîka ve müteferri‘a vardır ki müctehidîn-i kirâm efendilerimiz, bunları kitâbu’l-Allah’dan, mütûn-u şer‘iyyeden istinbât ve istihrâc ederek millet-i İslâmiyye’ye bir minhâc-ı sa‘âdet, bir tarîk-i selâmet hazırlamışlardır; bunlardan bazıları asırlarca mahall-i tatbîk bulamazda günün birinde tatbîk olunabilecek bir vak‘aya mikyâs-ı hall olur. Ne sa‘âdet!

İşte inde’l-iktizâ mürâca‘at edilecek bir silâh olub öyle kınında mahfûz duran bu ahkâm-ı şer‘iyyeden -icâb etdikçe ve lüzûm-ı kat’î görüldükçe- nisvânımız vesâtet-i hükkâm ile istifâde edebilirler.

Burada kadınların şikâyetde belki kendilerini haklı görebilecekleri bir iki mes‘ele vardır ki onları da şöylece bir gözden geçirebiliriz.

Hakk-ı talâk, erkeğin yed-i istibdâdına verilmiş, vicdân ve insâfına tevdi‘ olunmuş bir kuvvettir; onu keyf-i mâ-yeşâ isti‘mâl edebilir. Bu kuvve, kadını her zamân taht-ı tehdîdde bulundurur; dâimî bir helecân içinde tutar; hayâtında emniyet bırakmaz; dâimâ bir inkıtâ‘-i râbîta endişesiyle muzdarib kılar, değil mi?

Hayır! diyeceğim. Öyle yapmaz! Bu fikrin pek mübâlağalı, bu mutâla‘anın pek vâhî olduğunu isbât için çok söze lüzûm görmüyorum; yalnız nüfûs idârelerinin talâk ve nikâh kayıdları mikdârları beynindeki nisbeti bulmak kâfîdir ki talâkın yüzde biri bulmadığını göreceğimizden eminim acaba erkekler bu hakk-ı mutlakalarını niçin sû-i isti‘mâl etmiyorlar? Niçin en âdi bir vesîle ile bu hakkı isti‘mâl yol vermiyor? İşte tedkîk olunacak nokta budur.

Teşkil-i âile, rabt-ı hayât, tevhiid-i kulûb, öyle basma mübâya‘ası, hâne iştirâsı, mağaza istîcârı nev‘inden sırf maddî bir eser bırakan ef‘âlden değildir. Bu, insânca, hayât-ı beşeriyyece en mukaddes, en mu‘azzez olan bir yuva yapmak, bozulmamak üzere bir binâ kurmak, ebediyyen pâyidâr olmak için bir râbîta te’sîs etmektir ki bunu değme, olur olmaz sebebler mütezazel edemez. Gâyet kavîm, gayet metîn bir şirket, son derece râsih bir vahdet husûle gelince infî‘âlât ve te’sîrât-ı zâile ve muvakkite ona rahne veremez.

İş, bunun mütekâbilen kadına da verilmemesi hikmetinde kalır ki onu da şöylece îzâh edebilirim: kadınların hâiz bulundukları bir takım ahvâl-i husûsiyye vardır ki bunların, fitriyyet ve tabî‘iyyeti hasebiyle vakit vakit üzerlerinde pek azîm tesîrleri vardır. O sıralarda kadınlar adetâ hâkimiyet-i nefis, te’enni, basîret, metânet, miknet, sabır, tahammül gibi hasâisden hemen de tecerrüde mahkûmdurlar. Gerçi bu ahvâl-i muvakkite imtidâd etmez; bir müddet-i muvakkiteden sonra zâil olur ve hâl-i tabî‘î, sukûnet-i asliyye avdet ederse de o buhrân-ı asabî esnâsında muvâzenenin gâib olduğu bir sırada vâki‘ olacak ahvâlin ne azîm netîceler hâsıl edebileceği şâyân-ı te’emmül olmaz mı?

İşte bu hikmete ve erkeklerin bu gibi tahavvülât-ı vaktiyye-i asabiyyeden masûn bulunmalarına mebnî böyle nâzik ve netâyici i'tibâriyle mühim olan bir hakkın isti'mâli yalnız ricâle tevdi' edilmiştir.

Hülâsa-i kelâm, bizde kadının yukarıda saydığım hukuk-ı musaddıka-i şer'îyesini isti'mâl etmemesi, o hukukunu isti'mâlden men' edildiğinden değil, belki bu gibi hukukun bizzât ta'kîbine husûsiyyet-i ahvâlinin müsâ'id olmamasından dolayı bunların inde'l-iktizâ isti'mâli için zevcini, pederini veya velîyy ü vasîsini tevkîl eylediğindendir. Bu da hakkının gâib olmadığına bir delîl-i tâmdır.

Bu noktadan bir Avrupalı kadınla bir İslâm kadını arasında bir fark varsa o da: Avrupalı kadının hiç bir sûretle hakk-ı kânûnîye mâlik olmaması, İslâm kadınının her türlü hukuk-ı kânûniyesini hâiz olub ve fakat bunun isti'mâlini mensûb olduğu bir erkek vâsıtasına tevdi' etmesidir ki bu da fark-ı azîmdir.

El-hâsıl görüyoruz ki: bizim kadınlarımızın mevki'-i medeniyyeleri gâyet emîn, masûn, muhkem, kânûn-i şerî'atle müeyyedir. Böyle hukuka mâlik olan nisvânımız, her türlü terakkîyâtdan istifâde, her nev'i fa'âliyâtdan istifâza edebilecek kavî ve vesâite nâil demek olduğundan her vakit istikbâllerinin parlaklığından, haklarının mahfûziyyetinden emîn olmalıdırlar. Şu kadar ki o te'âliyâta bi-hakkın kesb-i liyâkat, sûret-i ciddiyyede o şâhid-i dilârânın dâmânına tutunarak tarîk-i sa'y ve ikdâmda kat'-ı merâhil ile olur. Zamân ile refte refte hayyiz-i husûle gelecektir.

A. Senî

9. Seniha Hikmet. “Derd-i İçtihad,” *Kadın*, no. 3, 27 Teşrînievvel 1324 / [9 Kasım 1908], pp. 9-11.

Bana dediler ki:

-Şu yüz bu kadar günde ne yaptık? Ve şimden sonra ne yapacağız?

Ben de o mu‘azzez hemşîrelerimin şu su‘âlîne bir cevâb-ı âciz ve nâkıs olmak üzere derim ki:

Evet, gurûb ve tulû‘ arasında otuz bir senelik kara rüyâlı bir gecenin hummalarla, ağırlıklarla dolu olan derin uykusundan uyanılda, daha doğrusu uyandırılılda etrafımıza baktığımız zamân gördük ki mihr-i nâzân-ı hürriyet âfâk-ı vatanı aşarak tenvîr-i hâk ve vicdân eyleyli bir kaç ay olmuş. Ne kadar gecikmişiz! Gerçi mevcûdiyyet-i ictimâ‘iyye ve vicdâniyyemiz üzerine yediğimiz çimdiklerin, o hiç bir nâle-i tazallumâtımızı ref‘ ve izhâr edememekden ve bütün bir ye’s ü hirâsdan koruyan boğazlarımıza sundukları zehrabelerin, cân yoldaşlarımızı, derd ortaklarımızı iğneli mancınıklarla fırlatan, ciğerpârelerimizi kuzular gibi boğan cellâdların öç ve intikâmını almış, almış gibi görünerek teskîn-i heyecân eylemeye çalıştık; bunaldık; merkez-i sıkletimizi şaşırdık; ve derin bir boşlukda, gayr-i kabil-i tahmîn-i misâha bir yoklukda, menût bir varlığı tahmîn ve telakkî ederek ifrât derecede sersemleşdik.

İşte şu yüz bu kadar günde yaptıklarımız. Hele erkekleri bırakınız, onlar daha gülünç. Ve zulmetgide-i istibdâd ve mezâlimden, sahrâ-yı pür-nûr hürriyete geçen, inkılâb gören milletler için yemîn ederim ki bu yüz gün, yüz asırdan kıymetdâr, yüzlerce kurûn-ı târihiyyeden ehemmdir. Heyhât! Kendi kendimize uyandığımız hâlde uyku sersemliği! Fakat beni afv ediniz de buradan sür‘atle geçeyim.

Rakîb olsun da, her ne yüzden olursa olsun. Sükût, düşmana en büyük intikâm olduğu gibi alınan intikâmdan sonra da sükûnet ve heyecânsızlık elzemdir. Beyhûde ve çocukca hoppalıklar icrâsı fenâ ve ciğer-sûzdur. Delâilini müfekkirât ve muhâkemâtımızda arayabilirsiniz sevgili hemşîrelerim.

Elimize batan bir dikiş iğnesini yavaş yavaş çıkardığımız vakit hoplayarak seviniyor muyuz, yoksa bir tûlbendle sararak bıraktığı izle, kan yerini tedâvi mi etmeye bakıyoruz? Şübhesiz ikincisi değil mi?

Ba-husûs bu iğne bir tarafımıza ve mutlaka bir kaza netîcesi olarak batıyor. Bütün vücûd-ı nâzende-i millet üzerinde ise -amîk ve kat‘iyyen her biri bir muhâkeme-i muzlime netîcesi olarak- saplanmış hançerler, cenbiyyeler vardı. Bunlar metîn ve ihtiyâtkâr ellerin tutduğu haklı ve nâmûskâr süngülerle çıkarıldı. Ölüm tehlikesinden kurtarıldık, fakat yaralıyız, ayağa kalktık, lâkin nekâhatdeyiz, o halde; bir parmak ucuna batan iğneden sonra yapılan o hareket-i ma‘kûleyi daha vâsi‘ daha fevkalâde bir mikyâsda, milletin yüreğine sokulan kamalardan sonrasına da daha ihtimâmkâr ve acûl, tatbîk etmeliyiz.

Bugüne kadar yaralarımız -doğru söyleyelim- hiç, ama hiç sarılmamış, mikroblara, tozlara, topraklara ma‘rûz kalmıştı. Bârî şimden sonra! Şimden!

Adı ‘Hürriyet’ olan marîz, alîl ve mecrûh bir evlâdımız dünyaya geldi. Silelim, bakalım sarıp sarmalayalım. İletine çâreler, merhemler arayalım. Madem ki evlâdımızdır, bizim cânımız, hem bütün cânımızdır, ve madem ki cânımız göz bebeğimizdir, bir sâniyelik rahatsızlığı için bin rahatımızı fedâ, bir lahzacık tehlike için bin elimizi üstünde, önünde, etrafında bulunduralım. Cünbüş, çeng, çagana sonra hemşîrelerim. O daha ve çok sonra!

Recâ ederim düşünelim; dokuz, on, uzun ve sıkıntılı aydan, mezârın yanında ölümün kolları arasında geçirilen bir çok sâ‘atlerden sonra yeryüzüne doğan bir evlâdımıza -Allah kimin varsa bağışlasın- en önce ne yapıyor ve sonra ne yapıyoruz? Bunu hiç şübhe etmem ki vâlîde olanlar da, olmayanlar da pekala bilirler.

O hâlde, bir te‘âmül-i muhikk ve mantıkî olan bu hâli de umûmiyyetle bugüne bugün tulû‘ eden bu nevzâd-ı vicdân ve vatana teşmîl etmekliğimiz îcâb ediyor. Bu zâde-i âmâl-i kâinâtı bakalım ki sulb-i mâddîmizden doğacaklara da o baksın, onları da o himâye etsin.

- Artık ciddiyet ve gayret lâzımdır.

-İşte şîmden sonra ne yapacağız?

Ve bu o kadar lâzımdır ki, başımızı kaşımaya vakit bulamadığımızı gördükçe çalışalım, “Of!” demeden çalışalım, dinlenmeden, yorulmadan, gülerек ve metânîyle çalışalım.

Böyle siyâsi, ictimâ‘î, böyle recûlî ve rasîn bir içtîhâda nasıl iştirâk edebileceğiz biz neye ve nasıl çalışacağız? Ve ne yapabiliriz mi diyeceksiniz?

Burada, bakınız, dinleyiniz beni. Kısacık bir sözle diyeyim ki:

Hayır, böyle siyâsî ve ictimâ‘î böyle muğlak ve polâd mes’eli erkekler değil, kadınlar yapıyor. Daha doğrusu hazırlıyor. Harbi kadınlar yapar, milleti kadın teşkîl eder. İnsânı kadın insân eder ve ba‘de verilecek tafsîlât ve tebyînât-ı fikriyye de müsbet ve müdellel göreceksiniz ki hiç bir şey zann olunan veya pek az şey olması -lütfen kabûl buyurulan kadın her şey ve pek büyük şeydir.

Kendilerini bile profilden bilen, muhâkemât-ı felsefiyyelerini durgun suda ve ancak mün‘akis gören erkekler derler ki; ‘kadın bir mu‘ammâdır.’ Ve böyle olduğu halde halline çalışmazlar. Çalışsalar bile, bizi bizim için değil, roman ve şöhrat için tedkîk ederler, eder görünürler. Erkekler de inanınız ki bu; yine siyâh ve müebbed bir mu‘ammâ kalacaktır. Ve onların bileklerinde fazla kuvvet, göğüslerinde fazla tûy bulundukça hissiyâtın, ihtirâsâtın, enâniyyetin âsâr-ı gayr-i mer‘iyyesine muvâzenesiz ve titrek dâimâ sâdık ve mağlûb kalacaklardır. Bilmezler, çatık kaşlarının altındaki Hodgâm dimâğlarını yorarak öğrenmek istemezler ki; erkek arslanı dişisi doğurmuştur.

Binâen-aleyh tekrâr ederim mu‘azzez ve kıymetdâr hemşîrelerim: ciddiyet ve gayret! Eğer biz bu derd-i ictimâdımızın sevimli ve makbûl hummâlarıyla sîne-be-sîne dest-be-dest olursak.

Zâten o zamân - fakat yavaş yavaş- her şey ve her hakk anlaşılacak, bu mu‘ammâ hall olunacaktır. Lâkin yine bizden, yine kendi kendimizden çıkarılan dört meçhullü bir mu‘âdelenin müsâvîsi.

Seniha Hikmet

10. Zekiye. “Musâhabe-i Nisâiyye: Mutâla‘ât-ı Nâcizâne,” *Kadın*, no. 4, 3 Teşrînisânî 1324 / [16 Kasım 1908], pp. 1-3.

Edîb-i muhterem Cavîd Bey tarafından kaleme alınıp risâlemizin ilk nüshasını tezyîn eden “Hanımlarımıza” ünvânlı makale-i nezîheyi kemâl-i i‘tinâ ile okudum.

Ma‘riz-i teşekkürde bir kaç söz yazmak için gönlümde şedîd bir arzû hiss etdim. Cesâretim her ne kadar hadd-i nâ-şînâslık ise de küstahlığa haml edilmeyerek hüsn-i niyetime bağışlanacağından ümîdvârım.

Bizi, çokdan beri ihmâl edilen beşerîyyetin bu âciz bu zavallı mahlûkatını, nisvân-ı İslâm’ı düşünen bu zât-ı mükerrerme karşı hayli zamândır kalbimin a‘mâkında azîm bir hürmet, derin bir samîmiyyet beslemektedir.

Kalbimde uyanan bu hissin mebd’î İ‘lân-ı Hürriyet’den bir kaç gün sonra Terakkî Bağçesi’nde mevki’-i hitâbete çıktığı rûz-ı mes‘adettir. Evet o gün -meftûn-ı irfân olan nisvân için- mes‘ûd bir gün olmuştu. Bir lutf-i mahsûs olarak bize verdiği konferansın kıymeti -takdîr edenlere- pek büyüktür.

O hatîb-i zî-iktidârın istifâde-bahşâ sözleri hâfızamda mahkûkdur. Bir mevhibe-i hilkat olan o selâset-beyân, o vuzûh ifâde ile gâh şiddet, gâh rikkat, gâh hilmîyyet kesb ederek bize ne ehemmiyetli hakikatlerden bahs etmişti. Fakat her hakikatden herkes memnûn olmaz. Gayet doğru olan o mebâhisden, bilhassa vezâif-i beytiyye ve iktisâd bahislerinden pek çok genç hanımlarımızın dilgîr olduklarına eminim.

Bununda sebebi, vazîfe-nâ-şînâslığı kibârlık, isrâfı ulüvv-i cenâb kıyâs eden vâlidelerin çocuklarına sû-i misâl olmalarıdır.

Biz vâlideler, evet i‘tirâf etmeliyiz ki ekser vâlideler bir fikr-i sakîme-i tab‘iyyetden geçemiyoruz. Her husûsda kızlarımızı iltizâm ediyor, oğullarımızı hiç kayd etmiyoruz.

Aynı seviyede, aynı i‘tinâ ile yetiştirdiğimiz mahsûl-i hayâtımızdan birini -muhâfaza-i vatan uğrunda- dağ başlarına, düşman karşısına gönderiyor, kurşunlara, güllelere ma‘rûz bulunduruyoruz. Te’mîn-i ma‘îşet yolunda her türlü meşakkatî iktihâma mecbûr görünür nice âfâta sevk ediyoruz da diğerine kışda soba karşısında koltuk sandalyesinde yaslanmayı, yazda en latîf havalı sâhillerde tenezzühü lâıyk görüyoruz.

Bu sûretle atâlete, isrâfa alıştırdığımız genç kızlarımızın vücûdları kadar dimâğları da fa‘âliyetden kalıyor.

İstikbâlin vâlideleri olacak bu nihâlân-ı ömrümüzün ahvâl-i sıhhiyelerine i‘tinâ ettiğimiz kadar terbiye-i fikriyye, ve ahlâkiyyelerine de son derece de dikkat ve gayret etmeliyiz.

Cavîd Beyefendi makalelerinde “hayât-ı ictimâ‘iyyede sizin iki büyük vazîfeniz vardır; terbiye-i etfâl, idâre-i beytiyye,” diyorlar. Evet çok hekîmâne bir ihtâr. Erkekler te’mîn-i ma‘îşet için çalışmaya nasıl mecbûr iseler, biz de bu iki mühim ve daha sâir vezâifin ifâsına öyle mecbûr ve borçluyuz. Nasıl muktedir olacağımızı bilemiyoruz.

Mekteblerimiz pek çok ıslahâta muhtâc olmakla beraber ta‘lîm ve tadrîs, nakış, bıçki vesâirede hayli terakkî etmiştir. Hatta diyebilirim ki Selânik mekâtib-i inâsı, memâlik-i Osmâniyye’nin vilâyâtında değil, pâ-yı tahtında bile emsâline fâikdir. Maamâfih ihtiyâca gayr-i kâfidir.

Ale’l-husûs terbiye-i etfâl ve idâre-i beytiyye hakkında ma‘lûmât-ı evveliyyeyi bile ta‘lîm edemez. Herbiri birer vâlîde-i müstakbele olmak üzere hazırlanan genç kızlarımız, bu mu‘azzez evlâd-ı vatan mürebbiyeleri nereden iktisâb-ı ma‘lûmât etsinler? Bunlara tarîk-i hayâtta rehber olmak, râh-i müstakîmi irâe etmek mürüvvetini yine e‘âzim-i ricâlimiz der‘uhde eylemelidirler. Duhât-ı Garb’in âsâr-ı müfidelerini erbâb-ı kalem tercümeye bezl-i inâyet buyurmalıdırlar.

Jan Jack Rousseau’nun ‘terbiye-i etfâl’ hakkındaki eserinden mütercem bir parça çok sene evvel manzûrum olmuştu. Hâtırımda kalan bir iki cümlemin buraya dercini münâsib gördüm. “Çocuklarınızı icrâsı kâbil olmayan şeylerle tehdîd etmeyiniz. Mazarrât getirecek arzûlarının husûlünden ictinâb ediniz.” Buna mümâsil nice vesâyâ-yı müfide, akvâl-i hekîmâne ile mâlî olan o eser-i bihterîni bir daha görmek nasîb olmadı. İhtimâl ki sâir âsâr-ı nâfî‘a gibi o da hamam külhânlarında remâd-ı nisyâna gömüldü. Fakat usûlleri mevcûddur. Onları üdebâ-yı muktedirimiz tercümeye sarf-ı gayret ederlerse, kadınlarımız ellerinde reh-nümâ bulurlarsa ta‘kîb edecekleri tarîk-i hayâtta daha az müşkilâta müsâdif olurlar.

Terbiye husûsundaki o lâ-yetegayyür kanûnların ahkâmını bize ve bilhassa nisvân-ı müstakbele tefhîm etmelerini o mecmû‘alardan o mecmû‘aları te’sîs ve tahrîr eden ashâb-ı vukûfdan -mahzen makale-i mebhûsenin bahş ettiği müsâ‘adeye istinâden-istirhâm eylerim.

fî 22 Teşrîniyyevvel sene [1]324

Zekiye

11. “Terbiye-i Medeniyye,” *Kadın*, no. 4, 3 Teşrînisânî 1324 / [16 Kasım 1908], pp. 3-4.

Bugün bir memleketde en ziyâde nazar-ı dikkate alınacak bir şey varsa o da büyük küçük her ferdin vazîfe-i ictimâ’iyyesini bilmesi terbiye-i medeniyye denilen hasâil-i ber güzîde, evsâf-ı fitriyyeden hissedâr olabilmesidir.

Ulûm ü fûnûn ale’-d-derecât mekteblerde tahsîl edilebilir. Fakat terbiye-i medeniyye tahsîl edilemez. Bu hal Allah vergisidir dense yeri vardır.

Ulûm ve fûnûn; ona mahsûs kitâblardan okuyan zât isti’dâdına ve müktesebâtını tatbîk için tevessül edeceği vesâite göre pek mühim mevâkı’a yükselebilir. Bir diplomat olur, hâzık bir tabîb gibi meydân-ı irfânda iktisâb-ı şöhret eder, herşey olur. Fakat cemiyet-i beşeriyyeye nâfi’ hidemât ibrâzından mâ’adâ insânın diğer bir vazîfe-i ictimâ’iyyesi daha vardır ki o da terbiye-i medeniyye ile tezyîn-i zât ve sıfât eylesidir.

Âherin hukukuna ri’âyet, vazîfeye itâ’at, hürriyete meftûniyet, istiklâl-ı şahsîyi mu’annidâne müdâfa’a gibi medenî her ferdin gayr-i müfârik havâssı; terbiye-i medeniyyenin, zann edersek rûhunu, esâsını teşkîl eder.

Bu hasâil-i ber-güzîdenin bugün ne kadar mühim ve elzem olduğunu ta’rîf abesdir. Bugün bir meclisde bir lafz-ı gayr-i me’nûsun sudûru mütakellimin seviye-i idrâkini fersah fersah gençler arasında ne müstekreh bir te’sîr husûle getirirse terbiye-i medeniyyeden noksân olan bir kâfilenin bir hey’etin bir hey’et-i ictimâ’iyye arasında hâsıl edeceği aksü’l-amel dahi bundan daha muzır daha fenâ olur.

Hiç şübhe yokdur ki lisânımızın kâmusunda bile bulunmayan bir çok elfâzı hemdest-i vifâk olanlara karşı sarf edenler, vezâif-i ictimâ’iyyesini bilmeyen, terbiye-i medeniyyeden mahrûm olanların vird-i zebânıdır. Bu hitâblara ma’rûz kalanların muhâtab-ı evvellere ayn-ı taşla mukâbelesi yine o terbiyenin fıkâdânından ileri geldiğine şübhe mi ister?

Cemiyet-i beşeriyye içinde vazîfesini tanıyanlar ilk terbiyeyi anası kucağında almış olanlardır.

Bir çocuğa, müstakbelin hakk-ı rey ve hakk-ı kelâma mâlik bir a’zâsına, ilk terbiyeyi ancak vâlidesi verebileceğinden çocukların terbiye-i medeniyyeyi ana kucağında iktisâb edeceği derkârdır.

Terbiye ana kucağında başlar, kaidesi pek eski ve isbâta ihtiyâcı olmayacak derecede bir hakikat olduğu meydândadır.

Medeniyyetin kavâid-i esâsiyyesine bihakkın ri’âyet eden bir zâtın bu mevhibât-ı ber-güzîdeyi her hâlde ana kucağında öğreneceğine, hey’et-i ictimâ’iyyemizi teşkîl eden sunûfun ahlâk ve mişvârını tedkîkde bir kat daha kanâ’at getirmek kâbildir.

Bugün büyük müdekkik olmaya hâcet olmaksızın herkesin anlayabileceği bir hakikat vardır ki sokakda çelik çomak oynayarak ebeveynine arsız çehresini gösteren bir çocukla hayât-ı husûsiyyesinde bir intizâm, âile arasındaki taksîm-i vezâife itâ’at etmekle

bir âilenin içinde perveriş-yâb olan bir çocuğun hey'et-i ictimâ'îyye arasında bi'l-âhire işgal edecekleri mevki' bir değıldir. Biri çelik çomakla büyüdüğünden cehâletin elinde bâziçe olur. Hiç bir sille-i te'dîb görmeye görmeye büyüdüğe kökleşen ahlakî ve hissî istibdâd sâikasıyla memleketimizde hüküm süren cehâlet elinde, bilmeyerek ne mühim fecî'alar husûlüne delâlet eder.

Diğeri, meftûn-ı istiklâl büyüdüğünden kendisinde ne hak görürse muhâtabında dahi o hakkı görmeye çalışır. Terbiyesi âherin hakkına ta'arruza mânidir. Ta'arruz şöyle dursun, mu'ârizlara karşı müdâfa'ayı bile bir vazîfe-i insâniyye tanır.

İşte bu terbiye ki, her yerde adâletin, hürriyetin, müsâvâtın muhâfız-ı pür-şân ü şerefidir. İnsân ile birlikte doğar, onunla birlikte büyür. Binâen-aleyh neşv ü nemâ bulmaya başlayan bir fikr-i nevzâd vatana îkâz edilen hissiyât-ı âliye ve necîbe böyle olmak lâzım gelir.

Bir çocuk en çok anası ile bulunacağından buna en ziyâde delâlet etmesi lâzım gelen âile içinde kadındır.

Bugün çocuğuna ebnâ-yı beşerin ittihâdını te'mîn edecek hissiyât-ı necîbeyi vermek, mektebdeki müktesebât-ı ilmiyye ve fenniyyesine bir zemîn-i münbit hazırlamak. İşte mâder-i vatanın kızlarından beklediğı hizmet budur.

Artık doğduğumuz günden beri bizi bir me'mûr yapmakdan başka bir şeye yaramayan ninnilerin yerine vatan muhabbeti, adâlet meftûniyeti, istibdâd nefreti hâsıl edecek neşîdeler, ninniler kâim olmalıdır. Bir çocuğun daha şîr-hâr iken bunları fikr-i sâfına ilkâ edildikten sonra bir sâhib-i re'y olduğunu kendisine telkîn etmelidir.

Biz bu yolda hareket eder ve istikbâlde bizi hayır ile yâd edecek evlâd ü ahfâd yetiştirirsek, müstesnâ bir kuvvet-i mukaddese önünde yıkılan heykel-i istibdâd, vicdân-ı umûmî-i millet önünde dâimâ, ebediyyen bir semt-i mechûle girizân, hazîz-i ademe defîn olacağından şübhemiz olmaz.

İşte o zamân büyürüz ve emeklemeden kurtuluruz.

fi 19 Eylöl sene [1]324

12. Seniha Hikmet. “Sarı ve Siyâh,” *Kadın*, no. 4, 3 Teşrînisânî 1324 / [16 Kasım 1908], pp. 6-9.

Üstâd-ı Muhterem Recâizâde Mahmud Ekrem Beyefendi’ye:

Dün çıkan *Resimli Kitâb*’ın ikinci nüshasında şık, zarîf bir çerçeve içinde Türkçesi gayet sahlhâr ve nâzân, müessir ve tannân-ı esîrî bir ifâde-i dehâyı ihtivâ eden *Sarı ve Siyâh*’ınızı bu kıymetdâr şi’irinizi okuduğum vakit, inanır mısınız, kalbimde ne derîn, ne acı bir azâb-ı millînin cerîha-i esefi kanadı!

Size, bütün asabiyyet-i kavmiyyenin tuğyân-ı ihtilâliyle yemîn ederim ki 10 Temmuz’dan beri târih-i hâdisât-ı hissiyemizde böyle bir fecî’a-i edebiyeye dûçar olmamışdık. Osmânî lisân-ı necîbinin, Türk anadilinin.... Aman Yarabbi! Siz ki, sizin kaleminiz ki esâtîr-i evvelîn perîlerinin pür-nûr ve zeheb kanadlarından koparılmış bir tüyden başka, bu hâke nisbeti olmayan başka bir şeydi. Evet, bu kaleminizin ucunda nasıl oldu da bir Frenk şapkası altında titreyen düzgünlü kırmızılı dudakların Kafe Şantan sahnelerinde fırlatılan kelimât-ı ecnebiyyesini gördük okuduk.

Lisân ve edebiyâtımızı, şi’âr-ı milliyetimize yakışacak bir tarz-ı basît ve nezîhe ifrâğ eylemek isterken... böyle en büyük edîb ve şâ’irimiz...

Hayır hayır, bu mutlaka *Resimli Kitâb*’ın bir hatasıdır mutlaka siz onu Safâ-yı mazlûm ve merhûmun “Kafe Şantan’da mı kaldı Madmazel”i gibi şathiyyatdan, bir latîfe-i edebiyeden, daha doğrusu bir telmîh-i edebîden ibâret olmak üzere yazdınız ve böylece müsveddesine işâret etdiğinizde onlar şaşkırdılar, unuttular, şübhesiz böyledir.

Buna inanmak ihtiyâcı bendenizde o kadar şedîd ve kavîdir ki vatanımın, milletimin, öz dilimin safvetine, büyüklüğüne ne kadar emîn isem buna da o kadar mutma’inim.

Ah size yalvarırım ki bütün böyle olduğunu alenen söyleyiniz ve yazınız. Ve *Araba Sevdası*’nı ta’kîb eden bu muzhike-i edebiyeyi yazınız ki: “mutlaka ve kat’iyyen bir şakadır.”

Cihân-ı edebiyâtımızın şems-i şa’şa’a-bâr ve feyz-nisârı olan sizin huyût-ı envârınız, istemeyiz ki bir daha kararsın. Evet o *Araba Sevdası*’nın tekerleklerine kaldırdığı tozla husûfe uğrayan bu âfâk-i pâk-edeb ‘kumral ve esmer’ lekelerle bir ikinci kûsûfe uğramasın.

Bugün öyle şi’irlere, öyle âsâr-ı edebiyeye muhtâc ve atşânız ki her ferdin küçücük kalbinde büyük hissiyât-ı milliye ve vataniyye uyandırsın.

Görüp, okuyor musunuz? Şimdi herkes bu gibi âsâr-ı mergûbe ve lâzimenin birer muharrir-i çâlâkî olup kalmıştır. Ne sa’âdet! Bu ne sa’âdetdir ki senelerden-beri vatan muhabbeti, millet azemeti, lisân, âdât, kavmiyyet ihtiyâcı nedir bilir fakat unutmuş iken, genç ve ihtiyâr bütün o muharrir ve muharrireler buna vakf-ı vücûd eylediler. Hatta bu nâçiz, bu âciz bu hiç bir şey olan bendeniz bile böyle bir şey yazarken, ne kadar kup kuru ve bomboş olacağını nazar-ı dikkate almadan iftihâr ediyorum.

İşte bugün *Sarı ve Siyâh*’ınıza karşı reverans yerine elini göğsüne vurarak “merhaba!” diyen millî bir ses ki, mini mini bir genç kız lisânından kışla cebhesinde temevvüc eden sancağa karşı söylendiğini tahayyül ediyorum. Oh, sarı ve siyâhı, bu hasta ve zulm rengini bırakınız da bir az da kırmızı ve beyaz, şu vatan ve millet rengini, vatan ve millet sesini lütfen dinleyiniz.

Sancak

.....

Bak şu sancak ne sâf ve dilberdir
Dâimâ hakk yolunda rehberdir
Bunun altında ah, cân verimiz
Sahne-i cenkde imtihan verimiz
Şark ve Garbi, bütün cihânı senin
Etdi hayrân likâ-yı gök-rengin[?]
Oh! Gel gel sen ey sevimli melek!
İrti‘âşınla i‘tilâ edecek.
Koca Osmânlı milleti, koca hân.
Sana ta‘zîm eylesin eflâk!
Es ki –uçsun gözüksün- ey rûzgâr!
Safha-i şân ve şevket-i edvâr.
Neydi dün? İhtizâr ya sen, sen de [?]:
Bir pâla-sipâre-i ale’lâde
Dün, bu pek doğru biz fakat biliriz:
Tutan ellerdi hâsir ve nâçiz.
Bak bugün hep kadınlar, erkekler.
Sâye-i alına şitâb eyler.
Şimdi buldun felâh, zilletten.
Yaşa Osmânlı sancağı! Yaşa sen!

.....

Evet, işte biz ki kadınız. Saçı uzun aklı kısa, kalbi yumuşak, sâf ve câhil kadın. Görüyorsunuz ki bugün biz bile kalbimizi, dimâğımızı, hissiyâtımızı, el-hâsıl bütün hüviyyet-i mâddiyye ve ma‘neviyyemizi kavî ve dîlîrîb, nâzân ve perrân kolları arasında sıkıştıran böyle müessirât-ı vatan-perestâne, böyle tahassüsât-ı milliyyet-perverâninin terennüm-kâr-ı ulviyyet ve hakikati oluyoruz. Biz böyle senelerden beri bir kurabiye gibi vakit vakit ısırılarak nefis bir parça koz helvası gibi zamân zamân, çekile çekile kemirilerek harâb-âbâd olan, bu mukaddes vatana artık başka bir şekil, nâ-kabil-i hazm bir şekil vermek istiyoruz. Evet artık diliyoruz ki o kurabiyede bir az ak sülûmen bulunsun ki ısırın dişleri paralasın, istiyoruz o helvada bir az ister kinîn bulunsun ki kemirilirken ciğerler paralasın.

Ve ancak... Ancak bunun için bu gibi hissiyâtın mülhem-i nağmekârı oluyoruz.

Ya, böyle bir şi'ir zât-ı âlînin dehân-ı ulviyyet beyânından, milletin sımâh-ı muhtâcına serpilseydi? Semâvî bir ilâhî ikâz gibi rahmetler, şevkler, gayretler kim bilir daha neler ne elmaslar îsâr eyleseydi?

Emîn olunuz bu şi'ir o vakit bütün milletin -ki sizi hepsi tanır- ser-tâc-ı ictihâdı olacaktı.

Yürekler genişleyecek, gönüller şenlenecek, hissiyât kabarcak, ve millet en büyük dâhîsinin, en büyük şâ'irinin, bu beste-i lâhûtîsiyle sermest-i neşât ve mefharet olacaktı.

Ve 10 Temmuz'dan beri ne kadar beklendiniz, bir bilseniz. Çoluğa çocuğa varıncaya kadar, bendenize varıncaya kadar. Bu hissiyâtın mestî-i galeyânîyle neşîdeler, destanlar inşâd eyledikleri hâlde. Recâ ederim bana, bu küçük kızıma söyleyiniz; zât-ı âlînin nerelerde idiniz?

Ma'ârif Nâzırı olduğunuz güne kadar bendeniz sizi ya Gronland'da veyâhûd Patoganya'da seyahatde sanıyordum. O kadar susmuştunuz o kadar yoktunuz.

Oh! Bârî, şimdi o arzû-yu milleti yerine getirdiniz. Ben, o ve diğeri yazıyor, yazıyorlar. Lâkin evvelâ imzâsı aranıp okunmayan eser hangisidir?

İmzanın büyüklüğü, eserin büyüklüğüne -tamâmen değilse bile kısmen- yardım eder. Bizim milyonlarca destanlarımızı; sizin yalnız bir: "yaşasın vatan yaşasın millet" diye yazarak imzâ eyleyeceğiniz bir kâğıd parçası bile kül ufak etmeye kâdir ve kâfiydi. Lâkin bu böyle olmadı. Ve niçin böyle olmadı?

Şu kadar oldu ki Osmânlılık'ın, Türklük'ün samîmî bir lisân-ı safvet beyânını *Sarı ve Siyâh* 'a bulayarak iyi bir nümûne göstermediniz.

Doğru söz hakdır, değil mi koca üstâd-ı muhterem? Doğru söze kimse darılmaz değil mi? Ama söyleyiniz recâ ederim.

İşte böyle, ey bu sevgili ahâlinin edîb-i a'zamı!

Lâkin kim ne derse desin, ve ben de ne dersem diyeyim. Yok bin kere yok. Biz kat'iyen inanırız ki bu şi'irinizi siz kim bilir ne gibi bir safvet-i fikir ve maksad üzerine yazdınız, hücûm size değil efendim, diyeceğim şu şey... kelimelere, yâhûd da ya mürettiblere, veya *Resimli Kitâb* hey'et-i tahrîriyyesine. Çünkü siz onu mutlaka yukarıda arz eylediğim gibi mizâh yazdınız.

Ve aksi isbât olununcaya kadar bu itmi'nânımda sâdık ve sâbit kalacağım. İllâ, birisi gelir de bu cür'etkâr şâkirde-i hürmetkârınıza, bütün inandıklarımın, me'mûl etdiklerimin aksini söyler ve isbât eyleirse.

Ah, işte o zamân bütün kavâ'id-i mevzû'a-i teklîf ve tekellüf bir dikiş makası darbesiyle zîr ü zeber ederek damarlarımda cevelân eden mu'azzam milletimin temiz kanının galeyân-ı meşrû'uyla bu şi'irinizden, evet, azîz muhterem üstâd-ı edib bu şi'irinizden

-Nefret ederim!

Ve bakınız, dinleyiniz. Bu mukaddes vatanın ne kadar sütü pk kızları, vâlideleri varsa hepsi ardıma şşmşler, ter ter tepiniyorlar. Bakınız ne diyorlar, ne haykırıyorlar işitiyor musunuz?

-Biz de yle! Biz de yle!

Seniha Hikmet

12. Pakize Senî. “Musâhabe-i Nisâiyye: Bazı Mütâla‘âtım,” *Kadın*, no. 5, 10 Teşrînisânî 1324 / [23 Kasım 1908], pp. 1-6.

Evvelki hafta *Kadın* risâle-i mergûbesinde muharrire-i pür-nezahat Seniha Hikmet Hanımefendi’nin “Öksüzler” ser levhalı makale-i rakîkaları nazar-ı dikkatimi celb etdiğinden bu bâbdaki fikrimi ben de hülâsa etmek istedim.

Vâkı‘â bütün o sütunların, şefkat ve merhametin esîri bir şi‘iriyet nübeân eden bir kalbin ihtizâziyle meydâna geldiğini, en kalbi katılaştıran, bütün rikkat, şefkat ve merhamet hisleri nasırlaşan bir insân bile i‘tirâfta tereddüd etmez. Ve’l-hâsıl hisseden, hissiyâtın bütün inceliklerinden mahrûm bir rûhu bile, o nezîh ve dakîk ifâde teshir için kâfidir.

Her satırı kendilerinin ne derece hassas ve rakîk, müşfik ve rahîm bir kalbe mâlik olduklarını irâe ediyor, hele hayât-ı insân bir şiir buketi gibi kıyâs etdikçe; evet, kalbinde ne derin cerîhalar kanıyor, ne âteşin hayretler rûhunu cımbızlıyor, a’sâbı sarsıyor, bütün mevcûdiyyeti o kitle-i beşer karşısında titriyor; onların bütün ihtiyâcât-ı mübremelerine çâre-sâz olmak için bulunabilecekleri muhtemel olan vatanın en derin köşelerine, memleketin en kuytu sokaklarına, mahallelerin en karanlık evlerine doğru şitâbân olmak istiyor. Kalbî fikriyle, bütün o evlerde sürüklenen, hanımların haksız tekdîrâtına her gün belki her sâ‘at marûz kalmak havfıyla kalbleri titreyen öksüzlerin, o kimsesiz bî-çârelerin mu‘âvenetine koşturmak; ve onların kalblerini tesrîr etmek için tesâdüm ediyor. Fakat heyhat, muvaffak olamayınca evdekileri taltîf ile olsun teskîn-i atş-i şiddet ediyor. Evet, o “kânûnsuzluğu” müsâvât kânûnsuzluğunu düşünerek yaşamak istemiyor, hayâta la‘net ediyor, cemiyet-i beşeriyyenin bu duygusuzluğuna karşı asabîleşiyor, kâinâtdan istikrâh ediyor. O zamân ölmek, zengîn ile fakîrin müsâvâtını temîn eden diyâr-ı ademe gitmek istiyor. Belki orada bütün bu şâibelerden âzâde, efkâr-ı müheyyiceden masûn kalacağı ümîdini besliyor.

Fakat ne dedim âhirete, diyâr-ı ademe mi? Yok. Hayır, hayır, orada da zengîn, fakîr, öksüz, yoksul zümresini bulacağım, hatta kendim de kim bilir hangisinden bulunacağım. Zîrâ orada da herkesin mazhariyeti defter amâline göre olacak değil mi?

O halde bütün bu mütelevvin, bu rengârenk hayâlât ve incizâbâtı ber-taraf edelim de hakikate geçelim; sevilmeyen bir acı hakikatin hayât hakkında kalbime olan telkînâtını dinleyelim. Evet hakikat sevilmez, çünkü acıdır, işte hayât-ı beşer de, onun kadar zehr-nâkdir. Hakikat, hayâtı düşünmez; çünkü hiçdir; onda şi‘iriyet yoktur. İnsân müzehher kanadlarla semâvâta i‘tilâ edemez. Bilâkis bütün hissiyâtı, efkârı sükût ederek yerlerde, hakîr ve zelîl, dâimâ aşağılarda yuvarlanır.

İnsân hakikat-ı hayâtı en amîk nukâtına kadar düşünürse mevcûdiyyeti dâimâ alçalır; yine kanâ‘at edemez; istikbâlin hatta pek yakın bir istikbâlin karanlıklarının refrefi arasında derin bir yokluk hisseder, korkunç bir hiçlik görür, vücûdu sarsılır, dimâğında hâsıl olan aksü’l-amellerle bütün ümîdleri zir ü zeber olur..

O zamân hayâtın bu kadar dağdağalara, bu derece hâhişlere, bu kadar, daha bin türlü emellere tahammülü kalmadığını anlayarak zamân zamân olur ki nevmîd olur, bütün bu hiçliklerle beraber daha pek çok zehra kin [?] hakayika vâkıf olur ki onların içinde yalnız hayât-ı beşerde değil bütün mevcûdâtta müsâvât-ı hukukiyye gibi müsâvât-ı tabî'yye olmadığını anlar ve her şeyi daha ciddiyetle, daha metânetle tahkîk ve ta'mîk ederek fitratın, tabî'atın da bunlara müsâ'id olmadığını hisseder.

Muhâkeme edelim; kanûn-ı tabî'atı hadde-i tedkîkden geçirelim: O büyük kânûn gayr-i mütehavvildir. İşte o kânûn, mahlûkâtın bir kısmını diğer bir kısmına tâbî' kılmıştır. Ve bu kânûndaki o şiddeti ancak müsâvât-ı hukuk kaide-i mevzu'ası ta'dîl eder.

Öksüzler zavallıdır, yoksuldur; lâkin evlerimizde köylerden celb edilen o hizmetçi zümresi bu hâli takdîr edemezler. Onlar hayâtta bir nasîbsizliğe ma'rûz bulunmuyorlar; çünkü o öksüzlerin ilticâ ettikleri konaklardaki tarz-ı hayâtları bugün onların cemiyet-i beşeriyye arasındaki mevcûdiyetlerini unutturacak derecede hakîr ve zelîl değildir.

Zaten dünya nedir? Bir mâtemhâne; nâ-mütenâhî âlâm ü ekdâr, esrâr-ı gûnâ-gûn ile memlû bir misâfirhâne değil mi? Herkes ondan nasîbi derecesinde hakâreti, sa'âdeti, mezelleti, meserreti, kederi ve musibeti alıp çekilecek.

Hayât nedir? Lâ-yetenâhî âlâm ü ekdârı, mesâib-i mütenevvi'ayı üzerimize tahmîl eden bir bâr-ı girân!

Çalışmak nedir? Bu bâr-ı girânı tahfife, ma'îşeti temîne hâdim bir fa'âliyet-i hayât.

O halde herkes hayâtın bir dilencisi, ihtiyâcâtının bir hizmetçisi olmaz mı? (Bugün bütün akvâmın hükümdârları kimdir? Vûkelâ, vûzerâ nedir?) diye bize bir su'âl vârid olacak olsa ne cevâb veririz?

Milletin hizmetkârı, değil mi?

Herkes bütün insânlar yek diğerin hizmetçisidir. Bütün mevcûdat bir vazîfe ile muvazzafdır. Yalnız bu vezâif şeklen tenevvü' eder.

Bir de insân en âli bir zevki bile, tanımayınca takdîr edemez. Onun yokluğundan öyle “elîm serâir-i rûhiyyeyi, ağlayacak giryeleri, figânları” olacak derecede müteessir olamaz.

Kendimizi düşünelim: Bugün ben evlâdım olmadığı için o mahrûmiyetimden dolayı me'yûs değilim; çünkü o muhabbet ve şefkatden bî-behre bulunuyorum. Fakat vâlidem gaib ettiği evlâdları için ağlıyor. Anneannemin vefatından nâşî bugün feryâd ve figânda bulunmuyorum. Lâkin babaannemin gaybûbet-i ebediyyesi ile kalbimde uyanan cerîha elân vakit vakit sız[l]ıyor, kanıyor. Çünkü birisinin gaybûbetinde pek küçük, diğerinde ise bir genç kız bulunuyordum. Ona karşı kalbimde artık derin bir muhabbet ve hiss-i hürmet perverde ediyorum; onun bütün şefkat ve muhabbetiyle teshîn olunuyordum.

Hidmetçi! Bu kelimeyi tavzîh edelim: Evet, yukarıda arz ettiğim vechile hayâtta herkes bir hizmet ile mükellefdir. Ve yekdiğerine muhtâcdır. Kimisi bedenlen, kimisi fi'ilen, bazısı da nakden.

Bir çok âmâliyle muhakkaktır ki takım takım şehrimize getirilip konaklara yerleştirilen o kimsesiz hizmetçi kızlar şükrediyorlar, zîrâ sefâlet onları asıl köylerinde tahrîb eder. Yoksulluk, açlık, çıplaklık orada ezer, kanlarını emer, vücûdlarını mahveder.

Hidmetçi olmak onları bedbaht etmeye bir sebep teşkîl edemez. Hem bedbahtlık hizmetçi olmaya vâbeste değildir. En zengîn âilelerin naz ü ni‘meti içinde pençe pençe felâketler gizlenir... Onları bâr-ı mezâlîmi altında inletir.

Oh! Evet, bu mücâdele-i hayâtta, üzerimize tahmîl edilen řu bâr-ı girânı tahfîf etmek, daha dünyaya kadem-nihâde olduğumuz bir zamândan beri bilmeyerek, hatta düşünmek, irâde-i cüz’iyemizi bile istî‘mâl edemeyerek atıldığımız o dolambaçlı yollardan râh-ı selâmete çıkmak için herkes bir silk ta‘kib ederek çalışmaya borçludur. Çünkü çalışmak için yaşamıyoruz, yaşamak için çalışıyoruz.

Bu, hayât-ı içtimâ‘iyyenin bir kânûnudur, ki herkes üzerinde az, çok icrâ-yı hükm eder.

Vâkıâ, “insânın hürriyeti her şeye müraccahdır; onu fedâ etmek istemez, bilakis istihsâli için her türlü fedâkârlığı ihtiyâr ederek bir konakda göreceği dârât ü debdebeyi, refâh-ı hayâtı bir parça kuru ekmekle, bir eski entariye fedâ eder de; ma‘îşetini başka sûretle te‘mîne sa‘y eder.” mü[tâ]la‘ası vârid-i hâtır olur ise de, ancak bu gibi öksüzler esâsen hâmîsiz, kimsesiz olduğundan onların elinden tutmak, düşmesi melhûz olan pek derin sefâletlerden, o sefâlet balçıklarından muhâfaza etmek lâzımdır ki bu sûretle nâmûs ve iffetleri vikâye edilerek dehşet-engiz muhâtaralı uçurumlarla hayâtları heder olmasın. Zîrâ o kimsesiz, himâyesiz kalanları sefâlet enginlerine, iffetsizliğin karanlık kuytularına sürükleyecek pek çok vicdânsız, hamîyetsiz kalblerin uzatdığı kollar bulunur. İşte onların, o câhil ma‘şûmların hürriyet-i insâniyyelerini kendilerine bahşetmek, cemiyet-i beşeriyyeyi zehirleyen, bütün affî ve nâmûskâr kalbleri iğneleyen, âile sa‘âdetlerini hançerleyen, o menfûr, müstekreh uygunsuzluklara bâdî olabilir.

Biz, cemiyet-i beşeriyye tehzîb-i ahlâk ederse bu misillu fenalıkların, ahlâksızlıkların önünü almaya ve bir çok fikirler dermiyân ederek ilhâh ü ibrâmlarda bulunabiliriz. Lâkin hep bunlar hakikati tagyîr edemeyen muhâlâtdır.

O hâlde yine bunlara yegâne bir çâre var ki o da rahîm, şefîk âile reisleri âğuş-ı şefkatlerini o bî-çârelere dâimâ küşâde bulundurarak o mahûf çirkâb-ı sefâlete düşmelerine hâil olsunlar? Onlar da şübhesiz bu lütuflara mukâbil hidemât-ı âdiyemizi def‘ ederek bu sûretle her iki taraf yek diğerin ihtiyâcâtına mu‘âvenetde bulunsunlar.

Âile muhabbeti, vâlide şefkati, hemşîre, birâder hissiyle perverde olan bir insân-ı âkil tasavvur edemem ki evinde hidmet eden bir kızı müstebidâne mu‘âmelelerle ilâ-âhirü’l-ömr hizmetçilik derekesinde kalmasına vicdânı kâil olsun.

Bilâkis hergün yüzlerce emsâlini görüyoruz; on oniki sene zîr-i himâye ve şefkatinde, yed-i terbiyesinde yetişdirdiğinden, bi’t-tabî‘ mukâbeleten o kızcağız da sâdikâne hidmetler ibrâz etdikden sonra me‘mûlün fevkinde cihâzlanarak münâsib bir

refik-i hayât intihâb edip sa‘âdetinin istikmâline gayret ederler. Esâsen gâye-i emel de bir âile teşkîl etmek değil midir?

Lâkin hiçbir zamân onları bizim ile hem-hâl etmeye çalışılamaz. Çünkü, iktidârın mâ-fevkindedir. Zâten onlar bugün öyle olamadıklarından nâşî müteessir değildirler. Zîrâ tevellüdlerinden beri tarz-ı ma‘îşetleriyle ünsiyet peydâ etmişlerdir.

Enzâr-ı tecessüsümüzü İngiltere’ye atfedelim: Muhtâcînin himâyekârı olan müşfik, rahîm, âli-cenâb bir kraliçeleri olduğu hâlde hâk-i mezelletde açlıktan inleyen, hüsn-i hayâtına, cânına kasdeden ne kadar bî-çâregân görürüz, nasıl yüzlerce gençler evvelce bî-vâye sürünürlerken bilâhere şefkat-perver âilelere ilticâ ederek refâh-ı hayât ile çalışanlar buluruz. Sonra mülkümüze avdet edelim; memleket memleket gezelim, sokak sokak arayalım, acaba kaç tane müddet-i ömrünü daha çocukluğunda ilticâ ettiği evde eskiler, tekdîrler arasında, mevcûdiyyetini kendine bile unutturacak kadar lâkaydî altında, müte‘affin kömürlükler içinde ifnâ-yı hayât ettiğini görebiliriz?

Mamâfih bir çok istisnâları da unutmayalım. Lâkin birkaç müstesnâ hiçbir zamân koca bir ekseriyeti ihlâl edemez.

Müsâvât-ı hukukiyye her yerde, bütün devletlerde efrâd-ı millet arasında te’mîn edilmiştir, bugün bir hizmetçi haksız yere uğradığı işkenceden dolayı mahkemeye mürâca‘ât ederse kânûn onun davâsını hizmetçi olduğu için müsâmaha etmez; eğer resmen isbât edebilirse, o vakit [?] hanım yâhûd beyi mahkûm eder.

Fakat müsâvât-ı kat‘iyye ve um[ûmiyye] nasıl kâbil olabilir ki fitratın yalnız beşerde değil, kâinâtda halk ettiği bütün mevcûdâtta da bulunmuyor.

İşte buğday, arpa, mısır... Bugün hepsi insânların def‘-i cû‘larına ne kadar mütefâvitdir. Hiçbir zamân buğday derecesinde bulunamazlar. Sonra altın, gümüş, demir. Hep birer maden değil mi?

Fakat hiçbir zamân altındaki hasîsa-i kıymetdâr gümüşte, hele demirde bulunmuyor. Onlar çekmeceler içinde, mahfazalarda hıfz ediliyor. Demir de pek çok ihtiyâcâtımıza hizmet ettiği hâlde dâimâ kıymet-i maddiyye ve ma‘neviyyesi daha az bulunuyor.

Elhâsıl müsâvât-ı umûmiyyeye çalışmak muhâlât ile uğraşmak kabîl[in]dendir. Yalnız şi‘ir, esîrî bir incelik, müzeyyen bir âlem, çiçekli bir salon, râyihadâr olarak hayât-ı ictimâ‘iyyemizi kabûl edersek. Maalesef hayır! Seniha Hikmet Hanımefendi’nin söyledikleri gibi “hayât-ı ictimâ‘iyyemizin bir esâsı ve unsûrunu teşkîl eden hemşîrelerimizi çamurlu ve müte‘affin havalardan, mezelletin kara kollarından çıkarak onlara mevcûdiyyetlerini anlatabilecek bir merhale-i sükûn ve refâh hazırlansın.” Evet, memleketimizin dârü’l-acezelere, dârü’s-sınâ‘alara, dârü’ş-şafakalara, ihtiyâc-ı şedîdi vardır. Ancak mezelletin kara kollarında ezilen, mahv olan halk, evlerimizde hizmet ederek esbâb-ı ma‘îşetleri oldukça te’mîn edilen kızlar değil; buna, sokaklarda, yazın, güneşlerin yakıp kavurucu harâretleri altında, kışın dondurucu, her lahza katre katre

öldürücü çamurlu karları içinde çırıl çıplak, aç bî-‘ilâç sürüklenen öksüzler, caddelerde gelen geçen halkı bin türlü yılışıklıklarıyla iz‘âç eden dilenciler, çalışmaktan âciz bî-çâregân, marîz, bî-vâyegân, muhtâcdır. Bu sefâlet böyle müesseseler vasıtasıyla memleketimizden kaldırılsın. Tenbellikten meydana gelen mezellet temizlensin, bütün bu zümre-i sefile, refâhiyet içinde tadrîcen çalışmaya alışdırılsın. Bu sûretle müstekreh mülevves dilencilik imhâ edilerek bütün ulvî kalbleri zehirleyen şu san‘at-ı menfûre memleketimize gelen yabancı gözlere görünmesin.

Meselâ, sokak ortasında iki üç çocuğuyla dest-i tese‘ülünü uzatan bir kadın görüldü mü çocukları derhâl darü’l-acezeye alınıp kadını kendi ma‘îşetini tedârik etmesi için say‘a teşvîk etmeli! Ötede vakti hâli iyi olup da bi’l-âhere pederlerinin vefâtıyla yoksul, hâmîsiz çocukları dârü’ş-şafakalara, dârü’s-sinâ‘alara alarak tadrîslerine ihtimâm olunmalı; zîrâ onların görgüleri, me’lûfiyetleri hizmetçilik etmeye müsâ‘id değildir.

Hakikaten, bin dereden su getirerek yüz binlerce râh-ı terakkî, esbâb-ı umrân-ı istihzâr için satırlar, sütunlar doldururuz; evet, bunlar da üzerimizde pek büyük te’sîr icrâ eder. Fakat bunların te’sîri öyle yalnız okunduğu müddetçe devâm etmez, bilâkis kalbimizin en hafî köşesinde, a‘mâk-ı rûhumuzda her zamân pek acı sızılar hissederiz. Kalben bu mahrûmiyetlerimize mebnî gizli gizli ağlarız, yekdiğere hâlimizden şikâyetler ederiz, etrafımızda hiss etdiğimiz bu derin yokluktan dilhûn oluruz! Bilir misiniz neye benzeriz? Evet, sûret-i zâhirede iltiyam-pezîr olmuş, ve fakat için için, damla damla kan sızan bir cerîha hâlindeyiz! O cerîhanın büsbütün iltiyâm bulması için ise, ne büyük bir menba,’ ne vâsi‘ bir sâhaya ihtiyâcımız olduğunu elbet herkes gibi, pek dakîk düşünen Seniha Hikmet Hanımefendi hemşîremizin de takdîr etdiklerini görünce mütesellî oluyorum.

25 Teşrînievvel [1]324, Pakize Seni

13. Nigâr bint-i Osmân. “Kadın’a Dâir,” *Kadın*, no. 5, 10 Teşrînisânî 1324 / [23 Kasım 1908], p. 7.

Kadın’ın en evvel nazar-ı takdîr ve istihsânı celb eden hâlî-i sâdegî-i şekl-i hâricîsi idi. Bu kâb[ın] en rakîk bir zevk-i selîmin mahsûl-ı intihâbı olduğu derhâl görülyordu.

Münderecâtına kesb-i vukûf bu risâlenin ne kadar mühim, ciddiyet-i nısviyyetle ne derecede mütenâsib bir kadın gazetesi olduğunu isbât etdi. Sevindim, sevinmek kelimesi azdır, taklîb-i sahâif etdikçe iftihârım tezâ’uf etdi. O şekl-i zarîf-i dil-pesend ile arz-ı endâm eden *Kadın*’ın en kıymetdâr leâlî-i irfân ile müzeyyen bulunmasından mütehasıl zevk-i takdîrkârânemi burada tekrâr ile kanâ’at edemeyerek seve seve gelip geçtiğim o münevver memlekete de bildirmek arzûsuyla şu birkaç kelimeyi *Kadın*’a yâdigâr olarak takdîm eyliyorum.

Selanik... O sevimli, ziyapâş, pür-nûr memleket bizim için bir matla’-ı sa’âdetdir, hezâr teşekkür ve ta’zîm!

Hanımlarımızın en meşrû’ âmâl ve beyânâtına cilvegâh olan bu nezîh risâle, ümîd ederim ki vatana pek büyük hizmetler eder. Ricâlin hakkımızdaki hüsn-i niyet ve hayır-hâhileri yine bu gazetede en celî muhâlesât ve samîmiyyetle bedîdâr.

Hulûs-ı niyete makrûn olan âmâl-i mukaddese husûl-pezîr olmak ne kadar tabî’î ise, kelimenin ma’nâ-yı hakikisiyle, kıymetdâr olan bu risâlenin de devâm-ı muvaffakiyet ve intişârı -kadınlık nâmına- o derecede mütemennâ ve mültezemdir.

Kadın denildiği zamân derhâl mevki’-i mühimm-i içtimâ’îsini tahattur zarûrîdir. Beşeriyyetin nisf-ı refîk-i diğeri olan bu cins-i cemîlin vezâif-i mühimme-i hayâtiyyesini takdîr etmemek nasıl olur? Ve takdîr olunan vezâif, bihakkın îfâ olunmak şartıyla şâyân-ı mükâfat görülmek tabî’î değil midir? İşte bizim de mükâfâtımız:

Ey ricâl-i munsifa! Sizden bize ibrâz olunacak adâlet ve müsâvatdır. Biz, zavallı Türk kadınlarını artık eşyâ-yı beytiyyeden addetmiyeceğiniz şu vakt-i mes’ûd-i hürriyetde hisse-i ma’ârifemize edeceğiniz mu’âvenet bizim için en büyük mükâfât olacaktır; ve biz vâyedâr-ı irfân olur isek bunun semerât-ı nâfi’asını iktitâf edecek yine siz değil misiniz?

Kalbimin kadına yakıştırdığı evsâfın en birincisi ciddiyetdir. En zarîf, rakîk, müstesnâ bir kadın bütün bu mehâsini ciddiyetle tezyîn etmezse indimde kıymet-i nısvâniyyesinin bir kısm-ı mühimmini gâib etmiş olur.

Bu endâm-ı matbû’ ve dil-pezîr ve bu tarz-ı vakûrâne ile ciddî ve güzel bir kadının mümâsili bulduğum muhterem risâlenizin devâm-ı intişârını kemâl-i ihlâs ile temennî ve muvaffakiyetinizi tebrik ederim efendim.

Nişantaşı, 26 Teşrînievvel [1]324

Nigâr bint-i Osmân

14. Mâcide Memdûh. “Kadın için,” *Kadın*, no. 5, 10 Teşrînisânî 1324 / [23 Kasım 1908], pp. 8-9.

Bizim, kadınların âdetâ hukuk-ı beşeriyyeden mahrûm edilmiş bir cumhûr olduğumuza ekseriyyet-i ârâ ile kâil olan İstanbul’da İstanbul’umuz halkı meyânında bize karşı bazı hâlât-ı nâ-lâyikanın zuhûrunu gazetelerimizde okuyarak hezâr esefle âvâze-i şikâyetini merhameten buralara kadar îsâle çalışan *Kadın*’a teşekkürât-ı samîmânemizi ne sûretle takdîm edeceğimizden cidden âciz bulunuyoruz. Şu acimiz aynıyla îfâ-yı vazîfe telakkî edilerek bu gibi insânlık levâzımını bilmeyen, kendilerine yalnız müşâbehethlerinden dolayı insân nâm-ı mübeccelini bahş ü ihsân eylediğimiz bu fikr-i meslek-i sakîmde bulunan bir takım haşerât ü hazele ve esâfilin teşebbüsât-ı cüretkârânelerini ta’arruzât-ı eblehânelerini, behîmânelerini, vahşîyyânelerini, nazar-ı i’tibâra ve i’tinâyâ alıp da müte’ellim ve müte’essif olmamanızı temennî ederiz.

Zîrâ, bu müteşebbislerin bir takım cehele ve sefele gürûhu oldukları da fikr ü te’emmülden dûr tutulmasın. Bu gibi haşerâtın kudret-i ilmiyyeleri, noksân-ı bîdâ’aları bu sebeble de pek paslı olan kalbleri nazar-ı tedkîk ve te’ennîye alınsın! Bunlar bilmezler ki kadınlar, evet biz, temdhât-ı nebeviyyeleriyle iltifât-ı risâlet-penâhîye nâil olmuşuzdur. Bunlar bilmezler ki “hür Osmânî milleti kavî ve müteşebbis, fa’âl ve fazîletkâr bir nesl-i müstakbel yetiştirmek için iki büyük kuvvetden isti’âne etmek mecbûriyyetindedir, ki biri”^{*} biziz.

Bunlar düşünmeyi bilmediklerinden düşünmezler, düşünemezler ki kendi mürevvec efkârları olup “nâmımızı, istihkâkımızı, ve bilhassa ihtiyâcâtımızı bin kayd-ı ihtiyat ile zikr eden, zikr etmek mecbûriyyetinde olan bazen de duâ kitâbından farkı olmayan -pek güzel bir ta’bîr- matbu’ât-ı sâbikanın yerinde, bugün, pâ-yı tahtda ve vilâyâtta yalnız bize mahsûs, yalnız bizi dinleyecek ve yâhûd yalnız bize dinletecek mecmû’alar birbirini ta’kib ediyor. *Demet* her Çarşamba günü bizim harîm-i nezâhatimize ter-ü-taze bir deste-i ezhar gönderiyor; *Mehasin* her şeye, hayâl ve hakikate cilvegâh olan sahîfelerini Garb’ın en güzel resimleriyle tevşîh ederek -ki Şark’a âid tesâviri de ihtivâ edeceği şübhesizdir- bir dest-i hürmetkâr ile bize uzatıyor.”^{*}

Biz, evet; ale’l-husûs biz kadınlar, cihân-ı medenîyyet ve âlem-i insânîyyetin müteşekkîr ve minnetdâr kaldığı muhterem İttihâd ve Terakkî Cemiyeti’nin cevelângâh-ı icrâât ve teşebbüsât-ı şîrâne ve muzafferâneleri olan medenî, münevver Selanik’e, Selanik’in müterakkî eshâb-ı irfânına böyle şikâyet-ı muhafazakârânede bulunduklarına bütün kalblerimizle teşekkürler ettiğimiz gibi bizim de kendileri gibi terakkî ve tekâmül için hâhişâne atacağımız hatevât-ı âcizânemize bir tarîk-i kasîr-i musîb irâe etmelerini yine öylece recâ ederiz. Tâ ki burada da kadınların, bizim evet, bizim “rîkkat-i kalb, tahâret-i

^{*} Nûsha 1, Hanımlarımıza.

^{*} Nûsha 1, Hanımlarımıza.

vicdân, sükûn ve musâberet, nûr-ı irfân, pertev-hayâ, meyl-i hasenât, nezâket-i hissiyât gibi bir çok meziyyât-ı fitriyye-i melekânelerle her yerde şâyeste-i tebcîl ü ihtiram,* olduğumuzu bilsinler, öğrensinler. Evet, üstâd-ı muhterem ve ekremin âtideki iltifât ve ifâdât-ı i‘câz-i perverâne ve hakikat-i beyyinânelerine de pek lâyük, pek müstehak bulunduğumuzu anlasınlar, anlayabilsinler!..mâder-i insâniyetdirler.. kadınlar şîrâze-i cemiyetdirler... kadınlar pîrâye-i medeniyyetdirler... ricâle medâr-ı imtiyâz ve mübâhât-ı fazâilin en büyüklerinden ma‘dûd olan hubb-i vatan kadınlarla kâimdir. Çünkü teşkîl-i âile... takdîr-i mesken... arzû-yı sa‘âdet-cûyânesi de kadınlarla dâimdir. Kemâlât-ı fikriyye hemen bütün kadınlar sâyesindedir,” denilebilir.

Kadınlar umde-i sanâyi‘ ve bedâyi‘dirler: Bir şâ‘ir-i tabî‘at-perestin en dil-pezîr şî‘iri bir kadının ta‘rif-i hâl ve şânına dâirdir. Bir heykeltraşın en nâzik eser-i san‘atı bir kadının kemâl-i tenâsüb-i endâmını gösterir. Bir mûsikî-şînâsın en müessir nağmesi bir kadının hâlet-i rûhiyyesini muhtırdır. Bir musavvirin en sevimli levhası bir kadının ismet-i aşk-ı perverânesini arz eder. Hatta bir levha-i tabî‘at de en ziyâde revnak veren şey bir tarafında bir hâl-i istigrâk-nümâ ile bir kadının oturuşudur.

Kadınlar, en güzel şî‘irlerin mülhimi, en dil-pesend hislerin muharriki, belki bizzat şî‘irdirler. Kadınlar olmasa hiç bir milletde edebiyât-ı âliye vücûd bulmaz. Şark ve Garb’ın o büyük şâ‘irleri, o meşhur edîpleri yetişemez. Meselâ İngiltere bir Şekspir’e, Fransa bir Viktor Hugo’ya mâlik olamazdı. İ‘tikadım budur ki bizde dahi edebiyât-ı sahîha kadınların bi’l-fi‘il himmetiyle meydâna gelecek çünkü ricâlin elinde letâfet-i asliyye ve zerâfet-i tabî‘iyyesini gaib eden lisân-tahrîr, kadınlarımızdan zuhûr edecek şâ‘irelerin, edîbelerin zevk-i selîmleriyle yoluna girecektir.

Oh çok şükür! Şems-i münîr-i hürriyet tulû‘ etdi. Sırası da geldi de en evvel pâyi-tahtın yevmî, üsbû‘î cerâidi sütûnlarını telvîn ü tezyîn edecek iken, öyle olması lâzım gelirken şehrinizin o münevver memleketinizin sevimli, dil-pesend *Kadın*’ın sahîfelerini yaldızlamasıyla gönlün arzû etdiği marrû’l-beyân taltîfât-ı i‘caz-nümây-ı belîgâneyi maa’l-fahrû’l-mubâhât yâd ediyorum.

İstanbul, Beyoğlu
Mâcide Memdûh

* Üstâd-ı Muhterem Recâizâde Ekrem Beyefendi.

15. Kâzım Nâmî. “Acem Kadını ve İhtilâli [1],” *Kadın*, no. 5, 10 Teşrînisânî 1324 / [23 Kasım 1908], pp. 10-11.

İlân-ı Hürriyet’imize kadar komşumuz olan, bizimle pek çok münâsebâtı bulunan İran’ın ahvâline dâir ekserimiz hiçbir şey bilmiyorduk. Kânûn-i Esâsî’imizi istirdâd etdikden sonra, şaşkın bir serbestî-i lisân alan gazetelerimizde Tebriz’deki ahrârân-ı İran’ın harekât-ı dilîrânelerini öğrenmeye, vicdân-ı hamîyyetimizin en derin yerlerinden o mukaddes gâziyân-ı hürriyete muvaffakiyet duâları yağdırmaya başladık.

Şimdiki Şâh-ı zâlimin pederi Muzaffereddin’in âhir-i eyyâm-ı saltanatında bîçâre İran’a bahş ettiği Kânûn-i Esâsî’yi, oğlu bir darbe-i hâinâne ile ortadan kaldırdı. O vakitten beri o zavallı memleket, muhterem evlâdlarının pek ma’sûm kanlarına boğuluyor. Hemen her tarafta bir tûfân-ı âh ve âteş! Şâh, zevk-i müstebidânesinden vazgeçmiyor; [zul]münü arttırdıkça arttırıyor; sâyelerinde mesned-i şâhîyi işgal ettiği velî-nî’met-i milletinin kanını hederden utanmıyor; bütün âlemin girdiği dâire-i meşrûtiyetden, amden uzak kalmak istiyor. Hürriyet-i milliyelerini, hayât ve menfa’atlerinin pek fevkinde tanıyan o mübeccel ahrârân-ı İran ise, Şâh’ın pazu-yı i’tisâfını bükme, memleketlerini medenîyyet-i hâzireye yakışacak sümbülistân-ı adl ü fazîlet hâline koymak için çalışmaktan, ölmekten usanmıyorlar.

İşte şimdi bu kadar vakâyî’â ma’rûz olan İran, enzâr-ı umûmiyyeyi kendine celb ediyor; kalb-i rakîki, hubb-i insâniyetle titreyen her ferd-i beşer, o sahâ-i hûnîne nasb-ı nigâh etmiş, cereyân eden ahvâli ta’kîbe çalışıyor. Yevmî gazete sütunları hâdisât-ı İran’a dâir bize ma’lûmât-ı kâfiye veriyorlar.

Ancak biz, bütün bu harekât-ı ahrârânede Acem kadının[ın] nasıl bir rol oynadığını öğrenmeye çalışacağız. Zannederim ki mu’azzez karielerimiz, İran’da yaşayan benât-ı Havva’nın ahvâl-i hâziresini bilmeyi pek isterler.

“Acem kadını ve ihtilâli”ne dâir uzunca bir makale derc eden bir Fransız mecmûa-i nîm-mâhesi, bu hey’et-i idârenin birkaç satırlık ufak bir mutalâ’asını tahşîd ediyor ki, makaleyi iltikât etmezden evvel o mutâlâ’ayı tercümeden kendimi alamadım. Bakınız hey’et-i idâre ne diyor:

“İran’ın geçirmekde olduğu hâdisât-ı hûnîn, bu makaleyi hasseten câlib-i dikkat kılıyor. Makale şimdi bi’l-cümle safahâtı, pîş-i enzârımızda cereyân eden bu aksü’l-amel-i fecî’den birkaç ay evvel yazılmışdır. Lâkin muhtevî olduğu vakâyî’ pek büyük bir ehemmiyeti hâizdir. Acem hareket-i ahrârânesinin kat’iyyen ca’lî olmadığını gösteriyor. Fikr-i hürriyet, meyl-i millet bu memleketin hayâtında o kadar derin kök salmışdır ki, ne kadar gaddârâne olursa olsun, tazyîkâtın muvaffakiyet-i aksü’l-amelî te’mîn edebilmesi ve İran mukaddemki idâre-i müstakile-i zâlîmeye doğru avdet etdirmesi imkânı yoktur.”

Ne kadar itmi'nân-bahş sözler değil mi? İnsân, Acemler'den bu sûretle bahs olunduğunu işitdikçe göğsünün kabardığını hissediyor, her hâlde İran komşumuzun da mazhar-ı hürriyet olacağına kat'iyen inanıyor.

Makaleyi yazan Marili Markoviç nâmında bir kadındır ki bu isim kendisinin Rus olması ihtimâlini veriyor. Rusların hükümet-i hâziresindeki şekl-i garîb-i meşrûtiyeti nazar-ı dikkate alırsak bu milletin münevver fikirli kadınlarını cidden takdîr etmek mecbûriyyetindeyiz.

Rus hayât-ı ihtilâliyyesine dâir tiyatro ve roman olmak üzere birkaç eser okudum. Hepsinde kadınların, erkeklere ders-i ibret verecek meziyyât-ı ahrârânesini gördüm. Hatta İlân-ı Hürriyet'den evvel Vera Figner nâmında muhterem bir kadının hayâtını muhtevî ufak bir eser de tercüme etmiştim ki geçenlerde tab'ına da muvaffak oldum.*

İleride, Rus nisvânına dâir de bazı mütâlâ'ât yürüdür ve kariat-ı muhteremimizi müstefid etmeye çalışırız. Bendenizce kadınlarımız terbiye-i fikriyyece ne kadar te'âlî ederlerse, yetişdirecekleri evlâd-ı müstakbele-i milleti de ona göre terbiyeye muvaffak olurlar. Emin olmalıdır ki kadınları, meşbû'-ı garâmiyyât olan romanlardan ziyâde, kadında vazîfe-i insâniyye ve içtimâ'îyyeye dâir bir fikr-i felsefî hâsıl edecek eserlerden hoşlanan ve öyle yetişmek isteyen milletler, dâimâ dünyanın en büyük ve en muhteşem milletleridir.

Kâzım Nâmî

* Eser-i mezkûr 3 kuruş fiyatla Kanâat Kütübhânesi'nde satılmaktadır.

16. Mehmed Câvid. “Kadınlara Dâir 2,” *Kadın*, no. 6, 17 Teşrînisânî 1324 / [30 Kasım 1908], pp. 1-3.

-Hanımlarımıza-

Zekiye Hanımefendi’nin makaleleri beni sizinle bir ikinci hasbihâle davet etdi. Kendilerine bunun için, bana bu güzel fırsatı ihzâr eyledikleri için, müteşekkirim.

Bu makale Terakkî Bağçe’sindeki konferansın hâtırât-ı mahfûzasını dimâğımda ihyâ etdi. Kadınları erkeklerinden ziyâde ezilen, siyâsî ve içtimâ’î bir esâretin mahkûm-i asr-dîdesi olan, bir cehl-i mecbûrî içinde yaşadılan bir memleketde, sizinle karşı karşıya gelmeye, inkılâbımızın büyüklüğüyle beraber, i’tirâf edeceğim ki, pek kolay karâr verememiştim. Benden Musevî hanımları için Türkçe bir musâhabe istemişlerdi. Otuz senelik âlâmımızı dökmekden istikbâlimizi düşünmekden ibâret olacak olan bu musâhabeye sizleri iştirâk ettirmemeye râzı olamamıştım. Kalbim buna muvâfakat etmiyordu, fakat zihnim ilcâât-ı muhîtiyyeyi düşünerek, büyük bir tereddüd içinde kalıyordu. Semiye Hanımefendi’nin verdikleri cesâret o bulutları izâle etdi. Fakat İslâm hanımlarına verilen bu ilk konferansın ma’at-teessüf bir istikbâl-i velûdu olamadı. Burada ve İstanbul’da daha bir iki musâhabe işte bu kadar. Bunda i’tirâf etmeliyiz ki, sizin ve bizim, hepimizin kusûru oldu. Sizden bazıları ileri gittiler. Sizden bazıları an’anât-ı mâziyyeyi, bir kavmin hayâtında en büyük te’sîri yapan icâbât-ı zamân ve mekânı, ma’nâ-yı şâmilıyla muhîti unuttular. Bu ta’cîl ve nisyân, kalbimin en büyük ümîdlerini cezbeden musâhabât-ı nısviyye teşebbüsünün akametini intâc eyledi. Fakat ümîd ederim ki bu akamet müebbed olmayacaktır. Dimâğlara biraz sükun, harekâta biraz i’tidâl lâzım. Sonra yine cereyân-ı tabî’î başlar. Çünkü tabî’at terakkî ve tekâmülü emreder, tevakkuf ve tedennîyi değil.

Sizler de muhterem hanımlar, bizim kadar terakkîye muhtâc ve müstehaksınız. Sizi ihmâl etmek milletin bir nısf-ı kıymetdârını ihmâl eylemektir ve istikbâl endişesini zihinlerden atmakdır. Ma’kûl ve meşrû’ bir terakkîyi musırrâne taleb eylemeyi, sizler mevki’-i hâzırınız dolayısıyla muktedir olmasanız bile biz bunu kendimize bir vazîfe, bir farîza gibi telakkî ederiz. Devr-i sâbık bizleri hudâyî-nâbit olarak yetiştiriyordu. Şimdi isteriz ki çocuklarımız, bu millet için tasavvur ve tahayyül ettiğimiz istikbâl-i muhteşeme lâayık bir sûretde yetişsinler. Bu ise ekânîm-i mâziyye dâiresinde hareketle, göreneğe tab’iyyetle husûl bulacak bir emel değildir. Gâye-i matlûbumuz ancak tahsîl ve terbiye ile tecellî edebilir. Hâlbuki bizi terbiye etmek için sizi yalnız kalben, hissen değil dimâğen dahi vâlide olmaya lâayık bir sûretde yetiştirmek lâzım gelmez mi?

Ma’ârif Nezâreti bugün pek ağır, pek müşkil bir vazîfe karşısında bulunuyor. Sizi tatmîn edemeyecek, kız mekteblerimizi ihtiyâcımıza muvâfık bir tarza ifrâğ eyleyemeyecek olan bir Ma’ârif Nâzırı’nın vicdânen ne kadar mu’azzeb olacağını düşünüyorum. Bugüne kadar sizin için hiç bir şey yapılmamış. İhtiyâcât-ı tahsiliyyeniz

bizimkinden basît olduğu hâlde yine bunun esbâb-ı istifâsı düşünülmemiş. Sizin nezâket-i fitrînize muvâfık zarîf mektebleriniz, o mekteblerin bir dest-i i'tinâ ile tanzîm edilmiş levâzımı bulunmak îcâb ederken mescid harâbeleri üstünde, mezâr taşları arasında sizler için mektebler yaptılar. Sizler dâimâ pür-levn-i şafak bir muhît içinde yaşamak lâzım gelirken mekteb diye önünüze mahrûm-ı ziyâ, müte'affin mahbesler koydular; ve o mahbeslerin içinde yerlerde sürünerek sizleri okutmak istediler. Maddeten bu kadar ihmâl olduğunuz gibi ma'nen de bundan ziyâde bir lâkaydî ile bakıldınız.

Ellerinize kitaplar verdiler ki içinde sizin şahsiyyetinize, mâhiyet-i mahsûsanıza, ihtiyâcât-ı nısviyyenize âid bahisler değil cümleler bile yokdu.

Dimâğlarınıza öyle mâ'lumât isâle etdiler ki müddet-i hayâtınızca bir defa bile onlardan istifâde fırsatı hâsıl olmayacaktı.

Sizi tamâmen bize kıyâs etdiler. Bizim için bile vâhi olan derslerden, bizim dahi müddet-i hayâtımızda istişâre lüzûmunu hissetmeyeceğimiz hîçiyâtından bârî sizi masûn tutsalardı. Hayır, bunu yapabilmek için sizi bilmek, sizin rûhunuzu, sizin ihtiyâcınızı, sizin vazîfenizi takdîr etmek îcâb ederdi. Hâlbuki bunu kim isterdiniz ki takdîr etsin? Bizim kızlarımız da okuyor demek için kız mektebi açıyorlardı. Fakat ne okuduklarını ne okuyacaklarını düşünmeyerek önünüze fâidesiz bir halîtaya benzeyen eserler döküyorlardı. O eserlerin, sizin tehziib-i ahlâkınıza, tenvîr-i dimâğınıza, tahkîm-i istikbâlinize hizmet edecek olan o eserlerin birçoğu muharrirleri için, biliniz ki birkaç gecelik it'âb-ı dimâgiyyenin mahsûl-ı acîb ve bî-şekli idi!

Biz mekteblerimizi, hiçbir nokta-i nazardan, mektebe benzetemezken komşularımız, pek yakın komşularımız, etrafımızı ihâta eden küçük küçük hükümetler hatta bizim vatandaşlarımız olan akvâm-ı sâire-i Osmânîyye bir cehd-i kavî ile çalışıyorlar, ve dâimâ ilerliyorlardı.

Dört ay evvel Bükreş'de bulunuyordum. İ'dâdî derecesinde bir inâs mektebini ziyâret etdim. Bu ziyâret bende, Bükreş'de gördüğüm bütün mehâsinin fevkinde bir mahzûziyyet tevlîd etdi. Şehrin âzâde ve sâkin bir köşesinde, büyük bir bağçenin ortasında zarîf bir köşke benzeyen bir bina. İçinde matbahından, dershânelere kadar bütün taksîmâtı bir lüzûm-ı mahsûsa istinâden yapılmış bu dâirelerin muhtevî olduğunu bütün eşyâ, hatta sıraları, hatta âlât-ı hikemiyyesi görölüyordu ki kızlar için ihzâr edilmiş, geniş koridorlar, vâsi' ve müşemmes dershâneler bizim mekteblerimizin dâimâ mahrûm olduğu bir nezâfet-i tâmme; mektebin ta'tîl zamânı olduğu hâlde ne bir toz, ne bir intizâmsızlık. Sonra bütün bunların fevkinde müessesenin oraya vakf-ı vücûd eden bir müdîresi, bir rûhu vardı ki mekteb nesg-i terakkîsini ondan iktibâs ediyordu. Hayât-ı nısviyyesini kütübhânesine, mektebine ve o mektebin kızlarına inhisâr etdirmiş olan bu muhterem kadın gibi müdîreleri bütün mekteblerimiz için, bugün için ve yarın için temennî ederim.

Mekteblerimizi böyle müdîre ve mu'allimlere mâlik kılmak: İşte dâimâ göz önünde tutacağımız bir nokta-i mühimme. Fakat ne kadar müşkil bilir misiniz? Kızlara muhtâc

oldukları ciddî ve metîn tahsîl ve terbiyeyi verecek olan bir hey'et-i idâriyye ve ta'limiyyeyi biz burada teşkîl etmeye muktedir değiliz. Kendi efrâdımızı gönderib hâricte ihzâr eylemek; bu da muhâl. O hâlde hâricden idhâl etmek ve getireceğimiz müdürlerin yanına bizden mu'âvineler terfîk ederek bu vasıta ile yetiştirmek. Mektebelerimizi ıslâh etmek istersek tâ'kib edilecek bundan başka bir tarîk göremem. Islâh bizim için bir mecbûriyyet, Hatta bir sene ihmâl edilemeyecek bir mecbûriyyet olunca bu husûsda lâzım gelen fedâkârlığı hemen ihtiyâr etmeliyiz. Memleketimizin bir murahhası olmakla müftehir olan bu muharrir-i hürmetkârınız sizin için, sizin mektebleriniz için de elinden geldiği kadar çalışacağını te'mîn ederek size ve bütün teşebbüsât-ı terakkî-perverâne-i nısviyyenize bir sa'âdet-i müebbede temennî eyler.

Selanik Meb'ûsu Mehmed Câvid

9 Teşrînisânî [1]324

KADIN

Bugün İstanbul'da bulunan kıymetdâr meb'ûsuna hürmetkâr selâmlarını göndermekle kesb-i şeref eder.

17. Fatma Seniye. “Musâhabe-i Nisâiyye: Neler Yapmalıyız?” *Kadın*, no. 6, 17 Teşrînisânî 1324 / [30 Kasım 1908], p. 4.

Bazı masamın başında, başımı avuçlarım içine almış, kadınlık vezâîfimizi sûret-i güzârîş-i hayâtımızı muttasıl teemmül edip duruyorum. Bu mülâhazât meyânında bir çok ahvâl, beni boşluklar içine fırlatıp atdı. Nihâyet kalemi elime alıp şu satırları yazmaya karâr verdim. Tefekkürâtımı enzâr-ı umûmiyyeye arz eylemek, kendi kendimin aczini halka neşr eylemek mesâbesindedir. Ancak ma’rûzâtım bir muhabbet-i tabî’iyye sevkiyle husûle geldiğinden hatîâtımın nazar-ı afv ile mütâlâ’a edilmesini temennî eylerim.

Sevgili hemşîrelerim sizinle hâlisâne, fakat lâübâliyâne ülfet etmek tasavvurundayım. Şimdi devr-i istibdâdın karanlık günleri mürûr eyledi. Milletimiz uyuduğu hâb-ı girân-ı gafletden artık bîdâr olmaya başladı. “Bir milletin terakkîsi kadınlarının tekemmülü ile mukâyese edilir,” sözü pek doğrudur. Gelin ey refikalarım! Biz de uyuduğumuz bu derin uykulardan uyanmaya başlayalım. Noksânımızı görelim ve tashîhine gayret edelim. Zîrâ insân ettiği hatayı hisseder ise o hatayı tekrâr etmez. Yoksa, ettiği hatanın farkında değilse, o hata hergün tekrâr eder. Hemşîreniz hasbel-kader dünyanın her tarafını seyahat etmiş ve husûsiyle İngiltere’de hayli zamân ikâmet eylemiştir. İngiliz kadınlarının fa’âliyet ve iktidârını görüp de gıpta etmemek gayr-ı kâbildir. Âlemde her bir şey kendi muhîti dâiresinde cevalân eder. Biz İngiliz madamları gibi çalışamayız. Ancak idâre-i beytiyyemizi tamâmiyle îfâyâ muktedir olursak bizim için yine bahtiyârlıktır. İngiltere’de orta halli âilelerin ekserisinde hizmetçi bulunmaz. Hâneyi temizlemek, çocuklarına dikkat etmek, evin her levâzımını iştirâ eylemek yalnız bir kadının vazîfesidir. Ekserisi de ticaretgâhlarda, hâricde çalışırlar, ve her işleri sâ’ati sâ’atine icrâ edilir. Bizde en birinci mâni’ vakitli vakitsiz yekdiğerimize vukû’ bulan ziyâretlerimizdir. Pek çok defalar bir işle meşgul olur iken filân hanım gelmiş diyerek işi yüzüstüne bırakmaya mecbûr oluruz. Eğer herkes vazîfesiyle meşgul olsa bu gibi ziyâretlere kat’iyyen meydân kalmazdı. Evvelâ bu ziyâret mes’elesini bir yoluna koymaya, sâniyen hânelerimizin sarfiyât me’mûru olmaya gayret edelim. Her ihtiyâcımızı def’ etmek için erkeklerden bekleyelim. Erkeklerimizin kazandıklarını, lüzûmlu mahallere sarf etmeyi öğrenelim. Nazar-ı dikkate alınacak en mühim mes’ele de hıfz-ı sıhhat noktasıdır. Lâyıkıyla çalışmak için sağlam bir vücûda ihtiyâcımız vardır. Bu ise güzel yemeye, saf hava teneffüs eylemeye, şen ve şâtır olmaya, ihtiyâcât-ı bedeniyemizin her husûsuna dikkat etmeye vâbestedir. Haydi ittifâk ile bize râci’ olan noksânları ikmâle gayret edelim. Sonra da kadınlarımıza âid ne eğlenecek ve ne de teneffüs edecek bir mevki’imiz olmadığından onun tedârîki için de erkeklerimizden bu hakkı arayalım. Sükût etmeyelim. Ağlamayan çocuğa meme vermezler derler. Ağlayalım, kadınlığımızı bilelim, çalışalım ve sıhhat-i bedeniyemizi, evlâdlarımızı, umûr-ı beytiyyemizi bir ihtimâm-ı dâimî ile gözedelim hemşîrelerim.

3 Teşrînisânî, sene 1324 Fatma Seniye

18. Kırmızı Beyaz Kulübü. “Kadın bir Şems-i Ma‘rifetdir,” *Kadın*, no. 6, 17 Teşrînisânî 1324 / [30 Kasım 1908], pp. 6-8.

Bir küçük feminist lisânından söyleniş:

İşte beni pür-şevk ve emel yaşatan latîf ve sevimli bir cümle! Lâkin ne kadar da ma‘nidâr, nükteli bir söz! Ne yalan söylemeli? Küçük yaşımdan beri kalbimde kadınlığa karşı uyanan bir hiss-i tabî‘-i hürmetle bu sözler ne vakit pîş-i tefekkürâtımdan geçse, böyle parlak ve rûh-nevâz ifâdâta nerede tesâdüf eylesem bir meserret-i amîka hisseder, bî-pâyân bir derya-ı huzûz içinde kalırım. Evet, kadın bir şems-i ma‘rifetdir. Bir âilenin sa‘âdeti, bir cemiyetin terakkîsi, bir milletin temeddünü hep kadın ile kâimdir. İşte bu mütâla‘ât ile şu çılgınca fahr ü şâdumânî içinde pûyan olduğum zamânlar kadınlığıma bütün samîmiyyet-i kalbimle teşekkürler eylerim. Evet, “kadınsız bir yer, ilkbahârsız bir seneye, yâhûd gülsüz bir bahâra benzer” diyen feylesof bu gülistân-ı hayâtta kadınların ne mühim bir mevki‘ işgal eylediklerini pek ra‘nâ tasvîr eylemiştir.

Lâkin yanıliyormuşum! Öyle ya, ben, ben ki artık bir genç kız, o evvelki hoppa, safdil, mağrûr çocuğa bedel, ciddî bir genç kıyım. Şimdi kalbimi kemâl-i gurûr ve neşve ile kabartan bu felsefeleri tekrâr edince kadınlık, bütün hüviyyeti, tamâmıyyet-i ma‘nâsiyle gözüm önüne gelir, bir kitle-i vezâîfin bâr-ı latîfi altında düşünür dururum. Hayır, zihnim bu za‘îf ve nahîf fikrim onun ma‘nâsını, güzelliğini, büyüklüklerini fehm ü idrâkten âciz kalır, bir ummân-ı tefekkürât içinde, halli bence müşkil pek çok mesâil arasında boğulur, gider. Yalnız şu kadar anlıyor ve fark ediyorum ki kadınlıkla iftihâr etmek, bu şeref ve mefhareti kazanmak için bütün ma‘nâsiyle, fezâiliyle, meziyyâtıyla, ulviyyetiyle, güzellikleriyle, bütün incelikleriyle bir kadın olmak. Onun şân ü şerefini i‘lâ etmek elzemdir. Nisvânın cemiyetde işgal ettikleri mevki‘ erkeklere nisbeten daha küçük, daha ehemmiyetsiz değildir. Kadınların erkekler kadar fezâil sâhibi, onlar kadar ma‘lûmâtlı olmaları lâzımdır.

Hâlbuki biz -pek azımız istisnâ edildikten sonra, ben pek çok genç kızlara vekâleten diyebilirim- bütün bu lâzım olan şeylerden o kadar o kadar uzak bulunuyoruz ki... Lâkin kabahat bizde mi? Hayır! Hem de koca bir hayır! Öyle ya. Bu haksızlığa hiç de dayanamam. Çünkü biz şimdiye kadar düşünülmüyorduk. Zavallı kızların tahsîline, terbiye-i nisvân mes‘ele-i mühimmesine bir nazar-ı ehemmiyet atfedilmiyor, inâs mekteblerimiz terakkîyât-ı hâzıra ile mütenâsib değil, bunlar hep ihmâl edilmişti. Biz, şöylece bir tarafta atılmış kalmıştık. Ah! Evet, bizim bütün bu bî-kesliğimize, bütün şu acz ü noksânımıza sebep, başlıca sebep, mekteblerimiz, mektebsizliğimizdir. İşte ben, daha geçen sene mektebi ikmâl edip şehâdetnâmesini alan hanım! Şimdi bana sorsanız ne okudum, neler bilirim?

Eğer inâs mekteblerimizde böyle ibtidâî bir tahsîl, hatta rüşdî sınıflarda bile pek sathî bir programla iktifâ olunmasa! Ne olurdu biz böyle oniki, onüç yaşının bütün

çocukluğu, bütün tecrübesizliğiyle hayâta, bu ummân-ı bî-pâyâna atılmasaydık! Ne olacaktı? Hiç, şübhesiz muhadderât-ı İslâmiyye meyânında da ilmiyle, fazlıyla, irfânıyla temeyyüz etmiş hanımlar tekessür edecek, memleket bu feyz-i irfândan müstefid olacaktı. Hep o güzel mekteblerin, dârü's-sinâ'aların günden güne tezyîdi ile değil midir ki Garblılar'ın her gün nazar-ı takdîr ve hayretle nigâhbân olduğumuz terakkîyât-ı hired-fersâsına nisvânı da büyük birer müessir olmuş, hatta onlar erkekleriyle aynı seviye-i irfânda oldukları hâlde bizde böyle âciz, meskût, bir şeyden habersiz, bir şey bilmeksizin kalmışız. Niçin biz de çalışmayalım? Bir sâhib-i ulûm u fûnûn olmak için mutlaka erkek yaradılmak lâzımmış gibi biz evimizin bir köşesinde bir iki fistan dikmek, bir makine gibi akşama kadar aşağı yukarı koşmak, en sonra iki üç satır düzgün okuyacak kadar ma'lumât elde etmekle iktifâ eyleyelim? Niçin ancak bu yaşda iken iktisâb edebileceğimiz cevher-i ma'rifeti gaib edelim? Ne istiyordum! Biraz erkeklerimiz de çalışmalı; bize rehber, samîmî, fa'âl birer rehber-i irfân olmalı, evvel-be-evvel mekteblerimiz ıslah edilmelidir. Şu inkılâb-ı azîm her şeyden evvel terakkîyât-ı nisvâniyemiz için bir râh-ı müstakîm küşâd etmeli, bizim de artık inâsa mahsûs güzel mekteblerimiz, büyük müesseselerimiz bulunmalıdır, "bu kadarı kâfi değilmiş gibi büyük dârü'l-fünûnların" zîr-i cenâh-i ma'rifetinde hep erkeklerimizin perver-şiyâb olduğunu görür de, bizim şiddetli muhtâc olduğumuz o müesseseler biz, kadınlara mesdûd kalırsa şübhesiz bu defa artık bir enîn-i sâkitâne ile değil; fakat, bir bükâ-yı şedîd, bir feryâd-ı medîd ile ağlayacağız, hakkımızı talep edeceğiz. Biz, bugün bir da'vâ vekîli, bir idâre me'mûru olamıyorsak hâiz-i nisâb-ı ma'rifet olmakdan da mı geri kalacağız?

Hayır! Kadınları behredâr-ı ma'ârif olmayan bir milletin terbiye-i umûmiyyesinde noksân görülür. Ben, kadın ile ilm ü fen arasında samîmî ve ciddî bir münâsebet, pek kavî bir râbîta görüyorum. Kadın, âlem-i medeniyyeti tenvîr eden bir şems-i ma'rifetdir. Bu mihr-i irfânın mülkümüzde de bütün kuvve-i câvidânîsiyle eşî'a-pâş olmasını isteyelim ve buna bütün mevcûdiyyetimizle çalışalım.

"İlm ü irfânın kadınlar nurdan mînâsıdır." "Kızların tahsîli insâniyyetin i'lâsıdır."

10 Teşrînisânî [1]321

Kırmızı-Beyaz Kulübü

19. “Şuûn-ı Nisvân,” *Kadın*, no. 6, 17 Teşrînisânî 1324 / [30 Kasım 1908], pp. 15.16.

Şark’de:

İstanbul’da Gülhâne Serîriyât Hastahânesi’nde âhiren “Hilâl-i Ahmer Hidemât-ı Fahrî Dersleri” nâmiyle kadınlara mahsûs bir şube küşâd edilmiş ve tadrîsâta mu‘allim-i muhterem Asaf Derviş Paşa ile Refîk Münir Bey ta’yîn kılınmıştır.

Selanikimizde olduğu gibi İstanbul’da dahi hudûd boyunda muhâfaza-i vatan ve millet uğrunda pençesi süngülü arslanlar hey‘etiyle duran sevgili asker kardeşlerimizin ihtiyâcât-ı şitâiyyelerine medâr olmak üzere taraf taraf kadın cemiyetleri teşekkül ederek hediye-i şitâiyye cem‘ ü dercine mübâşeret olunmuştur.

Hakân-ı merhûm Sultân Murâd Hazretleri’nin kerîmesi Fehîme Sultân Hazretleri tarafından “İttihâd-ı Millî Marşı” nâmiyle bir marş bestelenmiştir. Sultân-ı müşârün-ileyhâ Hazretleri senelerin yeldâ-yı i’tikâfından sonra böyle âfâk-ı münevvere-i hürriyyete şa‘şa‘a-bâr olan mümtâziyet-i hissiye-i hamîyyet-perverâneleriyle milletin âheng-i sa‘âdetine bir neşîde-i güzîde-i san‘at ihdâ buyurmaları kulûb-i milletde ebedî bir şükran ve mefharet tevîd eylemiştir. Bütün kadınlık, bütün Osmânlılık nâmına tebrîki bir vazîfe add eyleriz.

Garb’de:

İngiltere’de Liberyal Kadınlar Cemiyeti bir miting akd ederek Rumeli’de senelerden beri devâm eden o kanlı vuku‘âta, harekât-ı âhîre-i cihân-pesendâneleriyle nihâyet veren Osmânlı İttihâd ve Terakkî Cemiyeti’ne verilmek üzere Londra’daki Osmânlı Sefâreti’ne mürâca‘at ederek bir kıt‘a teşekkürnâme tevdi‘ eylemişlerdir.

Selanikimiz’de *Genç Kalemler* nâmında haftalık bir risâle derdest-i intişârdır.

Âsâr-ı Münteşire:

Resimli Kitâb, musavver haftalık *Muhît*, *Emel* mecmû‘alarıyla Manastır’lı Bahâeddin Bey’in *Eyyâm-ı Girizân* nâmındaki kitâbı ve şâ‘ir-i nezîh Tahsîn Nâhid Bey’le Rahşan Nevvâre Hanımefendi’nin müştereken tahrîr eyledikleri *Jöntürk* piyesini muhterem karielerimize tavsiye eyleriz.

20. Zekiye. “Arz-ı Teşekkür ve Takdîm-i İhtirâm,” *Kadın*, no. 7, 24 Teşrînisânî 1324 / [7 Aralık 1908], p. 3.

Câvid Beyefendi’nin temenniyât-ı hâlisâne, tebşîrât-ı hayr-hâhânelerine bütün kadınlar; bilhassa bütün vâlideler i’lân-ı meserret etmeliyiz. Evet mu‘azzez vatanımızın bu şâyân-ı iftîhâr evlâd-ı kıymetdârı der‘uhde ettiği umûr-ı mu‘azzamanın arasında bile bizi düşündüğünü imâ ediyor. Bu bizim için ne şeref, ne bahtiyârlıktır. Eşedd-i ihtiyâcımız olan mekâtib-i umûmiyyeden ve musâhabemize cihet-i rûçhânı âşikâr olan mekâtib-i inâsdan bahsediyor.

Zamân-ı istibdâdın bütün şiddet ve tazyîkine rağmen yetişen bu dâhiler, vatan-ı mukaddesi tahlîse muvâffak oldukları gibi umûm nevâkısını da ikmâle sa’y edecekleri şübhesizdir.

İşte o nekâisin ehemmiyetlilerinden biri de tahsîl-i nisvândır. Fakat bu cümlemin tekellümündeki suhûlet kadar icrâsında usret vardır.

Evlâd-ı vatanın ta‘lîm ve terbiyesi uğrunda millet ve hükümet farzedelim ki büyük fedâkârlıklar ihtiyâr etsinler, muktedir mekteb müdîreleri de hâricden celb eylesinler ihtiyâca kâfi ehliyetli mu‘allimleri nereden bulacaklar?

Memâlik-i Osmâniyye’de mevcûd inâs mekteblerine müreccah olan Selanik mekteblerinde görülen terakkî erkek hocalar sâyesinde değil midir?

O şâyân-ı i’timâd eshâb-ı nâmûs mu‘allimler olmasa bu kadarcık bir muvaffakiyet de mümkün olamazdı. Ancak onların da killeti kabil-i inkâr değildir. Bir mektebde bir taneden ziyâdesi bulunmaz. Daha doğrusu bulunamaz.

Bazı ifrat-perver hanımlarımızın hayâlâta kapıldıkları, pek yüksekten uçmak istedikleri sahâif-i matbû‘atda nazar-ı ta‘accüble görülüyor! Henüz mekâtib-i ibtidâimizi tanzîm etmeden, mekâtib-i âliyenin lüzûmundan bahsediliyor. Fil-hakika lüzûmu bedîhîdir. Lâkin sıçramakla merdivenin yukarısına çıkmak insânlara, yalnız rüyada nasîb olur.

Arzû ettiğimiz tekâmülü, zamândan, ale’l-umûm ricâlden beklemeli, biraz da sabûr olmalıyız. Bize bahş-ı hürriyet eden zevât-ı muhtereme sâye-i ittihâdda her müşkili de iktihâma muvaffak olacaklardır.

Bu husûsda zerre kadar iştibâh etmemelidir. Vaktiyle kendi kendimize bile telaffuzdan havf ettiğimiz ‘vatan, millet, hürriyet, cemiyet’ kelimeleri bugün henüz tekellüme kâdir olan, çocuklarımızın vird-i zebânı oluyor. Cemiyetin kudsiyyetini takdîr ettiğimiz cihetle biz de nâçizâne cemiyetler teşkîline teşebbüs ediyoruz. Fakat ittifâk ile devâmına gayret etmeli, hep bir maksad ta‘kîb eylemeliyiz.

Teşebbüsâtımızda muvaffak olmamızı temennî eden zât-ı ma‘âlî-simâta bu muharrîre-i âcize de her umûrda muvaffakiyet-i temenniyât-ı hâlisânesini bütün sâfiyyet-i kalbiyyesiyle, bütün samîmiyyet-i rûhiyyesiyle îsâl eyler.

17 Teşrînisânî [1]324 Zekiye

Meb'ûs-ı muhterem Mehmed Câvid Bey'in *İktisâd-ı Âile* nâm kitâbı neşr olunmak üzeredir. Karielerimize şimdiden tavsiye eyleriz.

21. Faros Gazetesi. “İslâm Kadınları,” *Kadın*, no. 7, 24 Teşrînîsânî 1324 / [7 Aralık 1908], pp. 12-13.

Selanik’de münteşir refkımız “Faros Thessalonikis” nâm Rumca gazetesinin “953” numarolu nüshasında bu ser-levha ile münderic bendin tercümesidir:

Türkiye inkılâbı, hürriyeti yalnız erkeklere bahş etmeyerek kadınları da nasîbedâr eylemiştir. Ve düne kadar kendilerinden bahs olunmayan İslâm kadınları Kânûn-i Esâsî’nin ilânıyla meydâna çıkıp kıymetleri anlaşılmıştır.

Ez-cümle şehrimizdeki İslâm kadınları bu kerre “Şefkât” nâmiyle bir cemiyet-i hayriye teşkîl etdiklerini ve geçenlerde a‘zâları içtimâ’ edip nizâmnâmesini tertîb eylediklerini haber aldık. Şâyân-ı takdîr ciheti şudur ki en kibâr ve zengîn âilelerin hanımları ve hanım kızlarından müteşekkil olan bu cemiyete külliyetli meblağ verilerek merkez olmak üzere mükemmel bir binâ istî‘câr eylemişlerdir.

Âhîren vuku’-bulan bir ictimâ’da yine cemiyet-i mezkûre menfa‘atine olarak yakında bir “Şefkât Pazarı” küşâdına ve piyango tertîbine karâr verilmiş ve bu pazarda fûruht olunacak eşyâ evvelce i‘tâ olunan hediyelerden ibâret olup yine kendi taraflarından satılacaktır.

İşte bu şâyân-ı takdîr hareketleriyle İslâm kadınları milel-i sâire kadınlarına fâik olduklarını, Avrupa’da olduğu gibi şefkât-perver cemiyetler teşkîli ve şefkât pazarları tesîsiyle ibrâz ü izhâr eylemişlerdir ki bununla kendilerinin tahsîl ve terbiye görmüş olduklarını ve 10 Temmuz târihi kahramânlarının hakikî ve lâıyk vâlide, hemşîre ve kerîmeleri olduklarını sarâhaten isbât etmişlerdir. Şu hâl hürriyet ve ittihâdın menâfî‘ ve mehâsiniyle ne kadar mütehassis olduklarına bir delîl-i azîmdir.

Bundan mâ‘adâ İslâm kadınlarının gayet güzel ve müntehab eserleriyle müzeyyen ve ma‘rûf olan *Kadın* nâmında bir risâle-i mevkûte dahi neşr olunmaktadır ki münderecâtına atf-ı nazar olunursa İslâm kadınlarının tahsîl cihetinde dahi ne derecede terakkî etmiş oldukları anlaşılabilir.

İşte bu husûsda dahi İslâm kadınları sâir kadınlara pek güzel bir numûne göstermiş oluyorlar.

Binâen-aleyh kendi nisvânımıza dahî samîmâne bir sûretde tavsiye eyleriz. Muhadderât-ı İslâmiyyenin şu sa‘y ve gayretini gören terakkî-perverânın medh ü senâ ve mesrûriyyetini celb etmemek kabil değildir.

mütercimi: Ma‘ârif tercümanlarından Jan

KADIN

Faros refikimizin nisvân-ı İslâm hakkında ibrâz ü izhâr eylediği mütâla‘ât-ı samîmânelerine kalbinin bütün kuvvetiyle teşekkürler takdîm eder ve vatandaşları Rum hanımlarının dahi bu emr-i hayra iştirâklerini ez-cân ü dil arzû ve temennî eyler.

22. Seniha Hikmet. “Âveng-i İstibdâd [4]: Sultân Murâd İçin,” *Kadın*, no. 8, 1 Kânûnievvel 1324 / [14 Aralık 1908], p. 9.

-Rûh-ı mukaddesine-

Bir paşa mı, bir yüzbaşı mı diyorlardı.. rûhunun, mutlaka cennet-i şühedâyâ i‘tîlâ ettiği gün... cism-i mazlûmunda o zalim ve aç gözlü kara topraklara giderken görmüş de, gözleri dolu dolu olmuş. Ah, işte korkunç bir cânî ve bir cinâyet!

O kadar ki -te‘mîn ediyorlardı- o pamuk sakallı Jöntürk, yaz kuşlarının bile tanımadığı diyârlara sürülmüş. Ve ‘bu çapkın sadakatsiz’ diye söylenen hâinler, senin rûh-ı nâzân-ı âfilin için gözlerini kan çukuru eden bu hürriyet-perest, bu muhterem pîr-i fedâkârı ‘paklayacak’ daha derin ve daha zehrîn çukurlar, menfâlar arıyorlardı.

Dört ma‘sum ve bî-haber hamalın ve üç beş cellâd-ı bî-insâfın vedâ‘at-ı gayr-i meşrû‘alarına tevdî‘ edilen vücûd-ı mazlûmun, paçavraya sarılmış, fakat kıymeti takdîr olunamış bir yakut-ı hürriyet gibi anânin [?] yanına terk ve tevdî‘ olunduğu vakit birden, mutehâlif iki şehîk-i sûzân, tehyîc-i vicdân etdi:

-Oh kurtulduk!

-Ah kurtulamayacağız!

Ve bu ikinci enîn-i nevmîdi ile, o kim bilir nerelere giden genç ihtiyar, gözü arkada, yüreği önde kalarak gurûb etdi. Belki o da bir mezâr, bir yeldâ-yı izmihlâl oldu; bilmem. Lâkin şu kadar biliyorum ki, bugün hâtıra-i millet, unutamayacağı bu vak‘a-yı elîmenin mâtemini, o cellâdın kırılan kolları, hazîz-i zillete sükût eden cism-i habîsi üzerinde ikmâl ediyor. Rahmetullah-i aleyhi ve rahmeten lî‘l-vâsi‘a.

Seniha Hikmet

23. Rabia Ahmed. “Musâhabe-i Nisâiyye: Fatma Seniye Hanımefendi’ye,” *Kadın*, no. 8, 1 Kânûniyyel 1324 / [14 Aralık 1908], pp. 12-13.

Kuvâ-yı ihtirâsiyye ve inhimâkiyenin taht-ı tazyîkinde zebûn kalan kalbim, geçen nüshadaki makale-i aliyyelerini nazar-ı tedkîkden geçirirken, fikr-i selîminizle dermiyân buyurduğunuz mütâla‘a-i mühimme için titredi. İhtisâsâtımdan tevellüd eden aynî bir mütâla‘a beni yazmaya mecbûr etdi.

“İngiliz” madamlarından lâyikeyle bahsediyorsunuz, tebrikâtı âcizânemi arz ederim. İngiliz kadınlarının ciddiyetle, gayret ve sebat ve çalışkanlıklarına, telebbüslerine gıpta ediyoruz, -bizim için icrâsı su‘ûbetli olan mesâil istisnâ edilerek -onlara tatbîk-i harekâtıdan bizi men‘ eden yok.

İngiliz kadınları meyânında nazar-ı i‘tibâra alınan mühim nokta, ale’l-umûm istifâde tarafını iltizâm edip gece gündüz vakt-i mu‘ayyenlerinde çalışmaktır.

Bizde niçin böyle olmuyor? Bir de onlarda her ferd zâtını tanır. Bizde ise bilakis; yekdiğerimizle ma‘nen müsâvât olduğu gibi mâddeten o müsâvâtı yapmak istiyoruz, herkes kendini zengin babanın evlâdı gibi tutuyor. Telebbüsde de müsâvâtî bakıyorlar, lâkin insâf edilip herkes yorganına kadar uzansa bu merhamet ve mürüvveti zâtına âid olmak üzere ihtiyâr etse. Hepimiz beşeriyyetin evlâdlarıyız. Bunda hakâreti mûcîb bir hâl olmadığı gibi tasarrufa ri‘âyetdir.

Hepimiz hayatımızın âfâtını müzâhimini düşünelim. Tasarruf-ı muhsinâtdan, ona adem-i ri‘âyet mazarratıdır. Evet erkeklerimizden hukukumuzu talep edelim lâkin onlar için iktisâdı, tasarrufu tecvîz edelim. Yâhûd İngiltere’de olduğu vechile kumaşlara sarf edeceğimiz mebâliği “ekonomi” sûretiyle biriktirip milletimizin bilhassa fakîrlerimizin te‘âlî ve terakkîsine muktedirsek mu‘âvenet etmek -İngiltere kadınları ticâretgâhlarında çalışabilirler, onların muhîti bu cevelânlarla müsâ‘iddir. Bizim ise zâtımız mestûr olduğu gibi vezâifimiz de mestûrdur. Bu mâni‘aları bu nakîseleri başka bir sûretle ikmâl ederiz-zenginlerimiz nakden orta hallilerimiz bedenlen çalışarak fakîr kızlarımızdan mürekkeb, fisto, dantela, vesâire gibi levâzımâtı tedârike cehd için şirketler akd etmeli, gayret edip müttehiden, müttefikten çalışmalı çalışdırmalı. Zîrâ insânlar şirketler akdiyle, tesîsiyle bunca müşkilâtdan kurtulmadılar mı? Medeniyyetin medâr-ı kıvâmı şirketler sâyesinde husûle gelen bunca müessir vücûda gelmedi mi? Biz niçin duruyoruz? Biz de İngiliz madamlarının mürâdifi olacak terakkî-perver hanımlarımız az değil. Niçin bu mesâil-i mühimmeye ircâ‘-i fikir ve sarf-ı mesâîf etmiyoruz?

Bir de makale-i aliyyelerinde câlib-i enzârım olan hıfzı’s-sihha noktasıdır.

Evet sıhhat-i bedeniyye saf hava teneffüsüyle, güzel yemek yemeyele kâim oluyor. Bunlar meyânında (egzersiz, jimnastik) icrâsı musammem olsa menfa‘atden ârî değildir, zannındayım. İhtiyâcât-ı bedeniyyeyi istihsâle vâsita-i yegâne hareketidir. Evet hayât: hareketidir. O, vâsi’ meydânlarda ufak ufak cevelânlar, müsâbakalarla yol kat‘ etmek

sıhhat-i bedeniyye için ne azîm istifâdeler tevîd eder. Bizce bu mesâilin icrâsı, müşkil gibi göründüğünden, bunları, bu nekâisimizi de itmâm edecek sabîlerimizdir. İngiliz mekâtib-i inâsında (jimnastik) ta‘lîm etdikleri gibi bizim de intizâm-ı cedîde muhtâc bulunan mekteblerimize bu mühim nokta için “programlar” ta‘yîn edilsin. İdmân ve harekât, kuvâyı vücûdiyyemizin haleldâr olmamasına bir mesned-i kat‘idir; bunların husûlû cemiyet-i beşeriyyeye ta‘alluk eden büyük bir hizmetdir. Böyle nekâisin hepsi vücûda gelirse, bir ikinci İngiltere de Türkiye olur.

30 Teşrînisânî 1324

Sayü’l-ukûf Kulübü müessiselerinden

Rabia Ahmed

24. Doktor Asaf. “Musâhabe-i Nisâiyye: Âile Terbiyesi,” *Kadın*, no. 10, 15 Kânûnievvel 1324 / [28 Aralık 1908], pp. 2-4.

Mu‘azzez Hemşîrelerime:

‘Kadın’ nâm-ı mübecceli kulaklarımızı okşadığı vakit mukaddes ninelerimiz, muhterem analarımız, hilken sevdiğimiz öz hemşîrelerimiz ve’l-hâsıl umûm Osmânî nisvân-ı mu‘azzezesi hâtıra gelir.

‘Kadın’ denildiği vakit, millet-i mu‘azzama-i Osmâniyyeyi bir çok senelerden beri alçak ayakları altında tahkîr eden, kıvrandıran acûze-i istibdâdî bir darbede hâk-i helâke seren kahramânları yetiştiren, sîne-i şefkat ve hamîyyetinde büyüten, onlara, o sevgili arslanlara şu isti‘dâd-ı fitrîyi veren mâder-i mihribânlar gözümüzün önüne gelir.

Kadın, milletin ümîd ve istikbâli, hırz-i cânıdır; kadın âilenin rûkn-i esâsîsi, hâce-i irfânıdır; kadın bir memleketin nâzım-ı hayâtı, rûh-u hâsılı her şeyi, her şeyidir.

Binâen-aleyh en evvel nazar-ı dikkatimizi celb etmesi lâzım gelen siz sevgili hemşîrelerim, sizsiniz. Sizin hukukunuz, milletin hukuku, sizin sa‘âdetiniz milletin sa‘âdeti demektir.

İnsânlar çalışabilmek için vücûdları zinde, doğru düşünebilmek için dimâğları yerinde hâsılı tabi‘at-ı sâniye şeklini alması tabi‘i olan terbiye-i ibtidâiyyeleri yolunda olmalıdır. Sa‘y-i intizâm ile müterâfık olursa müntic-i muvaffakiyyet olur. Bu ise ancak evân-ı sabâvetde kazanılabilen i‘tiyâd ile istihsâl edilir. İnsânlar sinn-i şeyhûhata vâsıl oldukları vakit dimâğları da ihtiyarlar, gördüklerini, işitdiklerini çabuk unuturlar. Bu zamânda unutulmayan bir şey varsa o da yalnız çocukluk devrinde muhît-i hâricînin dimâğlara bahşetmiş olduğu intibâ‘âtdır. Bu hâtırâtın en ziyâde pâyidar olanları da âile mihrâklarında geçirilen vakâyî‘dir. Âile içinde en ziyâde mes‘ûl, muvazzaf olanlar vâlidelerdir. Vâlideler âilenin rûhudur. Rûh sağlam olursa vücûd da bir iş yapabilir.

Mes‘eleyi bir iki misâl ile daha ziyâde îzâh etmek isterim. Mektebden neş‘etimi müte‘âkib dört sene kadar memleketimizin muhtelif mahallerinde îfâ-yı vazîfe etdikden sonra sırf sevk-i yaver-i talî‘le bi’l-intihâb tevsî‘-i ma‘lûmât zımında Avrupa’ya, Berlin’e gönderildim. Orada bulunduğum beş senenin kısm-ı a‘zamını Alman âileleri içinde geçirdim. Onların âile hayâtını yakından tedkîk etdim. Avrupa’nın hemen bi’l-cümle şehirlerinde olduğu gibi burada da üç şey, intizâm-ı hayât, sa‘y-i mütemâdî ve iktisâd, nazar-ı dikkatimi celb etdi. Bu üç mühim mes‘ele-i içtimâ‘iyyenin esâsı âilede kurulur. Orada neşv ü nemâ bulur. Çocuklarını daha ufak yaşda iken bu yolda terbiye ederler. Zîrâ onlar takdîr ederler ki, çocuk dimâğı yazılmamış kâğıda benzer. Ne yazılırsa o kalır. Ve bu yazının mukaddemesine onun için çok ehemmiyet verirler.

Hayât-ı siyâsî-i memleket bu metîn esâslar üzerine ibtinâ edilirse işte o vakit parlak semereler bahşeder. Ben de aynı muhît içinde bulunduğum müddetçe, sinnimin müsâ‘id olduğu kadar intizâma sa‘y ve gayret ederek onları taklîde özendim: Kısmen muvaffak

oldum. Lâkin iktisâda gelince, ki en mühimmi budur, kısmen evân-ı sabâvet ve şebâbetimde alışmış olduğum bütçesizlik, kısmen hükümet-i sâbikanın ahvâl-i mütezebzebe-i mâliyesi, te'diyâtdaki intizâmsızlığı hasebiyle taklîde bile muvaffak olamadım. Vatanıma avdetimde müktesebâtımdan yalnız ma'lûmât-ı fenniyye ile sa'y-i muntazamdan başka elimde bir şey kalmamış idi. Çünkü memleketi bıraktığım gibi bulmuş idim. Muhît yine aynı muhît. Çünkü tabi'at-ı sâniyem intizâmsızlık isrâf, bütçesizlik içinde husûle gelmiş idi. Avrupa'da libâsım resmî iken burada eskisi gibi gündelik oldu.

Bir misâl daha söylüyeyim. Resmî salonlarda, hükümet dâirelerinde sevimli bir centilmen gibi şıklığın en ince nikâtına dikkat eden hem-şehrîlerimden bir zâtı hânesinde vakitsiz ziyârete gitmiş idim. Hemen teklîfsizlik derecesinde tanıdığım bu zât, entarisi üzerinde kuşağı belinde, çıplak ayakları ile beni karşıladı. Bir müddet konuştuğundan sonra önünde -ara sıra vâki' olduğu gibi- hânesinde ta'âm edeceğini söyleyerek beni de yemeye da'vet etdi. Gördüğüm manzara bir anda beni hayretler içine gark etdi. Kibâr centilmenin yemek yemesi beni -pilavda kaşık isti'mâl etmemiş olsaydı- memleketin en hücrâ bir köyünde bir aşîret ocağında bulunduracaktı. Üzerinde gelişi güzel dizilmiş iki üç sahan yemek, kesilmemiş ekmekle kurulmuş bir sofraya etrafına oturduk. Dostum kollarını sıvadı, ekmeği elleriyle parçaladı. Ve 'bugün de alaturka bir yemek yiyelim!' mukaddemesi ile yemeye başladı. Kendi kendime dedim: 'Hâşâ, alaturka vahşet demek değildir.' İşte âile terbiyesi! İşte tabi'at-ı sâniye!

Şu hâlimden dolayı o zâtı takbîh etmek, hâtırımdan bile geçmedi. Görülüyor ki vâlidelerin terbiyesi en muktedir mu'allimlerin derslerinden, en büyük mektebler, dârü'l-fünûnların telkînâtından daha müessir, daha metîndir. En kuvvetli müesserât bu terbiye-i esâsiyye karşısında ser-fürû ediyor.

Ey kıymetdâr kadınlar. Görüyor musunuz? Millet, memleket, hükümet hepimiz sizin şefkatle parlayan gözlerinizin içine bakıyoruz. Cümlemiz size sizin sa'y ve irfânınıza, himmetinize, hamiyyetinize arz-ı iftikâr ediyoruz.

Hilkatin rûhlarınıza bahş ettiği şefkat ve muhabbet-i hârika-nümâ ile milleti der-âguş ediniz.

O millet, ki sizlere:

"Sevgili vâlide, beni hâin ellerin atmak istediği karanlık uçurumdan kurtardın. Bana taze hayât verdin. Ben, sa'âdetim için, terakkîm için de sana yine sana dâimâ sana muhtâcım." diyor. Osmânlı kadınlarına lâayık bir azm-i kavî, bir sa'y-i mütemâdi ile, milletin size uzadmış olduğu çıplak ve titrek kollarını tutunuz ve onun refâh-ı hâline, terbiye-i dimâğiyyesine çalışınız. Zîrâ sizler milletin birinci mu'allimlerisiniz. İcâb ederse hatta evlâdınızı âguşunuzdan mahrûm ederek, selâmet-i vatan için, bizden daha müterakkî memleketlerin medâris-i irfânına gönderiniz. Gurbetden korkmayın. En birinci vâsıta-i terakkînin ma'ârif olduğunu aklınızdan hiç çıkarmayın. Fakat her şeyden evvel de

 ocuklarınızı Osmânlılık'a lâyık sûretde terbiyeye çalışınız. Düşününüz ki evl dınız olan millet elinize tevdî' olunmuş bir em net-i il hiyyedir.

Nûr-i Osmâniyye / 25 Teř nis n  [1]324

Mu'allim Doktor  saf

25. A. Senî. “Kadınların Melekât-ı Rûhiyesi 1: İsti‘dâd,” *Kadın*, no. 10, 15 Kânûnievvel 1324 / [28 Aralık 1908], pp. 4-6.

Âcizâne der‘uhde etdiğim şu “melekât-ı rûhiye” mebâhisinin birinci makalesini “isti‘dâd”a tahsîs etmek istedim; sebebi: bundan sonra tevâlî edecek makalâtın mevzû‘larına esâs-ı kat‘i teşkîl edecek bir keyfiyyet olmasıdır.

İsti‘dâdın vücûd ve ademi daha doğrusu, derecesi, erkeklere nisbeten mevki‘i tedkîk, hakkıyla ta‘yîn edilmedikçe, hep ondan inbi‘âs edecek melekât-ı muhtelifeden bahse imkân kalır mı? Bir insân hakkında ‘isti‘dâdsız’ demek; o adamı hem-cinsî arasından hazf, evet, cemâdât meyânına nakl etmek demektir. Şübhe yok ki: Bir adem-i isti‘dâd-ı mahzâ zebûn olanlar, mevzû‘-i bahsimizin hâricinde kalırlar.

İsti‘dâdın vücûdu teslîm edilen bir kadının o isti‘dâdı tedkîk olunur, derece-i kâbiliyeti ta‘yîn edilirse, o vakit bu isti‘dâdın ne gibi lâzım geleceği, ne yolda tenmiye olunursa cemiyetce te‘mîn ve tevsî‘-i istifâde edilmiş olacağı da anlaşılmağa başlar.

Bu bahisde evvel-be-evvel kendimize bir su‘âl tevcîh edeceğiz:

-Acaba kadınlarda isti‘dâd denilen hasîsa var mıdır, yok mudur? Var ise bu hasîsa aynıyla erkeklerinkine mu‘âdil midir, değil midir?

Şu su‘âlin birinci şıkkı -düşünürsek- fazla görünür; zîrâ isti‘dâdın vücûdunda tereddüd lâzım gelmez ise de kadınları, hediye-i cehâlet olan bir i‘tikâd-ı sahîf tesîriyle, o hasîsadan mahrûm zu‘munda bulunanlarımız da eksik olmadığından, bu gibilere bir hisse-i iskât ifrâz etmiş olmak için suâlin bu noktasını da hâlî lüzûm gördüm.

Öyledir; hepimiz biliriz ve inkâr etmemeliyiz ki: “kadınların kırk sözünden birini dinlemeli, onu da yapmamalı!” darb-ı meseli[nin], ziyâret etmediği hemen bir âile yoktur diyebilirim. Bu darb-ı mes‘ele; “atalar sözüdür; şâyân-ı i‘timâd ve imtisâldir!” dersek, aynı hakikat nazariyle bakmalıyız; lâkin ben -bakınız, muvakkaten ve hâtır için sıhhatini tasdîkle beraber- yine kendim redd ü cerh edeceğim.

Bu darb-ı mesel doğrudur! Ve elyevm de bi‘l-umûm nisâ-i Osmâniyye’yi mevzû‘-i bahs edersem, ekseriyet cins-i lâtif bunun mâ-sadakı olur. Ancak bununla -hâşâ-nisvânımıza bir darbe-i istihfâf indirilmiş olmaz. Zîrâ düşünmeliyiz ki, onların ekseriyeti öyle ise buna sebep-i müstakîl ricâldir. Ne için kızlarını kendilerine lâayk görmek hissi, ebeveyni tahrîk etmemiş? Ne için ta‘lîm ve terbiye-i fikriyyelerine ihtimâm göstermemişler de cehl ü zulmet içinde bırakmışlar. Sonra da haklarında mütecâvizâne ve bî-gayr-i hakkın bu darbimeseli isti‘mâl ve tatbîk eylemişler?

İşte kadınlarımızın bu darb-ı mes‘ele istihkâkları bir îcâb-ı fitrat olmadığı, erkeklerin netîce-i tesâmuhu olduğu böylece, ufacık bir mülâhaza ile tebeyyün etdikden sonra yukarı[da]ki suâlimin birinci şıkkı ber-teraf edilmiş olur.

Bununla kadınların isti‘dâdsızlıkları bir iddi‘â-i vehmiyyeden ibâret olduğu tahakkuk ediyor. Yalnız şurada şunu da ilâve edeyim:

Dört duvar arasında, mahdûd birkaç süflî vazîfe ile meşguliyyetden başka bir şey görmemekle, tıfîlâne, hatta eblehâne bir takım ‘dedikodu’dan mâ‘adâ bir şeyle iştigal etmeyen, muhîfât ve kâinâtdan, ahvâl ve vukû‘ât-ı kevnîyyeye kat‘iyen bîgâne bir hâlde yaşayan -teşbîhime gücenmeyiniz!- âdetâ kümes tavukları gibi imrâr-ı hayât eden zavallı kadınlardan ne gibi bir inkişâf-ı isti‘dâd beklemeliyiz?

Elhâsıl isti‘dâdın adem-i vücûdu iddi‘âsı böylece sâkıt olunca bunun vücûdu sâbit oluyorsa da bir şeyin sübûtu muhtâc-ı delâil olduğundan buna dâir de birkaç söz söylemek isterim:

Kadınlarımız, acaba merak etdikleri hangi işi ele aldılar da beceremediler? Ta‘bîr-i diğerle hâl-i tufûliyyet ve sabâvetlerinde kendilerine ne gösterdik de öğrenmediler? Elyevm inâs mekteblerinin tevzî‘-i mükâfât resimlerinde salonları tezyîn eden el işlerinde; evet içlerinde sekizer, onar yaşlı kızcağızların mahsûl-i mahâreti de bulunan masnu‘ât-ı zarîfede ne kadar incelikler bulunduğunu görmüyor muyuz?

Bu bir misâldir; bunu yaptıktan sonra -gösterilince, öğretilince- kadınların daha başka şeylerde de eser-i isti‘dâd ibrâz edecekleri tezâhür etmez mi? Kezâ şunu hâtıra getirelim ki: Uşak şehrinde i‘mâl edilen ve Avrupa’ya, Amerika’ya mühim ihrâcâtı olan, kibârlarımızın, misâfir salonlarını tezyîn eyleyen o güzel halılar[1], seccadeleri bilir misiniz kimlerin elleri nesc ediyor? Buradaki inâs mekteblerinde inceliklerle zâten me‘lûf iyi halli, görgülü, mükemmel ta‘lîm ve terbiye altında yetişen hanım kız değil, kimsesiz, fakîrzâde, kaba saba elliler, ümmî, sırf câhil, zavallı kızcağızlardır! Evet, yüzlerine baksanız hâllerine terahhum edeceğiniz bir takım aceze çocuklarıdır!

Bu, neyi isbât eder? İsti‘dâdı değil mi? O halılara, o seccadelere bir kere göz gezdiriniz, tedkîk ediniz. İncelikden başka ne görürsünüz? Vâkı‘â mu‘allimleri var. Var ama ma‘rifet hüneri vermekten ziyâde alabilmekdir.

Bu bâbda Avrupa kadınlarının da misâl olacak pek çok isti‘dâdları varsa da mümkün olduğu kadar ve bi’l-iltizâm mevzû‘ât-ı ebhâsımın emsilesini -madem ki hizmet etmek istediğim nisvân-ı Osmâniyye’dir- hep bizden getirmek fikrindeyim.

İşte bu sûretle ve bir iki misâlle kadınların mahrûm-ı isti‘dâd olmadıkları artık bedâhetini meydâna koymuş oluyor. Fakat hâtırıma gelmişken burada zikr etmeden geçemeyeceğim:

Belki bilen ve işitenlerce bu münasebetle hâtırdan geçer mülâhazasıyla onu da îzâha lüzûm görüyorum; kadınlar hakkında “tavîlâtü’ş-şu‘ûr, kasîrâtü’l-ukûl” “saçları uzun, akılları kısa” hadîs-i şerîfi mütevâtirdir. Buradaki temhîdâtımız buna kat‘an mugayir değildir; zîrâ Hazret-i Peygamber -eğer hadîs, ehâdîs-i sahîhadan ise- bu sözleriyle cins-i nisânın fitraten böyle mahlûk olduklarını iddi‘â buyurmuş olmuyorlar; belki zamân-ı sa‘âdetlerindeki nisvânın ekseriyyeti cehl ü zalâm içinde bulunduklarından o yolda îrâd-ı hadîs buyurmuş oluyorlar. Eğer bunda umûmiyyet ve mutlakîyyet kabûl edecek olursak sonra Hazret-i Ayşe-i Sıddîkayı Radî[allahu anhu] -ki Peygamber müşarû‘l-ileyhden pek

çok ehâdîs rivâyet ve isbât-ı ilm ve fazîlet buyurmuşdur -ve hatta bu zümre dâhilinde bulundurmak mecbûriyeti hâsıl olmaz mı?

Hülâsa, hiçbir hakikat-ı ilmiyye, hiçbir tedkîk-i fennî kadınların adem-i isti'dâdını bize isbât edememiş, bi'l-âkis nev'-i latîfin de erkekler kadar, bazı husûsâtda –hasbe'l-cinsiyye- daha bile fâik kabiliyyetler gösterdikleri dâimâ sâbit bulunmuşdur.

İsti'dâd hakkındaki bu makaleyi bu kadarla ikmâl ediyorum. İkinci makalede bu isti'dâdın envâ'-i derecâtından ve beyne'l-nev'în mevcûd taksîm-i amâl kaidesine tebe'ân aksâmından ve ricâl ve nisâ beynindeki fârlardan bahsedeceğim.

A. Senî

26. “Cemiyet-i Hayriye-i Nisvâniye ve Sergide Zekiye Hanımefendi’nin Nutku,”
Kadın, no. 10, 15 Kânunievvel 1324 / [28 Aralık 1908], pp. 12.14.

Geçen nüshamızda derc-i sûtûn-ı iftihâr eylediğimiz vech üzere Cemiyet-i Hayriye-i Nisvâniye tarafından tertîb olunan sergi, şehir-i hâlin beşinci cuma günü Yadigâr Terakkî Mektebi Yalılar Şubesi’nde küşâd olunmuştur. Resm-i teşhîr pek parlak ve mutantan bir sûretde icrâ kılınmıştır. Sergiyi teşrîf buyuran hanımefendiler tanzîm ve tertîbde görmüş oldukları âsâr-ı hüsn-i tabi’ata hayrân olmuşlar ve bundan hiss eyledikleri ezvâk-ı vicdâniyye, bütün işlerin birer bedi’-i hiss ve san’at olmaları kıymetiyle tezâ’uf eylemiştir. Her birisi şefkat ve merhametin birer eser-i mücessimi olan bu şâyeste-i takdîr ve tahsîn-i eşyâ-yı masnû’-i nefise; memleke[ti]mizde sanayi’-i nefise ve nisâiyyenin ne derecelerde terakkî etdiğini ve daha ne kadar müsta’id-i te’âlî bulunduğunu serâhaten isbât eylemiştir.

Mekteb talebâtı, mektebin müessis-i ma’ârif-perveri Emine Hanımefendi’ye bir hürmet-i mahsûsa olarak Zekiye Hanımefendi’nin nutkunda münderic mektebe âid bir manzûmeyi bir âheng-i lâtif ve ma’sûmâne ile okudukdan sonra cemiyete ve Emine Hanım’a beyân-ı teşekkür ma’rızında güzel bir parça kırâat edilerek medîd ve samîmî alkışlara mazhar olmuştur.

Cemiyet-i Hayriye-i Nisvâniye reise-i muhteremesi edîbe-i şehîre Zekiye Hanımefendi’nin esnâ-yı merâsimde îrâd buyurdıkları nutk-ı belîğ ve kıymetdârı da ber-vech-i zîr derc ile cümlesine şu harekât-ı hayırperverâne ve hamîyyet-güsterânelerinden dolayı arz-ı takdîrât eyleriz:

Sûret-i Nutuk

Muhterem hemşîrelerim:

Kabûs-ı belâ gibi üstümüze çöken devr-i istibdâdın bâr-ı sakîli altından kurtulur kurtulmaz, biz de mevcûdiyyetimizden istifâdeye şitâb etdik. Neyyir-i hürriyetin şelâle-i envâriyle lem’adâr olan dimâğlarımız o medîd hâb-ı girân-ı gafletden uyandı.

Senelerden beri yalnız tasavvurda kalan âmâl-i hasenemizin mevki’-i tatbîke vaz’ı zamânı geldiğini derk eyledik. Bütün muhadderât-ı İslâmiyye’de âsâr-ı fa’âlâne rûnümâ olmaya başladı. Emsâlimizden ibret alarak biz de nâçizâne bir cemiyetin te’sîsine müsâra’at etdik. Fakat bu muvaffakiyetimizden emin olamadığımız için şehrimizde atılan bu ilk hatveyi -doğrusunu söylemek lâzım gelirse- gayet mütereddidâne atmıştık, yalnız iki fikrin ittihâdıyla teşebbüs edilen bu emr-i hayra az vakitte çok kimseler iştirâk etdi.

Tali’imizin müsâ’adesine ne kadar teşekkür etsek azdır.

Mu’azzez refikalarım:

Bilhassa size de arz-ı şükrân eylerim ki hâlisâne takdîm etdiğim dest-i uhuvveti kemâl-i samîmiyyetle kabûl etdiniz. Dest be dest-i vifâk olarak ebnâ-yı nev’îmize vazîfeten borçlu olduğumuz hidemâtı îfâya bir sa’y-i mûrâne ile çalışıyoruz.

Ve bütün hamîyyet-mendâz nisvânın inzîmâm-ı mu‘avenetiyle pek büyük muvaffakiyetlere de mazhar olacağımız me‘mûl-i kavîdir.

Çünkü maksadımızın en birincisi mekteblere hizmet olduğu cihetle o sâyede te‘mîn edeceğimiz menfa‘at kâmilten vatana âid bir mes‘ele-i mühimmedir. Evet, ale‘l-umûm evlâd-ı zükûr ve inâsı hadd-i kemâle îsâl edecek şübhesiz mekteplerdir, zincir-i cehl ü ta‘assubu, ma‘ârifden başka hangi kuvvet kırabilir? Hatta o kavi ribka-i istibdâdı hangi kuvvet mahvetdi? Evlâd-ı vatanın zihinleri nûr-ı ma‘ârifle tenevvür etmiş olmasaydı bu azîm ittihâd husûle gelebilir miydi? Yaşasın ittihâd!

Bazı muta‘assıplar, nisvân-ı İslâm’ın vazîfesini pek tahdîd ederler, tavuklar gibi kümesde oturmalarını münâsib görürler de umûr-ı idâre-i beytiyyeden mâ‘adâ şeylerle iştigal etmelerini tecvîz edemezler. Acaba bu fikirleri ne dereceye kadar şâyân-ı kabûldür? Evet kadınların en birinci vazîfeleri terbiye-i etfâl ve idâre-i beytiyye ile meşgul olmaktır. Fakat fikr-i âcizânemce fa‘âl bir kadın o vezâifi de hakkıyla edâ eder, ve yine a‘mâl-i hayriyye sarf edecek vakt-i müsâ‘id bulabilir.

Hatta evlerinin hâricine masrûf olacak himmetlerden, ahkâm-ı şerî‘at-ı mutahhara da kendilerini men‘ etmez. Nasıl ki vücûdlarıyla iftihâr ettiğimiz e‘âzım-ı nisvân-ı eslâf, umûr-ı ricâle bile müdâhale ve iştirâk ederlerdi.

Seyyidetü’n-nisâ Fâtîmatü’z-zehra (R.A.) Hazretleri vak‘a-yı dilsûz-ı Kerbelâ ile dağdâr-ı te‘essür bulunan kalb-i mâderânelerinin ızdırabiyle beraber her türlü hasenâta bezl-i makderet etmişler, muharebeden avdet eden hastegânın hizmet-i müdâvâtını bile derûhde eylemişlerdir.

Endülüs hükümetinin melikesi Sabiha’nın hükümdârân-ı ricâlden ziyâde âlîcenâbâne ve âdilâne idâre-i umûr ettiği, düşman-ı makhûre edilecek mu‘âmeleyi istî‘zân eden vükelâsına karşı:

“Muzaffer vakt-i fırsatda aduvvdan intikam alınmaz. Mürüvvet-mend olan nâ-kâmî-i düşmanla kâm almaz.” me‘alinde cevâb verdiğini bize târih göstermiyor mu? Yine o hükümet-i mu‘azzamanın nisvânı değildir ki; ricâl ile beraber muhârebeye gidiyorlardı. Zehra bint-i Musa, Sâliha bint-i Eyüb harekât-ı mücâhidâneleriyle bütün erkân-ı harbi hayrân etmişlerdir. Bu yolda îrâd ettiğim delâil-i mukni‘a ile erkeklerin mertebe-i bülendine kendimizi irtikâ ettirmek gibi hadd-i nâ-şinâslıkta bulunacağımı kıyâs etmezsiniz değil mi? Maksadım bizim de muhîtimizin müsâ‘id olduğu nisbetde iş görmek selâhiyetini hâiz bulunduğumuzu arz etmektir.

Şimdi mecrâ-yi kelâmı yine mekteblere tahvîl ile sadede rücû‘ edelim. Şehrimize yâdigâr ettiği mekâtib-i inâs ile bize çalışmak için sâha-i vesî‘-i cevelân ihzâr eden Emine Hanımefendi’nin bu hasenât-ı mücessimenin vücûduyla ne kadar iftihâr etsek sezâdır:

Bize bir böyle güzel mektebi ihdâ edenin hep duâ eyleyelim ömrüne, âfiyetine.

Sa'y edelim hemşîrelerim, ittifâk ve ittihâd ile çalışalım: Bu heykel-i ulviyyetin, bu timsâl-i hamîyyetin cemiyetimize de ibzâl etdiği eltâf ve inâyâta lâıık olduğumuzu ef'âlimizle isbât edelim:

Rehberimiz hürriyet, zahîrimiz müsâvât olsun! Yaşasın vatan ve millet! Yaşasın müsâvât ve hürriyet! Yaşasın Emine Hanım ve cemiyet!

27. Enis Avnî. “Osmânlı Kadınları Cemiyât-ı Müteşekkilesi ve İki Noksân,” *Kadın*, no. 17, 2 Şubat 1324 / [15 Şubat 1909], pp. 2-5.

Muhterem Vâlidemiz Zekiye Hanımefendi'ye:

Tam, yedi ay ve şu kadar gündür vatanın her köşesinde, milletin her dimâğında, basît ve câmi‘, zayyik ve vesî‘, mu‘tedil ve müfrit bir fa‘âliyyetdir ki enzâr-ı fahr u şükrânı müstağrak-ı mes‘adet kılıyor.

Ben bu cûş-ı hissiyyât karşısında bütün hürmetlerimizi, ra‘nâ-pâk takdîrât-ı kalbiyyemizle ser-nigûn-ı mefharet olduktan sonra, kadınlarımızdan bilhâssa Osmânlı kadınlarının teşkîl ve te’sîs eyledikleri cemiyât-ı hayriyeden ve iki noksân-ı mühim, iki noksân-ı ehemden bahs etmek istiyorum.

Evet, bana müsâ‘ade ediniz, azîze karieler! Teşebbüsât-ı millet-perverânenize, ve’l-hâsıl kâffe-i mevcûdiyyet-i nezîhe-i nısviyyenize olan ta‘zîmât-ı mutî‘a ve vicdâniyyemiz bâkî kalmak şartıyla teşkîl eylediğiniz cemiyât-ı hayriye, tanzîm eylediğiniz mukarrerât-ı müstahsenenin, şu dakikadaki iki nakîse-yi mühimme-i ictimâ‘iyyesinden bahs edeyim:

Sizler, ey muhterem kadınlar! Sizler, pek az zamân zarfında, Osmânlı kadınlığının nâm-ı aff ve mübeccelini o kadar i‘lâ ve tenvîr etdiniz ki, yine i‘tirâf edelim, nısviyyetin evc-i bâlâ-yı takdîsâta erişen bu harekât-ı cihân-pesendânesiyle milletin nâmını da aynı zamânda, ihyâ-i dübâlâ eylediniz. En fakîrinizden en zengîninize, en sigarınızdan en kibârınıza varıncaya kadar, hepiniz birer emr-i hayr ve şefkat peyinde mal ve kalbinizi, fikir ve hissinizi mümkün olduğu kadar sarf ü isti‘mâl eylediniz ve dâimâ eyliyorsunuz.

Prusyalılar’ı, milyonlarca Frank tazmînât-ı harbiyyeyi def‘aten verdirerek, daha doğrusu vererek, “Ah, aldandık!” diye haykırtan ve binâen-aleyh cihân-ı mütemeddine ve gayr-ı mütemeddineye karşı isbât-ı me‘âliyât-ı vatan-perverâne, isticlâb-ı takdîrât-ı umûmiyye eyleyen Fransız kadınlarının bu târih-i şân ü şerefine, bugün ikinci bir sahîfe-zerrîn ve lâhûtîyi de, sizler ilâve eylediniz. Lâkin, ma‘âzallah, o sûretle değil, muhakkaktır. Sulh içinde te’mîn-i ferdâ, ihtiyâc-ı temeddün içinde telâfî-i mâ-fât, atâlet içinde ictihâd-ı fevkalâde ile..

Aff ve fazîlet-mend Türkiye'nin, muhterem ve ismetli kadınları! İstibdâdın bir lâdes kemiği kadar şâdân ve kansız kırılan zehrîn kolları, siyâh ve gaddâr kadavrası üstüne öyle kâşanelerdir ki te’sîs ve inşâ eyliyorsunuz... Te’sîs ve inşâ eylemek için sarf-ı nakdîne-yi vicdân eyliyorsunuz... Dün, âtîsi ölüm döşegi hükm olunan bu vatanın, bugün ferdâsı bir hacle-i zifâf ve sa‘âdet olduğuna herkes bütün kanâ‘at-ı vicdâniyyesiyle emindir.

Ve şübhe etmeyiniz ki 10 Temmuz'dan sonra en büyük hizmetleri sizler gördünüz ve görüyorsunuz. Ve poof! Onlara ki sizlerin bugüne kadar bihakkın vatan ve millet uğrunda îfâ edegelmekde olduğunuz icrâât-ı mâddiyye ve hâdisât-ı hissiyyenizi, tutulmamış güneşe isli câmla bakar gibi görüyorlar. Yine bilâ-ihtirâz söyleyeyim: nûr-u

hakikî, şeb-pereler için mevt-i hakikîdir. Asırlardan beri, ama bu ne muhakkaktır ki asırlardan beri korkunç ve ümîd-i istikbâli kemirici bir cehl ü ihmâl altında zebûn ve mahkûm kalan kadınlıktan; birdenbire çakan milyonlarca şimşek kuvvetiyle manzûr olan bu hakayık-i ef'âlden daha büyük ve daha ciddî ne beklenebilir, sizlere ne yapıldı ki, ne aranıyor? Sizlerin dest-i pâk ve per-i liyâkatinize hangi şem'dân verildi ki, hangi ziyâ bekleniyor?

Erkekler... Fakat onları da tasnîf edeceğim. Bu maksadı temsîle mükemmel bir vâsita olan matbû'ât, meselâ, matbû'âtın eski büyücü paçavralarıyla, yeni merkez-i sıkletsizleri... Ah, bunlar yine sensin, benim... Yine damdan dama, çukurdan çukura, menfa'atden menfa'ate, hepden hiçe doğru koşuyor, yuvarlanıyor bi'l-iltizâm ve daha ziyâde sükût ediyorlar. Yalnız kasabalılar ve köylüler; vatanın bu sâf ve esâsî usâre-i hayâtı kemâl-i tevekkül ve itmî'nân ile muntazır-ı fecr-i ferdâ... Ve yalnız sizler, bu keşmekeş çirkâb-ı âlûde karışmayarak, hakikî Osmânî kadınlığını canlandırmaya ve dolayısıyla Osmânîlik'i canlandırmaya cehd ü gayret ediyorsunuz. [Yi]ne ayân ve zâhirdir ki - fakat yine kendi kendinize- buluyorsunuz da...

Hatta, yine bilâ-prova söyleyeyim; içimizden birisi, büyük ve muhterem Ahmed Rızâ, vatanın terakkîsi için sizin terakkînizi düstûr-ı mu'azzam kabûl ederek size büyük ve lâyük bir mekteb hazırlamaya çalışırken, öteden dişleri dökülmüş salyaları -ne iğrenç!- akan bir ağız: "Artık i'âne yetişir!" diye sûretâ milletin vikaye-i zararına, bâtinen de bilmem neye çalışıyor. Lâkin geliniz, recâ ederim, geliniz bu ihtiyâr büyücülere hep birden te'essûf edelim. Ve onların yüzüne bir zehr-hand-i istihfâf ile şu hakikat-i içtimâ'iyeyi fırlatalım:

Bugün millet, nân-pâreye -Allah göstermesin- muhtâc olsa dahi, 'bir milletin nisvânı derece-i terakkîsinin mîzânıdır,' hükm-i muhteşemi karşısında kız kardeşleri için binâ edilecek bir mektebin temel taşını, değil parasıyla, darabân eden yüreğiyle inşâyâ hâzır ve râzıdır!

Eyvâh, bizlere ki henüz pek müzebzeb ve perişânız! Hürriyet-i milliye ve vataniyyeyi te'âlîde, terakkîde, tenevvürde değil; bedbînliklerimizde, garazkârlıklarımızda, âdilîklerimizde, şahsiyyetimizde arıyor ve isti'mâl ediyoruz.

Ve utanmadan, yemîn ederim bu böyledir, hiç utanmadan; -ben değilim ya öyle farz edeyim- meselâ ben ve arkadaşlarım menfa'at-i nâmeşrû'a-i şahsiyyemiz uğrunda, efkâr-ı umûmiyyeye sığınarak, ondan isti'âne ediyoruz. 'Efkâr-ı umûmiyyeyi' her yerde ve bilâ-mûceb işhâd ediyoruz. Fakat hakikati, hakikati nedir bilir misiniz? Hiç, ve sen zevt[?] زوت بن زevt [?]

Lâkin sizler böyle misiniz? Aslâ, aslâ...

Sizler ey bî-günâh vatanın mübeccel incileri! Sizler bütün mantıksızlıklara, delilliklere, enâniyete bîgâne ve kâffesine rağmen bütün mevcûdiyyetinizle çalışıyorsunuz bu bir hakikat-i mahzâdır. Ve buna devâm ediniz. Yalnız o iki noksân...

Artık, daha uzatmadan yazayım: bu iki noksân nedir bilir misiniz? Ma‘ârif ve sanâyi‘. Pek mübeccel ve mukaddesdir: hayır-perver, şefkat-güster, aceze-nevâz cemiyetler ve aralıkda ma‘ârif-perver hey’etler vücûda getirdiniz fakat pek ehem iki mes’eledir ki nazar-ı dikkat ve ehemmiyetinizi celb etmeye bizi mecbûr ediyor: bugün sizler, bunlardan ziyâde mekteblere muhtâcsınız, evvelâ her büyük şehirde muntazam ve lâıyk birer ‘inâs ibtidâî mektebi’ te‘sisine çalışınız. Her zamân diyoruz ve tekrâr diyoruz ki Osmânlılık ‘inâs ibtidâî mektebinden başlayarak iktisâb-ı salâbet ve ciddiyet eyleyecektir. Mevcûd mekteblere yardımınızdan vazgeçmeyerek yeniden ihyâsına gayret ediniz, yeni dünyamız ve yeni hayâtımız için esâslar arayınız. Bir vilâyetde mükemmel ve büyücek bir ibtidâî mektebini idâre edecek kuvve-i mâliyyeyi o vilâyetin kadınları tedârik ve te‘mîn edebilirler. Ve o vilâyet bu sûretle ribka-i cehlî ve nâdânîden kurtulmak için ilk hatveyi atabilir. Merâk etmeyiniz, yıllardan beri bir sürû haşerât-ı zâhifeyi, bir yığın nânkör deyu analarını besledikten mâ‘adâ hazînelerini dolduran bu ma‘sum millet de ibtidâî mekteblerini vücûda getirecek kadar para bulunur, vicdân bulunur, hamiyet de bulunur...

Sakın hükümetden beklemeyiniz, o bîçâre bugün ‘var mıyım, yok muyum’ hükmünde mütereddîd. Eğer birkaç sene sonra da böyle kalırsa, işte o zamân gayz ü tehevvürle, hakk ve isyân ile yakalar ve yakasından sarsarak: “Seni idâme eden millete nânkörlük etme!” diye sesimizin olanca kuvvetiyle haykırır, kükreriz.

Evet. İşte o hayırhah kadın cemiyetleri her zamân olamazsa bile, yalnız bu noktada birleşerek programını, idâresini, usûl ve kavânînini keşide-yi mizân-ı muhâkeme etmelidirler. Bu, hayâtın havâ-yı nesîmîye ihtiyâcı gibidir.

Noksânın biri bu...

Diğeri ise: sanâyi‘ demiştim. Evet, artık mektebe devâm vakti geçmiş hemşîrelerimiz içindir ki, vakti hâli yerinde olsun olmasın, bunlar hiçbir işle meşgul değildirler. Bunlara yarım asırdan beri Fransa’daki ‘Sanâyi‘-i Tezyîniyye-i İttihâd-ı Nisvân Cemiyeti’ gibi bir müessese-i nâfi‘a lâzımdır. El işi mi, dikişci mi, aşçı mı, çocuk mürebbiyeliği mi? Hepsini ve istediğini orada ciddî bir sûretde görmelidirler. Buranın zengîn müdâvimleri ufak bir ücret-i ta‘allüm verebilemezler mi? Şübhesiz ve ma‘al-memnûniyye bunu kabûl ederler. Bizde genç kızlarımız için ne kadar çok ve muhtelif san‘atlar, geçim yüzleri vardır. Modistralık: hüviyyeti mechûl, ecnebî ‘kokona’ların elinde kalmış gibidir. Bir Osmânlı hanımı niçin bir milletdâşından istifâde etmesin? İki muhibbe küçük hanım niçin yek diğerine mu‘âvenet ederek kendi elceğizleriyle o senenin son modasını kendileri için dikemesinler? Paranın hârice sarf olunması, dâhilde kalmasından âhsen ve evlâ mıdır?

Bâ-husûs halıcılık, ya bu girân-kıymet san‘at-ı nefise! Ya bugün binlerce liraları bel‘ eden dantelâcılık. Bunun hepsini zann etmeyiniz ki fabrikalar i‘mâl ediyor. O kıymetdâr ve bahâlî, o pek muhteşem ve müzeyyen tül gibi dantelleri yine kadınlığın nezîh

ve münevver elleri işliyor ve bundan dolayıdır ki kıymeti fazladır. Halılar da böyle değil midir?

Aşıcılık, mürebbiyelik, hatta ressamlık ve ilh. Bunlar da hepsi ehem ve elzemdir. Eğer bu emel husûl bulursa cidden memlekete nâfi‘ bir hizmet-i vatan-perverâne ibrâz edilmiş olur. Netîce, azîze kârieler! Bu ikinci noksân-ı mühimmi de arz eyleyerek kısa, belki ihâtasız geçen sözlerimin mâba‘d-i muhâkemâtını, kıymetdâr ve mütehassis dimâğlarınıza terk ederim. Bizden hâlisâne ihtâr; sizlerden gayret muhterem kadınlar!

Enis Avnî

28. Fehîme Nüzhet. “Ortaköy ve Kadıköyü Tiyatrolarında Merhûm Hakkı Paşa Kerîmesi Fehîme Nüzhet Hanım Tarafından Mevcûd Hanımlara Karşı İrâd Olunan Nutkun Sûretidir,” *Kadın*, no. 17, 2 Şubat 1324 / [15 Şubat 1909], pp. 10-11.

Muhterem Hanımefendiler,

Bugün her ferdi, bir istihkâm gibi vatanımızın, o mukaddes anamızın nigâh-bânı olan cesûr askerlerimize, o hamîyyetli kardeşlerimize velev nâçiz olsun bir hediye-i şitâiyye takdîm eylemek maksadına müsteniden *Adalet Yerini Buldu* nâmiyle yazdığım piyesin bugün temâşâsına göstermiş olduğunuz rağbet ve bu vesîle ile ibrâz buyurduğunuz hamîyyete arz-ı şükrân ederim.

Cümlelerin ma‘lûmudur ki, insânların mazhar olduğu her ni‘met ancak onu takdîr ve hakkında îfâ-yı şükr etmekle pâyidâr olur. İşte bugün, burada ictimâ‘ımız bütün Osmânîlîlar’ı bir zalâm-ı ye’isden kurtarıp, envâr-ı ma‘deletle tenvîr eden o mu‘azzam kânûnun ni‘am-i celîle ve fâhiresindendir.

Çünkü cihân-ı beşeriyyetin bir kısm-ı mühimmini teşkîl eden peygamberleri, hükümdârları, bu millet-i mu‘azzamayı bir büyük felâketden, sevgili vatanı mevt-i muhakkakdan kurtaran “Enver ve Niyâzî” gibi nâm-ı muhteremleri, târihi mübeccel satırlarla tezyîn edecek olan kahramânları, ve bu şânlı orduyu teşkîl eden gazanfer askeri yetişdiren, biz kadınları hey’et-i ictimâ‘iyyemiz î‘tibârıyla tekemmülât-ı medenîyyeye îsâl edebilecek olan yegâne vasıta ancak bu gibi ictimâ‘ât-ı mükemmele-i vatan-perverânedir.

Şimdi bu ni‘met-i celîlenin tevâlî ve te‘âlisine medâr olabilmek üzere îfâ-yı şükrâna başlar başlamaz nazarımızda birinci derecede tecellî ve temessül edecek kuvve-i ma‘nevîyye şânlı askerlerimizin kahramân vatandaşlarımızın hayâl-i muhteremîdir.

İşte bu arslân askerlerimiz memleketlerinde vâlidelerini, hemşîrelerini, zevcelerini, evlâdlarını ve onlara her şu‘lesiyle bir âile sa‘âdeti saçan sıcacık ocaklı odalarını terk ederek şiddetli kar fırtınaları, dehşetli buz yığınları arasında hudûd başlarında uzun gecelerin müdhîş karanlıkları içinde kuvâ-yı hamîyyetlerine dayanarak bizi bekliyorlar, cümlemizin temâdî-yi hayâtına bâ‘is olan mukaddes vatanımızı muhâfaza ediyorlar. Bizim biraz yorganı açılmasın diye kemâl-i tehâlûkle çocuklarımızı örterek sıcak odalarda rahat rahat yatmaklığımızı, her şeyimizi o gazanfer muhterem askerler te’mîn ediyorlar. Biz de onların fedâkârâne muhâfızlıklarına mukabil ibrâz-ı hamîyyetle vus‘umuzun yetdiği kadar fedâkârlıklar edersek ileride vatanın âbâd, milletin şevket ve serveti müzdâd olur. Bu servet öyle mahlûlün emlak ve arâzisini, beytü’l-malın nukûd-ı mevcûdesini, evkâfın vâridâtını çalarak, hazîne-i milleti soyarak kazanılan servet gibi insânların nâsiyesinden bir çıkmaz leke bırakmaz. Her ferdin sa‘yiyle kazandığı servet, bâ‘is-i mefhareti olmakla beraber o zamân mukaddes ordumuzun parlak süngüleri sâyesinde kazandığımız hürriyetin lâıyk olduğu şânıyla pâyidâr olacağına emîn olalım. Ve şu hâlde cümlemiz birden bu kahramân askerleri, ‘fedâkâr cemiyeti,’ takdîr-i lisâna her dakika:

“Yaşasın ordu, adalet! Yaşasın hürriyet! Yaşasın fâtih-i hürriyet!” olan ‘cemiyet’ sözünü tekrâr edelim!

Hanımevendiler!

Şimdi sizi birkaç kelime ile daha tasdî‘ edeceğim. İhtimâl ki: bir kısım-ı cüz’înin, bu sözlerim, infî‘âl ü iğbirârlarını müceb olacaksa da pek çokları tarafından hüsn-i telakkî olunacağına emîn olduğumdan söylemeye kendimi mecbûr gördüm.

Birçok fedâkârlıkla kazanılan maksad-ı hürriyetimiz, harâbezâr olan vatani, me’lûf-ı ye’is ve ızdırâb olan milleti kurtardı. Tekmîl Osmânlılar ni‘met-i hürriyetle münkasım oldukları şu dört maksada, biz kadınlar pek çok tahkîrlere hedef oldukdan sonra daha ziyâde esîr olduk değil mi?

Buna sebep yine biz kadınlar, ne dersem bana güvenmeyiniz çünkü, Osmânlı kadınlarının, daha doğrusu İslâm hanımlarının dört kısmından üç kısmı münevver, hürriyetin medeniyetin mezeyâtını müdrîk ve bunun ulviyyetini hakkiyle takdîr edenlerden olduklarını tasdîk eder isem de dört kısımdan bir kısmının da kuvve-i ta‘assuba zebûn olduklarını i’tirâf ederim. Hâlbuki ta‘assub ne makbûl-i Hudâ ne de sürûr-ı enbiyâ’dır. Ve iyi bilmelidir ki ta‘assub dîni tenvîr etmez, bilakis bâdî-i nifâk ve tenfir olur. Cihânda en mukaddes olan dîni bile tenvîr eden envâr-ı hürriyetden mütehassıl şems-i adâletdir. Feyz-i müsâvât ve meşveret lem‘a-i uhuvvetdir. Bunları tahkîm edecek ise ittihâd ve ittifâkdir.

Teessûf olunur ki o muta‘assıba hanımlarımız bir zamân vatan evlâdlarının muzlim zindânlarda, menfâ köşelerinde sürünerek hâin pençeler altında birçoklarının kurbân-ı istibdâd olduğunu pek tiz unutarak zevcelerine, evlâdlarına, birâderlerine her akşam eve geldikçe ağlaya ağlaya, “hürriyet yüzünden mestûriyyet kalkacakmış gibi,” sözler söyleyerek teşvîş etmekle kadınları, belki kendilerini de bunca hakârete dûçâr etdiler.

Hâlbuki mestûriyyet bizim en büyük zînet-i fahîremizdir. Sâhibe-i vicdân bir İslâm kadını yokdur ki mestûriyyetin ref‘ini arzû etsin en terakkî-perver bir hanım da bilir ki bizim râh-ı terakkîye atacağımız hatvelere başımızdaki çarşaf mâni‘ olamaz, o bize bir ağırlık değildir. Lâkin bilmelidir ki bir kavmin terakkîsine ta‘asub bir dehşetli darbe, bir büyük mâni‘dir. Biz de dâimâ ittihâd, ittifâk ile ta‘assubu terk ederek, Rum Ermeni Musevî kardaşlarımızla beraber millet-i mu‘azzamamızın te‘âlîsine hürriyetimizin ebediyyetine çalışalım.

Hemşîrelerim bu gibi ictimâ’iyyât-ı husûsiyye kadınların tekemmülât-ı medeniyeleri hakkında müttehiden bir fikr-i mahsûs edinmek için en münâsib bir vesîle olacağını söylemiş idim. İşte bu vesîleden istifâde etmek üzere bu mukaddes bayrak serimizde temevvüc etdikçe şu şanlı askerler muhâfızımız oldukça biz de sa‘yimizi müzdâd edersek Osmânlı milleti[nin] dâimâ te‘âlî edeceğine emîn olalım.

Yaşasın Osmânlılar! Yaşasın şanlı askerler!

29. Zekiye. “İki İhtiyâc-ı Mübrem,” *Kadın*, no. 18, 9 Şubat 1324 / [22 Şubat 1909], pp. 6-7.

Mu‘azzez Muhâtabımız Enîs Avnî Bey Oğlumuz:

Kalbimin âmâl-i terakkî-perverânesini okşayan ifâdât-ı hâlisânenize tercümân-ı hissiyâtım demek istiyorum. Tasavvurât-ı hayr-hâhânenize fikren iştirâk etmekle berâber haylî düşündüğümü de mu‘terifim. Hatta o kadar garîk-i tefekkür oldum ki söze nereden başlamak lâzım geldiğini ta‘yîn edemiyor[um]. İnâs ibtidâî mekteblerinin lüzûmu, evet bu bir lâzıme-i hayâtiyye, ihtiyâcât-ı zarûriyye demek olduğunu derkâr; ancak inşâsındaki usret, fevkâl-gâyede âşikârdır.

İki adediyle tahdîd ettiğiniz noksânımıza sıfırlar ilâve edilse hatâ değildir. Maamâfih ehemmin mühimme takdîmini tercîh ile mevzû‘-ı bahs olan noktaya atf-ı nazar edelim. İki farz ettiğiniz noksânın istikmâlî için de iki kavî pençeye ihtiyâcımız var ki birisiyle cem‘i nûkûd diğeriyle de imhâ-yı ta‘assub edelim. Fi’l-hakika ahâlimiz müessesât-ı hayriyeden i‘ânenen çekinmezler, lâkin bir câmi, bir tekye, bir çeşme gibi şeylerin inşâsında gösterdikleri gayreti bir mektebe ale-l-husûs içinde dūrûs-ı mütenevvi‘a, lisân-ı müt’eaddide ta‘allüm edilen bir dârü’t-tahsîle hiçbir vakit ibzâl etmemişlerdir.

Farz-ı muhâl olarak mektebin inşâsı husûl bulsa bile, başka nevâkısın ikmâlîne imkân mutasavver değildir. İlân-ı Meşrûtiyet’den beri lisânı matbû‘âtda, lisân-ı halkda bir cümle dolaşüyor; “kaht-ı ricâl.” Bu kelimeyi yalnız e‘âzım-ı ricâle hasr etmeyerek daha pek çok şeylere, teşmîl eylemeliyiz. Meselâ mu‘allimeler, müdürler tedârikinde öyle müşkilâta tesâdüf olunur ki bu kaht yüzünden bütün tâlebâtın aç kalacakları muhakkaktır. Devr-i istibdâdın dest-i derâz-ı muharribânesi mekâtib-i inâsa kadar uzanmıştı. Dârü’l-mu‘allimâtın vaktiyle mu‘allimeler neş’et ediyordu. Sonraları ise tâlebe bile yetişmemeye başladı. Binâen-aleyh şehrimizde mevcûd mekâtibe mu‘allime bulunamıyordu yine o mektep mezûnelerinden daha iktidârlıcaları ta‘yîn ediliyor ki, menfa‘atden ziyâde mûceb-i mazarrat oluyor. Yeniden inşâsı elzem olan mekâtib-i ibtidâiyye-i inâsın teessüsünü biz erkeklerden bekleriz. Sizler bu cihete sarf-ı himmet ediniz ki biz de umûr-ı dâhiliyyesinin intizâmına hasr-ı vücûd eyleyelim.

İ‘âne cem‘inde kadınların muvaffakiyyeti pek meşhurdur. Zîrâ muhîtimiz buna müsâ‘id değildir. Cemiyetimizin, yanî Cemiyet-i Hayriye-i Nisvâniyye’nin esâs maksad-ı teşekkülü mekteblere hizmet olduğu cihetle bu husûslar her ictimâ‘da tezekkür edilmektedir. Lâkin kuvve-i mâliyyemizin fıkdanı, matlûb olan muvaffakiyete mâni‘-i kavîdir.

Mekteblere âid mebhas, tafsîle o kadar müsâ‘iddir ki bu bâbda sahîfeler dolusu yazı yazılabilir. Fakat ıtnâbdan ictimâben, bu kadarla iktifâ ederek ikinci bahse nakl-i kelâm edelim:

Sanâyi‘-i mütenevvi‘anın tahsîli için de bâlâda arz ettiğim mâni‘alar, fıkân-ı mâlî ile beliyye-i taassub birer sedd-i âhenîdir. Öyle bir müessese vücûda getirmek, fukarâ-yı ahâlî için te‘mîn edeceği menfa‘at nisbetinde büyük fedâkarlıklar ihtiyârına vâbestedir. Mürebbiyelik, terzilik, aşcılık gibi san‘atlar, vüs‘at-ı ma‘îşetin [en mertebe-i bâlâsında bulunanlardan zarûretin]* en dereke-i pestîsinde yaşayanlara kadar bütün kadınların öğrenmesi muktezî bir mühimme-i hayâtıyyedir. Mûsikî, resim, ikinci derecede kalır. Hâl böyle iken evvelkisine râğbet eden ekalliyyeti teşkîl eyler.

“Buranın zengîn müdâvimleri, bir ücret-i ta‘lîm veremezler mi?” diyorsunuz. Ah azîzim, bu tatlı hulyâları sizle beraber ben de tasavvur etmek isterdim. Ne çâre ki hemcinsimin ahvâline sizden ziyâde vâkıf olduğum için tahayyülden iktisâb-ı lezzet edemiyorum. Daha bizde, nisvân-ı İslâm’da, fıkâr-i terakkî henüz tenevvüre başlamıştır. O da kısmen... Hâlâ ‘onun hizmetini, aşcılığını der‘uhde etmek bedbahtlığına dûçar olan bî-çâreler’ gibi terkîbleri edîbelerimizin âsârında maa’t-teessüf okuyor, musâhabelerinde istimâ‘ ediyoruz. Bizde vukûfsuzluğu, büyüklük add etmek fikri hâlâ bâkî.

Munsif bir kadın için hânesinin hizmetiyle matbahının işiyle günde bir iki saat iştigal etmek neden bedbahtlık olsun! Vezâif-i beytiyyenin velev en ağırlarını îfâ ile mükellef bir kadını nazar-ı tedkîkden geçirelim. Zevcini de büyük bir sermâyedâr ve bir ticârethâneye sâhip kıyâs edelim. Bu zât âilesinin refâhı için, iktisâb ettiği servetî muhâfaza uğrunda ne kadar sarf-ı zihn ediyor, eshâb-ı mesâlihe efhâm-ı merâm maksadiyle ne derece gönül azâbı çekiyor. O kadının iki kap yemek tedârikinde yâhûd evinin tanzîminde tahammül ettiği meşakkatden çok fazla buluruz değil mi? Şimdi fıkâr-i münevver-i e‘âzîm-i nisvânımız böyle efkâr-ı sakîmeye tâbî‘ olurlarsa zengîn fakat câhil olanlardan ne ümîd edersiniz? O müesseselerde devâm edeceklerini mi?

“Zehî tasavvur-ı bâtıl zehî hayâl-i muhâl [?]” işte iki ihtiyâc-ı mübrem vasfiyle terkîb ettiğim paranın tedârikiyle ta‘assubun izâlesi kâbil olursa bu kadar müşkilât ile beraber mekteb te’sîsi de müessese-i sanâyi‘e teşkîli de kuvve-i karîbeye gelir. Bunun istihsâli de ricâlin gayretine vâ-bestedir.

3 Şubat [1]324

Zekiye

* “Tashîh: Geçen nüshamızda “İki İhtiyâc-ı Mübrem” makalesinin münderic bulunduğu 7nci sahîfenin birinci sûtûnunun 2İnci satırından sonra “Vüs‘at-ı ma‘îşetin en mertebe-i bâlâsında bulunanlardan zarûretin en dereke-i pestîsinde yaşayanlara kadar...” olacak iken sehven unutulduğundan ma‘al-i‘tizâr tashîh eyleriz.”

Kadın, no. 19, 16 Şubat 1324 / [1 Mart 1909], p. 16.

30. Refia Şükrân. “Biz Ne İçin Terakkî Edemedik?” *Kadın*, no. 19, 16 Şubat 1324 / [1 Mart 1909], pp. 1-3.

Bir milletin tarîk-i terakkî ve temeddünde kat‘ ettiği mesâfe, ihrâz eylediği mevki‘ kadınlarının derece-i irfân ve kemâlâtiyle, tefeyyüzât-ı maddiyye ve ma‘neviyyeleriyle anlaşıldığı içindir ki büyükler, “bir milletin mîzan-ı terakkîsi nisvânıdır,” düstûr-ı hekîmânesini vaz‘ etmişlerdir. Mîlîl ü akvâm-ı umûmiyyeye sathî ve serî‘ bir nazar-ı tedkîk ve tecessüs atf edecek olursak görürüz ki, nisvânının seviye-i fezâil ve medeniyyesi müte‘âlî olan milletler -erkekleri bir dereceye kadar terakkîyât-ı hâzîre-i medeniyyeden müstefîd ve fakat- nisvânı câhil ve hâl-i ibtidâide bulunan akvâmdan daha âlî, daha mümtâz bir mevki‘-i mu‘allâ ve müstesnâya şeref-bahş olmuşlardır.

Biz Osmânîliler mevki‘-i hâzîrımızı nerede aramak lâzım geleceğini -bu acilken hakikî i‘tirâfı safha-i kırtasa nakl etmekte kalemim, muhteriz ve mütereddîd olduğu içintat‘ayyûn-i mes‘eleyi kariât-ı muhteremenin takdîr-i zâtîyelerine havâle eylerim. Avrupalılar niçin ileri gittiler?

Bu su‘âl, basît olduğu kadar cevâbı da tabî‘î, basît ve sehildir.

Garb’ın gözlerimizi kamaşdıran şu‘â-yı kemâl ve medeniyyetinin, rûhlarımızda samîmî ve derin bir hiss-i takdîr ve hürmet, aynı zamânda bir reşk-i gayr-i irâdî uyandıran terakkîyât-ı hârikü’lâdesinin, tekâmül-i i‘câz-nümâsının başlıca müvellid ve mütehassılı ma‘ârif-i umûmiyyenin tevessü‘ ve intişârı bilhassa ma‘ârif-i nisvâna verilen ehemmiyyet-i azîme ve müstesnâsıdır.

Milletlerin, komitelerin daha doğrusu beşeriyyetin tekemmülü, medeniyyetin takarrürü kadınların cemîyyât-ı beşeriyye meyânındaki mevzi‘i muhterem kadınlarının kemâlât ve fezâil-i ma‘neviyye ile de tezyîn ü tenvîrine mu‘allak ve menûl bulunduğu, cins-i latîf-i nisânın münhasıran ta‘tîr-i meşamm-ı rûh için bir çiçek, bir bâzîçe-i ihtirâs ve heves olarak halk olunmadığı, bir mürebbiye-i beşeriyyet, fitraten bir vâlide-i irfân ve medeniyyet olduğu nazariyye-yi muhikkası kabûl olunarak ona göre sarf-ı mesâ‘îl edilmiş, kadınlara mahsûs olmak üzere müte‘addid ulûm u fûnûn-ı şettâ ve edebiyât-ı âliye fakülteleri te’sîs edilerek bugün enzâr-ı vâlihâne ve hâsirânemizi celb eden tekâmül-i nisvân-ı Garb sâha-i husûle gelmiştir.

Biz ne için terakkî edemedik?

İşte bütün erbâb-ı vicdânı dilhûn edecek bir suâl-i elîm... Bir çok hûnîn fecî‘alar, elem-nâk safhalar, devirler geçirmiş olan devr-i menhûs-ı istibdâd, erkekleri bile bir hufre-i cehl ve nisyâna ilkâya çalıştığı sırada bi’t-tab‘i terakkî-i nisvân vârid-i hâtır olmaz ve olamazdı. Kadınlar, yalnız biz otuz üç sene değil daha evvel, pek eskî bir zamândan beri harîta-i ma‘ârifden tayy edilmişdik. Erkeklerle ta‘lîm ve irfânı zâid gören cehâlet-perestlerin ma‘ârif-i nisvâna lüzûm gösteremeyeceği pek tabî‘dîr değil mi?

İstibdâd-ı meş‘ûmun idâme ve bekâsını, milletin cehâletinde, körlüğünde taharrî-i lüzûm u vücûbunu takdîr eden erkân-ı müstebide-i hükûmet intişâr-ı ma‘ârife elbette sedd-i hâil olmak isterdi. Bundan dolayı biz zavallı Türk kadınları Avrupa nisâ dârü’l-fünûnlarından sarf-ı nazar -ki onlara arz-ı ihtiyâc daha uzun zamânlara mütevakkıfdir-

Muntazam ibtidâi ve rüşdî mekteplerinden bile mahrûm kaldık, ne ihtiyâca kâfi bir mekteb, ne de ta‘lîm ve tadrîse bihakkın vâkıf mu‘allimeler gördük. Zîrâ ta‘lîm ve ta‘allûm-i muntazam, asr-ı hâzır terakkîyâtıyla mütenâsib olur, kadınların tenevvürât-ı fikriyye ve dimâğiyyeleri husûl bulur, cemiyet-i beşeriyye arasındaki vezâif-i mukaddeselerini anlar ve öğrenirlerse tabî‘î yetiştirecekleri çocuklara vâki‘ olacak ilk telkînât-ı müşfika-i mâderâne, verecekleri ilk terbiye-i ictimâ‘iyye ve medeniyye onların küçük dimâğlarında istibdâd-ı idâreye karşı nefret ve husûmet, mezâlimden tevakkî, vatan ve millete hubb ve irtibât-ı şedîd, hemcinsleri meyânında te’sîs-i uhuvvet, teyîd-i sa‘âdet-i beşeriyyet, ta‘aşşuk-ı hürriyet gibi ihtisâsât-ı âliyyeî temerkûz ve takarrür etdirecek ve böyle münevver bir fikr, ulvî bir hiss, âteşin bir emel ile hayât-ı ictimâ‘iyyeye dâhil olacak bir çocuğun bu esâs-ı metîne müsteniden irtikâ edecek seviye-i idrâki elbet idâre-i hûn-rîzânenin haz[s]m-ı bî-insâfı, hürriyet ve sa‘âdet-i mutlaka-i insâniyyenin bir müdâfi‘-i bî-amânı, mütekâfil bir kahrâmanı olur. İşte adem-i terakkînin esbâb-ı mûcibe ve muvazzahası...

Hükûmet-i müstebide ebvâb-ı terakkî ve tefeyyüzü sedd etmekte, erkekleri kadınları köreltmekte menfûr ve vahşî bir azm-i ictihâd ile çalışdı. Çalışdı... Fakat, netîcede yine makhûr ve perişân, zelîl ve nâlân kaldı.

Mezâlim-i sebâ‘ânesi [?] men‘ine çalıştığı ma‘ârifin, yerine geçdi, bir sâik-i ulvî oldu...

Câhil bıraktığı yine bu temîz kalbli, sâf vicdânlı Osmânî kadınlarının muhterem ve kahramân çocukları sedd-i âhenîn-i istibdâdı yıktılar.. Bir zerre-i gubâr-ı zulm ve şenâ‘atî kalmamak şartıyla mâzî-i deycûrun hafâyâ-i serâir-engîzine atdılar..

Terakkî ve te‘âlmizin hâilî istibdâd idi. Bizi geride bırakan bu denî kuvvet mahv oldu; artık râh-ı tefeyyüzde sür‘atle kat‘-ı mesâfâtı mümteni‘ü’l-husûl kılacak tesîrât-ı muharribe ve hâine kalmadı.

Şimdi bizlere terettüb ve teveccüh eden vazîfe, vazîfe-i mühimme nûr-ı celîl-i ma‘ârifin tevessü‘ne, ma‘âliyât-ı nisviyyeyi ilka-î ezhân-ı benâte çalışmak, iktirânını tesrî‘ etdirmekdir.

Bu emel-i mukaddesi tevlîd ve intâca medâr-ı azîm ise mekteplerimizin ıslâh-ı ahvâlidir. Bunun için ‘takdîm’ül-ehemm ale-l-mühimm’ kâidesine tevffiken muharrire hemşirelerimin mebâhis-i sâireden ziyâde bu husûsu bu mes‘ele-i lâzime-i hayâtiyyeyi nazar-ı dikkat ve i‘tinâyâ alarak vâkıfâne ve müdekkikâne mütâla‘ât ve makalât-ı müfide neşr ederek te’mîn-i maksada çalışmaları îcâb eder.

Devr-i sâbıkda şimdiye kadar geri kaldığımızdan dolayı bizi hiç kimse tahtie ve mesûl edemez; çünkü mağdûr idik ma‘zûr idik.

Fakat bu nisvân-ı Garb’ın yalnız müzeyyenât-ı mâddiyyesini, çılgın ve lüzûmsuz hevesâtını, isrâfât-ı beyhûdesini taklîd ederek, mezâyâ ve fezâil-i ma‘neviyyelerinden istifâzeye şitâb etmeyecek olursak, işte o vakit muhakkak bir bârân-ı nefrîn ve muâhezenin dûş-i mahmûlinde ezilmek mecbûriyyetiyle inleriz.

25 Kânûnisânî [1]324

Refia Şükrân

31. Enis Avnî. “O İki Derd İçin: Muhterem Vâlidemiz Zekiye Hanımefendi’ye,”
Kadın, no. 19, 16 Şubat 1324 / [1 Mart 1909], pp. 10-11.

Tevdî‘ât-ı samîme-i fikriyyeme lütfen verdiğiniz cevâbı okudum. Kemâl-i safvetle i‘tirâf ederim ki dermiyân buyurulan o “iki ihtiyâc-ı mübrem”e karşı evvelâ şaşaladım ve sonra da -ne yalan söyleyim- büsbütün bir pîç ü tâb-ı fikriyle düğümlenip kaldım. İnsân böyle en sâf ve en meşrû‘ bir arzû-yı vicdânının, bir emel-i terakkînin ardında meshûf u müştâk, bir müddet koşduktan sonra merhale-i ictihâdında tesâdüf eylediği bahîre-i kemâlâtın pek vâhî ve âfil bir serâb olduğunu görünce ne kadar müteessir, böyle bir inkisâr-ı hayâl ü âmâl ile ne derece dilhûn oluyor! İşte bendeniz de bu hâle dūçâr oldum; fakat ümîdsiz değilim. Bundaki ümîd, bütün muheyvelât ve tassavurrâtımı penbe bir gaze-i tesellî ile örtterek hissiyâtıma daha yeni ve daha azimkâr kuvvetler bahş ediyor.

“Birisiyle cem‘-i nûkûd, diğeriyle de imhâ-yı ta‘assub” etmek için iki pençe-i kavîm-i muvaffakiyyetin lüzûm ve ihtiyâcını gösterdikden sonra diyorsunuz ki: “Fî’l-hakika ahâlimiz müessesât-ı hayriyyeye i‘ânen çekinmezler; lâkin bir câmi‘, bir tekve bir çeşme gibi şeylerin inşâsında gösterdikleri gayreti bir mektebe ale’l-husûs içinde dūrûs-ı mütenevvi‘a, lisân-ı mûte‘addide ta‘allüm edilen bir dârü’t-tahsîle hiçbir vakt ibzâl etmemişlerdir.”

Bunun ne dereceye kadar muhakkak olduğunu pek de kestiremez isem de sebebini sizin de i‘tirâf eylediğiniz veche üzere ‘ta‘assub’dan başka bir şeye haml edemem. Evet, pek câhil ve hâm bir ta‘assubun ribka-i memnû‘iyyetinde bön bön bakan, âdetâ meyhânigî bir şekl-i zî-hayât mesâbesinde kalan bir kısım-ı halk için bu hâl, henüz senelerin gayyâ-i inâd ve ısrârında devâm edecektir. Bu lekeyi cûybâr-ı zamândan başka silip temizleyecek bir kuvvet tasavvur edemem.

Lâkin, mâdem ki bu, müctehidînin kuvvâ-yı masrûfesine karşı pâydârdır. Sûver-i esbâb-ı sâire ihzâr eylemelidir. Mekteb, te‘âlî, terakkî, temeddün istemeyenler varsın aksâ-yı cehl ü nâdânînin hükümdâr-ı gayr-ı meşrû‘u olsunlar.

Fakat bu mezâyâ-yı hissiyye ve ictimâ‘iyyeye atşan olanlar da öyle zann ederim ki, hiçbir vakit ve hiçbir vechile bu sâha-yı cehd ü ikdâmın köle ve hizmetçisi olmakdan çekinmeyecek ve bıkmayacaklardır. Çünkü böyle lâzımdır.

Hem muhterem vâlide, memleketimizde ma‘ârif ibzâl-i mu‘âvenet ederek meftûr oldukları ulüvv-i cenâb ve hamîyyeti izhârdan çekinmeyenler az mıdır? Az olsa bile hiç mertebesinde midir? Bugün senelerden beri mevcûdiyyet-i mâddiye ve ma‘neviyyesini bu yolda sarf ü isti‘mâl eden, yeldâ-yı istibdâdda fecr-i terakkî arayan kadınlarımız yok mudur? Bugün Selânik’de terakkî-i ma‘ârif denince hangi erbâb-ı nısfet-i takdîrin pîş-i çeşmân-ı iftihârında bülend-i muhterem, azîz-i mübeccel sîmâsiyle ismetlü Emine Hanımefendi tecellî ve tecessüm etmez. Bu ismi duyan ve bilen hangi kalb-i hamîyyet-perver kemâl-i ihtirâm ile titremez. Hâlbuki o zamânlar ve bu zamânlar, hakikat değil

midir ki Emine Hanımefendi'yi hiç kimse teşvîk etmiyordu. Sırf kendi telkînât-ı hissiyye ve vicdâniyyesine tâbî' değilmiydi ve elân öyle değil midir? Sonra Katranlı Yusuf Efendi'nin kerîmesi ismetlü Emine Hanımefendi'nin mektebe gönderilecek mini mini kızlar için vuku' bulan mu'âvenet-i cemiyet-perverîleri... Ve bunlara iştirâk eyleyen muhterem ve şefîk kadınlarımız...

Biraz da kendimizden, erkeklerden bahs etmek lâzım gelirse; Vallahî bilmem, kadınlarımız karşısında biraz, biraz değil iyice kızarmak lâzım geleceğini yine kemâl-i safvetle arz eylerim.

Sonra mu'allimelerden bahs ediyorsunuz ve bunu 'kaht-ı ricâl' ile bi'l-mukâyese, teşbîhinize o kadar büyük bir isâbet gösteriyorsunuz ki tebrîk ederim. Şübhesiz, bir memleketde mu'allime fıkdanı, ricâlin fıkdanı gibidir, belki daha mühimdir. Fakat, lütfen müsâ'ade buyurursanız dârü'l-mu'allimâtın son tâlebâtından iktidârlıcalarının inâs mekâtibine mu'allime ta'yîn olunmalarında menfa'atden ziyâde mazarrat bulduğunuzu kabûl edemeyeceğim. Çünkü madem ki bir mekteb görmüş ve iyi kötü biraz ma'lûmât sâhibesi olmuşdur 'hiç' yanında hiç olmasa hiçbir şey bilmeyenler biraz istifâde eder sanırım; eğer arz ettiğim gibi değilse, peki bunu kabûl ederim.

Yeniden te'sîs ve inşâ olunacak mektepleri bizden, erkeklerden bekliyor ve bizler 'bu cihete sarf-ı himmet' etdikden sonra sizler de umûr-i dâhiliyyesinin tanzîmine hasr-ı vücûd eyleyeceğinizi beyân buyuruyorsunuz, bunun "i'âne cem'inde kadınların muvaffakiyyeti pek meşkukdur" diyorsunuz ve bunun için gelecek makalemde tevdî'âtta bulunmaya cesâret edeceğim. Evet, "mekteblere âid mebhas, tafsîle o kadar müsâ'iddir ki bu bâbda sahîfeler dolusu yazı yazılabilir."

Sanâyi'-i mütenevvi'a tahsîlî için, bir çok hakikatler izhâr eyliyorsunuz ki şimdi bendeniz de "bu tatlı hûlyâ"larımın içine nasıl zehrâbelerin karıştığını kemâl-i telehhüfle hiss ediyorum. Bu ikinci tasavvurât ve tevdî'âtınızı tamâmen kabûl edeceğim. Makale-i âliyenizin sonunda ise -esâsen ibtidâsından başlıyor- iki emel-i mütezâd var: para ister, ta'assub istemez. Bizans surlarını yıkan, Viyana kapılarını açan, Çaldıran'lara sâikalar yağdıran 'elbirliği' sanırım ki bize bu kal'aları da, devirtir. Fakat recâ ederim bunu büsbütün bizim, ricâlin boynuna dolamayınız.

Enis Avnî

32. “Yine Ne Oluyoruz?” *Kadın*, no. 21, 2 Mart 1325 / [15 Mart 1909], pp. 10-11.

Kadın mecmû‘asının geçen nüshalarının birinde Kastamonu’da bir hoca hanımın câmide kürsüye çıkarak hedâyâ-yı şitâiyye tedârîki için î‘ânât cem‘î lüzûmunu orada hâzır bulunan hanımlara, delîller, isbâtlarla olan telkînâtı okumuş ve cidden sevinmişdik. Kastamonu’da şeref-zuhûr eden şu hâl bize pek büyük ümîdler vermiş idi. Her hâlde bu ümîdi beslemekde ma‘zûr idik. Fakat bugün yine o ufk-ı ma‘rifetden, o muhît-i ictimâ‘iyyeden bunun büsbütün aksini isbât eden ber-taraf-e-i müdhîşeyi işitiyoruz:

Evrâk-ı havâdisde nazar-ı dikkatimize çarpan küçük bir fıkra bizim güldeste-i emelimizi solduruyor. Gazetelerden biri, hepimizin sevdiği *Şûrâ-yı Ümmet* bize, kadınların Kastamonu’da sokağa çıkmalarının men‘ edildiğini, fakat bir kadın bunu dinlemeyerek alış veriş için çarşıya gittiğini ve polisin işe müdâhale eylediğini bildiriyor. Acaba bu irticâ, bu tebeddül neden ileri geliyor? Burada hakikat bilinen şeyin diğer mahalde cinâyet addı - büyük bir filozofun feryâd-ı hazîni gibi- tabî‘î ise de şu tebeddülün aynı mahalde zuhûru pek ziyâde bâis-i melâl bir ihtilâldir. Elimizde bizi râh-ı hidâyete sevk eden dîn-i ulvînin ahkâm-ı mübeccelesi kadınlara karşı icrâ edilecek her türlü ihtirâmâtta bize bir hatt-ı hareket-i ictimâ‘iyye ta‘yîn eylemiş iken bizim bu hakaikden tegafûlümüz şâyân-ı hayret değil midir?

Şerî‘at-ı İslâmiyye’nin kadınlara verdiği pâyeye meydândadır. Bu âhkâm-ı ulviyyenin binlerce misâlini bize târih nakl ediyor. Arab medeniyyeti, kadınların, nisvân-ı Garb’ın tedkîkâtına, âsârına cilde-gâh olmuştur. Ahkâm-ı dîniyyemiz nisvânın, mu‘amelât-ı umûmiyyede si‘a-i hizmetini, derece-i mükellefiyetini gösteriyor. Ya bu iddî‘âlar neden ileri geliyor? Buna örf ve âdet, yahûd cehâlet denilecek ise mantika tevâfuk etmeyen bu an‘anâtın ne zamân kalkacağını sormak lâzım gelmez mi? Dîn-i mübîn-i İslâm kadınlar için hiçbir şeyi dirîğ etmemiştir. Bunun içindir ki Avrupa’da olduğu gibi “feminizm” bayrağı altında istirdâd-ı hukuk fikrini perverde etmeye lüzûm bile görmezler. Fakat bu gibi irticâ‘lara karşı söz söylememeyi de izzet-i nefislerine mugayir bulurlar. Bugün İslâm kadınları, vatanın uğradığı mesâibe çâre bulmak için çalışmaya, fende, ilimde terakkî etmeye muhtâcdır. Kadının, bir milletin terakkîsinde büyük ve meşrû‘ bir hissesi olduğunu inkâr kabil midir? Şimdiye kadar bu kaziyyeyi unutup yalnız başına medeniyyetin şu ağır yükünü taşımak isteyen erkeklerin ne kadar bî-tâb düştüğünü görmüyor muyuz?

Kadınların bu terakkî ve tekâmülü, hisseleri nisbetinde, vücûda getirmeleri ise ahkâm-ı ulviyye-i dîniyyenin bahş eylediği müsâ‘adâta ilticâ ile olmak lâzım gelirken, aklın hilâfında, terbiyenin hâricinde birçok ahvâlî görünce girye-rîz-i teessüf olmamak kabil midir? Hele bir defa düşünelim. Cemiyet-i beşeriyye içinde en ziyâde lüzûmlu olan ‘tevzî‘-i adâlet’ değil midir? İşte icrâ-yı kazâ husûsunda bir kadının dahi ictihâdına dîn-i İslâm cevâz veriyor. Muktedâ-yı şerî‘at-ı gurâmız [gurremiz?] İmâm-ı A‘zam (R.A.) ‘hudûd ve cevârih’den gayri husûsâtta nisvânın icrâ-yı kazâsına kâil olmuş; Mehmed bin

Cerir gibi eimme-i dîn bu istisnâyı da kabûl etmeyerek kadının her husûsda hükmünü kabûl etmemiş mi? Târih bize altıncı asr-ı hicrîde ‘Fâtıme-tü’l Fakîhe’nin bir takım fetvâlar verdiğini ‘Zeyneb bint-i Ömer’in pek çok ricâl-i ilme ders verdiğini, hatta, meşâhirden Zehebî, *Buhârî-i Şerîf* ibtidâsından *Kitâbü’n-Nikâh*’a kadar bu hatundan okuduğunu gösteriyor. Nisvâna bahş olunan müsâ‘adâtın ne kadar bilâ-pervâzâne olduğunu isbât husûsunda târih bize misâl irâesinde imsâk göstermemişdir. Hâl böyle iken iki ‘baldırı çıplak’ meydâna çıkıyor, “kadınlar sokağa çıkmasın!” diyor; bu iddi‘âsıyla da kalmıyor, kadınların çarşafını yırtıyor!

Medârisde ricâle ta‘lîm husûsunda şerî‘atin bahş eylediği müsâ‘ade meydânda iken, artık yükselip gelen, hiç şübhe yok mahdûd bir dâire içinde yuvarlanan bu i‘tirâzları ‘harhara’ kabîlinden add etmek lâzım gelmez mi?

Maamâfih istikbâl-i vatan hissiyle lebrîz-i sürûr olan her kalbin uhde-i hamiiyetine düşen bir vazîfede ahâliye yalnız bir iş görülmeyeceğini; kadınların ev içinde ziynet değil, bilakis rûkn-i esâsî olduğunu anlatmaktır. Matbû‘ât-ı ahkâm-ı ulviyyemizin bu sâye-i feyz-i hürriyetine sığınarak halka lâzım gelen irşâdâtta bulundukça, her yerde teşekkül eden cemiyyât-ı nisvânda konferanslar tertîb ederek, kadınlara bu hakâyıki ta‘lîm eylemelidir.

Çünkü böyle iki taraftan işe başlanacak olursa, az zamânda hakikati idrâk edenlere nisbet diğer tarafın bir şîrzime-i kalîle hükmünde kalacağı şübhesizdir.

6 Şubat [1]324

33. Sıdika. “İhyâ-yı Hâtîrât: Böyle Düşünüyorum,” *Kadın*, no. 22, 9 Mart 1325 / [22 Mart 1909], pp. 12-13.

Böyle Düşünüyorum [*]

Bazı gazetelere, hanımlarımızın yazdığı makalâtda “Biz ne olacağız?” mes’elesinin de uzanıp gittiği görüldü. Fesubhânallah! Bir kadın ne olabilir? Mutlak Millet Meclisine meb’ûs mu olmalıdır? O mertebeye vâsıl olmadan evvel bir kadın için icrâsı elzem olan vezâîfin cümlesini hakkiyle ve tamâmiyle îfâ edebildik mi? Umûr-ı beytiyyesiyle, çoluğunu, çocuğunu terbiye ile iştigal eden ve zamânı meşâgil-i beytiyye ile bel’ edilen bir kadın, bi’t-tabî’ bir erkek gibi hayât-ı umûmiyyeye iştirâk edemez. Bir kadın hakikî bir ev kadını olursa haftada bir defadan ziyâde âşînâlarını bile ziyâret için vakit bulamaz. Bunları söylemekden maksadım, kadınların terbiye-i fikriyye, ve terbiye-i etfâl, umûr-ı beytiyye, tes’îd-i âile mesâil-i mühimmesiyle mütevaggıl olmalarını tekrâr eylemektir. Yoksa, bizim hürriyetimizi bahş etsinler diye feryâd etmek değildir. Bu sözler bundan bir iki asır evvel söylenmiş olsa idi, o zamân için belki haklı görülebilirdi. Hâlbuki bulunduğumuz şu son asırda bunlara ihtiyâc yoktur. Bugün kadınlarımız belki erkeklerden ziyâde hürdür. Zîrâ erkek bir dâireye, bir me’mûriyyete ve’l-hâsıl bir vazîfeye bağlı olduğundan mutlak iyi kötü işinin başına gitmek, âilesinin ma’îşetini te’mîn eylemek için çalışmaya mecbûrdur. Biz bu gibi düğümlerden tamâmiyle âzâde değil miyiz? Canımız istediği zamân gezmeye çıkmıyor muyuz? Arzû etdiklerimizi mütâla’adan bizi kim men’ ediyor. Bir kadının dâire-i iffet ve meşrû’iyyetde, çıkıp gezmesine şimdiye kadar hangi erkek mümâna’at etmiştir? Hatta bunun için mezûniyyet talebine lüzûm göstermeyen erkeklerimiz de yok mudur? İş böyle olduğu takdîrde bunun esâreti nerede kalıyor, bir türlü anlayamıyoruz.

Fakat bakınız; ne mi olacağız?

Biraz ma’lûmâtı anne isek; bugünden i’tibâren umûr-ı beytiyyemizi tanzîm ile bi-hakkın, evlâdlarımızın mürebbiye-i fezâili.

Câhil isek; öğrenmek ve bi’l-âhire öğretmek için son derecede gayret eden bir öz vatan anası.

Gelinlik isek; bize telkîn olunacak mâser-i ulviyyet-i beşeriyyenin harfîyyen itâ’atkârı.

Zengin isek; fukarâ kardeşlerimizi son derecede himâye.

Fakîr isek; sa’y ve gayretle mücehhez olub milletin uzatacağı dest-i irtikâ ve te’âvüne muntazır. Çocuk isek; o büyüklerin bileceği şey.

Sıdika

* Bu makale Dervîş Bey Efendi’nin kerîmesi merhûme ve mağfûre Sıdika Hanım’ın metrûkât-ı kalemiyyesindendir. Ara sıra bu gibi âsâr-ı nefîse-i metrûkayı derc ile ihyâ-yı hâtîrât eyleyeceğiz.

34. Evliyâzâde Nâciye. “Me’yûs Oldum Kırmızı-Beyâz Kulübü Müessiseleri Hanımefendilere,” *Kadın*, no. 23, 16 Mart 1325 / [29 Mart 1909], pp. 4-6.

Evet... Kalbimde ne derîn bir te’essür duydum. Ne kadar me’yûs oldum. Düşünüyorum, bu hâl ile bizim, Osmânî kadınlarının terakkîsi, te’âlîsi acaba nasıl mümkün olacak? Bir devre-i tekâmüle pek güç vâsıl olacağımıza, ne derece esef etsek, müteessir olsak haklıyız. Önümüzde öyle hâiller, öyle istibdâd-ı ma’nevîler var ki, bunlardan kolay kolay kurtulmanın ihtimâli yok.

Yazık! İnsân, istikbâlimizi böyle cehl-i istibdâd karanlıkları içinde gördükçe nevmîd, me’yûs oluyor, ilâ-nihâye bu hâl-i cehlimizle kalacağız diye korkuyor...

Bazı kere cereyân-ı ahvâlî tedkîk ediyorum da müteessir oluyorum, kendi kendime: “Nâfile, ümîd etmeyelim, hele biz zavallı İzmir kadınları hiç beklemeyelim. Peri-i ma’ârifin, bizim semâ-yı muhîtimizden de nûrlar, feyzler saçacağını kat’iyyen beklemeyelim. Bizim muhîtimize neyyir-i ma’ârif ifâza-i nûr edemeyecek. Bu kesîf sehâb-ı cehli yırtıp, bizi hakkıyla tenvîr edemeyecek. Tâ dedelerimizden, ninelerimizden tevârüs eden fikr-i cehâlet ve ta’assubdan ahâlîmiz kurtarılamayacak,” gibi mütâlâ’alarda bulunurum. Bazen bu te’essürümü artıracak vakâyi’e de tesâdüf etdikçe, büsbütün me’yûs oluyorum..

İşte, bendenizi dûçar-ı ye’is eden, bedbîn eyleyen vakâyi’den birini müsâ’adenizle arz ediyorum:

Geçen gün birkaç genç hanıma, risâlemizin -muhterem *Kadın*’ın- mesleğinden, münderecâtının güzelliğinden, muharrirleri hakkındaki hissiyât-ı takdîrkârânemden bahs ile tavsiyede bulundum. Bu hanımlar müteessirâne cevâb verdiler:

“Ah ne mümkün efendim, keşke okusak! Peder, birâder böyle tenvîr-i efkârımıza hizmet eden edebî risâleleri okumaklığımıza müsâ’ade etmiyorlar ki,” demezler mi? Beht ü hayret içinde kaldım. Bir müddet inanmak istemedim. Elân, şu devr-i hürriyet ve mes’ûdumuzda bile kerîmelerini okumaktan men eden pederler, birâderler bulunsun. Hem bunlar da oldukça akıl ve fikir sâhibi olan, insâniyyet içinde gezen adamlar olsun, şaşırdım. Zavallı bu müsta’id, meyyâl-i terakkî, cidden talebkâr-ı ilm ü ma’rifet genç kızlar, risâleleri bir kabahat işler gibi gizli gizli okuyorlar. Yazık, böyle cehl ü ta’assub kurbanı gençlere, heder edilmiş zekâlara ne kadar acırım!

Görüyor musunuz muhterem hemşîreler? Biz nasıl bir muhît içindeyiz? Nasıl efkâr-ı müstebide ile muhâtız. Birçok genç kızların fikr ü hissiyâtı, dimâğı nasıl muhâsara ediliyor, ne kadar zekâ ve isti’dâdlar yok yere mahv oluyor? Bize acıyınız! Sizler, bizden çok bahtiyârsınız ki, öyle Selanik gibi müterakkî bir memleketde, âti-i nisvânın olanca mebzûliyyetiyle tecellîsine hâdim bir hey’et-i ictimâ’iyyenin cenâh-ı himâyesinde i’tilâ etmektesiniz. Tamâmen hukukunuza mâliksiniz. Mevki’-i ictimâ’iniz var demektir. Menba’-i feyz-i hürriyet olan o şehr-i mukaddesinizin muhterem halkı, ricâlî de, nisvânî

da, terakkî, te‘âlî gibi pek büyük, pek âlî bir hedefe teveccüh etmiş müttehiden sarf-ı himmet ve gayret ediyorsunuz. Ne sa‘âdet! Ne âli himmet! Ne şan u şeref!

Daha, biz bugün efkâr-ı umûmiyye müvâcehesinde hukukumuzu müdâfa‘a edemeyiz, hatta sizin gibi bir kulüb te’sisine muktedir olmak şöyle dursun, tasavvur bile edemeyiz. Ma‘âzallah la‘netler, hücûmlar hazırdır. Gördünüz ya efendim, hâlâ kızlarına edebî risâleleri okutmayan, efkâr-ı nisvânın tenevvürü muzırdır, mühlikdir iddi‘â-i câhilânesinde bulunan bu sınıf ricâle, “bir milletin nisvânı, derece-i terakkîsinin mizânıdır” hakikatini nasıl anlatmalı? Sonra bu milletin nisvânını nasıl i‘lâ etmeli. Efkar-ı âliyyeyi, hissiyât-ı terakkî-perverâneyi bu uyuşmuş, idrâkden âciz dimâğlara nasıl telkîn etmeli?

Bunlar, kadınların cehâletini iltizâm ediyorlar. Bizim hayât-ı müstakbelimizi tesmîme çalışıyorlar. Erkeklerin te‘âlîsi, tekâmülü kadınlarla hâsıl olabileceğine akıl erdiremiyorlar. Kadınların mâhiyetini, kıymet-i mevcûdiyetlerini, vazîfelerinin derece-i ehemmiyetini takdîr edemiyorlar.

Kadın rûhunun bir hey’et-i ictimâ‘iyye için nasıl büyük bir tesîri olduğunu, bir türlü öğrenemiyorlar.

Şehrimizde, kadınların terakkîsine çalışan eshâb-ı irfân yok değildir; fakat ne yapalım ki, bu sınıf erbâb-ı hamîyyet de efkâr-ı ta‘assub karşısında pek muhterizâne hareket ediyorlar; cesâretle böyle bir maksad-ı ulvînin husûlüne gayret edemiyorlar.

Bugün İstanbul’da, Selânik’de kadınların mâlik oldukları hukuka biz mâlik değiliz. Sizler gibi bir yere gelip de -kulübler- edebî, ilmî ictimâ‘lar teşkîl edemeyiz. Bu gibi fâideli işlerde erkeklerimizin önayak olması bizde şarttır. Hâlbuki, böyle bir fikri ortaya sürüp de:

-Ey hemşîreler! Bakınız, İstanbul, Selânik hanımları nasıl bir fikr-i te‘âlî, bir niyet-i terakkî-perverâne ile çalışıyorlar. Bu sizin ve bizim için bir noksân, bir kabahat değil midir? Osmânî hanımlarına lâıyk olacak derecede bir meyl-i terakkî, bir azm-i ciddî ile niçin komisyonlar, kulübler teşkîl ederek çalışmıyorsunuz? Hem-cinsinizi aczden, cehlden, meskenetden, sefâletten kurtarmak için mektebler te’sîs etmeye, dârü’s-sinâ‘alar vücûda getirmeye neden sarf-ı himmet etmiyorsunuz? Siz de efrâd-ı milletin bir kısm-ı mühimmini teşkîl etmiyor musunuz? Bu vazîfe-i mukaddesenin îfâsında sa’y ü gayret gösterdikçe bizim de himmetimiz artar, siz müşkilâta tesâdüf etdikce, elinizden tutarak, beraberce o müşkili iftihâm ederiz. Hemşîreler! Çalışınız! Bugün millet sizden pek büyük hizmetler, fâideler bekliyor. Sizden vatana, millete müfid olacak evlâdlar istiyor, bu evlâdları siz yetiştirmezseniz terakkîyât-ı millet akîm kalır, bu hâl ma‘âzallah bâdî-i felâketimiz olur.

İstanbul, Selânik gibi işte biz de şehrimiz kadınlarının terakkîyâtına, te‘âlîsine hizmet maksadiyle risâleler, gazeteler çıkarmaya başladık. Komisyonlar yaptık, siz de bir taraftan teşebbüsâta, ikdâm ü gayrete başlayınız. Korkmayınız, erbâb-ı cehl ü ta‘assub vatanın terakkîsine âid bu hidemât-ı nâfi‘aya ta‘rîz etseler de ehemmiyeti yokdur. Çünkü bu maksad-ı ulvî hilâfına hareketin bir fikr-i ihânet olduğunu biz anlatırız. Haydi! Cesâret! Gayret! Terakkî! diyecek kim vardır?

Hemşîrelerim! Yine tekrâr ederim, siz bahtiyârsınız! Neyyir-i ma‘ârif ibtidâ sizin fikir ve kalbinizi işrâk etdikden sonra, perî-i hürriyet evvelâ oralarda çehre-i nûrâniyyesini arz etmişdir. Umarım ki bütün memâlik-i Osmâniyye’deki kadınların terakkîyâtına hâdım olacak nümûneler de oradan zuhûr edecektir. Bu muhakkaktır. Bütün rûhumla sizi tebrîk ederim mu‘azzez hemşîrelerim.

İzmir 25 Şubat [1]324

Evliyâzâde Nâciye

35. Câvide Peyker. “Manastırlı Hanım Hemşîrelerime,” *Kadın*, no. 24, 23 Mart 1325 / [5 Nisan 1909], p. 7.

İnkılâb-ı mes‘ûdumuzdan beri memleketimiz nisvânında uyanan hiss-i te‘âlînin bugünkü semerâtını büyük bir nazara-i şükrân ile görmekteyiz. *Mehâsin* ve *Kadın* mecmû‘a-i nefiselerinde görülen hanım yazıları bizim terakkî ve tekâmüle pek büyük bir isti‘dâdımız olduğunu vâzıh bir sûretde gösteriyor.

Fakat, ah! Bizim Manastır nisvânının her taraftan taşan bu feyz-i terakkî ve te‘âlî içinde -teessüf ki- küçük bir nişâne-i teşebbüsü bile yoktur. Bu neden? Mehd-i hürriyet olan Manastır’ımızın bütün Osmânlılar’ın bâis-i refâh ve sa‘âdetine, azîz vatanımızın hâin, rezîl ellerden tahlîsine sebep olan hidemât-ı memdûhası içinde bir azm-i kavî ile çalışan bizlerin, iktitâf-ı hürriyetden sonraki bu atâletleri ne elîm bir hakikatdır, bilir misiniz, azîzelerim? Bugün vatanın i‘tilâ-yı şân ve şevketi, bütün ümîd-i hayâtı kucaklarımızdan yetiyecek vücûdlar elindedir. Memleketimizin pek çok yerlerindeki hemşîrelerimize bu vazîfe-i kudsiyeyi derk etdiler; dert Allah çalışıyorlar... Fakat biz neden uyuyoruz? 10 Temmuz’da kahramânlarımızın üzerine kucak kucak atığımız alkışlar arasında mevcûdiyetimizle çalışmak mevâ‘idiyyeti ne çabuk unuttuk? Sâir yerlerde birçok cemiyetler ve hâdim-ı terakkî yüzlerce âsâr-ı âliye vücûda getirildi. Biz ne yaptık? Hiç değil mi? Yok! Recâ ederim, insâf ediniz, bugün Manastır’a -pek az mikdârda gelen *Mehâsin* ve *Kadın* gazetelerinden ne kadarı satılıyor? Emînim ve sizi te’mîn ederim ki erkeklerimizden başka kimse almıyor. Yazık değil mi? İstanbul, Selânik ve İzmir refîkalarımız her an tekâmüle karîn olsunlar da, biz neden uyuyalım? Artık şık çarşaflarımızın etekleriyle sokak süpürmekden vazgeçelim. Vezâif-i nisvâniyyemizi hakkıyla îfâ edelim, şerî‘at-ı mutahharamızın müsâ‘adesi dâhilinde çalışalım, çünkü; “bir milletin nisvânı derece-i terakkîsinin mizânıdır.” Haydi hanım kardeşlerim milletin ka‘r-i kalbinde hâlâ kanayan o derin cerihâlârı biz müşfik ellerimizle, Hüdâ-pesendâne sa‘yimizle tedâvî edelim.

Manastır 16 Mart [1]325

Câvide Peyker

36. Habîbe. “Bir İki Söz,” *Kadın*, no. 24, 23 Mart 1325 / [5 Nisan 1909], pp. 9-11.

20 numarolu *Kadın* risâlesinin “Feryâd” ser levhalı makâle-i muharriresi Ayşe İsmet Hanım hemşîremize:

İzmir’de cereyân eden vak‘a-i müessifeye biz de dil-hûn ve müte’essir olmuşduk. Zâten kadınlığı bir esâretten hem de bir esâret-i mutlakadan ibâret zann eyleyenlerin yapacağı harekât bundan başka ne olabilirdi? Hayât-ı içtimâ‘iyyemizin ıslâhı, terakkîyât-ı ma‘neviyyemizin te’mîni için çalışmalıyız. Fakat i’tirâf etmeliyiz ki hayât-ı içtimâ‘iyyemizin ıslâhı, terakkîyât-ı ma‘neviyyemizin te’mîni hilkaten şahs-ı vâhide münhasır olan vücûdumuzu, kâlâ-yı ismetimizi, cevher-i iffetimizi enzâr-ı agyâra peşkeş çekercesine sokaklarda dolaştırmakla, zevcelerimize karşı icrâsı lâzım gelen inhimâk-i tezyîni başkalarına göstermekle olamaz. Zevcin hukuku zevcesine tamâme-i hâkimiyetle tefsîr olunabilir. Bu hâkimiyetden maksad cebr-i kahr ü zulm ve i’tisâf değildir. Zevcinin hukuk-ı meşrû‘ası ise öyle bizim zann eylediğimiz gibi evzâ‘-i serbestâne ve harekât-ı hodserâne olamaz, zevcimiz ni‘met-i ta‘ayyüş ve ma‘ârifden ne derece mütena‘im oluyor ise bizim de aynı sûretle mütena‘im olmamızla kabil-i te’vîldir. İnsâf edelim, kadınlar zevclerinin başkalarına temâyülünü hiss eyledikleri zamân ne vicdânsız gadâblara dûcâr olurlar ise erkekler de zevclerinin enzâr-ı agyâra karşı hilâf-ı terbiye-i nisvâniye gezmelerine belki bin kat müteessir olurlar.

Avrupa medeniyeti muktezâ-yı müzeyyanât-ı hâriciyyeye inhimâk, nisvân için bir terakkî değil bir tedennîdir. O parlak hayâtın ne vahîm netâyice müncer bulunduğunu nice binlerce mes‘ûd âilelerin muhît-i terbiyemize hiçbir zamân sığamayacak çirkinliklerle mahv ü perişân olduğunu her gün görüyor ve işitiyoruz.

Acaba böyle bir hayât bizce müceb-i menfa‘at olabilir mi? Tabi‘îdir ki hayır, denilecektir. Fakat maa’t-teessüf onların o bîhûdegî hayâtına imtisâl dehşetli bir sûretde tevessü‘ eylemektedir.

Tiyatroya gitmek, erkeklerin devâm eylediği mesîrelere açık saçık çıkmak, setre-i hâriciyyemizi libâs-ı dâhiliyyemizden daha müzeyyen yaparak enzâr-ı umûmiyyeyi gayr-i meşrû‘ bir sûretde üzerimize celbe çalışmak hangi ma‘kûl terbiye muktezâsı bilemem!

Biz terakkîyâtımızı, terbiye-i ma‘neviyyemizde arasak, terbiye-i ma‘neviyyemizi de i’tiyâdât-ı rezîleden tecrîd ile tersîne çalışsak bu gibi edepsizliklere gürûh-ı cühelânın ta‘arruzâtına ma‘rûz kalır mıyız? Şübhesiz ki hayır!

Biz kadınlar şimdiki tiyatrolarımızı nasıl telakkî edeceğiz? İbrethâne-i âlem mi, yoksa ifsâd-ı ahlâka medâr bir rezâlethâne-i nisvân mı? Bence o tiyatrolara gitmek kızlarımızı, istikbâl-i mâderlerini levs-i fuhşîyyâta alıştırmak demektir ki netîcesinin vehâmet ve nezâketini mülâhaza eylemeyi kadir-şinâslığınıza terk ediyorum.

Nisvânın hukuk-ı meşrû‘ası, affınıza mağrûren söylüyorum ki, bu gibi rezîlelere münhemik olmakdan ibâret değildir, âşîyâne-i izdivâcın umûr-ı dâhiliyyesini hakk-ı tedvîre

me'mûr bir kadın hâricle ittisâli, meşgale-i hâriciyyeyi hangi bir yürekle hukuk-ı meşrû'adan add edebilecektir?

Tiyatroların perdeleri değişdikçe katmerleşen levsiyât-ı hayâtı seyr ü temâşâdan ziyâde, evlerimizde cereyân eyleyen terbiye-i etfâl, tedbîr-i menzil ilh... gibi vekây-i hakikiyyeyi ta'kîb etmek cemiyet-i beşeriyyeye lâıyk nisvân için bir fazîletdir. Bu hâllerin aksiyle iştigali seven kadınlarımızı, hükemâ ve ukalâmız, hoppalık, hafif meşreblikle ithâm eylerler.

Recâ ederim hukuk-ı meşrû'a ta'bîrini sû-i isti'mâl eylemeyelim.

Evet, muhadderât-ı İslâmiyye'nin hukuku tekâfûl-i umûmî tahtındadır, fakat biz o hukukun hudûdunu aşmamalıyız ki müdâfi'lerimiz delâil-i mukni'a ve meşrû'aya üstâd eyleyebilsinler.

Zevcelerimiz hukukumuzu müdafa'aya, irâeye muktedir olmadıktan sonra Meclis-i Mebûsân mı olacak? Efsûs ki yetiştirdiğimiz çocuklar zevc olamıyorlar, çünkü biz o terbiyeyi vermeye muktedir değiliz. Meclis-i Mebûsân, râbıta-i adliyyemizin vazîfesini sû-i isti'mâl etmesine müdâhale eyleyebilir. Yoksa, terbiye-i nisvâniyyemiz hilâfına yaptığımız harekâtın bir hakk-ı meşrû' olduğunu iddiâ eyleyerek kadr ü meziyyetlerini tenzîl ile âleme gülünç olamazlar.

Jön Türkler'in istirdâd-ı hürriyete çalışmaları râbıta-i şer'ıyyemizi ihlâl için değildi zann ederim. Onlara yazık değil bizim gafletimize yazık!

İstibdâd, muhadderât-ı İslâmiyye'ye vesîle-i ta'arruz olmamıştı, bilakis nisvânın fesâd-ı ahlâkına yardım ederek tevsî-i rezâletine sebep olmuştu. İnsânın kendi üzerine celbe sa'y eylediği hâle 'ta'arruz' değil 'arzû' ta'bîr olunur.

"Hukuk-ı meşrû'a-i nisvânın mahfûziyyeti, mer'ıyyet-i ahkâmı için çalışalım, namûskârane harekâtımıza, hanımlarımıza, iffet ve ismetimize vâki' olacak ta'arruzâta mukâbele edelim. Gadre, zulme, ta'arruza karşı sükût aczden ileri gelir." Pek doğru... Fakat bu gibi ahvâle biz sebebiyet verirsek şikâyetle nasıl hakkımız olabilir.

Tiyatroya gitmekle muhadderât-ı İslâmiyye ne dînini ne de imânını gâib eder. Fakat vazîfe-i beytiyyesini fedâ ederek fazîlet-i nısviyyesinin ziyâ'ına sebebiyet vermiş olur, terbiye-i fikriyyemize, tasfiye-i vicdânımıza, tehzîb-i ahlâkımıza yarar hangi bir tiyatromuzu gösterebileceğiz. Öyle bir tiyatromuz olsa dahi harîm-i iffetimizden temâşâhâneye gidip gelinceye kadar dâmenimize bulaşan levsiyât-ı ma'neviyyeden başka ne kazanabiliriz.

Eski devirde kadınların tahsîlden men edilmesi başka bir mes'eledir. Zamânın değişmesi perde-i cehâleti yırttı. Nûr-ı ma'ârifi uyûn-ı ibtihâcımıza îsâle yardım etdi. Fakat ridâ-yi cehlin yırtılmasıyla âdât-ı müstahsenemizi pâ-y-mâl etmemiz iktizâ etmez. Zîrâ o âdât-ı çirkâb cehâletde gizlenen bir cevher idi. Altını, elması topraktan ayırmak nasıl bir san'at ise âdât-ı müstahsenemizi de levsiyât-ı cehlden tefrike çalışmak öylece bir vazîfe bir san'atdır.

Zamânın, zamân-ı terakkî, cihânın, cihân-ı ulûm olduğu nâ-kabl-i inkârdır. Lâkin biz terakkîyi vazîfesizlikde; ulûmu mantıksızlıkda ararsak râh-ı fazîletden ayrılarak girdâb-ı hayâtın a‘mâkına düşeriz ki bu hâl bekâ-yi cemîyyâta hizmet değil, bir hıyânetdir.

Kırk yıllık tecârüb-i hayâtiyyem bana feryâdın bir hakk için olabileceğini öğretti. Kadınlığımızın asabiyyetiyle kopardığımız feryâdlar kat‘iyyen akl ve mantıka sığmaz, indî birer muhâkeme-i ma‘kûleden ibâret kalır.

Siz beni ihtimâl, muta‘assıb bir bunak telakkî edeceksiniz, fakat mu‘azzez kızım emîn olunuz ki ben bunaklıklarımı gençliğimde yapanlardan ve şimdi ise onlardan bir netîce-i nısviyye çıkarmaya çalışanlardanım.

Bugün kemâl-i asabiyyetle icâle-i kalem edişiniz beni birinci defa âlem-i matbû‘âtda tahrîk-i kilik-i hakikate sevk etdi.

“Feryâd”ınızı okuyan kerîmelerim sizin fikrinize iştirâke yeltenmemiş olsalar idi bu sefer de sükût-ı ihtiyâr eyler idim. Lâkin onların ve ale’l-husûs bütün ebkâr-ı vatanın fikirlerini taglîtden kurtarmak lâzım geldiğini hiss eyleyerek bu beğenilmez (!) sözlerimi yazmaya mecbûr oldum ki bu husûsdan dolayı âcizenizi ma‘fûv tutarsınız ümîdindeyim.

Müteveffâ Hacı Mustafa Bey Hafîlesi Habîbe

9 Mart [1]325

37. Mübeccel Nezâhat. “Ayşe İsmet Hanım’a,” *Kadın*, no. 25, 30 Mart 1325 / [12 Nisan 1909] p. 10

Hanımlara mahsûs *Kadın*’ın 21nci nüshasında “Hayât-ı İçtimâiyyeden Bir Yaprak” ser-levhali makaleniz, genç hanımlardan müteşekkil bir hey’et tarafından okunmuş ve kullandığınız fikir cümlemiz tarafından tekzîb olunmuştur. Meserretimizi kesr eden bu makalenin teskîn-i te’essürü ümîdiyle, sâha-i terakkîde büyük adımlarla kat’-ı mesâfe eden *Kalem*’in karikatürlerinden bahse çalışan Rahşan’ı susturdum. “Oh, diyordum. Bu makalenin bizde hâsıl ettiği te’essür pek tabî’î. Sen bizi meşgul etmeye çalışacak yerde sus da bir az ciddî konuşalım.”

O, bir hande-i asebî ile çırpınarak cevâb veriyordu: “Her şeye lüzûmundan ziyâde ehemmiyet verirseniz, madem ki bizleri müdâfa’a vazîfesi sana âid o hâlde bilâ-tereddüd dimâğını muzdarib eden sözlerin cümlesini gelişi güzel yaz. Yaz da gönder, hakikat tezâhür etsin.” Sonra ciddiyetle ilâve ediyordu: “Eminim ki bu sâfi hakikatden bu samîmî sözlerden kimse şübhe edemeyecektir.”

Evet yazı yazamamaktaki aczimi i’tirâf etmekle beraber, mühim olduğu derecede nâzik olan vazîfemi îfâ için bir zamândır paslanmış kalemimi yakaladım, birbirini ta’kîb eden satırlarla beyaz kağıd doluyor, fakat bilmemki ra’şedâr ve pejmürde fikrimle merâmı mı îzâh edebilecek miyim?

Evvelce Türk hanımlarının kumar oynadıklarından şikâyet ediyordunuz. Şimdi de işret etdiklerinden, vahîm netîceler korkunç istikbâller ihzâr edecek bu hâllerin, bu âteş-i muharrikin itfâsına, tevessü’ etmesine meydân verilmemesinden bahs ediyorsunuz. Hayret ender hayret...

Vücûd bulmayan, hayâlî bir âteşin itfâsı gayr-i kâbil olduğu gibi, işidilmemiş yine sırf hayâlâtıdan bir hâlin tashîhi de mümkün olamayacağı pek tabî’îdir.

Emin olmalısınız ki, muhadderât-ı İslâmiyye arasında ayyâş denilecek, kumarbaz add edilecek bir hanıma pek ender tesâdüf edilir, o kadar ender ki...

Daha bir çok şeyler söyleyerek sütunlar işgal etmesini, karielerimizin rahatsız olmasını istemem, pek müstesnâ kimselere âid -ve İslâm hanımları indinde kat’iyyen menfûr olan bu çirkin- ahvâli umûma teşmîl ederek, mu’azzeb edici feryâdlarla bizleri bîzâr etmeyiniz, esâssız şeylerle uğraşmamanızı bütün refîkalarım nâmına ihtâr ederim.

Selânik, 10 Mart [1]324

Mübeccel Nezâhat

38. “Sevgili Kariâtımıza,” *Kadın*, no. 26, 26 Nisan 1325 / [9 Mayıs 1909], pp. 1-2.

Üsbû’î mec‘mûanız, hâdisât-ı âhire sâikâsiyle bir müddet-i muvakkata için ellerinizi öpmek sa‘âdetine mazhar olamadı. İrticâ‘iyyûn, her felâketi, her esâreti bu millet-i mazlûmenin ikbâl-i ebedîsi gibi telakkî etdikleri için, herhangi bir vasıta ile olursa olsun, muhterem hanımlarımızı da dûçâr-ı tahkîr etmişler, câhil ve muta‘assıb müdde‘ayât-ı zelîle, mutâlebât-ı nefsiyyeleriyle her unsur ve sınıf-ı ictimâ‘iyi mutazarrır etmek istedikleri gibi hayât-ı nisvânı da izrâr eylemek, lekelemek istemişlerdir.

Hakikatde asla şâibedâr olmayan, hürriyet ve müsâvât-ı hukukun menâfi‘-i müsterekesinden müstefîd olmaya cidden vicdân ve insâf dâiresinde çalışmaktan başka bir şey yapmayan, nâsiye-i mücellâ-yi milliyyetinde teressüm eden hutût-ı kavmiyyesini bütün Şarklılık’ı, bütün Türklük’üyle muhafaza eden Osmânlı hanımına, bu gîrûdâr arasında, yükselen âvâz-ı tehdîd ü tahkîr; sefil bir av‘ave-i kelâbdan, muhakkar, alçak bir nefsin âdi birer nümâyîş-i hodpesendânesinden başka bir şey değildi ve olamazdı...

Mütehakim ve mütegalib edvâr-ı içtimâ‘iyye geçiren ve te‘âmülât-ı kadîmelerini hâlâ bugün bu hür, bu hâr [?] ve müstakil dimâğlarda yerleştirmek için icbâr etmek, muvaffak olmak isteyen bu eski, paslı, kara sîmâlar; bütün cerâim-i mâziyyelerine rağmen şimdi hiyel ü desâis-i ef‘iyâneleriyle uğraşıb dururken her gün biraz daha gürbüzleşen - sevgili Osmânlı vâlidelerinin, evet sizin muhterem vâlideler! Sizin şefkat ve muhabbetle titreyen sînelerinizde terbiye-i cedîde iktisâb eden -evlâd-ı hürriyet, bu yeni nesl-i vatan ve meşrûtiyet, tatlı ve ma‘nâdâr ve mütebessim gözleriyle bakıyor ve bir sadâ-yı emîn-i medîd ile: -İstikbâl, istikbâl bizindir, diyorlar.

Evet, istikbâl, istikbâl yalnız onlarındır muhterem vâlideler! Ve bu vekayi‘-i müessife-i hâzire bizim son siyâsi vekayi‘-i elîmemiz, ve bütün o eski, kara, muzlim gölgelerin bu pâk ve mukaddes mâder-i vatandan çekilmek, ebediyyen gitmek için muhtâc oldukları son birer darbedir.

İstikbâl, istikbâl yalnız onların, yarınki sevgili zürriyet-i mes‘ûdenin, bugünkü küçük hanımlarla küçük efendilerindir. Bu mülk-i mu‘azzez, bu hâk-i pâk ü mukaddes, ilelebed onların o pâk ve dirahşân nâsiyelerin, ma‘sûm ve bî-şâibe cebheleridir.

Biz onları yetiştirmek, bir insân olarak, bir vatanperver-i hakikî, âdil, meşrûtiyet-perver, perestîşkâr-ı hürriyet ve müsâvât olarak yetiştirmek vazîfesiyle mükellef bulunuyoruz.

Fakat pederlerimiz, birâderlerimiz bu yeni, hür Osmânlı toprağında müteşebbis elleriyle kemâl-i namûs ve hamîyyetle vesâit-i ma‘îşetlerini te’mîne sa‘y ederlerken, sevgili muhterem hanımlarımıza meşâgil-i yevmiyyeleri arasında terettüb eden en mühim, en hayırlı bir vazîfe, sevgili yavrularının mübâreze-i hayâtta galib gelebilecek kadar cesûr, müteşebbis olarak ‘padişah’ denilen bir şahsın ellerini öpmek ihtiyâcını duymayacak, bir paşa, bir bey, bir sâhib-i nüfûz ve servet ve nihâyet bir me’mûra hiçbir zamân ve hiçbir

sûretde etvâr-ı tabasbus ve riây izhâr etmeyecek kadar metîn ve nâmûslu vicdânlar, bütün sefâlet-i nefsiyyeyi bir azm-i kavî ile ezecek, bütün irticâ'î dimâğları iskât ve mağlûb eyleyecek mu'tenâ sîmâlar yetiştirmek, bir Osmânî kadınına lâîk bir sûretde izhâr-i sa'y ve himmet etmek oluyor.

Oh! Artık hayât-ı siyâsiyye, iktisâdiyye ve ictimâ'iyeleri kûsûfa uğramayacak 'hâl-i ihtizâr'da bulunmayarak ölmeyecek olan Osmânî çocuklarının, istikbâl her hâlde kendilerinin olan Osmânî yavrularının ey bugünkü muhterem, bahtiyâr ve şâyân-ı iftihâr vâlideleri! Siz, mukaddes vazîfenizi hüsn-i îfâ ve ikmâl edeceksiniz ve yarın sizin zürriyet-i meşrû'anızda bütün âlem-i medeniyette ebediyyü'd-devâm bir tekâmül ve istikrâr ile hayât-ı kavmiyye ve milliyemizi muhâfaza, şân ü şeref-i mâzimizi muzafferiyât-ı müteselsile-i medeniyet-kârâneleri ile bir kat daha i'lâ edecektir.

Bunun içindir ki bütün millet ve bütün Osmânîlik nâmına nâçiz *Kadın* mecmû'ası da size en derin ve en samîmî tebrîkâtını takdîm ediyor. Ve bir kere daha emîn bir sâha-i meşrûtiyetde hatevât-ı tekâmül atmaya başlayarak muhterem ellerinize birer bûse-i hürmet ü ihtirâm vaz' ediyor. Yaşasın millet! Yaşasın ordu! Yaşasın o millete, çalışkan, hür, nâmûskâr bazılar ve o orduya cesur, meşrûtiyet-perver asker yetiştirecek olan muhterem Osmânî hanımları!

39. Câvide Peyker. “Musâhabe 2: Manastırlı Hemşîrelerime,” *Kadın*, no. 27, 4 Mayıs 1325 / [17 Mayıs 1909], pp. 1-2.

Elbet sefil olursa kadın alçalır beşer

Manastırlı Hemşîrelerime

Ne kadar doğru? Ne kadar güzel! Ne kadar vâzıh bir hakikat! Her şeyde, yapılan, görülen her husûsda bir kadın müdâhalesi vardır. Beşeriyetin bütün husûsât, bütün selâmet, bütün sa‘âdet, bütün refâhiyyet-i hayâtı hep kadının elindedir. Çünkü kadın beşeriyetin mürebbiyesi, bünyânı, rûknü, bir rûkn-i lâzımü’l vücûdudur. Teşekkül etmiş her kitle-i beşeriyeti idâre eden eller behemehâl bir kadının medrese-i feyz-i fazîletinden yetişmiştir. Yani beşer, ilk terbiyeyi vâlideden alır, ilk göreneği vâlideden görür. Bu hâlde biz büyük, pek büyük bir vazîfenin mes’ûluyuz; selâmet-i vatan, te‘âlî-i millet, terakkî ve tekâmül; bizim şu küçük, zarîf ellerimizde imiş, öyle mi? Oh!... Öyle ise azîz hemşîrelerim! Güzel kardeşlerim! Uzun istibdâd senelerinin dişleri, tırnakları altında didiklenmiş vatanımız, her ümîdi bizden bekliyor ve şa‘şa‘a-i istikbâli bizim ellerimize terkedilmiş demektir. O hâlde niçin, evet niçin çalışmıyoruz? Kucaklarımızda büyüyecek -vatanın, milletin, bu zavallı, tâ a‘mâk-ı kalbinden yaralanmış bî-çâre milletin ümîd-i istikbâli olan -yavrularımıza- bu cehâletimizle- ilk neyi, hangi fazîletimizi, hangi irfânımızı telkîn edeceğiz? İlk ders-i fazîlet ana kalbinde; ilk mehd-i irfân ana kucağındadır. Hâlbuki biz, moda meclûbiyyetinden, mesîre seyrânlarından, tuvâlet elbiselerinden baş alamıyoruz, değil mi? Yok azîzelerim! İ‘tirâf-ı hakikat edelim, noksânlarımızı görelim, ve ona göre de çalışalım. Zîrâ terakkî-i millet bizim te‘âlimize menûtdur. Eğer biz böyle -gitdikçe ziyâdeleşen- şıklıklardan, zarîfliklerden vazgeçmezsek, vatana ihânet, millete hıyânet etmiş, terakkîye bir engel olmuş ve binâen-aleyh bütün mesûliyet-i maddîye ve ma‘nevîyyenin altında kalmış olmaz mıyız? Sonra biz bu yüz karası, bu zillet altında nasıl yaşayacağız! Yarabbi! Sâir memleketli hemşîrelerimizin her an terakkîler karşısında, biz ne için böyle elîm fâci‘alı bir uyku içindeyiz? Oh! Allah aşkına hemşîrelerim! Fazîlet-i nısviyyemizi, kadınlığımızı, insânlığımızı, vezâîfimizi bilelim! Mesîrelerde koşmakdan, modaların âlâyiş-i zâhirisine aldanmakdan kadınlığımızın ulviyyetini lekeleyen hâllerden uzaklaşalım! Yoksa, ufuklarında ebediyyen parlayacak şa‘şa‘a-i hürriyetin mutallâ-yi mukaddesi olan memleketimizi -mahzen bizim atâletimizden, bizim ma‘ârifî takdîr edememezden, çalışmamamızdan- bir harâbezâra döndürerek bütün milletin la‘net ve nefretleri karşısında inleyeceğimiz gibi dünya ve ahiretde bed-nâm oluruz. Bu hâlde esbâb-ı terakkîmize dört elle sarılalım. Kulübler yapalım, cemiyetler teşkîl edelim, moda paralarımızı biraz keselim. Zavallı, öksüz fakîr hemşîrelerimiz var. Onları okutduralım, onlara kadınlığı öğretilim, onları cehâletten kurtaralım çünkü vazîfemiz; vazîfe-i vicdâniyyemizdir. Çünkü Cenâb-ı Hak ‘te‘âvünü’ buyurmuştur. Haydi öyleyse benim

güzel, vîcdânlı hemşîreceklerim. Esbâb-ı i'tilâya sarılalım; sarılalım da milletimiz, ecdâdımızın bir zamânki burûc-ı satvet ve celâdetine erişsin.

Manastır, 28 Mart [1]325, Câvide Peyker

40. Manastırlı Mehmed Emîn. “Maskeli Erkekler,” *Kadın*, no. 29, 18 Mayıs 1325 / [31 Mayıs 1909], p. 10.

Cavide Peyker Hanımefendi’ye;

Kadınlığın, bu anlaşılmayan fitratın rûhundan dökülen rakîk ve nezîh hislere tercümân olmak isteyen “maskeli erkekler” zümresi... Sadece bir imzânın himâye-i füsunkârına sığınan “kadın erkekler” hayât-ı nisvânı i‘câzkâr tesîrlerle işgal ediyorlar; perî-i ilhâmın nevvâr-ı müzehhirelerinden toplanan nadîde demetlerle kadınlığın ihyâsına çalışan bu “kadın erkekler” bilmem ki cerâid-i nisâiyyeye müste‘âr imzâlarla musâhabeler, şiirler karalamakdan ne zevk alıyorlar.

“Maskeli erkekler” cemiyeti öyle bir kısım-ı garîb-i beşerdir ki onların havâss-ı reculiyyetden mu‘arrâ yaşamak istediklerine bilâ-tereddüd hükm edilmelidir; çünkü fitratını değiştirmeye yeltenerek ketm-i hüviyyete mecbûr olanlara tabî‘î i‘âre ettiği nâmın medlûlüne nazaran hükm vermekde efkâr-ı beşer muztardır.

“Maskeli erkekler,” “kadın erkekler” feminizmle iştigal eden sâir muharrirler gibi asıl imzâlarıyla yazsalar ne güzel olurdu ve biz de işte o vakit kadınlığın i‘tilâsına sa‘y eden muharrirlerimizi görmekle iftîhâr ederdik.

“Maskeli erkekler”in hayâtındaki mesâ‘î dâimâ zerâfet-i nisviyyeye müte‘allik ta‘rîzlerle geçer; tuvaletin bî-lüzûmluğundan, fazîlet-i hakikiyyeden, fazîlet-i hakikiyyenin fusûl-i mütenevvi‘asından bahsetmek onlar için bir meşgale-i tabî‘iyyedir. Sadece yazarlar, fakat yazdıklarını hakikatle mezc etseler zâde-i tabi‘atlerinin bedâiyî-i güzîdesi daha iyi anlaşılırdı.

Cerâid-i nisâiyye “kadın erkekler”in hiç olmazsa muvakkaten imzâlarından kurtulsa da biz de nesl-i cedîd edîbelerinin selîs ve hissî eserleriyle kadınlığımızın inkişâfını görsek...

Pakîze *Kadın*’ın nezîh ve ismet-âlûd sahîfelerinde müste‘ar imzâlarla yazılan ve bütün manasiyle bir erkeğin sünûhât-ı fikriyyesinden başka bir şeye ifhâm etmeyen kadın yazılarımızın terakkîyât-ı fikriyye ve edebiyyesine hiçbir vakit meşher olamaz, bu sûretle biz de mevcûdiyyetimizi aldatmakla vakit geçiririz. “Maskeli erkekler”in hakikî imzâlarıyla yazı yazmalarını, terakkîyât-ı nisvâniyye nâmına temennî ederim. Ve illâ hiçbir vakit kadınlığımız terakkî etmez ve edemez.

8 Mayıs [1]324

Manastırlı Mehmed Emîn

41. Celâl Sâhir. “Samîmî bir Teşekkür,” *Kadın*, no. 30, 25 Mayıs 1325 / [7 Haziran 1909], p. 12.

Zekiye Hanımefendi’ye;

Her hafta ciddî bir telezzüzle mütâla’a etdiğim *Kadın*’ın yirmi sekizinci nüshasındaki makalenizi okudum. Tahsîn Nâhîd’in kadın edîbeler hakkındaki muhik ve hürmetkâr takdîrâtına karşı yazılan bir mukabele de bi’l-münâsebe zavallı solan *Demet*’in tezkîr-i nâmı, bâ-husûs ufûl-i mecbûriyyesinin, ancak sayd-ı enzârı için kesb-i revnâk ve tarâvet etmeye çalıştığı, çeşmân-ı nisvânda bir katre-i girye tele’lü’ etdirecek kadar elem-rîz olduğunun beyânı beni pek ziyâde mütehasşıs etdiği için şu satırlarla alenen takdîm-i şükrâna müsâra’at ediyorum.

Makalenizde *Demet*’in her nedense idâme-i hayâtına muvaffak olamadığınızı beyân buyuruyorsunuz. Ciddî bir emel-i hizmetle teessüs eden gazetenizin sebep-i ufûlünü İsmet Hakkı Hanımefendi’ye hitâben *Bağçe* gazetesinin 1 numerosunda intişâr eden açık arîzamda izâh etmiştim. Ma’t-teessüf pek ehemmiyetsiz bir ekalliyet-i ricâl tarafından müdâfa’a-i hukukları için tenvîr-i fikirleri için uğraşılan kadınlarımızın o arîzada bahs olunan kayıdsızlığının esbâbına gelince, işte onu da siz pek güzel keşf ü ifşâ buyuruyorsunuz: mektebsizlik. Ciddî, içinde dimâgî tahammülünün fevkinde yormakdan başka birşeye yaramayan bî-sûd yığınlarla işbâ’ etmekden ziyâde ileride yaşamak için lâzım ma’lûmât-ı müfîde ile techîz eden bir tarz-ı tahsîl ta’kib olunur bir mektebe yalnız kadınlarımız değil, erkeklerimiz bile muhtâcdır. Her türlü terakkîyâtın temeli mektebdir; ihtiyâcât-ı hâzireye muvâfık yeni ve nâfi’ bir mekteb. Bazı hükemâ-yı Garbiyye, cehâlete fikir ve zekânın intihârı diyorlar. O hâlde her ne maksadla olursa olsun, nısf-ı mu’azzezini mahkûm-ı cehâlet bırakan bir kavim efrâdına da fikrimce katil demek muvafık olur.

Fakat şurada kadınlara da, bütün hissiyât-ı hürmetime rağmen, bir hisse-i kabahat çıkarırsam beni afv ediniz. Zîrâ görüyorum ki siz de nihâyet bir müştekî olmaktan ziyâde bir şey yapmıyorsunuz. Ve işte on aydır herkes herşeyden şikâyet etmekle beraber hiç kimse hiçbir şeyin daha iyisini meydâna çıkarmıyor. Hâlbuki şikâyet bir ifâde-i aczden başka bir şey değildir. Ve biraz azm ü niyetle bu aczi kudrete tebdîl etmek pek mümkündür. Her zamân söylediğim bir hakikati burada tekrâr etmek cesâretinde bulunacağım. Kadınlar te’mîn-i âtîlerini erkeklerden ziyâde kendi cehd ü merâmlarından beklemelidirler. Aksi hâlde onbeşinci asır bizi aynı halde bulacak ve şaşacaktır.

İstanbul, 19 Mayıs [1]325

Celâl Sâhir

تورمرد

قادین

مهری: ام غوثی

صاحب امتیاز: ام ابراهیم

یازار ابرشی - ۱۳ شمس اول ۳۲۶

شماره ۱۱ غرود ۱۳۲۶
شماره ۱۱ غرود ۱۳۲۶
شماره ۱۱ غرود ۱۳۲۶

قادین

تولدت قادلی و مائی بریلو م مؤبد
الخیله م کیکشانه م چچکله ایشلمش
الحاف ایچین حرم و ائیری بر آبد م
حیرتله صوکرده زچو کوب ایشتم قادین! دیش

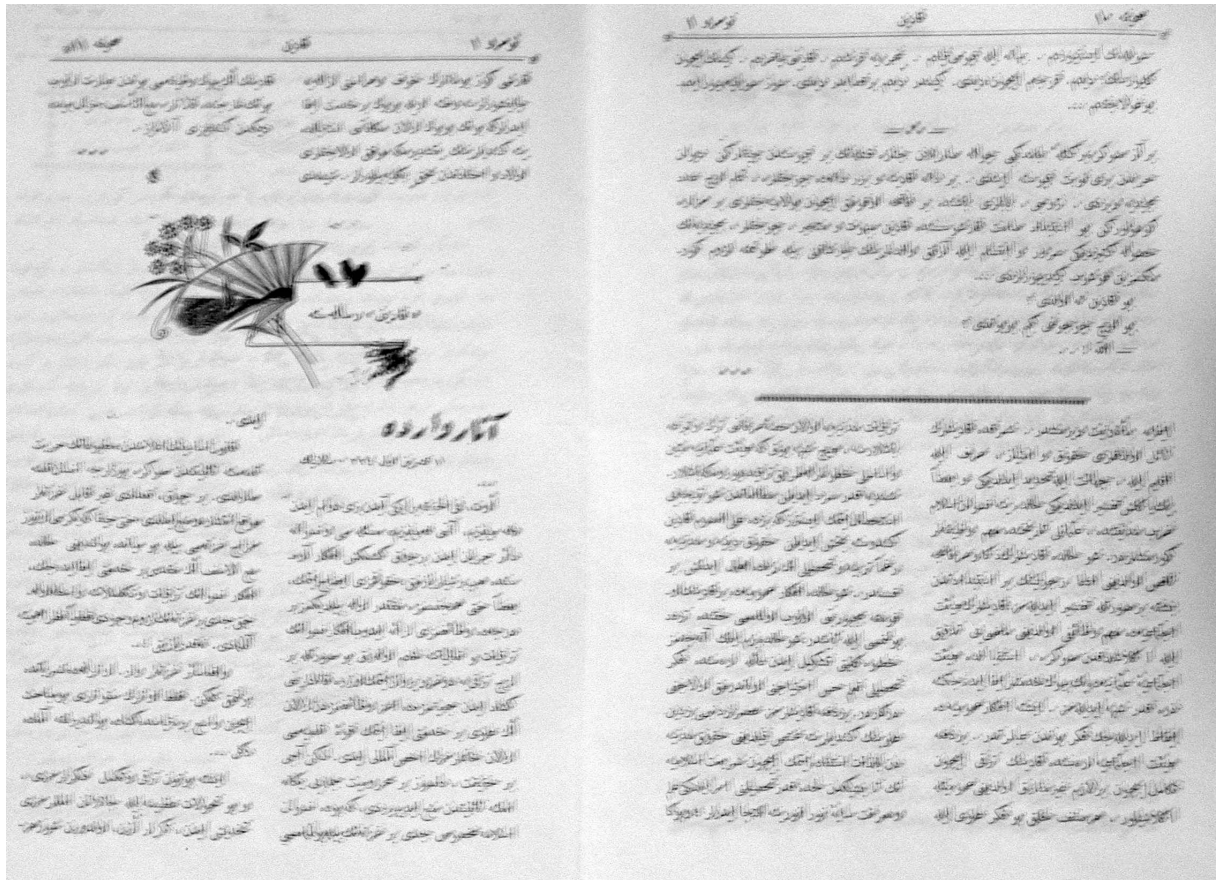
دیچور اقلارد م پیغتلرجه انسانیات
بر طلیف نور و شعر الیه ترین عمر ایلد م
حسنلن تمیل ایلیمش م ایچیمه یلک صاقین!
بردن سیزلریق دکللی م سوز م سیریلر کیدرم

قویونلدم م کوزلردم و قلیتمده هر زمان
عشقک م مالال و مرحتک عکس انقی م
همشیرم م آنته م آه م ایکی قییملی آشیان!

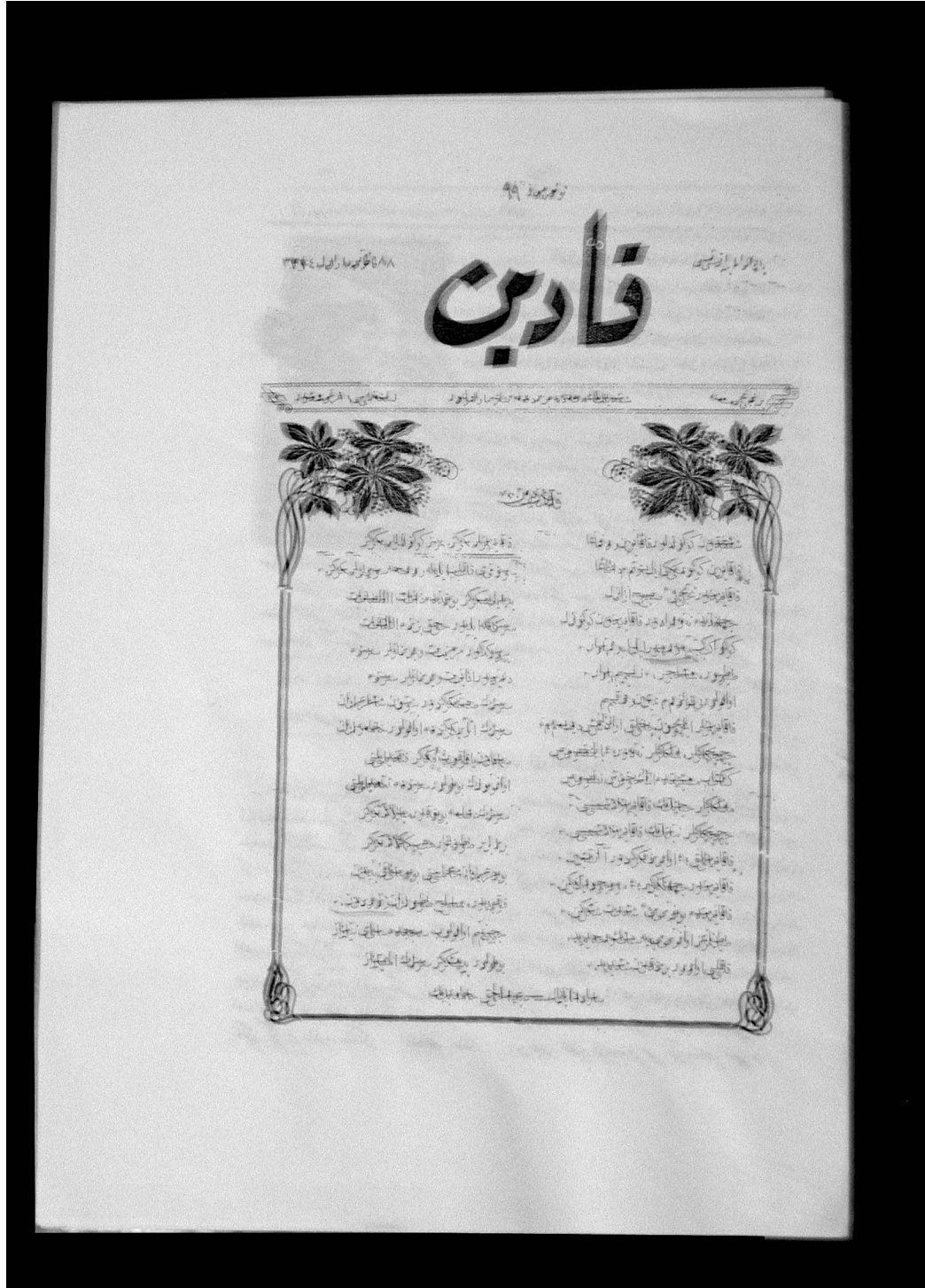
همشیرم م آنته م عاتکه م که بونلرک م
ظالمتمدن رنک رنک خیالوله منتک م
انسانلکم بونلرک م ازللی موسیقیه سیر م

ایسیرم

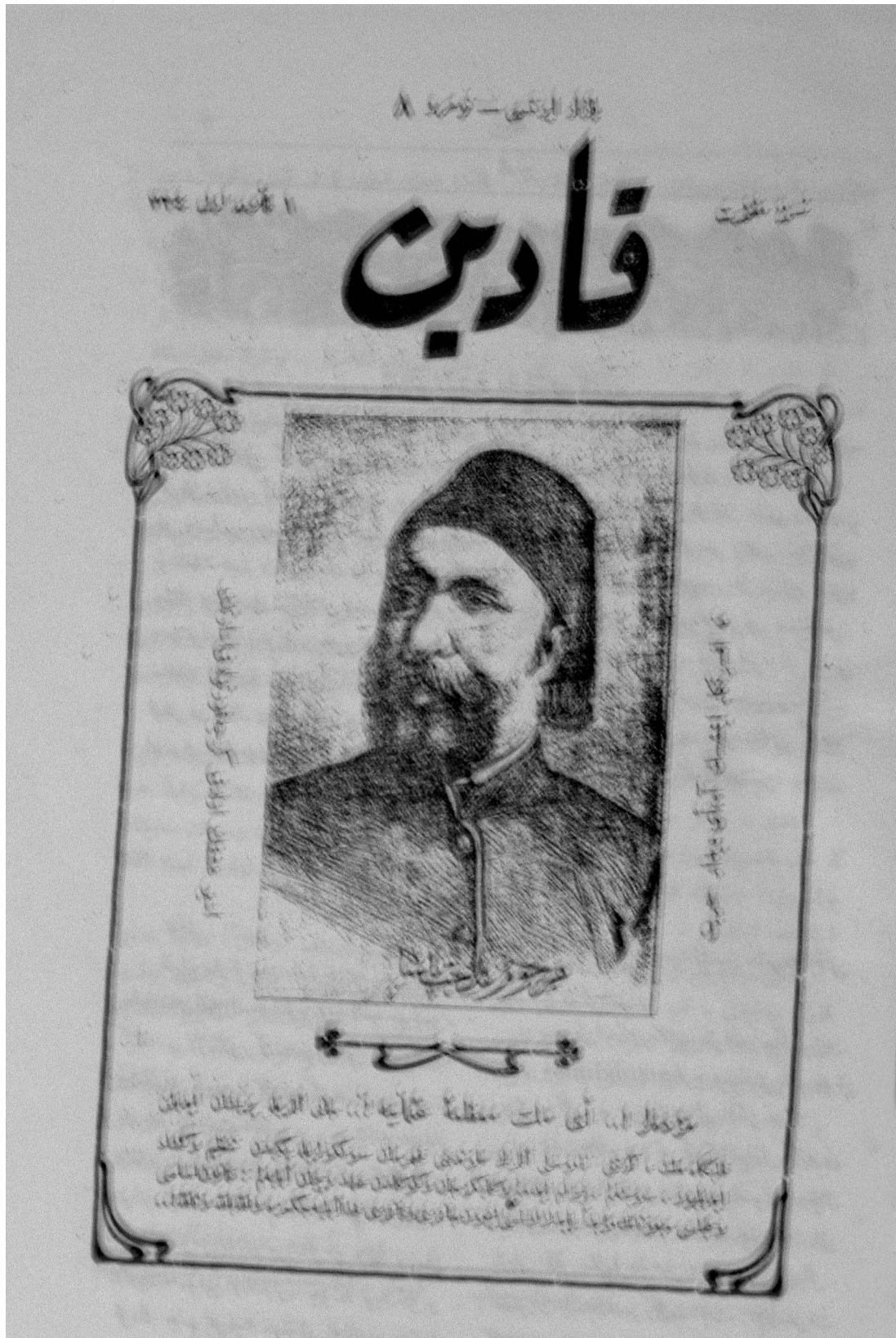
Kadın started publication about three months after the Declaration of Freedom

All 30 issues of *Kadın* are in 21x30 cm. format and consist of 16 page forms

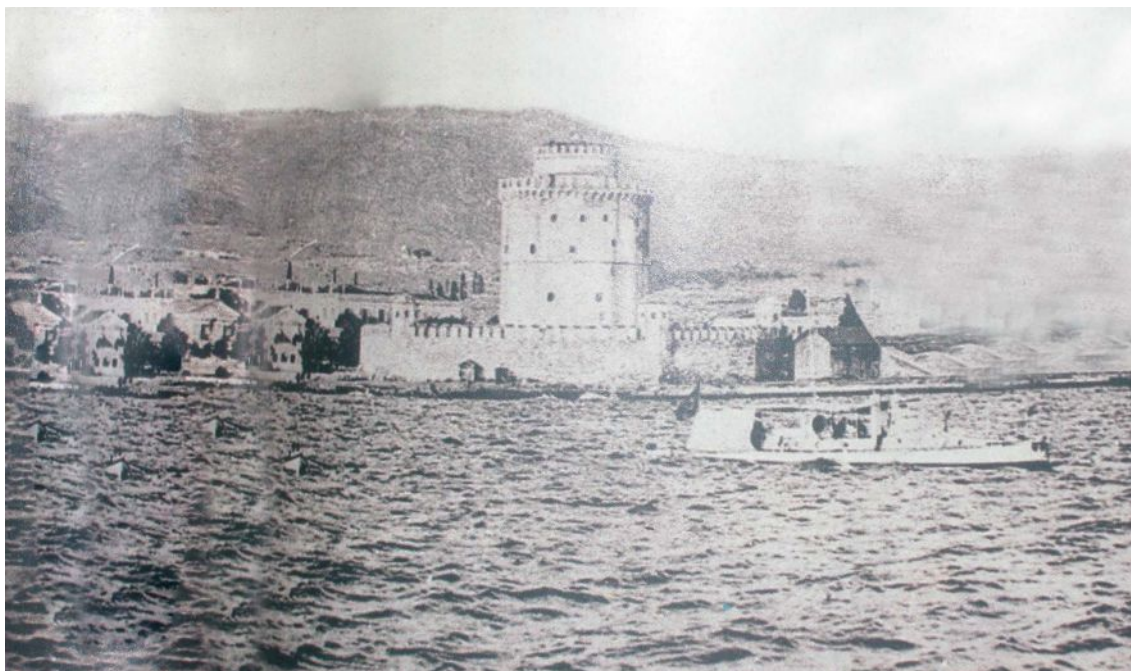
Decorative illustrations confirmed *Kadın*'s claim to be a serious women's periodical

The pride issue, (*mefharet nüshası*), the only picture was that of Midhat Pasha on the cover.

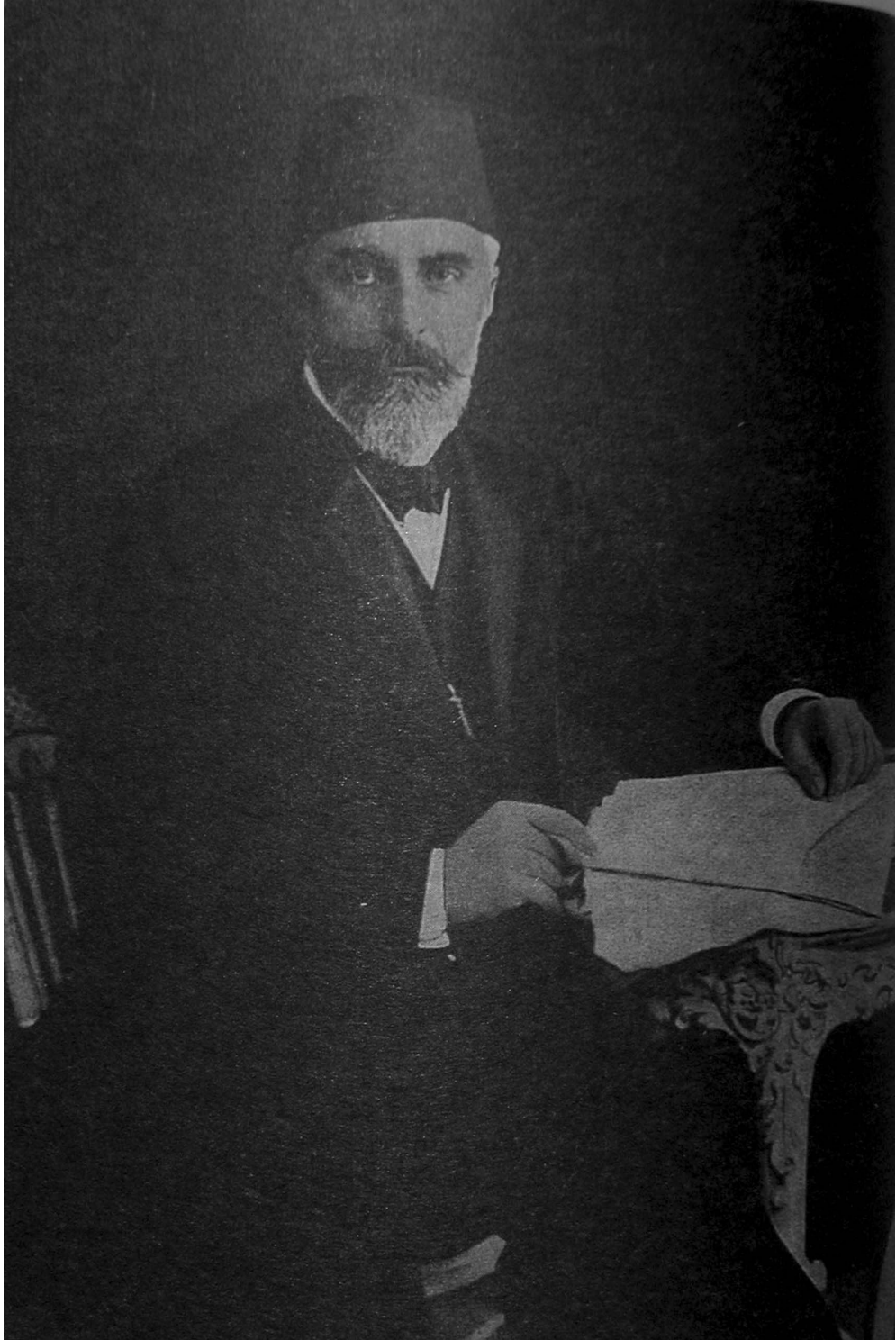
Midhat Pasha making the cover was something often seen in those days. The same picture of Midhat Pasha was published a few months ago on the cover of *Resimli Kitab*.

Tour blanche et quai de Salonique

Sultan II. Abdülhamid / V. Murad: The evil despotism (*yezîd-i istibdâd*) on its black throne (*taht-ı siyâhı*) imprisoned the heroic Young Turk.

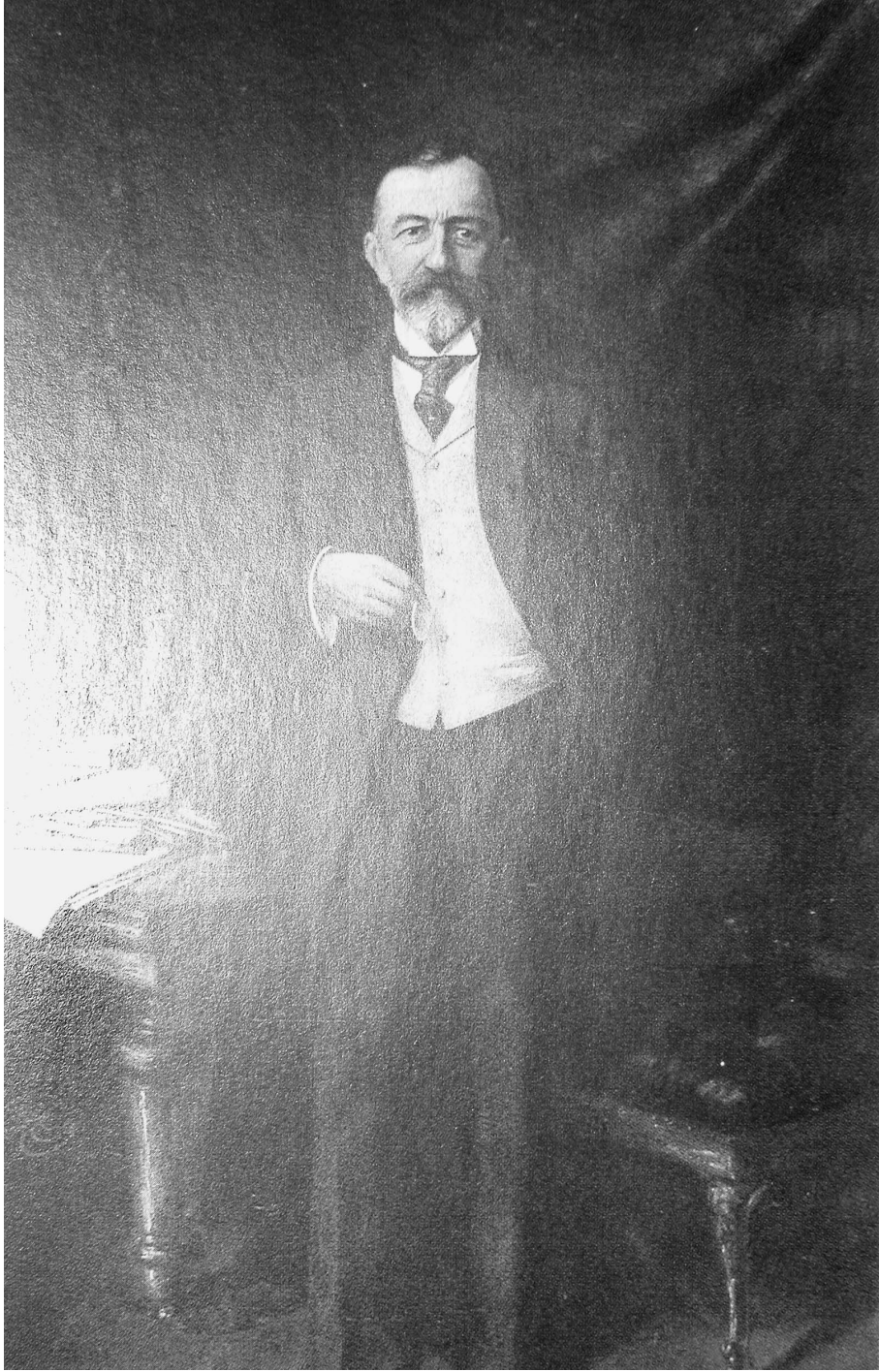
Ahmed Rıza: Ahmed Rıza aimed to improve the education system under a good administration. Ahmed Rıza and his sister Selma Rıza attempted to open a girls' school in line with modern standards. Ahmed Rıza said: "I have never asked money from anyone so far. But for this school I will ask everyone for money and even it is necessary I will collect donation going from the door to door."

Recâizâde Mahmud Ekrem: The great master of previous administration (*devr-i sâbık*) was criticized by Seniha Hikmet (Enis Avni) for not saying the long expected “Viva motherland! Viva nation!” since July 10.

Mehmed Akif [Ersoy]: He represents the Islamic opinion in the Second Constitution era. He translated the book of Mehmed Ferid Vecdi, called *Müslüman Kadını*.

Abdülhak Hamid [Tarhan]: He was famous for his couplet: “Women of a nation are indicator of its progress level” (*Bir milletin nisvânı derece-i terakkîsinin mizânıdır*).

Avanzade Mehmed Süleyman: A very prolific (*velûd*) writer of the Second Constitution period, Avanzâde Mehmet Süleyman's book titled *Rehber-i Muâmelât-ı Zevciyye* where he tells how to treat women.

Mehmed Câvid making a speech in Thessaloniki. (26 Ağustos 1326)

He wrote in *Kadın* as a member of parliament. Mehmed Câvid was well-respected in *Kadın* and wrote politically formative articles as an honorary writer. He talked on the editorial of the first issue as the 'state authority.' He made promises about women not to be neglected. "You [women] have two chief duties in social life: which are rearing children and management of a household."

Women attending a conference in Thessaloniki

Fatma Aliye: Fatma Âliye in her book, *Nisvân-ı İslâm* claimed that Islam actually gave the necessary rights to women.

Emine Semiye [Önasya]: Emine Semiye was the head of Thessaloniki Union and Progress Women's Branch and the sister of Fatma Aliye. She drew attention to the difference between the European feminism and the wishes of the Ottoman women.

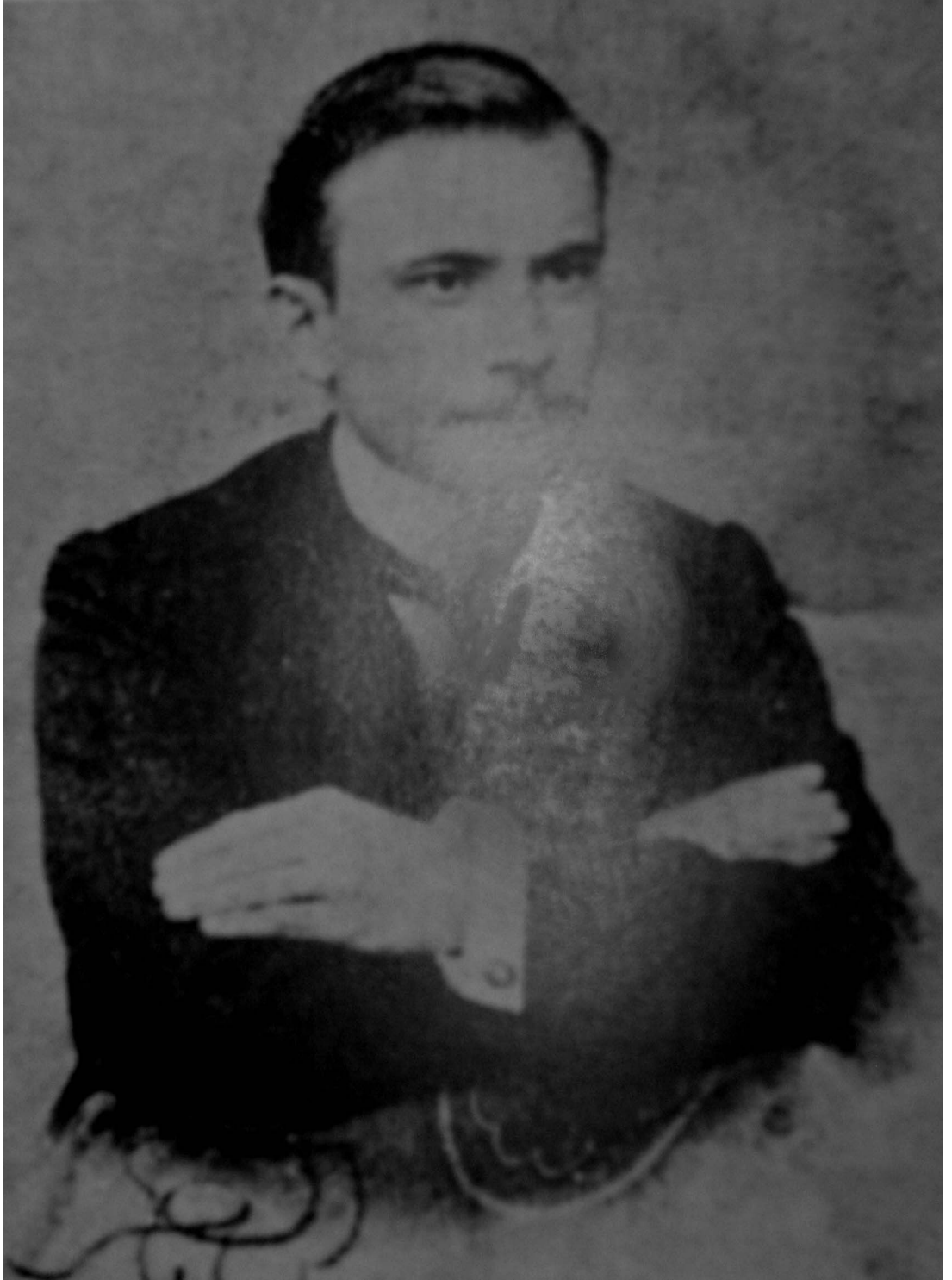
Nigâr bint-i Osmân: Nigâr bint-i Osmân lived in Abdulhamid II.'s period and was unhappy about the volatile atmosphere she thought was caused by the Committee. Nigâr Hanım never really liked the Committee.

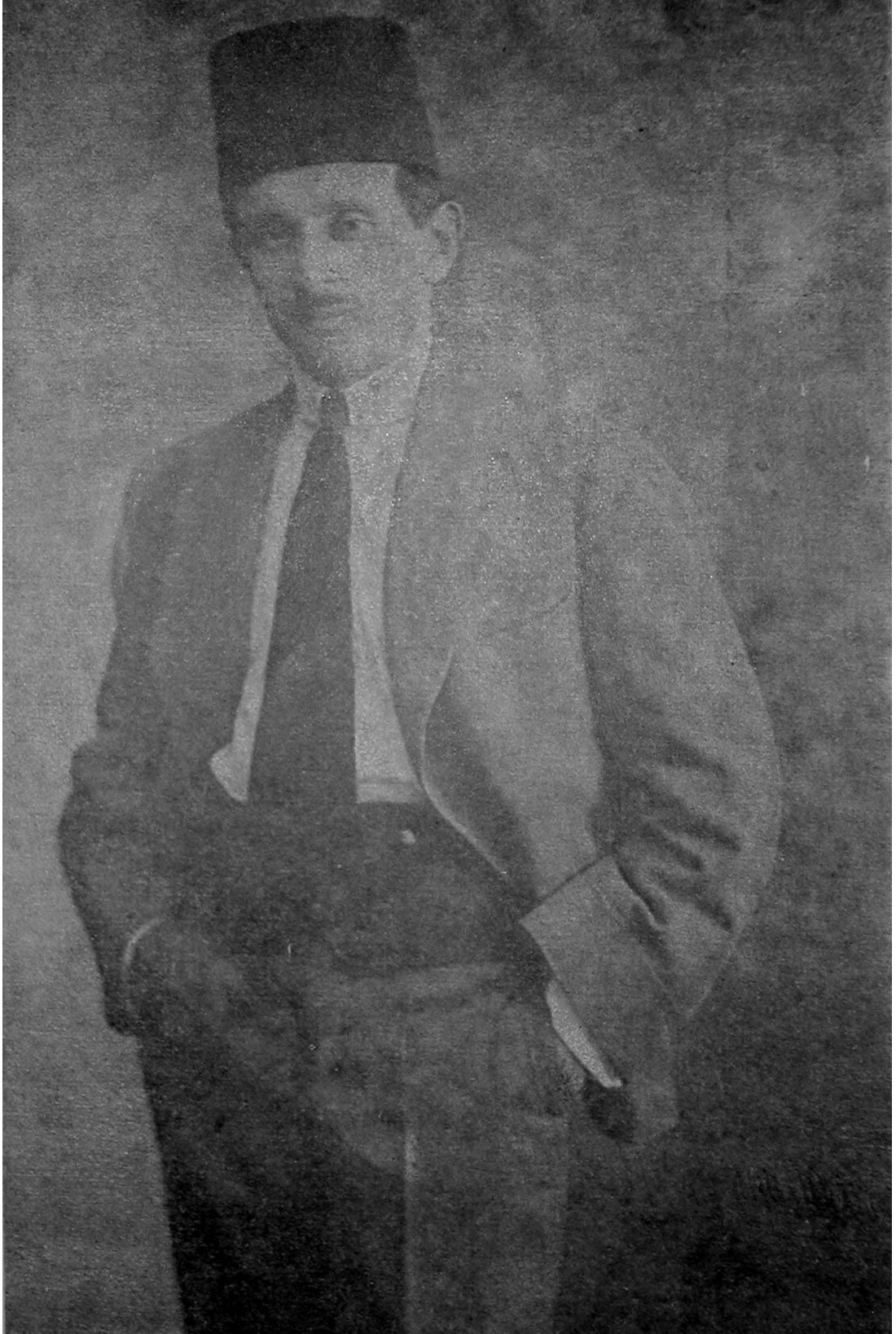
Halide Edib [Adıvar]: She considers the law of homeland more important than the law of womanhood, proposes that women should firstly flourish their level of knowledge otherwise they could by no means improve themselves or homeland.

Aka Gündüz: [Enis Avnî / Seniha Hikmet]: The young and enthusiastic editor of *Kadın*. He wrote his most fervent articles under the penname Seniha Hikmet.

Ali Canib [Yöntem]: The best friend of Ömer Seyfeddin, a founding member of Young Pens (Genç Kalemler).

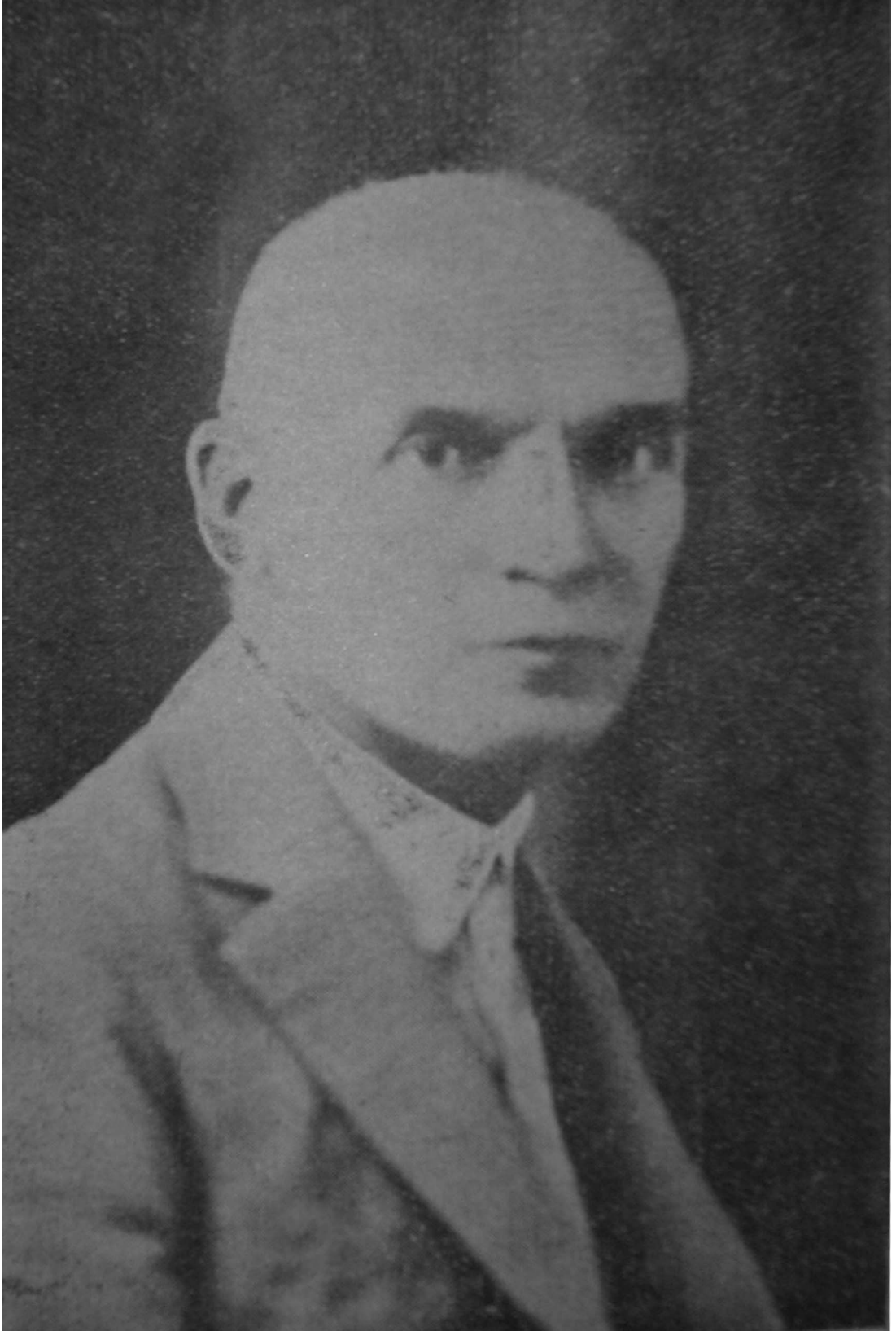
Ömer Seyfeddin (Perviz): He helped to build the new image of woman “neither Turkish-style (a la Turca) nor European-style (a la Franca) but national woman.”

Baha Tevfik: Baha Tevfik was the first publisher of a philosophy journal in Turkey and was a proponent of materialism. He defines lazy women gossiping and sitting at home as “puppet women,” and deems those women, who are aware of their roles in the family and society and satisfactorily fulfill duties, worthy of the name “woman.” Such women will take place in every stage of man’s life.

Mehmed Emin [Yurdakul]: Alongside with Ömer Seyfeddin, Mehmed Emîn used a plainer Turkish in his poetry and we can see the first signals of the ‘National Literature’ in his works. The ‘national poet,’ Mehmed Emîn expanded the meaning of the word ‘citizen’ to call kids in his poems ‘little citizens,’ (*küçük vatandaşlar*). He was sure that the new generation was going to grow up as ‘citizens,’ not as ‘subjects’ (*kul*).

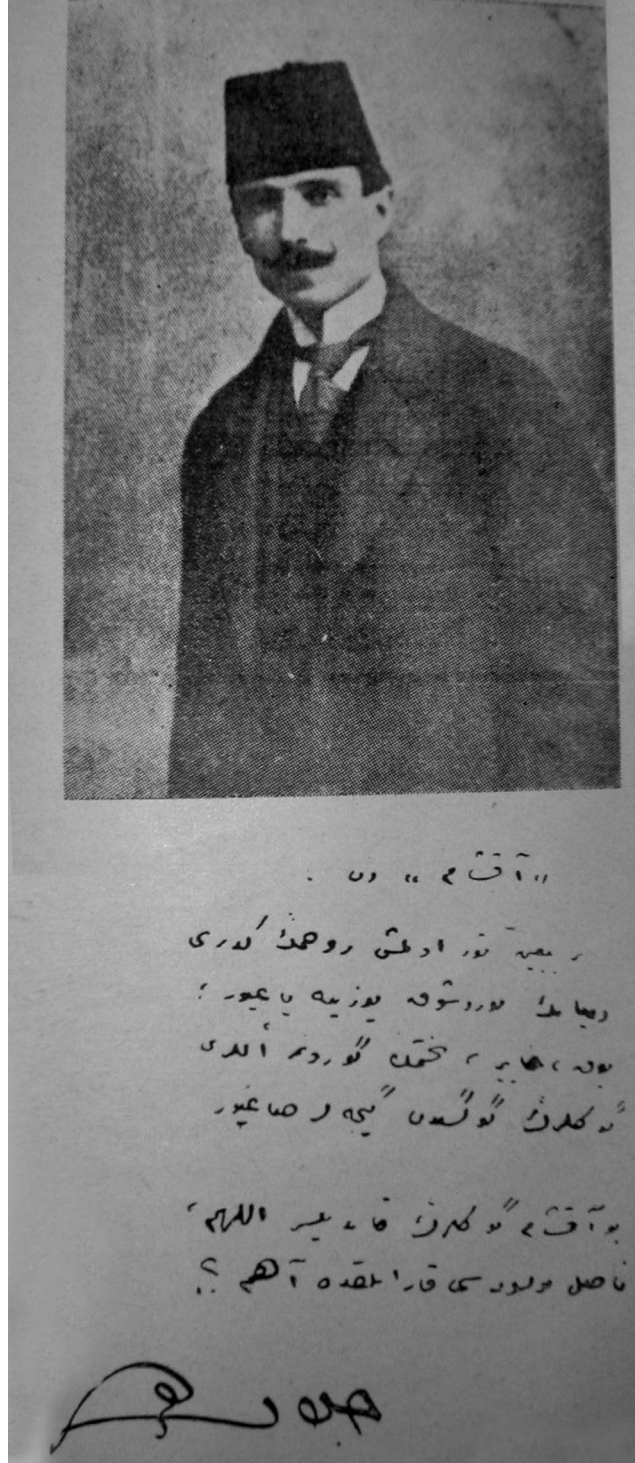
Abdulgani Senî [Yurtman], One of the writers of *Kadın*, In his article series in *Kadın*, he compared the Eastern women and the Western women for the rights they had.

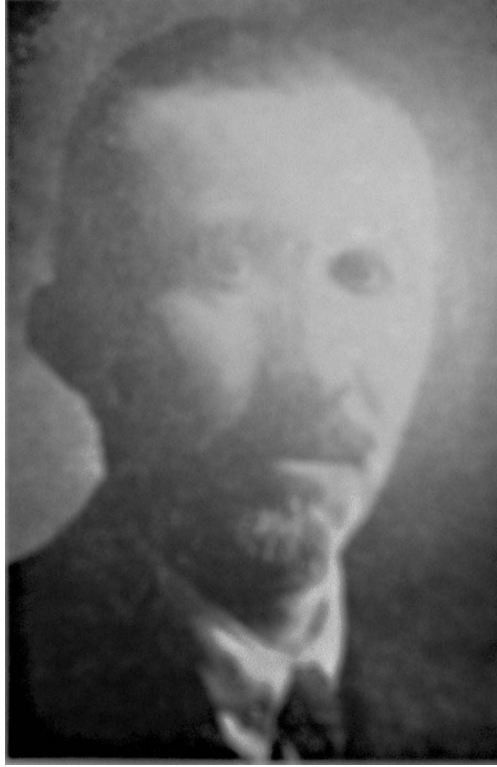
Tahsin Nahid: His first poems were signed under a woman name, T. Nahide in *Çocuk Bahçesi* (Thessaloniki 1905). He also wrote in *Kadın* and *Genç Kalemler*.

Abdullah Cevdet: He emphasized the importance of motherhood, who states that the honor to die for the homeland is for men not for women, women's responsibility is to raise men, who would feel this honor, and to create humans, who are humanely.

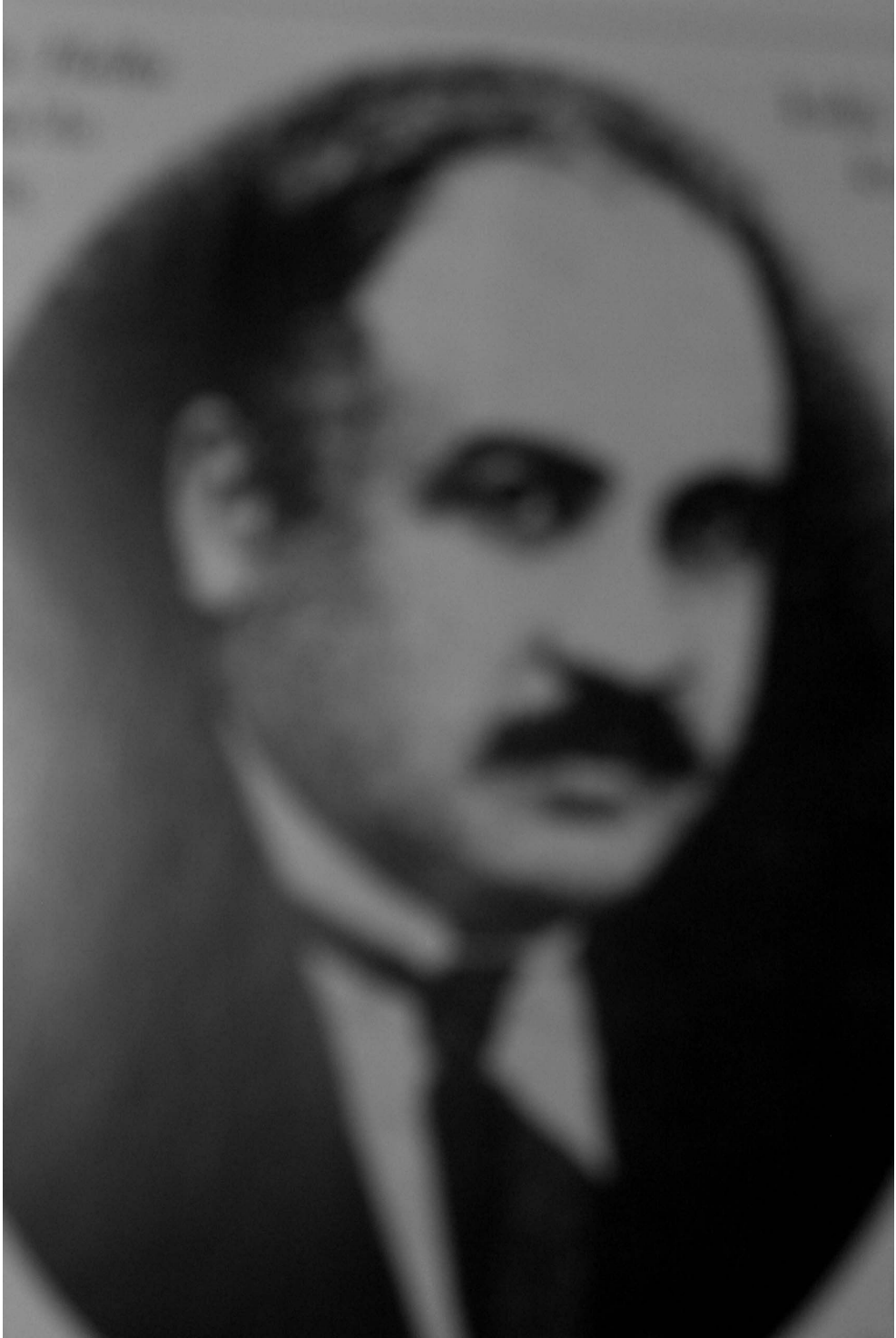
Celâl Sâhir: The son of Fehîme Nüzhet and the grandchild of İsmail Hakkı Pasha. He was head-writer of *Demet* wrote at *Kadın* and *Mehâsin*. He says women should expect to provide the future of their own by themselves rather than hoping it from men.

Doktor Asaf Dervis Pasha: As a person who spent many years in Germany, he emphasized the importance of civilizing discipline (terbiye-i medeniyye).

İlyas Macid: In his short life he carried on teaching and military profession and writing all together. He died when the was a captain, 35 years old. His work called *Beni Okuyunuz* (Read Me) publicized in *Kadın*.

Ziya Gökalp: Ziya Gökalp who extensively dwelled on the development of the Turkish family in his work.

An orphanage in Thessaloniki, the women's philanthropic organisations were to found new ones.